การประชุมทางวิชาการ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 64

The 64th Kasetsart University Annual Conference

17-19 มีนาคม 2569 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

"บูรณาการนวัตกรรมและสังคม: ก้าวสู่อนาคตที่ชาญฉลาดและยั่งยืน"

"Bridging Innovation and Society: Toward a Smart and Sustainable Future"

Proceedings NO. 3

EDUCATION HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

- **สาขาศึกษาศาสตร์ (Education)**
- **สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ (Economics and Business Administration)**
- **สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Humanities and Social Sciences)**

เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 64

The Proceedings of the 64th Kasetsart University Annual Conference

17-19 มีนาคม 2569 (March 17-19, 2026)

เล่มที่ 3

สาขาศึกษาศาสตร์

(Subject: Education)

สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

(Subject: Economics and Business Administration)

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(Subject: Humanities and Social Sciences)

การประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 64

The 64th Kasetsart University Annual Conference

17-19 มีนาคม 2569 (March 17-19, 2026)

จัดโดย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ร่วมกับ

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กระทรวงศึกษาธิการ
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
- เครือข่ายวิจัยประชาชื่น
- สมาคมปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์พืช แห่งประเทศไทย
- สมาคมเทคโนโลยีชีวภาพสัมพันธ์
- สัตวแพทยสภา
- สัตวแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- สมาคมสัตวแพทย์ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์แห่งประเทศไทย
- สมาคมเทคนิคการสัตวแพทย์แห่งประเทศไทย
- สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งประเทศไทย
- สมาคมสถาบันอุดมศึกษาสิ่งแวดล้อมไทย
- สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์
- สมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมาคมศิษย์เก่าเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
- สมาคมการตลาดแห่งประเทศไทย
- สมาคมสัตวบาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางอาหารแห่งประเทศไทย
- สมาคมเทคโนโลยีชีวภาพแห่งประเทศไทย
- สมาคมสภาวิชาการอุตสาหกรรมเกษตร
- สมาคมหลักสูตรและการสอนแห่งประเทศไทย
- สมาคมการค้าปัจจัยการผลิตสัตว์น้ำไทย
- สมาคมส่งเสริมกิจการประมงไทย
- สมาคมปลานิลไทย
- สมาพันธ์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย
- สมาคมผู้เพาะเลี้ยงปลาทะเลไทย
- สมาคมวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย
- สมาคมวิศวกรโครงสร้างแห่งประเทศไทย
- สมาคมหุ่นยนต์ไทย
- สมาคมการผังเมืองไทย
- สมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย
- สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์
- สมาคมนักออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
- สภาสถาปนิก
- สมาคมธุรกิจไม้โตเร็ว
- สมาคมรุกขกรรมไทย
- สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย
- สมาคมนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสยาม
- สมาคมสังคมวิทยาสาธารณะ ประเทศไทย
- คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 64

The Proceedings of the 64th Kasetsart University Annual Conference

17-19 มีนาคม 2569 (March 17-19, 2026)

เล่ม 3

จัดโดย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พิมพ์ครั้งที่ 1 **เดือน พฤษภาคม** 2569

จัดทำโดย

สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ลิขสิทธิ์เป็นของ

สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 02-579-5548

ISBN (e-book) (ชุด): 978-616-278-942-7

คำนำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้จัดการประชุมวิชาการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยร่วมกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และเครือข่ายวิจัย “ประชาชื่น” รวมถึงสมาคมวิชาชีพต่างๆ จัดให้มีการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 64 ระหว่างวันที่ 17-19 มีนาคม พ.ศ. 2569 ภายใต้หัวข้อ “บูรณาการนวัตกรรมและสังคม: ก้าวสู่อนาคตที่ชาญฉลาดและยั่งยืน (Bridging Innovation and Society: Toward a Smart and Sustainable Future)” เพื่อมุ่งส่งเสริมให้นักวิชาการและคณาจารย์จากสาขาต่างๆ นำเสนอผลงานวิจัย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และความชำนาญ ระหว่างนักวิชาการ คณาอาจารย์ของภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือทางการวิจัยและยังเปิดโอกาสให้นิสิต นักศึกษา ได้แสดงผลงานทางวิชาการโดยความรู้และวิทยาการใหม่ๆ ดังกล่าว ยังได้ถ่ายทอด เผยแพร่สู่สาธารณชน อันจะนำมาซึ่งความกินดี อยู่ดี และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

การนำเสนอผลงานวิชาการประกอบด้วยภาคบรรยายจำนวน จำนวน 119 เรื่อง และภาคโปสเตอร์จำนวน 58 เรื่อง รวม 177 เรื่อง แบ่งออกเป็น 13 สาขา ได้แก่ สาขาพืช สาขาสัตว์ สาขาสัตวแพทยศาสตร์ สาขาประมง สาขาส่งเสริมการเกษตรและคหกรรมศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สาขาวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาอุตสาหกรรมเกษตร สาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ผลงานวิจัยเรื่องเต็มใน E-Proceedings จำนวน 158 เรื่อง

เอกสารฉบับนี้เป็นการรวบรวมผลงานวิจัยเรื่องเต็ม ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งภาคบรรยายและภาคโปสเตอร์ เล่มที่ 3 ประกอบด้วย **สาขาศึกษาศาสตร์** จำนวน 10 เรื่อง **สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ** จำนวน 8 เรื่อง **สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** จำนวน 14 เรื่อง ซึ่งได้ผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสาขา

ในนามของคณะกรรมการดำเนินงานจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 64 ขอขอบคุณ คณาจารย์นักวิจัย นักวิชาการ และนิสิต นักศึกษา ที่ได้ร่วมนำเสนอผลงานวิจัย และผู้ที่สนใจเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการในครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะกรรมการทุกฝ่ายที่สละเวลา แรงกาย แรงใจและความคิด ร่วมมือกันจัดเตรียมการประชุม จนทำให้การประชุมทางวิชาการครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(ดร.ดำรงค์ ศรีพระราม)
รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดการประชุมทางวิชาการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 64

ความสมบูรณ์ของการเสนอผลงาน
ในการประชุมทางวิชาการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 64
ประกอบด้วย หนังสือรับรองการมาเสนอผลงาน
และการได้ตีพิมพ์ลงในเอกสารบทคัดย่อ

สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail: kuannualconf@gmail.com

Website: https://annualconference.ku.ac.th,

https://www3.rdi.ku.ac.th

สารบัญ

สาขาศึกษาศาสตร์ (Oral Presentation)

ลำดับ	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	หน้า
1	42	การพัฒนาทักษะการปฏิบัติโดยใช้หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา กรพิสุทธิ์ กันทเสน, อังคณา ขันตรีจิตรานนท์	2
2	44	ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนประเทศสิงคโปร์ ธีรพล พากเพียรกิจ, นันท์นภัส ชะฎาจิตร, น้ำทิพย์ สุโพธิ์ภาค, สุภาภรณ์ ภู่ดี, วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง, ถมรัตน์ ศิริภาพ	13
3	145	แนวปฏิบัติที่ดีของการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบในการพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ธนากร ห้วยหงษ์ทอง, เอกรัตน์ ทานาค	23
4	154	การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชาชีววิทยาด้วยการจัดการเรียนรู้รูปแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ ศศิชล ธารมรรค, เอกรัตน์ ทานาค, วชิรญาณ์ ธงอาสา	36
5	180	การพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา โดยการสอนแบบ Creativity Based Learning Model รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษา หลักสูตรอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนยะลา ณัฐลักษณ์ อิสสระ	47
6	181	การพัฒนาชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชัน Phyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จารุวรรณ เลื่อนแก้ว, วิทัศน์ ฝักเจริญผล	60

ลำดับ	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	หน้า
7	213	Lifelong learning culture of older adults in Bangkok, Thailand: Contemporary trends and social dynamics Araya Saengkhao, Prachuab Tongsri	72

สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ (Oral Presentation)

ลำดับ	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	หน้า
1	50	การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของสวนสัตว์เปิดเขาเขียว กรณีศึกษา ฮิปโปโปเตมัสแคระ เฌอริตา พุฒสุด, ชมพูนุช นันทจิต	82
2	88	ผลของการระบาดใหญ่โควิด 19 มีต่อรายจ่ายเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบ: กรณีของไทย อุ่นกัง แซ่ลิ้ม, โสมสกาว เพชรานนท์	92
3	142	ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้ กรณีศึกษาสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดชลบุรี ภัทรพงษ์ ศิริรักษ์, ภูมิฐาน รังคกูลนุวัฒน์	102
4	37	Perception on brand image, consumer behaviors and product quality affecting consumers purchasing decisions of Skechers footwear in Thailand Khin Nyein Chan, Nisit Manotungvorapun	114
5	46	ผลกระทบของคุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย ชนานันท์ พลเยี่ยม, อารีรัตน์ ปานศุภวัชร	129
6	60	Entrepreneurial capability and innovative performance: The moderating role of science park services Tam Tanjaya, Chadaporn Sahai	143
7	139	ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการซื้อขายหุ้นผ่านโมบายแอปพลิเคชันไดม์ (Dime) ศุกล เจริญสุข, จิโรจน์ บุรณศิริ	152

ลำดับ	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	หน้า
8	225	A study of employee attitude towards organizational learning and intention to stay resulted from establishment of national telecom company limited Chutinon Putthiwanit	164

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Oral Presentation)

ลำดับ	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	หน้า
1	147	แรงจูงใจและคุณค่าของการปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมย่านคลองหลวง ณัฐนันท์ สิทธิพรวรกุล, แพรวา สายทอง, จนิสตา สิทธิสารวัฒนชัย, กนกวรรณ น้อยวิมล, ชาชิญา พิชวิวัฒนกุล, กนกวรา พวงประยงค์	172
2	148	อิทธิพลของลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียล มีเดียสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างที่มีผลต่อความเครียดทางการศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จณิสตา เจือจันทร์, วรินรำไพ กังสดาร, ภูริตา สุรกุลกวิน, พีรดา กัลยกร, ปัญพิชา เนติสารยาภากร, แอลิลดา กัลยกร, ชยวัฏ ศิริพันธศักดิ์	181
3	150	ความสุขและองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานอาสาสมัครของเยาวชนจิตอาสา ชยพล สิตะโยธิน, ภัทราวดี คงจันทร์, วรกมล ภู่สุวรรณ์, โยศิตา วารีพัฒน์, อรปรียา อัมพร, วารินทร์ พรหมมาศ, กนกวรา พวงประยงค์	190
4	201	อิทธิพลของความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ การเห็นคุณค่าในตนเอง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และแรงกดดันจากเพื่อน ที่มีต่อความกลัวการพลาดโอกาส ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ภาวิศา ขนอนเวช, ปัญฑารีย์ ภัทรจรัสอนันต์, พรทิพย์พา วงษ์สุวรรณ, ณัฐิดา ฤกษ์รักดี, ชยวัฏ ศิริพันธศักดิ์	199

ลำดับ	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	หน้า
5	198	The influence of social anxiety, leisure activities, discrimination and nostalgia on companionship among Thai High School Students Chadasa Chinwattanachot, Nutthanidcha Jirarojwong, Sipran Kashemsanta Na Ayudhaya, Warayupatchara Kulkarineetham, Wanpassorn Kosanvit, Rawiya Samrittijamorn, Chayawat Siripantasak	207
6	200	Correlations and influence of mind-wandering, daytime napping, and caffeine consumption on creativity among high school students Phassawit Chuntanom, Thanyaphat Khamracha, Thanyarat Chaophawilai, Jirath Jirajaruwong, Chayawat Siripantasak	216
7	71	กลไกการควบคุมและผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อกระบวนการแรงงานของพนักงานคอลเซ็นเตอร์ในธุรกิจธนาคารพาณิชย์ประเทศไทย ปรัชญาทวี ตรีปัญญา	224
8	159	การศึกษาความพึงพอใจการเลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร นิรมล ขวาของ, ดนุพล แสงนาค	231
9	184	ความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าของนักศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร สิริวิมล เทพหัสดิน, สุเทพพ เดชะชีพ, รจนา พึ่งสุข, นฤวรรณ รักสกุล	240
10	195	การวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของนายกรัฐมนตรี: การเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 สิทธิโชค เลี้ยงรักษา, ลดาวัลย์ ไข่คำ	249

ลำดับ	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	หน้า
11	196	กลยุทธ์การพัฒนาการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สัคพัศ แสงฉาย	257
12	92	ปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวมเพื่อความยั่งยืนของชีวิต งามตา ธนานันทสูตร	266
13	141	เนื้อหากลวิธีการใช้ภาษาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ในวัดจังหวัดร้อยเอ็ด ชัชวาล สงด้วง, ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ	277
14	227	คุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฉัตรพร วิชิตนาค	285

สาขาศึกษาศาสตร์ (Poster Presentation)

ลำดับ	รหัสผลงาน	ชื่อผลงาน	หน้า
1	103	ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ (นานาชาติ) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง ปรารถนา เทศสมบูรณ์, นาถธิดา เทียนประเสริฐ, สุชาวดี แขกดำ, แพรวรุ่ง ซังยัง	295
2	133	การพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับสื่อร่วมสมัยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สิริพิม ศักดิ์บุญยเศวต, จิราภรณ์ กาแก้ว, วรรณวิสา ศิริจันทะพันธุ์	306
3	134	การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เจนจิรา สำคัญยิ่ง, จิราภรณ์ กาแก้ว, ชัญญรัช โนนสว่าง	321

ภาคผนวก	หน้า
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	338
คณะกรรมการจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 64 ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	344
คณะทำงานฝ่ายผลิตสื่อวิชาการ การจัดประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 64 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	361

สาขาศึกษาศาสตร์

(Subject: Education)

ภาคบรรยาย

(Oral Presentation)

การพัฒนาทักษะการปฏิบัติโดยใช้หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

Developing practical skills using textbooks on basic fruit and vegetable carving for lower secondary school students

กรพิสุทธิ์ กันทเสน*, **อังคณา ขันตรีจิตรานนท์**

Kornpisut Kantasen*, Angkhana Khantreejitranon

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: Kornpisut.ka@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน ที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะการปฏิบัติของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินคุณภาพหนังสือแบบเรียน แบบประเมินทักษะการปฏิบัติ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ *t*-test Dependent และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า หนังสือแบบเรียนมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยของทักษะการปฏิบัติการแกะสลักผักและผลไม้หลังเรียน สูงกว่าค่าเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติการแกะสลักผักและผลไม้ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: การแกะสลักผักและผลไม้, ทักษะการปฏิบัติ, หนังสือแบบเรียน

Abstract

This study aimed to examine the use of the textbook Basic Fruit and Vegetable Carving and its effects on the development of practical skills among lower secondary school students at Chan Hun Bamphen School under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. The sample consisted of 30 students enrolled in the first semester of the 2025 academic year (B.E. 2568), selected through cluster random sampling from one classroom. Data were collected using a textbook quality assessment form, a practical skills assessment form, and a semi-structured interview form, and were analyzed using mean, percentage, dependent samples t-test, and content analysis. The results indicated that the textbook was rated at the highest level of quality, and the mean score of students' practical skills in fruit and vegetable carving after instruction was significantly higher than before instruction at the .001 level of statistical significance

Keywords: fruit and vegetable carving, practical skills, textbooks

บทนำ

ศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทยที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ต่อเนื่องสู่สมัยอยุธยา และเป็นหนึ่งในงาน “ช่างสิบหมู่” ที่คงอยู่มาจนปัจจุบัน (สิทธิชัย, 2553) การที่กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียนงานแกะสลักผักและผลไม้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สะท้อนความสำคัญของงานศิลป์แขนงนี้ ซึ่งปรากฏทั้งในการต้อนรับแขกต่างชาติ และการเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมอาหารและบริการเสมือนเป็นทุนวัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์ไว้ ทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ Soft Power ของประเทศในหมวด Food ตามนโยบาย 5F ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญอย่างยิ่ง (สายบังอร, 2566) การที่จะทำงานแกะสลักให้สวยงามจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง สื่อการสอนจึงมีความสำคัญเพราะช่วยให้ผู้เรียนสามารถทบทวนขั้นตอน เทคนิค และฝึกปฏิบัติได้ด้วยตนเอง นำไปสู่ผลงานที่ละเอียดประณีต (เอกนรินทร์ และคณะ, 2566) อย่างไรก็ตาม กระแสการอนุรักษ์งานศิลปะแกะสลักมีแนวโน้มลดลง (สุริยา และคณะ, 2558) เนื่องจากเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะสูง ความละเอียด ประสบการณ์ และสมาธิ อีกทั้งวัตถุดิบหายากและจำนวนช่างลดลง รวมถึงมีค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ในสถาบันต่าง ๆ (เต็มสิริ, 2525; สิทธิชัย, 2553)

แม้เนื้อหาการแกะสลักผักและผลไม้ได้บรรจุในหลักสูตรตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา แต่จากงานวิจัยพบว่านักเรียนหลังจบมัธยมศึกษายังมีทัศนคติด้านการอนุรักษ์งานใบตองดอกไม้สดและงานศิลปะไทยไม่สูงนัก อีกทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสาธิตหน้าชั้นเรียนอาจส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก และความกระตือรือร้นของผู้เรียน (ศักรินทร์และอัครพล, 2565) อีกทั้งยังพบข้อจำกัดด้านสื่อ อุปกรณ์ และความพร้อมของผู้เรียน (จิรายุทธ ปโยโค, 2562) สื่อควรมีความชัดเจน เข้าถึงได้ตลอดเวลา และไม่ยึดติดกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากนัก เพื่อให้ผู้เรียนฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สิริกานต์และจอมขวัญ, 2565) โดยเฉพาะสื่อประเภทหนังสือที่ประกอบด้วยข้อความ ภาพ เสียง และวิดีทัศน์ ซึ่งช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติได้ดีและเกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ (Judy, 2003; Robert, 2002) สอดคล้องกับทิศทางของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ที่ผลักดันสื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมกว่า 20 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2, 2566) โดยโรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญเป็นหนึ่งในโรงเรียนนำร่องที่มุ่งพัฒนาศักยภาพผู้เรียน แม้จะมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ งบประมาณ สื่อ และทรัพยากรการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนบางส่วนที่สนใจทักษะงาน คหกรรมศาสตร์ เช่น การแกะสลัก การประกอบอาหาร และงานประดิษฐ์ ยังขาดโอกาสในการฝึกฝนทักษะอย่างเหมาะสม (โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ, 2567)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การมีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานแกะสลักของนักเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสือแบบเรียนเรื่อง “การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน” เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำคัญสำหรับครู ผู้ปกครอง และสถานศึกษาในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะแกะสลักและสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. คุณภาพหนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน ที่มีผลต่อทักษะการปฏิบัติของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร
2. ทักษะการปฏิบัติ เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร จากการเรียนด้วยหนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน

3. เปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะปฏิบัติ ก่อนและหลังการเรียนด้วยหนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญกรุงเทพมหานคร

การตรวจเอกสาร

หลักสูตรการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้มุ่งเน้นให้นักเรียนที่เรียนในรายวิชาการงานอาชีพ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ มาใช้ประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้มีศักยภาพแข่งขันในสังคมไทยและเทียบเคียงมาตรฐานสากลได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะการปฏิบัติการเรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้ที่เป็นหนึ่งในสาระสำคัญประเด็นการดำรงชีวิตและครอบครัว ที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ฝึกฝน พัฒนาทักษะจนเกิดความมั่นใจจนสามารถค้นพบความถนัดและความสนใจของตนเอง

การแกะสลักผักและผลไม้ คือ งานศิลปกรรมแขนงหนึ่งที่ใช้ทักษะการ ตัด ปาด แกะ และคว้าน วัสดุเนื้ออ่อนจาก ผัก ผลไม้ ที่ยังไม่เป็นรูปร่างหรือมีรูปร่างอยู่แล้ว สร้างสรรค์ให้สวยงาม โดยใช้เครื่องมือที่มีความแหลมคม อาศัยการทำงานของมือและสมองที่สัมพันธ์กัน เป็นงานศิลปะการแกะสลักเข้าไปผสมผสานเพื่อให้เกิดความสวยงาม หรูหรา และสร้างความประทับใจโดยผลงานการแกะสลักสามารถนำผลงานไปตกแต่งบนโต๊ะอาหารในการจัดเลี้ยงแขกต่างประเทศในโรงแรมใหญ่ ภัตตาคาร ตลอดจนร้านอาหาร เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทยอีกด้วย โดยการแกะสลักผักและผลไม้ให้สวยงามนั้นต้องอาศัยการฝึกฝนและทักษะย่อยต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถสร้างสรรค์ผลงานให้มีความสวยงามได้ โดยทั่วไปจะมีคำศัพท์ที่ใช้เรียกเทคนิคการแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐานอยู่เสมอ โดยเทคนิคพื้นฐานที่จำเป็นในการเริ่มฝึกแกะสลักผักและผลไม้มี่อยู่ด้วยกัน 8 เทคนิค คือ การหั่น การตัด การปอก การกรีด การคว้าน การเซาะ การเกลา และการแกะสลัก (คณึงนิจ, 2551; จอมขวัญและนิธิยา, 2558; ธนศักดิ์, 2563; สิทธิชัย, 2553) ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาตัวชี้วัดในการประเมินผลงานชิ้นงานแกะสลักผักและผลไม้ ให้สอดคล้องกับแนวทางนโยบายของหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน เกณฑ์การประเมินชิ้นงานที่เป็นที่ยอมรับ จึงสรุปได้ว่า ในการประเมินชิ้นงานแกะสลักผักและผลไม้ต้องมีประเด็นในการประเมินออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ (1) การเตรียมการและวางแผน หมายถึง การวางแผน เตรียมวัสดุอุปกรณ์การทำงานและปฏิบัติได้ ตามลำดับขั้นตอนที่วางแผนไว้ เมื่อปฏิบัติงานสำเร็จ มีการตรวจสอบทุกขั้นตอน เพื่อหาข้อบกพร่องในการทำงาน (2) การปฏิบัติงาน หมายถึง การจัดการอย่างเป็นระบบ ประณีต และมีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างชิ้นงาน เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ได้ถูกต้องเหมาะสม ปฏิบัติงานแกะสลักผักและผลไม้ได้ถูกต้องตามขั้นตอนตามที่กำหนดไว้จนสำเร็จ (3) ผลการปฏิบัติงาน หมายถึง งานที่ปฏิบัติมีความประณีตละเอียด สวยงามดีมาก กลีบดอกหรือส่วนประกอบไม่หัก ช้ำ ไม่มีเศษวัสดุติดอยู่บนชิ้นงาน ละเอียดอ่อน สามารถปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นตามเวลาที่กำหนดได้ และ (4) คุณลักษณะ หมายถึง มีจิตสำนึกในการใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่า และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ใช้วัตถุดิบอย่างประหยัดและคุ้มค่าต่อการทำงาน

การประเมินทักษะการปฏิบัติเป็นรูปแบบของการประเมินผลการเรียนรู้ ที่ให้นักเรียนได้นำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ผ่านการแสดงพฤติกรรมด้านความสามารถ ทักษะ หรือสมรรถนะผ่านกระบวนการทำงาน หรือชิ้นงานที่ได้รับมอบหมาย โดยใช้การสังเกตและการตัดสินตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยในการพัฒนาแบบประเมินทักษะการปฏิบัติ เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้ จึงต้องให้ความสำคัญตั้งแต่กระบวนการทำงานไปจนถึงผลงานที่เกิดขึ้น ครอบคลุมตั้งแต่ ขั้นขั้นเตรียมการและวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นผลการปฏิบัติ

และขั้นคุณลักษณะ ให้เกิดความน่าเชื่อถือ และแม่นยำต่อการเกิดทักษะการปฏิบัติของนักเรียนอย่างถาวร (Nitko & Brookhart, 2011) ด้วยเครื่องมือมาตรประมาณค่าตัวเลข (Numerical Rating Scale) ที่กำหนดคำสะท้อนถึงระดับพฤติกรรม ควบคู่ไปกับเกณฑ์การประเมินในภาพรวม (Holistic Rubrics) โดยพิจารณาถึงภาพรวมของชิ้นงานเป็นหลัก แล้วจึงประเมินปลายทางด้วยการประเมินทักษะการปฏิบัติด้วยตัวอย่างงาน (Work Sample) ที่เป็นการกำหนดงานในสภาวะความเป็นจริงที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

หนังสือแบบเรียนเป็นสื่อการสอนที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ทำหน้าที่เป็นแหล่งความรู้หลักที่จัดทำขึ้นตามหลักวิชาการ มีเนื้อหาต่อเนื่อง ครอบคลุมหน่วยการเรียนรู้ และส่งผลต่อวิธีการสอน รูปแบบการสอน และการรับรู้ของผู้เรียน โดยมีข้อดีคือมีโครงสร้างชัดเจน มีความเป็นมาตรฐาน สามารถใช้เป็นแนวทางเดียวกันในการจัดการเรียนรู้ และเอื้อต่อการทบทวนความรู้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม หนังสือแบบเรียนทั่วไปมีข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นและการกระตุ้นการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อประเภทอื่น เช่น สื่อดิจิทัล วิดีทัศน์ หรือสื่อออนไลน์ ซึ่งมีข้อดีด้านความหลากหลาย ความน่าสนใจ และการโต้ตอบกับผู้เรียน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องของเนื้อหา ความเป็นระบบ และการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม ดังนั้น หนังสือแบบเรียนเรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจึงมุ่งลดข้อจำกัดของหนังสือเรียนทั่วไป ด้วยการออกแบบเนื้อหาเชิงปฏิบัติที่เน้นทักษะอาชีพ มีลำดับขั้นจากง่ายไปยาก ใช้ภาพประกอบเชิงกระบวนการ และกิจกรรมฝึกปฏิบัติที่เอื้อต่อการเรียนรู้จากการลงมือทำ สอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชาการงานอาชีพ โดยจัดโครงสร้างหนังสือออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนปก ส่วนประกอบตอนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนประกอบตอนท้าย (วิทยา, 2562; สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566; สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2563) และพัฒนาตามวิธีระบบของ Seels and Glasgow Model ทั้ง 6 ขั้น ได้แก่ วิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนา ประเมินผลทดลองใช้ และนำผลไปปรับปรุงแก้ไข (สุกัญญา, 2551; สุวิทย์และสุนันทา, 2550) พร้อมทั้งผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญตามหลักความเป็นเหตุเป็นผล (Rational or Logical Approach) และการประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง (Transitional Behavior) เพื่อสะท้อนพัฒนาการด้านทักษะของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม อันแสดงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างของหนังสือเรียนเล่มนี้เมื่อเทียบกับสื่อการเรียนรู้ประเภทอื่น

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในรายวิชา ง33102 การงานอาชีพ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ จำนวน 30 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน แบ่งเป็นเพศชาย 18 คน เป็นเพศหญิง 12 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1. แผนการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาควบคู่กับหนังสือแบบเรียนเรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน จำนวน 5 แผนการเรียนรู้ แผนละ 2 คาบเรียน รวม 10 คาบเรียน มีการบูรณาการหนังสือแบบเรียนเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ขั้นวิเคราะห์เนื้อหา กำหนดกิจกรรม ไปจนถึงการประเมินผล โดยผ่านการพิจารณาและปรับปรุงร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ครูผู้สอน และเพื่อนครู ส่งผลให้แผนการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับบริบทผู้เรียน เวลาเรียน และลักษณะของรายวิชาการงานอาชีพ แตกต่างจากการใช้หนังสือเรียนทั่วไปที่มักทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อประกอบการสอน

โดยแผนการเรียนรู้ดังกล่าวมุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การฝึกทักษะอย่างเป็นลำดับขั้น และการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง ซึ่งช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านทักษะของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

2. หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน ได้ออกแบบให้มีโครงสร้างเนื้อหาที่แตกต่างจากหนังสือเรียนทั่วไป โดยจัดเนื้อหาออกเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ตามลำดับการพัฒนาทักษะ ได้แก่ หน่วยที่ 1 ประวัติและข้อมูลทั่วไปของงานแกะสลักผักและผลไม้ หน่วยที่ 2 ทักษะการหั่น การตัด หน่วยที่ 3 ทักษะการปอก การกรีด หน่วยที่ 4 ทักษะการคว้าน การเซาะ และหน่วยที่ 5 ทักษะการเกลา การแกะสลัก ซึ่งออกแบบการสอนแบบลำดับขั้น (Sequential Skill Development) และการเสริมแรงการเรียนรู้ (Scaffolding) หนังสือเล่มนี้จึงไม่เพียงนำเสนอความรู้เชิงทฤษฎี แต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือกำกับกระบวนการเรียนรู้เชิงทักษะอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติ พัฒนาความชำนาญ และนำทักษะไปประยุกต์ใช้ได้จริง อันแสดงถึงความเป็นนวัตกรรมที่แตกต่างจากหนังสือเรียนทั่วไปอย่างชัดเจน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. แบบประเมินหนังสือแบบเรียนประเมินคุณภาพเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ ลักษณะรูปเล่ม การจัดองค์ประกอบภาพ การใช้ภาษา อักษร การนำเสนอ เนื้อเรื่อง-สาระ คลิปวิดีโอและคำบรรยาย และการนำไปใช้งาน โดยแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert โดยโดยมีเกณฑ์การประเมิน ได้แก่ มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา คหกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยีการศึกษา

2. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติ เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการและวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นผลปฏิบัติ และขั้นคุณลักษณะโดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert โดยโดยมีเกณฑ์การประเมิน ได้แก่ มีทักษะปฏิบัติดีที่สุด ดี ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านงานแกะสลัก

3. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่พัฒนาจากจุดมุ่งหมายการใช้สื่อการสอน และลักษณะรูปแบบการใช้งานจริงของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาต่อไป โดยตรวจสอบคุณภาพจากครูผู้สอนรายวิชาการงานอาชีพ และเพื่อนครูที่มีประสบการณ์ด้านการสอนมากกว่า 5 ปี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง One-Group Pretest-Posttest Design โดยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) เพื่อประเมินทักษะการปฏิบัติ เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้ จากนั้นจึงได้ดำเนินการใช้หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน ประกอบการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 2 คาบ เป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ รวมทั้งหมด 10 คาบ แล้วทำการทดสอบหลังเรียน (Post-Test) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบวัดทักษะการปฏิบัติของนักเรียน ควบคู่กับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อบันทึกข้อมูลด้านความสนใจ ความตั้งใจของนักเรียน ทำการบันทึกผลดังกล่าวหลังการดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ด้านคุณภาพของหนังสือแบบเรียนเรียน และทักษะการปฏิบัติ เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน จากการ

วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบคะแนนทักษะการปฏิบัติ เรื่องการแกะสลักผักและผลไม้ก่อนการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้โดยใช้สถิติ *t*-test Dependent ควบคู่กับการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการเกิดทักษะการปฏิบัติโดยใช้หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัยเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีนักเรียนจำนวน 30 คน เป็นเพศชาย 18 คน และเพศหญิง 12 คน โดยร้อยละ 90.00 มีอายุ 15 ปี นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การเรียนแกะสลักผักและผลไม้ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 และนักเรียนทั้งหมดไม่เคยมีประสบการณ์การเข้าร่วมการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ในทุกระดับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนเกือบทั้งหมดเป็นผู้เรียนระดับเริ่มต้น ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เหมาะสมต่อการศึกษาการพัฒนาทักษะพื้นฐานและการประเมินประสิทธิผลของหนังสือแบบเรียน อย่างไรก็ตาม จากผลการประเมินพบว่า มิติด้านการเตรียมการและการวางแผนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.60) ในระยะก่อนเรียน ซึ่งสามารถอธิบายได้จากข้อจำกัดด้านประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เนื่องจากนักเรียนไม่เคยเรียนหรือฝึกทักษะด้านการแกะสลักมาก่อน จึงยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับขั้นตอน การเลือกใช้อุปกรณ์ และการเตรียมความพร้อมก่อนการปฏิบัติงาน ส่งผลให้ไม่สามารถวางแผนการเรียนรู้และการทำงานได้อย่างเป็นระบบ เมื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสือแบบเรียนที่ออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมจากง่ายไปยาก พร้อมองค์ประกอบที่ช่วยสนับสนุนการวางแผน เช่น เช็กลิสต์การเตรียมอุปกรณ์ ภาพประกอบอุปกรณ์และขั้นตอนการทำงาน การเน้นลำดับขั้นของทักษะ และคำแนะนำก่อนเริ่มปฏิบัติ ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้หลังเรียน นักเรียนมีความสามารถในการเตรียมการและวางแผนก่อนปฏิบัติงานดีขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของสุปราณี เสงี่ยมงาม (2560) ที่กล่าวว่าการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงความรู้เดิมและความรู้ใหม่ รวมถึงการจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาคุณภาพหนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญที่ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.53, *SD* = 0.49) และทุกรายการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับ ดังนี้ ด้านการนำไปใช้งาน ($\bar{x}$ = 4.83) ด้านคลิปวิดีโอและคำอธิบาย ($\bar{x}$ = 4.58) ด้านเนื้อเรื่อง-สาระ ($\bar{x}$ = 4.56) ด้านการจัดภาพประกอบและด้านการใช้ภาษา อักษร การนำเสนอ ($\bar{x}$ = 4.47) และด้านลักษณะรูปเล่ม ($\bar{x}$ = 4.33) จึงสรุปได้ว่า หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีคุณภาพเหมาะสมแก่การนำไปใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Turan-Güntepe and Keleş (2023) ที่พบว่า ชุดสื่อการสอนที่พัฒนาขึ้นช่วยให้แนวคิดเชิงนามธรรมที่สังเกตได้ยากและกระบวนการต่าง ๆ ที่ซับซ้อนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สามารถช่วยให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ในจิตใจโดยการสร้างภาพสามมิติที่สมจริงอย่างเป็นรูปธรรม แสดงดัง Figure 1 และ Table 1

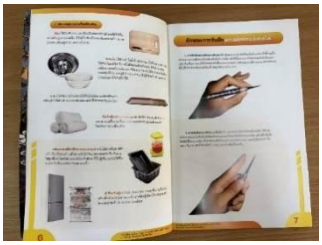

Figure 1 Basic fruit and vegetable carving textbook

Table 1 The effectiveness of the textbook basic vegetable and fruit carving for lower secondary school students

(*N* = 3)

Item	$\bar{x}$	*SD*	Level
1. Physical appearance of the textbook	4.33	0.63	Highest
2. Illustration design	4.47	0.54	Highest
3. Language, typography, and presentation	4.47	0.47	Highest
4. Content and subject matter	4.56	0.51	Highest
5. Video clips and explanations	4.58	0.47	Highest
6. Practical applicability	4.83	0.24	Highest
Total	4.53	0.49	Highest

จากการประเมินทักษะการแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐานของนักเรียน ก่อนการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสือแบบเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยในภาพรวมของทักษะการปฏิบัติการแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐานของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.03) และเมื่อพิจารณารายขั้นตอนพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขั้นปฏิบัติ และขั้นคุณลักษณะ ($\bar{x}$ = 3.03 และ 3.00) ตามลำดับ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ขั้นผลการปฏิบัติงาน ($\bar{x}$ = 3.48) อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ขั้นเตรียมการและวางแผน ($\bar{x}$ = 2.60) โดยหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสือแบบเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยในภาพรวมของทักษะการปฏิบัติการแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐานของนักเรียนอยู่ในระดับดีที่สุด ($\bar{x}$ = 4.42) และเมื่อพิจารณารายขั้นตอนพบว่า อยู่ในระดับดีที่สุด ได้แก่ ขั้นผลการปฏิบัติ ขั้นคุณลักษณะ และขั้นปฏิบัติ ($\bar{x}$ = 4.53, 4.48 และ 4.46) รองลงมาอยู่ในระดับดี ได้แก่ ขั้นเตรียมการและวางแผน ($\bar{x}$ = 4.15) ดังแสดง Table 2

Table 2 The practice skills before and after the implementation of instruction using the textbook

(*n* = 30)

Item part	Before Learning		After Learning	
	$\bar{x}$	*SD*	$\bar{x}$	*SD*
Preparation and planning	2.60	1.02	4.15	0.61
Performance	3.03	1.08	4.46	0.54
Work outcomes	3.48	1.00	4.53	0.36
Characteristics	3.00	0.93	4.48	0.54
Total	3.03	1.02	4.42	0.52

จากการศึกษาทักษะการปฏิบัติของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน พบว่า ค่าเฉลี่ยของทักษะการปฏิบัติการแกะสลักผักและผลไม้หลังเรียน ($\bar{x}$ = 4.42) สูงกว่าค่าเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติการแกะสลักผักและผลไม้ก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 3.03) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับ ภัททิยา แก้วเกตุ และเพียงเพ็ญ จิรชัย (2566) ที่กล่าวว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จึงช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจ ยังสอดคล้องกับ รัชนีและสมถวิล (2566) ที่หกล่าวว่าหลังเรียนผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสมในระดับคุณภาพมากที่สุดสูงกว่าระดับคุณภาพที่กำหนด แสดงดัง Table 3

Table 3 The comparison of students' practice skills before and after the implementation of instruction using the textbook

Student	$\bar{x}$	*SD*	*t*	*p*
Before learning	3.03	1.02	11.653	.000
After learning	4.42	0.52		

Note: $p < .001$.

กระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยหนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐานของนักเรียนมีความเหมาะสมและเป็นระบบอย่างชัดเจนโดยจำแนกตามทักษะย่อยที่สำคัญ ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ทักษะพื้นฐานไปจนถึงทักษะเชิงสร้างสรรค์ ถือเป็นการวางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน และเอื้อต่อการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ เนื้อหาและกิจกรรมสอดคล้องกับ พัฒนาการด้านทักษะกล้ามเนื้อมือและการประสานงานระหว่างมือกับตา (Psychomotor Skills) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงและพัฒนาทักษะอย่างเป็นขั้นตอน นอกจากนี้ การจัดลำดับทักษะย่อยจากพื้นฐานสู่ทักษะขั้นสูง สะท้อนให้เห็นถึงการออกแบบ แบบ Learner-Centered ที่ให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของการเรียนรู้ และสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยไม่ซับซ้อนเกินไป สอดคล้องกับ ยวนจิตร และคณะ (2563) ที่กล่าวว่า หากผู้เรียนเกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายด้านคุณลักษณะของรายวิชาศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ จะทำให้นักเรียนสามารถนำไปต่อยอดกับการทำงานในอนาคตและสร้างอาชีพเสริมในโอกาสพิเศษหรือสามารถฝึกสมาธิให้กับนักเรียนอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ของชาติไทยและเกิดความภูมิใจในตนเองในที่สุด แสดงดัง Figure 2

(A) (B)

Figure 2 The Instructional Process using the Textbook: (A) The Demonstration Accompanying Instruction using the Textbook; (B) Self-directed Learning using the Textbook

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ทักษะการปฏิบัติของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน พบว่า ค่าเฉลี่ยของทักษะการปฏิบัติการแกะสลักผักและผลไม้หลังเรียน ($\bar{x}$ = 4.42) สูงกว่าค่าเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติการแกะสลักผักและผลไม้ก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 3.03) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กล่าวคือ หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐานระดับชั้นมัธยมศึกษามีคุณภาพ ช่วยพัฒนาทักษะการปฏิบัติของนักเรียนโรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร ในระดับที่สูงขึ้น

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการปฏิบัติโดยใช้หนังสือแบบเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้พื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผู้สอนควรทำความเข้าใจโครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนอย่างรอบด้านเพื่อสามารถวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับลำดับความยากง่ายของหน่วยการเรียนรู้ ใช้หนังสือแบบเรียนร่วมกับการสาธิตและการปฏิบัติจริง ปรับรูปแบบหนังสือไปสู่ E-Book ซึ่งสามารถบรรจุสื่อดิจิทัลทำให้การใช้หนังสือแบบเรียนมีความคุ้มค่าและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการพัฒนา “หนังสือแบบเรียนระดับกลางหรือระดับสูง” ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร คณะครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนโรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร ที่ให้ร่วมมือและให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาคหกรรมศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. https://academic.obec.go.th/images/document/1559878925_d_1.pdf

คณึงนิจ กัณหะกาญจนะ. (2551). *แกะสลักภาชนะใส่อาหาร*. ไพลิน.

จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และนิธิยา รัตนาปนนท์. (2558). *เทคโนโลยีการแกะสลักผักและผลไม้*. โอเดียน สโตร์.

จิรายุทธ ปโยโค. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 5: กรณีศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร ปีการศึกษา 2560. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6*(10)*, 4786–4802.

เต็มสิริ บุณสิงห์. (2525). *ชีวิตไทย: ช่างสิบหมู่*. สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ.

ธนศักดิ์ ตั้งทองจิต. (2563). *แกะสลักอย่างง่ายสำหรับจัดหัวจาน*. เพชรประกาย.

ภัททิยา แก้วเกตุ และเพียงเพ็ญ จิรชัย. (2566). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาภาษาจีนระดับต้น สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. *วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, *18*(2), 153–167.

ยวนจิตร พิศล้ำ และคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ วิทยาลัยดุสิตธานี พัทยา. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, *14*(3), 369–384.

รัชนี ปาละโค และสมถวิล วิจิตรวรรณา. (2566). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสำหรับเสริมสร้างสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับนักเรียน. *วารสารราชพฤกษ์*, *21*(3), 188–202.

โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ. (2567). *เอกสารรายงานงานนโยบายและแผน โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ*. โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ.

วิทยา จันทร์ศิลา. (2562). *แนวทางการเขียนหนังสือหรือตำรา*. https://www.personnel.nu.ac.th/home/images/data/file/hrm/2562/03/document/05.pdf

ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ และอัครพล ไวเชียงค้า. (2565). เจตคติต่อการอนุรักษ์งานแกะสลักผักและผลไม้ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. *วารสารเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*, 4*(1)*, 1–10.

สายบังอร ปานพรหม. (2566). *งานแกะสลักผักผลไม้ไทย: การพัฒนาลวดลายเพื่อประกอบการจัดเลี้ยงระดับชาติ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2. (2566). *ประกาศสถานศึกษานำร่องเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษากรุงเทพมหานคร รุ่น* 2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566). *เกณฑ์การตรวจประเมินคุณภาพหนังสือเรียนอาชีวศึกษา*. https://www.vec.go.th/Portals/0/freebooks/book66/21-12-65/3.pdf

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2563, 1 พฤศจิกายน). *องค์ประกอบของหนังสือ ตำรา มีอะไรบ้าง*. https://www.nupress.grad.nu.ac.th/%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B9%8C%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B7%E0%B8%AD/

สิทธิชัย สมานชาติ. (2553). *องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ: นางเพ็ญพรรณ สิทธิไตรย์*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

สิริกานต์ อำนวยศิริ และจอมขวัญ สุวรรณรักษ์. (2565). การพัฒนาสื่อมัลติมีเดีย เรื่องการแกะสลักพื้นฐาน: ชุดผลไม้พร้อมรับประทาน วิชาการงานอาชีพ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, *10*(2), 830–844.

สุกัญญา ศุภพลกิจ. (2551). *การสร้างหนังสือเตรียมความพร้อมทางภาษา สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ = Construction of textbook for language readiness preparation for learners of Thai as a foreign language*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:109001

สุปราณี เสงี่ยมงาม. (2560). *การพัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเองเรื่องการผลิตวารสารวิชาการสำหรับบุคลากร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุริยา เทพิน และคณะ. (2558). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์วิชาแกะสลักเชิงธุรกิจเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, *8(1)*, 21–34.

สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2550). *ผลงานทางวิชาการ สู่การเลื่อนวิทยฐานะ*. ภาพพิมพ์.

เอกนรินทร์ คงชุม และคณะ. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้ลายกุหลาบโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลมะนัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล เขต 1. *วารสารวิจยวิชาการ*, 6*(1)*, 79–90.

Lever-Duffy, J., McDonald, J. B., & Mizell, A. P. (2003). *Teaching and learning with technology pearson education*. Allyn & Bacon.

Nitko, A. J., & Brookhart, S. M. (2011). *Educational assessment of students*. https://www.pearsonhighered.com/assets/preface/0/1/3/4/0134806972.pdf

Robert, H., Michael M., James D. R. & Sharon, E. S. (2002). Instructional media and technologies for Learning Seventh Edition. Merrill Prentice Hall.

Turan-Güntepe, E., & Keleş, E. (2023). A product of the instructional design process developed according to the seels and glasgow model: interactive hologram-supported material set. *International Journal of Contemporary Educational Research*, *10*(2), 336-356. https://doi.org/10.52380/ijcer.2023.10.2.489

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนประเทศสิงคโปร์

Factors influencing students' proactive mathematics study behaviour in Singapore

ธีรพล พากเพียรกิจ, นันท์นภัส ชะฎาจิตร, น้ำทิพย์ สุโพธิ์ภาค, สุภาภรณ์ ภู่ดี,
วรรณวิศา สีบนุสรณ์ คล้ายจำแลง, ถมรัตน์ ศิริภาพ*
Teerapon Pakpiankij, Nannaphat Chadajit, Namthip Suphopak, Supaporn Pudee,
Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang, Thomrat Siriparp*
สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพ 10900
Division of Educational Administration, Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand
*Corresponding author. E-mail: thomrat@gmail.com

บทคัดย่อ

แม้การเรียนรู้เชิงรุกจะถูกยกย่องว่าเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 แต่กลไกเชิงสาเหตุที่ส่งผ่านจากบทบาทของครูไปยังพฤติกรรมของผู้เรียนในบริบทประเทศที่มีผลสัมฤทธิ์สูงอย่างสิงคโปร์ยังไม่ได้รับการอธิบายที่ชัดเจนนัก การวิจัยนี้จึงวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูล PISA 2022 มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ตรวจสอบความตรงของโมเดลพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ และ (2) วิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนสิงคโปร์ 6,546 คน จาก 165 โรงเรียน ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้น พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2 (7, N = 6,546) = 14.03, p > .05, CFI = 0.999, TLI = 0.997, RMSEA = 0.01, SRMR = 0.01) การกระตุ้นทางการรู้คิดของครูคณิตศาสตร์มีอิทธิพลเชิงบวกทั้งทางตรง (β = .30) และทางอ้อม (β = .08) ส่วนการให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์มีอิทธิพลทางตรง (β = .07) และทางอ้อม (β = .11) โมเดลวิจัยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ได้ร้อยละ 19 และพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ได้ร้อยละ 31 สรุปได้ว่าการกระตุ้นทางการรู้คิดของครูคณิตศาสตร์และการให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนสิงคโปร์
คำสำคัญ: การกระตุ้นทางการรู้คิด, การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์, ความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์, พฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์

Abstract

Despite the acclaim of active learning as a cornerstone of 21st-century skill development, there is still a lack of clarity regarding the causal pathways from teaching practices to student engagement in high-performing educational systems such as Singapore. This study employed secondary data from the PISA 2022 database to (1) examine the validity of a model of proactive mathematics learning behaviour and (2) analyse the direct and indirect effects of key factors influencing this behaviour. The sample consisted of 6,546 students from 165 schools in Singapore. The results from Structural Equation Modeling (SEM) analysis showed that the proposed model demonstrated a good fit with the empirical data (χ^2 (7, N = 6,546) = 14.03, p > .05, CFI = 0.999, TLI = 0.997, RMSEA = 0.01, SRMR = 0.01). Cognitive activation by mathematics teachers exerted both direct (β = .30) and indirect (β = .08) positive effects on proactive mathematics learning behaviour. Exposure to mathematics content also demonstrated positive direct (β = .07) and indirect (β = .11) effects. The model accounted for 19 percent of the variance in mathematics self-efficacy and 31 percent of the variance in proactive mathematics learning behaviour. The findings suggest that both teacher cognitive activation and exposure to mathematics content instruction serve as critical determinants of proactive mathematics learning behaviour among students in Singapore.
Keywords: cognitive activation, exposure to mathematics content, mathematics self-efficacy, proactive mathematics learning behaviour

บทนำ

โครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA: Programme for International Student Assessment) ภายใต้การดำเนินงานขององค์กร OECD เป็นการประเมินความสามารถของนักเรียนอายุ 15 ปีในด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยมุ่งเน้นการวัดทักษะการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง ผลการประเมินรอบปี พ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022) พบว่าสิงคโปร์มีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์สูงที่สุดในโลก (575 คะแนน) ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD อย่างมีนัยสำคัญ (OECD, 2023) ความสำเร็จนี้มักถูกอ้างถึงการใช้แนวคิด Concrete–Pictorial–Abstract (CPA) และระบบการจัดการเรียนรู้เชิงลึกที่เข้มแข็ง (Chang et al., 2017) อย่างไรก็ตาม แม้คะแนนผลสัมฤทธิ์จะอยู่ในระดับสูง แต่ความท้าทายที่สำคัญของแวดวงการศึกษาในปัจจุบันคือ การทำความเข้าใจว่า "กระบวนการภายใน" ของผู้เรียนถูกขับเคลื่อนอย่างไรภายใต้การจัดการเรียนรู้ของครู เนื่องจากผลลัพธ์ปลายทางเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสะท้อนถึงความยั่งยืนของการเรียนรู้ได้ หากปราศจากพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ (Sezgin, 2017; Underwood, 2025)

ปัญหาสำคัญและช่องว่างของการวิจัยในปัจจุบันอยู่ที่ความซับซ้อนของปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “กลยุทธ์การสอนของครู” และ “จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียน” แม้จะมีงานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า การกระตุ้นทางการรู้คิด เช่น การตั้งคำถามและการอภิปราย (Stein et al., 2008) ส่งผลบวกต่อการเรียนรู้ แต่ยังมีหลักฐานจำกัดเกี่ยวกับกลไกเชิงสาเหตุ ที่ว่าการกระตุ้นดังกล่าวส่งผ่านไปยังพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ได้อย่างไร โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาร่วมกับ "การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์" และ "ความเชื่อมั่นในตนเอง" ของนักเรียนในบริบทที่มีการแข่งขันสูงอย่างสิงคโปร์

นอกจากนี้ งานวิจัยที่ผ่านมามักมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มากกว่าการวิเคราะห์ พฤติกรรมระหว่างทางทำให้เกิดช่องว่างทางองค์ความรู้ว่า ครูควรให้น้ำหนักกับการ “กระตุ้นความคิด” หรือการ “สนับสนุนเนื้อหา” มากน้อยเพียงใด จึงจะสามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่นและผลักดันให้นักเรียนก้าวข้ามจากการเป็นผู้รับความรู้ ไปสู่การเป็นผู้สร้างความรู้เชิงรุกได้อย่างแท้จริง หากปราศจากการทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างนี้ การพัฒนาหลักสูตรอาจเป็นเพียงการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนโดยไม่สามารถเข้าถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนที่ยั่งยืนได้

คณะผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาอิทธิพลของการกระตุ้นทางการรู้คิดและการให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ ที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีตัวแปรส่งผ่านคือความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนสิงคโปร์ ผลการวิจัยนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางทฤษฎีด้านปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ แต่ยังมีศักยภาพในการนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายสำหรับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างการมีส่วนร่วมทางปัญญา และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อยกระดับสมรรถนะคณิตศาสตร์ให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับนานาชาติ

การตรวจเอกสาร

ความสำเร็จในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ไม่ได้เกิดขึ้นจากการรับสารเพียงฝ่ายเดียว แต่เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญผ่าน พฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ (Proactive mathematics study behaviour) ซึ่ง Bonwell and Eison (1991) อธิบายว่าเป็นความตั้งใจของผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ การตั้งคำถาม การอภิปรายและการลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมทั้งทางความคิดและการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการจัดการศึกษาของสิงคโปร์ที่ยึดถือแนวทาง “Problem Solving as the Heart of Mathematics Learning” โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงความรู้สู่สถานการณ์จริง (Ministry of Education Singapore,

2020; Lee & Chong, 2019) อีกทั้งงานวิจัยของ Osborne (2021) และรายงานจาก OECD (2023) ยังยืนยันตรงกันว่า การกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายและการมีส่วนร่วมสูง เป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ที่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เรียนจะสามารถแสดงพฤติกรรมเชิงรุกดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายในที่เข้มแข็ง นั่นคือ ความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ (Mathematics self-efficacy) หรือการที่ผู้เรียนรับรู้ว่าตนเองมีความสามารถเพียงพอที่จะทำความเข้าใจและฟันฝ่าโจทย์ปัญหาที่ยากได้ (Bandura, 1997) ความเชื่อมั่นนี้เปรียบเสมือนแรงขับเคลื่อนภายในที่ทำให้ผู้เรียนกล้าที่จะลองวิธีการใหม่ ๆ และมีความมุมานะไม่ย่อท้อ (Schunk, 2012) โดย Leong (2023) ได้ค้นพบความเชื่อมโยงที่สำคัญว่า ผู้เรียนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกอย่างชัดเจน เช่น การกล้าแสดงความคิดเห็นและอธิบายวิธีคิดของตนอย่างมั่นใจ ดังนั้น ความเชื่อมั่นในตนเองจึงไม่ได้เป็นเพียงความรู้สึกส่วนตัว แต่เป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อระดับการมีส่วนร่วมทางพฤติกรรมและความสำเร็จในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (OECD, 2023)

การกระตุ้นทางการรู้คิด (Cognitive Activation)

ปัจจัยสำคัญที่จะเชื่อมโยงกระบวนการคิดไปสู่ความสำเร็จในการเรียนคณิตศาสตร์ คือบทบาทของครูผู้สอนในการใช้ การกระตุ้นทางการรู้คิด (Cognitive activation) ซึ่งหมายถึงกลยุทธ์การสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดอย่างลึกซึ้งผ่านการใช้คำถามท้าทาย การฝึกให้ผู้เรียนอธิบายเหตุผล และการเปิดโอกาสให้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง กลยุทธ์นี้ไม่ได้เพียงแค่พัฒนาทักษะทางปัญญาเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบเชิงบวกในสองมิติสำคัญ คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง รายงานของ OECD (2023) ชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จะช่วยหล่อหลอมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ในขณะเดียวกัน Leong (2023) พบว่า เมื่อครูสร้างประสบการณ์ความสำเร็จควบคู่ไปกับการให้แรงเสริมทางบวก จะทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจและนำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการกระตุ้นทางการรู้คิด จึงเปรียบเสมือนกลไกสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อทั้งความเชื่อมั่นในตนเองและพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน นำมาสู่การกำหนดสมมติฐานการวิจัยเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าว ดังนี้

H1: การกระตุ้นทางการรู้คิดของครูคณิตศาสตร์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์

H2: การกระตุ้นทางการรู้คิดของครูคณิตศาสตร์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์

การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ (Exposure to mathematics content)

นอกเหนือจากกระบวนการสอนแล้ว ปัจจัยพื้นฐานที่ขาดไม่ได้คือ การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ ซึ่งหมายถึงโอกาสที่ผู้เรียนจะได้รับการถ่ายทอดและฝึกฝนแนวคิดทางคณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งความรู้เชิงทฤษฎีและการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง (Hwang & Ham, 2021) การได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างเพียงพอนี้ สอดคล้องโดยตรงกับทฤษฎีของ Bandura (1997) ที่ระบุว่า ประสบการณ์แห่งความสำเร็จ (Mastery experiences) และ การสังเกตตัวแบบ (Vicarious experiences) เป็นแหล่งกำเนิดสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาอย่างถ่องแท้ จะส่งผลให้เกิดความเชื่อมมั่นในตนเอง และความมั่นใจนี้เองจะทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนภายในที่สำคัญส่งผลสืบเนื่องให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ มีความมานะพยายาม และพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกออกมาอย่างเป็นรูปธรรม จึงนำไปสู่การกำหนดสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

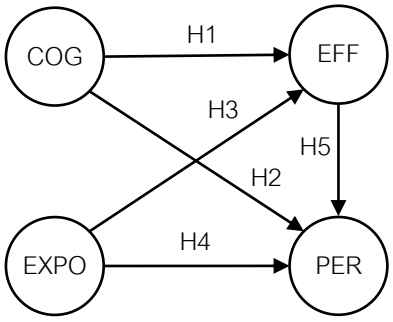
H3: การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์

H4: การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์

นอกจากนี้ แนวคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน โดยผู้ที่มั่นใจในศักยภาพของตนเองจะมีแรงจูงใจภายในสูง กล้าคิดและกล้าทำมากกว่า ส่งผลให้เกิดการแสวงหาความรู้ อภิปราย แสดงความคิดเห็น และแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อมั่นในตนเอง จึงเป็นแรงผลักดันทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ของสิงคโปร์

H5: ความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์

จากพื้นฐานทางทฤษฎีดังกล่าว ทำให้สามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ที่เชื่อมโยงปัจจัยด้านการสอน ไม่ว่าจะเป็นการกระตุ้นทางการรู้คิด (cognitive activation) และการให้ความรู้ในเนื้อหา (exposure) ร่วมกับพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ ผ่านบทบาทตัวแปรส่งผ่าน คือ ความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ แสดงในภาพกรอบแนวคิดต่อไปนี้ (Figure 1)

COG = Cognitive activation
EXPO = Exposure to Mathematics Content
EFF = Mathematics self-efficacy
PER = proactive mathematics study behaviour

Figure 1 Conceptual framework

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูล PISA 2022 ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) โดยประชากรเป้าหมายคือ นักเรียนอายุประมาณ 15 ปีในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมการประเมินระดับนานาชาติครั้งล่าสุด การได้มาของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามกระบวนการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-stage sampling design) ซึ่งเป็นมาตรฐานของโครงการ PISA โดยในขั้นแรกทำการคัดเลือกโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นที่มีนักเรียนอายุ 15 ปี และในขั้นที่สองสุ่มนักเรียนจากโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก สำหรับประเทศสิงคโปร์ ชุดข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยนักเรียนจำนวน 6,546 คน จาก 165 โรงเรียน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามสำหรับนักเรียน (Student Questionnaire) จากฐานข้อมูล PISA 2022 จัดทำโดย OECD เพื่อวัดประสบการณ์ ทัศนคติ และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนอายุ 15 ปี คณะผู้วิจัย เลือกข้อคำถามที่ครอบคลุมตัวแปรภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัย ใน 4 ด้าน ได้แก่

1. ความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเชื่อมั่นด้านทฤษฎีและประยุกต์ (MATHEFF) และด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์และคณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 (MATHEF21) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 9 ข้อและ 10 ข้อ ตามลำดับ คุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงทั้ง 2 ชุด มีค่าเท่ากับ .86 ตัวอย่างข้อคำถาม *'คุณรู้สึกมั่นใจมากน้อยเพียงใดในการแก้โจทย์คณิตศาสตร์ต่อไปนี้: การคำนวณระยะทางจริงระหว่าง 2 สถานที่บนแผนที่ที่มีมาตราส่วน 1:10,000 (ST290Q06WA)'*

2. การกระตุ้นทางการรู้คิด มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ (COGACRCO) และการส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์ (COGACMCO) ประกอบด้วยข้อคำถาม อย่างละ 8 ข้อ คุณภาพเครื่องมือ ด้านความเที่ยงระหว่าง .80- .90 ตัวอย่างข้อคำถาม *'ในปีการศึกษานี้ ในวิชาคณิตศาสตร์ครูของคุณทำสิ่งต่อไปนี้บ่อยครั้งเพียงใด: ครูสอนถึงวิธีใช้ตรรกะทางคณิตศาสตร์เมื่อต้องรับมือกับสถานการณ์ใหม่ ๆ (ST283Q04JA)'*

3. การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ เนื้อหาด้านคณิตศาสตร์อย่างเป็นทางการและการประยุกต์ (EXPOFA) และเนื้อหาด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์และคณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 (EXPO21ST) ประกอบด้วยชุดคำถาม 9 ข้อ และ 10 ข้อ ตามลำดับ คุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงมีค่าระหว่าง .71–.79 ตัวอย่างข้อคำถาม *'คุณเคยพบโจทย์คณิตศาสตร์ ลักษณะนี้บ่อยครั้งเพียงใด: การคำนวณว่าคอมพิวเตอร์จะมีราคาแพงขึ้นอีกเท่าไร หลังจากรวมภาษีแล้ว (ST275Q2WA)'*

4. พฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ (MATHPERS) ประกอบด้วย ชุดคำถามจำนวน 9 ข้อ คุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงเท่ากับ .71 ตัวอย่าง ข้อคำถาม *'ในปีการศึกษานี้ คุณได้ทำแต่ละข้อต่อไปนี้บ่อยครั้งเพียงใด: ฉันเริ่มลงมือทำงานที่ได้รับมอบหมายในวิชาคณิตศาสตร์ทันที (ST293Q09JA)'*

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับข้อมูลที่นำมาใช้ศึกษาในครั้งนี้ เป็นข้อมูลทุติยภูมิของนักเรียนในประเทศสิงคโปร์ จากฐานข้อมูล OECD ปี 2022 เปิดให้เข้าถึงโดยสาธารณะผ่านเว็บไซต์ **http://www.oecd.org/en/data/datasets/pisa-2022-database.html**

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ด้วยโปรแกรม Mplus 7.3 (Muthen & Muthen, 2012) นำเข้าข้อมูลจากชุดข้อมูล PISA จำนวน 7 ตัวแปร (ตัวแปรสังเกตได้) ได้แก่ cogacrco, cogacmco, expofa, expo21st, matheff, mathef21 และ mathpers ซึ่งเป็นดัชนีที่ OECD สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อคำถามด้วยวิธี Item Response Theory (IRT)

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่มีอายุ 15 ปี ของประเทศสิงคโปร์ จากฐานข้อมูล PISA 2022 จำนวน 6,546 คน จากโรงเรียน 165 โรง เป็นนักเรียนเพศชายร้อยละ 50.8 และเพศหญิง 49.2 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับเกรด 10 คิดเป็นร้อยละ 93.7 รายละเอียดแสดงดัง Table 1

Table 1 Frequencies and percentages of students by gender and grade level

Gender	Frequency	Percentage	Grade Level	Frequency	Percentage
Male	3,323	50.8	Secondary 1 (Grade 7)	11	0.2
Female	3,223	49.2	Secondary 2 (Grade 8)	59	0.9
Total	6,546	100.0	Secondary 3 (Grade 9)	336	5.1
			Secondary 4 (Grade 10)	6,134	93.7
			Secondary 5 (Grade 11)	6	0.1
			Total	6,546	100.0

สำหรับค่าสหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรในการวิจัยทั้ง 7 ตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์ กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มีค่าอยู่ระหว่าง .11–.66 อย่างมีนัยสำคัญทุกคู่ เหมาะสมและมากพอในการวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้น ทั้งนี้ คู่ความสัมพันธ์ที่มากที่สุด คือ ความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ด้านความเชื่อมั่นด้านทฤษฎีและประยุกต์ และด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์และคณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 (r = .66) และคู่ความสัมพันธ์ที่น้อยที่สุดคือ การส่งเสริมการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ และความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ (r = .11) แสดงใน Table 2

Table 2 Correlations among observed variables, alpha reliabilities (in parentheses)

(N = 6,546)

	1	2	3	4	5	6	7
1. cogacrco	(.80)						
2. cogacmco	.59*	(.90)					
3. expofa	.12*	.15*	(.71)				
4. expo21st	.17*	.27*	.50*	(.79)			
5. matheff	.11*	.12*	.17*	.22*	(.86)		
6. mathef21	.17*	.24*	.15*	.28*	.66*	(.86)	
7. mathpers	.25*	.30*	.14*	.20*	.31*	.35*	(.71)

Note: cogacrco = Foster reasoning, cogacmco = Encourage mathematical thinking, expofa = Exposure to formal and applied mathematics tasks, expo21st = Exposure to mathematical reasoning and 21st century mathematics topics, matheff = Formal and applied mathematics, mathef21 = Mathematical reasoning and 21st century mathematics, mathpers = Proactive mathematics study behaviour

*p < .05

การวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

1. ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ พบว่า โมเดลวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จาก χ^2 (7, N = 6,546) = 14.03, p > .05, CFI = 0.999, TLI = 0.997, RMSEA = 0.01 และ SRMR = 0.01 เป็นไปตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2010) โมเดลการวิเคราะห์แสดงดัง Figure 2

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ พบว่า (2.1) การกระตุ้นทางการรู้คิด (COG) มีอิทธิพลเชิงบวกทั้งทางตรง (β = .30) และทางอ้อม (β = .08) ต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ (PER) และแสดงอิทธิพลรวมเท่ากับ .38 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2.2) การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ (EXPO) มีอิทธิพลเชิงบวกทั้งทางตรง (β = .07)และทางอ้อม (β = .11) ต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ โดยมีอิทธิพลรวม .18 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และปัจจัยภายนอกร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ได้ ร้อยละ 31 ดังแสดงใน Table 3 และ Figure 2

Table 3 Direct effect, indirect effect and total effect

	EFF			PER		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
COG	.22* (0.02)	-	.22* (0.02)	.30* (0.02)	.08* (0.01)	.38* (0.03)
EXPO	.31* (0.02)	-	.31* (0.02)	.07* (0.02)	.11* (0.01)	.18* (0.03)
EFF				.35* (0.02)	-	.35* (0.02)

Note: The numbers in parentheses are standard errors; DE = Direct Effect, IE = Indirect Effect, TE = Total Effect, COG = Cognitive activation, EXPO = Exposure to mathematics content, EFF = Mathematics self-efficacy, PER = Proactive mathematics study behaviour.

*$p < .05$.

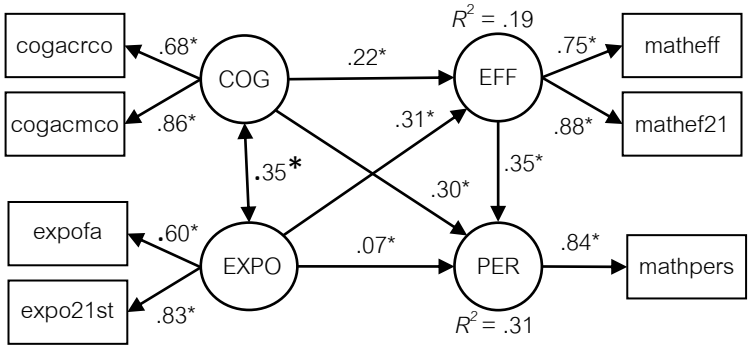

Figure 2 The results of proactive mathematics study behaviour model

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาในตอนต้น นำมาสู่ข้อวิจารณ์ใน 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 อิทธิพลของ “การกระตุ้นทางการรู้คิดของครูคณิตศาสตร์” ต่อ “พฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน” ผลการวิจัยพบว่า การกระตุ้นทางการรู้คิดของครูคณิตศาสตร์มีอิทธิพลเชิงบวกทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2023) ที่ระบุว่าการสอนที่ใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ การให้เหตุผล และการเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดอย่างเป็นระบบ ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก รวมถึงแนวคิด Singapore Teaching Practice (STP) ที่ยึดหลักว่า “เด็กทุกคนเรียนรู้ได้” และเน้นการสอนแบบองค์รวม (Liu, 2022) ครูที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ และอภิปราย ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นทางคณิตศาสตร์ ส่งผลให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก

ตั้งคำถาม และแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างกระตือรือร้น ยืนยันว่าบทบาทของครูคือปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ (Leong, 2023)

ประเด็นที่ 2 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์โดยผ่านความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ มากกว่าการส่งผลโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ลำพังเพียงการถ่ายทอดเนื้อหา อาจไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ได้ หากผู้เรียนยังไม่เกิดกระบวนการภายในที่เรียกว่า “ความเชื่อมั่นในตนเอง” กล่าวคือ การได้รับความรู้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะ แต่ความเชื่อมั่นในตนเองทำหน้าที่เป็นกลไกทางจิตวิทยาที่สำคัญในการแปรเปลี่ยนทักษะเหล่านั้นให้กลายเป็นความมุ่งมั่นและการกระทำ ผู้เรียนที่ได้รับความรู้จนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งจะค่อย ๆ พัฒนาความรู้สึกว่าตนเอง “ทำได้” และความรู้สึกนี้เองที่เป็นแรงผลักดันหลักให้พวกเขากล้าเผชิญกับโจทย์ที่ท้าทายและมีส่วนร่วมในชั้นเรียนอย่างกระตือรือร้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (1997) ที่เน้นย้ำว่า ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นตัวทำนายพฤติกรรมที่แม่นยำกว่าความสามารถที่แท้จริง

บทสรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าการกระตุ้นทางการรู้คิด และการให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทางคณิตศาสตร์ สรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 บทบาทของการกระตุ้นทางการรู้คิดของครูคณิตศาสตร์ (Cognitive activation) การกระตุ้นทางการรู้คิด เป็นกลยุทธ์สำคัญของครูคณิตศาสตร์ในสิงคโปร์ ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน เช่น การคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการให้เหตุผลเชิงคณิตศาสตร์ แนวทางนี้ได้รับการสนับสนุนจากระบบพัฒนาครูที่เข้มแข็งและต่อเนื่อง รวมถึงกรอบ Singapore Teaching Practice (STP) ที่เน้นการสอนเพื่อการคิดอย่างลุ่มลึก บรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการลงมือคิดด้วยตนเองช่วยให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมเชิงรุกทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นธรรมชาติ จึงเป็นบทบาทสำคัญที่โรงเรียนควรส่งเสริมผ่านการพัฒนาครูด้านคำถามเชิงลึกและกิจกรรมแก้ปัญหา

ประเด็นที่ 2 อิทธิพลของการให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุก แม้การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ (EXPO) จะมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับอิทธิพลที่ส่งผ่านความเชื่อมั่นในตนเองทางคณิตศาสตร์ (EFF) แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมเชิงรุกได้มากขึ้นเมื่อมีทั้งความเข้าใจในเนื้อหาและความมั่นใจในความสามารถของตนเอง หลักสูตรคณิตศาสตร์ของสิงคโปร์ที่เน้นการแก้ปัญหาและการประยุกต์ใช้สอดคล้องกับผลลัพธ์นี้ โรงเรียนจึงควรจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือทำจริงตามแนวคิด CPA เพื่อเสริมทั้งความเข้าใจเชิงลึกและความมั่นใจของนักเรียน มากกว่าการสอนที่เน้นการท่องจำ

ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

จากการที่งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การกระตุ้นทางการรู้คิดของครูเป็นฟันเฟืองสำคัญที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ครูผู้สอนคณิตศาสตร์จึงควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการเน้นการถ่ายทอดเนื้อหา มาเป็นการออกแบบสถานการณ์ที่ท้าทายทางปัญญา เช่น การใช้โจทย์ปัญหาปลายเปิดที่ไม่มีคำตอบตายตัว หรือการตั้งคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนต้องเชื่อมโยงความรู้เดิมสู่การแก้ปัญหาใหม่ ซึ่งการกระตุ้นในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่จะส่งผลโดยตรงต่อการที่นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังส่งผลทางอ้อมผ่านการสร้างโครงสร้างทางความคิดที่แข็งแกร่ง ทำให้ผู้เรียนกล้าที่จะสำรวจและลงมือทำด้วยตนเองมากขึ้น

ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงผลการวิจัยข้อที่สองที่ระบุว่า การให้ความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกผ่านความเชื่อมั่นในตนเองอย่างมีนัยสำคัญ แนวทางปฏิบัติที่สำคัญคือครูต้องให้ความสำคัญกับการปูพื้นฐานเนื้อหาให้แน่นและชัดเจน เพราะเมื่อผู้เรียน "รู้จริง" และ "เข้าใจลึกซึ้ง" ในเนื้อหา ความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถจะเกิดขึ้นตามมา ความเชื่อมั่นนี้เองจะเป็นแรงผลักดันที่เปลี่ยนจากผู้เรียนที่นั่งฟังเฉย ๆ กลายเป็นผู้เรียนที่กล้าซักถาม กล้าโต้แย้งทางวิชาการ และกล้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ควรส่งเสริมให้ครูคณิตศาสตร์มีสมรรถนะคู่ขนาน คือต้องมีความแม่นยำในเนื้อหาควบคู่ไปกับทักษะการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นการคิด โดยอาจจัดให้มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อออกแบบบทเรียนที่เน้นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับผู้เรียนระหว่างบทเรียน ซึ่งจะช่วยเปลี่ยนบรรยากาศในห้องเรียนคณิตศาสตร์จากการเรียนเพื่อสอบ เป็นการเรียนเพื่อสร้างทักษะการเรียนรู้เชิงรุกที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. การใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล PISA ที่ครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป เพื่อทำการวิเคราะห์แนวโน้ม หรือพัฒนาเป็นโมเดลโค้งพัฒนาการเชิงสาเหตุ (causal growth modeling) ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และปัจจัยที่ส่งผลในเชิงพัฒนาการได้ลึกยิ่งขึ้น

2. การขยายกรอบความคิดรวมตัวแปรด้านจิตพิสัยและความสัมพันธ์ในชั้นเรียน เช่น กรอบความคิดแบบเติบโตและคุณภาพความสัมพันธ์ครู–นักเรียน ซึ่งงานวิจัยชี้ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน น่าจะช่วยให้แบบจำลองมีความครอบคลุมและอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อผู้เรียนได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control.* W. H. Freeman.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning:* Creating excitement in the classroom (ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1). The George Washington University.

Chang, S. H., Lee, N. H., & Koay, P. L. (2017). Teaching and Learning with Concrete-Pictorial-Abstract Sequence - A Proposed Model. *The Mathematics Educator*, *17*(1&2), 1–28. students' active learning. https://math.nie.edu.sg/ame/matheduc/tme/tmeV17_1/paper1.pdf

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis (7th ed.). Pearson Education.

Hwang, J., & Ham, Y. (2021). Relationship between mathematical literacy and opportunity to learn with different types of mathematical tasks. *Journal on Mathematics Education*, *12*(2), 199–222. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1312949.pdf

Lee, P. Y., & Chong, K. E. (2019). Teaching and learning of mathematics in Singapore schools: Curriculum, pedagogy and research. *Journal of Mathematics Education*, *12*(1), 1–18.

Leong, Y. H. (2023). Contours of self-efficacy across nested mathematical domains: A case of a Singapore student with a history of low performance in mathematics. *Mathematics Education Research Journal*, *35*, 171–192. https://doi.org/10.1007/s13394-021-00394-7

Liu, W. C. (2022). *Singapore's approach to developing teachers: Hindsight, insight, and foresight.* Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429433641

Ministry of Education, Singapore. (2020). *Mathematics syllabus (Primary & Secondary): Teaching and learning for the 21st century learner*. Curriculum Planning and Development Division.

Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (2012). *Mplus user's guide* (7th ed.). Muthén & Muthén. https://www.statmodel.com/download/usersguide/MplusUserGuideVer_7.pdf

OECD (2023). *PISA 2022 results (Volume I): The state of learning and well-being.* OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/pisa-2022-results-volume-i_76772a36/53f23881-en.pdf

Osborne, M. C. (2021). Teacher instructional practices and student mathematics achievement. *Journal of Educational Research and Practice*, *11*(1), 345–358. https://doi.org/10.5590/JERAP.2021.11.1.25

Schunk, D. H. (2012). *Learning theories: An educational perspective* (6th ed.). Pearson. https://www.researchgate.net/profile/Ana-Maria-Ciobotaru/post/Good-Books-on-Teaching-Methods/attachment/59d61dce79197b807797a03c/AS%3A273549456019456%401442230680395/download/%5BDale_H._Schunk%5D_Learning_Theories_An_Educational.pdf

Sezgin, G. (2017). *Factors affecting mathematics literacy of students based on PISA 2012: A cross-cultural examination* [Unpublished master's thesis]. İhsan Doğramacı Bilkent University, Ankara, Turkey. https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/b949667c-14bb-4ba3-bf21-f92f7f7d7277/content

Stein, M. K., Engle, R. A., Smith, M. S., & Hughes, E. K. (2008). Orchestrating productive mathematical discussions: Five practices for helping teachers move beyond show and tell. *Mathematical Thinking and Learning, 10*(4), 313–340. https://doi.org/10.1080/10986060802229675

Underwood, C. (2025). Snapshots issue 19: Confidence, gender and mathematics in PISA. *Snapshots, 19*(19). https://research.acer.edu.au/snapshots/vol19/iss19/1

แนวปฏิบัติที่ดีของการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบ ในการพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Good practices for context-based learning combined with fact finding, problem identification, and solution seeking to develop Grade 6 students' creative problem-solving

ธนากร ห้วยหงษ์ทอง*, **เอกรัตน์ ทานาค**

Thanakorn Huaihongthong*, Akarat Tanak

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Science Education Division, Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: thanakorn.huai@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีของการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบ ในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ กลุ่มที่ศึกษาได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 คน ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์และนวัตกรรม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินใบกิจกรรมและบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่าแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบ ได้แก่ (1) การให้นักเรียนออกสำรวจพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูล และบันทึกสิ่งที่พบ ช่วยให้นักเรียนรู้สึกเชื่อมโยงกับปัญหาในบริบทนั้นอย่างแท้จริง และช่วยส่งเสริมการทำความเข้าใจกับความท้าทาย (2) การให้นักเรียนวางแผนการแก้ปัญหาโดยดูตัวอย่างหลายแบบ ควบคู่กับ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม ส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายของต้นแบบและความหลากหลายของมุมมองในกลุ่ม และ (3) การให้ผู้เรียนวางแผนเป็นขั้นตอนและทดสอบความเป็นไปได้ของแนวคิด ส่งเสริมให้ไอเดียของผู้เรียนกลายเป็นวิธีแก้ปัญหาที่สามารถนำไปใช้จริง

คำสำคัญ: การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, การค้นหาปัญหา, การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน

Abstract

This classroom action research aimed to identify good practices in context-based learning integrated with fact-finding, problem-finding, and solution-finding processes to develop students' creative problem-solving skills. The participants were 40 sixth-grade students from a school under the Office of the Higher Education Commission, Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. Data were collected through activity assessment forms and teacher reflection logs. Data were qualitatively analyzed using inductive content analysis. The findings revealed three good practices: (1) engaging students in field exploration to collect and record observations enabled them to connect with real-world contextual problems genuinely and enhanced their understanding of the challenges; (2) guiding students to plan solutions by examining multiple examples along with group discussions promoted diversity in prototype development and broadened perspectives within the group; and (3) requiring students to formulate step-by-step plans and test the feasibility of their ideas facilitated the transformation of students' ideas into practical and applicable problem-solving approaches.

Keywords: context-based learning, creative problem-solving, problem finding

บทนำ

ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หรือ Creative Problem-Solving เป็นทักษะสำคัญที่มีความต้องการสูงในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับปัญหาที่มีความซับซ้อน ไม่แน่นอน และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้ที่มีทักษะดังกล่าวสามารถสร้างแนวทางแก้ปัญหาที่หลากหลาย เลือกแนวทางที่เหมาะสม และปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (OECD, 2023; Puccio et al., 2017; Treffinger et al., 2005; World Economic Forum, 2023) การพัฒนาทักษะนี้ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นรากฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต จากการศึกษาสภาพปัญหาในชั้นเรียนที่ผู้วิจัยปฏิบัติการสอน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยเมื่อนักเรียนได้รับโจทย์ที่ต้องคิดวิเคราะห์และหาทางแก้ไขด้วยตนเอง หลายคนเลือกที่จะรอให้ครูเป็นผู้ให้คำตอบโดยตรง แทนที่จะพยายามค้นหาคำตอบด้วยตนเอง นักเรียนจำนวนมากยังคงยึดติดกับการแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ และไม่เปิดรับแนวทางใหม่ เมื่อต้องเผชิญกับโจทย์ที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ นักเรียนมักเลือกใช้วิธีการที่เคยเห็นหรือเคยทำมาก่อน มากกว่าที่จะคิดค้นแนวทางใหม่ที่แตกต่างออกไป สภาพปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนหลายคนยังขาดความมั่นใจในการคิดสร้างสรรค์และไม่กล้าทดลองแนวทางใหม่ ๆ ซึ่งมีสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำและการสอบวัดผลมากกว่าการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง รูปแบบการสอนส่วนใหญ่ที่ยังคงเป็นแบบบรรยาย ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง และสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการกล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง

งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์มักเน้นไปที่การสร้างแนวคิดใหม่ (Idea Finding) เพียงอย่างเดียว โดยละเลยกระบวนการสำคัญอื่นๆ เช่น การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact Finding) การค้นหาปัญหา (Problem Finding) และการค้นหาคำตอบ (Solution Finding) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ (Isaksen & Treffinger, 2004) แนวคิดของ Treffinger et al. (2008) ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ไม่ได้มีเพียงแค่การระดมความคิดเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง (Fact Finding) การกำหนดกรอบปัญหาที่ถูกต้อง (Problem Finding) และการประเมินแนวคิดเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ (Solution Finding) หากขาดขั้นตอนเหล่านี้ แนวคิดที่ถูกสร้างขึ้นอาจขาดความสมบูรณ์ ขาดความเป็นไปได้ หรือไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ยังพบว่านักการศึกษามีความพยายามในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้วิจัยเป็นฐาน และการใช้ปัญหาเป็นฐาน อย่างไรก็ตาม วิธีเหล่านี้แม้จะช่วยส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์ได้ แต่ยังขาดการเชื่อมโยงกับบริบทที่แท้จริงของผู้เรียน ทำให้แนวคิดที่ถูกสร้างขึ้นอาจขาดความเป็นรูปธรรมและไม่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่ างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้แบบบริบทเป็นฐาน (Context-Based Learning: CBL) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงมีแนวโน้มที่จะพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และสามารถนำแนวคิดที่สร้างขึ้นไปใช้ได้จริงมากกว่านักเรียนที่เรียนรู้ผ่านการสอนแบบเดิม (Harlen, 2010) CBL ยังช่วยเสริมสร้างความสามารถในการกำหนดปัญหา (Problem Finding) เนื่องจากนักเรียนสามารถสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์กับปัญหาในบริบทที่แท้จริง ทำให้สามารถระบุปัญหาได้อย่างแม่นยำมากขึ้น (Mumford et al., 1996) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาว่าแนวปฏิบัติที่ดีในของการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานในการพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการและพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีของการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหาและการค้นหาคำตอบ เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในรายวิชาวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม หน่วยการเรียนรู้สืบสอบสร้างสรรค์

การตรวจเอกสาร

นักวิชาการและนักการศึกษาได้นิยามไว้ว่า ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการที่มุ่งแก้ปัญหาและค้นหาคำตอบซึ่งปัญหานั้นควรมีความน่าสนใจ ท้าทาย และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยเน้นการทำงานร่วมกันระหว่างความคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีการวางแผนและวางโครงสร้างเป็นอย่างดี วิธีการที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหามีความหลากหลาย แปลกใหม่ และเป็นประโยชน์ สามารถวิเคราะห์และประเมินหาวิธีแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ กรอบแนวคิดการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ที่ใช้ในงานวิจัยนี้เป็นรูปแบบที่ 6.1TM ของ Isaksen et al. (2011) ตามที่ Treffinger, Isaksen และ Dorval (2005) อธิบายไว้ว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การเข้าใจในสิ่งที่ท้าทาย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเป้าหมายอย่างกว้างขวางและวิเคราะห์สิ่งท้าทายให้ชัดเจน (2) การสร้างแนวคิด ซึ่งเป็นการสร้างความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ด้วยวิธีการระดมสมองเพื่อสร้างความคิดที่หลากหลายและแปลกใหม่ (3) การเตรียมปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการสำรวจแนวทางที่เป็นไปได้และพัฒนาให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และ (4) การวางแผนแนวปฏิบัติ ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางและบริหารจัดการกระบวนการแก้ปัญหาให้บรรลุเป้าหมาย กรอบแนวคิดนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพกรอบแนวคิดทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การทำความเข้าใจปัญหา การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย การเตรียมนำไปปฏิบัติ ไปจนถึงการวางแผนและบริหารจัดการกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ (Figure 1)

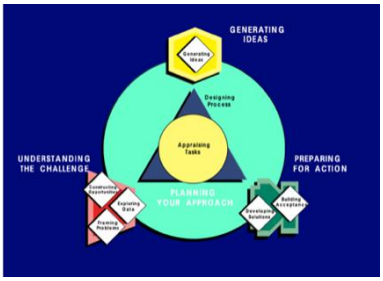

Figure 1 The Creative Problem Solving Framework (CPS Version 6.1™)

Source: Treffinger et al. (2005)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน (Context-Based Learning: CBL) เป็นแนวทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยอาศัยสถานการณ์จริงหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจและความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนมากขึ้น (Gilbert, 2006) ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้นี้มีพื้นฐานจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Vygotsky, 1978) โดยเฉพาะในวิชาวิทยาศาสตร์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดเชิงนามธรรมผ่านการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่นำบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน โรงเรียน และชุมชนโดยรอบมาใช้ใน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นบริบททางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ พัฒนาทักษะกระบวนการ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การกำหนดสถานการณ์ ครูผู้สอนนำเสนอบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและชุมชนที่ผู้เรียนสนใจ เพื่อทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นของบทเรียนและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (2) การลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทดลอง การแก้ปัญหา การอภิปรายกลุ่ม การสืบค้นข้อมูล เพื่อศึกษาและค้นพบความรู้หรือแนวคิดใหม่ด้วยตนเอง (3) การเรียนรู้แนวคิดสำคัญ ผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อค้นพบและร่วมกันสรุปแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ โดยครูคำนึงถึงความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน (4) การนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเชื่อมโยงการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์อื่น ๆ หรือในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

การบูรณาการกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบเข้ากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานในงานวิจัยนี้ ดำเนินการโดยสอดแทรกกระบวนการคิดดังกล่าวเป็นแกนหลักในทุกขั้นของการเรียนรู้ ดังนี้ ในขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์ ครูนำเสนอบริบทที่เป็นปัญหาจริงในชุมชนหรือโรงเรียน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนออกสำรวจพื้นที่จริงเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง โดยการเก็บข้อมูล สังเกต และบันทึกสิ่งที่พบ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาปัญหา โดยการระบุสาเหตุ ผลกระทบ และกำหนดกรอบปัญหาที่ชัดเจน กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ท้าทายจากประสบการณ์ตรง ในขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนดำเนินการค้นหาปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยวิเคราะห์ปัญหาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น พร้อมทั้งศึกษาตัวอย่างหลากหลายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มเพื่อค้นหาคำตอบ โดยการพัฒนาแนวคิดที่หลากหลายและเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุด ขั้นตอนนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างแนวคิดและเตรียมพร้อมสำหรับการปฏิบัติ ในขั้นที่ 3 การเรียนรู้แนวคิดสำคัญ ผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อค้นพบ โดยเน้นการค้นหาคำตอบผ่านการเชื่อมโยงแนวคิดที่พัฒนาขึ้นกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ทดสอบความเป็นไปได้ของแนวคิด และปรับปรุงแผนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในขั้นที่ 4 การนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเชื่อมโยงการประยุกต์ใช้ความรู้และแนวทางแก้ปัญหาที่พัฒนาขึ้นไปสู่สถานการณ์อื่น ๆ หรือในชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อวางแผนแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง การบูรณาการในลักษณะนี้ทำให้บริบทไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของบทเรียน แต่เป็นโครงสร้างที่กำกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนตลอดการแก้ปัญหา รูปแบบการบูรณาการนี้แตกต่างจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานโดยทั่วไปที่มักใช้บริบทเป็นเครื่องมือกระตุ้นความสนใจหรือเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตประจำวันก่อนเข้าสู่การเรียนรู้แนวคิดทางวิชาการ (Bennett et al., 2007; Gilbert, 2006) ขณะที่งานวิจัยนี้ใช้บริบทเป็นโครงสร้างกำกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนตลอดการแก้ปัญหา โดยเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Treffinger, Isaksen, & Dorval, 2005) ซึ่งผู้เรียนใช้ข้อมูลจริงจากบริบทเป็นฐานในการตั้งคำถาม วิเคราะห์ปัญหา และพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยใช้แนวคิดกรอบวิจัยดังนี้ (Figure 2)

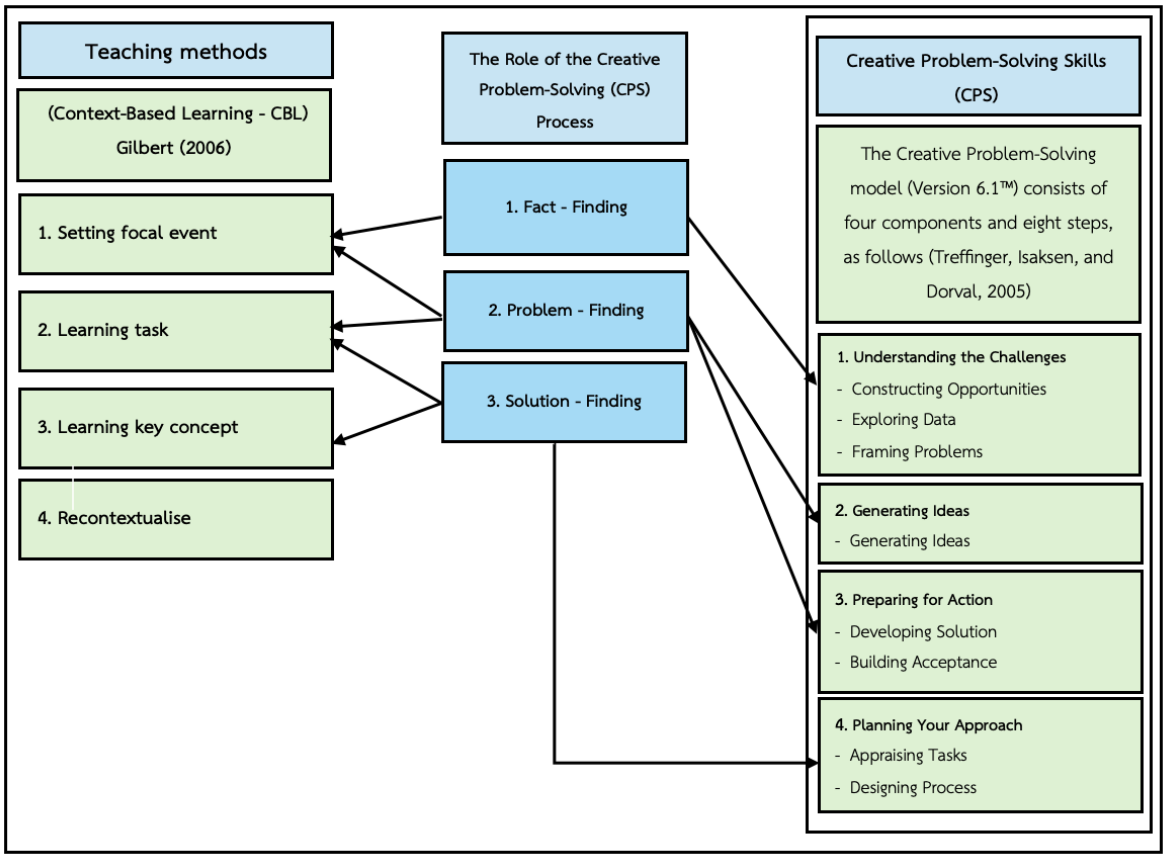

Figure 2 Conceptual framework

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่มุ่งพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนควบคู่กับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม บทความนี้รายงานผลเฉพาะการปฏิบัติการสอนของครูผู้สอน โดยอาศัยข้อมูลจากบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของครู และการตรวจใบกิจกรรมของนักเรียน การดำเนินการวิจัยใช้กรอบวิจัยปฏิบัติการแบบวงจร PAOR ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล เพื่อนำผลจากการสอนไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในรอบถัดไป(Kemmis and McTaggart, 1998) งานวิจัยจัดดำเนินการทั้งหมด 3 วงจร สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 แผน ได้แก่ นักสืบขยะ นักออกแบบพลังงาน และนักออกแบบอาหารเพื่อสุขภาพ รวมระยะเวลาการจัดการเรียนรู้ 12 คาบเรียน โดยมีการจัดการเรียนรู้ดังนี้ (Table 1)

กลุ่มที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยกับนักเรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์และนวัตกรรม กลุ่มที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 มีนักเรียน 40 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักเรียนที่คละความสามารถ มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงดีเยี่ยม มีความประพฤติค่อนข้างเรียบร้อย มีความกล้าแสดงออก

และกล้าแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน เพื่อเอื้อต่อการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต การอภิปราย และใบกิจกรรมของผู้เรียน

Table 1 Summary of the Lesson Plan Based on Context-Based Learning (CBL)

Lesson Plan	Context / Problem Issue	Content Scope	Key Learning Activities
Plan 1: Waste Detectives	Waste problems in school	- Types of waste - Environmental impacts of waste - Waste management (Reduce, Reuse, Recycle)	Survey and collect data from real areas, analyze causes, exchange opinions, study project examples, and design a waste reduction project for the school
Plan 2: Energy Designers	Electricity usage in school	- Energy sources and everyday energy use - Efficient energy usage - Basic concepts of renewable energy	Survey energy usage behaviors, analyze areas of waste, study examples from various sources, exchange opinions, and design an energy-saving prototype
Plan 3: Healthy Food Designers	Student food and nutrition	- Basic nutrition principles - Nutrients and their benefits to the body - Healthy food and food waste reduction	Survey food menus, analyze nutritional value, study healthy menu examples, exchange opinions, and design menus appropriate to the school context

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน และใบกิจกรรมของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และครอบคลุมพฤติกรรมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ตามกรอบแนวคิดของ Isaksen et al. (2011) เครื่องมือทั้งสองประเภทผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 3 คน และพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องของรายการประเมินกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยวิธี IOC ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการภายหลังการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวงจรการวิจัย จำนวน 3 วงจร โดยผู้วิจัยเก็บบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของครูทุกแผน และตรวจใบกิจกรรมของนักเรียนทุกกลุ่ม เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสะท้อนการปฏิบัติการสอนและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในบริบทจริงของห้องเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงอุปนัย โดยเริ่ม

จากการอ่านและตีความข้อมูลจากบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของครู และผลงานในใบกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละวงจรอย่างละเอียด จากนั้นรวบรวมข้อมูลย่อยจากหลายวงจร เปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างของข้อมูล และสังเคราะห์เป็นหมวดหมู่และประเด็นสำคัญ เพื่อสะท้อนแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของผู้เรียน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 3 วงจรการวิจัย ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีของการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบ ในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน ดังนี้

แนวปฏิบัติที่ 1: การให้นักเรียนออกสำรวจพื้นที่จริงเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงจากบริบทจริง ช่วยวางฐานความเข้าใจปัญหาและกำหนดกรอบการค้นหาปัญหาได้อย่างมีเหตุผล

ผลการวิจัยพบว่าแนวปฏิบัติที่เน้นให้ผู้เรียนออกสำรวจบริบทจริงเป็นแนวทางร่วมที่เกิดขึ้นในทั้ง 3 แผนการสอน ได้แก่ ปัญหาขยะในโรงเรียน นักออกแบบพลังงาน และนักออกแบบเมนูสุขภาพ โดยกิจกรรมมีรูปแบบคล้ายกันคือให้ผู้เรียนทำงานกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน แบบสุ่ม โดยเก็บข้อมูลจากสถานการณ์จริง นำข้อมูลกลับมาแลกเปลี่ยน และใช้ข้อมูลนั้นเป็นฐานในการวิเคราะห์ ตัวอย่างเช่น ในแผนเรื่องปัญหาขยะ ครูให้นักเรียนออกสำรวจโรงอาหาร หน้าอาคารเรียน และจุดทิ้งขยะหลัก พร้อมบันทึกประเภท ปริมาณ และตำแหน่งของขยะ รวมทั้งสังเกตปัจจัยที่อาจเป็นสาเหตุของปัญหา เช่น ถังขยะล้น การจัดวางถังไม่เหมาะสม หรือพฤติกรรมผู้ใช้พื้นที่ นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อมูลกลับมานำเสนอเปรียบเทียบพื้นที่ที่สำรวจ และช่วยกันสรุปประเด็นสำคัญเพื่อใช้วิเคราะห์ในขั้นต่อไป การจัดกิจกรรมดังกล่าวสะท้อนว่าการใช้ข้อมูลจริงช่วยส่งเสริมความเข้าใจต่อความท้าทายของปัญหาอย่างเป็นระบบ จากการตรวจใบกิจกรรมของนักเรียนพบว่า ผู้เรียนสามารถ ตั้งคำถามจากสิ่งที่พบจริงในพื้นที่โดยนักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “ตอนแรกคิดว่าขยะมันเยอะเหมือนกันหมด แต่พอเดินดูจริง ๆ โรงอาหารมีเศษอาหารเยอะกว่าที่คิด” ซึ่งสะท้อนการเริ่มตระหนักถึงความแตกต่างของปัญหาตามพื้นที่จริง นักเรียน วิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผล และเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างพื้นที่ที่สำรวจจนเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน เช่น นักเรียนสรุปได้ว่า บริเวณโรงอาหารมีปริมาณขยะอินทรีย์สูงเนื่องจากร้านอาหารใช้บรรจุภัณฑ์แบบใช้ครั้งเดียวจำนวนมาก ขณะที่หน้าอาคารเรียนมีขยะพลาสติกกระจายเพราะมีถังขยะไม่เพียงพอ บางกลุ่มยังระบุว่า จุดทิ้งขยะแถวอาคารเรียนล้นบ่อยครั้งเพราะมีการนำขยะผิดประเภทมาทิ้ง ทำให้การจัดการล่าช้า นอกจากนี้ผู้เรียนบางกลุ่มเริ่มเสนอแนวคิดเบื้องต้น เช่น การติดป้ายแยกประเภทชัดเจนขึ้น หรือ การจัดวางถังขยะให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานจริงของพื้นที่ นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อมูลกลับมานำเสนอ เปรียบเทียบพื้นที่ที่สำรวจ และช่วยกันสรุปประเด็นสำคัญเพื่อใช้วิเคราะห์ในขั้นต่อไป โดยครูบันทึกหลังการสอนไว้ว่า “นักเรียนเริ่มถกเถียงกันโดยอ้างอิงข้อมูลที่ตนเองเก็บมา ไม่ใช่การเดาเหมือนช่วงต้นคาบ” แสดงให้เห็นว่าข้อมูลจริงจะเป็นฐานร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผลลัพธ์สะท้อนว่าแนวปฏิบัตินี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความท้าทายได้ลึกขึ้น เพราะนักเรียนใช้ข้อมูลจริงเป็นฐานคิด เห็นสาเหตุและผลกระทบเชื่อมโยงกันในหลายระดับ และเริ่มนำความเข้าใจดังกล่าวไปใช้พัฒนาแนวคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในขั้นต่อไป เช่น แนวทางลดขยะ นวัตกรรมพลังงาน หรือเมนูสุขภาพที่สมดุลกว่าเดิม

แนวปฏิบัติที่ 2: การให้นักเรียนวางแผนการแก้ปัญหาโดยดูตัวอย่างหลายแบบ ควบคู่กับ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม ช่วยขยายกรอบการค้นหาคำตอบและเปิดโอกาสให้เกิดความหลากหลายของแนวทางแก้ปัญหา

ในการจัดกิจกรรมการเรียน แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง นักสืบขยะ (วงจรการวิจัยที่ 1) ในขั้นลงมือปฏิบัติครูให้นักเรียนศึกษาตัวอย่างโครงการจัดการขยะจากหลายแหล่ง เช่น โครงการลดขยะจากโรงเรียนอื่น ชุมชน หรือโครงการที่ประสบความสำเร็จจากพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเห็นแนวทางที่หลากหลายในการแก้ปัญหา ไม่จำกัดอยู่เพียงรูปแบบเดิมที่คุ้นเคย เมื่อได้ศึกษาแนวทางต่าง ๆ แล้ว นักเรียนแต่ละกลุ่มจะนำข้อมูลเหล่านี้มาพูดคุย วิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันภายในกลุ่ม โดยเปรียบเทียบว่าตัวอย่างใดเหมาะกับบริบทปัญหาขยะในโรงเรียนและตัวอย่างใดสามารถนำมาปรับใช้หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้ กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฟังแนวคิดที่แตกต่างกันจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม จากบันทึกหลังการสอนของครูระบุว่า “นักเรียนไม่หยิบตัวอย่างมาใช้ตรง แต่พยายามดัดแปลงให้เหมาะกับโรงเรียนของตนเอง” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าตัวอย่างทำหน้าที่เป็นกรอบขยายความคิดมากกว่าการลอกเลียนแบบแนวทางเดิม กระบวนการแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มยังเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีบทบาทต่างกันได้มีส่วนร่วม เช่น บางคนเสนอไอเดีย บางคนช่วยประเมินความเป็นไปได้ ทำให้เกิดความหลากหลายของมุมมองต่อปัญหาขยะ ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบโครงการในเชิงรณรงค์ การปรับพฤติกรรม การจัดการทรัพยากร หรือการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใช้พื้นที่ในโรงเรียน ขณะเดียวกัน นักเรียนยังได้ใช้ตัวอย่างโครงการจริงเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบต้นแบบโครงการของกลุ่ม ทำให้เกิดความคิดใหม่ที่แปลกใหม่ขึ้น ไม่ซ้ำกับแนวทางดั้งเดิม และสอดคล้องกับปัญหาที่สำรวจจริงในโรงเรียน แนวปฏิบัตินี้ทำให้เห็นว่าสามารถส่งเสริมการคิดหลากหลายและการพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้นำกระบวนการดังกล่าวไปใช้ต่อในวงจรการวิจัยที่ 2 และ 3 โดยครูให้นักเรียนศึกษาตัวอย่างจากหลายแหล่งข้อมูลในประเด็นที่สอดคล้องกับปัญหาของแต่ละแผน ทั้งตัวอย่างแนวทางการจัดการพลังงานจากโรงเรียนอื่น ชุมชน และหน่วยงานด้านพลังงาน ตลอดจนตัวอย่างเมนูสุขภาพจากโรงเรียนอื่น องค์กรด้านโภชนาการ หรือสื่อที่มีรูปแบบเมนูหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเห็นแนวคิด เทคนิค และรูปแบบการแก้ปัญหาที่หลากหลาย เมื่อนักเรียนได้ตัวอย่างหลายแบบแต่ละกลุ่มจะนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์ เปรียบเทียบข้อดีและข้อจำกัด ตีความความเป็นไปได้ในการปรับใช้และพิจารณาว่าแนวทางใดตอบโจทย์ปัญหาที่พบมากที่สุด กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มทำให้นักเรียนได้ฟังมุมมองที่แตกต่างกัน เกิดการตั้งคำถามต่อยอด การผสมผสานไอเดีย และการคิดเปรียบเทียบต้นแบบต่าง ๆ จนเกิดความหลากหลายของแนวทางแก้ปัญหา ทั้งในประเด็นการออกแบบนวัตกรรมด้านพลังงาน และการออกแบบเมนูที่สมดุลและดีต่อสุขภาพ เมื่อภาพรวมชัดเจน นักเรียนแต่ละกลุ่มจึงร่วมกันวางแผนแนวทางของตน โดยใช้ตัวอย่างที่ศึกษามาเป็นแรงบันดาลใจ และปรับให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนและชีวิตประจำวันของผู้เรียน ทำให้ได้ต้นแบบที่มีความคิดสร้างสรรค์และมีความเป็นไปได้จริง ทั้งสองแผนจึงสะท้อนผลลัพธ์สอดคล้องกันว่าแนวปฏิบัตินี้ช่วยขยายกรอบคิดของผู้เรียน เพิ่มความหลากหลายของต้นแบบ และส่งเสริมการวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบบนฐานของข้อมูลและมุมมองที่หลากหลาย จากหลักฐานผลงานของนักเรียน พบว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาต้นแบบที่สะท้อนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้อย่างเด่นชัด โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากการสำรวจจริงและตัวอย่างที่ศึกษาเข้ากับบริบทของโรงเรียน เช่น ในประเด็นพลังงาน นักเรียนออกแบบเครื่องเตือนปิดไฟอัตโนมัติ จุดรวมปลั๊กประหยัดไฟ และตารางเวรตรวจเช็กอุปกรณ์ไฟฟ้า โดยให้เหตุผลว่าช่วยลดการใช้พลังงานในช่วงที่ไม่มีการใช้งานจริง ขณะที่ต้นแบบเมนูสุขภาพ นักเรียนเสนอเมนูข้าวกล้องหน้าหมูอบลดโซเดียม สลัดผลไม้สำหรับมื้อเช้า และน้ำสมุนไพรลดหวาน ซึ่งเป็นการดัดแปลงจากตัวอย่างที่ศึกษาให้เหมาะสมกับราคาวัตถุดิบและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ส่วนในประเด็นขยะ นักเรียนคิดค้นโครงการลดขยะ

จุดรับขวดพลาสติกคืนเพื่อแลกคะแนน และโครงการรีไซเคิลขยะเป็นสิ่งของ ซึ่งล้วนเกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาขยะที่พบจริงภายในโรงเรียน

แนวปฏิบัติที่ 3: การให้ผู้เรียนวางแผนเป็นขั้นตอนและทดสอบความเป็นไปได้ของแนวคิด ส่งเสริมให้ไอเดียของผู้เรียนกลายเป็นวิธีแก้ปัญหาที่สามารถนำไปใช้จริง

ในการจัดกิจกรรมการเรียน แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง นักสืบขยะ (วงจรการวิจัยที่ 1) ในขั้นลงมือปฏิบัตินักเรียนได้ทำงานกลุ่มเพื่อออกแบบโครงการลดขยะอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการระดมความคิด เลือกแนวทางที่เป็นไปได้สูงที่สุด แล้วพัฒนาเป็นแผนดำเนินงานที่ชัดเจน นักเรียนต้องกำหนดขั้นตอน วิธีดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ อุปกรณ์ที่ต้องใช้ รวมถึงผลลัพธ์ที่คาดหวัง พร้อมทั้งทดสอบความเป็นไปได้ของแนวคิด โดยการจำลองการดำเนินงานบางขั้นตอนของโครงการ เช่น ทดลองจัดวางถังขยะหรือป้ายแยกประเภทในตำแหน่งที่เสนอ ทดลองลำดับขั้นตอนการทำงาน และอภิปรายร่วมกันถึงอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการนำไปใช้จริง ทั้งด้านเวลา พื้นที่ และพฤติกรรมผู้ใช้พื้นที่ จากนั้นนำผลที่ได้มาปรับปรุงแนวคิดและแผนดำเนินงานให้เหมาะสมมากขึ้น กระบวนการนี้ช่วยให้นักเรียนไม่เพียงคิดไอเดีย แต่ยังมองเห็นวิธีทำให้ไอเดียกลายเป็นโครงการที่ใช้ได้จริงภายในโรงเรียน เมื่อถึงขั้นนำเสนอ ครูให้นักเรียน นำโครงการไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน รับข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อดี–ข้อจำกัดของแนวคิดตนเอง เมื่อพบข้อจำกัด นักเรียนจะกลับมาปรับปรุงแผนใหม่ให้เหมาะสมขึ้น เช่น เปลี่ยนวิธีสื่อสารให้ชัดเจนขึ้น เลือกอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายกว่า ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น หรือปรับให้โครงการสอดคล้องกับสภาพจริงของโรงเรียนมากขึ้น กระบวนการนี้ทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการแก้ปัญหาที่ดีต้องไม่ใช่แค่คิดได้ แต่ต้องทำได้จริง เมื่อแนวปฏิบัตินี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยจึงขยายการใช้แนวทางนี้ต่อเนื่องไปยังวงจรที่ 2 และ 3 โดยเน้นให้ผู้เรียนวางแผนการแก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้นและตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวคิด ก่อนพัฒนาเป็นต้นแบบหรือ แนวทางปฏิบัติจริง ในทั้งสองแผน ครูให้นักเรียนเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายหรือปัญหาที่ต้องการแก้ วิเคราะห์สาเหตุ เงื่อนไข และข้อจำกัดของบริบทโรงเรียน จากนั้นนักเรียนร่วมกันออกแบบแนวทางแก้ไขหลายรูปแบบภายในกลุ่ม เปรียบเทียบข้อดีข้อจำกัด และคัดเลือกแนวคิดที่มีศักยภาพมากที่สุด โดยใช้ข้อมูลจริงจากการสำรวจเป็นฐานประกอบการตัดสินใจ ในแผนเรื่องนักออกแบบนวัตกรรมลดพลังงาน นักเรียนต้องระบุอุปกรณ์ ขั้นตอนการสร้างต้นแบบ คำนวณต้นทุน และทดสอบความเหมาะสมของนวัตกรรมกับบริบทโรงเรียน ขณะที่ใน แผนเรื่องออกแบบเมนูอาหารเพื่อสุขภาพ นักเรียนกำหนดเป้าหมายด้านโภชนาการ เลือกวัตถุดิบที่หาได้ง่าย ราคาประหยัด และสอดคล้องกับหลัก 5 หมู่ พร้อมประเมินปริมาณสารอาหาร ปรับสัดส่วน ลดน้ำตาล ไขมัน เกลือ และทดสอบเมนูในสถานการณ์จำลอง เช่น ต้นทุน เวลาเตรียมอาหาร และข้อจำกัดของผู้บริโภคจริง ผลการจัดกิจกรรมดังกล่าวพบว่าช่วยส่งเสริมกระบวนการเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินการ โดยสามารถพัฒนาไอเดียให้กลายเป็นแนวทางแก้ปัญหาที่นำไปใช้ได้จริง โดยอาศัยข้อมูลจากการสำรวจ และทดลองความเป็นไปได้ของต้นแบบก่อนตัดสินใจดำเนินงาน นอกจากนี้ นักเรียนยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้าน การวางแผนแนวทาง ผ่านการกำหนดขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ การเลือกแนวทางที่มีประสิทธิภาพที่สุด และการปรับแผนตามข้อมูลจริงหรือข้อเสนอแนะที่ได้รับ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถออกแบบวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน วางแผนรับมือได้ และนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นขั้นตอนและชัดเจน จากการตรวจใบงานและชิ้นงานของผู้เรียน พบว่านักเรียนสามารถวางลำดับขั้นตอนการทำงานได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่คัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุด จากไอเดียหลาย ๆ แบบแล้วปรับให้เป็นวิธีแก้ปัญหาที่ชัดเจนและทำได้จริง โดยใช้ข้อมูลจริงไปจนถึงการวิเคราะห์ข้อจำกัด นักเรียนหลายกลุ่มทดลองความเป็นไปได้ของต้นแบบหรือแนวคิดของตนเอง และเมื่อตรวจพบปัญหา หรือได้รับคำแนะนำจากเพื่อนและครู ก็สามารถปรับปรุงแผนหรือหาวิธีแก้ปัญหาของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ทำให้แนวทางหรือแผนของตนได้รับการยอมรับและนำไปใช้ได้จริง

เมื่อพิจารณาในระดับรายบุคคลภายในกลุ่ม พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในทิศทางเดียวกันและอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน แม้จะมีความแตกต่างกันในบทบาทและลักษณะการมีส่วนร่วมของแต่ละคน เช่น การตั้งคำถาม การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการเสนอแนวคิด อย่างไรก็ตาม การทำงานกลุ่มร่วมกับการใช้ข้อมูลจากบริบทจริงเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมอง เสริมจุดแข็ง และเรียนรู้จากกันและกัน ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถพัฒนาความเข้าใจปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และร่วมกันสร้างแนวทางแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและใกล้เคียงกันเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม

วิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นเชิงทฤษฎีว่า การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในระดับประถมศึกษามิได้เกิดจากการใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งโดยลำพัง แต่เกิดจากการบูรณาการการเรียนรู้แบบบริบทเป็นฐานกับกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ งานวิจัยของ Van Hooijdonk et al. (2020) พบว่าการสอน CPS ในระดับประถมศึกษามักมุ่งเน้นเพียงการสร้างแนวคิด (Idea Finding) โดยละเลยกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงและการค้นหาปัญหา ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพและความสมบูรณ์ของแนวคิดที่สร้างขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงช่วยเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยแสดงให้เห็นว่าบริบทจริงทำหน้าที่เป็นฐานความหมายของการค้นหา ขณะที่โครงสร้างของ CPS ทำหน้าที่จัดระเบียบการคิดของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Giamellaro (2025) ที่ระบุว่าการใช้บริบทที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียนช่วยสร้างความหมายให้กับการเรียนรู้และส่งเสริมการพัฒนาความคิดทางวิทยาศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์นำไปสู่การสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงกระบวนการในการสนับสนุนการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา สามารถอภิปรายออกเป็นสามแนวปฏิบัติสำคัญ ดังนี้

แนวปฏิบัติแรกนำไปสู่ข้อค้นพบสำคัญคือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหา (Problem Ownership) การให้นักเรียนออกสำรวจพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูลช่วยให้กระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงและการค้นหาปัญหาเกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง ไม่ใช่จากการรับข้อมูลสำเร็จรูป ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Van Hooijdonk et al. (2020) ที่พบว่าการค้นหาข้อเท็จจริงและการค้นหาปัญหามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนและความคิดริเริ่มของแนวคิดที่ผู้เรียนสร้างขึ้น นอกจากนี้ Ryan & Deci (2020) อธิบายว่าความรู้สึกเป็นอิสระ (Autonomy) ซึ่งเป็นหนึ่งในความต้องการทางจิตวิทยาพื้นฐาน มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นแรงจูงใจภายใน ผลการวิจัยครั้งนี้ขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่า ในระดับประถม ความรู้สึกว่าปัญหาเกี่ยวข้องกับตนเองเป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นแรงจูงใจภายในและความพยายามในการค้นหาคำตอบอย่างจริงจัง ซึ่งมักไม่เกิดขึ้นเมื่อใช้ปัญหาสมมติ แนวปฏิบัติที่สองเสนอการใช้ต้นแบบหลากหลายเป็นกลไกสนับสนุนการค้นหาคำตอบเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับกรอบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หรือ CPS ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกันของการคิดแบบอเนกนัยและการคิดแบบเอกนัย งานของ Puccio et al. (2020) ชี้ว่า การฝึก CPS ขั้นพื้นฐานช่วยเพิ่มความสามารถในการคิดแบบอเนกนัย เพิ่มคุณภาพของแนวทางแก้ปัญหา และยกระดับประสิทธิภาพการทำงานเป็นกลุ่ม ผลการวิจัยครั้งนี้ขยายความรู้เชิงการสอนสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่าการใช้ต้นแบบช่วยลดภาระการคิดจากศูนย์ เสริมความมั่นใจในการคิด และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนผสมผสานแนวคิดอย่างมีเหตุผล แต่อย่างไรก็ตาม การคัดเลือกต้นแบบต้องสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อป้องกันความสับสนและลดความเสี่ยงที่ผู้เรียนคัดลอกต้นแบบตามรูปแบบเดิมโดยไม่คิด ไม่ปรับ และไม่อธิบายเหตุผลของตนเอง แนวปฏิบัติที่สามขยายแนวคิดการทดสอบความเป็นไปได้ (Feasibility Testing) ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้สถานการณ์จำลองที่ใกล้ตัวช่วยให้

นักเรียนประถมสามารถประเมินข้อจำกัด ปรับแผน และเรียนรู้จากความผิดพลาดได้ กระบวนการนี้ช่วยเชื่อมการคิดเชิงสร้างสรรค์กับการปฏิบัติจริง และสะท้อนการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยสอดคล้องของ Van Hooijdonk et al. (2023) ที่พบว่านักเรียนประถมสามารถประเมินและคัดเลือกแนวคิดที่มีความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ได้ประเมินคุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ต่ำกว่าความเป็นจริง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาลักษณะของภาระงานในแต่ละวงจรการวิจัย พบว่ามีความแตกต่างกันทั้งในระดับความซับซ้อนของปัญหาและขอบเขตของการตัดสินใจที่ผู้เรียนต้องเผชิญ วงจรการวิจัยที่ 1 (นักสืบขยะ) เน้นการสำรวจและแก้ปัญหาที่มีรูปธรรมสูงและพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการค้นหาข้อเท็จจริงและการระบุปัญหาได้อย่างชัดเจน ขณะที่วงจรการวิจัยที่ 2 (นักออกแบบพลังงาน) และวงจรที่ 3 (นักออกแบบอาหารเพื่อสุขภาพ) มีภาระงานที่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงข้อมูลหลายมิติ เช่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ผลกระทบระยะยาว และความเหมาะสมต่อผู้ใช้ ทำให้ผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์และการตัดสินใจเชิงสร้างสรรค์ในระดับที่สูงขึ้น ความแตกต่างของภาระงานดังกล่าวส่งผลให้กระบวนการคิดของผู้เรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากการทำความเข้าใจปัญหาเชิงรูปธรรม ไปสู่การประเมินความเป็นไปได้และการออกแบบแนวทางแก้ปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งสะท้อนว่าการจัดลำดับภาระงานที่เชื่อมโยงบริบทจริงในระดับความยากที่เพิ่มขึ้นมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

สรุปผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมจากบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินใบกิจกรรม ในแต่ละวงจรการวิจัย ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี ในการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนรู้แบบบริบทเป็นฐานร่วมกับกับกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบ เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการดังกล่าวไม่ได้เพียงช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง แต่ยังส่งผลต่อรูปแบบการคิดของผู้เรียนตลอดกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบที่สำคัญคือการเรียนรู้แบบบริบทเป็นฐานไม่ได้เป็นเพียงขั้นนำเข้าสู่บทเรียนหรือเครื่องมือกระตุ้นความสนใจเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของผู้เรียนตลอดการแก้ปัญหา ซึ่งแตกต่างจากการสอน CPS แบบเดิมที่มักเริ่มจากปัญหาสมมติหรือสถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ดังนั้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทจริงของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาได้ลึกซึ้งขึ้น เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหา และสามารถตัดสินใจเชิงสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของสถานการณ์จริงได้มากขึ้น

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยเสนอว่าการบูรณาการการเรียนรู้แบบบริบทเป็นฐานกับกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ก่อให้เกิด “กระบวนการคิดสร้างสรรค์บนฐานบริบท” (Contextualized Creative Thinking Process) ซึ่งประกอบด้วยสามองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ (1) การสัมผัสปัญหาจริงเพื่อสร้างความเข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของ (2) การขยายมุมมองผ่านต้นแบบและการแลกเปลี่ยน และ (3) การทดสอบความเป็นไปได้เพื่อเปลี่ยนไอเดียเป็นแนวทางปฏิบัติ กระบวนการนี้แตกต่างจากการสอน CPS แบบเดิมที่มักใช้ปัญหาสมมติและขาดการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการการเรียนรู้แบบบริบทเป็นฐานร่วมกับกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง การค้นหาปัญหา และการค้นหาคำตอบ สามารถส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนได้อย่างเป็น

ระบบ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจปัญหาเชิงลึก การเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหา และการพัฒนาแนวคิดไปสู่แนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทจริง ผลการวิจัยครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดที่ต้องตระหนัก ได้แก่ การศึกษาในบริบทโรงเรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์ซึ่งนักเรียนมีความพร้อมและกล้าแสดงออก ดังนั้นการนำแนวปฏิบัติเหล่านี้ไปใช้ในบริบทที่แตกต่าง เช่น โรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนจำนวนมาก โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่มีทรัพยากรจำกัด หรือโรงเรียนที่นักเรียนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อาจต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทนั้น ๆ นอกจากนี้การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาว่าแนวปฏิบัติใดในสามประการที่มีผลกระทบมากที่สุดต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และปัจจัยใดที่เป็นตัวกลางระหว่างการสัมผัสบริบทจริงกับความสามารถในการสร้างสรรค์คำตอบ นอกจากนี้ควรมีการศึกษาผลกระทบระยะยาวของแนวปฏิบัติเหล่านี้ต่อการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของแนวปฏิบัติในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อพัฒนาแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ในวงกว้าง

เอกสารอ้างอิง

Bennett, J., Lubben, F., & Hogarth, S. (2007). Bringing science to life: A synthesis of the research evidence on the effects of context-based and STS approaches to science teaching. *Science Education*, *91*(3), 347–370. https://doi.org/10.1002/sce.20186

Giamellaro, M. (2025). The landscape of research on contextualized science learning: A bibliometric network review. *Science Education*, *109*(3), 851–875. https://doi.org/10.1002/sce.21937

Gilbert, I. K. (2006). On the nature of context in chemical education. *International Journal of Science Education*, *28*(9), 957–976.

Harlen, W. (Ed.). (2010). *Principles and big ideas of science education*. Association for Science Education.

Isaksen, S. G., Dorval, K. B., & Treffinger, D. J. (2011). *Creative approaches to problem solving: A framework for innovation and change* (3rd ed.). Sage Publications.

Isaksen, S.G, & Treffinger, D. I. (2004). Celebrating 50 years of reflective practice: Version of creative problem solving. *Journal of Creative Behavior*, *38*(2), 75–101.

Kemmis, S. & McTaggart, R. (1998). *The action research planner*. Deakin University Press.

Mumford, M. D., Reiter-Palmon, R., & Redmond, M. R. (1996) Problem construction and cognition: Applying problem-solving processes to creative thought. *Journal of Problem Solving*, *9*(2), 42–65. https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.4.670

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023). *OECD Skills Outlook 2023: Skills for a resilient green and digital transition*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/27452f29-en

Puccio, G. J. (2017). From the dawn of humanity to the 21st century: Creativity as an enduring survival skill. *Journal of Creative Behavior, 51*(4), 330–347. https://doi.org/10.1002/jocb.203

Puccio, G. J., Burnett, C., Acar, S., Yudess, J. A., Holinger, M., & Cabra, J. F. (2020). Creative problem solving in small groups: The effects of creativity training on idea generation, solution creativity, and leadership effectiveness. *The Journal of Creative Behavior, 54*(2), 453–471. https://doi.org/10.1002/jocb.381

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, *61*, 101860. https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860

Treffinger, D. J., Isaksen, S. G. & Dorval, K. B. (2005). *Creative problem solving (CPS Version 6.1^{TM}) A contemporary framework for managing change*. Center for Creative Learning and Creative Problem-Solving Group.

Treffinger, D.I. (2008). Distance learning modules on creative learning and talent development. *Creative Learning Today*, *14*(1), 24.

Van Hooijdonk, M., Mainhard, T., Kroesbergen, E. H., & Van Tartwijk, J. (2020). Creative problem solving in Primary Education: Exploring the role of fact finding, problem finding, and solution finding across tasks. *Thinking Skills and Creativity*, *37*, 100665. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100665

Van Hooijdonk, M., Mainhard, T., Kroesbergen, E. H., & Van Tartwijk, J. (2023). Creative problem solving in primary school students. *Learning and Instruction*, *88*, 101823. https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2023.101823

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The development of higher psychological process*. Harvard University Press.

World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชาชีววิทยาด้วยการจัดการเรียนรู้รูปแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์

Developing Grade 11 students' creativity in biology through creative problem – Solving learning combined with science films

ศศิชล ธารมรรค[a,*], **เอกรัตน์ ทานาค**[a], **วชิรญาณ์ ธงอาสา**[b]

Sasichon Tharamak[a,*], Akarat Tanak[a], Wachiryah Thong-asa[b]

[a]สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

[b]ภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

[a]Science Education Division, Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

[b]Department of Zoology, Faculty of Science, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: sasichon.th@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้รูปแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (CPS) ร่วมกับการใช้ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ ในรายวิชาชีววิทยา กลุ่มที่ศึกษาเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 40 คน ดำเนินการจัดการเรียนรู้ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ระบบย่อยอาหาร ระบบหายใจ ระบบหมุนเวียนเลือด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกับภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ และแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ตามกรอบของ PISA ซึ่งประเมิน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ และการประเมินและพัฒนาแนวคิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เกณฑ์ที่พัฒนาจากกรอบการประเมินความคิดสร้างสรรค์ของ PISA จัดระดับสมรรถนะเป็น 3 ระดับ และนำเสนอผลเป็นความถี่ และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้ โดยเฉพาะด้านการประเมินและพัฒนาแนวคิดซึ่งแสดงพัฒนาการเด่นชัดที่สุด รองลงมาคือการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ ขณะที่การสร้างแนวคิดที่หลากหลายมีความผันแปรตามลักษณะของโจทย์การเรียนรู้

คำสำคัญ: การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, ความคิดสร้างสรรค์, ชีววิทยา, ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์

Abstract

This classroom action research aimed to examine the development of students' creativity through the implementation of Creative Problem Solving integrated with science fiction films in a biology course. The participants were 40 upper secondary students. The instructional intervention consisted of three lesson plans covering the digestive system, the respiratory system, and the circulatory system. The research instruments included Creative Problem-Solving lesson plans integrated with science fiction films and a creativity assessment based on the PISA framework, which evaluates three components: generating diverse ideas, generating creative ideas, and evaluating and improving ideas. Data were analyzed using scoring criteria developed from the PISA creative thinking framework. Students' performance was classified into three competency levels, and the results were reported using frequencies and percentages. The findings indicate that the instructional approach effectively enhanced students' creativity, with the most pronounced development observed in evaluating and improving ideas, followed by generating creative ideas, while generating diverse ideas varied according to the characteristics of the learning tasks.

Keywords: biology, creative problem solving, creativity, science fiction films

บทนำ

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสมรรถนะสำคัญที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและความก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากโลกยุคปัจจุบันเต็มไปด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญปัญหาและพัฒนาวิธีการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ของคนรุ่นใหม่ เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงานที่ไม่สามารถถูกทดแทนด้วยเครื่องจักร และสามารถรับมือกับความท้าทายที่ซับซ้อนได้ จึงได้บรรจุการประเมินความคิดสร้างสรรค์ (Assessment of Creative Thinking) ไว้ในโครงการประเมินผลนักเรียนระดับนานาชาติ (PISA) เพื่อประเมินการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ การสร้างองค์ความรู้ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนทั่วโลก (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2024) โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง โดยเฉพาะผ่านกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งในด้านความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์จะประเมินจากการสร้างแนวคิดใหม่ การออกแบบการทดลองการตรวจสอบสมมติฐาน และการพัฒนาวิธีการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ นักเรียนจะแสดงความคิดสร้างสรรค์เมื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้ความรู้และทักษะทางวิทยาศาสตร์ในการสำรวจ ทดลอง และพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองในบริบททางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจากผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์จากการสอบ PISA ปี 2022 พบว่านักเรียนไทยมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับต่ำ จากการประเมินทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย (Generate diverse ideas) การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ (Generate creative ideas) และการประเมินและพัฒนาแนวคิด (Evaluate and improve ideas) โดยนักเรียนไทยมีความสามารถด้านการสร้างแนวคิดที่หลากหลายมากกว่าด้านอื่น และสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาทางสังคมได้มากกว่าการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2024)

ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในวิชาวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการทำงานของนักวิทยาศาสตร์ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ในการอธิบายปรากฏการณ์ การตั้งสมมติฐาน การทำนายผล การออกแบบการทดลองและการตีความผลลัพธ์ในบริบทใหม่ ๆ (Daud et al., 2012; Sawyer, 2012) โดยเฉพาะในชีววิทยาซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีความซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหลักฐาน แนวคิด และการให้เหตุผล เพื่อนำไปสู่การสร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ (Berland & McNeill, 2010; Sandoval, 2003) รวมทั้งช่วยให้สามารถจินตนาการถึงกระบวนการที่มองไม่เห็น เช่น การทำงานของยีน การเกิดวิวัฒนาการ หรือการสื่อสารระหว่างเซลล์ ผ่านการวาดภาพการเล่าเรื่อง การสร้างอุปมาอุปไมย และการสร้างแบบจำลอง (Duncan et al., 2009) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายหลัก โดยใช้เนื้อหาเรื่องระบบร่างกายมนุษย์ ได้แก่ ระบบย่อยอาหาร ระบบหายใจ และระบบหมุนเวียนเลือด เป็นบริบทในการจัดการเรียนรู้ (context for learning) เนื่องจากเนื้อหาดังกล่าวมีความซับซ้อน มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน และเปิดโอกาสให้ออกแบบกิจกรรมการแก้ปัญหาในบริบทที่หลากหลาย

การจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving: CPS) เป็นแนวทางหนึ่งที่มีศักยภาพในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากเปิดโอกาสให้นักเรียนพัฒนาการคิดอเนกนัย (Divergent thinking) และเอกนัย (Convergent thinking) อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างนวัตกรรม (Guilford, 1967; Treffinger et al., 2003) งานวิจัยร่วมสมัยของ Willemsen et al. (2024) ที่ศึกษาการใช้ CPS ในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ พบว่า CPS สามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบและการตัดสินใจเชิงเหตุผลได้ โดยการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในบริบทวิทยาศาสตร์มีลักษณะเป็นวัฏจักรที่อาศัยทั้งการคิดแบบอเนกนัยและเอกนัยสลับกันใน

แต่ละขั้นตอน อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานวิจัยที่ใช้ CPS ส่วนใหญ่ยังคงรายงานผลในภาพรวม หรือเน้นคะแนนผลสัมฤทธิ์ มากกว่าการวิเคราะห์พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ในระดับองค์ประกอบ (Puccio & Cabra, 2012)

ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์เป็นสื่อที่มีศักยภาพในการสร้างบริบทการเรียนรู้ที่กระตุ้นจินตนาการและแรงจูงใจภายใน งานวิจัยของ Dhingra (2003) พบว่าภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ช่วยส่งเสริมการตั้งคำถามเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นธรรมชาติ เนื่องจากมักนำเสนอปัญหาที่ซับซ้อนเชื่อมโยงหลายมิติ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของการแก้ปัญหาในโลกจริง นอกจากนี้ Yazıcı and Altıparmak (2010) ยังพบว่าภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจประเด็นทางจริยธรรมได้ดีขึ้น งานวิจัยล่าสุดของ Xiong and Ren (2024) ที่ศึกษาการใช้ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ในการสอนชีววิทยา พบว่าสื่อดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังใช้ภาพยนตร์ในลักษณะกิจกรรมเสริมหรือสื่อกระตุ้น มากกว่าการผสานเข้ากับกรอบกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ

งานวิจัยนี้บูรณาการ CPS กับภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ โดยกำหนดบทบาทของแต่ละองค์ประกอบ คือ CPS ทำหน้าที่เป็นกระบวนการหลักในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ขณะที่ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นและบริบทการเรียนรู้ในขั้นการสร้างความเข้าใจกับความท้าทายของปัญหา (Clarify) ภาพยนตร์ช่วยนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่นักเรียนอาจไม่เคยพบในชีวิตจริง ทำให้เห็นภาพอย่างเป็นรูปธรรมและเข้าใจบริบทได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนระบุปัญหา สร้างแนวคิด และพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในขั้นตอนถัดไปของกระบวนการของ CPS มาช่วยในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ CPS เพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจขาดบริบทที่กระตุ้นจินตนาการและแรงจูงใจภายในของผู้เรียน

จากการศึกษา พบว่ายังมีช่องว่างงานวิจัยสำคัญ คือ การขาดการศึกษาที่บูรณาการกรอบกระบวนการคิดอย่าง CPS เข้ากับบริบทการเรียนรู้ที่กระตุ้นจินตนาการ และวิเคราะห์ผลในระดับองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ตามกรอบ PISA โดยเฉพาะในรายวิชาชีววิทยา ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เมื่อจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ โดยวิเคราะห์พัฒนาการในระดับองค์ประกอบตามกรอบ PISA เพื่อเติมเต็มช่องว่างทั้งในเชิงการวิเคราะห์และเชิงการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เมื่อจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์

การตรวจเอกสาร

งานวิจัยนี้ยึดกรอบการประเมินความคิดสร้างสรรค์ของ PISA (OECD, 2022) เป็นกรอบแนวคิดหลักกรอบดังกล่าวนิยามความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นสมรรถนะในการสร้างสรรค์ ประเมิน และปรับปรุง แนวคิดที่นำไปสู่ผลลัพธ์ใหม่และมีคุณค่า โดยแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย (Generate diverse ideas) คือ ความสามารถในการคิดหาแนวคิดหรือทางเลือกที่แตกต่างกันหลายทาง (2) การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ (Generate creative ideas) คือ ความสามารถในการคิดแนวคิดที่แปลกใหม่และเหมาะสมกับบริบท และ (3) การประเมินและพัฒนาแนวคิด (Evaluate and improve ideas) คือ ความสามารถในการพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน และพัฒนาแนวคิดให้ดีขึ้น เหตุผลที่งานวิจัยนี้เลือกใช้กรอบ PISA เนื่องจากกรอบดังกล่าวเน้นการประเมินกระบวนการคิดสร้างสรรค์ มากกว่าการ

ประเมินผลผลิตสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของงานวิจัยที่ต้องการศึกษาพัฒนาการด้านกระบวนการคิดของผู้เรียน นอกจากนี้ กรอบ PISA ยังครอบคลุมบริบทการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะ และเป็นกรอบที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้

การจัดการเรียนรู้ใช้กรอบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving: CPS) ของ Treffinger et al. (2003) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บูรณาการความคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การสร้างความเข้าใจกับความท้าทายของปัญหา (2) การสร้างแนวคิด (3) การเตรียมก่อนการกระทำ และ (4) การวางแผนการดำเนินการ กรอบดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ตั้งแต่การทำความเข้าใจปัญหา การสร้างแนวคิดที่หลากหลายและแปลกใหม่ ไปจนถึงการประเมินและพัฒนาแนวคิดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง และภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ถูกนำมาใช้เป็นสื่อที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการในขั้นการสร้างความเข้าใจกับความท้าทายของปัญหา เพื่อทำหน้าที่เป็นบริบทของปัญหา ช่วยกระตุ้นความสนใจและช่วยให้ผู้เรียนเห็นสถานการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม ภาพยนตร์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูล ระบุปัญหา และกำหนดกรอบของปัญหาได้อย่างชัดเจน ซึ่งเอื้อต่อการสร้างแนวคิดที่หลากหลาย ในขั้นการสร้างแนวคิดและการเตรียมก่อนการกระทำ ผู้เรียนพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาที่มีความหลากหลาย เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริง ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประเมินแนวคิด และการปรับปรุงแนวคิดอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวส่งเสริมการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์และการประเมินและพัฒนาแนวคิดตามกรอบของ PISA ส่วนในขั้นการวางแผนการดำเนินการ ผู้เรียนวางแผน ออกแบบ และนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยไม่จำกัดรูปแบบ เพื่อเปิดโอกาสให้แสดงศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ และการวัดและประเมินผลการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนดำเนินการผ่านการตอบคำถามในใบงาน ซึ่งสะท้อนกระบวนการคิดและการปฏิบัติของผู้เรียนในแต่ละขั้นของการจัดการเรียนรู้ตามกรอบที่กำหนด ดังกรอบแนวคิดวิจัย ดังต่อไปนี้ (Figure 1)

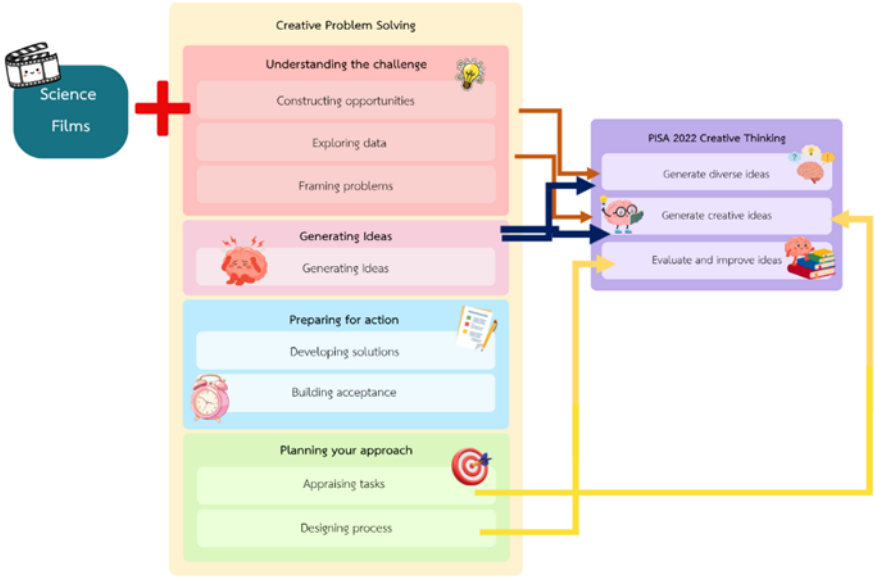

Figure 1 Conceptual framework

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom action research) โดยงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน และแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้รูปแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ แต่สำหรับบทความนี้เป็นการกล่าวถึงเพียงการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เมื่อจัดการเรียนรู้รูปแบบการปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์เท่านั้น งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยดำเนินตามกรอบแนวคิดของ Kemmis and Mctaggart (1998) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นวางแผน (2) ขั้นปฏิบัติงาน (3) ขั้นสังเกต (4) ขั้นสะท้อน โดยแบ่งออกเป็น 3 วงจร วงจรละ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ระบบย่อยอาหาร ระบบหายใจ และระบบหมุนเวียนเลือด โดยมีการจัดการเรียนรู้ดัง Table 1

Table 1 Overview of Learning Management Using Science-Based Films to Foster Students' Creativity

แผนการจัดการเรียนรู้	ภาพยนตร์ที่ใช้	กิจกรรมการเรียนรู้
ระบบย่อยอาหาร	House M. D. season 3 EP. 9 (โรคนิ่วในถุงน้ำดี)	วิเคราะห์อาการจากภาพยนตร์ ศึกษากลไกการย่อยอาหารและโรคนิ่วในถุงน้ำดี ออกแบบโปสเตอร์ให้ความรู้ด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับระบบย่อยอาหาร
ระบบหายใจ	รักฉุดใจนายฉุกเฉิน EP.15 (ความผิดปกติของทางเดินหายใจเมื่อได้รับมลพิษ)	วิเคราะห์ผลกระทบของควันต่อระบบหายใจ ศึกษากระบวนการหายใจ ออกแบบการ์ตูนโฆษณาให้ความรู้เกี่ยวกับระบบหายใจ
ระบบหมุนเวียนเลือด	Emergency couple EP.14 (ภาวะหัวใจขาดเลือด)	วิเคราะห์ภาวะหัวใจขาดเลือด ศึกษาการทำงานของหัวใจและการไหลเวียนเลือด ออกแบบอุปกรณ์แจ้งเตือนผู้ป่วย

กลุ่มที่ศึกษา

นักเรียนห้องเรียนวิทยาศาสตร์พลังสิบ โรงเรียนแห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวนทั้งหมด 40 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจง และระหว่างการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาพบว่า ผลงานของนักเรียนขาดความแปลกใหม่ และไม่สามารถอธิบายสิ่งที่ออกแบบ หรือเสนอแนวคิดได้ อีกทั้งนักเรียนยังเต็มใจที่จะให้เก็บข้อมูล นอกจากนี้กลุ่มที่ศึกษาเป็นห้องที่ผู้วิจัยรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาชีววิทยา รวมถึงมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนตามกรอบ PISA เป็นแบบวัดปลายเปิดที่ให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับ

เนื้อหา และระดับชั้นของนักเรียน โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับระบบย่อยอาหาร ระบบหายใจ ระบบหมุนเวียนเลือด โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องด้วยวิธีการ IOC ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยเก็บข้อมูลความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อศึกษาระดับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยแบ่งออกเป็นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ (1) การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย (2) การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ (3) การประเมินและพัฒนาแนวคิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวัดความคิดสร้างสรรค์โดยใช้การประเมินตามเกณฑ์ (Rubric-based scoring) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรอบการประเมินความคิดสร้างสรรค์ของ PISA (OECD, 2022) เกณฑ์การประเมินครอบคลุมความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ และการประเมินและพัฒนาแนวคิด โดยในแต่ละองค์ประกอบประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ 3 ประการ ดังแสดงใน Table 2

Table 2 Components and Behavioral Indicators of Creativity Assessment Based on the PISA Framework

องค์ประกอบ	พฤติกรรมบ่งชี้
การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย	(1) จำนวนแนวคิดที่เสนอ (2) ความหลากหลายของมุมมอง (3) การเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์
การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์	(1) ความแปลกใหม่ของแนวคิด (2) ความเหมาะสมกับบริบทของปัญหา (3) ความมีประโยชน์ในการนำไปใช้จริง
การประเมินและพัฒนาแนวคิด	(1) การระบุข้อจำกัดของแนวคิดเดิม (2) การเสนอแนวทางปรับปรุง (3) การอธิบายเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเดิมกับแนวคิดใหม่

การให้คะแนนดำเนินการโดยพิจารณาคำตอบของนักเรียนตามพฤติกรรมบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ และให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1 คะแนน หมายถึงแสดงพฤติกรรมน้อยหรือไม่ชัดเจน 2 คะแนน หมายถึงแสดงพฤติกรรมปานกลาง และ 3 คะแนน หมายถึงแสดงพฤติกรรมชัดเจน คะแนนรวมของแต่ละองค์ประกอบ (สูงสุด 9 คะแนน) ถูกนำมาจัดระดับสมรรถนะเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 หมายถึงต้องปรับปรุง (1–3 คะแนน) ระดับ 2 หมายถึงปานกลาง (4–6 คะแนน) และระดับ 3 หมายถึงสูง (7–9 คะแนน) จากนั้นนำผลการจัดระดับมานับความถี่และคำนวณเป็นร้อยละเพื่อใช้ในการอธิบายแนวโน้มและเปรียบเทียบพัฒนาการของนักเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบ Creative Problem Solving (CPS) ร่วมกับภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ ต่อการพัฒนาสมรรถนะความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน จำนวน 40 คน ผ่านการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่ ระบบย่อยอาหาร ระบบหายใจ และระบบหมุนเวียนเลือด ตามลำดับ โดยประเมินสมรรถนะความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ และการประเมินและพัฒนาต่อยอด ผลการวิจัยแสดงดัง Table 3

Table 3 Frequency and Percentage of Students' Creative Thinking Competencies by Component and Lesson Plans

Component	Digestive System			Respiratory System			Circulatory System		
	Level 1	Level 2	Level 3	Level 1	Level 2	Level 3	Level 1	Level 2	Level 3
Generate diverse ideas	0	14 (35%)	26 (65%)	1 (2.5%)	27 (67.5%)	12 (30%)	37 (92.5%)	3 (7.5%)	0
Generate creative ideas	0	6 (15%)	34 (85%)	0	0	40 (100%)	0	20 (50%)	20 (50%)
Evaluate and improve ideas	12 (30%)	16 (40%)	12 (30%)	7 (17.5%)	16 (40%)	17 (42.5%)	0	0	40 (100%)

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 องค์ประกอบมีแนวโน้มการพัฒนาที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ การประเมินและพัฒนาต่อยอดแสดงพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์คงอยู่ในระดับสูงในสองแผนการจัดการเรียนรู้แรก ขณะที่การสร้างแนวคิดที่หลากหลายมีแนวโน้มลดลง ซึ่งรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบมีดังต่อไปนี้

การประเมินและพัฒนาต่อยอด แสดงพัฒนาการที่ชัดเจนที่สุด

องค์ประกอบการประเมินและพัฒนาต่อยอดแสดงพัฒนาการที่ชัดเจนที่สุดในบรรดาองค์ประกอบทั้งสาม โดยประเมินจากพฤติกรรมย่อย 3 ประการ ได้แก่ การระบุข้อจำกัดของแนวคิดเดิม การเสนอแนวทางปรับปรุง และการอธิบายเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเดิมกับแนวคิดใหม่ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 (ระบบย่อยอาหาร) นักเรียนมีการกระจายตัวค่อนข้างสม่ำเสมอในทุกระดับ โดยร้อยละ 30 อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 40 อยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ 30 อยู่ในระดับต้องปรับปรุง เมื่อเข้าสู่แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 (ระบบหายใจ) สัดส่วนนักเรียนในระดับสูงเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 42.5 ขณะที่ระดับต้องปรับปรุงลดลงเหลือร้อยละ 17.5 และเมื่อสิ้นสุดแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 (ระบบหมุนเวียนเลือด) นักเรียนทั้งหมดร้อยละ 100 สามารถแสดงสมรรถนะในระดับสูง โดยในแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องระบบย่อยอาหาร นักเรียนสามารถระบุข้อจำกัดของแนวคิดเดิมได้น้อย โดยกล่าวเพียงว่าแนวคิดดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่ ไม่ได้กล่าวถึงความเหมาะสมหรือข้อจำกัดในแนวคิดเดิม เมื่อได้ปรับปรุงแนวคิดนักเรียนได้มีการปรับปรุงแนวคิดให้เหมาะสมกับบริบทที่ได้รับ โดยเชื่อมโยงความรู้แนวคิดเดิม แต่นักเรียนสามารถบอกข้อจำกัดของแนวคิดเดิมของนักเรียนกับบริบทใหม่ได้มากขึ้นในเรื่อง ระบบหายใจ และนักเรียนทุกคนสามารถประเมินและพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับระบบหมุนเวียนเลือดได้ แต่พบว่านักเรียนไม่ได้ระบุข้อจำกัดของแนวคิดเดิม แต่บอกเพียงแนวทางการปรับปรุงเท่านั้น

การสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ แสดงผลลัพธ์สูงอย่างสม่ำเสมอ

โดยนักเรียนร้อยละ 85–100 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นต้นไปในทั้ง 3 แผนการจัดการเรียนรู้ แสดงว่าการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์สามารถส่งเสริมการคิดแปลกใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ประเมินจากพฤติกรรมย่อย 3 ประการ ได้แก่ ความแปลกใหม่ของแนวคิด ความเหมาะสมกับบริบทของปัญหา และความมีประโยชน์ในการนำไปใช้จริง ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนแสดงสมรรถนะในระดับปานกลางถึงระดับสูง อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้ง 3 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยไม่มีนักเรียนคนใดอยู่ในระดับต้องปรับปรุง ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 นักเรียนร้อยละ 85 อยู่ในระดับสูง และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 100 ในแผนการจัดการ

เรียนรู้ที่ 2 อย่างไรก็ตาม ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 สัดส่วนนักเรียนระดับสูง ลดลงเหลือร้อยละ 50 โดยอีกร้อยละ 50 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์พฤติกรรมย่อยพบว่า พฤติกรรมด้านความเหมาะสมและความมีประโยชน์ของแนวคิดคงอยู่ในระดับสูงอย่างสม่ำเสมอตลอดทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ขณะที่พฤติกรรมด้านความแปลกใหม่มีความผันแปรมากกว่า โดยในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 นักเรียนมีความแปลกใหม่ แต่อาจยังขาดความเป็นไปได้ และในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 นักเรียนส่วนใหญ่เสนอแนวทางเกี่ยวกับการให้ความรู้ การป้องกัน ซึ่งมีความเหมาะสมกับบริบท และมีความเป็นไปได้ รวมทั้งมีประโยชน์และแก้ไขได้ และในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ได้ให้นักเรียนเสนอแนวทางเกี่ยวกับการแจ้งผลการบริจาคเลือด ซึ่งพบว่านักเรียนจะมีการเสนอเกี่ยวกับระบบการแจ้งเตือนที่แตกต่างเดิม

การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย แสดงความผันแปรมากที่สุด

ซึ่งลดลงจากร้อย 65 ในระดับสูง เหลือเพียงร้อยละ 7.5 ในแผนสุดท้าย บ่งชี้ว่าการสร้างแนวคิดจำนวนมากยังเป็นสมรรถนะที่ท้าทายและอาจต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติม จากการวิเคราะห์องค์ประกอบการสร้างแนวคิดที่หลากหลาย ประเมินจากพฤติกรรมย่อย 3 ประการ ได้แก่ จำนวนแนวคิดที่เสนอ ความหลากหลายของมุมมอง และการเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบแนวโน้มที่น่าสนใจ กล่าวคือ สัดส่วนนักเรียนในระดับสูงลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 65 ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เหลือร้อยละ 30 ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 และไม่มีนักเรียนอยู่ในระดับสูงในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ในทางกลับกัน สัดส่วนนักเรียนในระดับต้องปรับปรุง เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0 เป็นร้อยละ 2.5 และร้อยละ 92.5 ตามลำดับ เนื่องจากในแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เป็นการให้นักเรียนเสนอแนวทางการนำเสนอคิดให้แก่ผู้อื่น ซึ่งนักเรียนตอบมาเพียง 1 แนวทางเท่านั้น ซึ่งทำให้นักเรียนมีแนวคิดที่หลากหลายลดลงอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลต่อความหลากหลายของมุมมองที่น้อยลง เมื่อนักเรียนตอบแนวทางที่น้อยลงจากเดิม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มิได้เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบ โดยพบความสัมพันธ์แบบผกผันระหว่างการสร้างแนวคิดที่หลากหลายกับการประเมินและพัฒนาแนวคิด กล่าวคือ สัดส่วนนักเรียนระดับสูง ด้านการประเมินและพัฒนาแนวคิดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 30 เป็นร้อยละ 100 ขณะที่สัดส่วนนักเรียนระดับสูง ด้านการสร้างแนวคิดที่หลากหลายลดลงจากร้อยละ 65 เหลือร้อยละ 0 ซึ่งทำให้สังเกตเห็นถึงการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยความคิดสร้างสรรค์อาจไม่ได้มองเพียงจำนวนคำตอบเท่านั้น แต่มองถึงความเป็นไปได้เหมาะสมที่ได้มากจากการประเมินผล ปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดของ Guilford (1967) ที่เสนอว่าความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยการคิดสองแบบที่มีธรรมชาติแตกต่างกัน ได้แก่ การคิดแบบอเนกนัยที่มุ่งสร้างแนวคิดจำนวนมาก และการคิดแบบเอกนัยที่มุ่งประเมิน คัดเลือก และปรับปรุงแนวคิด ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rawlings et al. (2025) ที่พบว่าการคิดแบบอเนกนัยและการคิดแบบเอกนัยมีความเชื่อมโยงกัน และการคิดสร้างสรรค์ที่แท้จริงต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของกระบวนการทั้งสอง เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบ Creative Problem Solving โดยนำภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์มาใช้ในกระตุ้นความสนใจ และบริบทของผู้เรียน ซึ่งช่วยให้นักเรียนเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้นทำให้นักเรียนมองเห็นปัญหา และตีความปัญหา นำไปสู่การแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ ผ่านการคิด และเลือกแนวคิดที่มีความเหมาะสมในการแก้ปัญหา ในงานวิจัยนี้เน้นขั้นตอนการประเมินและตัดสินใจเชิงเหตุผล นักเรียนจึงพัฒนาทักษะการคิดแบบเอกนัยอย่างเด่นชัด และนำเกณฑ์การประเมินมาใช้ตั้งแต่ขั้นตอนการสร้างแนวคิด ส่งผลให้มีการคัดกรองแนวคิดภายในก่อนการนำเสนอ จำนวนแนวคิดที่แสดงออกจึงลดลง ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับข้อค้นพบจาก

การประเมินความคิดสร้างสรรค์ของ PISA 2022 ที่ระบุว่านักเรียนอาจใช้กลไกควบคุมการรู้คิด (Executive Control Mechanisms) ในการคัดเลือกเฉพาะแนวคิดที่ดีที่สุดก่อนนำเสนอ แม้ในโจทย์ที่กำหนดให้เสนอแนวคิดจำนวนจำกัดก็ตาม (OECD, 2024) ข้อค้นพบนี้ขยายความเข้าใจจากงานวิจัยที่ใช้ CPS ก่อนหน้า (Treffinger et al., 2003; Puccio & Cabra, 2012) ซึ่งส่วนใหญ่รายงานผลในภาพรวมหรือเน้นคะแนนผลสัมฤทธิ์ โดยงานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์พัฒนาการในระดับองค์ประกอบตามกรอบ PISA และเผยให้เห็นว่าองค์ประกอบแต่ละด้านมีแนวโน้มการพัฒนาที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับข้อเสนอของ Willemsen et al. (2024) ที่ชี้ว่าการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในบริบทวิทยาศาสตร์มีลักษณะเป็นวัฏจักรที่อาศัยทั้งการคิดแบบอเนกนัยและเอกนัยสลับกันในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการสืบเสาะ

อย่างไรก็ตาม การลดลงของจำนวนแนวคิดไม่ได้หมายถึงการลดลงของคุณภาพ เนื่องจากนักเรียนยังคงแสดงสมรรถนะด้านการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง และไม่มีนักเรียนอยู่ในระดับต้องปรับปรุงตลอดการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ยิ่งไปกว่านั้น การวิเคราะห์ตัวอย่างคำตอบของนักเรียนในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 แสดงให้เห็นว่าแนวคิดที่นำเสนอมีความซับซ้อนและมีการพิจารณาความเป็นไปได้มากขึ้น ลักษณะดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการเน้นปริมาณแนวคิดไปสู่การเน้นคุณภาพแนวคิด ซึ่งถือเป็นพัฒนาการทางปัญญาที่นักเรียนเริ่มบูรณาการการคิดเชิงวิพากษ์เข้ากับกระบวนการสร้างสรรค์ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Two-Tier Model ของ Runco and Chand (1995) ที่เสนอว่าการสร้างแนวคิด (Ideation) และการประเมินแนวคิด (Evaluation) เป็นกระบวนการที่ทำงานร่วมกันและส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยงานวิจัยนี้ได้แสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าเมื่อนักเรียนพัฒนาทักษะการประเมินมากขึ้น ทักษะดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ในขั้นตอนการสร้างแนวคิดโดยอัตโนมัติ นอกจากนี้ งานวิจัยของ van Broekhoven (2023) ชี้ว่าการประเมินและคัดเลือกแนวคิดในบริบทการศึกษามีความซับซ้อน เนื่องจากนักเรียนมีแนวโน้มที่จะประเมินแนวคิดที่สร้างสรรค์ต่ำกว่าความเป็นจริง แต่เมื่อได้รับการฝึกฝนทักษะการประเมินอย่างเป็นระบบ พวกเขาจะสามารถระบุและพัฒนาแนวคิดที่มีคุณภาพได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการที่พบในงานวิจัยนี้ เมื่อนักเรียนมีประสบการณ์มากขึ้น การแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์จึงเปลี่ยนจากการคิดแบบแยกขั้นไปสู่การคิดแบบบูรณาการ อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาด้วยว่าลักษณะของโจทย์ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อจำนวนแนวคิดที่นักเรียนนำเสนอ ข้อสังเกตนี้ชี้ให้เห็นว่าการออกแบบโจทย์มีบทบาทสำคัญต่อการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ และการวิจัยในอนาคตควรควบคุมตัวแปรด้านลักษณะโจทย์เพื่อแยกแยะอิทธิพลของปัจจัยทั้งสองให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving : CPS) ร่วมกับการใช้ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ โดยวิเคราะห์ผลในระดับองค์ประกอบตามกรอบการประเมินความคิดสร้างสรรค์ของ PISA ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการเด่นชัดที่สุดในด้านการประเมินและพัฒนาแนวคิด รองลงมาคือการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ ขณะที่การสร้างแนวคิดที่หลากหลายมีความแตกต่างกันตามลักษณะของโจทย์การเรียนรู้

เมื่อพิจารณาบทบาทของภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ พบว่าสื่อดังกล่าวมีบทบาทมากกว่าการกระตุ้นความสนใจ โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างบริบทของปัญหาในขั้นการสร้างความเข้าใจกับความท้าทายของปัญหา (Clarify) ตามกระบวนการ CPS ภาพยนตร์ช่วยให้นักเรียนมองเห็นสถานการณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ซับซ้อนในรูปธรรม เชื่อมโยง

เนื้อหาชีววิทยากับชีวิตจริง และกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามเชิงปัญหา ส่งผลให้การประเมินและพัฒนาแนวคิดของผู้เรียนมีความชัดเจนและมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น บทบาทดังกล่าวช่วยเสริมให้กระบวนการ CPS

ข้อค้นพบที่สำคัญของงานวิจัยนี้คือ การแสดงให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์มิได้พัฒนาอย่างเท่าเทียมกันในทุกองค์ประกอบ โดยพบความสัมพันธ์เชิงผกผันระหว่างการสร้างแนวคิดที่หลากหลายกับการประเมินและพัฒนาแนวคิด เมื่อผู้เรียนมีทักษะในการประเมินและตัดสินใจเชิงเหตุผลมากขึ้น จำนวนแนวคิดที่นำเสนอมีแนวโน้มลดลง แต่คุณภาพของแนวคิดยังคงอยู่ในระดับสูง ผลการวิจัยนี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยเดิมที่มักรายงานความคิดสร้างสรรค์ในภาพรวม โดยไม่แยกวิเคราะห์พัฒนาการในระดับองค์ประกอบตามกรอบ PISA

นอกจากนี้เอง งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการ CPS ร่วมกับภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์สามารถส่งเสริมการคิดแบบเอกนัยได้อย่างเด่นชัด โดยไม่ลดคุณภาพของความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งสะท้อนกลไกเชิงกระบวนการที่ผู้เรียนใช้การประเมินแนวคิดเข้ามาควบคุมการสร้างแนวคิดตั้งแต่ระยะต้น ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังไม่ปรากฏชัดในงานวิจัย CPS ก่อนหน้า โดยเฉพาะในบริบทวิชาชีววิทยา และผลการวิจัยสามารถเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการออกแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างแนวคิดอย่างหลากหลายในระยะแรกก่อนเข้าสู่ขั้นการประเมินและพัฒนาแนวคิดอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งใช้ภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์เป็นสื่อสร้างบริบทและความหมายของปัญหา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับการแก้ปัญหาในโลกจริงได้อย่างมีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

Berland, L. K., & McNeill, K. L. (2010). A learning progression for scientific argumentation: Understanding student work and designing supportive instructional contexts. *Science Education*, *94*(5), 765–793.

Daud, A. M., Omar, J., Turiman, P., & Osman, K. (2012). Creativity in science education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, *59*, 467–474.

van Broekhoven, K. (2023). The evaluation and selection of creative ideas in educational settings: Current knowledge and future directions. *Creativity Research Journal*, *35*(4), 307–313. https://doi.org/10.1080/10400419.2023.2253403

Dhingra, K. (2003). Thinking about television science: How students understand the nature of science from different program genres. *Journal of Research in Science Teaching*, *40*(2), 234–256.

Duncan, R. G., Rogat, A. D., & Yarden, A. (2009). A learning progression for deepening students' understandings of modern genetics across the 5th–10th grades. *Journal of Research in Science Teaching*, *46*(6), 655–674.

Guilford, J. P. (1967). Creativity: Yesterday, today and tomorrow. *The Journal of Creative Behavior*, *1*(1), 3–14.

Kemmis, S., & McTaggart, R. (1998). *The action research planner*. Deakin University.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2022). *Thinking outside the box: The PISA 2022 creative thinking assessment*. OECD Publishing.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *PISA 2022 results (Volume III): Creative minds, creative schools*. OECD Publishing.

Puccio, G. J., & Cabra, J. F. (2012). Idea generation and idea evaluation: Cognitive skills and deliberate practices. In M. D. Mumford (Ed.), *Handbook of organizational creativity* (pp. 189–215). Elsevier.

Rawlings, B. S., Chetwynd-Talbot, D., Husband, E., Nuttall, A., Quinn, E., Taggart, R., & Roome, H. E. (2025). Divergent thinking is linked with convergent thinking: Implications for models of creativity. *Thinking & Reasoning, 31*(4), 586–608. https://doi.org/10.1080/13546783.2025.2485059

Runco, M. A., & Chand, I. (1995). Cognition and creativity. *Educational Psychology Review*, *7*, 243–267.

Sawyer, K. (2012). Extending sociocultural theory to group creativity. *Vocations and Learning*, *5*(1), 59–75.

Sandoval, William A. (2003). Conceptual and epistemic aspects of students' scientific explanations. *The journal of the learning sciences*, *12*(1), 5–51.

Treffinger, D. J., Isaksen, S. G., & Dorval, K. B. (2003). *Creative problem solving (CPS Version 6.1™): A contemporary framework for managing change*. Center for Creative Learning & Creative Problem Solving Group.

Willemsen, R., de Vink, I. C., Kroesbergen, E. H., & Lazonder, A. W. (2024). Strengthening creative problem-solving within upper-elementary science education. *The Journal of Creative Behavior*, *58*(2), 234–251.

Xiong, X., & Ren, S. (2024). The effectiveness of using science fiction films to foster creativity in a biological context. *International Journal of Science Education*, 1–20.

Yazıcı, N. N., & Altıparmak, M. (2010). Science fiction aided biotechnology instruction: Effects of bioethics group discussions on achievement and attitudes. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, *2*(2), 4125–4129.

การพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา โดยการสอนแบบ Creativity Based Learning Model รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษา หลักสูตรอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนยะลา

Developing creative thinking and problem-solving skills through the creativity-based learning model: A course on 21st-century learning skills development for associate degree students at Yala Community College

ณัฐลักษณ์ อิสสระ
Nattaluck Issara
ศูนย์วิจัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิทยาลัยชุมชนยะลา ยะลา 95000
Department Research and lifelong learning, Yala Community College, Yala 95000, Thailand
E-mail address: nattaluck.ycc@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา โดยการสอนแบบ Creativity Based Learning Model รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษา หลักสูตรอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนยะลา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลการสอน Creativity Based Learning Model ตามเกณฑ์ 80/80 เปรียบเทียบทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา และความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อโมเดลการสอน Creativity Based Learning Model ทดลองกับนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยชุมชนยะลา จำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินคุณภาพของโมเดลการสอน Creativity Based Learning Model แบบวัดทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา แบบประเมินความพึงพอใจ ใช้สถิติพื้นฐาน และ t-test dependent พบว่า 1) โมเดลการสอน Creativity Based Learning Model มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.18/83.96 คือ โมเดลการสอนทำให้นักศึกษาเกิดกระบวนการในการเรียนรู้ ร้อยละ 80.18 และมีประสิทธิภาพทางการเรียนรู้หรือประสิทธิภาพของบทเรียนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษา ร้อยละ 83.96 และค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.7390 แสดงว่า ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 73.90 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา โดยใช้โมเดลการสอน Creativity Based Learning Model พบว่า กลุ่มทดลอง มีทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา หลังเรียน 25.19 และกลุ่มควบคุม ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา หลังเรียน13.44 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน แสดงว่า คะแนนทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา หลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจต่อโมเดลการสอน Creativity Based Learning Model โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา, โมเดลการสอน, การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

This study focuses on developing creative thinking and problem-solving skills using the Creativity Based Learning Model in the 21st Century Learning Skills Development course for associate degree students at Yala Community College. The objectives were to develop a Creativity Based Learning Model based on the 80/80 criterion, compare creative thinking and problem-solving skills, and assess student satisfaction with the model. The study involved 32 second-year students in the Community Public Health program at Yala Community College. Research instruments included lesson plans, a Creativity Based Learning Model quality assessment form, a creative thinking and problem-solving skills test, and a satisfaction survey. Basic statistics and a dependent t-test were used. The results showed that: (1) The Creativity Based Learning Model was effective with a score of 80.18/83.96, indicating an 80.18% learning process and an 83.96% learning effectiveness in changing student behavior. The effectiveness index was 0.7390, showing a 73.90% increase in student knowledge. (2) A comparison of creative thinking and problem-solving skills was also conducted. Using the Creativity Based Learning Model, it was found that the experimental group had creative thinking and problem-solving skills of 25.19 after learning, and the control group had skills of 13.44 after learning, out of a maximum score of 30. This indicates that the creative thinking and problem-solving skills scores after learning of the experimental and control groups differed significantly at the .05 statistical significance level. (3) Overall satisfaction with the Creativity Based Learning Model was at a high level.

Keywords: creative thinking and problem-solving skills, development of 21st century learning skills, teaching model

บทนำ

การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning : CBL) เป็นวิธีของการจัดการเรียนการสอน โดยมีผู้เรียนเป็นสำคัญ โครงสร้างหลักของรูปแบบการเรียนการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานออกแบบตามทฤษฎีด้านการวัดความคิดสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์ อี พอล ทอร์แรนซ์ (E. Paul Torrance) แนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบความคิดแนวขนานของเอ็ดเวิร์ด เดอโบโน (Edward de Bono) และพัฒนามาจากกระบวนการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ซึ่งเป็นแนวทางการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางซึ่งได้ผลดีในหลายประเทศและทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์นำมาสร้างรูปแบบการเรียนแบบใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนแบบ Active Learning คือ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนตื่นตัวในการค้นคว้า แทนที่จะรอรับการบรรยายแบบเดิม นักเรียนมีความสุขในการเรียน มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ การสื่อสารและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนมีเพิ่มมากขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานมี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความสนใจ ขั้นที่2 ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ขั้นที่ 3 ค้นคว้าและคิด ขั้นที่ 4 นำเสนอผลงานและขั้นที่ 5 ประเมินผล จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่ออนาคต การให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะ (Perspectives) กระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (Tradition Paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นการพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิดทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก เคารพตนเอง นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความคิดยืดหยุ่น การจูงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อมและเหนืออื่นใด คือ ความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (วิริยะ, 2558, น. 23–37)

จากภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ผู้วิจัยสอน รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เรียนระดับหลักสูตรอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนยะลา พบว่า ความรู้เดิมของผู้เรียนมีความหลากหลาย ความแตกต่างของอายุและพื้นฐานครอบครัว ส่งผลกระทบให้ผู้สอนต้องจัดการเรียน การสอนที่ค่อนข้างยาก เช่น การวัดประเมินผล เครื่องมือที่ใช้วัด ระดับคะแนน กิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจ ตามตัวชี้วัดรายวิชาได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยร้อยละ 55–62 ซึ่งถือว่าไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิเคราะห์สมรรถนะผู้เรียนรายบุคคล 5 ด้าน ประกอบด้วยความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.02) จึงนำข้อมูลที่ได้ไปส่วนหนึ่งในการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 และนำวิธีการสอนแบบ Creativity-based Learning Model มาใช้จัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เรียน ระดับหลักสูตรอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนยะลา เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลองรูปแบบการสอน พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ในระดับปานกลางถึงดีมาก เฉลี่ยร้อยละ 65–80 จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และสภาพปัญหาของผู้เรียน ในพื้นที่บริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และความแตกต่างของผู้เรียนรายบุคคล ผู้วิจัยจึงได้นำเอาวิธีการสอนแบบ Creativity Based Learning Model ที่ผ่านการทดลองมาแล้วกับผู้เรียน มาใช้จัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นทางเลือกใหม่สำหรับการแก้ปัญหาที่ต้องสร้างให้เกิดกับผู้เรียนเพื่อสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาอื่นในอนาคตได้

การตรวจเอกสาร

ความหมายของการคิดสร้างสรรค์

Torance (1963) ได้ให้ความหมายของการคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นความสามารถ ที่สามารถคิดย้อนกลับเพื่อแก้ปัญหาแนวทางใหม่ ๆ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยความคล่องแคล่วในการคิดเป็นการกระตุ้นความคิดที่เกิดจากภายในและร่วมกันใช้ความคิดเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีความมั่นใจมากขึ้น ความคิดยืดหยุ่นเป็นการพิจารณาปัญหาได้หลายแง่มุมและความคิดริเริ่มเป็นแนวทางการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ในทางที่แปลกใหม่

Wallach and Kogan (1965) การคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ นั่นคือ เมื่อระลึกถึงสิ่งหนึ่งได้ก็จะเป็นสะพานช่วยระลึกถึงสิ่งอื่นที่มีความสัมพันธ์กันได้ต่อไป

Guilford (1971) กล่าวว่า การคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถทางสมองและสติปัญญาในการคิดหลายทิศทาง โดยมีองค์ประกอบในความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลคิดริเริ่ม ความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิด และความสามารถในการแต่งเติมและคำอธิบายใหม่ที่เป็นการติดตามหลักเหตุผลเพื่อจะนำไปสู่การหาคำตอบที่ถูกต้อง ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความคิดสร้างสรรค์ คือ การริเริ่ม โดยที่แต่ละบุคคลสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ออกมาในระดับที่แตกต่างกัน

อัมพร (2553, น. 23) กล่าวว่า การคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดระดับสูง หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการคิดออกนอกกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่ซึ่งทำให้ได้แนวทางใหม่ ๆ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นก่อน ซึ่งเป็นความคิดที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีการลอกเลียนแบบความคิดอื่น ๆ

สรุปได้ว่า การคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการคิด การแก้ปัญหาที่มีลักษณะการคิด ที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดเดิม เป็นการคิดที่สามารถคิดได้หลากหลายทิศทาง หลากหลายแง่มุม โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ ทำให้สามารถเกิดสิ่งแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์ได้

แนวทางการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

Torance (1962, นน. 87–88) ได้กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ว่า ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์เกิดขึ้นและพัฒนาทุกช่วงวัย ตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ จนถึงวัยชรา ส่วนหนึ่งขึ้นกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียน หากสิ่งแวดล้อมของนักเรียนเอื้อต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ก็จะพัฒนาได้เรื่อย ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ Anderson et al. (1970, น. 90) ได้กล่าวว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมความสามารถทางการคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาได้ในทุกระดับของอายุ ถ้าจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สำหรับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง คือ วิธีการสอน การจัดประสงการณ์ กิจกรรมที่ผู้สอนจะสามารถจัดสถานการณ์ให้นักเรียนใช้ความสามารถของตนเอง ในการคิด การยอมรับการเอาใจใส่แก่นักเรียน ไม่เคร่งเครียดกระตุ้นอย่างอิสระ และเหมาะสม นอกจากนี้ Torance (1962, นน. 7–9) ได้กล่าวถึง กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อการจูงใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. ลักษณะของความไม่สมบูรณ์และการเปิดกว้าง เป็นลักษณะกระบวนการกิจกรรมในการเรียนรู้ โดยวิธีการสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา ความไม่สมบูรณ์หรือความเปิดกว้าง อาศัยความไม่สมบูรณ์ในการกระตุ้นการเรียนรู้ให้อยากรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

2. ลักษณะการสร้างบางสิ่งบางอย่าง โดยมีกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา การให้ผู้เรียนสร้างและผลิตงานใหม่ที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อน ซึ่งเคยใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

3. ลักษณะการใช้คำถามของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนถาม โดยมีรางวัลเป็นคำตอบของคำถาม โดยใช้วิธีการถามคำถามกลับ ให้นักเรียนได้ลองค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองต้องการรู้

สุคนธ์ (2555, น. 68) ได้ให้แนวทางการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ว่าวิธีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน สามารถทำได้โดย

1. การจัดบรรยากาศห้องเรียนที่มีความเป็นอิสระ
2. การส่งเสริมให้นักเรียนถาม
3. การให้ผู้เรียนตอบคำถามปลายเปิดที่มีความหมาย
4. การสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. การส่งเสริมผู้เรียนในการใช้จิตนาการ

การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการฝึกความคิดที่สำคัญ เนื่องจากในสังคมปัจจุบันผู้เรียนจะพบเจอกับสถานการณ์ที่หลากหลาย การที่จะทำให้ผู้เรียนมีระบบการคิดเป็นขั้นเป็นตอน เป็นความคิดที่แปลกใหม่และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จำเป็นที่จะต้องมีกระบวนการฝึกการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ความหมายของการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

Mitchel and Kowalik (1999) กล่าวว่า การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นวิธีการคิดและการแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ประกอบด้วย

1. การสร้างสรรค์ (Creative) หมายถึง ความคิดที่ประกอบด้วยลักษณะที่แปลกใหม่หรือลักษณะเฉพาะซึ่งผู้สร้างสรรค์จะต้องมีอย่างน้อยหนึ่งชนิดในการหาคำตอบ
2. ปัญหา (Problem) หมายถึง สภาพการณ์ที่แสดงออกถึงความท้ายทายโอกาสหรือสิ่งที่ต้องให้ความสนใจ
3. การแก้ไข (Solving) หมายถึง วิธีการในการวางแผนที่จะตอบคำถามดำเนินการประชุมหรือตัดสินใจแก้ปัญหา

ศิริพร (2557, นน. 187–1191) ได้ให้ความหมายของการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่าเป็นการแก้ปัญหา อาศัยจิตนาการ กล่าวคือ ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการคิดวิธีการแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อใช้ในการตัดสินใจในขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ได้มีทักษะในการแก้ไขและเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นกระบวนการการแก้ปัญหาที่มีความยืดหยุ่นมีการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน มีการประยุกต์ใช้จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ สัญชาตญาณ แนวคิดใหม่ ๆ ร่วมกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อค้นหาทางเลือกที่มีคุณค่าในการแก้ปัญหานั้น

แนวคิดการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

Torrance (1986, pp. 153–156) กล่าวถึงรูปแบบของการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่า มีโครงสร้างของกระบวนการใช้จิตนาการ เข้าเน้นถึงการคิดหาทางเลือกหลาย ๆ แบบก่อนที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหา แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นที่ 1 การค้นพบความจริง (Fact-Finding) ในขั้นที่เริ่มตั้งแต่เกิดความรู้สึก กังวลใจ มีความสับสนวุ่นวาย (Mess) เกิดขึ้นในจิตใจแต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร จากจุดนี้ก็พยายามตั้งสติและพิจารณาดูว่าความยุ่งยาก วุ่นวาย สับสนหรือสิ่งที่ทำให้เกิดความกังวลใจคืออะไร

2. ขั้นที่ 2 การค้นพบปัญหา (Problem-Finding) ขั้นนี้เกิดต่อจากขั้นที่ 1 เป็นการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นจากความยุ่งยาก วุ่นวาย สับสนหรือสิ่งที่ทำให้เกิดความกังวลใจ

3. ขั้นที่ 3 การตั้งสมมติฐาน (Idea-Finding) ขั้นนี้เกิดต่อจากขั้นที่ 2 เมื่อรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นก็จะพยายามคิดและตั้งสมมติฐานขึ้นและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ทดสอบสมมติฐานในขั้นต่อไป

4. ขั้นที่ 4 การค้นพบคำตอบ (Solution-Finding) ขั้นนี้จะพบคำตอบจากการทดสอบสมมติฐานในขั้นที่ 3

5. ขั้นที่ 5 ยอมรับการค้นพบ (Acceptance-Finding) ขั้นนี้จะเป็นการยอมรับคำตอบที่ได้จากการพิสูจน์เรียบร้อยแล้วว่าจะแก้ปัญหาให้สำเร็จอย่างไร และต่อจากจุดนี้การแก้ปัญหาหรือการค้นพบยังไม่จบตรงนี้ แต่ผลที่ได้จากการค้นพบจะไปสู่หนทางที่จะทำให้เกิดแนวคิดหรือสิ่งใหม่ที่เรียกว่า New Challenges

Treffinger et al. (2005, pp. 342–353) ได้อธิบายการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่าเป็นรูปแบบที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาและจัดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์และเป็นเครื่องมือที่ง่ายต่อการใช้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้ไปสู่เป้าหมายและความฝันที่เป็นจริง การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์มีลักษณะ ดังนี้

1. บทพิสูจน์ (Proven) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้มีองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลกได้ นำมาใช้มากกว่า 50 ปีมาแล้ว ตลอดจนมีการศึกษาวิจัยค้นคว้าและพัฒนาประสิทธิภาพของรูปแบบการแก้ปัญหาต่อเนื่องเพื่อสร้างสรรค์ต่อเนื่อง

2. การไม่ยึดติด (Portable) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์และวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นธรรมชาติเป็นกระบวนการที่ง่ายต่อการเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งรายบุคคลและทุกกลุ่มอายุของทุกองค์กร สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

3. ผลลัพธ์ที่เข้มแข็ง (Powerful) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สามารถนำมาบูรณาการกับกิจกรรมในองค์ได้มากมาย ด้วยการจัดเตรียมสื่อและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับความแตกต่างในการปฏิบัติการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สามารถสร้างคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนในชีวิตและงาน

4. การนำไปปฏิบัติได้จริง (Practical) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สามารถนำไปใช้ปฏิบัติกับปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกวัน ความท้าทายในระยะยาวละโอกาสที่เกิดขึ้น

5. รูปแบบที่ชัดเจน (Positive) การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ช่วยให้บุคคลได้แสดงความสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษออกมาและช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกันความร่วมมือและความหลากหลายในสิ่งที่สร้างสรรค์ เมื่อต้องการปฏิบัติกับสภาพการณ์และความท้าทายที่ซับซ้อน

การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity Based Learning)

วิริยะ (2558, นน. 23–37) ได้กล่าวว่า การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity Based Learning) ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่ออนาคตและสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานเป็นหนึ่งในวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งโครงสร้างหลักของรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานได้พัฒนามาจาก โครงสร้างการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) และแนวทางการ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบความคิดแนวขนาน (Parallel Thinking) ของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward De Bono) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้ได้ผลดีในหลายประเทศ และทฤษฎี ความคิดสร้างสรรค์นำมาสร้างรูปแบบการเรียนแบบใหม่ ซึ่งเป็น การเรียนแบบ Active Learning คือ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนตื่นตัว ในการค้นคว้าแทนที่จะรอรับการบรรยายแบบเดิม นักเรียนมีความสุขในการเรียน มีทักษะในการคิดวิเคราะห์คิดสร้างสรรค์ การสื่อสารและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนมีเพิ่มมากขึ้น

ความหมายของการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity Based Learning)

วิริยะ (2558, น. 23) ได้ให้ความหมายของการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน หมายถึง การสอนแบบสร้างสรรค์พัฒนามาจากการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) และแนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบความคิดแนวขนานของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน และเป็นการนำทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์มาสร้างรูปแบบการเรียนแบบใหม่ที่เรียกว่า การสนอแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity Based Learning)

อนรรฆ และลดาวัลย์ (2560, น. 6) ได้ให้ความหมายของการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน หมายถึง การสอนที่หลากหลายไม่ยึดติดกับวิธีใดวิธีหนึ่ง และเน้นผู้เรียนให้มีทักษะมากกว่ามีแค่ความรู้แบบเดิม อันได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) ทักษะการทำงาน (Working Skills) และทักษะชีวิต (Life Skills)

สรุปได้ว่า การสอนด้วยรูปแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน หมายถึง การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานพัฒนามาจากการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning: PBL) และแนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบความคิดแนวขนานของเอ็ดเวิร์ด เดอโบโน (Edward De Bono) และเป็นการนำทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์มาสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ ที่เรียกว่า การสอนด้วยรูปแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ กระตุ้นความสนใจ ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ค้นคว้าและคิด นำเสนอผลงาน และประเมินผล

แนวทางการจัดการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

วิริยะ (2558, นน. 23–37) การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานทำโดยมีการจัดรูปแบบการสอน 5 ขั้นตอน กระบวนการ 8 ข้อ และบรรยากาศ 9 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

1) ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นความสนใจ รูปแบบการสอนแบบปกติจะมีขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อนำผู้เรียนเข้าสู่เนื้อหาบทเรียนของเราอยู่แล้วก็ตาม แต่ในการจัดการเรียนรู้แบบ CBL นั้น มีความจำเป็นมากที่เราจะต้องกระตุ้นความสนใจผู้เรียน การทำให้ผู้เรียนนั้นมีความอยาก อยากเรียน อยากรู้ อยากค้นหาคำตอบ ถือเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนแบบ CBL ในการจัดการสอนแบบดั้งเดิมที่เราคุ้นชิน มักจะใช้กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการลงโทษเพื่อให้ผู้เรียนสนใจในเนื้อบทเรียน ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าผู้เรียนฟังครูสอนแบบจำเป็นและเข้าเรียนแบบจำทน ขาดความสนใจต่อบทเรียนที่เราเตรียมการมา แต่ในการจัดการเรียนการสอนแบบ CBL นั้นจะมีวิธีการจัดการกระตุ้นผู้เรียนที่แตกต่างออไป ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนรู้ได้ดีว่าเดิม และสนใจในการค้นหาความรู้ด้วยตนเองได้ โดยที่เราสามารถจัดการกระตุ้นความสนใจได้

2) ขั้นตอนที่ 2 ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ขั้นตอนต่อมาหลังจากการกระตุ้นความสนใจคือการตั้งปัญหา และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความสนใจ กระบวนการนี้ทั้งหมดจะเป็นการใช้ปัญหาเป็นตัวนำ ขั้นการตั้งปัญหาในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบ CBL นั้นผู้สอนไม่ได้เป็นผู้กำหนดคำถามให้ตั้งแต่แรก แต่จะเป็นการปล่อยให้ผู้เรียนค้นหาปัญหาที่ตนเองสงสัย โดยปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นปัญหาที่ผู้เรียนสนใจในบทเรียน เมื่อผู้เรียนค้นพบปัญหาที่ตนเองสงสัยแล้วนั้นจึงทำการแบ่งกลุ่มตามความสนใจ จำนวนของกลุ่มนั้นจะตั้งขึ้นตามจำนวนปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และสมาชิกของแต่ละกลุ่มนั่นก็จะเกิดจากความพอใจของผู้เรียนเอง และดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง กระบวนการ CBL นั้นจะได้ผลดีมากจากความสมัครใจ ความสนใจและความร่วมมือกันของผู้เรียน กระบวนการนี้จะเห็นได้ว่าผู้เรียนนั้นไม่ได้ถูกบังคับให้รู้ แต่เกิดความ “อยากรู้” ด้วยตนเอง และเมื่อผู้เรียนเกิดความอยากรู้ นั้นจึงเป็นจังหวะที่ดีที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนั้นค้นหาเนื้อหาที่ตนเองต้องการ ซึ่งผู้เรียนนั้นพร้อมที่จะเปิดรับความรู้นั้นได้อย่างเต็มที่

3) ขั้นตอนที่ 3 ค้นคว้าและคิด ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ใช้เวลามากที่สุดในการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบ CBL ผู้สอนจะปล่อยให้ผู้เรียนนั้นได้ใช้เวลาในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ ผู้สอนนั้นมีหน้าที่เดินให้คำปรึกษาตามกลุ่ม ให้คำปรึกษาเวลาที่ผู้เรียนมีปัญหา ผู้สอนจะต้องหักห้ามใจไม่ให้สอน แต่จะเปลี่ยนหน้าที่จากการสอนทั่วไปที่คอยบอกต่อเนื้อหาคำตอบและตัดสินความถูกต้องของคำตอบ เป็นผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะ และตอบคำถามด้วยคำถาม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดโดยหลีกเลี่ยงการตัดสิน และการอธิบายเนื้อหาอย่างละเอียดอันจะเป็นการส่งผลให้ผู้เรียนหมดอิสระทางความคิด แต่จะใช้วิธีการง่าย ๆ เช่น การถามกลับ จะดีเหรอ แน่ใจเหรอ ทำไมถึงคิดแบบนั้น มันมีวิธีการอื่นที่ดีกว่านี้หรือไม่ หรือเพื่อน ๆคิดเห็นอย่างไรในเรื่องนี้ สิ่งสำคัญอีกข้อหนึ่งสำหรับผู้สอนนั้นไม่ใช่ความรู้ในเนื้อหาข้อมูลนั้น ๆ แต่เป็นแหล่งข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่ผู้สอนนั้นจะสามารถนำไปแนะนำผู้เรียนได้ ผู้สอนในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ CBL นั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นผู้ที่รู้ที่สุดในห้องเรียน เพราะว่าความรู้มันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและมีจำนวนมหาศาล แต่สิ่งที่สำคัญกว่าก็คือการที่ ผู้สอนนั้นจำเป็นต้องแนะนำให้ผู้เรียนหาความรู้ได้ถูกแหล่งแนะนำ ให้ผู้เรียนรู้จักเลือกข้อมูลความรู้ได้อย่างถูกต้องและปล่อยให้ผู้เรียนสนุกไปกบการเรียนรู้และค้นคว้าความรู้นั้น สิ่งที่ได้จากกระบวนการนี้ไม่ใช่คำตอบที่ถูกต้อง แต่เป็นทักษะการคิด และค้นคว้าหาคำตอบที่จะเกิดขึ้นจากช่วงเวลาที่ผู้สอนนั้นปล่อยให้ผู้เรียนได้ใช้เวลากับเนื้อหาที่ ตนเองสนใจได้อย่างเต็มที่ ผู้สอนหลายท่านอาจจะมีข้อโต้แย้งว่า ถ้าหากผู้เรียนนั้นค้นหาคำตอบ ไม่ได้ หรือได้คำตอบที่ไม่ถูกต้องนั้นจะเกิดข้อเสียอย่างแน่นอน ซึ่งอาจจะทำให้ผู้สอนหลายท่าน ยกเลิกวิธีการนี้และหันกลับไปใช้รูปแบบสอนแบบเดิมเพื่อความสบายใจ แต่เนื่องจากกระบวนการ เรียนการสอนแบบ CBL นั้นเรามองไกลมากกว่าคำตอบที่ถูกต้อง แต่คือการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้รู้จัก คิด และรู้จักค้นคว้าหาข้อมูล รู้จักเลือกใช้และตัดสินใจในข้อมูลที่หาได้อย่างง่ายดายในยุคสมัยนี้ ผ่านเครื่องมือต่าง ๆ

4) ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอ ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนั้นจะได้นำเสนอผลงานที่ตนเองที่ได้ ไปค้นคว้าและคิดออกมาและผลงานที่นำเสนอนั้นอยากให้ผู้สอนพึงระลึกว่านี่คือผลงานแห่งความทุ่มเทของผู้เรียนอย่างแท้จริง ดังนั้น เมื่อผู้เรียนนำเสนอหน้าชั้น ผู้สอนนั้นจำเป็นจะต้อง ปล่อยให้ผู้เรียนนั้นนำเสนอจนจบ โดยที่ผู้สอนนั้นไม่มีความจำเป็นต้องแทรกแซงระหว่างการนำเสนอ แสดงความคิดเห็น หรือซักถามใดใด ผู้ที่มีหน้าที่หลักในการแสดงความคิดเห็น และ ซักถามนั้นคือผู้เรียนร่วมชั้น เมื่อจบการน าเสนอผู้สอนจะเป็นผู้เปิดประเด็นให้มีการซักถามในชั้น เรียน และนี่คือกระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนนั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ตนเองได้ค้นหา มา ถ้าหากข้อมูลที่หามานั้นไม่ถูกต้อง การซักถามในห้องเรียนนั้นจะเกิดประเด็นใหม่ ๆ ที่ผู้นำเสนอ นั้นจำเป็นต้องมีข้อมูลเพื่อตอบผู้ซักถามให้ถูกต้อง ซึ่งผู้นำเสนอก็จะพบวาข้อมูลของตนไม่ถูกต้อง หรือครอบคลุมพอ และต้องเพิ่มเติมตรงไหนบ้างจากการซักถามของผู้เรียนด้วยกัน โดยที่ผู้สอนจะทำหน้าที่คอยควบคุมคำถามและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ให้อยู่ในประเด็น ไม่หลุดจากเนื้อหามากนัก ถ้าหากในผู้เรียนร่วมชั้นไม่มีข้อซักถามหรือข้อสงสัยใดใด ผู้สอนอาจจะเป็นผู้เริ่มถามเองก็ได้ เพื่อให้เกิดบรรยากาศของการซักถามในชั้นเรียน ซึ่งวิธีการนี้อาจจะต่อยอดไปสู่ความรู้ใหม่ ๆ ที่ไกลกว่าเนื้อหาเดิมที่เคยสอนกนมา และเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนนั้นเต็มใจที่จะค้นหาด้วยตนเอง

5) ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผล ขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลกิจกรรมทั้งหมดที่ผู้เรียนได้ทำมาตลอดเวลาของการเรียนรู้ในรูปแบบ CBL ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจในรูปแบบของการประเมินผลก่อนสิ่งที่ไม่วาจะเป็นกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ หรือหลักสูตรแกนกลางต้องการนั้น คือ การที่ผู้เรียนมีการพัฒนาทั้งด้านของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude) ดังนั้นการประเมินผลนั้นจึงจำเป็นต้องทำให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านนี้ เพื่อให้ได้คุณภาพของผู้เรียนที่เป็นมาตรฐาน โดยปกตินั้นผู้สอนจะคุ้นเคยกบการประเมินด้านความรู้นั้นก็คือก ารจัดสอบ หรือการหาคะแนนจากแบบทดสอบต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นวาผู้เรียนนั้นมีความรู้ แต่ในส่วนของการประเมินด้านทักษะ และการ

ประเมินด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ไม่มีความชัดเจนมากนัก จึงกลายเป็นว่าคะแนนที่เราเห็นก่อนจากการเรียนรู้ในรูปแบบปกตินั้นมักจะเป็นคะแนนของความรู้ทั้งสิ้น ในรูปแบบการเรียนการสอนแบบ CBL นั้นจำเป็นจะต้องประเมินทั้ง 3 ด้าน ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้ (1) ด้านความรู้ เราสามารถประเมินความรู้ได้ด้วยวิธีการที่เราคุ้นเคยกันมาตลอดนั่นก็คือการจัดให้มีการสอบวัดหรือแบบฝึกหัดต่าง ๆ และนำคะแนนมาชี้วัดว่าผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาด้านนี้เท่าไหร่ (2) ด้านทักษะ การประเมินด้านทักษะนั้นจะเป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียน ซึ่งเราสามารถใช้รูปแบบการประเมินแบบรูบริค (Rubric) ในการประเมินผู้เรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตั้งหัวข้อในการประเมินและรายละเอียดการประเมินที่จำเป็น เช่น เราจะประเมินในหัวข้อทักษะการนำเสนอ รายละเอียดการประเมินที่จำเป็นคือ ด้านเนื้อหา ด้านความชัดเจนในการพูด และด้านเทคนิคในการนำเสนอ เป็นต้น และ (3) ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการประเมินด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นสามารถใช้การประเมินแบบรูบริค (Rubric) ได้ ซึ่งก็จะมีส่วนคล้ายกับการประเมินด้านทักษะนั่น คือ การตั้งหัวข้อการประเมินในคุณลักษณะที่ผู้สอนอยากให้เกิดขึ้นในผู้เรียน และรายละเอียดสำหรับ การประเมินที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ผู้สอนจำเป็นต้องรู้ว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ใดเกิดขึ้นในผู้เรียน เพื่อการตั้งหัวข้อการประเมินที่ถูกต้อง ซึ่งในส่วนนี้ผู้สอนนั้นสามารถดูรายละเอียดได้ในหลักสูตรแกนกลางได้ แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน โดยเฉพาะในด้านของทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เนื้อหาจากด้านความรู้ประเมินได้อย่างชัดเจนจากแบบทดสอบต่าง ๆ แต่ด้านทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นจำเป็นจะต้องประเมินจากผู้สอนและผู้เรียนด้วยกันเอง ซึ่งจะเป็นการประเมินรอบด้านทั้งผู้เรียนที่ทำกิจกรรมด้วยกัน และผู้สอนที่คอยสังเกตการณ์อยู่ในชั้นเรียน เพื่อการประเมินที่มีความแม่นยำมากขึ้น ซึ่งในส่วนนี้อาจจะเป็นการโหวตให้คะแนนในด้านต่าง ๆ หรือแม้แต่การแจกแบบสอบถามให้กรอกในหัวข้อที่ต้องการ เป็นต้น

2. กระบวนการ 8 ข้อ

1) สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความอยากรู้ (Inspiration)

2) เปิดโอกาสให้ค้นหา รวบรวมข้อมูล แยกแยะและนำมาสร้างเป็นความรู้ (Self-Study)

3) การสอนมักจะจะทำเมื่อมีคำถาม เป็นการสอนแบบรานคนรายหรือกลุ่มมากกว่าการสอนรวม

4) ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง (Individual Problem Solving)

5) ใช้แนวทางของเกมเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มีส่วนในการเรียนรู้ในห้องเรียน เช่น มีรางวัล มีการแข่งขัน มีระดับขั้นความสำเร็จ (Game-Based Learning)

6) แบ่งกลุ่มทำโครงงาน (Team-Project)

7) ให้นำเสนอผลงานด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาน เช่น พูด เขียน แสดงหรือจัดทำเป็นสื่อต่าง ๆ (Creative Presentation)

8) ใช้การวัดผลที่เป็นการวัดผลด้านต่าง ๆ ออกมาตามเป้าหมายที่ได้ออกแบบไว้ล่วงหน้า (Informal Assessments and Multidimensional Assessment Tools)

3. บรรยากาศ 9 ข้อ

1) ครูควรเหลือเวลาให้เด็กค้นคว้ามาก ๆ คุยมาก ๆ นำเสนอมาก ๆ ใช้เวลาในการสอนให้น้อยลงและมักจะเดินสอนตามกลุ่มมากกว่าสอนรวม

2) หลีกเลี่ยงการอธิบายอย่างละเอียด แต่จะพยายามให้เด็กค้นหาคำตอบเองครูมักจะตอบคำถามด้วยคำถามเพื่อให้เด็กสนใจต่อในการสอนแบบเดิม

3) ในการสอนแบบเดิม ผู้เรียนมักกลัวผิดเพราะผู้สอนมักจะมีคำตอบที่ถูกเอาไว้แล้ว ดังนั้น ในการสอนแบบ CBL ครูควรหลีกเลี่ยงการตัดสินแบบเด็ดขาดว่าคำตอบของเด็กนั้นถูกหรือผิด แต่ให้ใช้วิธีถาม เช่น แน่ใจหรือ ทำไมคิดอย่างนั้นหรือเพื่อน ๆ คิดเห็นอย่างไรในเรื่องนี้

4) บรรยากาศของการสอนแบบ CBL ที่มีความสำคัญมาก ๆ คือ การสนับสนุนให้คิด

5) ใช้เรื่องที่เด็กสนใจเป็นเนื้อหานำและใช้การค้นคว้าเนื้อหาวิชาความรู้ตามตำราเป็นตัวตาม

6) ช่วงเวลาเรียนควรยาวกว่า 90 นาที และอาจเรียนหลายวิชาพร้อม ๆ กัน ขึ้นกับปัญหาที่ตั้งเกี่ยวโยงกับวชาใดบ้าง ครูอาจสอนพร้อม ๆ กันทั้ง 2-3 วิชา ในห้องเรียนเดียวกันก็ได้

7) CBL จะเน้นให้เด็กสนใจพัฒนาการตนเองในด้านต่าง ๆ จึงไม่จำเป็นต้องวัดผลครั้งเดียว ควรมีการวัดผลและรายงานผลให้เด็กรู้ เพื่อให้พัฒนาตนเองในแต่ละด้าน

8) การที่ CBL จะได้ผลดีนั้นต้องเกิดจากความสมัครใจ ความสนใจของเด็กและความร่วมมือมากกว่าการบังคับให้รู้ ดังนั้นการตัดคะแนนและลงโทษเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง

9) ครูจะเป็นผ็รับฟังเรื่อราวที่เด็กคิด นำเสนอ และเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน เด็กครูอาจมีการติติงและแสดงความคิดเห็นในจังหวะที่เหมาะสม และสิ่งที่จำเป็นมาก ๆ คือ การให้กำลังใจ

ลัดดา (2558) เสนอว่า การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นกระตุ้นให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ ครูนำเสนอด้วยสื่อรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ รูปภาพ คลิปวิดีโอ ข่าว เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน สิ่งของ และเกม

2. ขั้นตั้งปัญหารายบุคคล นักเรียนแต่ละคน ตั้งปัญหาจากสื่อที่ครูได้นำเสนอ โดยครูทำการสุ่มเพื่อซักถาม สนทนา พูดคุย ใช้สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา

3. ขั้นกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาชุดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างผลงานสร้างสรรค์โครงงาน หรือในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย

4. ขั้นนำเสนอผลงาน นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนนอผลงานต่อชั้นเรียน โดยมีการวิเคราะห์วิจารณ์ในรูปการณ์แข่งขัน หรือนำเสนอในรุปแลลที่หลากหลาย

5. ขั้นประเมินผลด้วยรูปแบบการประเมินบยที่หลากหลาย เช่น การเขียนความรู้สึกของตนเอง เกมการทำแบบทดสอบ การแสดงบทบาทสมมติ การทำแผ่นพับ และการประเมินด้วยสื่อที่หลากหลาย

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน สามารถสรุปได้ว่า การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ใช้ 5 ขั้น ประกอบด้วยขั้นที่ 1 กระตุ้นความสนใจ ขั้นที่ 2 ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ขั้นที่ 3 ค้นคว้าและคิด ขั้นที่ 4 นำเสนอผลงานและ ขั้นที่ 5 ประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อพัฒนาโมเดลการสอน Creativity Based Learning Model รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เปรียบเทียบทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา และศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อโมเดลการสอน Creativity Based Learning Model

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ นักศึกษา หลักสูตรอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนยะลา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 79 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษา ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน หลักสูตรอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนยะลา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 32 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 16 คน กับกลุ่มควบคุม จำนวน 16 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้การสอนแบบ Creativity-based Learning Model
2. แบบประเมินการสอนแบบ Creativity-based Learning Model
3. แบบวัดทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา
4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการสอนแบบ Creativity-based Learning Model

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การสอนแบบ Creativity-based Learning Model ดังนี้

1.1) ศึกษาหลักสูตร ตัวชี้วัด มาตรฐานการเรียนรู้ จุดประสงค์ ขอบข่ายของเนื้อหาสาระ การวัดประเมินผล และสื่อการสอน ของรายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักสูตรอนุปริญญา วิทยาลัยชุมชนยะลา

1.2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบ Creativity-based Learning Model

1.3) ศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรม วิธีการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบ Creativity-based Learning Model

1.4) กำหนดเนื้อหาที่จะนำมาใช้

1.5) ออกแบบและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การสอนแบบ Creativity-based Learning Model

1.6) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ ตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

1.7) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่แก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบ Creativity-based Learning Model ในด้านต่าง ๆ พร้อมแบบประเมินเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง พิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล เพื่อนำมาปรับปรุง

1.8) นำคะแนนที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ท่าน มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ .08 ถึง 1.00 สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้นั้นใช้ได้ และปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความถูกต้องเหมาะสมตามประเด็นตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำแผนการจัดการเรียนรู้จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเครื่องมือไปใช้ในการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

2. ขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของแบบวัดทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา ดังนี้

2.1) ศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ ได้แก่ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการวิเคราะห์

2.2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบวัดทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา จากตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีการสร้างแบบวัดทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา

2.3) วิเคราะห์และกำหนดกรอบเนื้อหาในการสร้างแบบวัดทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา วิเคราะห์เนื้อหาให้ครอบคลุมแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนเป็นข้อมูลในการสร้างแบบวัดทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา

2.4) สร้างแบบวัดทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบรูบริค วัดทักษะการคิดสร้างสรรค์ 4 ทักษะ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ และวัดทักษะการแก้ปัญหา

2.5) นำแบบทดสอบความสามารถที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อ พิจารณาความถูกต้องตามความสอดคล้องระหว่างข้อสอบ จุดประสงค์ เนื้อหา พฤติกรรมที่ต้องการวัดของแบบวัดทักษะ และนำคำแนะนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.6) นำแบบวัดทักษะเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

3. ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการสอนแบบ Creativity-based Learning Model ดังนี้

3.1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดทักษะ

3.2) ศึกษาวิธีสร้าง และการกำหนดขอบเขตในการสร้างแบบวัดความพึงพอใจและกำหนดรูปแบบประเมินความคิดเห็นจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ

3.3) สร้างแบบประเมินความพึงพอใจ ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

3.4) นำแบบประเมินความพึงพอใจที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อความ ความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัด

3.5) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ และแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

3.6) นำแบบประเมินที่ผ่านการปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดสอบกับนักเรียนที่เคยเรียน รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มาแล้ว รวมทั้งสิ้นจำนวน 16 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจ โดยใช้สูตรการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ ได้ค่าเท่ากับ 0.96 ใช้สูตรของครอนบาค

3.7) ปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามแล้วนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยในผู้วิจัยสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ทั้งนี้ในการหาค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ได้จากแบบสอบถามเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ใช้การอ้างอิงเกณฑ์ (Absolute Criteria) ของ ประคอง (2538, น. 77)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ก่อนดำเนินการผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้นักเรียนทราบ

2. นำแบบวัดทักษะก่อนเรียน (Pre-test) ทำการทดสอบกับนักเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแล้วทำการตรวจและบันทึกผลคะแนนที่ได้จากการทดสอบ

3. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบการจัดการเรียนการสอน

4. ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ แล้วทำการตรวจและบันทึกผลคะแนนที่ได้จากการฝึกปฏิบัติ

5. นำแบบวัดทักษะหลังเรียน (Post-test) ทำการทดสอบกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแล้วทำการตรวจและบันทึกผลคะแนนที่ได้จากการทดสอบ

6. ทำการประเมินผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนแบบ Creativity Based Learning จากกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนที่ได้จากแบบวัดทักษะความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐานประกอบด้วยค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย จากนั้นทำการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการใช้โมเดลการสอน Creativity Based Learning Model โดยศึกษาพัฒนาการเป็นร้อยละของโอกาสที่พัฒนาได้ของแต่ละคน แสดงดง Equation (1):

$$\text{ร้อยละของคะแนนพัฒนาการ} = \frac{\text{คะแนนหลังการพัฒนา} - \text{คะแนนก่อนการพัฒนา}}{\text{คะแนนเต็ม} - \text{คะแนนก่อนการพัฒนา}} \times 100 \quad (1)$$

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาโมเดลการสอน Creativity Based Learning Model รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 พบว่า โมเดลการสอน Creativity Based Learning รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน เท่ากับ 80.18/83.96 คือ โมเดลการสอนทำให้นักศึกษาเกิดกระบวนการในการเรียนรู้ ร้อยละ 80.18 และมีประสิทธิภาพทางการเรียนรู้หรือประสิทธิภาพของบทเรียนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษา ร้อยละ 83.96 และค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.7390 แสดงว่า ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 73.90 นั่นแสดงให้เห็นว่า นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสนใจการทำกิจกรรม มีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อน ๆ ในห้อง นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์และความสนใจที่แตกต่างกัน โดยมีครูคอยแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสม ทำให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดา ศิลาน้อย (2558) ศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน พบว่า ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน นักเรียนร้อยละ 83.33 ผ่านเกณฑ์และมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 78.00 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน นักเรียนร้อยละ 80.00 ผ่านเกณฑ์และมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75.50

2. ผลเปรียบเทียบทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรวรรณ (2563) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับสื่ออินโฟกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับสื่ออินโฟกราฟิก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 18.85 ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 9.24 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อโมเดลการสอน Creativity Based Learning Model พบว่า ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.97 โดยระดับความพึงพอใจสูงสุด คือ ข้อที่ 1 วิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับวิชาที่เรียน และระดับคุณภาพต่ำสุด คือ ข้อที่ 10 ความพึงพอใจในภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรวรรณ (2563) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับสื่ออินโฟกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับสื่ออินโฟกราฟิก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบ Creativity Based Learning Model ขั้นกิจกรรมกลุ่มการดำเนินกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ร่วมกันสร้างผลงานสร้างสรรค์ ครูผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนคิด นอกกรอบและหลากหลายตามความสนใจของนักเรียน เพื่อเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบ Creativity Based Learning Model กระบวนการกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญ ควรแบ่งกลุ่มนักเรียนแบบคละความสามารถ เก่ง กลาง อ่อน เพื่อให้เด็กได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งหน้าที่ในการทำงานกลุ่ม และครูผู้สอนจะต้องให้คำแนะนำเรื่องกระบวนการทำงานกลุ่มให้กับนักเรียน

3. ครูกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ช่วยกันตั้งปัญหาและคิดค้นหาคำตอบ โดยการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อร่วมชั้นเรียน

เอกสารอ้างอิง

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์. (2555). การเรียนการสอนแบบความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL). วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้, 1(2), 23–37.

เฟื่องลัดดา จิตจักร. (2557). *การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ปฏิกิริยาเคมีที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6* [ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์)]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริญาพร ปรีชา. (2558). *การประยุกต์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. นครศรีธรรมราช

เกษณี ลาปะ. 2559. *การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับผังกราฟิกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชา ส 21103 สังคมศึกษา*. โรงเรียนเรืองวิทย์พิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41.

วิพรพรรณ ศรีสุธรรม. (2562). การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

อรวรรณ อุดมสุข. (2564). ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับสื่ออินโฟกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง กาพย์พระไชยสุริยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

การพัฒนาชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชัน Phyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

Development of physics experimental kit on Newton's second law of motion by using microcontroller with phyphox application to promote physics conceptual understanding for K-grade10 students

จารุวรรณ เลื่อนแก้ว[a], **วิทัศน์ ฝักเจริญผล**[b,*]

Jaruwan Luankaew[a], Witat Fakcharoenphol[b,*]

[a]หลักสูตรนวัตกรรมการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นครปฐม 73140

[b]คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นครปฐม 73140

[a]Educational Innovation, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University (Kamphaeng Saen Campus), Nakhon Pathom 73140, Thailand

[b]Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University (Kamphaeng Saen Campus), Nakhon Pathom 73140, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: feduwtf@ku.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชั Phyphox ที่พัฒนาขึ้น ที่ส่งผลต่อความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน และความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 37 คน ทำการเก็บข้อมูลจากแบบวัดความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยก่อนและหลังใช้ชุดทดการลอง จำนวน 20 ข้อ และแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชัน Phyphox สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้มีค่ารวมเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{x}$ = 4.83, *SD* = 0.44) ดังนั้นชุดการทดลองฟิสิกส์นี้ มีประสิทธิภาพสมควรต่อการนำไปใช้

คำสำคัญ: ชุดการทดลองฟิสิกส์, กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน, ไมโครคอนโทรลเลอร์

Abstract

This research aimed to study the effect of using a physics experiment kit on the Newton's second law of motion, utilizing a microcontroller in conjunction with Phyphox application, on the conceptual understanding of Newton's second law of motion and the satisfaction of 37 10th-grade students with the learning experience. Data was collected using a pre- and post-test consisting of 20 multiple-choice questions to measure conceptual understanding of the Newton's second law of motion, as well as a student satisfaction questionnaire. The results showed that the students' academic achievement after the learning activity using the physics experiment kit on Newton's second law of motion, utilizing a microcontroller in conjunction with the Phyphox application, was significantly higher ($t(36) = 12.29$, $p < .05$). Furthermore, the students' satisfaction with the learning experience had an average satisfaction level at the highest level ($\overline{x}$ = 4.83, *SD* = 0.44). Therefore, this physics experiment kit is effective and suitable for implementation.

Keywords: microcontroller, Newton's second law of motion, physics experiment kit

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบดั้งเดิมจึงอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาฟิสิกส์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำความเข้าใจในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์อื่น ๆ (Matthews, 1997) แม้ว่าเนื้อหาทางฟิสิกส์จะมีความสำคัญและสามารถเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ในชีวิตประจำวันได้ แต่ความเป็นนามธรรมของเนื้อหาวิชาทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ยาก

จากการทบทวนงานวิจัยพบว่า การใช้สื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพถือเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดหลักการทางฟิสิกส์ที่ซับซ้อนให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น (พรรณณัตน์, 2548) การที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติผ่านสื่อการสอนจะช่วยให้ได้รับประสบการณ์ตรง สร้างความคิดรวบยอดที่คงทน และส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาฟิสิกส์ การใช้ชุดการทดลองวิทยาศาสตร์ เป็นรูปแบบหนึ่งของสื่อการจัดการเรียนรู้ที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนและทำให้เห็นปรากฏการณ์จากการทดลองได้โดยตรง ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจในแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่เพิ่มขึ้น (Roth, 1994)

แต่ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน ที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบันโดยเฉพาะชุดการทดลองมาตรฐานของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551) สำหรับพิสูจน์กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน พบว่าการจัดตั้งอุปกรณ์มีลักษณะเป็นระบบมวลเชื่อมต่อผ่านรอกเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนการเคลื่อนที่ใช้รถทดลองวางบนรางไม้ในแนวราบ เชื่อมต่อด้วยสายไนลอนพาดผ่านรอกที่ยึดติดบริเวณปลายราง ส่วนการสร้างแรงภายนอกใช้มวลของนอตและขอเกี่ยวโลหะที่แขวนในแนวดิ่งเป็นตัวกำหนดขนาดของแรงดึงในระบบ ส่วนการบันทึกและวิเคราะห์ผลใช้เครื่องเคาะสัญญาณเวลา บันทึกตำแหน่งลงบนแถบกระดาษที่ติดกับท้ายรถทดลอง เพื่อนำไปคำนวณหาความเร่งจากระยะห่างระหว่างจุดที่เปลี่ยนไปตามคาบเวลา แล้วนำค่าแรงดึงจากตัวนอตและค่าความเร่งที่คำนวณได้มาเขียนกราฟความสัมพันธ์ โดยกำหนดให้ความเร่งเป็นแกนตั้ง และขนาดของแรงดึงเป็นแกนนอน จะเห็นได้ว่าชุดการทดลองนี้ยังมีข้อจำกัดด้านความชัดเจนในการเชื่อมโยงปรากฏการณ์กับแนวคิดทางฟิสิกส์ เช่น ข้อจำกัดของการใช้เครื่องเคาะสัญญาณเวลาในการวิเคราะห์หาความเร่ง คือ ความชัดเจนของตำแหน่งจุดบนแถบกระดาษ เนื่องจากประสิทธิภาพของกระดาษคาร์บอนหรือแรงกดที่ไม่สม่ำเสมอ ทำให้เกิดรอยเปื้อนที่บดบังตำแหน่งที่แท้จริงหรือไม่ปรากฏจุดบนแถบกระดาษจึงระบุตำแหน่งจุดได้ยาก ส่งผลโดยตรงต่อความแม่นยำในการวัดระยะทางระหว่างช่วงจุด ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการคำนวณหาค่าความเร่ง และความซับซ้อนในการบริหารจัดการชุดทดลอง ประกอบด้วยอุปกรณ์จำนวนมาก ได้แก่ เครื่องเคาะสัญญาณเวลา หม้อแปลงโวลต์ต่ำ รางไม้พร้อมแขนรางไม้ รถทดลอง นอต สายไนลอนพร้อมขอเกี่ยวโลหะ สายไฟ และแถบกระดาษ ซึ่งสร้างภาระแก่ผู้สอนในการเตรียมการและจัดเก็บ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเวลาในชั้นเรียน ในขณะที่ชุดการทดลองระดับอุดมศึกษามักมีราคาสูงและมีกลไกการทำงานที่ซับซ้อน ทำให้สถานศึกษาบางแห่งไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์ที่มีมาตรฐานสูงได้ รวมถึงยังมีข้อจำกัดด้านพื้นที่จัดวางเครื่องมือที่ต้องใช้ระยะทางในการเคลื่อนที่ยาวเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางจลนศาสตร์ที่ชัดเจน

ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้โทรศัพท์มือถือมีเซนเซอร์ที่สามารถวัดค่าทางฟิสิกส์ได้อย่างหลากหลาย ประกอบกับการมีอุปกรณ์ไมโครคอนโทรลเลอร์ เช่น Arduino ที่มีราคาประหยัด สามารถเชื่อมต่อผ่าน USB

และ Bluetooth ได้ง่าย ร่วมกับเซนเซอร์ราคาถูกที่มีความแม่นยำในการวัดค่าแรง ความเร่ง และระยะทาง สิ่งเหล่านี้เป็นทางเลือกใหม่ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นชุดการทดลองได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนาชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอพพลิเคชัน Phyphox เพื่อใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์ใกล้ตัวและเทคโนโลยีราคาประหยัดในการสร้างชุดการทดลองที่เข้าถึงได้ง่าย ไม่จำกัดสถานที่ และส่งเสริมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เกิดความเข้าใจในแนวคิดทางฟิสิกส์ได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox

การตรวจเอกสาร

1. กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน หมายถึง ความเร่งของวัตถุแปรผันตรงกับแรงลัพธ์ที่กระทำต่อวัตถุ แต่แปรผกผันกับมวลของวัตถุ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ทำให้วัตถุเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพการเคลื่อนที่ ซึ่งก็คือ แรง ปริมาณที่ต้านสภาพการเคลื่อนที่ซึ่งก็คือ มวล และการเปลี่ยนแปลงสภาพการเคลื่อนที่ซึ่งก็คือ ความเร่ง
2. ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ หมายถึง ชุดการทดลองที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย ประกอบด้วย รถทดลองที่สามารถปรับมวล เซนเซอร์วัดค่าแรงและวัดค่าความเร่ง และคู่มือการใช้ชุดการทดลอง
3. ชุดบอร์ดไมโครคอนโทรลเลอร์ Arduino หมายถึง ชุดอุปกรณ์การทดลอง เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน ที่ผู้วิจัยออกแบบและสร้างขึ้นโดยใช้ Arduino ซึ่งเป็นอุปกรณ์ไมโครคอนโทรลเลอร์ที่มีเซนเซอร์วัดความเร่งและวัดแรง โดยเขียนโปรแกรมคำสั่งให้วัดว่าความเร่งและแรงที่กระทำต่อรถในขณะเคลื่อนที่ได้โดยตรง ซึ่งไม่ยุ่งยากซับซ้อน ข้อมูลจะแสดงผลผ่านแอพลิเคชันPhyphox ในโทรศัพท์มือถือของนักเรียนได้ทันที

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา จำนวน 37 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ที่เรียนรายวิชาฟิสิกส์เพิ่มเติม เลือกโดยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากห้องเรียนที่ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้จัดการเรียนรู้

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย

1. ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอพพลิเคชัน Phyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่ (1) คู่มือการใช้งานชุดการทดลอง ใช้เป็นแนวทางในการติดตั้งใช้งาน และดำเนินการทดลองสำหรับผู้ใช้ (2)ใบกิจกรรมการทดลอง ใช้เป็นเครื่องมือในการนำนักเรียนเข้าสู่กระบวนการทดลอง การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ผล (3) ชุดอุปกรณ์การทดลอง ประกอบด้วย ระบบการเก็บข้อมูลใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์บอร์ด Arduino เป็นแกนหลักในการประมวลผลและเชื่อมต่อ, เซนเซอร์วัดค่าทางฟิสิกส์ ใช้เซนเซอร์วัดความเร่ง รุ่น GY-45 (MMA845X) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลความเร่ง และเซนเซอร์วัดแรง รุ่น Load Cell (HX711) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลแรงที่กระทำต่อวัตถุ, การเชื่อมต่อและแสดงผล ใช้ระบบบลูทูธ (Bluetooth) ในการเชื่อมโยงข้อมูลจากบอร์ดไมโครคอนโทรลเลอร์ไปยังอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือของนักเรียน และใช้แอปพลิเคชัน Phyphox เป็นส่วนต่อประสานผู้ใช้ ในการรับและแสดงผลข้อมูลจากเซนเซอร์แบบเรียลไทม์ (Real-time) ทั้งในรูปของตัวเลขและกราฟความสัมพันธ์ระหว่างมวล แรง และความเร่ง

2. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 ชั่วโมง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องของข้อมูล ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับตัวชี้วัด มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 1.00

3. แบบวัดความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน มีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยก่อนและหลังใช้ชุดทดลอง จำนวน 20 ข้อ ตอบถูกได้ข้อละ 1 คะแนน รวมทั้งหมด 20 คะแนน ใช้เวลาทำแบบทดสอบ 30 นาที โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องของข้อมูล ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับตัวชี้วัดมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 0.67 ขึ้นไป นำแบบทดสอบที่ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/7 โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 37 คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์โดยเลือกใช้ข้อสอบที่มีดัชนีความยากง่ายระหว่าง 0.30–0.65 และค่าดัชนีอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 ของKuder-Richardson เท่ากับ 0.72

4. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่ใช้ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด มีทั้งหมด 3 ด้าน คือ (1) ด้านการเรียนรู้ (2)bด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้และ (3) ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องของข้อมูลและความเหมาะสม ได้ค่าระหว่าง 0.70–1.00 และนำไป Tryout กับนักเรียน แล้วนำมาคำนวณค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.87 (Cronbach, 1970)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตันก่อนเรียน

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox ใช้เวลาในการดำเนินการ 2 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่าง

เข้าใจเกี่ยวกับวิธีการใช้ชุดการทดลองฟิสิกส์ หลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทำการทดลองบันทึกข้อมูลลงในใบกิจกรรมการทดลอง เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน

3. หลังจากเรียนเนื้อหาครบตามที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมไว้ ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน หลังเรียน และทำแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการใช้ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox

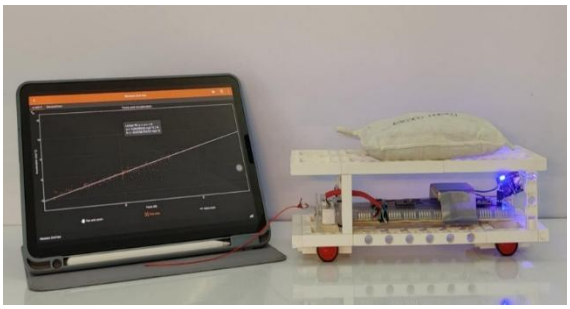

Figure 1 A Physics Experiment Kit on Newton's Second Law of Motion by Using Microcontroller with Phyphox Application.

(A) (B)

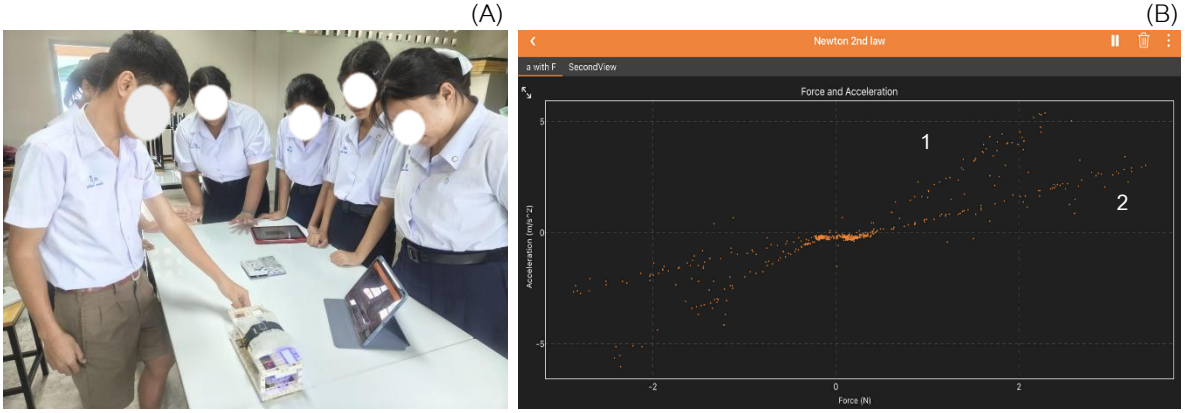

Figure 2 (A) An experiment to study the relationship between force, mass, and acceleration; (B) This graph compares the magnitude of acceleration with the magnitude of force in the case of a massless vehicle versus a vehicle with mass. Line 1 represents a massless vehicle, and Line 2 represents a vehicle with mass.

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวัดความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน ระหว่างก่อนเรียนและหลังการใช้ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox โดยใช้ สถิติ t-test แบบ Dependent Samples และวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้ โดยใช้สถิติพื้นฐานแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert Scale)

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

จากการนำชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สร้างขึ้นไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลดังตารางที่ 1

Table 1 The learning outcomes of students before and after learning from a physics experiment activity sheet on Newton's second law of motion, by Using Microcontroller with Phyphox Application to Promote Physics Conceptual Understanding for K-10 Students

Testing	Average academic achievement scores				
	n	mean	*SD*	t	Sig.
Pre-test	37	5.76	2.13	- 12.29*	.000
Posttest	37	15.84	1.42		

*Note: ***p* < .05.

จาก Table 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชัน Phyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

จาก Table 2 แสดงให้เห็นว่า หลังจากนักเรียนได้เรียนด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีค่ารวมเฉลี่ยของความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.83, *SD* = 0.44)

Table 2 The results of a study on student satisfaction with a physics experiment kit on Newton's Second Law of Motion, by Using Microcontroller with Phyphox Application to Promote Physics Conceptual Understanding for K-10 Students

Evaluation list	$\overline{x}$	S.D.	Interpreting the results
1. In terms of learning.			
1.1 Learning about Newton's second law of motion through a physics experiment kit using a microcontroller and the Phyphox application leads to a better understanding of physics concepts.	4.76	0.49	maximum
1.2 Learning about Newton's second law of motion using a microcontroller and the Phyphox application allows for the calculation of various values related to the relationship between force, mass, and acceleration.	4.57	0.50	maximum
1.3 Learning about Newton's second law of motion through a physics experiment kit using a microcontroller and the Phyphox application allows for better application of the content in daily life.	4.73	0.51	maximum
2. Regarding learning management activities.			
2.1 Learning about Newton's second law of motion through a physics experiment kit using a microcontroller and the Phyphox application allows for hands-on, experiential learning.	4.92	0.28	maximum
2.2 Learning about Newton's second law of motion using a physics experiment kit with a microcontroller and the Phyphox application helps increase learning engagement.	4.89	0.31	maximum
2.3 Learning through a physics experiment kit on Newton's second law of motion, using a microcontroller in conjunction with the Phyphox application, fosters analytical thinking skills.	4.84	0.50	maximum
2.4 Learning through a physics experiment kit on Newton's second law of motion, using a microcontroller and the Phyphox application, encourages self-expression, critical thinking, and independent action.	4.73	0.69	maximum
2.5 Learning about Newton's second law of motion in physics using a microcontroller and the Phyphox application makes learning fun.	4.97	0.16	maximum
2.6 Learning about Newton's second law of motion in physics using a microcontroller and the Phyphox application makes learning fun.	4.84	0.50	maximum
3. Learning materials and resources.			
3.1 This physics experiment kit on Newton's second law of motion, using a microcontroller and the Phyphox application, is appropriately sized, robust, and durable.	4.70	0.70	maximum
3.2 The physics experiment kit on Newton's second law of motion, using a microcontroller and the Phyphox application, is interesting and engaging, encouraging learning.	4.95	0.23	maximum

Table 2 (Continue)

Evaluation list	$\overline{x}$	S.D.	Interpreting the results
3.3 This physics experiment kit on Newton's second law of motion, using a microcontroller and the Phyphox application, is easy to use and not complicated.	4.89	0.46	maximum
3.4 The physics experiment kit on Newton's second law of motion, using a microcontroller and the Phyphox application, has a suitable learning time.	4.95	0.23	maximum
3.5 This experiment guide, part of a physics experiment kit on Newton's Second Law of Motion, uses a microcontroller and the Phyphox application. The instructions are clear and easy to understand.	4.89	0.46	maximum
3.6 This physics experiment kit on Newton's second law of motion, using a microcontroller and the Phyphox application, provides complete experimental practice data.	4.76	0.64	maximum
Total	4.83	0.44	maximum

วิจารณ์ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งพัฒนาชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การพัฒนาชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยชุดการทดลองนี้จะใช้เซนเซอร์ 2 ตัว คือ เซนเซอร์วัดความเร่ง(GY-45 MMA845X) และเซนเซอร์วัดแรง(load cell HX711) ซึ่งจะนำไปเชื่อมต่อด้วยบอร์ดไมโครคอนโทรลเลอร์ (Arduino) โดยติดตั้งไว้บนตัวรถทดลองที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ให้นักเรียนดำเนินการทดลองโดยการเชื่อมต่อระบบผ่านบลูทูธบนแอปพลิเคชันPhyphox เพื่อ สังเกต และ เก็บรวบรวม ข้อมูลค่าความเร่งและแรงที่ได้จากเซนเซอร์ จากนั้นทำการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปร มวล แรง และความเร่ง โดยพิจารณาจากกราฟที่แสดงผลในแอปพลิเคชันPhyphox ข้อมูลกราฟที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ เพื่อสรุปผลการทดลองและตรวจสอบความสอดคล้องกับกฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน (F = ma) โดยชุดการทดลองฟิสิกส์ที่พัฒนาขึ้นด้วยไมโครคอนโทรลเลอร์มีจุดเด่นกว่าชุดการทดลองแบบดั้งเดิมของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนี้ 1)การเปลี่ยนข้อมูลจากนามธรรมเป็นรูปธรรมด้วยการแสดงผลแบบเรียลไทม์ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับชุดการทดลองมาตรฐานแบบดั้งเดิมของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งอาศัยเครื่องเคาะสัญญาณเวลาเป็นเครื่องมือหลัก พบว่ากระบวนการวิเคราะห์ความเร่งจากจุดบนแถบกระดาษมีขั้นตอนที่ซับซ้อน ตั้งแต่การวัดระยะห่างระหว่างจุด การคำนวณหาค่าความเร็วขณะหนึ่ง และการสร้างกราฟความสัมพันธ์ด้วยการพล็อตข้อมูลด้วยมือ ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความยุ่งยากในการได้ข้อมูล จนลดทอนความสนใจในมโนทัศน์ฟิสิกส์ที่สำคัญ ในทางตรงกันข้ามชุดการทดลองที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอปพลิเคชัน Phyphox สามารถขจัดข้อจำกัดดังกล่าวได้ด้วยการแสดงกราฟความสัมพันธ์ระหว่างความเร่งและแรง ผ่านหน้าจอแสดงผลได้โดยตรงในขณะที่วัตถุกำลังเคลื่อนที่

การที่ผู้เรียนสามารถสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงของตัวแปรเชิงปริมาณได้ทันที ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์ทางกายภาพกับแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ความสามารถในการแปรผันค่ามวลบนตัวรถทดลองอย่างอิสระและเห็นผลลัพธ์ผ่านกราฟในทันที ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความสมเหตุสมผลของกฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน (F = ma) ได้อย่างเป็นระบบ ลดความคลาดเคลื่อนอันเกิดจากกระบวนการวัดด้วยมือและยกระดับประสิทธิภาพในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนให้รวดเร็วยิ่งขึ้นกว่ารูปแบบเดิมอย่างเห็นได้ชัด 2)ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เพื่อมุ่งเน้นการวิเคราะห์ ชุดการทดลองแบบดั้งเดิมของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีขั้นตอนการเตรียมการที่ซับซ้อนและมีโอกาสเกิดความคลาดเคลื่อนสูงจากการใช้กระดาษคาร์บอนระบุตำแหน่งจุดที่เคาะจุดจากเครื่องเคาะสัญญาณเวลาและการวัดระยะทางจุดบนแถบกระดาษด้วยไม้บรรทัด มีขั้นตอนที่ซับซ้อนหลายขั้นตอนจึงจะได้ข้อมูล แต่ชุดการทดลองที่พัฒนาขึ้นนี้ทำให้ขั้นตอนการติดตั้งไม่ซับซ้อนและไม่ต้องเสียเวลาไปกับการแก้ปัญหาจุดบนแถบกระดาษไม่ชัดหรือรอยเปื้อนกระดาษคาร์บอน นักเรียนจะมีเวลาเหลือมากขึ้นในการวิเคราะห์ผลการทดลองและอภิปรายถึงกฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวิชาฟิสิกส์ มากกว่าการเสียเวลาไปกับเทคนิคการวัด 3)มีความแม่นยำสูงและลดความคลาดเคลื่อนเชิงระบบ การทดลองนี้ควบคุมแรงเสียดทานโดยใช้พื้นผิวโต๊ะที่เรียบและชโลมน้ำมันพืชก่อนการทดลองทุกครั้ง เพื่อลดแรงต้านทานและให้ได้ค่าที่ใกล้เคียงสภาวะไร้แรงเสียดทานมากที่สุด รวมทั้งการใช้เซนเซอร์ความเร่ง GY-45 และแรง Load Cell (HX711) ช่วยขจัดปัญหาความไม่แน่นอนจากการใช้สายตาอ่านค่า ซึ่งผลการทดลองที่ได้มีความเที่ยงตรงสูง ทำให้กราฟที่ออกมาสอดคล้องกับทฤษฎีอย่างแม่นยำ ช่วยลดความสับสนของนักเรียนในกรณีที่ผลการทดลองคลาดเคลื่อนจนไม่เป็นไปตามกฎทางฟิสิกส์ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นบ่อยในการใช้เครื่องเคาะสัญญาณเวลาแบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิชญาพร, 2563) ได้ออกแบบพัฒนาชุดการทดลองฟิสิกส์เพื่อศึกษาการเคลื่อนที่ในแนวตรงด้วยอัตราเร็วคงตัวและการแกว่งของลูกตุ้มชนิดบิดของวัตถุโดยใช้เซนเซอร์ของสมาร์ตโฟน พบว่า ผลการทดลองมีค่าใกล้เคียงกับค่าทางทฤษฎีอย่างมีนัยสำคัญ ชุดการทดลองแสดงให้เห็นว่าเซนเซอร์ต่าง ๆ ของสมาร์ทโฟนมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นอุปกรณ์การทดลองในการวัดและบันทึกค่าปริมาณทางฟิสิกส์ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การสาธิตหน้าชั้นเรียน หรือสร้างสรรค์การทดลองฟิสิกส์ได้หลากหลายรูปแบบทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอพพลิเคชัน Phyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดทดลองนี้ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากชุดการทดลองที่พัฒนาขึ้นมีส่วนสำคัญในการปรับเปลี่ยนแนวคิดคลาดเคลื่อนของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยในระยะก่อนเรียนผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าแรงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเร็วของวัตถุ อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติการทดลองผ่านระบบไมโครคอนโทรลเลอร์ที่แสดงผลกราฟความสัมพันธ์ระหว่างแรงและความเร่งแบบทันท่วงที ผู้เรียนสามารถปรับมโนทัศน์ให้สอดคล้องกับหลักการทางฟิสิกส์ได้ถูกต้อง โดยสามารถระบุได้ว่าแรงลัพธ์ที่กระทำต่อวัตถุเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเร่ง หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพการเคลื่อนที่ ไม่ใช่เพียงการคงสภาพความเร็วไว้เท่านั้น นอกจากนี้ชุดการทดลองยังถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่นในการแปรผันค่ามวลของรถทดลอง เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงปริมาณระหว่างมวลและความเร่ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญตามกฎข้อที่สองของนิวตัน

(F = ma) การที่ผู้เรียนได้สังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการทดลอง ช่วยให้สามารถสร้างข้อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Theodoros (2020) ที่ระบุว่าการใช้แอปพลิเคชัน Phyphox ในชั้นเรียนช่วยให้เข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือในรูปแบบเรียลไทม์ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการจัดการเรียนรู้ และชุดการทดลองนี้ถือเป็นนวัตกรรมที่ยกระดับบรรยากาศการเรียนรู้สู่รูปแบบเชิงรุก (Active Learning) โดยการเปลี่ยนผ่านจากอุปกรณ์ระบบเครื่องกลแบบดั้งเดิมสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสมาร์ทโฟน ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดทางเทคนิคและลดความคลาดเคลื่อนในการวัด (ธนากร, 2566) อีกทั้งยังเป็นกลยุทธ์สำคัญในการกระตุ้นแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนในยุคดิจิทัล ตลอดจนเป็นการบูรณาการทักษะด้านสะเต็มศึกษาผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีไมโครคอนโทรลเลอร์เพื่อสืบเสาะและแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุคนธ์, 2566)

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแนวคิดทางฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า มีความพึงพอใจในระดับพึงพอใจมากที่สุด จากการวิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน สามารถนำมาอภิปรายในประเด็นสำคัญได้ดังนี้ 1)ประสิทธิภาพและจุดเด่นของนวัตกรรมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ ผลการประเมินสะท้อนให้เห็นว่าชุดการทดลองส่งผลเชิงบวกต่อกระบวนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งการแสดงผลกราฟความสัมพันธ์แบบทันท่วงที ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรแรง มวล และความเร่ง ได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีในรูปแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีไมโครคอนโทรลเลอร์ยังเป็นปัจจัยหลักในการกระตุ้นเจตคติและความสนใจใฝ่รู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสูงกว่าการใช้อุปกรณ์ทดลองรูปแบบดั้งเดิม สอดคล้องกับแนวคิดของ วารินท์พร (2562) ที่ระบุถึงบทบาทของเทคโนโลยีในการยกระดับความสนใจของผู้เรียน อีกทั้งความสะดวกในการจัดเตรียมและติดตั้งอุปกรณ์ยังช่วยลดภาระทางเทคนิค ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีความต่อเนื่องและใช้เวลาในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2)ข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาในอนาคตแม้ว่านวัตกรรมนี้จะส่งเสริมความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ได้อย่างชัดเจน แต่ในมิติของการวิเคราะห์เชิงปริมาณพบข้อสังเกตว่านักเรียนบางส่วนยังขาดทักษะในการถ่ายโอนข้อมูลจากกราฟ ไปสู่การประยุกต์ใช้ในสมการทางคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีแนวโน้มในการพึ่งพาการชี้แนะจากผู้สอนมากกว่าการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากความไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ในด้านลักษณะทางกายภาพผลการประเมินชี้ว่า ความคงทนของอุปกรณ์เป็นจุดที่ควรได้รับการพัฒนาในลำดับถัดไป เนื่องจากเป็นชุดทดลองต้นแบบที่ประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และวัสดุโครงสร้างที่มีความเปราะบางกว่าอุปกรณ์สำเร็จรูปมาตรฐานทางการค้า ดังนั้น ในการวิจัยและพัฒนาขั้นต่อไป จึงควรให้ความสำคัญกับการเลือกใช้วัสดุที่มีความทนทานสูง รวมถึงการออกแบบกล่องบรรจุอุปกรณ์ เพื่อป้องกันความเสียหายต่อวงจรภายใน พร้อมทั้งควรเพิ่มกิจกรรมการฝึกทักษะการแปลความหมายข้อมูล เพื่อลดช่องว่างระหว่างความเข้าใจเชิงมโนทัศน์และการคำนวณเชิงตัวเลขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้พบว่า ชุดการทดลองฟิสิกส์ เรื่องกฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน โดยใช้ไมโครคอนโทรลเลอร์ร่วมกับแอพพลิเคชันPhyphox ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพและถูกต้องทางทฤษฎีตามหลักการทางฟิสิกส์ที่กำหนด ผลการทดลองสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างแรง มวล และความเร่ง ที่สอดคล้องกับกฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน ดังสมการ F = ma ได้อย่างชัดเจน ผ่านการแสดงผลในรูปแบบกราฟ แบบเรียลไทม์บนแอปพลิเคชันPhyphox โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุดทดลองนี้พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 บ่งชี้ถึงประสิทธิผลของชุดการทดลองในการส่งเสริมความเข้าใจในแนวคิดทางฟิสิกส์ เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน ให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากความสามารถของชุดการทดลองนี้สร้างความสนใจ และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ นอกจากนี้การแสดงผลข้อมูลแบบกราฟิกที่ชัดเจนยังส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาความเข้าใจในเนื้อหา ได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งชุดการทดลองนี้ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถ ลดระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เนื้อหา เรื่อง กฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองของนิวตัน เมื่อเทียบกับการสอนแบบปกติ ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเวลาเรียนในภาพรวม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ก่อนการนำชุดการทดลองฟิสิกส์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง ผู้สอนควรศึกษาคู่มือการใช้ชุดการทดลองฟิสิกส์อย่างละเอียดและดำเนินการทดลองปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สอนสามารถบริหารจัดการเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความพร้อมในการให้คำแนะนำหรือแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นแก่นักเรียนได้อย่างถูกต้องและทันท่วงที

2. เนื้อหาในวิชาฟิสิกส์ยังมีหัวข้ออื่น ๆ ที่มีความซับซ้อนและยากต่อการสร้างมโนภาพเชิงนามธรรม จึงควรมีการต่อยอดงานวิจัยในการพัฒนาชุดทดลองฟิสิกส์ที่บูรณาการการใช้งานไมโครคอนโทรลเลอร์ ร่วมกับแอปพลิเคชันเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลอย่าง Phyphox ในหัวข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียนที่กรุณาให้ข้อมูลวิจัย รวมถึงนักเรียนที่ตั้งใจเรียนและให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย รวมถึงผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้ ข้อเสนอแนะ และกำลังใจจนงานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

Matthews, M. R. (1997). Science teaching: the role of history and philosophy of science. *New York: Routledge*.

Roth, W. M. (1994). Experimenting in a Constructivist High School Physics Laboratory. Journal of Research in Science Teaching, 197–223.

Theodoros Pierratos, & Polatoglou, H. M. (2020). Utilizing the phyphox app for measuring kinematics variables with a smartphone. *Physics Education, 55,* 1–6. https://doi.org/10.1088/1361-6552/ab6951.

ธนากร จิตต์มั่นคง. (2566). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องแรงและกฎการเคลื่อนที่โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.

พรรณณัตน์ อาภรณ์พิศาล. (2548). *การพัฒนาชุดทดลองเรื่องการเคลื่อนที่ในสนามแม่เหล็กสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดนครปฐม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรต.

วารินท์พร ฟันเฟื่องฟู. (2562). การจัดการเรียนรู้ Active Learning ให้สำเร็จ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, *9*(1), 135–145.

วิชญาพร นามจันทรา. (2563). *การพัฒนาชุดการทดลองฟิสิกส์ เพื่อศึกษาการเคลื่อนที่ในแนวตรงด้วยอัตราเร็วคงตัวและการแกว่งของลูกตุ้มชนิดบิดของวัตถุ โดยใช้เซนเซอร์ของสมาร์ทโฟน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรต.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2551). *คู่มือครู รายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์ฟิสิกส์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เล่ม 4*. โรงพิมพ์ สกสค.ลาดพร้าว.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2566). นวัตกรรมการเรียนการสอนเชิงรุก เพื่อพัฒนาคุณภาพเยาวชนในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, *18*(1), 1–15.

Lifelong learning culture of older adults in Bangkok, Thailand: Contemporary trends and social dynamics

Araya Saengkhao*, Prachuab Tongsri
Department of Lifelong Education, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok 10110, Thailand
*Corresponding author: araya.saengkhao@g.swu.ac.th

Abstract

Thailand's rapid transition toward a super-aged society has heightened the importance of lifelong learning as a key mechanism for sustaining social participation, adaptability, and quality of life among older adults. As the country's largest metropolitan area, Bangkok offers a wide range of learning opportunities while simultaneously reflecting socio-economic and digital inequalities that shape older adults' learning engagement. This academic article aims to analyze the lifelong learning culture of older adults in Bangkok through a synthesis of international frameworks, policy documents, and scholarly literature. The analysis is informed by perspectives from UNESCO and the OECD, as well as theoretical approaches related to learning culture, social capital, digital inclusion, and active aging. The article examines contemporary trends and social dynamics that influence participation in lifelong learning within an urban context.The findings suggest that lifelong learning among older adults in Bangkok is increasingly characterized by informal, community-based, and digitally mediated learning practices. However, persistent challenges—including digital inequality, spatial disparities, and uneven access to learning resources—continue to limit inclusive participation. The article concludes by emphasizing the need to develop inclusive urban learning ecosystems and age-friendly policies to strengthen lifelong learning culture and enhance the well-being of older adults in metropolitan settings.

Keywords: lifelong learning, learning culture, older adults

Introduction

Thailand is undergoing a rapid demographic transition toward a super-aged society, generating profound implications for education systems, social policy, and urban development. According to international projections, the proportion of older adults in Thailand will continue to increase significantly over the coming decades, intensifying the need for strategies that promote social participation and quality of life in later life. In this context, lifelong learning has emerged as a central educational and social strategy for supporting older adults' adaptability and resilience (UNESCO, 2015). Lifelong learning is broadly defined as a continuous process of learning that occurs throughout the life course, encompassing formal, non-formal, and informal contexts (OECD, 2019). For older adults, lifelong learning is closely associated with the concept of active aging, which emphasizes health, participation, and security rather than dependency (World Health Organization

[WHO], 2015). Learning engagement supports cognitive vitality, social connectedness, and a sense of purpose, all of which are critical dimensions of well-being in later life.

Bangkok, as Thailand's capital and largest metropolitan area, provides a unique context for examining lifelong learning among older adults. The city is characterized by dense social networks, advanced technological infrastructure, and a wide range of learning resources. At the same time, Bangkok exhibits pronounced socio-economic inequality, spatial segregation, and digital divides that shape differential access to learning opportunities. Understanding how contemporary trends and social dynamics interact to shape lifelong learning culture among older adults in Bangkok is therefore essential for promoting inclusive and sustainable urban development in an aging society.

In addition to demographic change, Thailand's transition toward a super-aged society has occurred alongside rapid urbanization and digital transformation. These structural changes have reshaped everyday life, social interaction, and access to learning opportunities, particularly in metropolitan areas such as Bangkok. Urban environments concentrate educational resources, digital infrastructure, and social services, yet they also intensify inequality and exclusion among vulnerable groups, including older adults with limited mobility, income, or digital skills.

From a policy perspective, lifelong learning has been increasingly positioned as a strategic response to these challenges. International frameworks emphasize lifelong learning as a foundation for inclusive growth, social cohesion, and sustainable development (UNESCO, 2015; OECD, 2019). In Thailand, lifelong learning is explicitly linked to national development goals related to human capital, active aging, and social resilience. However, policy aspirations do not automatically translate into inclusive learning cultures at the community level. Understanding how lifelong learning is experienced and practiced by older adults within specific urban contexts is therefore essential.

This article argues that lifelong learning culture among older adults cannot be adequately understood through participation rates or program provision alone. Instead, it must be examined as a socially constructed phenomenon shaped by urban structures, social relationships, cultural norms, and individual agency. By focusing on Bangkok as a metropolitan case, this article contributes to broader discussions on urban aging and lifelong learning in rapidly aging societies.

This article aims to advance understanding of lifelong learning culture among older adults in Bangkok by synthesizing international frameworks, policy documents, and scholarly literature. Rather than presenting an empirical field study, the article adopts a conceptual research approach to analyze how lifelong learning culture is shaped within a contemporary urban aging context.

To guide the analysis, the study addresses the following research questions

(1) What are the key characteristics of lifelong learning culture among older adults in Bangkok?

(2) What social, structural, and digital factors shape older adults' participation in lifelong learning in an urban context?

(3) How do urbanization and contemporary social dynamics influence opportunities and inequalities in lifelong learning for older adults?

Literature Review

Lifelong Learning and Learning Culture Lifelong learning has become a dominant paradigm in contemporary educational discourse, reflecting a shift from education as a time-bound institutional process toward learning as a lifelong, life-wide, and socially embedded phenomenon (UNESCO, 2015). Within this paradigm, learning is understood not only as skill acquisition but also as a process of personal development, civic engagement, and social inclusion. OECD (2019) further emphasizes lifelong learning as a key driver of human capital development and societal resilience, particularly in contexts of demographic aging and technological change.The concept of *learning culture* extends the lifelong learning framework by focusing on the social and cultural conditions that shape learning behavior. Learning culture refers to shared values, norms, and practices that legitimize and encourage continuous learning within a society. For older adults, learning culture is influenced by societal perceptions of aging, institutional inclusivity, and opportunities for meaningful participation. Cultures that emphasize active aging and lifelong contribution tend to foster stronger learning engagement among older populations (WHO, 2015).Older Adults, Active Aging, and Adult Learning A substantial body of research demonstrates that participation in learning activities during later life contributes to cognitive stimulation, psychological well-being, and social connectedness (Formosa & Willis, 2016). These benefits align closely with the active aging framework, which positions older adults as active participants in social, cultural, and civic life rather than passive recipients of care (WHO, 2015). Adult learning theory further highlights that older learners differ from traditional students in their motivations and learning preferences. According to Knowles et al. (2020), adult learners are self-directed, experience-oriented, and motivated by relevance to real-life contexts. As a result, informal and non-formal learning environments—such as community groups, cultural activities, and peer learning networks—play a particularly important role in sustaining lifelong learning among older adults.Urban Learning Ecosystems and Digital Inclusion Urbanization has fundamentally reshaped the conditions under which lifelong learning occurs. The concept of a *learning ecosystem* emphasizes the interconnected roles of institutions, communities, technologies, and physical spaces in supporting learning throughout life (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2017). In metropolitan contexts, learning ecosystems extend beyond educational institutions to include libraries, community centers, cultural venues, public spaces, and digital platforms.Bangkok exemplifies the dual nature of urban learning ecosystems. While the city offers a high density of learning resources, access remains uneven due to socio-economic stratification, spatial inequality, and mobility constraints. Phillipson (2013) argues that urban aging often produces “dual cities,” in which advantaged groups benefit disproportionately from urban resources, while marginalized older adults face cumulative disadvantages. Digital technology further complicates this

landscape. Although digital platforms expand learning opportunities, persistent digital inequality limits meaningful participation among many older adults (Friemel, 2016).

Social Capital and Intergenerational Learning Social capital theory provides a critical lens for understanding the relational dimensions of lifelong learning. Bourdieu (1986) conceptualizes social capital as resources embedded within social networks that facilitate access to opportunities. For older adults, family ties, peer groups, and community organizations serve as essential sources of learning support and motivation.Intergenerational learning has gained increasing attention as a strategy for sustaining lifelong learning culture in aging societies. Kaplan et al. (2020) argue that intergenerational learning promotes reciprocal knowledge exchange, reduces age-based stereotypes, and strengthens social cohesion. In urban settings like Bangkok, intergenerational interactions are particularly important for supporting digital learning among older adults.

Lifelong Learning Beyond Formal Education.While lifelong learning is often discussed in relation to workforce development and employability, its significance in later life extends far beyond economic outcomes. For older adults, learning frequently takes place outside formal educational institutions and is embedded in everyday activities, social participation, and community engagement. UNESCO (2015) emphasizes that lifelong learning encompasses learning “from cradle to grave” and recognizes the value of informal and non-formal learning contexts that support social inclusion and personal fulfillment. In urban contexts, informal learning spaces—such as community centers, religious institutions, and public libraries—play a particularly important role in sustaining learning engagement among older adults. These spaces provide accessible environments where learning is closely connected to social interaction and local culture.

Learning Culture, Aging, and Social Meaning.Learning culture refers not only to the availability of learning opportunities but also to the meanings attached to learning within a society. For older adults, learning culture is shaped by dominant narratives about aging, productivity, and social value. In societies where aging is associated with decline and dependency, older adults may perceive learning as irrelevant or inappropriate. Conversely, cultures that promote active aging and lifelong contribution tend to encourage continued learning participation (WHO, 2015).

In Bangkok, cultural norms emphasizing family roles, interdependence, and respect for elders interact with modern urban lifestyles and digital practices. These interactions create hybrid learning cultures in which traditional forms of knowledge coexist with digitally mediated learning.

Digital Inclusion as a Cultural Issue.Although digital technologies have expanded access to information and learning resources, digital inclusion involves more than access to devices or internet connectivity. Friemel (2016) highlights that older adults often face barriers related to confidence, perceived relevance, and social support. Digital exclusion thus reflects broader cultural and social inequalities rather than purely technical limitations.

Intergenerational learning has been identified as a particularly effective mechanism for addressing digital exclusion. Through reciprocal learning relationships, older adults acquire digital skills while younger participants gain social and cultural knowledge, reinforcing mutual respect and social cohesion (Kaplan et al., 2020).

Methodology

This study employs a qualitative conceptual review design to examine lifelong learning culture among older adults in Bangkok. The analysis is based on a systematic review and interpretive synthesis of academic literature, international policy documents, and theoretical frameworks related to lifelong learning, aging, urban studies, and digital inclusion.

Sources include peer-reviewed journal articles and official reports published between 2010 and 2024, retrieved from academic databases and publications of international organizations such as UNESCO, OECD, and the World Health Organization. Documents were selected based on their relevance to older adults, lifelong learning culture, and urban contexts.

The analytical procedure followed a thematic synthesis approach. Relevant texts were iteratively reviewed and coded to identify recurring themes related to (1) learning culture and participation patterns, (2) social and structural conditions shaping access, and (3) the role of urbanization and digitalization. These themes were subsequently integrated into a conceptual framework to explain how lifelong learning culture is socially constructed in an aging metropolitan society.

Analytical Findings

Based on the thematic synthesis of literature and policy documents, the analysis identifies three key patterns shaping lifelong learning culture among older adults in Bangkok.

Informal and Community-Based Learning Practices Lifelong learning among older adults in Bangkok is predominantly characterized by informal and non-formal learning activities embedded in everyday social life, including community centers, senior clubs, religious institutions, and peer networks.

Urban Inequality and Differential Access Despite the abundance of learning resources in Bangkok, access to lifelong learning remains uneven. Socio-economic inequality, spatial segregation, and mobility constraints significantly influence older adults' learning participation.

Digitalization as Opportunity and Constraint Digital technologies expand learning opportunities but simultaneously reproduce inequalities. Digital literacy, access to devices, and intergenerational support play a critical role in shaping participation.

Discussion

The synthesis of literature reveals that lifelong learning culture among older adults in Bangkok is shaped by a dynamic interplay of urbanization, digitalization, and social relations. Learning in later life is increasingly informal, community-based, and digitally mediated, reflecting a broader transformation in the meaning of learning itself—from institutional participation to everyday engagement with knowledge and social practices. Urban learning ecosystems provide diverse opportunities through community centers, libraries, senior clubs, religious institutions, and online platforms. However, these opportunities are unevenly distributed. Socio-economic inequality, spatial segregation, and mobility limitations continue to shape differentiated learning trajectories among older adults. Thus, urban abundance does not automatically translate into equitable learning access.

Digitalization functions as both an enabler and a stratifying force. While digital technologies expand access to information and social connection, digital inequality excludes some older adults from emerging learning cultures. Social capital and intergenerational relationships play a critical mediating role by supporting learning engagement and compensating for institutional and technological limitations.

Culturally, the learning culture of older adults in Bangkok reflects a gradual yet uneven shift toward recognizing older adults as active learners and contributors. Despite policy discourses emphasizing lifelong learning and active aging, deeply embedded cultural norms and institutional practices continue to influence older adults' self-perceptions and opportunities for participation. Lifelong learning culture is therefore continuously negotiated rather than uniformly experienced.

In the Thai urban context, lifelong learning among older adults is closely connected to cultural and community institutions such as temples, senior clubs, and local associations. Unlike rural areas, where learning is often embedded within kinship-based networks, older adults in Bangkok experience more fragmented social relations. Community-based organizations therefore play a crucial role in sustaining learning engagement and social participation. These culturally specific dynamics highlight the importance of contextualizing lifelong learning culture within Thai urban society.

Conclusion

This article demonstrates that lifelong learning culture among older adults in Bangkok is dynamic, socially embedded, and shaped by the interaction of contemporary trends and social dynamics. While urbanization and digitalization expand learning opportunities, persistent inequalities constrain equitable participation. Strengthening lifelong learning culture requires a holistic approach that integrates inclusive learning ecosystems, digital inclusion, social capital, and age-friendly urban policies. Such efforts are essential for enhancing older adults' well-being and promoting sustainable development in aging metropolitan societies.

Future research should explore the sustainability of lifelong learning outcomes among older adults, particularly the long-term development of creative thinking, adaptive capacity, and lifelong learning

dispositions. Longitudinal and qualitative studies would provide deeper insight into how learning cultures are cultivated and sustained over time in rapidly aging urban societies.

Recommendation

Develop age-inclusive urban learning ecosystems integrating community centers, libraries, universities, and digital platforms.

1. Prioritize digital inclusion through age-appropriate digital literacy and intergenerational mentoring programs.
2. Expand neighborhood-level learning spaces to reduce spatial and mobility barriers.
3. Promote intergenerational learning to strengthen social capital and inclusive learning culture.
4. Reframe cultural narratives of aging toward recognizing older adults as active learners and contributors.
5. Incorporate qualitative indicators such as autonomy and social connectedness into lifelong learning policy evaluation

Framework Overview

The conceptual framework illustrates how lifelong learning culture among older adults in Bangkok emerges from the interaction between structural conditions (urbanization, policy environment, and digital infrastructure), social mechanisms (social capital, community institutions, and intergenerational relations), and individual agency (learning motivation and digital competence). The framework synthesizes insights derived from the thematic analysis and provides a structured explanation of lifelong learning culture in an urban aging context.

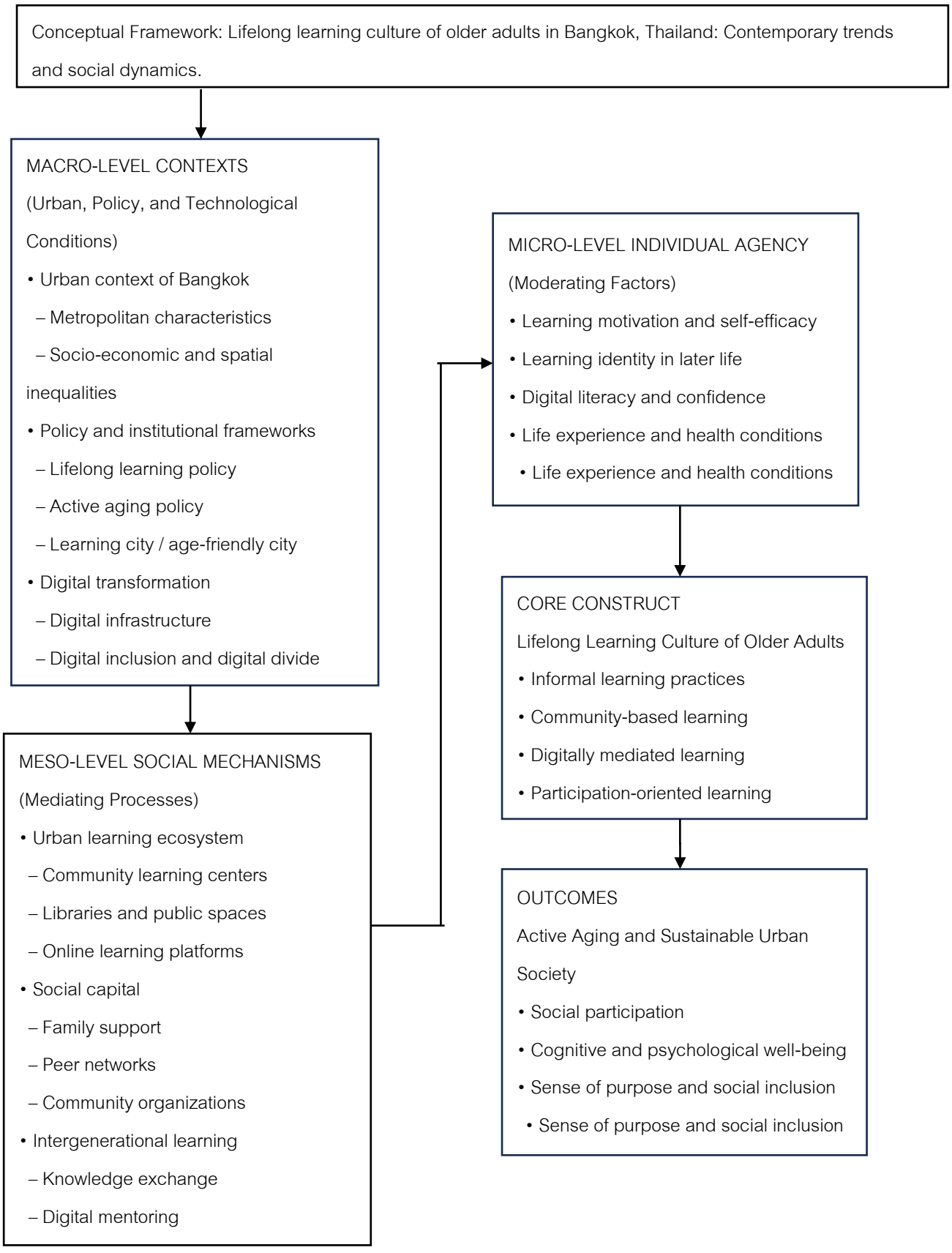

Conceptual Framework: Lifelong learning culture of older adults in Bangkok, Thailand: Contemporary trends and social dynamics.
MACRO-LEVEL CONTEXTS
(Urban, Policy, and Technological Conditions)
• Urban context of Bangkok
– Metropolitan characteristics
– Socio-economic and spatial inequalities
• Policy and institutional frameworks
– Lifelong learning policy
– Active aging policy
– Learning city / age-friendly city
• Digital transformation
– Digital infrastructure
– Digital inclusion and digital divide
MESO-LEVEL SOCIAL MECHANISMS
(Mediating Processes)
• Urban learning ecosystem
– Community learning centers
– Libraries and public spaces
– Online learning platforms
• Social capital
– Family support
– Peer networks
– Community organizations
• Intergenerational learning
– Knowledge exchange
– Digital mentoring
MICRO-LEVEL INDIVIDUAL AGENCY
(Moderating Factors)
• Learning motivation and self-efficacy
• Learning identity in later life
• Digital literacy and confidence
• Life experience and health conditions
• Life experience and health conditions
CORE CONSTRUCT
Lifelong Learning Culture of Older Adults
• Informal learning practices
• Community-based learning
• Digitally mediated learning
• Participation-oriented learning
OUTCOMES
Active Aging and Sustainable Urban Society
• Social participation
• Cognitive and psychological well-being
• Sense of purpose and social inclusion
• Sense of purpose and social inclusion

Figure 1 Conceptual Framework of Lifelong Learning Culture among Older Adults in Bangkok

References

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241–258). Greenwood Press.

Department of Older Persons. (2020). The second national plan on older persons (2002–2021), revised edition [In Thai]. Ministry of Social Development and Human Security.

Department of Older Persons. (2022). Situation of the Thai elderly 2022 [In Thai]. Ministry of Social Development and Human Security.

Formosa, M., & Willis, P. (2016). Older adult learning: Global perspectives. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315731950

Friemel, T. N. (2016). The digital divide has grown old: Determinants of a digital divide among seniors. New Media & Society, 18(2), 313–331. https://doi.org/10.1177/1461444814538648

Kaplan, M., Sánchez, M., & Hoffman, J. (2020). Intergenerational pathways to a sustainable society. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-36963-2

Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (2020). The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development (9th ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429499803

National Economic and Social Development Council. (2018). The twelfth national economic and social development plan (2017–2021) [In Thai]. Office of the National Economic and Social Development Council.

National Economic and Social Development Council. (2023). The thirteenth national economic and social development plan (2023–2027) [In Thai]. Office of the National Economic and Social Development Council.

Office of the National Higher Education, Science, Research and Innovation Policy Council. (2021). Research and innovation framework for human and social development [In Thai]. Thailand Science Research and Innovation.

Office of the Non-Formal and Informal Education. (2019). Policies and priorities for non-formal and informal education provision [In Thai]. Ministry of Education.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). OECD learning compass 2030. OECD Publishing. https://www.oecd.org/education/2030-project/

สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

(Subject: Economics and Business Administration)

ภาคบรรยาย

(Oral Presentation)

การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของสวนสัตว์เปิดเขาเขียว กรณีศึกษา ฮิปโปโปเตมัสแคระ

Economic valuation of Khao Kheow Open Zoo: A case study of Pygmy hippopotamus

เฌอริตา พุฒสุด*, ชมพูนุช นันทจิต

Choerita Phutsud*, Chompunuch Nantajit

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240

Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: choerita.ph@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของการท่องเที่ยวสวนสัตว์เปิดเขาเขียว กรณีศึกษาฮิปโปโปเตมัสแคระ เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 426 คน ที่เยี่ยมชมสวนสัตว์ในระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2568 วิเคราะห์มูลค่าทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยใช้วิธีการประเมินต้นทุนการเดินทางแบบรายบุคคล (ITCM) และวิเคราะห์มูลค่าการอนุรักษ์ที่นักท่องเที่ยวให้ ด้วยวิธีประเมินมูลค่าแบบสมมติ (CVM) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 31–40 ปี รายได้ 15,000–25,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่เดินทางมาเที่ยวกับครอบครัวโดยรถยนต์ส่วนบุคคล การท่องเที่ยวมีจุดประสงค์หลักเพื่อการพักผ่อน นักท่องเที่ยวมีทัศนคติเชิงบวกต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า โดยให้คะแนนความชอบในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เฉลี่ย 8.87 จาก 10 ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายต่อคนในการเดินทางมาท่องเที่ยวเฉลี่ย 2,424.49 บาทต่อครั้ง นักท่องเที่ยวได้รับส่วนเกินผู้บริโภคประมาณ 9,800 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจประมาณ 14.35 พันล้านบาทต่อปี การวิเคราะห์พบว่านักท่องเที่ยวมีความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระเฉลี่ยอยู่ที่ 90.439 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นมูลค่ารวมประมาณ 132.40 ล้านบาทต่อปี

คำสำคัญ: การประเมินมูลค่าการอนุรักษ์, การประเมินต้นทุนการเดินทาง, ฮิปโปโปเตมัสแคระ

Abstract

This study aims to evaluate the economic value of tourism at Khao Kheow Open Zoo, focusing on the pygmy hippopotamus as a case study. Data were collected from 426 Thai tourists who visited the zoo between July 2024 and June 2025. The economic value of tourism was analyzed using the Individual Travel Cost Method (ITCM), while the conservation value perceived by tourists was assessed using the Contingent Valuation Method (CVM). The results show that most respondents were female, aged 31–40 years, with a monthly income of 15,000–25,000 baht. Most tourists traveled with their families by private car, and leisure was the primary purpose of their visit. Tourists demonstrated positive attitudes toward wildlife conservation, with an average ecotourism preference score of 8.87 out of 10. The average travel expenditure per person per visit was 2,424.49 baht. The estimated consumer surplus was approximately 9,800 baht per person per year, representing an economic value of about 14.35 billion baht annually. Furthermore, tourists' average willingness to pay (WTP) for pygmy hippopotamus conservation was 90.439 baht per person per year, equivalent to a total value of approximately 132.40 million baht per year.

Keywords: conservation valuation, pygmy hippopotamus, travel cost method

บทนำ

ภาคการท่องเที่ยวถือเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยสามารถสร้างรายได้และกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในหลายภาคส่วน จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในปี พ.ศ. 2562 รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 1.91 ล้านล้านบาท ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวในการสร้างรายได้ การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ภาคธุรกิจที่เกี่ยวเนื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ , 2567) อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในปี พ.ศ. 2562 ส่งผลให้ประเทศไทยต้องปิดพรมแดนชั่วคราว ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ก่อนที่จะเริ่มฟื้นตัวในช่วงปี พ.ศ. 2565 และกลับมาเติบโตอย่างมีนัยสำคัญในปี พ.ศ. 2567 โดยในครึ่งปีแรกของปี พ.ศ. 2567 ประเทศไทยสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวรวมกว่า 1.01 ล้านล้านบาท โดยรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 37.9 จากปีก่อนหน้า (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2567)

ในช่วงการฟื้นตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเชิงอนุรักษ์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์เรียนรู้ด้านระบบนิเวศ ขณะเดียวกันยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าในระยะยาว (International Ecotourism Society, 2021; World Tourism Organization, 2022) สวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีบทบาทสำคัญ โดยในปี พ.ศ. 2567 มีประชากรนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จำนวน 1,474,686 คน (ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 1,463,997 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน คน 10,689 คน) ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนถึงร้อยละ 47.96 (องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย, 2568) โดยเฉพาะโซนจัดแสดง “ฮิปโปโปเตมัสแคระ” ที่ได้รับการออกแบบให้คล้ายกับถิ่นที่อยู่อาศัยจริง และยิ่งได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นเมื่อเกิดกระแส “หมูเด้ง” ลูกฮิปโปโปเตมัสแคระที่กลายเป็นไวรัลในเดือนกันยายน พ.ศ. 2567 ส่งผลให้จำนวนผู้เข้าชมเพิ่มขึ้นถึงสี่เท่าจากเฉลี่ย 3,000–4,000 คนต่อวัน เป็น 12,000–14,000 คนต่อวัน (พรไพลิน, 2567; องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย, 2568) ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงพลังของสัตว์ป่าหายากในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างความตระหนักด้านการอนุรักษ์ ในขณะเดียวกัน รายงานของ IUCN ระบุว่าฮิปโปโปเตมัสแคระเป็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ (International Union for Conservation of Nature [IUCN], 2023) ทำให้การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านการสนับสนุนทางการเงินเพื่อโครงการอนุรักษ์ ข้อมูลดังกล่าวมีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเหมาะสมและยั่งยืน เพื่อให้การอนุรักษ์สัตว์ป่าคงอยู่ควบคู่กับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในระยะยาว

จากข้อมูลดังกล่าวการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อการประเมินมูลค่าที่เกิดจากการท่องเที่ยวชมฮิปโปเตมัสแคระ รวมไปถึงมูลค่าความเต็มใจจ่ายที่นักท่องเที่ยวให้กับการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระซึ่งสามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

การตรวจเอกสาร

การศึกษานี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์เป็นกระบวนการวัดคุณค่าของทรัพยากรที่ไม่มีตลาดซื้อขาย โดยมูลค่ารวมทางเศรษฐศาสตร์แบ่งเป็นมูลค่าที่เกิดจากการใช้ (Use Value) และมูลค่าที่ไม่ได้เกิดจากการใช้ (Non-Use Value) (TEEB, 2010 อ้างถึงใน สันติ, 2565, น. 5) ซึ่งครอบคลุมทั้งมูลค่าใช้โดยตรง ใช้โดยอ้อม มูลค่าเผื่อใช้ในอนาคต มูลค่าเพื่อคนรุ่นหลังและมูลค่าการคงอยู่ (โสมสกาว, 2553; สันติ, 2565) การจำแนกมูลค่าเหล่านี้สะท้อนบทบาทสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติทั้งในเชิงประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าทางสังคม ช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์และ

การกำหนดนโยบายจัดการทรัพยากร โดยอาศัยทฤษฎีอรรถประโยชน์อธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกสินค้าหรือบริการที่ให้ความพึงพอใจสูงสุดภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากร เช่น เงินและเวลา โดยอรรถประโยชน์สะท้อนระดับความพึงพอใจจากการบริโภค ซึ่งแตกต่างกันตามรสนิยมและเงื่อนไขส่วนบุคคล (นราทิพย์, 2558; วันรักษ์, 2562) นำไปสู่ฟังก์ชันอุปสงค์การท่องเที่ยว ด้วยการประเมินต้นทุนการเดินทางระดับบุคคล (Individual Travel Cost Method: ITCM) และวิธีการประเมินมูลค่าแบบสมมติ (Contingent Valuation Method: CVM) เพื่อวัดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่มีตลาด โดยประเมินผ่าน “ความเต็มใจจ่าย” (Willingness to Pay: WTP) ของนักท่องเที่ยวในสถานการณ์สมมติ เช่น การอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระในสวนสัตว์เปิดเขาเขียว โดยการออกแบบคำถาม WTP ในรูปแบบคำถามปลายเปิด และรูปแบบ Dichotomous Choice ตามแนวทางของ Robert et al. (1989) และ สันติ (2565)

โดยมีงานวิจัยด้านการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวชี้ให้เห็นว่า TCM และวิธีการประเมินมูลค่าแบบสมมติ CVM เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินทั้งคุณค่าการใช้และคุณค่าที่ไม่ได้ใช้ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยกรณีศึกษาด้านสวนสัตว์พบว่าสวนสัตว์เปิดเขาเขียวมีมูลค่านันทนาการจากวิธี TCM เท่ากับ 665 ล้านบาท และจากวิธี CVM สูงถึง 4,119 ล้านบาท (ไพรวัลย์, 2548) ขณะที่สวนสัตว์ดุสิตมีมูลค่านันทนาการ 2,397.06 ล้านบาทต่อปี และสามารถกำหนดค่าธรรมเนียมเข้าชมที่เหมาะสมในช่วง 50–70 บาท (พัชรี และคณะ, 2552) นอกจากนี้ งานวิจัยในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติอื่นยังยืนยันคุณค่าทางเศรษฐศาสตร์ เช่น ทรัพยากรปะการังหมู่เกาะช้างซึ่งมีมูลค่า 561.09 บาทต่อคนต่อปี หรือคิดเป็น 23,814–35,416 ล้านบาทต่อปี (พิชญ์ศุภร และคณะ, 2552) รวมถึงพื้นที่ป่าทิวเขาถนนธงชัยตะวันออกที่มีทั้งมูลค่าที่ไม่ได้ใช้และมูลค่านันทนาการ (จิราพร, 2555; วัชรพงศ์, 2558) ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์สามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรด้านการอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่ความเหมาะสมของการศึกษาการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาฮิปโปโปเตมัสแคระ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการสนับสนุนเงินและการกำหนดนโยบายการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้มีขอบเขตการศึกษา คือ การวิเคราะห์มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ที่เกิดจากการท่องเที่ยววัดเฉพาะจากนักท่องเที่ยวชาวไทย และมูลค่าการอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปเที่ยวในช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 - มิถุนายน พ.ศ. 2568 (1 ปี) เท่านั้น มูลค่าที่ประเมินได้ ไม่ได้รวมมูลค่าจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ข้อมูลด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความถี่ในการเดินทาง จุดประสงค์ ค่าใช้จ่าย และช่องทางการรับรู้ข้อมูล และข้อมูลเกี่ยวกับความยินดีจ่าย โดยใช้สถานการณ์สมมติเพื่อประเมินความเต็มใจของนักท่องเที่ยวที่จะสนับสนุนโครงการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระ การศึกษากำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ที่มีระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จากการคำนวณพบว่าขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมคือ 400 คน (Yamane, 1967) จากการสำรวจจริงได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 426 คน นอกจากนี้การศึกษาใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยในปี พ.ศ. 2567 ประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจ และมูลค่าความเต็มใจจ่ายในการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้นี้วิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและเชิงปริมาณ โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ 2 แบบจำลองหลัก ได้แก่ (1) การประเมินต้นทุนการเดินทาง (Individual Travel Cost Method: ITCM) และ(2) การประเมินมูลค่าแบบสมมติ (Contingent Valuation Method: CVM) เพื่อวัดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระ ดังนี้

การประเมินต้นทุนการเดินทาง (Individual Travel Cost Method: ITCM)

วิธี ITCM ประเมินมูลค่าการท่องเที่ยวจากต้นทุนการเดินทางทั้งหมดของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ค่าเดินทาง ค่าที่พักและอาหาร ค่าธรรมเนียมเข้าสวนสัตว์ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่ากิจกรรมในสวนสัตว์ ค่าอาหารสัตว์ ค่าบริการและรถนำชม ทั้งนี้ในการคิดต้นทุนได้รวมต้นทุนค่าเสียโอกาส เช่น ค่าเสียโอกาสจากการลางานเพื่อมาท่องเที่ยวมาด้วยแล้วจากนั้นจึงสร้างเส้นอุปสงค์ของการท่องเที่ยวที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งในการมาเยี่ยมชมและค่าใช้จ่ายการเดินทาง เส้นอุปสงค์ดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการคำนวณส่วนเกินผู้บริโภค (Consumer Surplus: CS) ซึ่งสะท้อนมูลค่าการท่องเที่ยวที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว

แบบจำลองพฤติกรรมการเยี่ยมชมโดยวิธีการประเมินต้นทุนการเดินทาง ดัง Equation (1)

$$ln_vst_i = \beta_0 + \beta_1 gender_i + \beta_2 obj_2_i + \beta_3 ln_inc_i + \beta_4 ln_tc_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

โดยที่ ln_vst_i คือ ค่า Natural Logarithm (ln) ของจำนวนครั้งในการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวคนที่ i ต่อปี

ตัวแปรอิสระ $gender_i$ คือ เพศของนักท่องเที่ยวคนที่ i โดย 0 = เพศชาย, 1 = เพศหญิง

obj_i คือ จุดประสงค์ของการเดินทางของนักท่องเที่ยวคนที่ i

โดย obj_2_i = นักท่องเที่ยวเลือกจุดประสงค์การเดินทางจำนวน 2 ข้อ
(เลือกตอบได้หลายข้อ จาก 6 จุดประสงค์ ได้แก่ พักผ่อนหย่อนใจ, ทัศนศึกษา/ดูงาน, ธุรกิจส่วนตัว, พาลูกมาท่องเที่ยว, ชมฮิปโปโปเตมัสแคระ (หมูเด้ง) โดยเฉพาะ, ชมสัตว์อื่น ๆ, เพื่อจุดประสงค์อื่น)

ln_inc_i คือ ค่า Natural Logarithm (ln) ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยวคนที่ i (บาท/เดือน)

ln_tc_i คือ ค่า Natural Logarithm (ln) ของต้นทุนการเดินทางของนักท่องเที่ยวคนที่ i (บาท)

การหามูลค่าทางเศรษฐศาสตร์โดยการสร้างเส้นอุปสงค์จากความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งการมาเยือนกับค่าใช้จ่ายการเดินทาง เพื่อคำนวณส่วนเกินผู้บริโภค (Consumer Surplus, CS) จากพื้นที่ใต้เส้นอุปสงค์ ดัง Equation (2)

$$cs = \int_{tc_{min}}^{tc_{max}} vst(tc)dC \quad (2)$$

2. การประเมินมูลค่าแบบสมมติ (Contingent Valuation Method: CVM)

ในขณะที่วิธี CVM เป็นการประเมินมูลค่าที่ไม่มีตลาดโดยตรงผ่านการสอบถามความเต็มใจที่จะจ่าย (Willingness to Pay: WTP) ของนักท่องเที่ยวต่อโครงการอนุรักษ์ โดยใช้แบบสอบถามที่มีทั้งคำถามปลายเปิดเพื่อนำมาสร้างแบบจำลองทางเศรษฐมิติ ดัง Equation (3):

$$wtp_i = \beta_0 + \beta_1 age_i + \beta_2 status_i + \beta_3 childin_h_i + \beta_4 ln_inc_i + \varepsilon_i \quad (3)$$

โดยที่ wtp_i คือ จำนวนครั้งในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคนที่ i

ตัวแปรอิสระ age_i คือ อายุของนักท่องเที่ยวคนที่ i (ปี)

$status_i$ คือ สถานภาพสมรสของนักท่องเที่ยวคนที่ i โดย 0 = โสด/หย่าร้าง, 1 = สมรส

$childin_h_i$ คือ สัดส่วนเด็กในครัวเรือนของนักท่องเที่ยวคนที่ i (ร้อยละ)

ln_inc_i คือ ค่า Natural Logarithm (ln) ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยวคนที่ i

การประมาณค่า WTP ใช้ Tobit Model เนื่องจาก WTP ≥ 0 และผู้ตอบบางคนอาจไม่ยินดีจ่ายเลย ในการหาค่าคาดหวังของความเต็มใจจ่ายจริง (Expected WTP) สามารถคำนวณได้จากสมการ (Equation (4))

$$E(WTP|x) = \Phi(z)(x\beta) + \sigma\phi(z) \quad (4)$$

โดยที่ $E(WTP|x)$ คือ Expected WTP ภายใต้เงื่อนไขของตัวแปรอิสระ x

$x\beta$ คือ ค่าที่ได้จากการรวมเชิงเส้นของตัวแปรอิสระ

x = เวกเตอร์ของตัวแปรอิสระ (เช่น age, status, ln_inc, ln_tc)

β = เวกเตอร์ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณค่าแบบจำลอง Tobit

$\Phi(z)$ คือ ฟังก์ชันการแจกแจงสะสมของการกระจายแบบปกติมาตรฐาน (Standard Normal CDF) ความน่าจะเป็นที่ผู้ตอบ “ยินดีจ่าย”

$\phi(z)$ คือ ฟังก์ชันความหนาแน่นของการแจกแจงแบบปกติมาตรฐาน (Standard Normal PDF)

σ คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าคลาดเคลื่อน (error term)

การคำนวณมูลค่ารวม

เมื่อได้ Expected WTP แล้ว สามารถคำนวณมูลค่ารวมที่นักท่องเที่ยวชาวไทยทั้งหมดยินดีจ่าย ได้ดัง Equation (5)

$$\text{Total WTP} = E(WTP) \times N \quad (5)$$

โดยกำหนดให้ *N* คือ จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เยี่ยมชมสวนสัตว์เปิดเขาเขียวในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 1,463,997 คน (องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย, 2568)

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เข้าชมสวนสัตว์เปิดเขาเขียว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 72.77 อยู่ในช่วงอายุ 31–40 ปี ร้อยละ 44.84 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 56.57 และมีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 15,000–25,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 38.44 ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวที่เข้าชมสวนสัตว์ส่วนมากอยู่ในวัยทำงาน มีการศึกษาค่อนข้างสูง และมีรายได้อยู่ในระดับปานกลาง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเยือนพร้อมครอบครัว ร้อยละ 85.68 ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะหลัก ร้อยละ 93.66 จุดประสงค์สำคัญของการเดินทางคือการพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 69.52 และเป็นการมาเยือนครั้งแรกถึงร้อยละ 80.75 สะท้อนให้เห็นว่าสวนสัตว์มีบทบาทในฐานะแหล่งท่องเที่ยวสำหรับครอบครัวและเป็นจุดหมายใหม่ของผู้มาเยือน

ผลการวิเคราะห์ทัศนคติพบว่านักท่องเที่ยวมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สูงถึงร้อยละ 98.83 ทั้งยังแสดงความชื่นชอบต่อฮิปโปโปเตมัสแคระ ร้อยละ 93.90 โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนความชอบ 8.87 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวให้การยอมรับและมีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมาก

การวิเคราะห์ใช้วิธีต้นทุนการเดินทางแบบรายบุคคล (Individual Travel Cost Method: ITCM)

ผลการวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทางของนักท่องเที่ยวพบว่า ค่าใช้จ่ายรวมเฉลี่ยอยู่ที่ 2,424.49 บาทต่อครั้ง เมื่อคิดต้นทุนตามสัดส่วน พบว่า โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวมีต้นทุนค่าเดินทาง 1,289.38 บาทต่อคน ค่าอาหารและเครื่องดื่ม 649.08 บาทต่อคน ค่าธรรมเนียมเข้าสวนสัตว์ 193.43 บาทต่อคน ค่าที่พัก 174.17 บาทต่อคน ค่าบริการอื่น ๆ ภายในสวนสัตว์ 81.74 บาทต่อคน ค่าธรรมเนียมนำพาหนะเข้าสวนสัตว์ 20.39 บาทต่อคน และค่าเข้าร่วมกิจกรรมภายในสวนสัตว์ 16.30 บาทต่อคน หรือร้อยละ 53.18, 26.77, 7.98, 7.18, 3.37, 0.84 และ 0.67 ตามลำดับ จากสัดส่วนต้นทุนดังกล่าว จะเห็นได้ว่าค่าเดินทางเป็นต้นทุนหลักของการท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวร้อยละ 55.87 เป็นผู้เดินทางแบบไป–กลับ ขณะที่ค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้กับสวนสัตว์เปิดเขาเขียวโดยตรง เช่น ค่าธรรมเนียมและค่าบริการต่าง ๆ รวมกันคิดเป็นเพียงร้อยละ 12.86 ซึ่งถือเป็นต้นทุนในสัดส่วนที่ไม่สูงสำหรับนักท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ

ผลการศึกษาปัจจัยที่กำหนดจำนวนครั้งในการเดินทางท่องเที่ยวสวนสัตว์เปิดเขาเขียวโดยใช้แบบจำลอง ITCM พบว่า รายได้เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความถี่ในการเดินทาง โดยตัวแปร รายได้ (ln_inc) มีผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งชี้ว่าการท่องเที่ยวลักษณะนี้เป็น “สินค้าปกติ” ที่มีความต้องการเพิ่มขึ้นตามรายได้ นอกจากนี้ตัวแปรเพศ (gender) และวัตถุประสงค์การเดินทาง (obj) มีผลกระทบต่อจำนวนครั้งในการเดินทางในระดับนัยสำคัญที่ 0.10 โดยเพศหญิงมีแนวโน้มเดินทางบ่อยกว่าเพศชาย ขณะที่ผู้มีวัตถุประสงค์เฉพาะทางมีความถี่ในการเดินทางต่ำกว่า ส่วนตัวแปรต้นทุนการเดินทาง (ln_tc) แม้จะมีทิศทางสอดคล้องกับทฤษฎีอุปสงค์ แต่ไม่พบความนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ค่า *R*-squared เท่ากับ 0.0379 สะท้อนถึงความซับซ้อนของพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดโดยหลายปัจจัยนอกเหนือจากตัวแปรในแบบจำลอง แสดงดัง Table 1

Table 1 The analysis results reveal the relationship between the number of visits to Khao Kheow Open Zoo and the travel costs, as well as individual-level economic and social factors

Variable	Coefficient	Standard error	*p* value
Gender	0.079	0.043	.069*
Obj_2	-0.068	0.041	.095*
Ln_inc	0.092	0.033	.005***
Ln_tc	-0.068	0.042	.109
_cons	-0.273	0.482	.571
R-squared 0.0379			

Note: The regression model was examined for multicollinearity and heteroskedasticity. Robust standard errors (HC1) were applied to address heteroskedasticity. All reported coefficients are based on the heteroskedasticity-consistent estimates. ***$p < .01$, *$p < .10$.

ในการประมาณเส้นอุปสงค์ กำหนดให้ค่าตัวแปรอื่นคงที่ พิจารณาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งในการมาเที่ยว (VST) กับต้นทุนค่าใช้จ่าย (TC) โดยสามารถประเมินส่วนเกินผู้บริโภค (Consumer Surplus: CS) ได้เท่ากับ

9,800 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งอยู่ระหว่างค่าใช้จ่าย TC = 473.33 ถึง TC = 10,032.5 บาทต่อคนต่อปี เมื่อนำค่า CS เฉลี่ยต่อคนที่ประมาณได้จากแบบจำลอง ITCM มาคูณกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เยี่ยมชมสวนสัตว์เปิดเขาเขียวในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 1,463,997 คน พบว่า สวนสัตว์เปิดเขาเขียวสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Welfare) ให้กับนักท่องเที่ยวรวมเท่ากับ 14,347,170,600 บาทต่อปี หรือประมาณ 14.35 พันล้านบาทต่อปี แสดงดัง Figure 1

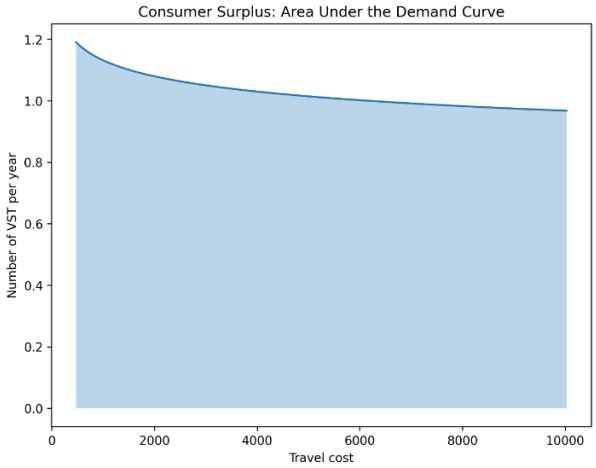

Figure 1 Consumer surplus derived from the area under the demand curve between observed minimum and maximum travel costs, where the vertical axis represents the *number of VST per year* and the horizontal axis represents *travel cost*

การประเมินมูลค่าแบบสมมติ (Contingent Valuation Method: CVM) โครงการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระ

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบจำลองโดยรวมมีนัยสำคัญทางสถิติ (LR chi-square = 35.30, $p < 0.01$) ดังTable 2 ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่ายของนักท่องเที่ยวไทยในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส สัดส่วนเด็กในครัวเรือน และรายได้ โดยอายุและรายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความเต็มใจจ่าย ขณะที่สถานภาพสมรสและสัดส่วนเด็กในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบ เห็นได้ว่าปัจจัยด้านโครงสร้างครัวเรือน รายได้และข้อจำกัดงบประมาณมีผลต่อการตัดสินใจสนับสนุนโครงการอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามการประเมินมูลค่าแบบสมมติแบบปลายเปิด ทำให้ข้อมูลคำตอบของนักท่องเที่ยวเรื่องความเต็มใจจ่ายมีความแปรปรวนอยู่ในระดับสูง

Table 2 Correlation analysis results of the factors affecting the willingness to pay

variable	coefficient	Standard Error	*p* value
age	5.366	1.246	.000***
status	-79.777	24.786	.001***
childin_h	-1.148	0.543	.035**
ln_inc	21.992	15.496	.157
_cons	-259.243	161.299	.109*
var(e.ln_WTP)	42240.67	3364.01	

Table 2 (Continued)

variable	coefficient	Standard Error	*p* value
Log likelihood	-2329.917	LR chi2(4)	35.30
Prob > chi2	0.0000	Pseudo R2	0.0075

Note: The model was evaluated for multicollinearity and heteroskedasticity, and no econometric problems were found. Robust (heteroskedasticity-consistent) standard errors are reported.

****p* < .01, ***p* < .05, **p* < .10.

การประมาณค่าความเต็มใจจ่ายเฉลี่ย (Expected WTP)

เมื่อแทนค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระลงในแบบจำลอง พบว่า ความเต็มใจจ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวไทยต่อการอนุรักษ์ มีค่าเท่ากับ 90.439 บาทต่อคน เมื่อนำค่าความเต็มใจจ่ายเฉลี่ยต่อคนดังกล่าวไปคูณกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เยี่ยมชมสวนสัตว์เปิดเขาเขียวในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 1,463,997 คน โดยคิดตามสัดส่วนของผู้ที่มีความเต็มใจจ่ายเท่านั้น (ร้อยละ 78.64) จะได้มูลค่ารวมของความเต็มใจจ่ายเพื่อสนับสนุนโครงการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระเท่ากับประมาณ 132.40 ล้านบาทต่อปี ผลการประมาณค่านี้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมหรือการระดมทุนเพื่อการอนุรักษ์จากผู้ใช้บริการจริง

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์พบว่า การประมาณเส้นอุปสงค์ด้วยวิธีการประเมินต้นทุนการเดินทาง (ITCM) เมื่อกำหนดให้ตัวแปรอื่นคงที่และพิจารณาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งในการมาเที่ยว (VST) กับต้นทุนการเดินทาง (TC) สามารถประเมินส่วนเกินผู้บริโภค (CS) ได้เท่ากับ 9,800 บาทต่อคนต่อปี และเมื่อคูณกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 1,463,997 คน พบว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สวนสัตว์เปิดเขาเขียวสร้างให้แก่ผู้ใช้บริการมีมูลค่ารวมสูงถึงประมาณ 14.35 พันล้านบาทต่อปี ขณะเดียวกัน การประเมินค่าความเต็มใจที่จะจ่าย (WTP) ด้วยแบบจำลองโทบิตพบค่าคาดหวังของ WTP เฉลี่ยอยู่ที่ 90.439 บาทต่อคน ซึ่งเมื่อนำไปคูณกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวทั้งหมด ทำให้ได้มูลค่ารวมของความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระประมาณ 132.40 ล้านบาทต่อปี สะท้อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ดีและมีแรงสนับสนุนต่อกิจกรรมการอนุรักษ์ฮิปโปโปเตมัสแคระ

ผลการศึกษานี้มีนัยสำคัญเชิงประยุกต์ต่อการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี ที่สามารถนำข้อมูลไปประกอบ เพื่อการของบประมาณ หรือพัฒนาการอนุรักษ์สัตว์ป่าหายากในอนาคต เช่น ข้อมูลเรื่องความยืดหยุ่นของราคา พี่อาจพิจารณาตั้งราคาค่าธรรมเนียมที่สูงขึ้นได้ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมกลไกที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์มากขึ้น เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ การเปิดรับเงินบริจาคโดยสมัครใจ หรือการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและเพิ่มการยอมรับต่อมาตรการด้านการอนุรักษ์ในระยะยาว

อย่างไรก็ตามการศึกษานี้มีข้อจำกัดในการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ โดยมูลค่าที่ได้สะท้อนเพียงมูลค่าขั้นต่ำ เนื่องจากการเก็บข้อมูลจำกัดเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย และยังไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นหรือชาวต่างชาติ ซึ่งอาจมีพฤติกรรมและระดับความเต็มใจที่จะจ่ายที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ มูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายและมูลค่าส่วนเกินผู้บริโภคที่ประเมินได้สะท้อนสถานการณ์เฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2567 เท่านั้น ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททาง

เศรษฐกิจและสังคมในช่วงเวลาอื่น ดังนั้นหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสงค์นำผลการศึกษาไปใช้ในการกำหนดนโยบายด้านงบประมาณ ค่าธรรมเนียมเชิงอนุรักษ์ หรือการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระยะยาว ควรมีการประเมินมูลค่าในช่วงปีอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความน่าเชื่อถือของผลการศึกษาในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของผู้อำนวยการสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี ที่อนุญาตให้เข้าไปเก็บข้อมูลของนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมฮิปโปโปเตมัสแคระ และขอขอบคุณนักท่องเที่ยวทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในการจัดเก็บข้อมูล และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่เป็นแหล่งให้เรียนรู้ชีวิตและสังคมของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับปริญญาโท ทั้งนี้เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้การศึกษาสำเร็จลงอย่างสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

จิราพร บุณยเกียรติ. (2555). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของผืนป่าทิวเขาถนนธงชัยตะวันออก [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

โสมสกาว เพชรานนท์. (2553). เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมเบื้องต้น. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ไพรวัลย์ ศิริมุล. (2548). การประเมินมูลค่าทางนันทนาการของสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. https://ir.stou.ac.th

พรไพลิน จุลพันธ์. (2567, 12 ธันวาคม). หมูเด้งสร้างปรากฏการณ์! นักท่องเที่ยวแห่ชม 12,000 คนต่อวัน สวนสัตว์เปิดเขาเขียว. กรุงเทพธุรกิจ. https://www.bangkokbiznews.com

พิชญ์ศุภร วิสุทธิ, เมธี แก้วเนิน, และวรัณทัต ดุลยพฤกษ์. (2552). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของทรัพยากรปะการัง หมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด. ใน การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47 (หน้า 273–288).

สันติ แสงเลิศไสว. (2565). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: วิธีวัดความพึงพอใจโดยตรง. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุภาพร เลิศสุวรรณ์. (2559). การศึกษาความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติดอยภูคา จังหวัดน่าน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท], มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สวนสัตว์เปิดเขาเขียว. (2567). สถิติผู้เข้าชมและข้อมูลการจัดแสดงฮิปโปโปเตมัสแคระ. https://zoothailand.org

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2562). หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วัชรพงศ์ รัชตเวชกุล, และอุดมศักดิ์ ศีลประชาวงศ์. (2558). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของผืนป่าทิวเขาถนนธงชัยตะวันออก. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Arrow, K. J., Solow, R., Portney, P. R., Leamer, E. E., Radner, R., & Schuman, H. (1993). Report of the NOAA panel on contingent valuation. *Federal Register*, *58*(10), 4601–4614.

International Ecotourism Society. (2021). *Principles of ecotourism*. https://ecotourism.org

IUCN. (2023). *Pygmy hippopotamus: Threatened species assessment*. https://www.iucnredlist.org

Kasikorn Research Center. (2024). *Foreign tourism revenue in early 2024 rises by 37.9% YoY*. https://www.kasikornresearch.com

Mitchell, R. C., & Carson, R. T. (1989). *Using surveys to value public goods: The contingent valuation method*. Resources for the Future.

National Statistical Office of Thailand. (2024). *Tourism statistics and key indicators of international visitors 2014–2024*. https://www.nso.go.th

Sripeaureaya, M., & Rungklin, D. (2020). *Recreation value of Ang Thong coral resources*. Marine Ecology Research Reports.

World Tourism Organization. (2022). *Global report on nature-based tourism and ecotourism*. United Nations World Tourism Organization.

ผลของการระบาดใหญ่โควิด 19 ที่มีต่อรายจ่ายเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบ: กรณีของไทย

The Impact of the COVID-19 pandemic on alcohol and tobacco consumption: A case of Thailand

อุ่นกัง แซ่ลิ้ม*, **โสมสกาว เพชรานนท์**

Aunkung Saelim*, Somskaow Phetcharanonda

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: fecoakl@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การระบาดไวรัสโคโรน่า19 ก่อให้เกิดความเครียดจนอาจมีต่อผลรายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผลิตภัณฑ์ยาสูบ นำมาสู่การประเมินความสัมพันธ์และผลกระทบการระบาดที่มีต่อรายจ่ายครัวเรือนไทยในสองรายการดังกล่าวด้วยวิธี Difference-in-Difference เปรียบเทียบรายจ่ายในสองรายการก่อนและหลังการระบาด ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแบบจำลองรายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มี 3 แบบจำลอง คือ รายจ่ายแอลกอฮอล์รวม รายจ่ายแอลกอฮอล์บริโภคในบ้านและนอกบ้าน ทุกแบบจำลองย่อยรายจ่ายแอลกอฮอล์พบความแตกต่างทั้งก่อนและหลังการระบาดอย่างมีนัยสำคัญ แต่แบบจำลองรายจ่ายยาสูบกลับไม่พบความแตกต่าง ข้อเสนอแนะควรมีแผนดูแลสุขภาพจิตของประชาชนในช่วงวิกฤตพร้อมทั้งติดตามและประเมินผล

คำสำคัญ: ประเทศไทย, รายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผลิตภัณฑ์ยาสูบ, ไวรัสโคโรน่า19

Abstract

The Corona19 Virus pandemic caused more of people stresses so that they might respond to those stresses by consuming more of alcohol beverages and tobacco products. This study tried to evaluate the relationship and impacts of the latest pandemic to Thai household expenditure of two types of products by the Difference-in-Difference method to compare those expenditures before and after pandemic period. Data supported by the National Statistic Office. The model of alcohol beverage expenditure consists of 3 sub-models: total expenditure, expenditure in-home and expenditure outside home. All sub-models found significantly differences of alcohol beverage expenditure before and after pandemic period; whereas the model of tobacco products expenditure did not find any difference. There should be psychological plan to take care people during the crisis including monitoring and evaluating processes.

Keywords: alcohol beverage and tobacco product expenditure, Thailand, VirusColona19

บทนำ

การระบาดของไวรัสโคโรน่า19 ที่กระทบไปทั่วโลกอย่างกะทันหันจนรัฐบาลของแต่ละประเทศต้องออกมาตรการควบคุมการระบาด เช่น จำกัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รักษาระยะห่างทางสังคม (Social Isolation) ไปจนถึงการล๊อคดาวน์ เป็นต้น ไม่เพียงทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจหดตัวอย่างรุนแรงและรวดเร็ว แต่ยังส่งผลต่อวิถีชีวิต เกิดความเครียดจนส่งผลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะการหันไปบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบเพื่อผ่อนคลาย ในช่วงเวลาดังกล่าวองค์การอนามัยโลกแนะว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบมีโอกาสเป็นผู้ป่วยจากโรคระบาดใหญ่ได้ เพราะมีการรวมตัวกัน ใช้อุปกรณ์ร่วมกัน ทำให้รัฐบาลจำกัดการเข้าถึงสินค้าเหล่านี้ ผลคือในแง่หนึ่งอาจกระตุ้นรายจ่ายสินค้าเหล่านี้เพิ่มขึ้นเนื่องจากความเครียด แต่ก็ไม่เสมอไปเนื่องจากมีมาตรการจำกัดการเข้าถึงและประชาชนมีความกังวลอาจเป็นผู้ป่วยได้ หากพิจารณาสถิติข้อมูลของการยาสูบแห่งประเทศไทย พบว่าช่วงการระบาดของไวรัสโคโรน่า 19 ในปี พ.ศ.2563 เฉพาะขนาดตลาดบุหรี่มีการปรับลดลงจาก 32,047 ล้านมวน เป็น 31,528 ล้านมวน แต่เมื่อสถานการณ์คลี่คลายลงในปี พ.ศ.2564 ขนาดตลาดบุหรี่ปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็น 34,417 ล้านมวน ในขณะที่ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงก่อนและหลังการระบาด พบว่าในภาพรวมทั้งประเทศอัตราการดื่ม ฯ เปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ภายหลังจากการระบาดใหญ่ของไวรัสโคโรน่า19 คลี่คลาย มีการวิจัยจำนวนมากในต่างประเทศทำการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างการระบาดของไวรัสโคโรน่า19 ที่มีผลต่อระดับการบริโภคสินค้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบ แต่สำหรับประเทศไทย ยังไม่พบการวิจัยในประเด็นดังกล่าว จึงยังเป็นช่องว่าง (Gap) สำหรับการวิจัยนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสัมพันธ์และผลกระทบของการระบาดใหญ่ของไวรัสโคโรน่า 19 ที่มีต่อระดับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผลิตภัณฑ์ยาสูบของครัวเรือนไทย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นข้อมูลรายงานการสำรวจครัวเรือน (Household survey report) จากสำนักงานสถิติแห่งชาติครอบคลุมระยะเวลาก่อนและหลังจากการระบาดของไวรัสโคโรน่า19 กล่าวคือ หากเป็นการอธิบายข้อมูลรายจ่ายครัวเรือนในเชิงพรรณนา ระยะเวลาของข้อมูลครอบคลุมในช่วงปี พ.ศ. 2556–2566 สำหรับส่วนที่เป็นการวิเคราะห์ผ่านแบบจำลองด้วยวิธี Difference-In-Difference (DID) ระยะเวลาของข้อมูลครอบคลุมในช่วงปี พ.ศ. 2561–2565 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยาสูบ ข้อมูลลักษณะของครัวเรือน รวมทั้งข้อมูลรายจ่ายของครัวเรือนที่จัดสรรในการบริโภค

การตรวจเอกสาร

งานศึกษาเกี่ยวกับการระบาดใหญ่ (Pandemic) กับการบริโภคสินค้าที่มีลักษณะเสพติด (Addicted product) งานของ Sara (2023) ตรวจสอบถึงความเสี่ยงอันตรายที่เกิดจากการระบาดของโรคที่มีต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบของประเทศเปรู พบว่าหลังจากเหตุการณ์การระบาดของโคโรน่าไวรัส 19 ในรอบระยะเวลา 30 วัน ระดับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการบริโภคยาสูบลดลงถึงร้อยละ 41.3 และ 44.1 ตามลำดับหากเทียบกับก่อนการระบาด แต่ท้ายสุดก็กลับมาในระดับใกล้เคียงก่อนการระบาด งานของ Mahmood et al. (2022) ศึกษาผลของการระบาดโควิด-19 ที่มีต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนด้วยข้อมูลแบบ longitudinal ของแคนาดา ผ่านแบบจำลอง difference-in-difference (D-I-D) เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความถี่ของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงก่อนและในช่วงการระบาด พบว่าหลังจากการระบาดของโควิดเริ่มลดลงในปีแรกแล้ว ความถี่ของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กลับเพิ่มขึ้นในช่วงปีที่สองของการระบาด ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผลของการระบาดของโควิด 19 มีลักษณะแปรเปลี่ยนไปตามระยะเวลาไม่คงที่ ในขณะที่งานของ Saul et al. (2022) ศึกษาผลกระทบของการระบาดของโควิด19 ที่ส่งผลต่ออุตสาหกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และอุตสาหกรรมยาสูบของประเทศแอฟริกาใต้รวมไปถึงหุ้นตลาดหลักทรัพย์

ในชื่อ Johannesburg Stock Exchange ช่วงปี ค.ศ. 2019–2020 ด้วยแบบจำลอง Threshold Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (TGARCH) พบว่าเกิด structural break ต่อราคาหุ้นในช่วงที่เริ่มมีการระบาดของโควิด-19 ส่วนมาตรการล็อคดาวน์ส่งผลให้ราคาหุ้นในทิศทางลดลง ตามด้วยงาน Anne et al. (2021) ทำสำรวจตรวจสอบสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในระดับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบในประเทศเยอรมันนี เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจออนไลน์ พบว่า ในช่วงการล็อคดาวน์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 35.5 และยังพบความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบกับอายุ ระดับความเครียด งานของ Ciara et al. (2021) ศึกษาผลกระทบของการระบาดของโควิด19 ของประเทศสเปนที่มีต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบด้วยข้อมูลภาคตัดขวางที่ได้จากการสำรวจออนไลน์ พบว่า เพศมีผลต่อการบริโภคสินค้าทั้งสองประเภทโดยตรง แต่ปัจจัยการศึกษา อาชีพและรายได้กลับพบความแตกต่างในการบริโภคสินค้าทั้งสอง

แนวคิดเกี่ยวกับวิธี Difference-in-Difference (D-I-D) Method หรือความแตกต่างในความแตกต่าง เป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณที่พยายามเลียนแบบการออกแบบการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้ข้อมูลการศึกษาเชิงสังเกต โดยศึกษาผลต่างของการกระทำหนึ่งต่อ “การกลุ่มการรักษา” เมื่อเทียบกับ “กลุ่มควบคุม” ในการทดลองธรรมชาติ ทำการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยเมื่อเวลาผ่านไปสำหรับกลุ่มการรักษากับของกลุ่มควบคุมนั่นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการและแบบจำลอง งานวิจัยนี้ได้นำวิธีของ Sara (2023) เพื่อประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดไวรัสโคโรน่า19 ที่มีต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบเมื่อมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ข้อมูลที่ใช้มาจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในระดับประเทศ (Household Socio-Economic Survey Report: Whole Kingdom หรือ SES) ครอบคลุมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556–2566 ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนโดยเป็นข้อมูลของทั่วประเทศ ข้อมูลครัวเรือนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยแบบจำลองที่ใช้ในการประเมินผลกระทบต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มี 3 แบบจำลอง คือ (1) แบบจำลองอธิบายมูลค่ารายจ่ายทั้งหมดเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (ALTotal) (2) แบบจำลองอธิบายมูลค่ารายจ่ายทั้งหมดเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เฉพาะที่บ้าน (ALHome) และ (3) แบบจำลองอธิบายมูลค่ารายจ่ายทั้งหมดเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เฉพาะที่นอกบ้าน (ALOut) ดัง Equation (1):

$$Exp_{jit} = \beta_0 + \beta_1 HHSize_{jit} + \beta_2 TExp_{jit} + \beta_3 Region_{jit} + \theta Post_{jit} * YR_{2020} + \varepsilon_{jit} \quad (1)$$

โดยที่ Exp_{jit} ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนที่ i เพื่อการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ j (โดยที่ j = 1 แทน ALTotal; j = 2 แทน ALHome; j = 3 แทน ALOut) ในช่วงเวลาที่ t

$HHSize_{jit}$ คือ ขนาดของครัวเรือนที่ i ในช่วงเวลาที่ t บริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ j ซึ่งไม่ได้แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 หรืออีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่สะท้อนถึง Fixed effect ของแบบจำลอง

$TExp_{jit}$ คือ มูลค่าการบริโภครวมของครัวเรือนที่ i ในช่วงเวลาที่ t บริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ j ซึ่งไม่ได้แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 หรืออีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่สะท้อนถึง Fixed effect ของแบบจำลอง

$Region_{jit}$ คือ ภูมิภาคที่ครัวเรือนที่ i ในช่วงเวลาที่ t บริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ j มีถิ่นพำนักซึ่งไม่ได้แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 หรืออีกนัยหนึ่งคือปัจจัยที่สะท้อนถึง Fixed effect ของแบบจำลอง

$Post_{jit}$ คือ ผลกระทบจากการระบาดโควิด 19 ของครัวเรือนที่ i ในช่วงเวลาที่ t บริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ j โดยมีค่าเป็น 0 หากเป็นระยะเวลาก่อนประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และมีค่าเป็น 1 หากเป็นระยะเวลาหลังประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน

YR_{2020} คือ ปีของการเกิดการระบาดของโควิด 19 โดยมีค่าเป็น 0 หากเป็นปีก่อนการระบาดของโควิด 19 และมีค่าเป็น 1 หากเป็นปีหลังประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน

$\theta, \beta_1, \beta_2, \beta_3$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณการแบบจำลอง

ส่วนแบบจำลองมูลค่ารายจ่ายเพื่อการบริโภคผลิตภัณฑ์ยาสูบ (Tobac) มี 1 แบบจำลอง ดัง Equation (2):

$$Exp_{Tobac_{it}} = \beta_0 + \beta_1 HHSize_{it} + \beta_2 TExp_{it} + \beta_3 Region_{it} + \theta Post_{it} * YR_{2020} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

โดยที่ $Exp_{Tobac_{it}}$ คือ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนที่ i เพื่อการบริโภคผลิตภัณฑ์ยาสูบในช่วงเวลาที่ t

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยส่วนแรก เป็นการอธิบายเชิงพรรณาเกี่ยวกับรายการรายจ่ายครัวเรือนซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติจำแนกออกเป็น 3 รายการ คือ (1) ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค (2) ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค (ที่ครัวเรือนไม่ได้ซื้อหรือจ่ายด้วยเงินของตนเอง) และ (3) ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค (ที่ครัวเรือนซื้อหรือจ่ายเงินเองซึ่งมีทั้งหมด 9 รายการย่อยโดยที่รายการค่าใช้จ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยาสูบอยู่ในส่วนนี้ จากสถิติข้อมูลนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556–2566 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยรายการเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์คิดเป็น 219.6 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือนหรือร้อยละ 2.8 ของค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน แต่ในปี พ.ศ. 2563–2565 รายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นจาก 243 บาท เป็น 251 บาท และ 267 บาท ตามลำดับ หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2566 เหลือ 163 บาท แนวโน้มดังกล่าวเกิดขึ้นกับรายจ่ายยาสูบด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2563–2566 รายจ่ายยาสูบเปลี่ยนจาก 128 บาท ลดลงเล็กน้อยเป็น 127 บาท จากนั้นปรับเพิ่มเป็น 135 บาท ตามลำดับ

หากจำแนกรายจ่ายทั้งสองรายการตามเกณฑ์พื้นที่ในช่วงปี พ.ศ. 2556–2566 พบว่า ค่าเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนสูงสุด 2 อันดับแรกของรายจ่ายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นของภาคกลาง และ กทม ปริมณฑล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 293 บาท และ 257 บาท ตามลำดับ ส่วนภาคใต้ ภาคอีสานและภาคเหนือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 147 บาท 189 บาท และ 187 บาท ตามลำดับ ในขณะที่รายจ่ายเกี่ยวกับยาสูบหากจำแนกตามพื้นที่ก็มีลำดับเหมือนกันกับรายจ่ายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ กล่าวคือ สูงสุดเป็นของครัวเรือนในภาคกลาง ตามด้วย กทม ปริมณฑล ภาคใต้ ภาคอีสานและภาคเหนือตามลำดับ หากจำแนกค่าใช้จ่ายตามเขตในและนอกเขตเทศบาลในช่วงปี พ.ศ. 2556–2566 พบว่า ค่าใช้จ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในเขตเทศบาลมีค่าเท่ากับ 237 บาท และ 119 บาท ซึ่งมีค่าสูงกว่าเล็กน้อยเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่มีรายจ่ายประเภทเดียวกันที่อยู่นอกเขตเทศบาลโดยมีค่าเท่ากับ 209 บาท และ 117 บาท ตามลำดับ

ส่วนที่สองของการวิจัยเป็นผลการประมาณการจากแบบจำลองด้วยวิธี Difference-in-Difference (DID) ตัวแปรตาม (Dependent variable) ของแต่ละแบบจำลอง ประกอบไปด้วย (1) รายจ่ายเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทั้งหมดของครัวเรือนประกอบด้วยรายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รวม (ALTotal) รายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่บ้าน (ALHome) และรายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นอกบ้าน (ALOut) (2) รายจ่ายบริโภคผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในขณะที่ตัวแปร

อิสระของแต่ละแบบจำลอง ประกอบด้วย (1) ขนาดครัวเรือน (2) รายจ่ายบริโภคทั้งหมดของครัวเรือน โดยหน่วยข้อมูล (Unit of analysis) ที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ยของข้อมูลรายเดือนต่อครัวเรือนของจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด ช่วงปี พ.ศ. 2561–2565 ในระยะ 5 ปี รวมทั้งสิ้น 385 ตัวอย่าง แบบจำลองถูกจำแนกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนการระบาดไวรัสโคโรน่า19 (พ.ศ. 2561–2562) และเป็นช่วงระบาดและหลังการระบาด (ปี พ.ศ. 2563–2565) การแบ่งกลุ่มมูลค่าเฉลี่ยรายจ่ายบริโภคทั้งหมดแต่ละจังหวัดดูจากค่าเฉลี่ย (Mean) ในช่วง 5 ปี โดยมีค่าเท่ากับ 19,913.56 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน และกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีมูลค่าเฉลี่ยรายจ่ายบริโภคทั้งหมดแต่ละจังหวัดต่ำกว่า 19,913.56 บาท ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีมูลค่าดังกล่าวมากกว่าหรือเท่ากับ 19,913.56 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน

ตัวแปรควบคุม (Control variable) ของแต่ละแบบจำลอง คือ ตัวแปรที่สมมติให้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของรายจ่ายบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และผลิตภัณฑ์ยาสูบในช่วงก่อนและหลังการระบาด กำหนดให้กลุ่มที่ เป็นกลุ่มควบคุมเพราะยังคงรักษารายจ่ายเพื่อการบริโภคในระดับเดิม ส่วนตัวแปรทดลอง (Treatment variable) ของแต่ละแบบจำลอง คือ กลุ่มที่ 2 เพราะมีโอกาสเปลี่ยนแปลงรายจ่ายในสองรายการมากกว่าโดยเปรียบเทียบ สำหรับข้อมูล SES จำนวน 385 ครัวเรือนดังกล่าว มีค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่าง ๆ ดังใน Table 1

Table 1 Basic statistical values of variables of the model

Variable	Mean	Standard Deviation	Min	Max
Total value of alcohol consumption (ALTotal) (THB/Household/Month)	516.47*	175.21	184.58	1,285.88
Total value of alcohol consumption at home (ALHome) (THB/Household/Month)	255.95	79.05	63.38	628.40
Total value of alcohol consumption outside home (ALOut) (THB/Household/Month)	288.85	120.21	45.00	886.96
Total value of tobacco consumption (Tobacco) (THB/Household/Month)	108.63	54.13	21.99	308.65
Household size (HHSize) (person/household)	2.78	0.26	1.89	3.75
Total expenditure (TotalExp) (THB/Household/Month)	19,913.56	4,519.77	11,543.05	41,754.00

Source: SES database of the National Statistics Office (NSO)

ผลของแบบจำลองรายจ่ายเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งมี 3 แบบจำลอง เริ่มต้นด้วยผลการทดสอบ Parallel-trends test ของแบบจำลองรายจ่ายเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของทุกแบบจำลองย่อย ยอมรับสมมติฐานรอง หมายความถึง ทั้ง 2 กลุ่มตัวแปรมีแนวโน้มแตกต่างกันทั้งก่อนและหลังการระบาดของโควิด 19 โดยแบบจำลองย่อยที่ 1 รายจ่ายเพื่อบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งหมด (ALTotal) มีค่า Average treatment effect on the treated (ATET) เท่ากับ -9.24 ที่มีค่า *p* value .054 นั่นคือ กลุ่มทดลอง (Treatment group) มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในช่วงก่อนและหลังการระบาดของโควิด 19 ส่วนแบบจำลองย่อยที่ 2 รายจ่ายเพื่อบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่บ้าน (ALHome) ได้ ATET เท่ากับ 27.88 ที่มีค่า *p* value .037 หมายความว่ากลุ่มทดลอง (Treatment group) มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ที่บ้านแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในช่วงก่อนและหลังการระบาดของโควิด19 โดยมีค่าเพิ่มขึ้นซึ่งสอดคล้องกับที่รัฐบาลประกาศ Lockdown ที่ต้องบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ที่บ้านเท่านั้น สำหรับแบบจำลองย่อยที่ 3 รายจ่ายเพื่อบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นอกบ้าน (ALOut) มีค่า

ATET เท่ากับ -25.12 ที่มีค่า *p* value .024 หมายความว่า กลุ่มทดลอง (Treatment group) มีรายจ่ายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในช่วงก่อนและหลังการระบาดของโควิด 19 ซึ่งสอดคล้องกับที่ประกาศของรัฐบาล ที่ห้ามบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์นอกบ้าน นอกจากนี้ หากพิจารณาผลของขนาดครัวเรือนในแต่ละแบบจำลองย่อย พบว่า หากขนาดครัวเรือนมีขนาดใหญ่ขึ้น แนวโน้มรายจ่ายเพื่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ย่อมมากขึ้นตามไปด้วย แต่ผลของตัวแปรมูลค่าการบริโภคของครัวเรือนทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกต่อระดับการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เฉพาะในแบบจำลองย่อยที่ 1 เท่านั้น ส่วนผลของภูมิภาคของครัวเรือนที่มีต่อมูลค่าการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบเพียงแบบจำลองที่ 1 เท่านั้น ที่หากเป็นครัวเรือนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค่าใช้จ่ายนี้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แต่หากเป็นแบบจำลองที่ 2 และ 3 ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด (Table 2, Table 3, Table 4)

ผลของแบบจำลองรายจ่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบ (Tobac) พบว่า สำหรับผลการประมาณการผลกระทบของการระบาดของโควิด 19 ที่มีต่อมูลค่ารายจ่ายเพื่อการบริโภคผลิตภัณฑ์ยาสูบ (Tobac) พบว่า ค่า Parallel-trends test ชี้ชัดว่า ทั้งตัวแปรควบคุม (Control) และตัวแปรทดลอง (Treatment) มีแนวโน้มไม่แตกต่างกันเมื่อเทียบกับช่วงเวลาก่อนและหลังการระบาดของโควิด 19 เมื่อพิจารณาผลของการระบาดของโควิด19 จากกลุ่มทดลอง (Treatment group) โดยดูค่า ATET ซึ่งมีค่าเท่ากับ -4.798 ที่มีค่า *p* value .083 หมายความว่า กลุ่มทดลอง 9Treatment group) มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคผลิตภัณฑ์ยาสูบแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในช่วงก่อนและหลังการระบาดของโควิด 19 โดยมีค่าลดลงเท่ากับ 4.798 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการระบาดของโควิด19 ส่วนตัวแปรอื่น คือ ตัวแปรขนาดครัวเรือนและตัวแปรมูลค่าการบริโภคทั้งหมด โดยทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงลบและบวกต่อมูลค่ารายจ่ายเพื่อการบริโภคผลิตภัณฑ์ยาสูบแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Table 5)

Table 2 Model estimation result of COVID-19 pandemic to total value of all alcohol consumption (ALTotal)

Variable	Model 1 Total value of all alcohol consumption (ALTotal)		
	Coefficient	Std. Error	*p* value
Household size	93.280	12.961	.088
Total consumption value	0.010	0.001	.048
Region			
Central	1.520	24.818	.961
Northen	-129.610	28.668	.139
Northeastern	-146.850	9.212	.040
Southern	-82.490	31.875	.235
Year			
2562	-94.500	15.237	.102
2563	-17.090	11.100	.367
2564	-38.910	16.591	.257
2565	-125.440	2.206	.011
Constant	198.980	53.211	.166
Covid-19 impact derived from treatment group (Average treatment effect on the treated: ATET)			
ATET	-9.2400	0.7824	.0540
Observation		*385*	
R-Squared		*0.1928*	
F-Statistics		*17.870*	
p value (F)		*0.148*	

Source: Model estimation

Table 3 Model estimation result of COVID-19 pandemic to total value of alcohol consumption at home (ALHome)

Variable	Model 2 Total value of alcohol consumption at home (ALHome)		
	Coefficient	Std. Error	*p* value
Household size	69.840	6.901	.063
Total consumption value	0.004	0.002	.342
Region			
Central	18.440	22.921	.569
Northen	-33.070	17.720	.313
Northeastern	-44.690	34.583	.419
Southern	-28.940	13.816	.284
Year			
2562	-16.890	2.762	.103
2563	-23.970	7.350	.189
2564	-16.040	3.499	.137
2565	-16.510	10.968	.373
Constant	9.030	50.574	.888
Covid-19 impact derived from treatment group (Average treatment effect on the treated: ATET)			
ATET	27.880	1.629	.037
Observation		*385*	
R-Squared		*0.184*	
F-Statistics		*11.310*	
P value (F)		*0.184*	

Source: Model estimation

Table 4 Model estimation result of COVID-19 pandemic to total value of alcohol consumption outside home (ALOut)

Variable	Model 3 Total value of alcohol consumption outside home (ALOut)		
	Coefficient	Std. Error	*p* value
Household size	50.790	1.149	.014
Total consumption value	0.006	0.001	.148
Region			
Central	-29.450	10.334	.215
Northen	-100.420	43.538	.260
Northeastern	-115.340	29.995	.162
Southern	-63.950	41.822	.369
Year			
2562	-75.380	11.041	.093
2563	1.400	9.259	.904
2564	-27.270	17.651	.366
2565	29.050	2.319	.051

Table 4 (Continued)

Variable	Model 3 Total value of alcohol consumption outside home (ALOut)		
	Coefficient	Std. Error	*p* value
Constant	125.630	39.329	.193
Covid-19 impact derived from treatment group (Average treatment effect on the treated: ATET)			
ATET	-25.120	0.952	0.024
Observation		*385*	
R-Squared		*0.1470*	
F-Statistics		*10.550*	
p value (F)		*0.190*	

Source: Model estimation

Table 5 Model estimation result of Covid-19 pandemic to total value of tobacco product consumption (Tobac)

Variable	Model of Total value of tobacco product consumption (Tobac)		
	Coefficient	Std. Error	*p* value
Household size	-17.320	3.118	.113
Total consumption value	0.004	0.001	.107
Region			
Central	-11.060	5.585	.298
Northen	-78.070	13.456	.109
Northeastern	-87.310	13.550	.098
Southern	-78.040	3.211	.026
Year			
2562	-6.920	3.389	.290
2563	1.240	1.709	.600
2564	1.770	1.172	.373
2565	6.360	3.469	.318
Constant	135.560	15.115	.071
Covid-19 impact derived from treatment group (Average treatment effect on the treated: ATET)			
ATET	-4.798	0.632	.083
Observation		*385*	
R-Squared		*0.2431*	
F-Statistics		*34.490*	
P-Value (F)		*0.107*	

Source: Model estimation

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโควิด19 ที่มีต่อระดับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบ ประมาณการผลกระทบด้วยวิธีความแตกต่างในความแตกต่าง (Difference in difference DID) ด้วยการเทียบรายจ่ายบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบก่อนและหลังการระบาดของโควิด19 ด้วยข้อมูลของ จากการ

สำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในระดับประเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ช่วงปี พ.ศ. 2556–2566 แบบจำลองที่ประมาณการใช้ค่าเฉลี่ยของข้อมูลรายเดือนต่อครัวเรือนของระดับจังหวัดทั้ง 77 จังหวัดในช่วงปี พ.ศ. 2561–2565 รวม 5 ปี โดยแบ่งระยะเวลาเป็น 2 ช่วง คือก่อนและหลังการระบาดของโควิด19 หรือ ปี พ.ศ. 2561–2562 และ ปี พ.ศ. 2563–2565 จำนวนครัวเรือนที่ใช้ในแบบจำลองทั้งสิ้น 385 ตัวอย่าง พิจารณาจากค่าเฉลี่ย (Mean) ของตัวแปรประกอบด้วย รายจ่ายบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลิตภัณฑ์ยาสูบ (Tobacco) ขนาดครัวเรือนระดับจังหวัด และรายจ่ายเพื่อการบริโภคทั้งหมดทั้งนี้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยถูกใช้แบ่งเป็นตัวแปรควบคุม (Control variable) และตัวแปรทดลอง (Treatment variable) โดยสมมติว่ากลุ่มที่ 1 ยังคงรักษาระดับการบริโภคในระดับเดิมในช่วงการระบาดของโควิด19 ในขณะที่กลุ่มทดลองหรือกลุ่มที่ 2 ไม่จำเป็น

แบบจำลองรายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในทุกแบบจำลองย่อยยอมรับสมมติฐานรอง นั่นคือทั้ง 2 กลุ่มตัวแปรมีแนวโน้มแตกต่างกันทั้งก่อนและหลังการระบาดของโควิด19 โดยรายจ่ายทั้งสามแบบ คือ รายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งหมด (ALTotal) รายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่บ้าน (ALHome) รายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นอกบ้าน (ALOut) พบว่า กลุ่มทดลอง (Treatment group) มีรายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทั้งก่อนและหลังการแพร่ระบาด ส่วนขนาดครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น มีผลต่อรายจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากขึ้นตามไปด้วย ตัวแปรประเภทภูมิภาคครัวเรือน พบเพียงความสัมพันธ์เดียวที่มีนัยสำคัญทางสถิติจากรายจ่ายเพื่อบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งหมด (ALTotal) กับครัวเรือนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะแปรผันผกผันกัน

แบบจำลองรายจ่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบ (Tobac) พบว่า ตัวแปรควบคุม (Control) และตัวแปรทดลอง (Treatment) มีแนวโน้มไม่แตกต่างกันเมื่อเทียบกับช่วงก่อนและหลังการระบาดของโควิด19 โดยกลุ่มทดลอง (Treatment group) มีรายจ่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในช่วงก่อนและหลังการระบาดของโควิด19 และมีค่าลดลงหากเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาด ส่วนตัวแปรอื่น คือ ตัวแปรขนาดครัวเรือน ตัวแปรมูลค่าการบริโภคทั้งหมดไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ ประการแรก ภาครัฐควรมีแผนดูแลสุขภาพจิตของประชาชนในช่วงวิกฤตด้วยการมีมาตรการเฝ้าระวัง (Monitor) ในช่วงการระบาดเพราะการระบาดของโควิด19 มีผลต่อสุขภาพจิตของประชาชน และควรมีมาตรการประเมินผล (Evaluation) หลังจากสถานการณ์วิกฤตผ่านพ้น ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงรายจ่ายทั้งสองรายการอาจเป็นผลจากการล็อคดาวน์และมาจากความสามารถในการจ่าย (Affordability) ของครัวเรือนร่วมด้วย ฉะนั้นเมื่อสถานการณ์กลับเข้าสู่ภาวะปกติ รายจ่ายดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2564–2565 แม้ว่าเศรษฐกิจยังไม่เข้าสู่ภาวะปกติ ฉะนั้นภาครัฐจึงควรมีมาตรการในการควบคุมรายจ่ายในสินค้าที่มีลักษณะเสพติดในลักษณะเฉพาะเจาะจง (Purposive measure) พร้อมทั้งการบังคับใช้กฎหมายอย่างตรงไปตรงมา

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่อุดหนุนทุนการวิจัยนี้ ความเห็นที่ปรากฏในงานนี้ไม่จำเป็นต้องสะท้อนถึงภาควิชาฯ แต่อย่างใด

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564.*

Cassidy, R. N., Smith, K. E., Jackson, K. M., & Brown, S. A. (2023). The impact of the COVID-19 pandemic on a sample of US young adults who smoke cigarettes: A qualitative analysis. *Addictive Behaviors*, *141*, 107640.

Gohari, M. R., Cole, A. G., Leatherdale, S. T., & Hammond, D. (2022). Examining the impact of the COVID-19 pandemic on youth alcohol consumption: Longitudinal changes from pre- to intra-pandemic drinking in the COMPASS study. *Journal of Adolescent Health*, *71*(3), 294–300.

Koopmann, A., Georgiadou, E., Reinhard, I., Müller, A., Lemenager, T., Kiefer, F., & Hillemacher, T. (2021). The effects of the lockdown during the COVID-19 pandemic on alcohol and tobacco consumption behavior in Germany. *European Addiction Research*, *27*(4), 242–256.

Martínez-Cao, C., de la Fuente-Tomás, L., Menéndez-Miranda, I., Velasco, Á., Zurrón-Madera, P., García-Álvarez, L., & Bobes, J. (2021). Factors associated with alcohol and tobacco consumption as a coping strategy to deal with the coronavirus disease (COVID-19) pandemic and lockdown in Spain. *Addictive Behaviors*, *121*, 107003.

Ngarava, S., Zhou, L., & Mushonga, B. (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on the South African tobacco and alcohol industries: Experiences from British American Tobacco and Distell Group Limited. *Physics and Chemistry of the Earth*, *127*, 103161.

Reynolds, C. M., Purves, R. I., McKell, J., O'Donnell, R., & Egan, M. (2021). Factors associated with changes in consumption among smokers and alcohol drinkers during the COVID-19 'lockdown' period. *European Journal of Public Health*, *31*(5), 1083–1089.

Sáenz, R., & Maldonado, G. (2023). The impact of COVID-19 pandemic on alcohol and tobacco consumption: Evidence from Peru. *Social Science & Medicine*, *325*, 115889.

Yang, H., Ma, J., Wang, Y., Wang, Y., & Li, X. (2021). How the COVID-19 pandemic impacts tobacco addiction: Changes in smoking behavior and associations with well-being. *Addictive Behaviors*, *119*, 106917.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้ กรณีศึกษาสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดชลบุรี

Factors influencing borrowing behavior: A case study of savings cooperative members in Chon Buri Province

ภัทรพงษ์ ศิริรักษ์*, **ภูมิฐาน รังคกูลนุวัฒน์**

Pattarapong Sirilux*, Poomthan Rangkakulnuwat

ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 10900

Department of Cooperative Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: pattarapong.sir@ku.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดชลบุรี โดยใช้ทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (Theory of Planned Behavior: TPB) เป็นกรอบแนวคิดหลัก เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน 550 คน และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างโดยวิธี Partial Least Squares (PLS-SEM) ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติการก่อหนี้ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการก่อหนี้ ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจในการก่อหนี้ ซึ่งความตั้งใจดังกล่าวเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่พฤติกรรมการก่อหนี้จริง นอกจากนี้ อายุ รายได้ และสถานภาพสมรส ยังสะท้อนความแตกต่างของการตัดสินใจทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยยืนยันความเหมาะสมของกรอบแนวคิด TPB ในการอธิบายพฤติกรรมการก่อหนี้ และชี้ให้เห็นว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก ผ่านการพัฒนาความรู้ทางการเงินและการบูรณาการมิติด้านพฤติกรรมในการพิจารณาสินเชื่อ เพื่อสนับสนุนนโยบายสินเชื่อที่มีความรับผิดชอบและการบริหารความเสี่ยงอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชลบุรี,พฤติกรรมการก่อหนี้,สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์

Abstract

This study examines the factors influencing borrowing behavior among savings cooperative members in Chon Buri Province, using the Theory of Planned Behavior (TPB) as the main conceptual framework. Data were collected from 550 cooperative members and analyzed using Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM). The results show that attitudes toward borrowing, subjective norms, and perceived behavioral control significantly affect borrowing intention, which in turn serves as the primary determinant of actual borrowing behavior. Demographic factors, including age, income, and marital status, also reflect significant differences in financial decision-making. The findings confirm the suitability of the TPB framework for explaining borrowing behavior and suggest that savings cooperatives should emphasize strengthening members perceived behavioral control through financial literacy development and the integration of behavioral considerations into credit assessment, in order to promote responsible credit policies and sustainable risk management.

Keywords: borrowing behavior, Chon Buri, savings cooperative members

บทนำ

ปัญหาหนี้ครัวเรือน (Household Debt) เป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจในระดับโลก เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาค คุณภาพชีวิตของประชาชน และความสามารถในการเติบโตของระบบเศรษฐกิจในระยะยาว องค์การกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF, 2024) รายงานว่าปี ค.ศ. 2023 หนี้ภาคเอกชนทั่วโลกอยู่ที่ร้อยละ 143.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ซึ่งเป็นตัวเลขที่สะท้อนนิสัยการพึ่งพิงสินเชื่อของครัวเรือนและภาคธุรกิจอย่างต่อเนื่อง (Table 1) ภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในหลายประเทศทั่วโลกได้กลายเป็นหนึ่งในปัจจัยเสี่ยงเชิงระบบที่ผู้กำหนดนโยบายต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากหนี้ครัวเรือนในระดับสูงสามารถลดทอนกำลังซื้อสุทธิของประชาชน ส่งผลต่อการบริโภคภายในประเทศ และอาจนำไปสู่วงจรหนี้เรื้อรัง (Debt Overhang) ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจโดยรวม

Table 1 Global Private Debt, 1950–2023 (Percent of GDP, weighted averages)

Category	1950s	1960s	1968	1970s	1980s	1986	1990s	2000s	2004	2010s	2019	2020	2021	2022	2023
World	40.6	61.7	70.2	81.6	96.2	102.1	118.2	130.4	129	138.4	144.2	157.4	152	146.2	143.4
Advanced Economies	46.1	71.2	79.5	97.3	114.3	119.3	135.8	154.4	149.4	162.9	163.6	176.6	171.2	164.4	158.2
Euro Area	21.1	43.3	45.8	89.8	95.4	93.7	109.2	143.9	138.4	163	159.5	173	165.7	157.1	148.1
Japan		220.4	115.9	134	165.2	168.3	207.3	170.1	164	159.3	164.3	183.2	183.8	186.1	180.6
United Kingdom		55.4	58.1	59.1	78.3	84.7	115.2	163.2	158.2	165	157	176.6	163.9	149.7	142.3
United States	63.8	86	90	96.5	111.8	119.4	123.7	155.9	153.2	153.7	153.4	164.8	160.5	156.1	150.1
Emerging Market Economies	12.3	14.1	17.3	17.9	29.6	32	45.6	60.3	58.4	104.1	121.6	135.4	130.2	126.8	128.1
China 1/					68.8	70.8	83.5	110.2	116.1	167.1	186.4	198.7	192.8	198.5	205.1
Others	12.3	14.1	17.3	17.9	26.9	26.6	39.5	46.2	42.5	66.6	72	79.4	73.4	68.8	68.8
Low-Income Developing		4.1	4.6	4.6	7.3	8.3	8.8	16	14	27.3	33.9	36.5	38.3	39.1	38.1

Source: International Monetary Fund (IMF, 2024).

ในบริบทของประเทศไทย หนี้ครัวเรือนยังอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ โดยรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทย (ไตรมาส 4 ปี 2567) ระบุว่าสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP อยู่ที่ 88.4% แม้จะลดลงจากจุดสูงสุดในปี 2564 แต่ยังสะท้อนความเปราะบางของครัวเรือนไทยอย่างชัดเจน แนวโน้มดังกล่าว ซึ่งเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกับการเพิ่มขึ้นของหนี้ภาคธุรกิจ (Figure 1) บ่งชี้ว่าภาระหนี้ครัวเรือนเป็นหนึ่งในความเสี่ยงเชิงระบบสำคัญต่อเสถียรภาพการเงิน ปัญหาหนี้ระดับสูงนี้ยังส่งผลกระทบต่อความสามารถในการใช้จ่าย การเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในช่วงที่ค่าครองชีพสูงขึ้น ขณะที่รายได้จริงเติบโตช้ากว่าภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็น

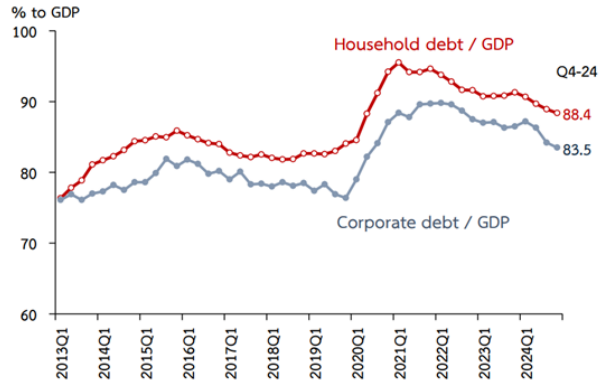

Figure 1 Household debt-to-GDP ratio compared with the business debt-to-GDP ratio

Source: Bank of Thailand (2025)

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นหนึ่งในแหล่งสินเชื่อสำคัญของภาคครัวเรือนไทย โดยทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินภาคประชาชนที่สมาชิกเป็นผู้ถือหุ้นและร่วมบริหาร ส่งผลให้สหกรณ์มีบทบาทในการเพิ่มโอกาสเข้าถึงสินเชื่อในระบบสามารถใช้รายได้ประจำเป็นหลักประกัน รายงานของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2566) ชี้ว่าประเทศไทยมีสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนกว่า 1,420 แห่ง ครอบคลุมสมาชิกมากกว่า 3.6 ล้านคน และมีสินทรัพย์รวมกว่า 3.5 ล้านล้านบาท โดยสินเชื่อแก่สมาชิกคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 70 ของสินทรัพย์ทั้งหมด อย่างไรก็ตามในภาพรวมของระบบสินเชื่อครัวเรือนไทย ธนาคารพาณิชย์ยังคงเป็นผู้ให้สินเชื่อหลัก ขณะที่สหกรณ์ออมทรัพย์มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 17.5 ของสินเชื่อครัวเรือนในกลุ่มสถาบันรับฝากเงิน (ธนาคารกรุงเทพ, 2566) สะท้อนให้เห็นว่าสหกรณ์ออมทรัพย์มีบทบาทในฐานะแหล่งสินเชื่อรายย่อยสำหรับกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของสินเชื่อในระบบสหกรณ์ได้ก่อให้เกิดความกังวลต่อภาระหนี้ของสมาชิก ข้อมูลระหว่างปี 2563–2567 (Table 2) พบว่าการกู้เพื่อชำระหนี้เดิมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.4 เป็นร้อยละ 23.9 สะท้อนพฤติกรรมการหมุนหนี้ที่อาจนำไปสู่ภาระหนี้เรื้อรัง ขณะที่การกู้เพื่อการบริโภคยังคงอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสัญญาณความเสี่ยงในเชิงโครงสร้างที่สหกรณ์จำเป็นต้องติดตามอย่างใกล้ชิด

Table 2 Factors of loan in Savings Cooperatives, 2020–2024

Unit: Million Baht

Utilization factor	2020	2021	2022	2023	2024
Personal expenses	268,906.23 (24.5%)	194,575.54 (20.1%)	246,049.30 (24.5%)	228,692.20 (21.3%)	213,347.65 (18.5%)
Repayment	212,652.63 (19.4%)	216,671.68 (22.3%)	217,497.62 (21.6%)	268,470.67 (25.0%)	276,401.42 (23.9%)
Household expenses	132,647.53 (12.1%)	106,543.28 (11.0%)	107,663.62 (10.7%)	125,756.98 (11.7%)	119,348.26 (10.3%)
Buildings	116,869.47 (10.7%)	106,456.00 (11.0%)	108,106.58 (10.7%)	143,446.82 (13.4%)	141,133.84 (12.2%)
Land	26,250.66 (2.4%)	22,014.63 (2.3%)	22,571.49 (2.2%)	20,249.00 (1.9%)	20,269.98 (1.8%)
House with land	30,832.85 (2.8%)	30,349.72 (3.1%)	39,150.60 (3.9%)	30,904.64 (2.9%)	30,904.64 (2.7%)
Vehicle	11,947.93 (1.1%)	9,798.77 (1.0%)	10,343.83 (1.0%)	10,335.15 (1.0%)	10,335.15 (0.9%)
Investment	40,129.61 (3.7%)	38,593.08 (4.0%)	46,489.66 (4.6%)	36,720.49 (3.4%)	83,552.58 (7.2%)
Education	7,762.41 (0.7%)	7,609.63 (0.8%)	2,026.00 (0.2%)	20,508.10 (1.9%)	21,081.37 (1.8%)
Others	112,043.03 (10.2%)	104,590.00 (10.8%)	72,535.15 (7.2%)	64,180.73 (6.0%)	62,832.26 (5.4%)
Total	1,016,404.54	901,154.83	941,383.34	1,005,688.18	1,097,756.12
Loans to other cooperatives	79,829.69 (7.3%)	69,035.92 (7.1%)	64,263.59 (6.4%)	67,859.67 (6.3%)	57,202.53 (5.0%)
Grand Total	1,095,694.23	970,190.75	1,005,646.93	1,073,547.85	1,154,958.65

Source: Cooperative Auditing Department (2024)

จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการคมนาคม ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจและประชากรมีความหลากหลาย โดยในปี 2567 จังหวัดมีนิติบุคคลจดทะเบียนกว่า 46,000 ราย และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) สูงกว่า 1.62 ล้านล้านบาท เป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2567; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567) ซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพและการพึ่งพาสินเชื่อของภาคครัวเรือน ขณะเดียวกัน สหกรณ์ออมทรัพย์มีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งเงินทุนของภาคประชาชน โดยข้อมูลปี 2566 ระบุว่าประเทศไทยมีสหกรณ์ออมทรัพย์ 1,391 แห่ง มีสมาชิกรวมประมาณ 3.16 ล้านคน (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2566) และจังหวัดชลบุรีมีสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์มากกว่า 87,825 คน หรือประมาณร้อยละ

2.78 ของสมาชิกทั้งประเทศ และมีสินเชื่อหมุนเวียนรวมกว่า 18,000 ล้านบาท แสดงว่าสหกรณ์เป็นแหล่งเงินทุนสำคัญสำหรับประชาชน ทั้งเพื่อการใช้จ่าย การศึกษา การซื้อที่อยู่อาศัย และการหมุนเวียนหนี้เดิม อย่างไรก็ตาม การทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังไม่ปรากฏการนำทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (Theory of Planned Behavior: TPB) มาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในบริบทของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งใช้กรอบทฤษฎี TPB เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดชลบุรี อันจะช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้และสนับสนุนการกำหนดนโยบายด้านสินเชื่อและการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเหมาะสม

การตรวจเอกสาร

การศึกษาพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์จำเป็นต้องมองทั้งโครงสร้างสถาบัน ลักษณะประชากรสมาชิก กลไกทางจิตวิทยา และบทเรียนจากงานวิจัยที่ผ่านมา โดยนำเสนอผ่านทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (Theory of Planned Behavior: TPB) ซึ่งเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ได้รับการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยด้านพฤติกรรม พัฒนาโดย Ajzen (1991) ซึ่งเป็นการขยายแนวคิดมาจากทฤษฎีการกระทำโดยใช้เหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) ของ Ajzen and Fishbein (1975) TPB มีเป้าหมายเพื่ออธิบายและทำนายพฤติกรรมของมนุษย์โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกิดจากความตั้งใจในการกระทำ (intentional behavior) ภายใต้สมมติฐานว่ามนุษย์เป็นผู้ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลภายใต้ข้อจำกัดที่รับรู้ได้

ตามกรอบแนวคิดของ TPB พฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดยความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรม (behavioral intention) ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุหลัก ความตั้งใจดังกล่าวเกิดจากปัจจัยสำคัญสามประการ ได้แก่ (1) ทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม (attitude toward the behavior) ซึ่งสะท้อนการประเมินของบุคคลต่อผลลัพธ์ของพฤติกรรมในเชิงบวกหรือเชิงลบ (2) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (subjective norm) ซึ่งสะท้อนการรับรู้ถึงแรงกดดันหรือความคาดหวังทางสังคมจากบุคคลหรือกลุ่มที่มีความสำคัญ และ (3) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (perceived behavioral control) ซึ่งสะท้อนการรับรู้ของบุคคลต่อทรัพยากร ความสามารถ และข้อจำกัดในการดำเนินพฤติกรรมนั้น

ด้วยโครงสร้างเชิงทฤษฎีดังกล่าว TPB ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในหลากหลายสาขา ทั้งด้านการตลาด พฤติกรรมผู้บริโภค พฤติกรรมด้านสุขภาพ และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยทฤษฎีนี้ช่วยให้สามารถทำความเข้าใจกลไกเชิงพฤติกรรมที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจของบุคคลได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาแบบจำลองเชิงประจักษ์ในการวิจัยด้านพฤติกรรม

ทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (TPB) ซึ่งพัฒนาโดย Ajzen (1991) เป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมการก่อหนี้ ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) ทัศนคติการก่อหนี้ (Attitude) (2) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm) และ (3) การรับรู้ความสามารถควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) ซึ่งทั้งสามปัจจัยมีอิทธิพลต่อ ความตั้งใจในการก่อหนี้ (Behavioral Intention) และความตั้งใจดังกล่าวจะนำไปสู่พฤติกรรมในการก่อหนี้จริง (Behavior) Figure 2 ในบริบทของงานวิจัยนี้ TPB ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดชลบุรี

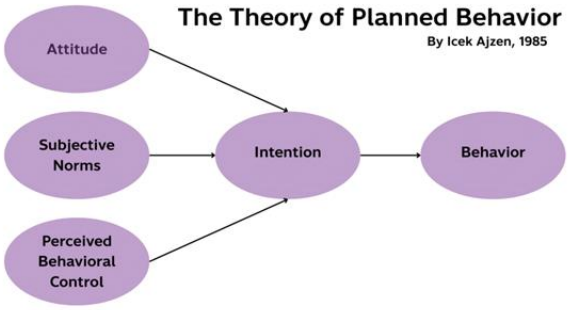

Figure 2 Theory of Planned Behavior - TPB (Ajzen, 1991)

งานวิจัยที่ผ่านมาในไทยและต่างประเทศยังสนับสนุนความเหมาะสมของ TPB ในการวิเคราะห์พฤติกรรมการก่อหนี้ เช่น งานของพลอยปภัส ไชยยานนท์และวิจิตต์ศรี สงวนวงศ์ (2564) พบว่าทัศนคติการก่อหนี้ต่อการกู้ยืม ความกดดันจากเพื่อนร่วมงาน และความเชื่อในความสามารถจัดการเงินของตนเอง ล้วนมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจในการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ นอกจากนี้ Li, Chatterjee and Moorman (2024) รายงานว่าบุคคลที่มีระดับการรับรู้ความสามารถควบคุมพฤติกรรมการก่อหนี้ต่ำมักมีแนวโน้มก่อหนี้ที่ไม่ยั่งยืน ขาดวินัยในการชำระหนี้ และมีความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระในระยะยาว ผลลัพธ์นี้ ที่แสดงให้เห็นว่าการกู้เพื่อชำระหนี้เดิมในภาคสหกรณ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างปี 2563–2567 ซึ่งสะท้อนภาวะหนี้เรื้อรังที่อาจเกี่ยวข้องกับความสามารถจัดการการเงินของสมาชิกเอง

จากการทบทวนงานวิจัยพบว่า พฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์เป็นผลจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ความรู้ทางการเงิน สิ่งแวดล้อมองค์กร และลักษณะประชากรศาสตร์ ซึ่งล้วนส่งผลต่อความตั้งใจและการก่อหนี้อย่างมีนัยสำคัญ ทำให้ทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (TPB) เป็นกรอบแนวคิดที่เหมาะสมในการอธิบายพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดชลบุรี ตามแนวคิดของทฤษฎี TPB

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งหมด จำนวน 87,825 คน จาก 100 สหกรณ์ในจังหวัดชลบุรี คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling) จำนวน 550 คน Table 3 ซึ่งมีขนาดเพียงพอต่อการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง ทั้งนี้ การกำหนดโควตาตามสัดส่วนของสมาชิกในแต่ละสหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะสอดคล้องกับโครงสร้างประชากรจริง และสะท้อนคุณลักษณะของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดชลบุรีได้อย่างเหมาะสมต่อการวิจัย

Table 3 Allocation of samples (Quota Sampling) savings cooperative members in Chon Buri Province

Occupational Group	Number of Members	Proportion	Sample Size
Military	42,035	47.86%	263
Private sector	17,727	20.18%	112
Teachers	12,985	14.79%	81
State enterprises	5,795	6.60%	36
Police	3,788	4.31%	24
Public health	2,897	3.30%	18
Hospitals	2,598	2.96%	16
Total	87,825	100%	550

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามตามโครงสร้างเชิงพฤติกรรมตามกรอบทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (TPB) ประกอบด้วยข้อมูลด้านทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถควบคุมพฤติกรรม ความตั้งใจและพฤติกรรมการก่อหนี้ โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและทดสอบความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้จริง นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ได้มีการใช้ กรอบโครงสร้างตามทฤษฎี TPB ในการประเมินค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficients) ตามแผนภาพแนวคิดที่ได้อธิบายไว้ในส่วนก่อนหน้านี้ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการแจกแบบสอบถามแก่สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดชลบุรีตามการสุ่มแบบโควตา ในรูปแบบออนไลน์ผ่านสหกรณ์ในพื้นที่ ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกข้อมูลด้วยตนเองอย่างสมัครใจ ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จำนวน 550 ชุดสำหรับการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มจากการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยด้วยค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha โดยกำหนดเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จากนั้นดำเนินการทดสอบโครงสร้างของตัวแปรแฝงตามกรอบทฤษฎี TPB และการประมาณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและอธิบายพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเป็นระบบ

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการวิจัยด้านปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามกรอบทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (TPB) ดังนี้

ผลการประเมินเครื่องมือวิจัย

จากการตรวจสอบความเหมาะสมของโครงสร้างแบบสอบถาม ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าเนื้อหาแต่ละข้อครอบคลุมตัวแปรเชิงพฤติกรรมได้ครบถ้วน ทั้งทัศนคติการก่อหนี้ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถควบคุมพฤติกรรมการก่อหนี้ ความตั้งใจ และพฤติกรรมการก่อหนี้ โดยได้ปรับปรุงถ้อยคำให้กระชับและเหมาะสมกับบริบทของสมาชิกสหกรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ผลการประเมินแบบจำลองการวัด

ผลการประเมินแบบจำลองการวัด (Table 3) พบว่าโมเดลมีความเหมาะสม โดยค่า Factor Loadings > .70 และค่า AVE กับ Composite Reliability อยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ แสดงถึงความเชื่อถือได้ของตัวแปรแฝง ค่า R^2 ของความตั้งใจและพฤติกรรมการก่อหนี้อยู่ในระดับที่สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ดี.ผลทั้งหมดสะท้อนว่าโมเดลมีความเที่ยงตรงและเหมาะสมต่อการตีความเชิงสาเหตุ

Table 4 Measurement model assessment

Factor	Eigenvalue	Proportion	Cumulative	Variable	Factor1 Loading	Error Variance	Cronbach Alpha	Composite Reliability (Dillon-Goldstein's rho)
(a) Construct: Attitude (ATT) Variable: att1, att2, att3								
Factor1	2.01	0.67	0.67	att1	0.75	0.44	0.75	0.86
Factor2	0.62	0.21	0.87	att2	0.84	0.29		
Factor3	0.38	0.13	1.00	att3	0.86	0.26		
(b) Construct: Subjective norm (SN) Variable: sn1, sn2, sn3								
Factor1	1.89	0.63	0.63	sn1	0.76	0.42	0.70	0.83
Factor2	0.66	0.22	0.85	sn2	0.76	0.42		
Factor3	0.46	0.15	1.00	sn3	0.85	0.28		
(c) Construct: Perceived Behavioral Control (PBC) Variable: pbc1, pbc2, pbc3, pbc4,pbc5,pcb6								
Factor1	4.46	0.74	0.74	pbc1	0.85	0.28	0.93	0.95
Factor2	0.47	0.08	0.82	pbc2	0.88	0.22		
Factor3	0.35	0.06	0.88	pbc3	0.89	0.21		
Factor4	0.28	0.05	0.93	pbc4	0.86	0.26		
Factor5	0.24	0.04	0.97	pbc5	0.89	0.21		
Factor6	0.20	0.03	1.00	pbc6	0.80	0.37		
(d) Construct: Borrowing Intention (INT) Variable: int1, int2, int3								
Factor1	1.97	0.66	0.66	int1	0.87	0.25	0.74	0.85
Factor2	0.63	0.21	0.87	int2	0.75	0.43		
Factor3	0.39	0.13	1.00	int3	0.81	0.35		
(e) Construct: Borrowing Behavior (BEH) Variable: beh1, beh2, beh3, beh4, beh5								
Factor1	2.99	0.60	0.60	beh1	0.81	0.34	0.83	0.88
Factor2	0.81	0.16	0.76	beh2	0.77	0.40		
Factor3	0.44	0.09	0.85	beh3	0.82	0.32		
Factor4	0.42	0.08	0.93	beh4	0.74	0.46		
Factor5	0.34	0.07	1.00	beh5	0.72	0.48		

Construct Validity (AVE and Discriminant Validity)

	ATT	SN	PBC	INT	BEH
ATT	1.00				
SN	0.61	1.00			
PBC	0.62	0.62	1.00		
INT	0.57	0.55	0.60	1.00	
BEH	0.22	0.35	0.24	0.38	1.00
AVE	0.67	0.63	0.74	0.66	0.60
√AVE	0.82	0.79	0.86	0.81	0.77

Note: Values in parentheses indicate *p* values. The symbols *, **, and *** denote statistical significance at the 10%, 5%, and 1% levels, respectively.

นอกจากนี้ผลการทดสอบโมเดลโครงสร้างชี้ว่าทัศนคติการก่อหนี้ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถควบคุมพฤติกรรมการก่อหนี้ ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจในการก่อหนี้ ขณะที่ความตั้งใจเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้จริง ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม โดยผลงานของ Rozenkowska (2023) ชี้ให้เห็นว่า TPB ยังคงมีประสิทธิภาพในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคและพฤติกรรมทางการเงิน โดยเฉพาะบทบาทของความตั้งใจในฐานะกลไกเชิงสาเหตุหลัก นอกจากนี้ผลการศึกษาของ Nogueira et al. (2025) ยังสนับสนุนบทบาทของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมผ่านแนวคิดความเชื่อมั่นในความสามารถทางการเงินของตนเอง ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแปรสื่อกลางที่สำคัญในการแปรเปลี่ยนปัจจัยเชิงความรู้และการรับรู้ไปสู่พฤติกรรมทางการเงินที่เกิดขึ้นจริง

ผลการวิเคราะห์โครงสร้าง (Table 4) พบว่า ทัศนคติการก่อหนี้ (ATT) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) และการรับรู้ความสามารถควบคุมพฤติกรรมการก่อหนี้ (PBC) ล้วนมีผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจในการก่อหนี้ (INT) โดย PBC เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุด ($\beta = .327$, $p < .001$) รองลงมาคือ ATT ($\beta = .244$, $p < .001$) และ SN ($\beta = .221$, $p < .001$) ขณะที่ความตั้งใจมีผลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้จริง (BEH) อย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ($\beta = .383–.424$, $p < .001$) ซึ่งสอดคล้องกับข้อทำนายหลักของทฤษฎี TPB ว่าความตั้งใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่สำคัญที่สุด

เมื่อพิจารณาตัวแปรควบคุม พบว่าปัจจัยประชากรศาสตร์บางตัวมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจและพฤติกรรม เช่น รายได้ระดับต่ำถึงปานกลางมีความสัมพันธ์ผกผันกับความตั้งใจในการก่อหนี้อย่างมีนัยสำคัญหลายระดับรายได้ ($\beta = –.143$ ถึง $–.203$, $p < .05$) และกลุ่มอายุ 61 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มก่อหนี้จริงลดลงเล็กน้อย ($\beta = –.243$, $p = .088$) ขณะที่สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการก่อหนี้อย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = .085$, $p = .047$) ผลลัพธ์ดังกล่าวช่วยเสริมความเข้าใจว่าพฤติกรรมการก่อหนี้ไม่ได้ขึ้นกับปัจจัยเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการผสมผสานของปัจจัยด้านทัศนคติการก่อหนี้ แรงกดดันทางสังคม ความสามารถควบคุมพฤติกรรม และลักษณะประชากรศาสตร์ของสมาชิก โดยโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจได้ 47–50% และพฤติกรรมจริงได้ 14–23% แสดงให้เห็นความเหมาะสมของโมเดลเชิงสาเหตุในการอธิบายพฤติกรรมการก่อหนี้ในบริบทสหกรณ์ออมทรัพย์

โดยสรุป การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์มิได้เป็นผลจากแรงกดดันทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลของกระบวนการตัดสินใจที่ผสมผสานปัจจัยด้านจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม แรงกดดันทางสังคม และลักษณะพื้นฐานของสมาชิก ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบภายใต้กรอบทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม ผลการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้างยืนยันบทบาทของความตั้งใจในฐานะกลไกเชิงสาเหตุที่ถ่ายทอดอิทธิพลจากปัจจัยด้านพฤติกรรมไปสู่พฤติกรรมการก่อหนี้ที่เกิดขึ้นจริง องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้ช่วยยกระดับความเข้าใจเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการก่อหนี้ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนามาตรการเสริมสร้างการรับรู้และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมทางการเงิน เพื่อป้องกันการก่อหนี้เกินความจำเป็นของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

Table 5 Path coefficients: SEM by TPB Theory variance-based (Partial Least Square) SEM estimation for the TPB Theory path coefficient estimation

Variable	INT	BEH	INT	BEH
Independent variable				
ATT	0.244		0.186	
	(0.000)***		(0.000)***	
SN	0.221		0.317	
	(0.000)***		(0.000)***	
PBC	0.327		0.305	
	(0.000)***		(0.000)***	
INT		0.383		0.424
		(0.000)***		(0.000)***
Control variable	No	No	Yes	Yes
Age				
26–35 Y			-0.094	-0.055
			(0.161)	(0.697)
36–45 Y			-0.134	0.017
			(-0.12)	(0.92)
46–55 Y			-0.073	-0.038
			(0.463)	(0.83)
56–60 Y			-0.100	0.000
			(0.197)	(0.997)
> 61 Y			-0.045	-0.243
			(0.59)	(0.088)*
Status				
Married			0.008	0.085
			(0.826)	(0.047)**
Separated			-0.019	-0.050
			(0.514)	(0.191)
Widowed			0.031	0.043
			(0.175)	(0.205)
Divorced			0.063	-0.021
			(0.055)*	(0.637)
Income				
15,001–25,000 Baht			-0.200	0.028
			(0.007)***	(0.772)
25,001–35,000 Baht			-0.203	0.054
			(0.006)***	(0.562)
35,001–50,000 Baht			-0.181	-0.087
			(0.023)**	(0.389)

Table 5 (Continued)

Variable	INT	BEH	INT	BEH
50,001–70,000 Baht			-0.162	-0.092
			(0.029)**	(0.344)
70,001–100,000 Baht			-0.143	-0.160
			(0.011)**	(0.024)**
> 100,000 Bath			-0.073	-0.029
			(0.236)	(0.473)
Experience				
3–10 Y			-0.023	-0.119
			(0.677)	(0.209)
11–20 Y			0.011	-0.207
			(0.876)	(0.068)*
21–30 Y			-0.004	-0.162
			(0.955)	(0.132)
> 30 Y			-0.115	-0.096
			(0.196)	(0.43)
Service Year				
2–5 Y			-0.026	-0.011
			(0.627)	(0.892)
6–10Y			0.024	0.007
			(0.664)	(0.925)
> 10 Y			0.110	0.160
			(0.15)	(0.128)
Goodness of fit statistics				
χ^2	1200.373		1821.19	
Adjusted R^2	0.474	0.145	0.504	0.236
Relative GOF	0.871		0.870	

Note: Values in parentheses indicate *p* values. The symbols *, **, and *** denote statistical significance at the 10%, 5%, and 1% levels, respectively.

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดชลบุรี ภายใต้กรอบทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (Theory of Planned Behavior: TPB) มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายกลไกการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเป็นระบบ โดยศึกษาบทบาทของทัศนคติ (ATT) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) และปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ต่อความตั้งใจในการก่อหนี้ (INT) และพฤติกรรมการก่อหนี้จริง (BEH) การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดชลบุรีจำนวน 550 คน และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้างโดยวิธี PLS-SEM

ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้างพบว่า ตัวแปรทั้งหมดส่งผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจในการก่อหนี้ โดยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) มีอิทธิพลสูงที่สุด รองลงมาคือทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงตามลำดับ สะท้อนว่าความเชื่อมั่นของสมาชิกในการบริหารจัดการภาระหนี้และควบคุมสถานะทางการเงินของตนเองเป็นปัจจัยกำหนดสำคัญของการตัดสินใจก่อหนี้ นอกจากนี้ ความตั้งใจในการก่อหนี้เป็น ตัวแปรเดียวที่ส่ง ผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการก่อหนี้จริงอย่างมีนัยสำคัญ ต่อพฤติกรรมการก่อหนี้ เมื่อขยายโมเดลด้วยการเพิ่มตัวแปรควบคุมด้านประชากรศาสตร์ เช่น อายุ รายได้ สถานภาพสมรส และประสบการณ์ทำงาน พบว่าโมเดลมีความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยค่า R^2 ของความตั้งใจในการก่อหนี้ (INT) เท่ากับ 0.504 หรือร้อยละ 50.4 และค่า R^2 ของพฤติกรรมการก่อหนี้จริง (BEH) เท่ากับ 0.236 หรือร้อยละ 23.6 ขณะที่ค่า Relative Goodness of Fit (GOF) อยู่ในระดับสูง (ประมาณ 0.87) แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความเหมาะสมและแม่นยำในการอธิบายกลไกการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและภาคปฏิบัติ สหกรณ์ออมทรัพย์ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของสมาชิกในการควบคุมพฤติกรรมทางการเงิน ควบคู่กับการพัฒนาเครื่องมือประเมินความเสี่ยงที่คำนึงถึงทั้งปัจจัยเชิงพฤติกรรมและปัจจัยเสริมอื่น ๆ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงจากการก่อหนี้เกินศักยภาพ และสนับสนุนการบริหารจัดการหนี้ของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน อย่างไรก็ดี งานวิจัยนี้มีส่วนช่วยขยายองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมทางการเงิน โดยชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมภายใต้กรอบทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (TPB) ในการอธิบายพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม แม้แบบจำลองจะสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจและพฤติกรรมการก่อหนี้ได้ในระดับที่น่าพอใจ แต่ยังมีความเป็นไปได้ว่าปัจจัยอื่นนอกเหนือจากตัวแปรในกรอบ TPB อาจมีอิทธิพลต่อค่าสัมประสิทธิ์และพฤติกรรมการก่อหนี้เพิ่มเติม ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรพิจารณาบูรณาการตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ความรู้ทางการเงิน ภาระหนี้เดิม พฤติกรรมการบริโภค การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการอธิบายแบบจำลองและสะท้อนพฤติกรรมการก่อหนี้ได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนสนับสนุนให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ไม่ว่าจะเป็นคำแนะนำเชิงวิชาการ ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงงานวิจัย รวมถึงความช่วยเหลือด้านข้อมูลและการประสานงานในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ทุกความร่วมมือมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อความสมบูรณ์ของงานวิจัยฉบับนี้ และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การศึกษาครั้งนี้สามารถวิเคราะห์และสรุปผลได้อย่างน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ การสนับสนุนและกำลังใจจากบุคคลรอบข้างยังเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2567).*รายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงิน สหกรณ์นอกภาคการเกษตร ประจำปี 2566.* กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2567). *สถิตินิติบุคคลจดทะเบียนแยกรายจังหวัด ปี 2567*. กระทรวงพาณิชย์.

ธนาคารกรุงเทพ. 2566. *สินเชื่อที่ให้แก่ภาคครัวเรือนของไทย จำแนกตามสถาบันการเงิน Q4/2566.*

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567).รายงานภาวะหนี้ครัวเรือนของประเทศไทย. https://www.bot.or.th

พลอยปภัส ไชยยานนท์ และ วิจิตต์ศรี สงวนวงศ์. (2564). การวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคเหนือ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 63–75.

สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์. (2566). *สถิติสหกรณ์ออมทรัพย์ระดับประเทศ*. กรมส่งเสริมสหกรณ์.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาปัจจุบัน ปี 2567.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *50*(2), 179–211. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T

Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behaviour: An introduction to theory and research*. Addison-Wesley.

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2021). A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) (3rd ed.). Sage Publications.

International Cooperative Alliance. (2020). Cooperative identity, values & principles. https://www.ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles

International Monetary Fund. (2024). 2024 *global debt monitor* (Online). Retrieved August 15, 2025 from https://www.imf.org/external/datamapper/GDD/2024%20Global%20Debt%20Monitor.pdf,

Li, X., Chatterjee, S., & Moorman, D. (2024). *Determinants of household debt behavior: The role of perceived behavioral control.*

Lombardi, M. J., Mohanty, M., & Schich, S. (2021). *Private sector debt and financial vulnerabilities in the global economy (BIS Working Paper No. 607)*. Bank for International Settlements.

Nogueira, M. C., Almeida, L., & Tavares, F. O. (2025). Financial literacy, financial knowledge, and financial behaviors in OECD countries. *Journal of Risk and Financial Management*, *18*(3), 167.

OECD/INFE. (2023). *International survey of adult financial literacy*. OECD Publishing.

Rozenkowska, K. (2023). Theory of planned behavior in consumer behavior research: A systematic literature review. *International Journal of Consumer Studies*, *47*(6), 2670–2700.

World Bank. (2023). *Global private sector debt database, 1950–2023*. https://www.worldbank.org

Perception on brand image, consumer behaviors and product quality affecting consumers purchasing decisions of Skechers footwear in Thailand

Khin Nyein Chan*, Nisit Manotungvorapun

Department of Business Administration, Faculty of Business Administration, Bangkok University, Pathum Thani 12120, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: khinnyein.chan@bumail.net

Abstract

This study aimed to explore perceptions on brand image, consumer behaviors and product quality affecting consumers purchasing decisions of Skechers footwear in Thailand. Quantitative research was used for the collection of the data for this research. A total of 400 responses were collected through snowball sampling which include 216 females and 184 males. Online questionnaires were sent out to the respondents which comprises multiple choice questions for demographics data and used a 5-point Likert scale for questions regarding both independent and dependent variables. The data analysis methods used were descriptive statistics and multiple linear regression analysis. The results showed that brand image, consumer behavior, and product quality supported three hypotheses, confirming a positive relationship with consumer's purchasing decisions of Skechers footwear at the 0.05 level of statistical significance.

Keywords: brand image, consumer behaviors, consumers purchasing decisions, product quality, skechers

Introduction

In a globalized world, advancing technology and information access are significantly impacting lifestyles particularly in Thailand. One notable influence on Thai society is footwear fashion which plays a significant role in both daily life and special occasions. As more people become interested in exercising for better health, footwear businesses are benefiting from this health-conscious trend and have continued to grow and attract attention (Janrian & Sangboonnak, 2021). Skechers continues to gain popularity among Thai consumers. However, some younger consumers perceive Skechers as a brand for the older generation due to a relatively low level of brand awareness (Mara & Coetzee, 2021). When a brand is seen as "less exciting" or "old", it risks being ignored, losing market share and declining (Repace & Gertner, 2014). At the same times, Thai society is becoming more health-consciousness as shown by the rise of gyms, football fields, jogging tracks in many areas (Widyastutir & Said, 2017). This trend makes Thailand is a promising market for Skechers, as sneakers are popular and Thai people care about both fashion and health. Many younger consumers have changed from formal leather shoes to more casual, comfy footwear (Jitpleecheep, 2019). Although Skechers is known for comfort and lightweight design, consumers are increasingly concerned about durability and specialized support (Rahayu et al., 2023).

Consumer's purchasing decisions for Skechers footwear are influenced by brand image, consumer behaviors, and product quality. Brand awareness, reputation, and trustworthiness enhance brand credibility and strengthen consumer's perceptions of Skechers as a reliable and trustworthy brand (Steven et al., 2021). Consumer Behaviors such as family and peer influence, celebrity endorsements, and electronic word of mouth further shape purchase decisions by reinforcing social validation (Fernandes & Panda, 2019). Furthermore, product quality factors including durability design, customer satisfaction and price fits with quality continue to drive consumers purchasing decisions by meeting expectations for comfort and value (Albari & Kartikasari, 2019). Overall, these elements collectively demonstrate a strong impact on consumers purchasing decisions for Skechers footwear (Widyastutir & Said, 2017).Therefore, the research investigates the factors behind rising consumers purchasing decisions by examining brand image strength, understanding consumer behaviors and superior product quality of Skechers in the footwear market.

Literature Review

Brand Image

Brand image refers to consumers' overall perception of a brand which is shaped by information and past experiences that plays a crucial role in differentiating products and influencing purchase decisions (Widiatmoko et al., 2023). According to Keller (1993), brand image and brand awareness is a form the foundation of customer-based brand equity (CBBE) by creating strong associations in consumer's memories. A positive brand image is associated with trust, favorable consumer attitudes, and unique product attributes, ultimately contributing to market success (Yassin et al., 2023). Previous studies have demonstrated that brand image plays a significant role in shaping consumers' purchasing behavior. Edelman (2019) found that trust in a brand is essential for purchase decisions, as consumers are more likely to buy products from brands they perceive as reliable and credible. The empirical research also indicates that a strong brand image positively affects consumers' purchasing decisions and encourages repeat purchases, particularly in the footwear industry (Miswanto et al., 2020). Furthermore, brands with positive reputations for quality and value tend to achieve higher customer loyalty and long-term market success ((Yassin et al., 2023).

Consumer behaviors

Consumer behavior theory explains how consumers' purchasing decisions are influenced by various social and informational factors. According to Kotler and Keller (2012), consumer behaviors is shaped by social influences that affect attitudes, perceptions, and decision-making processes. Within this theoretical framework, family and peer influence, celebrity endorsement, and electronic word-of-mouth (E-WOM) can be treated as important sub-variables of consumer behaviors. Based on this theory, family and peer groups act as primary reference group that strongly influence consumers' purchasing decisions through emotional support, shared experiences, and trusted opinions (Fernandes & Panda, 2019). These groups provide norms, values, and information that shape consumer's preferences and decision-making processes. In addition,

celebrities and social media influencers represent aspirational reference groups whose endorsements can positively influence consumers' purchase intentions, particularly when the celebrity's image aligns with the product (Dewi et al., 2020). Moreover, electronic word of mouth (E-WOM) serves as an online form of reference group influence, where consumers rely on reviews and shared experiences from other users before making purchasing decisions (Tu et al., 2013). Therefore, this theory provides a strong theoretical foundation for explaining how social influence factors affect consumer's purchasing decisions.

Miswanto et al. (2020) found that family members and peers act as primary reference groups that provide advice and social approval, which significantly influence brand choice and purchase decisions. Celebrity endorsement represents an aspirational influence, where celebrities function as opinion leaders whose credibility and attractiveness positively affect consumers' attitudes and purchase intentions (Schiffman & Wisenblit, 2019). In addition, E-WOM plays a critical role in modern consumer behavior by allowing consumers to share experiences and evaluations through online platforms, which are often perceived as more trustworthy than traditional marketing communications (Thurau et al., 2004). Therefore, these sub-variables collectively explain how consumer behavior influences purchasing decisions by shaping consumer perceptions, reducing perceived risk, and increasing purchase intention.

Product Quality

Product quality refers to a product's ability to meet customer expectations through attributes such as durability, reliability, comfort, and overall performance (Uripto & Lestari, 2023). Consumers increasingly prioritize quality over price and evaluating both functional benefits and alignment with trends when buying (Yassin et al., 2023). The previous research shows that durability, attractive design, and comfort are key quality dimensions that significantly influence footwear purchasing decisions (Widyastutir & Said, 2017). In addition, customer satisfaction derived from product quality often leads to repeat purchases and positive word of mouth (Wijanarko et al., 2023). Moreover, perceived price with quality fit is an important factor in consumer decision-making, as consumers are more likely to purchase products that are perceived to provide good value for money (Qiong, 2019). The empirical evidence consistently demonstrates that product quality has a significant and often dominant influence on consumers purchasing decisions across various product categories, including footwear (Sitanggang et al., 2024).

Consumers Purchasing Decisions

Purchasing decisions are influenced by various factors that involve multiple stages of decision-making process. According to Armstrong et al. (2018), a purchase decision occurred when a consumer chooses to buy the brand, they prefer the most, which is most likely to meet their needs and expectations. Janrian and Sangboonnak (2021) stated that purchase decisions are manifested in the consumer's action of buying a product available in the store. Janrian and Sangboonnak (2021) explained that purchase decisions often involve multiple participants, including the initiator, influencer, user, buyer, and decider. Kotler et al. (2015) outlined

that a process of consumer decision-making which includes problem recognition, information search, evaluation of alternatives, purchase, and post-purchase behavior. The decision-making process also considers product types, brand selection, dealer choice, quantity, payment method, and timing of the purchase, indicating that consumers weigh several factors before making a final purchase decision (Rahayu et al., 2023).

A decision-making is essentially an integrative process that involves evaluating alternatives and selecting the most suitable option (Miswanto et al., 2020). The researcher stated that the process of combining knowledge and assessment to choose the best course of action from several alternatives. Product quality plays a crucial role in this evaluation, as highlighted by Kotler and Keller (2012), who defined quality as the totality of a product's features and characteristics that determine its ability to satisfy stated or implied consumer needs. The previous research indicated that higher perceived product quality increases consumer confidence, reduces perceived risk, and positively influences the likelihood of purchase (Garvin, 1988). Therefore, consumer's purchase decisions are not only influenced by personal preferences and social factors but also by their perception of product quality, brand image and its ability to fulfill their expectations.

Conceptual Framework and Hypothesis

The conceptual framework is shown in Figure 1 below:

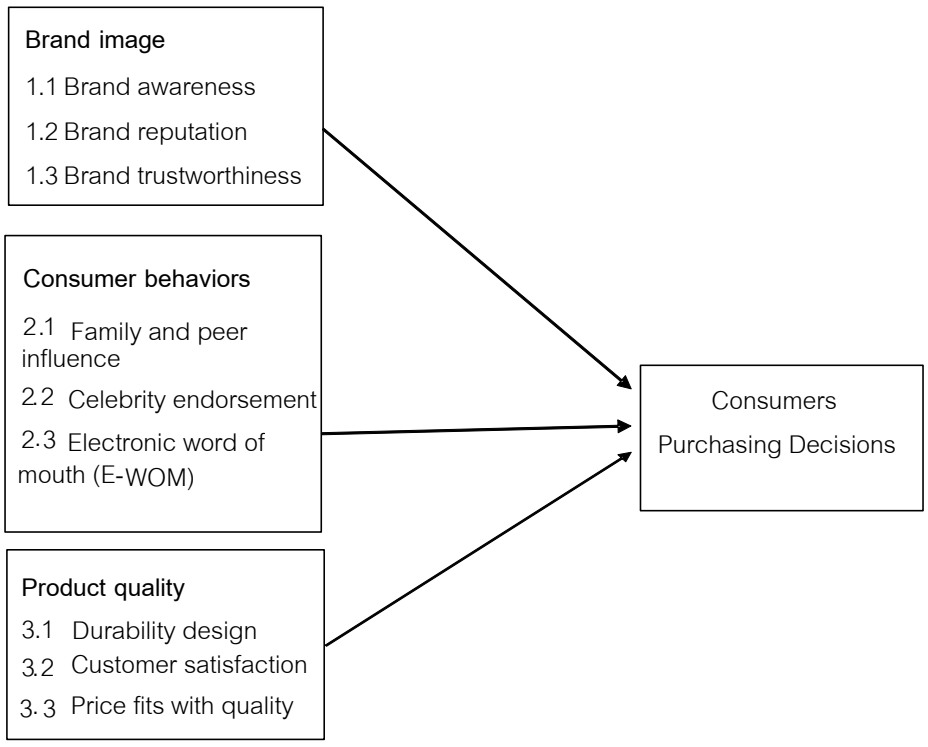

Figure 1 Conceptual Framework

Research Hypothesis

According to the purpose of the study, this study assumes:

H_1: Brand image has a significant effect on consumers purchasing decisions.

H_2: Consumer behaviors have a significant effect on consumers purchasing decisions.

H_3: Product quality has a significant effect on consumers purchasing decisions.

Methodology

Research Methodology

This study adopted a quantitative research methodology to examine the factors influencing consumers purchasing decisions of Skechers footwear. The research employed a descriptive and inferential statistics methods to capture the perceptions of consumers, which were measured using a structured questionnaire and then analyzed to understand the relationships between brand image, consumer behaviors and product quality on consumers purchasing decisions.

Research Process

The process of the research was systematically studied through secondary research such as theories, academic concepts and other relevant research articles that are related to this study. Based on this literature, a questionnaire was developed to measure the relevant variables. The questionnaire was sent out to 30 respondents as a pilot test to ensure adherence to Cronbach alpha. The questionnaire was subsequently distributed to the target population, comprising consumers who were aware of or had experience with Skechers footwear. Google Forms was utilized to distribute the survey online platform and responses were recorded using a 5-point Likert scale to measure the levels of agreement.

Data Collection

The quantitative questionnaire was created via google form and initially the questionnaire was sent to 30 respondents online who are currently residing, working, or studying in Bangkok as a pilot study to test the reliability and validity of the questionnaire. The snowball sampling technique used in collecting data from respondents. Based on the pilot study results, the questionnaire was refined and revised survey was distributed online to 400 respondents in the main study, with the responses collected and analyzed.

Data Analysis

Data analysis was conducted using statistical software called SPSS. Firstly, descriptive statistics, including means, standard deviations, and frequency distributions, were first calculated to provide an overview of the data. Secondly, inferential statistical tests such as regression analysis were employed to explore the relationships between the independent variables (brand image, consumer behaviors and product quality) and the dependent variable (consumers purchasing decisions). Moreover, correlation analysis was used to

determine the strength of associations between variables. Lastly, the reliability of the scale was measured using Cronbach's alpha. Thus, findings from the data analysis were interpreted considering the research objectives and hypotheses.

Reliability Analysis

Reliability analysis was conducted using Cronbach's alpha to assess the internal consistency of the measurement scales for brand image, consumer behaviors, product quality, and consumers purchasing decisions. According to the reliability criterion, a Cronbach's alpha value greater than 0.60 indicates that the scale is reliable. The results of the reliability analysis are presented in Table 1.

Table 1 Reliability analysis scale

Variables	Cronbach's Alpha	Description
Brand Image	0.938	Reliable
Consumer Behaviors	0.887	Reliable
Product Quality	0.914	Reliable
Consumers Purchasing Decisions	0.915	Reliable

Result

Descriptive Analysis

The survey results showed that most participants were single females aged 25 to 31. A large proportion held a bachelor's degree and reported a monthly income ranging from 30,001 to 40,000 Baht. In terms of nationality, Burmese and Thai respondents represented the largest group, totaling 181 and 169 individuals. The most common occupation among participants was self-employed or entrepreneurial work. Regarding shopping habits, the majority preferred purchasing footwear from discount stores, typically buying three to four pairs per year, with a focus on casual or lifestyle footwear. Analyzing the respondent's data, the following results were observed:

1. respondents agree with the Brand Image Factors:($\bar{x}$ = 4.03, *SD* = 0.711),
2. respondents agree with the Consumer Behaviors Factors:($\bar{x}$ = 4.02, *SD* = 0.828),
3. respondents agree with the Product Quality Factors:($\bar{x}$ = 3.99, *SD* = 0.609), and
4. respondents agree with the Consumers Purchasing Decisions: ($\bar{x}$ = 4.00, *SD* = 0.678).

Multiple linear regression Analysis

Multiple linear regression analysis was conducted to examine the effect of brand image, consumer behaviors, and product quality on consumers' purchasing decisions. The summary of the developed regression model is presented in Table 2. Based on the data, the results illustrated that the R-squared value of 0.783 indicated that the independent variables explained 78.3% of the variance in the dependent variable.

Table 2 Summary of the Developed model

Model	*R*	R Square	Adjusted R Square	St. Error of the Estimate
1	0.885	0.783	0.782	0.286

Note: predictors include brand image, consumer behaviors, product quality. The dependent variable is consumers purchasing decisions.

ANOVA Analysis

An analysis of variance (ANOVA) was conducted to examine the overall significance of the multiple linear regression model. The results of the ANOVA are presented in Table 3. Following this table, the results of the ANOVA test presented in Table 3 exhibited an F value of 447.399, with a significance level of less than .001, which was below 0.05. This indicated a statistically significant relationship between the independent variables and the dependent variable.

Table 3 ANOVA Analysis Between Independent Variables (Brand Image, Consumer Behaviors, and Product Quality) and Dependent Variable (Consumers Purchasing Decisions)

ANOVA					
Model	Sum of Squares	*df*	Mean Square	F	Sig.
Regression	117.805	3	39.268	447.399	<.001
Residual	32.573	396	0.082		
Total	150.378	399			

Note: The model is significant at the < .001 level.

Correlations Analysis

The correlation coefficients between brand image, consumer behaviors, product quality, and consumers purchasing decisions are presented in Table 4. The correlation between brand image and consumer purchasing decisions (r = 0.834, $p < .001$) indicated a statistically significant positive relationship. Similarly, the correlation between consumer behaviors and consumer purchasing decisions (r = 0.846, $p < .001$) signifies a strong and statistically significant positive relationship. Lastly, the correlation between product quality and consumer purchasing decisions (r = 0.810, $p < .001$) illustrates a statistically significant positive relationship.

Table 4 Correlations analysis Between Independent Variables (Brand Image, Consumer Behaviors, and Product Quality) and Dependent Variable (Consumers Purchasing Decisions)

Independent Variables		Consumers Purchasing Decisions
Brand Image	Pearson Correlation	0.834
	Sig. (1-tailed)	<.001

Table 4 (Continued)

Independent Variables		Consumers Purchasing Decisions
Consumer Behaviors	Pearson Correlation	0.846
	Sig. (1-tailed)	<.001
Product Quality	Pearson Correlation	0.810
	Sig. (1-tailed)	<.001

Note: All correlations are significant at the <.001 level (1-tailed).

Regression Analysis

Based on the values derived from Table 5, the results indicated that, for the first hypothesis, the coefficient of the relationship between brand image and consumers' purchasing decisions was 0.242, with a significance level of .001, indicating that H_1 was supported. Similarly, for the second hypothesis, the coefficient of the relationship between consumer behaviors and consumers' purchasing decisions was 0.307, with a significance level of .001, indicating that H_2 was supported. Lastly, for the third hypothesis, the coefficient of the relationship between product quality and consumers' purchasing decisions was 0.337, with a significance level of .001, indicating that H_3 was supported.

The results of the preceding analysis are summarized using the regression equation model as follows: Consumers purchasing decisions = 0.431 + 0.242 Brand Image + 0.307 Consumer Behaviors + 0.337 Product Quality. This regression equation underscored that all three factors positively affected consumers purchasing decisions.

Table 5 Model Coefficients Between Independent Variables (Brand Image, Consumer Behaviors, and Product Quality) and Dependent Variable (Consumers Purchasing Decisions)

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	*t*	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	0.431	0.110		3.926	<.001
Brand Image	0.242	0.047	0.263	5.135	<.001
Consumer Behaviors	0.307	0.040	0.384	7.715	<.001
Product Quality	0.337	0.047	0.295	7.111	<.001

Note: All variables are statistically significant ($p < .001$).

Hypotheses Results

According to table 6 indicated that all hypotheses regarding the influence of brand image, Consumer Behaviors, and product quality on consumers purchasing decisions were supported.

Table 6 Summary of Hypotheses testing results

Hypothesis	Result
H_1: Brand image influences on Consumers purchasing decisions of Skechers footwear.	Supported
H_2: Consumer Behaviors influence on Consumers purchasing decisions of Skechers footwear.	Supported
H_3: Product Quality influence on Consumers purchasing decisions of Skechers footwear.	Supported

Discussion

The primary aim of this research was to identify the factors that influence consumers purchasing decisions of Skechers footwear in Thailand. The researcher was summarized the analyzed results to align them with relevant concepts and theories, as well as incorporating related research for discussion. The findings are as follows:

1. To study factors of Brand image influencing to consumers purchasing decisions of Skechers footwear.
2. To study factors of Consumer Behaviors influencing consumers purchasing decisions of Skechers footwear.
3. To study factors of Product quality influencing consumers purchasing decisions of Skechers footwear.

Regression Analysis of Consumers Purchasing Decisions

The results of the multiple linear regression analysis provided valuable insights into the factors influencing consumer purchasing decisions regarding Skechers footwear. The R value of 0.885 indicated a strong positive correlation between the independent variables regarding brand image, consumer behaviors, and product quality and consumer purchasing decisions. This suggests that as the perception of brand image improves, consumer behaviors become more favorable, and product quality increases, there is a corresponding rise in the likelihood of consumers choosing to purchase Skechers products.

The R Square value of 0.783 revealed that approximately 78.3 percent (78.3%) of the variability in purchasing decisions could be explained by these three factors combined. This high percentage indicates that Skechers can reliably predict consumer buying behavior by focusing on these areas, demonstrating their critical role in shaping purchasing decisions.

Furthermore, the Adjusted R Square value of 0.782 confirmed that the model was not only statistically significant but also provided a reliable fit to the observed data. In practical terms, this means that even after considering the complexity introduced by multiple predictors, brand image, consumer behaviors, and product quality still collectively explain a substantial portion of the factors that drive purchases. Additionally, the relatively small standard error of the estimate (0.286) indicated that the actual consumer decisions tend to fall close to the predicted values that indicating minimal prediction error and further emphasizing the robustness of the model.

Hypothesis Test Results

Following the results of the hypothesis test, the subsequent findings were compared with those of previous studies.

Hypothesis 1: The findings obtained that brand image factors had a significant positive effect on consumers purchasing decisions. The results align with the previous studies that demonstrated that higher levels of brand awareness, brand trust, and positive brand reputation are strongly associated with purchase decisions, these are all crucial factors influencing on consumers purchasing decisions (Widiatmoko et al., 2023).This result is consistent with Keller (1993) Customer-Based Brand Equity (CBBE) model, which theorizes that favorable brand associations enhance consumer preference and purchasing behavior. Within the context of Skechers users, higher levels of brand awareness, brand trust, and positive brand reputation are strongly associated with an increased likelihood of purchase (Hassan, 2019). Skechers consumers in Thailand, brand awareness ensures that the brand remains noticeable during the making decision process, thereby increasing consideration and purchase probability (Dewi et al., 2020). A strong brand reputation established through consistent product quality and dependable performance fosters emotional connections and loyalty among existing Skechers users (Jamiat et al., 2020). Moreover, brand trustworthiness, perceived as honesty and reliability, is a critical determinant of Skechers users' willingness to repurchase (Miswanto et al., 2020).

The statistical analysis yielded a correlation coefficient of 0.834 (83.4%), indicating a strong relationship between brand image and purchasing behavior among Skechers footwear users. These findings support Widyastutir and Said (2017) assertion that a strong brand image not only drives immediate purchase decisions but also fosters enduring consumer loyalty through emotional and psychological bonds. Consequently, it is essential for Skechers to enhance brand awareness, maintain a strong reputation, and reinforce brand trustworthiness to retain and expand its consumer base in Thailand.

Hypothesis 2: The analysis further revealed that consumer behaviors had a significant positive impact on Skechers footwear users' purchasing decisions. This finding is consistent with consumer behavior theory, which emphasizes that purchasing decisions are influenced by social and informational factors that shape consumers' attitudes, perceptions, and decision-making processes (Kotler & Keller, 2012). In order of Skechers users in Thailand, purchasing behavior is shaped by both external influences such as recommendations from family members and peers, celebrity endorsements, and exposure to electronic word-of-mouth (E-WOM) and internal factors, including personal values and emotional satisfaction (Fernandes & Panda, 2019). Positive recommendations from trusted social circles, endorsements from admired public figures, and favorable online reviews have been identified as particularly influential in motivating Skechers purchases.

The observed results showed that the three-reference group sub-variables such as family and peer influence, celebrity endorsements, and e-WOM collectively demonstrate a correlation coefficient of 0.846 (84.6%) with purchase decisions. This substantial correlation underscores the pivotal role of these factors in influencing Skechers users' buying activity. The results correspond with Fernandes and Panda (2019) who

emphasized the importance of reference groups, celebrity endorsements, and e-WOM in consumer purchase decisions. Therefore, strategic marketing initiatives that capitalize on these behavioral drivers may significantly enhance Skechers' brand engagement and purchase frequency among Thai consumers. The findings indicate that diversity of respondents living in Bangkok that tend to exhibit different consumers purchasing behaviors influenced by their cultural background and social relationships. These consumers reveal a higher reliance on celebrity endorsements and online reviews as trusted sources of information about products and brands. This result suggests that cultural background can affect consumer decisions and Skechers should adapt their marketing strategies to reflect the preferences of key cultural groups in Bangkok.

Hypothesis 3: The findings also establish that product quality significantly influenced Skechers footwear consumer's purchasing decisions in Thailand. This is consistent with prior research highlighting the importance of durability, customer satisfaction, and price with quality alignment in shaping consumer purchasing behavior (Oktavian & Wahyudi, 2022). When these quality expectations are met or exceeded, purchase likelihood increases markedly. In this study, three dimensions of product quality such as durability design, customer satisfaction, and price of quality fit were examined, yielding a correlation coefficient of 0.810 (81%). This result indicates that improvements in perceived product quality are strongly associated with increased purchase intentions among Skechers users.

These findings reinforce Steven et al. (2021) assertion that durability and customer satisfaction are central to driving increase purchasing decisions and repeat purchases. Moreover, when Skechers footwear users perceive the price as equitable relative to the product's quality and benefits, trust and brand loyalty are strengthened, thereby increasing purchase decisions probability (Widyastutir & Said, 2017). Therefore, it is essential for Skechers to maintain rigorous quality standards while adopting pricing strategies that reflect the value delivered to consumers in the Thai market. This is in line with a study presented by Sitanggang et al. (2024) which found that durability, ergonomic comfort and consistent performance enhance perceived value and satisfaction. This result indicates that improvements in perceived product quality are strongly associated with increased consumers purchasing decisions among the Skechers users. Therefore, the Skechers company can make informed decisions to optimize their marketing efforts and ultimately drive sales growth by understanding the relationships between these factors and consumers purchasing decisions.

In conclusion, the study confirmed that brand image, consumer behaviors, and product quality significantly influence Skechers consumers' purchasing decisions in Thailand with consumer decisions being notably affected by these three factors. Based on the following results of multiple regression analysis table above indicate that brand image, reference group, and product quality have significant positive effects on consumer's purchasing decisions. Specifically, the analysis results of brand image factors (B = 0.242, $p < 0.001$), consumer behaviors factors (B = 0.307, $p < 0.001$), and product quality factors (B = 0.337, $p < 0.001$) were found to be significant factors of consumers purchasing decisions of Skechers footwear.

Conclusion

All three hypotheses were supported. This study investigated the effects of brand image, consumer behaviors, and product quality on consumers purchasing decisions toward Skechers footwear. The findings showed that all three factors have significant positive effects on purchasing decisions, with product quality being the most influential factor and followed by consumer behaviors and brand image factors. These results indicate that consumers highly value comfort, durability, and perceived value, while also being influenced by social interaction group and brand perceptions. Overall, the study provides useful insights for footwear marketers to suggest that strengthening product quality, leveraging consumer behaviors, and maintaining a strong brand image can enhance consumers purchasing decisions and support the competitive advantage of Skechers footwear market in Thailand.

Managerial contributions

The findings of this study offer practical implications for footwear businesses. Footwear industry managers should prioritize product quality by focusing on durable design, ergonomic comfort, and appropriate price–quality value, as product quality was identified as the strongest influence on consumers' purchasing decisions. Investment in product innovation and quality control processes can help ensure consistent performance and long-term customer satisfaction. In addition, managers should leverage social influencing factors through influencer marketing, peer recommendations, and electronic word of mouth (e-WOM) on social media platforms. Collaborations with fitness influencers and lifestyle content creators may enhance brand visibility and credibility, particularly among younger consumers. Furthermore, maintaining a strong and trustworthy brand image through consistent brand messaging, reliable product performance, and transparent communication can further enhance consumers' purchasing decisions and support long-term competitiveness in the Thai footwear market.

Recommendations for Future Research

Firstly, this study concentrates on the Bangkok market. Thus, future research could broaden its scope by including other populations and varying sample sizes in different locations across Thailand or in other countries. Secondly, the future research could examine consumers purchasing decisions toward footwear brands in Thailand by different variables or other models, such as examining the impact of independent variables via a mediator factor on consumers purchasing decisions. Thirdly, although this study used a quantitative approach, future researchers could use a qualitative approach to better understand consumer's behavior and explore more open-ended experiences.

Acknowledgements

The completion of this study research would not have been possible without the kind of support of many people. I would like to take this opportunity to express my sincere thanks all of them. Firstly, I would like to express my sincere gratitude to my advisor, Dr. Nisit Manotungvorapun who always provided me with guidance that led to the completion of this study. Through the research workshop, they provided me all information, guidance and assistance that were helpful for the completion of this research. Secondly, I would like to thank my family and friends who helped me to overcome challenging situations and provided me with their wholehearted support and encouragement throughout my research study. Lastly, I would like to express sincere gratitude to all the participants who helped me with the process of data collection by participating in my research.

References

Albari, A., & Kartikasari, A. (2019). The influence of product quality, service quality and price on customer satisfaction and loyalty. *Asian Journal of Entrepreneurship and Family Business*, *3*(1), 49–64.

Armstrong, G., Adam, S., Denize, S., & Kotler, P. (2018). *Principles of marketing edition*. Pearson Education Limited.

Dewi, L. G. P. S., Edyanto, N., & Siagian, H. (2020). The effect of brand ambassador, brand image, and brand awareness on purchase decision of Pantene Shampoo in Surabaya, Indonesia. *EDP Sciences*. https://doi.org/10.1051/shsconf/20207601023

Edelman. (2019). *Edelman trust barometer special report.* https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2019-06/2019_edelman_trust_barometer_special_report_in_brands_we_trust.pdf

Fernandes, S., & Panda, R. (2019). Influence of social reference groups on consumer buying behavior. *Journal of management research*, *19*(2), 131–142.

Garvin, D. A. (1988). *Managing quality: The strategic and competitive edge*. Simon and Schuster.

Hassan, A. (2019). Perceived importance of the factors affecting consumers' purchase of sports brands [Unpublished master's thesis]. Eastern Mediterranean University.

Jamiat, N., Hidayat, A. M., Pradana, M., & Bastio, B. S. (2020). The influence of brand image on the decision of buying converse shoes In students in Bandung city, Indonesia. *International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology (IJARET)*, *11*(12), 438–445. https://doi.org/10.34218/IJARET.11.12.2020.047

Janrian, P., & Sangboonnak, R. (2021). *Factors influencing the purchasing decision behavior of Skechers among consumers in the Bangkok metropolitan area* [Unpublished mMaster's thesis]. Srinakharinwirot University.

Jitpleecheep, P. (2019). Skechers aims to double Asean reach in three years. *Bangkok Post*. https://www.bangkokpost.com/business/general/1648960/skechers-aims-to-double-asean-reach-in-three-years

Keller, K. L. (1993). Conceptualizing, measuring, and managing customer-based brand equity. *Journal of marketing*, *57*(1), 1–22.

Kotler, P., Burton, S., Deans, K., Brown, L., & Armstrong, G. (2015). *Marketing*. Pearson Higher Education AU.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing Management* (14th ed.). Pearson Education.

Mara, C., & Coetzee, M. (2021). How do South African consumers perceive the Skechers brand?. In *Proceedings of the 7th BEE Conference – Business & Entrepreneurial Economics*. Plitvice Lakes, Croatia.

Miswanto, M., Mubarok, R. R., & Wijaya, N. H. S. (2020). The effect of brand image, brand trust and reference group on the buying decision of sneakers. *International Journal of Financial, Accounting, and Management*, *1*(2), 105–118. https://doi.org/10.35912/ijfam.v1i2.170

Oktavian, R. F., & Wahyudi, H. (2022). The influence of product quality and price on purchase decisions. *Almana: Jurnal Manajemen Dan Bisnis*, *6*(2), 379–392.

Qiong, C. (2019). Effect of branded shoes price on perceived quality. *International Journal of Engineering Research & Technology (IJERT)*, *8*(09).

Rahayu, B., Putri, R. L., & Sutrisno, J. (2023). Product quality price and image brands against purchase decisions. *Journal of Industrial Engineering and Management (JAIEM)*, *1*(1), 21–30. https://doi.org/10.52088/jaiem.v1i1.6

Repace, J., & Gertner, D. (2014). An assessment of the impact of perceived brand age on brand attitudes. *World Journal of Management*, *5*(1), 62–75.

Schiffman, L. G., & Wisenblit, J. L. (2019). *Consumer behaviour* (12th ed.). Pearson Education.

Sitanggang, D. C., Damanik, H. M., & Malau, A. R. (2024). The influence of brand image and product quality on the decision to purchase Vans shoes for students in Medan City. *International Journal of Management Research & Practice*, *1*(01), 24–33. https://ejournal.genungmentorshipgroup.com/index.php/ijmrp/article/view/13

Steven, W., Purba, J. T., Budiono, S., & Adirinekso, G. P. (2021). How product quality, brand image and price perception impact on purchase decision of running shoes. *Proceedings of the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management*, *5*(8), 1289–1297.

Thurau, H., Gwinner, T., PWalsh, K., Gremler, G., & D., D. (2004). Electronic word-of-mouth via consumer-opinion platforms: what motivates consumers to articulate themselves on the internet?. *Journal of interactive marketing*, *18*(1), 38–52.

Tu, Y. T., Li, M. L., & Chih, H. C. (2013). An empirical study of corporate brand image, customer perceived value and satisfaction on loyalty in shoe industry. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, *5*(7), 469–483.

Uripto, C., & Lestari, R. (2023). The influence of promotion, brand image and product quality on purchasing decisions through consumer trust in Bata brand shoe outlets Mall Cibubur Junction East Jakarta. *JMKSP (Jurnal Manajemen, Kepemimpinan, dan Supervisi Pendidikan)*, *8*(2), 1310–1324.

Widiatmoko, D. P., Karyatun, S., & Digdowiseiso, K. (2023). Influence quality product, image brand, and promotion regarding The decision to purchase Nike shoes in Jakarta East. *Jurnal Syntax Admiration, 4*(4), 679–688. https://doi.org/10.46799/jsa.v4i2.867

Widyastutir, S., & Said, M. (2017). Consumer consideration in purchase decision of SPECS sports shoes product through brand image, product design and price perception. *International Journal of Supply Chain Management*, *6*(4), 199–207. .

Wijanarko, P. A., Wisnu, D., & Praharjo, A. (2023). The influence of product quality, perceived price and brand image regarding the purchase decision of specs soccer shoes. *Jurnal Manajemen Bisnis dan Kewirausahaan*, *3*(01), 89–97. https://doi.org/10.22219/jamanika.v3i01.25452

Yassin, M. I. N., Rivai, A. R., & Soliha, E. (2023). The influence of brand ambassador, brand image, and price perception on the purchase decision of Ventela Shoes. *International Conference of Multidisciplinary Studies, 2*(1), 129–136.

ผลกระทบของคุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย

Effect of social media influencer characteristics on purchase intention for cosmetic products via TikTok Application among consumers in Thailand

ชนานันท์ พลเยี่ยม*, อารีรัตน์ ปานศุภวัชร

Chananan Phonyiam*, Areerat Pansuppawatt

ภาควิชานวัตกรรมการจัดการการตลาดสมัยใหม่ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม 44150

Department of Innovation in Marketing Management, Faculty of Accounting and Management, Mahasarakham University, Mahasakham 44150, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: 66010956002@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การตลาดดิจิทัลให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ในการส่งผลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคจำนวน 400 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณและการถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะด้านความไว้วางใจ ความดึงดูด และความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมายมีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการและแบรนด์เครื่องสำอางเลือกใช้ผู้ทรงอิทธิพล ทางสื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม และวางแผนการสื่อสารการตลาดบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อกระตุ้นความตั้งใจซื้อและเพิ่มความสามารถการแข่งขันทางธุรกิจในตลาดดิจิทัล

คำสำคัญ: ความตั้งใจซื้อ, คุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์, ติ๊กต็อก, ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

Abstract

Digital marketing emphasizes the role of social media influencers in shaping consumers' purchase intentions. This study aims to examine the characteristics of social media influencers that affect consumers' purchase intentions toward cosmetic products on the TikTok application in Thailand. Data were collected from 400 consumers and analyzed using multiple correlation analysis and multiple regression analysis. The findings reveal that trustworthiness, attractiveness, and similarity to the target audience have significant positive relationships with purchase intention. The results provide practical implications for entrepreneurs and cosmetic brands in selecting appropriate social media influencers and designing effective marketing communication strategies on TikTok to enhance purchase intention and strengthen competitiveness in the digital market.

Keywords: characteristics of social media influencers, cosmetic products, purchase intention, TikTok

บทนำ

ในปัจจุบัน ประชากรไทยทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มวัยหนุ่มสาวให้ความสำคัญกับความงามและการดูแลภาพลักษณ์ภายนอกมากขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ดูแลผิวเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยศูนย์วิจัยกรุงไทย คอมพาส (2566) ระบุว่าแนวคิด “เครื่องสำอางเปลี่ยนชีวิต” (The Power of Makeup) ได้กลายเป็นค่านิยมสำคัญของผู้บริโภค ขณะที่สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (2567) คาดว่าตลาดเครื่องสำอางไทยจะมีมูลค่าสูงถึง 2.81 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 10.40 ทั้งนี้ การขยายตัวของตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) โดยเฉพาะผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก (TikTok) ที่ผสานการนำเสนอเนื้อหา (Content) และการขายสินค้าเข้าด้วยกัน ส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับอิทธิพลจากผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น การสื่อสารผ่านผู้ทรงอิทธิพลเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้แบรนด์ เชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมาย และกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการโน้มน้าวความคิด พฤติกรรม และการตัดสินใจของผู้ติดตามผ่านการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ และมีบทบาทสำคัญต่อการตลาดในยุคดิจิทัล โดยผลการศึกษาจาก Nielsen Trust in Advertising ระบุว่า ร้อยละ 75 ของผู้บริโภคชาวไทยให้ความไว้วางใจต่อความคิดเห็นและการรับรองผลิตภัณฑ์จากผู้ทรงอิทธิพล ซึ่งถือเป็นช่องทางการตลาดที่ช่วยเชื่อมโยงผู้บริโภคกับตราสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (MBA Magazine, 2023) ทั้งนี้ กุลนาถ (2564) อธิบายว่า คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ความไว้วางใจ ความเชี่ยวชาญ ความดึงดูด ความเคารพ และความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งล้วนมีส่วนช่วยกระตุ้นความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคและส่งเสริมการเติบโตของธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความตั้งใจในการซื้อสินค้า (Purchase Intention) เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งรวมถึงทัศนคติที่ผู้บริโภคมีต่อตราสินค้า ความมั่นใจของผู้บริโภค (Confidence) ที่เกิดจากการประเมินตราสินค้าที่ผ่านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทัศนคติมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดความตั้งใจซื้อ (Howard, 1994) การสื่อสารเนื้อหาของตราสินค้าที่ชัดเจนและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ไม่เพียงช่วยสร้างความรู้สึกไว้วางใจในตราสินค้าเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับผู้บริโภคด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่จริงใจ มีคุณค่า และสามารถเชื่อมโยงกับความต้องการหรือความสนใจของผู้บริโภคจะทำให้ตราสินค้ากลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้บริโภค ซึ่งส่งผลให้เกิดความภักดีต่อตราสินค้าและกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อในที่สุด นอกจากนี้ การสร้างประสบการณ์ที่ดีผ่านการสื่อสารและการตลาดที่มีประสิทธิภาพยังช่วยยกระดับความเชื่อมั่นในแบรนด์และสร้างความแตกต่างในใจผู้บริโภค

ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์บนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยติ๊กต็อกได้กลายเป็นแพลตฟอร์มที่ผสานการนำเสนอเนื้อหาเข้ากับการขายสินค้า ซึ่งช่วยให้ผู้บริโภคสามารถค้นพบสินค้าและตัดสินใจซื้อได้อย่างไร้รอยต่อบนแอปพลิเคชันเดียว (MGR Online, 2025; TikTok, 2023) ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะในหมวดความงามและแฟชั่น มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Statista, 2024) ทั้งนี้ ตลาดเครื่องสำอางออนไลน์ของไทยมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากการขยายตัวของแพลตฟอร์มพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการผสานรูปแบบความบันเทิงเข้ากับการขายสินค้า โดยเฉพาะการเติบโตของ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Commerce) และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ผ่านการถ่ายทอดสด (Live Commerce) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคไทย (Statista, 2024; Wisesight, 2023) การใช้ผู้ทรงอิทธิพลในการสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ติ๊กต็อก มีส่วนสำคัญต่อการสร้างการรับรู้ตราสินค้าและส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง โดยสื่อเหล่านี้ช่วยให้แบรนด์เข้าถึงผู้บริโภคเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพผลิตภัณฑ์ (ReportLinker, 2024)

การวิจัยครั้งนี้เกิดจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในประเทศไทย โดย ปรียา (2566) พบว่า ความดึงดูดใจ ความเชี่ยวชาญ และความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมายของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีชื่อเสียงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อน้ำหอมของผู้บริโภควัยทำงาน และอารยา (2566) พบว่า ความเชี่ยวชาญ ความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย และความไว้วางใจของอินฟลูเอนเซอร์ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านติ๊กต็อก ผลจากการทบทวนเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยต่อยอดการศึกษาโดยมุ่งวิเคราะห์ทั้งคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลและพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ที่ครอบคลุมระหว่างสองปัจจัยดังกล่าว และเป็นแนวทางในการเลือกใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสมสำหรับธุรกิจ

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบว่า คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก ของผู้บริโภคในประเทศไทย หรือไม่ อย่างไร ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริโภคที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในประเทศไทย ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางให้เจ้าของตราผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในการนำผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารเนื้อหา (Content) เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มยอดขายอย่างต่อเนื่อง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์

ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง ผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทาง เพื่อชักจูงให้ผู้อื่นต้องคล้อยตามหรือทำตามสิ่งที่ต้องการนำเสนอโดยเน้นการสื่อสาร เชื่อมโยงผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (กมลวรรณ, 2566) นอกจากนี้ ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ยังมีความสำคัญในด้านการสร้างการรับรู้แบรนด์และช่วยให้การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเป็นไปได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์นั้น ๆ ส่งเสริม (กุลนาถ, 2564) เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ดังกล่าว ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์จำเป็นต้องมีคุณลักษณะสำคัญที่มีความสามารถในการส่งผลต่อความคิดเห็น การตัดสินใจ หรือพฤติกรรมของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มผู้ติดตามหรือผู้บริโภค ซึ่งการที่บุคคลจะมีอิทธิพลนั้นมักเกิดจากการที่มีคุณสมบัติบางประการที่ทำให้เกิดความเชื่อถือ ความเคารพ หรือการยอมรับจากกลุ่มคนที่ติดตาม องค์ประกอบเหล่านี้ไม่ใช่แค่ลักษณะภายนอกเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลมีผลต่อการสร้างทัศนคติหรือพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเลือกใช้สินค้า บริการ หรือแม้แต่การตัดสินใจในด้านชีวิตประจำวัน ในภาพรวม การที่ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์จะมีอิทธิพลได้นั้นควรจะคำนึงถึงคุณลักษณะทั้ง 5 องค์ประกอบหลัก (กุลนาถ, 2564) ดังนี้

1. ด้านความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) หมายถึง การรับรู้ของผู้ติดตามว่าผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ มีความซื่อสัตย์ จริงใจ โปร่งใส และนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ โดยไม่ได้ชี้นำด้วยผลประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป ส่งผลให้ผู้ติดตามเชื่อมั่นและยินดีรับฟังคำแนะนำหรือรีวิวต่าง ๆ

2. ด้านความเชี่ยวชาญ (Expertise) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ หรือทักษะเฉพาะด้านของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่แสดงออกผ่านเนื้อหาอย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ และมีความลึกซึ้ง ซึ่งทำให้ผู้ติดตามเชื่อมั่นและให้การยอมรับในฐานะผู้นำทางความคิดในสาขานั้น ๆ

3. ด้านความดึงดูดใจ (Attractiveness) หมายถึง การรับรู้ของผู้ติดตามว่าผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์มีบุคลิกภาพที่น่าสนใจ ซึ่งอาจมาจากรูปลักษณ์ภายนอก เสน่ห์เฉพาะตัว การสื่อสาร หรือการแสดงออกที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้เกิดความรู้สึกชื่นชอบ ประทับใจ และต้องการติดตามอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านความเคารพ (Respect) หมายถึง ผู้ติดตามให้ความสำคัญและให้เกียรติกับผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของความเห็น การตัดสินใจ หรือการสื่อสารต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความน่าเชื่อถือในการแสดงออก ความสุภาพ และความเป็นมืออาชีพของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์

5. ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย (Similarity) หมายถึง ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์มีคุณลักษณะ ทัศนคติ หรือบริบทชีวิตที่คล้ายคลึงกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำให้ผู้ติดตามรู้สึกว่าผู้ทรงอิทธิพลเข้าใจตนเองและมีความใกล้ชิดในเชิงประสบการณ์ ในบริบทของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ความเหมือนดังกล่าวอาจสะท้อนผ่านลักษณะ เฉพาะ เช่น สภาพผิว สีผิว ปัญหาผิว ไลฟ์สไตล์ เพศ วัย หรือรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวัน เมื่อผู้บริโภครับรู้ว่าผู้ทรงอิทธิพลมีลักษณะใกล้เคียงกับตนเอง จะเกิดความรู้สึกว่าสินค้าที่ถูกแนะนำมีความเหมาะสมและสามารถตอบโจทย์การใช้งานจริง ส่งผลให้เปิดใจรับข้อมูลมากขึ้น ลดความไม่แน่นอนในการตัดสินใจ และเพิ่มความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยรวมแล้ว ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มีคุณลักษณะครบทั้ง 5 ด้าน จะสามารถสร้างอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ติดตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการรับรู้แบรนด์ การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมการบริโภค

แนวคิดเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อ

ความตั้งใจซื้อ หมายถึง ระดับความเต็มใจหรือความพร้อมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการในอนาคตอันใกล้ ซึ่งเกิดจากการประเมินข้อมูล ทัศนคติ และความเชื่อที่มีต่อสินค้า ปัจจัยหลายประการสามารถส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ หนึ่งในนั้นคือ ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด หากปัจจัยเหล่านี้ได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคได้โดยตรง (ณัฐพัชร์, 2568) นอกจากนี้ ความตั้งใจซื้อยังสะท้อนถึงความพร้อมของผู้บริโภคที่จะตัดสินใจซื้อภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ เช่น การรับรู้ถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ประสบการณ์ที่ผ่านมา การเชื่อมโยงกับแบรนด์ และความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นผ่านช่องทางดิจิทัลและเทคโนโลยี Kotler (2021) ชี้ว่าความตั้งใจซื้อเกิดจากการโต้ตอบของหลายปัจจัย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นปัจจัยหลัก ๆ ดังนี้

1. ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix: 4Ps) ได้แก่ คุณลักษณะของสินค้า (Product) ราคา (Price) ช่องทางจัดจำหน่าย (Place) และกิจกรรมส่งเสริมการขาย (Promotion) การปรับปรุงปัจจัยเหล่านี้ช่วยเพิ่มความน่าสนใจและความพึงพอใจของผู้บริโภค ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อโดยตรง

2. ทัศนคติและความเชื่อของผู้บริโภค ครอบคลุมถึงการรับรู้คุณค่าและประโยชน์ของสินค้า รวมถึงความเชื่อมั่นในแบรนด์หรือผู้ขาย

3. อิทธิพลจากบุคคลและสังคม เช่น คำแนะนำจากครอบครัว เพื่อน หรือผู้ทรงอิทธิพลทางสังคม (Influencers) ตลอดจนเทรนด์และความนิยมในสังคม

4. ประสบการณ์และการรับรู้ส่วนตัว เช่น ประสบการณ์การใช้สินค้าหรือบริการในอดีต และระดับความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการ

โดยรวมแล้ว ความตั้งใจซื้อถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการพยากรณ์พฤติกรรมการซื้อในอนาคต การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ การตลาด และประสบการณ์ของลูกค้าจึงมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดผลกระทบของคุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยมีกรอบวิจัย ดังนี้ (รูปภาพที่ 1)

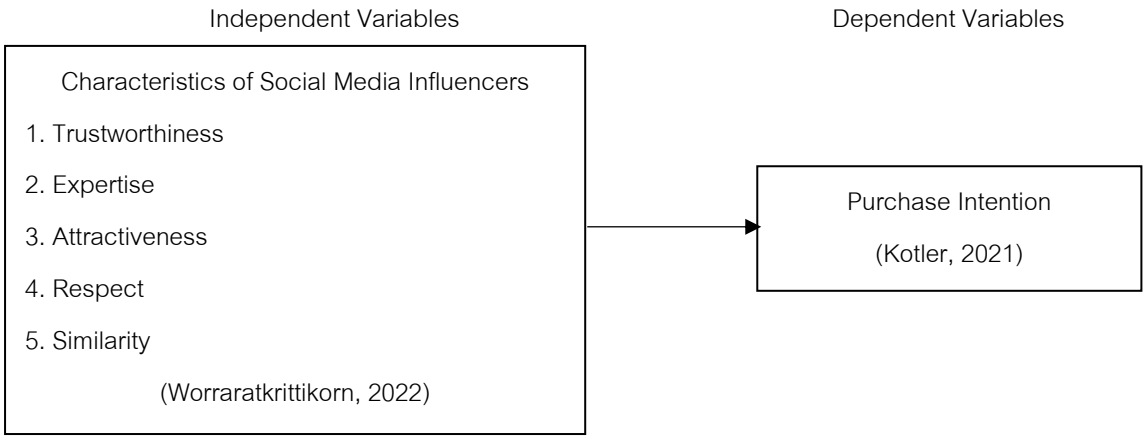

Figure 1 Conceptual framework

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ด้านความน่าไว้วางใจมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย

สมมติฐานที่ 2 คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ด้านความเชี่ยวชาญมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย

สมมติฐานที่ 3 คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ด้านความดึงดูดใจมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย

สมมติฐานที่ 4 คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ด้านด้านความเคารพมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย

สมมติฐานที่ 5 คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมายมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริโภคที่มีประสบการณ์การซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในประเทศไทย คำนวณจากสูตรไม่ทราบจำนวนของ Cochran (1977) ได้ขนาดตัวอย่างทั้งหมด 385 ตัวอย่าง ผู้วิจัยเก็บเพิ่ม 15 ตัวอย่าง รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือและแม่นยำมากขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งเกินค่าเกณฑ์ขั้นต่ำ 0.50 ถือว่ายอมรับได้ (ศิริชัย, 2545) จากนั้นดำเนินการทดสอบเบื้องต้น (Pre-test) จำนวน 30 ชุดกับผู้มีประสบการณ์ซื้อเครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย (ยกเว้นแอปพลิเคชันติ๊กต็อก) เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความเหมาะสม พบว่าคุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลมีค่าอำนาจจำแนก 0.681–0.930 และความตั้งใจซื้อ 0.581–0.646 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability Test) ของแบบสอบถามเป็นรายด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ซึ่งคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ระหว่าง 0.895–0.970 และความตั้งใจซื้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ที่ 0.816 ซึ่ง Hair et al. (2006) ได้เสนอว่าค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเกินกว่า 0.70 เป็นค่าที่เชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้ จึงเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ปรับปรุงตามคำแนะนำ จัดทำฉบับสมบูรณ์ และยื่นขอใบรับรองผ่านการอบรมจริยธรรมวิจัยในมนุษย์เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2567 ก่อนส่งแบบสอบถามพร้อมเกียรติบัตรขอพิจารณาจริยธรรมแบบยกเว้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2568 และได้รับอนุมัติวันที่ 7 กรกฎาคม 2568 ด้วยกระบวนการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอย่างรอบคอบนี้ ทำให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่เก็บจากกลุ่มตัวอย่างมีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ต่อไปในงานวิจัยนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบออนไลน์ โดยใช้โปรแกรม Google Form วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบสะดวก (Convenience Sampling) เลือกกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวกของผู้ตอบแบบสอบถาม และเก็บแบบสอบถามผ่านช่องทางแอปพลิเคชันติ๊กต็อก ในประเทศไทย เนื่องจากเป็นแอปพลิเคชันสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในกลุ่มผู้บริโภคเครื่องสำอาง และเป็นช่องทางหลักที่ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ใช้ในการรีวิวหรือประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง จึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ในการศึกษาพฤติกรรมและความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคผ่านแอปพลิเคชันดังนิยามศัพท์ดังกล่าว ทั้งนี้จะมีคำถามเพื่อคัดกรองกลุ่มตัวอย่างเพื่อตอบแบบสอบถาม โดยสอบถามประสบการณ์ซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก ตามการแนะนำของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ หากเคยจะให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำแบบสอบถามในข้อถัดไป และหากไม่เคยจะให้สิ้นสุดการตอบแบบสอบถาม ก่อนเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูล ได้กำหนดช่วงเวลาในการเก็บแบบสอบถามออนไลน์ระหว่างวันที่ 16 กรกฎาคม ถึง 16 สิงหาคม 2568 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 32 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก โดยใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติซึ่งประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของผู้บริโภคบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในประเทศไทย โดยใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวัดระดับคะแนนเฉลี่ย

3. การทดสอบความสัมพันธ์และผลกระทบของคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของผู้บริโภคบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (Multiple Correlation Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น ที่ร้อยละ 95 หรือที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของคุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคในประเทศไทย แบ่งหัวข้อในการนำเสนอได้ดังนี้ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อ และผลการทดสอบสมมติฐาน

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในประเทศไทย

ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก ในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 20–30 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีสถานะภาพ โสด อาชีพนักเรียน/นักศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท

ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของผู้บริโภคบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก ในประเทศไทย

ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก ในประเทศไทย พฤติกรรมส่วนใหญ่มีความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก นาน ๆ ครั้ง ประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่นิยมซื้อผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก คือ เมคอัพ (ลิปสติก, แป้ง, รองพื้น) วิธีการซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก โดยการค้นหาผลิตภัณฑ์เองจากแอปพลิเคชันติ๊กต็อก งบประมาณในการซื้อเครื่องสำอางผ่านแอปพิลเคชันติ๊กต็อกในแต่ละครั้ง ไม่เกิน 300 บาท ช่วงเวลาที่มักซื้อเครื่องสำอางผ่านแอปพิลเคชันติ๊กต็อก 18.00–21.59 น. และช่องทางการชำระเงินที่นิยมใช้ในการซื้อเครื่องสำอางผ่านแอปพิลเคชันติ๊กต็อก คือ การโอนเงินผ่านบัญชีธนาคาร

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในประเทศไทย

ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์โดยรวม อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความเคารพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ด้านความดึงดูด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ด้านความเชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ด้านความไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 และด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในประเทศไทย

ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก ได้แก่ท่านมีความสนใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์

เครื่องสำอางที่ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่ท่านชื่นชอบรับรอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และระดับปานกลาง ได้แก่ หากท่านคาดว่าจะซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ท่านมีแนวโน้มจะเลือกผลิตภัณฑ์ที่ผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่ท่านชื่นชอบเป็นผู้แนะนำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จาก Table 1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของคุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต๊อกของผู้บริโภคในประเทศไทย พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจเกิดปัญหา Multicollinearity ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบ Multicollinearity โดยใช้ค่า VIFs ปรากฏว่า ค่า VIFs ของตัวแปรอิสระ คุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ มีค่าตั้งแต่ 1.573-2.432 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันแต่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity (Black, 2006)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามความตั้งใจซื้อโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.415–0.692 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

Table 1 The results of the correlation analysis revealed the relationships between the characteristics of social media influencers and consumers' purchase intention toward cosmetic products via the TikTok application in Thailand

(n = 400)

Variables	1	2	3	4	5	6	VIFs
1. Purchase Intention	-	0.549**	0.416**	0.513**	0.415**	0.569**	
2. Trustworthiness		-	0.672**	0.576**	0.508**	0.488**	2.122
3. Expertise			-	0.573**	0.638**	0.406**	2.338
4. Attractiveness				-	0.692**	0.565**	2.432
5. Respect					-	0.464**	2.320
6. Similarity						-	1.573
Mean	3.32	3.67	3.82	3.83	4.04	3.52	
SD	0.89	0.80	0.81	0.81	0.77	0.86	

Note: *p < .05, two-tailed. **p < .01, two-tailed.

จาก Table 2 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยกับความตั้งใจซื้อโดยรวมของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต๊อกในประเทศไทย พบว่า คุณลักษณะผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ด้านความไว้วางใจ (t = 5.540, p < .000) ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย (t = 7.117, p < .000) มีความสัมพันธ์และผลกระทบทางบวกต่อความตั้งใจซื้อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านความดึงดูด (t = 2.505, p < .013) มีความสัมพันธ์และผลกระทบทางบวกต่อความตั้งใจซื้อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1 3 และ 5 สามารถเขียนสมการการถดถอยเชิงพหุคูณได้ดัง Equation (1)

$$Y = 0.254 + 0.340\ X_1 - 0.023X_2 + 0.162\ X_3 + 0.016X_4 + 0\ 0.348\ X_5 \quad (1)$$

Table 2 The examination of the relationship between regression coefficients and consumers' overall purchase intention toward cosmetic products via the TikTok application in Thailand

Social Media Influencers	Unstandardized (b)	Std.Error	Standardized (β)	*t*	Sig.
(Constant)	0.254	0.201		1.268	.205
Trustworthiness (X1)	0.340	0.061	0.306	5.540	.000**
Expertise (X2)	-0.023	0.063	-0.021	-0.357	.721
Attractiveness (X3)	0.162	0.065	0.148	2.505	.013*
Respect (X4)	0.016	0.066	0.014	0.238	.812
Similarity (X5)	0.348	0.049	0.338	7.117	.000**
SE_{est} = 0.67301; R = 0.659; R^2 = 0.434; *Adj* R^2 = 0.427 F = 60.388					

Note: ** Statistical significance at the .01 level., * Statistical significance at the .05 level.

บทสรุปและการวิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริโภคเครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20–30 ปี อยู่ในกลุ่มเจเนอเรชันซี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในระดับสูงและคุ้นเคยกับรูปแบบเนื้อหาวิดีโอสั้น ลักษณะดังกล่าวเอื้อต่อการรับข้อมูลสินค้าได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้บริโภคกลุ่มนี้มีแนวโน้มตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะเมื่อมีข้อจำกัดด้านรายได้ ผู้บริโภคจึงให้ความสำคัญกับความคุ้มค่า ความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ และคำแนะนำจากผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์เป็นพิเศษ ซึ่งสะท้อนบทบาทของผู้ทรงอิทธิพลในฐานะแหล่งข้อมูลสำคัญในการลดความเสี่ยงก่อนการตัดสินใจซื้อ (ชลธิชา, 2566)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าผู้บริโภคมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ความไว้วางใจ ความเชี่ยวชาญ ความดึงดูด ความเคารพ และความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย สะท้อนว่าผู้ทรงอิทธิพลที่สามารถสื่อสารอย่างโปร่งใส มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ นำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นธรรมชาติ และมีลักษณะหรือวิถีชีวิตใกล้เคียงกับผู้บริโภค สามารถสร้างความเชื่อมั่นและความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้ติดตามได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์มติ๊กต็อก (จิระนันท์, 2566; ปิญชาน์, 2565; Mohamed & Gadiman, 2024)

ผู้บริโภคมีความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกอยู่ในระดับมาก อันเป็นผลมาจากการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ผ่านประสบการณ์จริง รีวิวจากผู้ใช้งานจำนวนมาก และการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบวิดีโอสั้นที่เข้าใจง่าย ความไว้วางใจต่อผู้แนะนำสินค้า รวมถึงการมีส่วนร่วมกับเนื้อหา มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความตั้งใจซื้อ ทำให้กระบวนการตัดสินใจซื้อเป็นไปอย่างรวดเร็วและมั่นใจมากยิ่งขึ้น (Jia & Kim, 2024; Siregar et al., 2024)

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า คุณลักษณะด้านความไว้วางใจของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ทรงอิทธิพลที่สื่อสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอย่างตรงไปตรงมา แสดงผลการใช้จริง และไม่โฆษณาเกินจริง ช่วยลดการรับรู้ความเสี่ยงเกี่ยวกับคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าเครื่องสำอาง ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจ เปิดใจรับคำแนะนำ และตัดสินใจซื้อผ่านแอปพลิเค

ชัน ติ๊กต็อกได้ง่ายขึ้น ความไว้วางใจจึงทำหน้าที่เป็นกลไกหลักที่เชื่อมโยงระหว่างการสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลกับพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางของผู้บริโภคบนสื่อสังคมออนไลน์ (Casaló et al., 2020; Ki et al., 2020)

ในทางตรงกันข้าม คุณลักษณะด้านความเชี่ยวชาญของผู้ทรงอิทธิพลไม่พบความสัมพันธ์และผลกระทบต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางโดยตรง แม้ว่าผู้บริโภคจะรับรู้ว่าผู้ทรงอิทธิพลมีความรู้และความสามารถด้านผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในระดับสูงก็ตาม ผลดังกล่าวสะท้อนว่าผู้บริโภคบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก โดยเฉพาะกลุ่มเจเนอเรชันซี ให้ความสำคัญกับการนำเสนอที่เป็นกันเอง เข้าใจง่าย และมีความบันเทิงมากกว่าการอธิบายข้อมูลเชิงเทคนิคที่ซับซ้อน ความเชี่ยวชาญจึงอาจทำหน้าที่เป็นปัจจัยสนับสนุนผ่านการเสริมสร้างความไว้วางใจหรือความสัมพันธ์กับผู้ติดตาม มากกว่าการส่งผลต่อความตั้งใจซื้อเครื่องสำอางโดยตรง (Djafarova & Rushworth, 2017; Sokolova & Kefi, 2020)

สำหรับคุณลักษณะด้านความดึงดูดของผู้ทรงอิทธิพล พบว่ามีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก รูปลักษณ์ บุคลิกภาพ และรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจช่วยสร้างความสนใจ ความชื่นชอบ และแรงบันดาลใจให้แก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะในกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางซึ่งเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์และความงาม ความดึงดูดของผู้ทรงอิทธิพลช่วยทำให้ผู้บริโภคจินตนาการถึงผลลัพธ์จากการใช้สินค้าและเพิ่มความเต็มใจในการทดลองหรือซื้อผลิตภัณฑ์ผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก (Fitriani et al., 2023; Suryakrisna & Susanti, 2024)

ในขณะที่คุณลักษณะด้านความเคารพไม่พบความสัมพันธ์และผลกระทบต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง แม้ว่าผู้บริโภคจะประเมินคุณลักษณะดังกล่าวในระดับสูง ผลการวิจัยสะท้อนว่าผู้บริโภคบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกให้ความสำคัญกับความใกล้ชิด ความเป็นมิตร และการสื่อสารในลักษณะเพื่อนมากกว่าภาพลักษณ์เชิงสถานะหรือชื่อเสียงของผู้ทรงอิทธิพล การยกย่องหรือชื่นชมผู้ทรงอิทธิพลจึงไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางเสมอไป หากขาดความรู้สึกเชื่อมโยงหรือความไว้วางใจ (Bogdan et al., 2025; Sharkasi & Rezakhah, 2023)

ในส่วนของคุณลักษณะด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย พบว่ามีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกอย่างมีนัยสำคัญ ผู้บริโภคมีแนวโน้มเชื่อถือและเปิดรับคำแนะนำจากผู้ทรงอิทธิพลที่มีลักษณะการใช้ชีวิต ปัญหาผิว หรือประสบการณ์ด้านการใช้เครื่องสำอางใกล้เคียงกับตนเอง ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันดังกล่าวช่วยลดความไม่แน่นอนเกี่ยวกับความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ และเพิ่มความมั่นใจว่าสินค้าเครื่องสำอางที่ได้รับการแนะนำสามารถตอบโจทย์ความต้องการของตนได้ ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการทดลองและตัดสินใจซื้อผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อกในที่สุด (Liu & Zheng, 2024; Rani et al., 2023)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1. ธุรกิจควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้ทรงอิทธิพลที่มีความไว้วางใจสูง โดยพิจารณาจากความโปร่งใสในการสื่อสาร การนำเสนอประสบการณ์การใช้ผลิตภัณฑ์จริง และการหลีกเลี่ยงการโฆษณาเกินจริง ผู้ทรงอิทธิพลที่สามารถถ่ายทอดข้อมูลอย่างจริงใจจะช่วยลดการรับรู้ความเสี่ยงของผู้บริโภคเกี่ยวกับคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผ่านแพลตฟอร์มติ๊กต็อกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ธุรกิจควรเลือกใช้ผู้ทรงอิทธิพลที่มีความดึงดูดและรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมกับแอปพลิเคชันฟอร์มติ๊กต็อก เนื่องจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางเป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์และความงาม การนำเสนอผ่านวิดีโอ

สั้นที่มีความน่าสนใจ สร้างแรงบันดาลใจ และสามารถแสดงผลลัพธ์ของการใช้ผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน จะช่วยเพิ่มการรับรู้คุณค่าและกระตุ้นความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค

3. ธุรกิจควรให้ความสำคัญกับความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย ในการคัดเลือกผู้ทรงอิทธิพล เช่น อายุ ไลฟ์สไตล์ ปัญหาผิว หรือพฤติกรรมการใช้เครื่องสำอางที่ใกล้เคียงกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ผู้ทรงอิทธิพลที่สะท้อนภาพของผู้บริโภคจริงจะช่วยสร้างความรู้สึกเชื่อมโยง ความเป็นกันเอง และเพิ่มความน่าเชื่อถือของคำแนะนำสินค้า ส่งผลให้ผู้บริโภครู้สึกว่าสินค้ามีความเหมาะสมกับตนเองมากขึ้น

4. แม้ว่าความเชี่ยวชาญของผู้ทรงอิทธิพลจะไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อโดยตรง แต่ธุรกิจสามารถใช้ความเชี่ยวชาญดังกล่าวในลักษณะของ ข้อมูลสนับสนุน เช่น การอธิบายวิธีใช้ ข้อควรระวัง หรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ในระดับที่เข้าใจง่าย เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ โดยไม่เน้นข้อมูลเชิงเทคนิคที่ซับซ้อนเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก

5. จากผลการศึกษาพฤติกรรมการซื้อ พบว่าผู้บริโภคมีแนวโน้มตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในช่วงเวลา 18.00–21.59 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการใช้งานแอปพลิเคชันสูง ธุรกิจจึงควรวางแผนการยิงโฆษณา การไลฟ์สด หรือการเผยแพร่เนื้อหาของผู้ทรงอิทธิพลในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ

6. ในด้านงบประมาณ พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในระดับราคา ไม่เกิน 300 บาท ธุรกิจจึงควรออกแบบกลยุทธ์ด้านราคา เช่น การจัดโปรโมชั่นราคาพิเศษ ชุดทดลอง ขนาดพกพา หรือส่วนลดเฉพาะช่วงเวลา (Flash Sale) เพื่อสอดคล้องกับกำลังซื้อและเพิ่มแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายการศึกษาไปยัง ธุรกิจประเภทอื่น เช่น อาหารเสริมหรือแฟชั่น เพื่อเปรียบเทียบว่าคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ยังมีผลต่อความตั้งใจซื้อในลักษณะเดียวกันหรือไม่ และเพื่อให้ได้ความเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคในแต่ละอุตสาหกรรมอย่างเหมาะสม

2. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพล และค้นพบปัจจัยใหม่ ๆ ที่อาจไม่ปรากฏในงานวิจัยเชิงปริมาณ

3. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจมีผลต่อความตั้งใจซื้อ เช่น รีวิวจากผู้ใช้งานจริง ความผูกพันกับผู้ทรงอิทธิพล เนื้อหาคอนเทนต์ ความคิดเห็นจากผู้บริโภค และประสบการณ์การซื้อที่ผ่านมา เพื่อให้เข้าใจแรงจูงใจของผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กุลนาถ วรรัฐกฤติกร. (2564). *คุณลักษณะของ Power Influencers ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านคาเฟ่ของผู้บริโภคในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กมลวรรณ อยู่วัฒนะ (2568). การกำหนดนิติสัมพันธ์ในการโฆษณาสินค้าและบริการผ่านผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, *14*(2), 1–13.

จิระนันท์ คำแสน. (2023). *อิทธิพลความน่าเชื่อถือของอินฟลูเอนเซอร์ต่อความตั้งใจซื้อในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์มติ๊กต็อก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชลธิชา อริยตรัยรัตน์ (2566). *พฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภค Generation Z ในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ณัฐพัชร์ วิเศษพาณิช. (2568). ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์สกินแคร์ของผู้บริโภค Gen Z ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสาร BU Academic Review, 24*(1), 1–24. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/buacademicreview/article/view/277577/179987

ปิญชาน์ คำผา (2565). *พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารและการรับรู้คุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์บนแพลตฟอร์ม TikTok กับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าของผู้บริโภค Gen Z* [ปริญญานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปรียา ตัณฑ์เจริญรัตน์. (2566). อิทธิพลของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีชื่อเสียงต่อการตัดสินใจซื้อน้ำหอมของผู้บริโภควัยทำงาน. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, *6*(3), 1–14. https://doi.org/10.14456/issc.2023.39

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2545). *ทฤษฎีการประเมิน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2567). *คาดการณ์ตลาดสินค้าความงามในประเทศปี 67 โตถึง 10.4%.* https://www.themyth.co.th/beauty-market-forecast/

อารยา โขงจำปา. (2566). *อิทธิพลของอินฟลูเอนเซอร์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอาง: กรณีศึกษาแอปพลิเคชัน TikTok* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Bogdan, A., Dospinescu, N., & Dospinescu, O. (2025). *Beyond credibility: Understanding the mediators between electronic word-of-mouth and purchase intention*. arXiv preprint, 2504.05359. https://doi.org/10.48550/arXiv.2504.05359

Casaló, L. V., Flavián, C., & Ibáñez-Sánchez, S. (2020). Influencers on Instagram: Antecedents and consequences of opinion leadership. *Journal of Business Research*, *117*, 510–519. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.07.005

Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.

Djafarova, E., & Rushworth, C. (2017). Exploring the credibility of online celebrities' Instagram profiles in influencing the purchase decisions of young female users. *Computers in Human Behavior, 68*, 1–7.

Fitriani, D., Udayana, I. B. N., & Hutami, L. T. H. (2023). The effect of influencer attractiveness and expertise on increasing purchase intention with brand image as an intervening variable: Case study of consumers of Scarlett Whitening products in Yogyakarta City. *Journal of Management and Islamic Finance*, *3*(1), 62–76. https://doi.org/10.22515/jmif.v3i1.6441

Hair, J. F., Black, W., Babin, B., Anderson, R. E., & Tatham, R. (2006). *Multivariate Data Analysis* (6th ed.). Pearson Education.

Howard, J. A. (1994). *Buyer behavior in marketing strategy* (2nd ed.). Prentice Hall.

Jia, W., & Kim, H. (2024). The impact of TikTok K-beauty video characteristics on beauty management behavior and cosmetics purchase intention. *Journal of International Crisis and Risk Communication Research. 7*(3), 60–73. https://doi.org/10.63278/jicrcr.vi.2210

Ki, C., Cuevas, L., Chong, S. M., & Lim, H. (2020). Influencer marketing: Social media influencers as human brands attaching to followers and yielding positive marketing results by fulfilling needs. *Journal of Retailing and Consumer Services*, *54*, 102133.

Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2021). *Marketing 5.0: Technology for humanity*. Wiley.

Liu, X., & Zheng, Y. (2024). The persuasive power of social media influencers in brand credibility and purchase intention. *Humanities and Social Sciences Communications, 11*, 109. https://doi.org/10.1057/s41599-023-02512-1

MBA Magazine. (2023*). Nielsen Trust in Advertising พบว่า คนไทยราว 75% ให้ความไว้วางใจในรีวิวและความคิดเห็นออนไลน์รวมถึงจากผู้ทรงอิทธิพล* (Nielsen Trust in Advertising report). https://mbamagazine.net/index.php/business/marketing/itemlist/tag/นีลเส็น

MGR Online. (2025). *บิวตี้แบรนด์ไทยมาแรง TikTok Shop รุกแคมเปญ TikTokShopThaiRisers*. https://mgronline.com/smes/detail/9680000109931

Mohamed, N. N., & Gadiman, N. S. (2024). The influence of YouTube influencer credibility on consumer purchase intention of cosmetic products in Malaysia. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, *13*(4), Article 23138.

Nielsen. (2023). *80% of social media users in Asia who follow influencers are likely to purchase products recommended by the influencers*. https://www.nielsen.com/news-center/2022/80-of-social-media-users-in-asia-who-follow-influencers-are-likely-to-purchase-products-recommended-by-the-influencers/

Rani, A., Chaudhary, N., & Gusai, O. P. (2023). Impact of social media influencers' credibility and similarity on Instagram consumers' purchase intention. *Review of Professional Management. 21*(2). https://doi.org/10.1177/09728686231185973

ReportLinker. (2024). *The impact of influencer marketing on cosmetic brand growth*. https://www.reportlinker.com/article/5640

Sharkasi, N., & Rezakhah, S. (2023). *Sequential mediation of parasocial relationships for purchase intention: PLS-SEM and machine learning approach.* arXiv preprint, 2307.00005.

Siregar, H. T., Nugroho, A., & Fitria, N. (2024). Model of forming purchase intention for skincare products through TikTok social media. *International Journal of Social and Management Studies*, *5*(1), 101–110.

Sokolova, K., & Kefi, H. (2020). Instagram and YouTube bloggers promote it, why should I buy? How credibility and parasocial interaction influence purchase intentions. *Journal of Retailing and Consumer Services*, *53*, 101742. https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2019.01.011

Statista. (2024). *Beauty and personal care in Thailand – statistics & facts.* https://www.statista.com/topics/7578/beauty-and-personal-care-in-thailand/

Suryakrisna, A., & Susanti, C. E. (2024). Pengaruh attractiveness, trustworthiness dan expertise social media influencer terhadap purchase intention pelanggan Skintific di West Jakarta. *Jurnal Manajerial dan Kewirausahaan*, *6*(4).

TikTok. (2023). *TikTok ควบรวมคอนเทนต์และคอมเมิร์ซสู่ประสบการณ์ช้อปปิ้งไร้รอยต่อ*. TikTok Newsroom. https://newsroom.tiktok.com/th-th/tiktok-is-the-platform-where-content-and-commerce-converge-helping-consumers-discover-and-make-their-next-purchase-thailand

Wisesight. (2023). *1st Time In Thailand Influencer Data Landscape Powered By Wisesight*. https://wisesight.com/th/articles/1st-time-in-thailand-influencer-data-landscape-powered-by-wisesight/

Entrepreneurial capability and innovative performance: The moderating role of science park services

Tam Tanjaya[a,*], Chadaporn Sahai[b]

[a] Digital Marketing program, School of Business Administration, Bangkok University, Pathum Thani 12120, Thailand

[b] Technology Management and Innopreneurship program, Graduate School, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: tam.t@bu.ac.th

Abstract

Science parks play a crucial role in supporting small enterprises and startups, particularly in developing countries like Thailand, which often face resource and innovation constraints. This study investigates the factors influencing the innovative performance of entrepreneurs and tenants in Thailand's science parks. This quantitative research utilized a survey design, collecting data from 113 entrepreneurs and tenants in Thailand's science parks, analyzed using stepwise multiple regression and moderation analysis, employing the Hayes Process Macro in SPSS. The findings reveal that three key entrepreneurial capabilities significantly predict innovative performance: self-motivation and achievement orientation, leadership and management skills, and proactive learning and analytical abilities. Drive and self-achievement were identified as the most significant predictor. The primary innovative outcome expected by these entrepreneurs is technological development. Furthermore, the study confirms the vital role of science park services. Business support services, such as entrepreneurial skill development and business planning consultations, were found to play a significant moderating role in enhancing the relationship between entrepreneurial capabilities and innovative performance. Innovative performance stems from the combined influence of individual entrepreneurial capabilities and ecosystem-level support. Integrating these factors clarifies how innovation emerges in developing-country science parks and informs the design of more effective policies and support programs.

Keywords: entrepreneur, entrepreneurial capability, innovative performance, service input, science Park

Introduction

Science parks originated with the establishment of the first park by Stanford University in 1950, which paved the way for Silicon Valley, a global phenomenon known as Siliconia. The core mission of science parks is to create an environment conducive to research, knowledge exchange, and the development of innovative products and services. They provide critical physical infrastructure, facilities, and support for leveraging technology-driven knowledge. As hybrid institutions, science parks embody the Triple Helix system, facilitating interactions among government, academia, and industry (Etzkowitz & Leydesdorff, 2000). In developing

countries, science parks serve as a strategic tool to foster innovation and competitiveness, particularly benefiting small and new businesses that often face resource limitations and high investment costs. In Thailand, the Ministry of Higher Education, Science, Research, and Innovation (MHESI) supports science park initiatives, aligning with the national ambition to transition toward a developed, knowledge-based economy by 2036.

Despite their strategic significance, the effectiveness of science parks in fostering innovation and competitiveness among tenant firms remains uncertain, particularly in developing-country contexts, where success models from developed economies may not be directly transferable (Boehm & Hogan, 2013). Science Park performance therefore depends heavily on context-specific design, management practices, and the relevance of services provided. More critically, empirical research remains limited on which entrepreneurial capabilities most strongly enhance innovation performance within science parks and whether existing services adequately support these capabilities. This gap poses challenges for science park managers and policymakers in designing effective support mechanisms. Accordingly, a systematic examination of entrepreneurs' expected innovation performance and the role of science park services in strengthening entrepreneurial capabilities is essential to clarify how science parks contribute to creativity, innovation, and sustained competitiveness in developing economies such as Thailand.

This study aims to investigate the factors influencing the expected innovation performance (IP) of entrepreneurs and companies located within Thailand's science parks. Specifically, the research seeks: (1) To examine the entrepreneurial capability (EC) factors influencing expected IP; (2) To investigate the moderating role of science park services (service input) on the relationship between EC and expected IP; and (3) To explore the expected innovative performance anticipated by entrepreneurs and companies. The ultimate goal is to provide actionable insights for improving the development of innovative and competitive organizations within these parks

Literature Review

Entrepreneurship plays a critical role in innovation and economic development, as entrepreneurs act as catalysts for transformative change by creatively allocating resources and enhancing organizational competitiveness (Somwethee et al., 2023). Within innovation-driven environments such as science parks, entrepreneurial outcomes are shaped not only by individual capabilities but also by the institutional and service contexts in which entrepreneurs operate.

1. Entrepreneurial Capability (EC) is defined as the skills, knowledge, and experience required to identify, develop, and exploit business opportunities (Chen, 2002). Early entrepreneurship literature conceptualized EC at the individual level, emphasizing attributes such as motivation, cognitive ability, interpersonal and communication skills, and technical competence. According to Bygrave (2004), successful entrepreneurs are characterized by five core competencies: (1) drive and motivation, encompassing ambition and perseverance; (2) intellectual abilities, specifically creative and critical thinking; (3) interpersonal skills, including emotional stability and empathy; (4) communication proficiency, both verbal and written; and

(5) technical expertise, comprising the specialized knowledge and practical experience essential for business operations. Somwethee et al. (2023) define EC as the ability to drive organizations toward their goals through intrinsic motivation, creativity, problem-solving ability, communication, and managerial expertise. They identify four core dimensions: passion and self-achievement, integrity and commitment, leadership and management, and proactive learning and analytical skills. These dimensions have been shown to positively influence innovation capability and sustainable organizational performance. (Denmoree, 2023) Consequently, EC is increasingly recognized as a key determinant of innovation outcomes, particularly in knowledge-intensive contexts such as science parks.

2. Innovation performance (IP) reflects the ability of an organization to transform inputs into valuable innovations that contribute to its competitiveness and growth (Sawasdee, 2021). At the organizational level, the measurement of IP has predominantly focused on output indicators, which capture the tangible outcomes of innovation activities and the success of innovation-related processes (Batabyal & Beladi, 2014). These output-based indicators include the number of patents granted, the introduction of new products or services, sales revenue, profitability, market share, and overall business growth rates. Such measures are widely used in organizational research because they provide concrete evidence of innovation effectiveness and its impact on firm performance (Meissner & Shmatko, 2017).

3. Service inputs (SI) Science parks contribute to innovation performance by providing essential service inputs that support entrepreneurial and organizational capabilities. Collaboration with external organizations and access to science park services such as legal and intellectual property support, human resource development, policy guidance, marketing assistance, and networking have been shown to significantly influence innovation outcomes (Motohashi, 2015). Moreover, infrastructure quality, financial support, venture capital availability, and proximity to universities enhance technology transfer and knowledge diffusion (Albahari et al., 2019). Human resources, in particular, are identified as the most influential factor in transforming tenant firms into innovative and competitive organizations (Aliahmadi et al., 2015). Empirical evidence further indicates that science park effectiveness varies by regional and strategic context, with proximity to universities and the presence of incubation centers positively affecting innovation and firm growth (Link & Scott, 2003). Drawing on evidence from Southeast Asia, especially Singapore, comprehensive science park services are shown to be crucial drivers of entrepreneurial success and innovation (Entringe & Da Silva, 2020; Khayatian, 2021).

While prior studies have independently established the importance of entrepreneurial capability, innovation performance, and science park services, limited research has examined their interrelationships in an integrated framework, particularly in developing-country contexts. Specifically, it remains unclear how entrepreneurial capability influences expected innovation performance within science parks and whether service inputs strengthen or moderate this relationship. To address this gap, this study proposes a conceptual framework that links entrepreneurial capability to expected innovation performance, with science park service

inputs conceptualized as a moderating mechanism shaping this relationship. These proposed relationships are visually summarized in Figure 1.

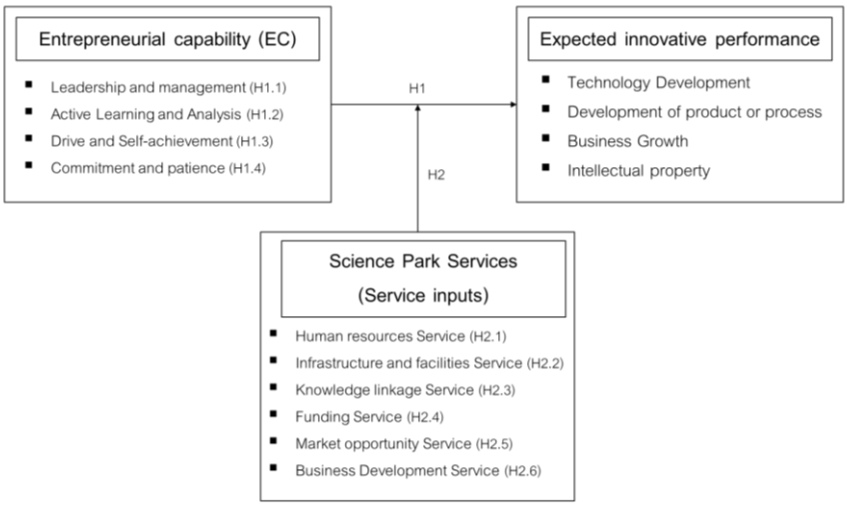

Figure 1 Conceptual Framework

Methodology

The population of this study consisted of 222 entrepreneurs and firms located in Thailand Science Park, Pathum Thani Province, who had experience and received support from the park's services (Thailand Science Park, 2023). Data were collected through a Likert-scale online questionnaire administered via Google Forms during October–November 2025, yielding 113 valid responses (50.9%), which exceeded the minimum acceptable response rate (Aaker et al., 2001). Non-response bias was assessed using an independent samples t-test comparing early and late respondents, and no significant differences in expected innovation performance were found (Sig = 0.917, $p > .05$). Purposive sampling was employed, as the entire population was deemed appropriate for the study. Instrument reliability was confirmed through a pilot test with 30 samples, with Cronbach's Alpha values of 0.824, 0.901, and 0.749, all exceeding the recommended threshold of 0.70 (Schmitt, 1996).

The research instrument's internal consistency was evaluated through a pilot test with 30 respondents sharing similar characteristics to the target population to ensure clarity and interpretability. Reliability was assessed using Cronbach's Alpha coefficient, which yielded robust results across all constructs (Schmitt, 1996). Specifically, the Service Inputs (SI) scale demonstrated "Excellent" reliability ($\alpha = 0.901$), while Entrepreneurial Capability (EC) showed "Good" internal consistency ($\alpha = 0.824$). The Innovation Performance (IP) scale also met the required standards with an "Acceptable" level ($\alpha = 0.749$). These findings confirm that the questionnaire is highly reliable and effective for formal data collection within the entrepreneurial ecosystem.

Multicollinearity was examined by analyzing the correlations among the independent variables. The results showed that all entrepreneurial competency factors were positively and significantly correlated with

expected innovation performance ($p < .01$). The strongest relationships were found for achievement motivation and self-fulfillment (r = 0.674) and proactive learning and analytical competency (r = 0.644), while leadership and management (r = 0.610) and perseverance and resilience (r = 0.566) demonstrated moderate correlations. Correlation analysis among the independent variables indicated that all variables were significantly related at the 0.01 level, with the highest correlation observed between achievement motivation and self-fulfillment (X3) and proactive learning and analytical competency (X2) (r = 0.694). As all correlation coefficients were below the threshold of 0.85, multicollinearity was not considered a concern in this study (Kline, 2005).

Result

This research involves data collection from a sample of entrepreneurs and companies located in the Thailand Science Park, which have experience and have received support from the services of the Thailand Science Park. A total of 113 samples were collected from this group.

Descriptive Findings

Entrepreneurs and tenants exhibited a generally moderate level of entrepreneurial capability ($M = 3.33$, $SD = 0.424$). The highest capabilities were in learning and proactive analysis ($M = 3.47$, $SD = 0.580$) and drive and self-achievement ($M = 3.36$, $SD = 0.476$). Science Park services (Service input) were also rated at moderate levels. The services deemed most beneficial were infrastructure and facilities ($M = 3.46$, $SD = 0.528$) and market opportunity promotion ($M = 3.46$, $SD = 0.565$). These were followed by human resources ($M = 3.34$, $SD = 0.637$) and funding acquisition services ($M = 3.34$, $SD = 0.558$). Business support services had a mean score of 3.25 ($SD = 0.597$), while the knowledge linking service received the lowest average score ($M = 3.23$, $SD = 0.573$). Regarding expected innovative performance, entrepreneurs anticipated the strongest support in technology development ($M = 3.43$, $SD = 0.508$), followed by intellectual property ($M = 3.40$, $SD = 0.649$) and business growth ($M = 3.37$, $SD = 0.589$).

Stepwise Multiple Regression Analysis

The Stepwise Multiple Regression Analysis was conducted to determine the factors influencing the expected innovation performance of entrepreneurs. The results revealed that three key variables Self-motivation and achievement drive, Leadership and management capabilities, and Proactive learning and analytical skills collectively predict the outcome with statistical significance at the 0.05 level.

The model demonstrates a strong relationship, characterized by a multiple correlation coefficient (R) of 0.747. Together, these three factors account for 55.8% of the variance in expected innovation performance ($R^2 = 0.558$), with a standard error of estimation (SEE) of 0.311.

Regarding the specific influence of each predictor, Capability in drive and self-achievement exhibited a regression coefficient of 0.333. This indicates that a one-unit increase in self-motivation and achievement drive corresponds to a 0.333 unit increase in expected innovation performance, holding other factors constant.

Similarly, Capability in leadership and management displayed a coefficient of 0.215, signifying that a one-unit rise in this capability results in a 0.215 unit increase in performance. Furthermore, Capability in learning and proactive analysis showed a coefficient of 0.202, meaning that a one-unit improvement in these skills leads to a 0.202 unit increase in the outcome variable as shown in Table 1.

Based on these findings, the predictive model can be expressed through the raw score regression equation as $Y = 0.848 + 0.333(X3) + 0.215(X1) + 0.202(X2)$. Alternatively, using standardized scores to compare the relative weight of each factor, the equation is defined as $Z_Y = 0.343(Z_{X3}) + 0.267(Z_{X1}) + 0.254(Z_{X2})$.

Table 1 Results of Stepwise Multiple Regression Analysis with Incremental Inclusion of Variables

		B	*SD*	*Beta*	*t*	*p*
1	Capability in drive and self-achievement (*X3*)	0.333	0.090	0.343	3.692	< .001
2	Capability in leadership and management (*X1*)	0.215	0.065	0.267	3.277	.001
3	Capability in learning and proactive analysis (*X2*)	0.202	0.073	0.254	2.752	.007
R = 0.747	R^2 = 0.558		*Adjusted* R^2 = 0.545			
SEE = 0.311	*F* = 45.81*		*Constant* = 0.848			

Note: *Statistically significant at the .05 level

Moderation Analysis

The moderation analysis using the Hayes Process Macro tested the influence of science park service inputs on the relationship between entrepreneurial capability and innovative performance.

Only one service factor was found to be a significant moderator. That is Business development services. The relationship between entrepreneurial capabilities and expected innovative performance was significantly moderated by business support services (p = .0213) as shown in Table 2.

Table 2 Test for Moderating Variables Using the Hayes Process Macro

	coeff	*se*	*t*	*p*	*LLCI*	*ULCI*
constant	3.3380	0.0273	122.0902	0.0000	3.2823	3.3922
Entrepreneurial capability (X)	0.5782	0.0760	7.6033	0.0000	0.4274	0.7289
Business development services (M_6)	0.3123	0.0502	6.2168	0.0000	0.2127	0.4118
Int_1	0.2032	0.0870	2.3369	0.0213	0.0309	0.3755

The remaining five service inputs: Human resource services, Infrastructure and facilities services, Knowledge linkage services, Funding services, and Market opportunity services were not found to be statistically significant moderators of the relationship.

Discussion

The finding that achievement motivation and self-fulfillment serve as the primary predictors of innovation performance aligns with the Entrepreneurial Event Theory, which posits that individual initiative and perceived desirability are fundamental to innovative behavior. These results reinforce the work of Somwethee et al. (2023), suggesting that in high-pressure ecosystems like Science Parks, the internal drive for success outweighs mere operational persistence. Conversely, the non-significance of commitment and perseverance indicates a theoretical shift; in a rapidly evolving technological landscape, "grit" alone is insufficient without the agility and strategic creativity required to pivot. This divergence from traditional entrepreneurship literature suggests that within a Science Park context, innovation is driven more by opportunity-seeking behaviors than by long-term endurance.

Regarding the moderating role of Science Park services, the significant impact of business support services validates the Resource-Based View (RBV), where external intangible assets such as expert consultancy and business planning act as catalysts that transform internal entrepreneurial capabilities into competitive advantages (Entringe & Da Silva, 2020). However, the lack of moderating effects from infrastructure, funding access, and networking requires critical reflection (Aliahmadi et al., 2015; Zeng et al., 2010). In the specific context of Thailand Science Park, this may suggest a service-capability mismatch or a saturation effect, where basic infrastructure and funding are viewed as hygiene factors rather than strategic differentiators. In the Thai business ecosystem, where SMEs often face high barriers to market entry, the results imply that entrepreneurs prioritize specialized business coaching and IPO preparation over generic networking, as the former provides a more direct pathway to commercialization and institutional legitimacy.

Conclusion

This research highlights the critical factors that influence the innovative performance of entrepreneurs and tenant companies in Thailand's science parks. The findings underscore the importance of entrepreneurial capabilities particularly self-motivation and achievement drive, leadership and management skills, and proactive learning and analytical abilities as key determinants of expected innovative performance. These capabilities collectively accounted for a significant proportion of the variance in innovative outcomes, reaffirming their pivotal role in fostering technological advancements, business growth, and intellectual property development.

Moreover, the study revealed that business support services, among the inputs provided by science parks, play a significant moderating role in enhancing the relationship between entrepreneurial capabilities and innovation performance. This insight emphasizes the need for science parks to refine their service offerings, focusing on tailored business support, skill development, and strategic consultations to meet the dynamic needs of entrepreneurs and foster sustainable growth.

The research contributes to the broader understanding of how science parks in developing countries can effectively design and implement strategies that promote entrepreneurship and innovation. By aligning their

infrastructure and services with the expectations and requirements of tenant companies, science parks can not only drive regional economic development but also position themselves as key hubs of technological and entrepreneurial excellence.

Recommendation and Limitation

To enhance innovative performance, science parks should prioritize the development of comprehensive business support services that bolster entrepreneurial capabilities. Strategic focus should be directed toward providing business planning consultations and cultivating operational knowledge, alongside end-to-end technology development support ranging from R&D consultancy to the provision of specialized research equipment. Furthermore, fostering cross-sector collaboration and targeting core entrepreneurial competencies through leadership coaching, proactive analysis workshops, and psychological empowerment is essential for driving national economic growth.

Despite these insights, several limitations warrant consideration. The reliance on a quantitative survey design may lack the nuanced, qualitative depth inherent in individual entrepreneurial experiences. Additionally, the heterogeneity of the sample, spanning diverse professional roles and hierarchical levels, may introduce varied perspectives that impact the uniformity of the findings. Finally, temporal constraints precluded the use of longitudinal observations or in-depth interviews, which are vital for uncovering the deeper, evolving trends within the entrepreneurial ecosystem.

References

Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2001). *Marketing research* (7th ed.). John Wiley Operations Research & Sons.

Albahari, A., Klofsten, M., & Rubio-Romero, J. C. (2019). Science and technology parks: A study of value creation for park tenants. *The Journal of Technology Transfer*, *44*(4), 1256–1272.

Aliahmadi, A., Sadeghi, M. E., Nozari, H., Jafari-Eskandari, M., & Najafi, S. E. (2015). Studying key factors to creating competitive advantage in science Park. In *Proceedings of the ninth international conference on management science and engineering management* (pp. 977–987). Springer Berlin Heidelberg.

Batabyal, A. A., & Beladi, H. (2014). Innovation driven economic growth in multiple regions and taxation: A dynamic analysis. *International Regional Science Review*, *37*(4), 459–472.

Boehm, D. N., & Hogan, T. (2013). Science-to-Business collaborations: A science-to-business marketing perspective on scientific knowledge commercialization. *Industrial Marketing Management*, *42*(4), 564–579.

Bygrave, W. D. (2004). The entrepreneurial process. *The portable MBA in entrepreneurship*, *2*, 1–26.

Chen, J., Carlson, B. E., & Del Genio, A. D. (2002). Evidence for strengthening of the tropical general circulation in the 1990s. *Science, 295*(5556), 838–841.

Denmoree, P., Tachaphahapong, S. S., & Chandrachai, A. (2023). Competencies of Successful Entrepreneurs: Perspectives of Students and Entrepreneurs. *Journal of Business, Innovation and Sustainability (JBIS)*, *18*(1).

Entringer, T. C., & Da Silva, L. L. (2020). Critical success factors in science and technology parks: A bibliographic review and analysis. *Independent Journal of Management & Production*, *11*(2), 343–359.

Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, *29*(2), 109–123.

Khayatian, M. S. (2021). Science and Technology Parks: Missions, Functions and Roles in high-tech Firms operating in emerging countries. *AD-minister*, *39*, 73–96. https://doi.org/10.17230/ad-minister.39.4

Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). Guilford Press.

Link, A. N., & Scott, J. T. (2003). US science parks: The diffusion of an innovation and its effects on the academic missions of universities. *International Journal of Industrial Organization*, *21*(9), 1323–1356.

Meissner, D., & Shmatko, N. (2017). "Keep open": The potential of gatekeepers for the aligning universities to the new Knowledge Triangle. *Technological Forecasting and Social Change*, *123*, 191–198.

Motohashi, K. (2015). The role of the science park in innovation performance of start-up firms: An empirical analysis of Tsinghua Science Park in Beijing. In *Demystifying Chinese management* (pp. 144–165). Routledge.

Sawasdee, K. (2021). *The role of science parks in promoting and supporting tenant firms to be innovative and competitive, with particular reference to the case of Thailand* [Doctoral dissertation]. University of Strathclyde.

Schmitt, N. (1996). Uses and abuses of coefficient alpha. *Psychological assessment*, *8*(4), 350.

Somwethee, P., Aujirapongpan, S., & Ru-Zhue, J. (2023). The influence of entrepreneurial capability and innovation capability on sustainable organization performance: Evidence of community enterprise in Thailand. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, *9*(2), 100082.

Thailand Science Park. (2023). Company in Thailand Science Park. https://www.sciencepark.or.th/index.php/th/technology-companies-in-tsp/

Zeng, S., Xie, X., & Tam, C. (2010). Evaluating innovation capabilities for science parks: A system model. *Technological and Economic Development of Economy*, *16*(3), 397–413.

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการซื้อขายหุ้นผ่านโมบายแอปพลิเคชันไดม์ (Dime)

A study of factors affecting satisfaction in stock trading via mobile application: Dime

ศุกล เจริญสุข* , **จิโรจน์ บุรณศิริ**
Sukol Charoensuk* , Jiroj Buranasiri
ภาควิชาการบริหารนวัตกรรมและเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10200
Department of Innovation and Technology Management, College of Innovation, Thammasat University, Bangkok 10200, Thailand
*Corresponding author. E-mail address: sshutyz@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอปพลิเคชันไดม์ (Dime) และศึกษาพฤติกรรมการใช้งานของผู้ลงทุนในแอปพลิเคชันดังกล่าวในการซื้อขายหุ้น ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้งานจำนวน 400 ราย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้งานหลักส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ช่วงอายุ 20–30 ปี มีพฤติกรรมการเข้าใช้งานความถี่สูง 2–4 ครั้งต่อวัน โดยมีมูลค่าการซื้อขายเฉลี่ยต่อวันต่ำกว่า 50,000 บาท ในด้านระดับความพึงพอใจ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08) โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุดคือ การรับรู้ว่าใช้งานง่าย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28) สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยด้านคุณภาพของข้อมูล คุณภาพของระบบ การรับรู้ว่าใช้งานง่าย และความไว้วางใจ ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจในการใช้งานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคุณภาพของระบบมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจสูงที่สุด (β = 0.293) รองลงมาคือการรับรู้ว่าใช้งานง่าย (β= 0.240) ความไว้วางใจ (β = 0.212) และคุณภาพของข้อมูล (β = 0.180) ตามลำดับ ในขณะที่คุณภาพของการบริการไม่มีผลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้พัฒนาแอปพลิเคชันในการมุ่งเน้นพัฒนาประสิทธิภาพของระบบเพื่อรักษาฐานผู้ใช้งาน สำหรับการวิจัยในอนาคตควรขยายการเก็บข้อมูลไปยังกลุ่มผู้ใช้งานหนัก (Heavy Users) และศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยเชิงพฤติกรรมระหว่างกลุ่มช่วงอายุที่หลากหลาย เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ครอบคลุมบริบทของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันทางการเงินในวงกว้างอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การซื้อขายหุ้น, ความพึงพอใจ, พฤติกรรมการใช้งาน, โมบายแอปพลิเคชันไดม์

Abstract

This quantitative research primarily aims to investigate the factors influencing user satisfaction with the Dime mobile application and to examine the investment behavior of its users in stock trading. Data was collected via questionnaires from a sample of 400 users and analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. The findings reveal that the primary user base consists of the younger generation, aged between 20 and 30 years, who demonstrate high-frequency usage of 2–4 times per day, with an average daily trading value of less than 50,000 THB. Regarding satisfaction levels, the sample reported a high overall level of satisfaction (Mean = 4.08), with "Perceived Ease of Use" receiving the highest rating (Mean = 4.28). Hypothesis testing at a 0.01 significance level indicates that Information Quality, System Quality, Perceived Ease of Use, and Trust all have a significant positive impact on user satisfaction. System Quality was found to be the most influential factor (β = 0.293), followed by Perceived Ease of Use (β = 0.240), Trust (β = 0.212), and Information Quality (β = 0.180), respectively. Conversely, Service Quality did not have a statistically significant effect on satisfaction. These results provide valuable insights for application developers to prioritise system efficiency as a means of retaining the user base. Future research should consider expanding data collection to include "Heavy Users" and conduct comparative studies across various age groups to establish a comprehensive understanding of digital financial application users within a broader context.

Keywords: mobile application, satisfaction, stock trading, usage behavior

บทนำ

การลงทุนทางการเงินใน ตลาดหุ้น ยังคงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมาอย่างยาวนาน โดยมีการแบ่งตลาดออกเป็นตลาดแรกสำหรับการระดมทุน IPO และตลาดรองสำหรับการซื้อขายแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ระหว่างนักลงทุน (กิ่งพลอย, 2567) ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วได้นำมาซึ่งการเกิดขึ้นของ เทคโนโลยีทางการเงิน (FinTech) ซึ่งได้สร้างนวัตกรรมที่สำคัญในการเข้าถึงบริการทางการเงินและการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซื้อขายหุ้นผ่าน แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการใช้งานโทรศัพท์มือถือในประเทศไทยที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) ถึงแม้ว่าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจะมีการกำกับดูแลและพัฒนาแพลตฟอร์มการซื้อขายอย่าง แอปพลิเคชัน Streaming (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2560, อ้างถึงใน วัชรกร , 2560) แต่ในระยะแรก ผู้คนยังขาดความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยของระบบ FinTech (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2560, อ้างถึงใน วัชรกร, 2560) ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมีการพัฒนาต่อไปในยุคดิจิทัล

อย่างไรก็ตาม ตลาดทุนโลกและไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายจากสภาวะเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ผันผวนและความเสี่ยงจากภาวะ "Mild Stagflation" ส่งผลให้มีการปรับลดเป้าหมายของดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET Index) ลงเหลือเพียง 1,350 จุด (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2568) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาสถานการณ์ในประเทศพบว่าแม้คนไทยส่วนใหญ่จะเข้าถึงบริการทางการเงินพื้นฐาน เช่น บัญชีเงินฝาก แต่สัดส่วนผู้ที่มีบัญชีซื้อขายหุ้นไทยยังอยู่ในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเทียบกับประเทศที่ตลาดทุนพัฒนาแล้ว (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างสำคัญที่เทคโนโลยียังต้องเข้ามาเติมเต็ม สาเหตุหลักที่ทำให้การออมในรูปแบบการลงทุนยังมีสัดส่วนค่อนข้างน้อยคือ ข้อจำกัดด้านความรู้ความเข้าใจ และ ต้นทุนการดำเนินงานที่สูง

ด้วยเหตุนี้ แอปพลิเคชัน Dime ซึ่งพัฒนาโดย บริษัทหลักทรัพย์ เคเคพี ไดม์ จำกัด จึงได้ถูกสร้างขึ้นบนแนวคิดการนำเทคโนโลยีมาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ โดยเน้นการออกแบบที่ใช้ หลักการออกแบบที่เน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (User-Centric Principles) และการปรับปรุงโครงสร้างต้นทุนเพื่อลดกำแพงการเข้าถึงตลาดทุนต่างประเทศ (รุ่งนภา, 2565) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดเงินลงทุนขั้นต่ำสำหรับการซื้อขายหุ้นต่างประเทศไว้เพียง 50 บาท กลยุทธ์เชิงรุกด้านราคาดังกล่าวทำให้ Dime สามารถสร้างความโดดเด่นในตลาดการแข่งขันที่มีผู้เล่นสำคัญอย่าง InnovestX และ Webull อยู่ (ลงทุนแมน, 2567) ถึงแม้ว่าบริษัทจะอยู่ในช่วงของการลงทุนเพื่อขยายธุรกิจและมีผลขาดทุนสุทธิสูงในปี 2565–2566 (Creden Data, 2568) แต่การจัดสรรทรัพยากรเหล่านี้มีเป้าหมายสูงสุดคือการยกระดับคุณภาพบริการดิจิทัล ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อ ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน (User Satisfaction) และการสร้างความภักดีในระยะยาว

จากสถานการณ์ตลาดหุ้นที่มีความผันผวนสูงและบทบาทที่เพิ่มขึ้นของเทคโนโลยีทางการเงินในการลงทุน งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้งานผลการศึกษาเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์ผ่านแอปพลิเคชันไดม์ (Dime เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบูรณาการและต่อยอดในการศึกษาเชิงลึกต่อไปในมิติต่าง ๆ รวมถึงเป็นแนวทางให้แก่ภาคธุรกิจในอุตสาหกรรมหลักทรัพย์สามารถนำไปพัฒนาและปรับปรุงบริการและแอปพลิเคชันของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การยกระดับขีดความสามารถของแอปพลิเคชันซื้อขายหลักทรัพย์ในประเทศไทยให้มีความทันสมัยและทัดเทียมกับมาตรฐานเทคโนโลยีในระดับสากลต่อไป

การตรวจเอกสาร

1. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจเป็นรากฐานสำคัญในการทำความเข้าใจพฤติกรรมผู้ใช้งาน โดยนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์และความคาดหวัง Good (1973, อ้างถึงใน ชาตรี, 2553) ได้กล่าว

ว่าความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีประสบการณ์ตรงกับความคาดหวัง ซึ่งความรู้สึกนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความสนใจและทัศนคติเฉพาะบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler (2000, อ้างถึงใน วัชรกร, 2560) ที่อธิบายว่าความพึงพอใจของผู้บริโภคคือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อประสบการณ์ที่ได้รับสามารถตอบสนองความคาดหวังหรือความต้องการของตนเองได้ ซึ่งหมายถึงหากสิ่งที่ได้รับเป็นไปตามที่คาดหวัง ผู้บริโภคก็จะรู้สึกพึงพอใจ ในขณะที่ Hornby (2000, อ้างถึงใน ชาตรี, 2553) ได้ให้คำนิยามที่เน้นการเติมเต็มความต้องการ โดยระบุว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองอย่างครบถ้วน นำไปสู่ความรู้สึกพึงพอใจและความสำเร็จในท้ายที่สุด

2. แนวคิดและทฤษฎีความสำเร็จของระบบสารสนเทศ (IS Success Model)

แบบจำลองความสำเร็จของระบบสารสนเทศ (IS Success Model) พัฒนาโดย ทั้งนี้ DeLone และ McLean (2003, อ้างถึงใน จิตราพร, 2560) ระบุว่าความสำเร็จของระบบขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักสามประการที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ คุณภาพของข้อมูล (Information Quality), คุณภาพของระบบ (System Quality), และ คุณภาพของการบริการ (Service Quality)

ปัจจัยด้าน คุณภาพของข้อมูล มุ่งเน้นที่คุณลักษณะของข้อมูลที่ผู้ใช้ได้รับ ซึ่งต้องมีความน่าเชื่อถือ, มีความครบถ้วนสมบูรณ์ และมีความทันเวลา เพื่อให้ผู้ใช้สามารถนำข้อมูลไปใช้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ส่วน คุณภาพของระบบ หมายถึงประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นของระบบเอง โดยครอบคลุมถึงความเร็วและความน่าเชื่อถือของระบบการทำงานที่ต่อเนื่อง และการมีระบบความปลอดภัยที่ดี ขณะที่ คุณภาพของการบริการ หมายถึงการสนับสนุนที่ผู้ใช้ได้รับจากผู้ให้บริการ ซึ่งให้ความสำคัญกับการตอบสนอง รวดเร็ว และการรับประกัน เพื่อสร้างความมั่นใจว่าบริการเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ทั้งนี้ DeLone และ McLean (2003, อ้างถึงใน จิตราพร, 2560) ปัจจัยทั้งสามนี้จึงถือเป็นมาตรวัดสำคัญในการประเมินความสำเร็จของระบบสารสนเทศในบริบทงานวิจัยนี้

3. แนวคิดเกี่ยวกับความไว้วางใจ (Trust)

ความไว้วางใจ (Trust) ถือเป็นรากฐานสำคัญสำหรับความสัมพันธ์ในการให้บริการลูกค้า โดย บุญส่ง หาญพานิช (2546, อ้างถึงใน วัชรกร, 2560) ให้คำนิยามว่าเป็นความคาดหวังที่บุคคลมีต่อพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งบนพื้นฐานความเชื่อมั่นว่าบุคคลนั้นมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการลดความซับซ้อนของความสัมพันธ์และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือที่ราบรื่น

Pomponi et al. (2015, อ้างถึงใน รัชชานนท์, 2565) ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ หรือ "5 C's" ที่ขับเคลื่อนความไว้วางใจในการสร้างความผูกพันกับลูกค้า ได้แก่ การสื่อสารที่เปิดเผยจริงใจ, ความเอาใจใส่และการให้ที่แสดงออกถึงความห่วงใย, ข้อผูกมัดที่จะรักษาความสัมพันธ์ที่ดี, ความสะดวกสบายและความเข้ากันได้ในการมีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่น, และการแก้ไขความขัดแย้งและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นความสามารถในการจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ Agag และ El-Masry (2016, อ้างถึงใน รัชชานนท์, 2565) ยังแบ่งระดับความไว้วางใจออกเป็น 5 ระดับ เพื่ออธิบายพัฒนาการของความเชื่อมั่น ตั้งแต่ระดับต่ำสุด คือ ความไว้วางใจแบบไร้เหตุผล (Blind Trust) ไปจนถึงระดับสูงสุดคือ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Reciprocal Trust) ซึ่งพัฒนามาจากประสบการณ์เชิงบวกและเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง

4. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ว่าใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use)

การรับรู้ว่าใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use: PEOU) เป็นความเชื่อที่ผู้ใช้งานมีต่อระบบสารสนเทศหรือเทคโนโลยีว่า ใช้งานง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน โดยคาดหวังว่าการใช้งานจะสะดวก รวดเร็ว และสามารถปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายามมากนัก (สุธาสินี, 2562; อัจฉรา, 2560)

นอกจากความไม่ซับซ้อนในการทำความเข้าใจแล้ว แนวคิดนี้ยังรวมถึงการที่บุคคลมองเห็นถึง คุณค่าและประโยชน์ จากการใช้งาน โดยเชื่อว่าเทคโนโลยีดังกล่าวจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและส่งผลให้ผลลัพธ์โดยรวมดีขึ้น (ณิชาฎา, 2562) ดังนั้น PEOU จึงเป็นแนวคิดที่สะท้อนมุมมองและความคาดหวังของผู้ใช้งานต่อระบบซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อ ความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้งานในที่สุด

จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น พบว่า การศึกษาความพึงพอใจ มักมุ่งเน้นศึกษาในบริบทของธนาคารพาณิชย์ดิจิทัลทั่วไป อย่างไรก็ตาม งานวิจัยฉบับนี้สร้างความแตกต่างเชิงวิชาการด้วยการบูรณาการปัจจัยคุณภาพระบบสารสนเทศเข้ากับตัวแปรด้านความไว้วางใจและการรับรู้ว่าใช้งานง่าย เพื่อนำมาทดสอบในบริบทเฉพาะของแอปพลิเคชัน Dime ซึ่งเป็นนวัตกรรมฟินเทคที่ทลายข้อจำกัดด้านเงินทุนขั้นต่ำและเชื่อมโยงการลงทุนหุ้นเข้ากับบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ในแพลตฟอร์มเดียว ความใหม่เชิงวิชาการของงานวิจัยนี้จึงอยู่ที่การพิสูจน์ว่า ในสภาวะที่การลงทุนถูกทำให้เข้าถึงง่าย (Democratized Investment) ปัจจัยด้านความไว้วางใจ (Trust) และการรับรู้ว่าใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use) อาจมีบทบาทสำคัญที่แตกต่างไปจากงานวิจัยในอดีตที่เคยศึกษาในระบบการลงทุนแบบดั้งเดิมซึ่งมีความซับซ้อนสูง ซึ่งจะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในนวัตกรรมแอปพลิเคชันเพื่อการลงทุนที่ครอบคลุมทุกมิติอย่างแท้จริง

โดยการศึกษาครั้งนี้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผ่านกรอบแนวคิด DeLone and McLean Information System Success Model โดยเชื่อมโยงคุณภาพของระบบสารสนเทศ 3 มิติเข้ากับความพึงพอใจ เริ่มจากคุณภาพข้อมูล (Information Quality) ที่เน้นความถูกต้องและเป็นปัจจุบันของข้อมูลหุ้น ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการลดความเสี่ยงและช่วยในการตัดสินใจของผู้ลงทุน อันนำไปสู่ความพึงพอใจในการใช้งาน ขณะที่คุณภาพของระบบ (System Quality) ในด้านความเสถียรและความปลอดภัย และคุณภาพของบริการ (Service Quality) ในด้านการสนับสนุนผู้ใช้งาน ต่างทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างความเชื่อมั่นและอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรม ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อประสบการณ์โดยรวมของผู้ใช้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเชื่อมโยงปัจจัยด้านพฤติกรรมผู้บริโภคยุคดิจิทัลผ่านการรับรู้ว่าใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use) ซึ่งช่วยลดอุปสรรคเชิงทักษะในการเข้าถึงแอปพลิเคชัน Dime และความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของแอปพลิเคชันทางการเงินในการลดความกังวลด้านความปลอดภัยของทรัพย์สิน โดยปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันในการหล่อหลอมประสบการณ์เชิงบวก และเป็นปัจจัยต้นทางสำคัญที่ส่งอิทธิพลโดยตรงต่อความพึงพอใจในการใช้งาน (Satisfaction) ซึ่งเป็นตัวแปรตามหลักที่สะท้อนถึงความสำเร็จในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในระยะยาว ทางผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิด Figure 1 ดังนี้

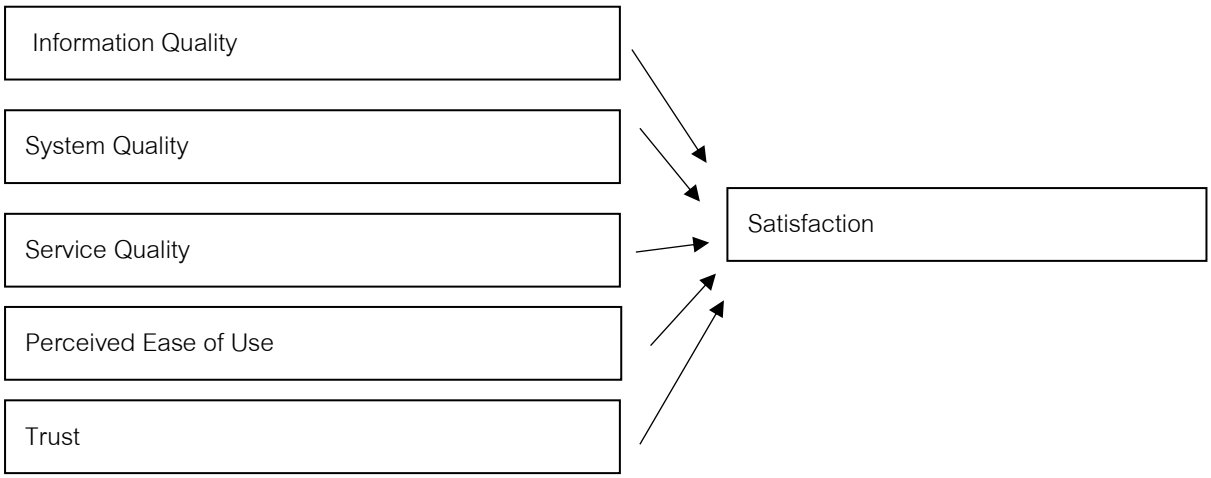

Figure 1 Conceptual Framework

สมมติฐานงานวิจัย

1. คุณภาพของข้อมูล (Information Quality) มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอพพลิเคชันไดม์ (Dime)
2. คุณภาพของระบบ (System Quality) มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอพพลิเคชันไดม์ (Dime)
3. คุณภาพของบริการ (Service Quality) มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอพพลิเคชันไดม์ (Dime)
4. การรับรู้ว่าใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use) มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอพพลิเคชันไดม์ (Dime)
5. ความไว้วางใจ (Trust) มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอพพลิเคชันไดม์ (Dime)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการวิจัยนี้ คือ ผู้ใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน Dime ทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 170,000 ราย (ธนาคารเกียรตินาคินภัทร, 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ถูกกำหนดขึ้นโดยอาศัยสูตรการคำนวณของ Taro Yamane (1973) ภายใต้เงื่อนไขระดับความเชื่อมั่นที่ ร้อยละ 95 (Confidence Level) และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ ร้อยละ 5 ส่งผลให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องใช้จำนวน 400 คน การจัดเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านแบบสอบถามออนไลน์ที่จัดทำบนแพลตฟอร์ม Google Form และมีการเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ Facebook และ Line Group โดยผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด คือ 400 ชุด

เครื่องมือในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็นสามส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล (Demographic Data) ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และคำถามคัดกรองการใช้งานโมบายแอปพลิเคชันไดม์ (Dime)เพื่อหาผู้ที่ใช้งานโมบายแอปพลิเคชันไดม์ (Dime) ส่วนที่ 2 ประเมิน พฤติกรรมการใช้งาน โมบายแอปพลิเคชัน Dime เช่น ความถี่ในการเปิดใช้และปริมาณการซื้อขายเฉลี่ยต่อวัน และ ส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นส่วนหลัก ใช้ประเมินระดับ ความพึงพอใจ ของกลุ่มตัวอย่างตามมิติของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ คุณภาพของข้อมูล (Information Quality), คุณภาพของระบบ (System Quality), คุณภาพของบริการ (Service Quality), การรับรู้ว่าใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use), ความไว้วางใจ (Trust), และความพึงพอใจโดยรวม (Overall Satisfaction) โดยผู้วิจัยเลือกใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ เพื่อวัดทัศนคติเชิงปริมาณ โดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนตั้งแต่ 1 (น้อยที่สุด) ถึง 5 (มากที่สุด) สำหรับการแปลผลข้อมูลได้ใช้การคำนวณอันตรภาคชั้นเพื่อกำหนดเกณฑ์การตีความค่าเฉลี่ย โดยมีสูตรการคำนวณคือ อันตรภาคชั้นเท่ากับคะแนนสูงสุดลบคะแนนต่ำสุดหารด้วยจำนวนชั้น ซึ่งจากการคำนวณจะได้ค่าช่วงคะแนนเท่ากับ 0.8 นำมาใช้เป็นเกณฑ์การแบ่งระดับความพึงพอใจออกเป็น 5 ช่วง ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย 1.00–1.80 หมายถึงน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.81–2.60 หมายถึงน้อย ค่าเฉลี่ย 2.61–3.40 หมายถึงปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41–4.20 หมายถึงมาก และค่าเฉลี่ย 4.21–5.00 หมายถึงมากที่สุด เพื่อให้การสรุปผลการวิจัยมีความชัดเจนและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางสถิติ

สำหรับผลการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ พบว่าชุดรายการคำถามในทุกมิติมี ความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ในระดับที่ยอดเยี่ยม โดยค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ที่คำนวณได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.854 ถึง 0.944 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การยอมรับที่กำหนดไว้ที่ 0.70 ในทุกด้าน โดยเฉพาะมิติคุณภาพของบริการที่มีค่า alpha สูงสุดถึง 0.944 ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงนี้บ่งชี้ว่าเครื่องมือวิจัยมีความแม่นยำและน่าเชื่อถือสูงมากสำหรับการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องภายในของข้อคำถามในแต่ละมิติ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ปรากฏผลดัง Table 1 ดังนี้

Table 1 Alpha coefficients of the questions in the questionnaire

Item Description	Number of Items	Alpha coefficient
Information Quality	3	0.854
System Quality	3	0.916
Service Quality	3	0.944
Perceived Ease of Use	3	0.919
Trust	3	0.943
Overall Satisfaction	2	0.942

การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เริ่มต้นจากการรวบรวมและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตลอดจนแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบโครงสร้างของข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และตัวแปรที่

ศึกษาอย่างครบถ้วน จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการร่างแบบสอบถามและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษา โดยได้นำข้อเสนอแนะและข้อวิพากษ์มาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อเครื่องมือผ่านการตรวจสอบและได้รับอนุมัติเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายในช่วงระหว่างเดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2568 เพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในลำดับถัดไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้สถิติหลากหลายประเภทเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยเริ่มต้นด้วยการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน Dime ของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแสดงลักษณะและสัดส่วนของข้อมูลในภาพรวม

สำหรับข้อมูลความพึงพอใจในการใช้งานแอปพลิเคชัน Dime ได้ถูกวิเคราะห์ด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายระดับความพึงพอใจและลักษณะการกระจายของข้อมูล

ส่วนการวิเคราะห์สมมติฐานของการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ใช้ การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างตัวแปรที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อขายหุ้นผ่านโมบายแอปพลิเคชัน Dime โดยได้กำหนด ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ไว้ที่ 0.01 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการซื้อขายหุ้นผ่านโมบายแอปพลิเคชันไดม์ (Dime) ได้แบ่งหัวข้อในการนำเสนอเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย การสรุปสถิติพรรณนา ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมในการใช้งานแอปพลิเคชันประเภทซื้อขายหุ้นไดม์ (Dime) ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการใช้งานแอปพลิเคชันประเภทซื้อขายหุ้นไดม์ (Dime) และผลการทดสอบสมมติฐาน

การสรุปสถิติพรรณนา

การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 400 คน เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญสำหรับการตีความผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดการจำแนกตามคุณลักษณะพื้นฐานต่างได้แก่ ประการแรก ด้านเพศและ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศชาย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55.0 (220 คน) ในขณะที่เพศหญิงมีสัดส่วนร้อยละ 45.0 (180 คน) เมื่อพิจารณาตามช่วงอายุ พบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่งมีอายุน้อย โดยส่วนใหญ่ที่สุดอยู่ในช่วง 20–30 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.3 (193 คน) ตามมาด้วยกลุ่มอายุ 31–40 ปี ที่ร้อยละ 26.5 และกลุ่ม 41–50 ปี ที่ร้อยละ 15.0 ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดที่ร้อยละ 2.8

ประการถัดมา คือ อาชีพและระดับการศึกษาสูงสุด จากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ให้ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานะเป็น พนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดถึงร้อยละ 38.3 (153 คน) อันดับรองลงมาคือกลุ่ม นักเรียน/นักศึกษา ที่ร้อยละ 19.5 และ ธุรกิจส่วนตัว ที่ร้อยละ 14.3 ข้อมูลนี้บ่งชี้ว่ากลุ่มตัวอย่างหลักในการวิจัยมีความเกี่ยวข้องกับภาคเอกชนและการทำงานอิสระเป็นสำคัญ ในด้านระดับการศึกษาสูงสุด พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มรคุณวุฒิ ปริญญาตรี คิดเป็นสัดส่วนที่สูงมากถึงร้อยละ 64.0 (256 คน) ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของกลุ่ม

ตัวอย่างที่มีพื้นฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นหลัก อันดับถัดมาคือกลุ่มที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 23.3 สำหรับผู้ที่มีวุฒิปริญญาเอกมีสัดส่วนน้อยที่สุดที่ร้อยละ 2.5

และประการสุดท้ายคือข้อมูลด้านรายได้ส่วนตัวต่อเดือนและการใช้งานแอปพลิเคชันเมื่อพิจารณารายได้ส่วนตัวต่อเดือน ซึ่งสะท้อนกำลังซื้อและสถานะทางเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 25,001–35,000 บาท คิดเป็นสัดส่วนมากที่สุดที่ร้อยละ 25.5 (102 คน) ที่น่าสนใจคือ กลุ่มที่มีรายได้ มากกว่า 50,000 บาทต่อเดือน เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนสูงเป็นอันดับสองที่ร้อยละ 21.3 (85 คน) ตามมาด้วยกลุ่มรายได้ 15,001–25,000 บาท ที่ร้อยละ 19.8 นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังยืนยันว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 มีสถานภาพเป็นผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน Dime ซึ่งเป็นไปตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าร่วมงานวิจัยอย่างสมบูรณ์

ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์

เมื่อพิจารณาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีสัดส่วนของ เพศชาย เป็นส่วนใหญ่ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีอายุระหว่าง 20–30 ปี และประกอบอาชีพเป็น พนักงานบริษัทเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ ข้อมูลรายได้แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มรายได้ 25,001–35,000 บาทต่อเดือน ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยแสดงรายละเอียดผลการวิเคราะห์ดังปรากฏใน Table 2 ดังนี้

Table 2 Sociodemographic Characteristics of Participants (400N)

Characteristics	Frequency (n)	Percentage (%)
Gender		
Male	220	55.0
Female	180	45.0
Age		
20–30 Years Old	193	48.3
31–40 Years Old	106	26.5
41–50 Years Old	60	15.0
51–60 Years Old	30	7.5
More Than 60 Years Old	11	2.8
Occupation		
Students	78	19.5
Government Employees / Civil Servants	43	10.8
State Enterprise Employees	20	5.0
Private Company Employees	153	38.3

Table 2 (Continued)

Characteristics	Frequency (n)	Percentage (%)
Occupation		
Online Vendors	31	7.8
Business Owners / Self-employed	57	14.3
Others	18	4.5
Education Level		
Below bachelor's degree	41	10.3
Bachelor's Degree	256	64.0
Master's Degree	93	23.3
Doctoral Degree	10	2.5
Monthly Personal Income (THB)		
Below 15,000	68	17.0
15,001–25,000	79	19.8
25,001–35,000	102	25.5
35,001–50,000	66	16.5
Above 50,000	85	21.3

ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมในการใช้งานแอปพลิเคชันประเภทซื้อขายหุ้นไดม์ (Dime)

ในส่วนของพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน พบว่าผู้ใช้งานส่วนใหญ่มีประสบการณ์การใช้งานโมบายแอปพลิเคชันไดม์ (Dime) ในช่วง 3–6 เดือน โดยมีความถี่ในการเข้าใช้งานประมาณ 2–4 ครั้งต่อวัน อุปกรณ์ที่ใช้ในการเข้าถึงแอปพลิเคชันส่วนมากเป็น iPhone และมีปริมาณการซื้อขายหุ้นผ่านแอปพลิเคชันโดยเฉลี่ย ต่ำกว่า 50,000 บาทต่อวัน

ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการใช้งานแอปพลิเคชันประเภทซื้อขายหุ้นไดม์ (Dime)

ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน Dime ต่อปัจจัยที่กำหนดในงานวิจัยนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.08 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) อยู่ที่ 1.034 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดตามปัจจัยย่อย พบว่า ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความพึงพอใจสูงสุดคือ การรับรู้ว่าใช้งานง่าย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 4.28 และจัดอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยมีความเห็นสอดคล้องกันสูง (*SD* = 0.927) อันดับรองลงมา ได้แก่ ความไว้วางใจ ($\bar{x}$ = 4.16) และ คุณภาพของข้อมูล ($\bar{x}$ = 4.02) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ต้องให้ความสนใจคือ คุณภาพของระบบ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในบรรดาปัจจัยทั้งหมด ($\bar{x}$ = 3.77) และมีค่า *SD* สูงที่สุดที่ 1.191

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จาก Table 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยมีผลต่อความพึงพอใจในการซื้อขายหุ้นผ่านโมบายแอปพลิเคชันไดม์ (Dime) พบว่าค่า *R*-Square เท่ากับ 0.892 แสดงว่าตัวแปรต้นสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรด้านความพึงพอใจด้านความพึงพอใจได้ร้อยละ 89.20 ผลการวิเคราะห์ค่า F เท่ากับ 308.267 และค่า Sig. .000 หมายความว่าตัวแปรต้นอย่างน้อย 1 ตัวส่งผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสถิติ

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณจากตาราง Coefficients พบว่า ปัจจัย คุณภาพของข้อมูล (Information Quality), คุณภาพของระบบ (System Quality), การรับรู้ว่าใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use), และความไว้วางใจ (Trust) มีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในการซื้อขายหุ้นผ่านโมบายแอปพลิเคชัน Dime อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาเรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านคุณภาพของระบบ (System Quality) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.293 (คิดเป็นอิทธิพลร้อยละ 29.30) ซึ่งเป็นลำดับที่หนึ่ง รองลงมา คือ ด้านการรับรู้ว่าใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .240 (ร้อยละ 24.00) เป็นลำดับที่สอง ถัดมา คือ ด้านความไว้วางใจ (Trust) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.212 (ร้อยละ 21.20) และปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดในกลุ่มนี้คือ ด้านคุณภาพของข้อมูล (Information Quality) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.180 (ร้อยละ 18.00 ในขณะที่คุณภาพของบริการ (Service Quality) ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอพพลิเคชันไดม์ (Dime) ดัง Table 3 ดังนี้

Table 3 Multiple regression analysis of factors affecting satisfaction with stock trading via the dime mobile application

Coefficients					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	*t*	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
Constant	0.112	0.114		0.983	0.326
Information Quality	0.181	0.048	0.180	3.732	0.000*
System Quality	0.254	0.040	0.293	6.368	0.000*
Service Quality	0.063	0.043	0.066	1.464	0.144
Perceived Ease of Use	0.268	0.048	0.240	5.587	0.000*
Trust	0.216	0.045	0.212	4.755	0.000*

a. Dependent Variable: Overall Satisfaction

Note: ** Statistical significance at the .01 level.

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โดยสรุปจากวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจพฤติกรรมการใช้งานของนักลงทุนในโมบายแอปพลิเคชันประเภทซื้อขายหุ้นไดม์ (Dime) และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอพพลิเคชันไดม์ (Dime)

ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน Dime พบว่า พฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน Dime สะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการลงทุนเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างชัดเจน โดยพบว่าผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักลงทุนหน้าใหม่ที่มีประสบการณ์การใช้งานในช่วง 3–6 เดือน และมีพฤติกรรมการเข้าใช้งานที่มีความถี่สูงประมาณ 2–4 ครั้งต่อวัน ซึ่งส่วนใหญ่เลือกใช้งานผ่านระบบปฏิบัติการ iOS เป็นหลัก ในด้านปริมาณการซื้อขายหลักทรัพย์ พบว่าส่วนใหญ่มีมูลค่าการซื้อขายต่ำกว่า 50,000 บาทต่อวัน ข้อค้นพบนี้ยืนยันอย่างนัยสำคัญว่าแอปพลิเคชัน Dime ประสบความสำเร็จในการเข้าถึงและตอบโจทย์กลุ่มนักลงทุนรายย่อย (Retail Investors) ที่ต้องการความสะดวกในการเข้าถึงตลาดทุนด้วยเงินลงทุนจำนวนไม่มาก ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการลงทุนในอดีตที่มักจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์สูงหรือมีมูลค่าการซื้อขายจำนวนมาก

สำหรับผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้งานโมบายแอปพลิเคชัน Dime พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจในการใช้งานแอปพลิเคชัน Dime อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ประกอบด้วย คุณภาพของข้อมูล คุณภาพของระบบ การรับรู้ว่าใช้งานง่าย และความไว้วางใจ โดยคุณภาพของระบบถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจสูงที่สุด (Beta = 0.293) ในขณะที่คุณภาพของบริการกลับไม่มีผลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าสำหรับแพลตฟอร์มการลงทุนแบบบริการตนเอง (Self-Service) ผู้ใช้งานให้ความสำคัญกับเสถียรภาพของระบบและความง่ายในการใช้งานมากกว่าการสนับสนุนจากบุคลากร องค์กรจึงควรให้ความสำคัญเชิงกลยุทธ์สูงสุดกับการพัฒนาความเสถียรของแพลตฟอร์ม ลดความล่าช้าและความผิดพลาดของระบบในช่วงเวลาการซื้อขายที่หนาแน่น เพื่อรักษามาตรฐานความพึงพอใจขั้นพื้นฐานของผู้ใช้งาน

สำหรับข้อจำกัดของงานวิจัยครั้งนี้อยู่ที่ลักษณะการกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ช่วงอายุ 20–30 ปี (ร้อยละ 48.3) ทำให้การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับประชากรกลุ่มอื่นที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ อาจมีข้อจำกัดด้านความครอบคลุม นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีระยะเวลาใช้งานเพียง 3–6 เดือน ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ใช้งานเริ่มต้นที่ยังไม่สามารถสะท้อนพฤติกรรมการใช้งานในระยะยาวได้ ในด้านข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการขยายขอบเขตการเก็บข้อมูลไปยังกลุ่มผู้ใช้งานอย่างสม่ำเสมอหรือผู้ใช้งานหลัก (Heavy Users) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนพฤติกรรมการใช้งานเชิงลึกและมีความหลากหลายมากขึ้น รวมถึงควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยเชิงพฤติกรรมระหว่างกลุ่มช่วงอายุที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมบริบทของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันทางการเงินในวงกว้างอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กิ่งพลอย นาถมทอง. (2567). *ประวัติศาสตร์การเงิน 'ตลาดหุ้น' ตำนาน 400 ปี เรียนรู้ 'รวย-เจ๊บ-ดอย'.* Workpoint Today. https://www.workpointtoday.com/a-brief-history-of-the-stock-market

จิตราพร บุญยงค์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีทางการเงิน บริบท การซื้อขายหุ้นผ่านแอพพลิเคชัน Streaming บนมือถือ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาตรี คงสวัสดิ์. (2553). *ความพึงพอใจที่มีผลต่อแนวโน้มพฤติกรรมการใช้บริการคงสิทธิเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ณิชาฎา ใจซื่อ. (2562). *การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ของกลุ่ม Gen X และ Gen Y ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าเกษตรออนไลน์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

ธนาคารเกียรตินาคินภัทร. (2566). *แบบแสดงข้อมูลรายการประจำปี รายงานประจำปี 2566.* https://kkp.listedcompany.com/misc/flipbook/index.html?id=276661

ธนาคารไทยพาณิชย์. (2568*). InnovestX ประเมินไตรมาส 2/2568 หุ้นไทยมีโอกาสฟื้นตัว แต่ยังเผชิญความผันผวน แนะกลยุทธ์ Reversal of Fortune เฟ้นหาหุ้นเด่นที่กำไรมีสัญญาณฟื้นตัว.* https://www.innovestx.co.th/news/detail/InnovestX_Quarterly2Q25

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). *รายงานการประเมินเสถียรภาพระบบการเงินไทย ปี 2565.* https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/reports/financial-stability-report/FSR2022.pdf

รัชชานนท์ ชัยเจริญ. (2565). *อิทธิพลของความปลอดภัยในการซื้อสินค้าออนไลน์และคุณภาพของสินค้าที่มีต่อความไว้วางใจและความจงรักภักดีของผู้ซื้อสินค้าออนไลน์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รุ่งนภา พิมมะศรี. (2565*). KKP เปิดตัว Dime! ดึงลูกค้ารายย่อยให้ซื้อ 'หุ้นนอก' ได้ด้วยเงิน 50 บาท ลดปัญหาคนเงินน้อยไม่มีโอกาสลงทุน.* Thairath Online. https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/102065

ลงทุนแมน. (2567). *สรุป 3 แอปลงทุนหุ้นสหรัฐฯ ครบจบในภาพเดียว*. Facebook. https://www.facebook.com/longtunman/posts

วัชรกร นครสันติภาพ. (2560*). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักลงทุนในโมบายแอปพลิเคชัน ประเภทซื้อขายหุ้น* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *รายงานการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2567 (ไตรมาส 4)*. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2025/20250228090924_27941.pdf

สุธาสินี ตุลานนท์. (2562). *การยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อัจฉรา เด่นเจริญโสภณ. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Creden Data. (2568). *แนวโน้มการเติบโตของรายได้รวม กำไร (ขาดทุน) และสินทรัพย์รวม บริษัท หลักทรัพย์ เคเคพี ไดม์ จำกัด*. https://data.creden.co/company/general/0105564162055

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

A study of employee attitude towards organizational learning and intention to stay resulted from establishment of national telecom company limited

Chutinon Putthiwanit*
Department of Business administration, Faculty of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University (Sakon Nakhon Campus), Sakon Nakhon 47000, Thailand
*Corresponding author. E-mail address: chutinon.p@ku.th

Abstract

This paper seeks to fill the discrepancy by exploring the research question of what effect employee attitude toward organizational learning has on the intention of staying in M&A in State owned businesses (SOEs) in emerging economy countries. Through a qualitative projective approach, 35 participants affected by the 2021 merger between TOT Company Limited and CAT Telecom in Thailand (established National Telecom Company Limited) were examined. The results show that individuals with favorable attitude toward organizational learning, namely learning climate, perceived fairness, integration mechanisms—have a favorable intention to keep with the organization, while a negative attitude towards learning has a positive association with intentions to leave. The study adds to the literature on organizational learning by showing that learning climate acts as a vital retentive mechanism in post-M&A SOE settings and has practical implications for human resource management during public industry transformations.

Keywords: employee attitude, intention to stay, merger and acquisition, National Telecom, organizational learning

Introduction

Mergers and acquisitions (M&As) are nothing new and can be observed in various countries across the globe. Thailand's M&A of TOT Company Limited and CAT Telecom in 2021, as well, was another phenomenon of business transactions, which commonly occurs, but undeniably overlooked. It is questioning whether this M&A will result in the leave or stay of the employees. As a result, this research aims to comprehend employee attitude towards organizational learning and intention to stay resulted from establishment of National Telecom Company Limited. Consequently, author has put this research in various sections accordingly: The first segment will be a succinct introduction and review of literature; the second segment will be research method and results; and lastly research conclusion will be deliberated.

Literature Review

Organizational learning has been acknowledged as one vital post-merger integration process for cultural diversity, structural rigidity in organizations operating in pluralistic, diverse contexts, with public-sector governance constraints. In M&A context, learning processes help organizations to take on new routines,

harmonize the conflicting practices, find common meanings (Holland & Salama, 2010). In state-owned enterprises that tend to be characterized by bureaucratic pasts and political controls, which frequently make flexible action infrequent, a positive learning environment is more pronounced. Previous studies have found that psychological safety, perceived fairness, and belief in management are directly correlated with employee attitudes toward learning during organizational change (Charoensukmongkol, 2016). When employees see learning opportunities as purposeful and diverse, they're more likely to view M&A, not as a threat, but as an opportunity for development. Weak learning mechanisms, unclear integration signals, increasing uncertainty and resistance are also the factors which aggravate turnover intentions and increase turnover intentions. Grounded in organizational learning theory and employee retention, this paper examines the extent to which learning-related attitudes influence employees' intention to stay in this regard after a public-sector M&A in Thailand.

As a result, in order to understand employee attitude towards organizational learning and intention to stay resulted from establishment of National Telecom Company Limited, various theories and research were recommended to use as follows.

Employee Attitude and Organizational Learning

Dutton and Thomas (1984) suggest in their article 'Treating progress functions as a managerial opportunity' in The Academy of Management Review that "The progress curve is an aggregation of several static and dynamic improvements. Unearthing its causal factors and complex underlying dynamics reveals that managers who wish to use the progress curve are faced with the task of identifying as well as taking advantage of both static and dynamic opportunities." Consequently, successful M&A will lead to organizational learning (Holland and Salama, 2010).

As a result, we propose that:

Proposition 1: Employees that have positive learning aspects are more likely to intend to stay but only if the organization is going to remain and employees that have negative learning-related attitudes will be more likely to intend to leave after a M&A.

Success/Failure-to-Adapt and Intention to Stay/Leave Organization

Demetrius (1978) reports in his article 'Adaptive Value, Entropy, and Survivorship Curves' in Nature, which categorize survival adaptation-situation of human beings into three categories: Type I, II, and III, that "Type I, or rectangular distribution, describe the situation in which all individuals attain the maximum physiological longevity of the species." In order to survive in organization, employees also need psychological and physiological strengths. Charoensukmongkol (2016) also supports that when employees psychologically learn to live in organization peacefully and mindfully. They will eventually survive (stay) in their organization after M&A (Figure 1).

Hence, we propose that:

Proposition 2: Employees' intentions to remain or depart after M&A depend on how effective organizational learning processes are in promoting psychological adaptation, perceived fairness, and integration.

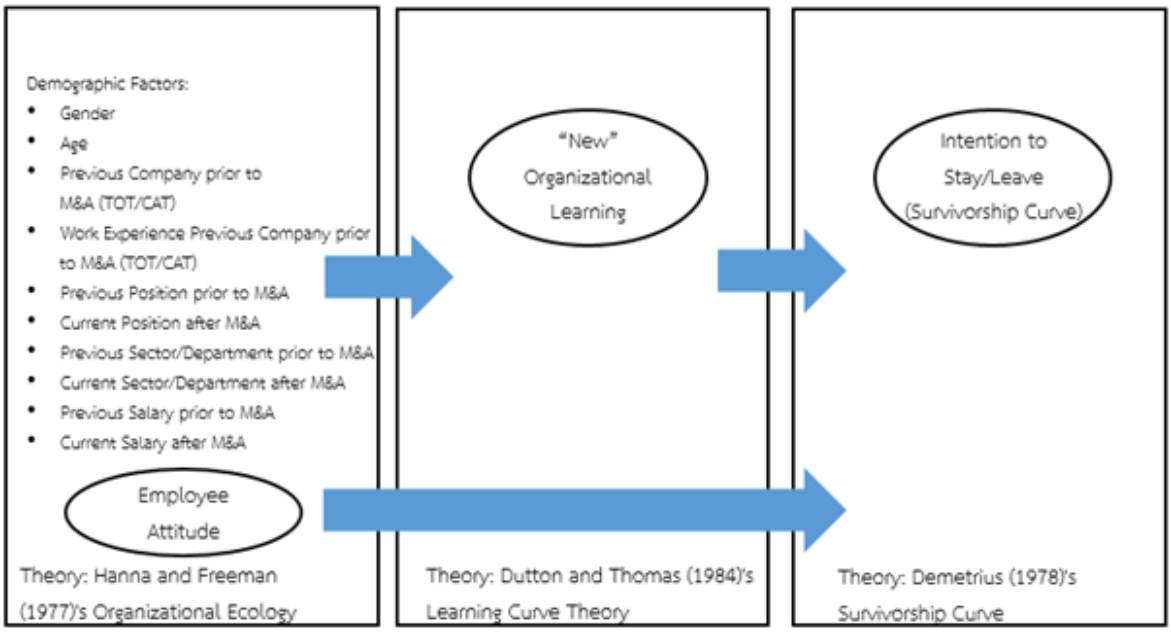

Figure 1 Research framework (contributed by author)

Research Methodology

The research design used in this paper was qualitative and a projective one was developed to unearth hidden employees' attitudes concerning organizational learning and talent retention in the post-merger world. The sample included plausible 35 individuals who were affected by the merger between TOT and CAT Telecom. Individuals in post-merger organizational activities were purposively chosen. Projective methods are especially relevant when dealing with post-M&A environments when employees refuse to voice critical opinions directly because of organizational hierarchy and political sensitivities. By this methodology, people are able to express the underlying thoughts and feelings through open statements and so increase the validity of the qualitative findings. Data was analyzed thematically. Responses were initially openly coded to discover recurring themes, followed by axial coding to cluster them into learning climate, governance fairness, and culture integration themes. Interpretations were made by iterative cross-comparisons.

Research Sample and Process

Projective technique, as a qualitative approach, was conducted along with research by Putthiwanit and Suriyakul Na Ayudhya (2024) to find the hidden messages of the volunteers participated by using open-ended question. This technique is recommended by Putthiwanit (2012), in order to find psychological meanings. Finally, a total of 35 responses were collected.

Results and Discussion

In order to find the employee attitude towards organizational learning and intention to stay resulted from establishment of National Telecom Company Limited based on Proposition 1 and 2, author has qualitatively organized the insights from 35 respondents to find their hidden attitudes as well as their decisions to leave or to stay (Table 1 and 2). The results also expand on organizational learning theory, in that the learning climate serves as a retention tool for post M&A SOEs. Employees who believed that learning opportunities are fair, transparent and integrated were most likely to stay with a company. This suggests that organizational learning is not only cognitive, but sociocultural mechanism affect employee commitment. In the context of Thai SOEs, where M&A is mainly informed by policy and not market, and no learning structures had gone unfeasible, the uncertainty of the employees compounded the confusion. These findings underscore the need to link learning initiatives to governance reform and leadership engagement during public sector mergers.

Table 1 Research results of proposition 1

Response	Attitude	Decision
11 (Excellent customer service is key – fairness and equality among employees are essential – The management process must be transparent. Good governance is of utmost importance.)	Positive learning climate	Stay
12 (There should be ways to promote unity among personnel. Prevent it as quickly as possible.)	Learning and social integration	Stay
18 (Please help with welfare matters to make them one. Because when the feelings of all employees are equal, we can move forward efficiently.	Human resource learning mediation	Stay
19 (First, we need to change the culture, which is different from ours and the way they work is different.)	Cultural learning barrier	Risk of leave

Table 1 (Continued)

Response	Attitude	Decision
23 (Should not be merged. The differing organizational cultures of the two organizations have led to confusion and chaos in operations, making the merger a lengthy process with no clear answer as to whether it will benefit either organization.)	Failed learning integration	Leave
24 (Following a merger, everyone in the organization should cooperate and resolve internal conflicts to ensure the organization's stability and sustainability in the future.)	Learning and conflict resolution	Stay
26 (We need to restructure the old system. There are still many employees who are not performing to justify their salaries. As far as I know, most employees quit because they couldn't tolerate the half-hearted work system. I'll just do the work to get it done, and I don't care about the feedback. Cronyism and a lack of appreciation for employees are prevalent in the workplace. We want to see government organizations prosper compared to other countries like China, Singapore, Malaysia)	Explicit quitting due to failed organizational learning	Leave (high plausibility)
28 (Human resource management should be improved to enable employees to perform their duties more efficiently.)	Learning mechanism	Stay (if situation improved)
29 (I disagreed from the start. […], may they be blessed.)	Interwoven breakdown of learning, governance, and fairness	Leave
30 (Company employees of TOT and CAT Telecom, we must be united and not divided. To ensure the project goes smoothly, please keep this thought in mind.)	Learning and integration	Stay
32 (Once merged into NT, there should be a uniform structure and benefits throughout the organization.)	Organizational learning	Stay

Based on Table 1 employees mediated with positive attitude towards organizational learning tend to stay with company after M&A (Respondents 11, 12, 18, 24, 28, 30, and 32); while employees mediated with negative attitude towards organizational learning tend to leave company after M&A (Respondents 19, 23, 26, and 29).

Table 2 Research results of proposition 2

Response	Attitude	Decision
8 (Mergers and acquisitions are a good thing. But if it's consolidated for a monopoly, we, the people, don't benefit at all.)	Mixed attitude	Conditional Stay
9 (To be honest, the merger made things worse than before. […], there're chaos and conflict.)	Negative	Leave
14 (Merging them is like not merging them at all.	Negative	Leave
15 (The management should hire executives with an understanding of the telecommunications business. When managing a business, you shouldn't hire a consulting firm.)	Cynical	Leave
20 (The merger has not yet shown any positive results for customers.)	Negative	Leave
23 (Should not be merged. The differing organizational cultures of the two organizations have led to confusion and chaos in operations, making the merger a lengthy process with no clear answer as to whether it will benefit either organization.)	Negative	Leave
34 (The benefits to the nation would outweigh the drawbacks if there were no corruption.)	Conditional positive	Stay

Based on Table 2 employees with positive attitude tend to stay with company after M&A (Respondent 34); while employees with negative attitude tend to leave company after M&A. (Respondents 9, 14, 20, and 23).

Conclusion and Recommendations

M&A is always a big deal. However, post-M&A is also crucial, since cultures from both companies collided (Sarala et al., 2014). Keeping employees and not letting them go easily after M&A will make things

easier to manage, both in terms of human resource management and business transactions. Theoretically, the findings contribute to the literature by correlating organizational learning attitudes to employee retention intentions at a public sector M&A environment. Moreover, implications for practice emphasize the importance of managers designing clear learning pathways for fairness, psychological safety, and integration of post-mergers. Nevertheless, this research is limited by single-case qualitative design and self-reported perceptions. Future research might consider using a comparative or longitudinal methodology to more broadly investigate learning and retention in M&A institutions and between M&A organizations. This research is also novel in the way that it tries to understand employee attitude towards organizational learning and intention to stay resulted from establishment of National Telecom Company Limited. Those employees who learned and have positive attitude tend to stay after M&A. Therefore, educating them pre-of during M&A is crucial and highly recommended. For future research, it is necessary to comprehend which mechanism is finest for organizational learning during M&A. Also, studying employee attitudes during M&A is also necessary.

Acknowledgement

This current research has been appraised by Kasetsart University (Chalermphrakiat Sakon Nakhon Province Campus)'s ethical committees (COE No. COE65/018, Certificate of Exemption) and was funded by Faculty of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University (Chalermphrakiat Sakon Nakhon Province Campus).

References

Charoensukmongkol, P. (2016). The role of mindfulness on employee psychological reactions to mergers and acquisitions. *Journal of Organizational Change Management*, *29*(5), 816–831.

Demetrius, L. (1978). Adaptive value, entropy, and survivorship curves. *Nature*, *275*, 213–214.

Dutton, J. M., & Thomas, A. (1984). Treating progress functions as a managerial opportunity. *The Academy of Management Review*, *9*(2), 235–247.

Hannan, M., & Freeman, J. (1997). The population ecology of organizations. *American Journal of Sociology*, *82*(5), 929–964.

Holland, W., & Salama, A. (2010). Organizational learning through international M&A integration strategies. *The Learning Organization*, *17*(3), 268–283.

Putthiwanit, C., & Suriyakul Na Ayudhya, P. (2024). A study of customer expectation resulted from merger and acquisition between TOT and Cat Telecom Company Limited. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 9*(2).

Putthiwanit, C. (2012). Investigating consumer insight by using completion techniques: A pilot study of a motorcycle accessory shop in Thailand. *International Review of Management and Marketing*, *2*(2).

Sarala, R. M., Junni, P., Cooper, C. L., & Tarba, S. Y. (2014). A sociocultural perspective on knowledge transfer in mergers and acquisitions. *Journal of Management*, *42*(5), 1230–1249.

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(Subject: Humanities and Social Sciences)

ภาคบรรยาย

(Oral Presentation)

แรงจูงใจและคุณค่าของการปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมย่านคลองหลวง

Motivations and values of dhamma practice: A case study of practitioners in Khlong Luang

ณัฐนันท์ สิทธิพรวรกุล, แพรวา สายทอง, จนิสตา สิทธิสารวัฒนชัย, กนกวรรณ น้อยวิมล, ชาชิญา พิชวิวัฒนกุล, กนกวรา พวงประยงค์*

Nattanan Sittipornworakul, Praewa Saythong, Janista Sittisarnwattnachai, Kanokwan Noivimol, Chachiya Pitchwiwattanakul, Kanokwara Phuangprayong*

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ปวย อึ้งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี 12121

Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University, Pathum Thani, Thailand 12121

*Corresponding author. E-mail address: kanokwara.p@psds.tu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจและคุณค่าของการปฏิบัติธรรมของผู้ปฏิบัติธรรมในวัดแห่งหนึ่งย่านอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ใช้ระเบียบวิจัยแบบผสานวิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 คน และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม 73 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่มีแรงจูงใจภายในระดับมาก โดยเฉพาะความต้องการความสงบทางใจ ความเข้าใจตนเอง การทบทวนชีวิต และการแสวงหาคุณค่าทางศาสนา ขณะที่แรงจูงใจภายนอกอยู่ในระดับปานกลาง ด้านคุณค่าของการปฏิบัติธรรมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเด่นชัดด้านการควบคุมอารมณ์ การจัดการความเครียด การเห็นคุณค่าชีวิต ความสงบทางใจ การมีสมาธิ และการมีความสุขที่สมดุลมากขึ้น ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะพื้นที่ทางศาสนาและพื้นที่ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตและสามารถเป็นกลไกเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การปฏิบัติธรรม, คุณค่า, พุทธศาสนา, แรงจูงใจ

Abstract

This study aims to examine the motivations and values of Dhamma practice among practitioners at a temple in the Khlong Luang District of Pathum Thani Province. A mixed-methods research design was employed, collecting qualitative data through in-depth interviews with 15 key informants and quantitative data from 73 questionnaire respondents. The data were analyzed using thematic content analysis and descriptive statistics. The findings indicate that most practitioners possessed a high level of intrinsic motivation, particularly the desire for inner peace, self-understanding, life reflection, and the pursuit of religious and spiritual values, while extrinsic motivation was found at a moderate level. The value of Dhamma practice was rated at the highest level, especially in terms of emotional regulation, stress management, appreciating life, mental calmness, enhanced concentration, and greater life balance. Overall, the results suggest that Buddhist practice plays an important role both as a religious space and as a source of mental well-being, serving as an effective mechanism for emotional healing and improving quality of life.

Keywords: Buddhism, dhamma practice, motivation, value

บทนำ

ในสังคมไทยปัจจุบัน บุคคลต้องเผชิญแรงกดดันจากเศรษฐกิจ การทำงาน และความคาดหวังจากบทบาททางครอบครัว ส่งผลให้เกิดความเครียด ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ และความรู้สึกไม่มั่นคงทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มระดับสากลที่พบว่าภาวะเครียดและความทุกข์ทางจิตกำลังเพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มประชากรวัยทำงาน (World Health Organization, 2022) รายงานของกรมสุขภาพจิตไทยในช่วงปี 2023–2024 ยังระบุว่าความเครียด วิตกกังวล และภาวะซึมเศร้าของคนไทยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มผู้มีภาระหนี้สินสูง ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากแสวงหาพื้นที่ปลอดภัยทางใจเพื่อคลายความกังวลและสร้างความมั่นคงทางจิตใจด้วยตนเองมากขึ้น การแสวงหากลไกในการดูแลสุขภาวะทางใจจึงกลายเป็นความจำเป็นในชีวิตประจำวัน หนึ่งในแนวทางที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนคือการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมและการทำสมาธิ ซึ่งสอดคล้องกับกระแส Mindfulness Culture ที่เติบโตทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก งานวิจัยจำนวนมากสนับสนุนว่าการทำสมาธิช่วยลดความเครียด เพิ่มความตระหนักรู้ในตนเอง เสริมสร้างสติ และส่งเสริมสุขภาวะกายใจโดยรวม (Creswell, 2017) จึงไม่น่าแปลกใจที่สถานปฏิบัติธรรมจำนวนมากในประเทศไทยเริ่มมีผู้เข้าร่วมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ย่านคลองหลวงถือเป็นพื้นที่สำคัญด้านกิจกรรมปฏิบัติธรรม เนื่องจากมีวัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมหลายแห่งที่เป็นที่รู้จัก ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน แหล่งอุตสาหกรรม และสถาบันอุดมศึกษา จึงดึงดูดผู้เข้าร่วมที่มีความหลากหลายทั้งด้านอายุ อาชีพ รายได้ และภูมิลำเนา แรงจูงใจของผู้ที่เดินทางมาปฏิบัติธรรมในพื้นที่นี้มีความหลากหลาย ตั้งแต่แรงศรัทธาทางศาสนา การทำบุญ และการแสวงหาความสงบ ไปจนถึงเหตุผลด้านสุขภาพจิต เช่น การคลายเครียด การทบทวนชีวิต การจัดการปัญหาความสัมพันธ์ หรือการเยียวยาความเจ็บปวดทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่า การปฏิบัติธรรมและการเจริญสติช่วยเยียวยาความทุกข์ในระดับลึก ทั้งด้านอารมณ์และจิตวิญญาณ (Keng, et al., 2011) แม้ย่านคลองหลวงจะเป็นพื้นที่ที่มีผู้สนใจเข้าร่วมปฏิบัติธรรมจำนวนมาก แต่ยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อธิบายแรงจูงใจหลักของผู้เข้าร่วม เหตุผลที่เลือกปฏิบัติธรรมในพื้นที่นี้โดยเฉพาะ รวมถึงความหมายเชิงคุณค่าที่ผู้ปฏิบัติมอบให้แก่ประสบการณ์ที่ได้รับ เช่น ความสงบทางใจ การเข้าใจตนเอง ความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง การคลายความทุกข์ หรือการมองชีวิตในมุมที่กว้างขึ้น การทำความเข้าใจมิติความหมายเหล่านี้ช่วยให้เห็นว่าพื้นที่ปฏิบัติธรรมไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นสถานที่ทางศาสนา แต่ยังเป็นพื้นที่เยียวยาทางอารมณ์และเป็นทรัพยากรด้านสุขภาพจิตที่สำคัญของชุมชนคลองหลวง

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจของผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมในย่านคลองหลวง และศึกษาคุณค่าที่ได้รับจากประสบการณ์ปฏิบัติธรรม เพื่อสะท้อนภาพรวมการใช้ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจในสังคมร่วมสมัย ตลอดจนเป็นข้อมูลประกอบในการออกแบบกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจของประชาชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

การตรวจเอกสาร

ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory)

ทฤษฎีแรงจูงใจอธิบายถึงพลังภายในหรือแรงผลักดันทางจิตใจที่ทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมบางอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการหรือบรรลุเป้าหมาย โดยทั่วไปแรงจูงใจสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ซึ่งเกิดจากความต้องการภายในของบุคคล เช่น ความอยากรู้ การพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจที่เกิดจากการทำกิจกรรมด้วยตนเอง และ แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น การยอมรับจากสังคม รางวัล คำชม รวมถึงแรงกระตุ้นจากวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม Maslow (1943) ยังได้เสนอลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) ตั้งแต่ความต้องการพื้นฐานด้านร่างกาย ความปลอดภัย ความ

รักและการเป็นส่วนหนึ่ง การได้รับการยอมรับ จนถึงความต้องการบรรลุศักยภาพสูงสุด (Self-actualization) ในบริบทของการปฏิบัติธรรม ความต้องการระดับสูงเหล่านี้สะท้อนผ่านการแสวงหาความสงบ ความเข้าใจตนเอง และการคลายทุกข์ทางจิตใจ สมชาย (2560) พบว่า แรงจูงใจหลักของผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมในวัดเขตภาคกลางคือ ความศรัทธาในพระธรรม และความต้องการลดความเครียดจากชีวิตประจำวัน รวมทั้งพบว่าผู้ปฏิบัติธรรมมีแนวโน้มกลับมาร่วมกิจกรรมซ้ำเมื่อเผชิญปัญหาหรือความตึงเครียดในชีวิต สอดรับกับ Cao and Kong (2024) ที่ศึกษาพฤติกรรมคนรุ่นใหม่ที่เข้าวัด โดยพบว่ามีแรงจูงใจทั้งด้านจิตใจและการแสวงหาการยอมรับในสังคม

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ แนวคิดแรงจูงใจถูกนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์แรงผลักดันของผู้ที่มาปฏิบัติธรรมในย่านคลองหลวง ว่ามาจากความเชื่อและศรัทธาทางศาสนา ความต้องการพักฟื้นทางจิตใจ หรือความหมายทางจิตวิญญาณที่ต้องการเติมเต็มผ่านการภาวนา

ทฤษฎีคุณค่าเชิงความหมาย (Meaning and Value Theory)

ทฤษฎีคุณค่าเชิงความหมายมุ่งอธิบายว่าการที่มนุษย์แสวงหาความหมายในชีวิตและมอบคุณค่าให้กับการกระทำของตนก็เพื่อสร้างความรู้สึกว่าชีวิตของตนมีเป้าหมายและไม่สูญเปล่า Frankl (1963) ผู้ก่อตั้งแนวคิดอัตถิภาวนิยมเชิงบำบัด (Logotherapy) เชื่อว่ามนุษย์สามารถอยู่รอดได้แม้ในภาวะทุกข์ หากสามารถค้นพบความหมายที่สำคัญในประสบการณ์ชีวิต ซึ่งในบริบทของการปฏิบัติธรรมการให้คุณค่าทางจิตวิญญาณ (Spiritual Meaning) เกิดขึ้นผ่านการทำสมาธิ การพัฒนาสติ และการเข้าใจตนเอง ซึ่งช่วยเสริมความสงบ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการมองโลกในเชิงบวก ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติรู้สึกถึงการเติมเต็มทางจิตใจ แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมองเห็นคุณค่าและความหมายของการปฏิบัติธรรมอย่างไร และกิจกรรมทางศาสนามีบทบาทต่อเป้าหมายชีวิตและการใช้ชีวิตอย่างมีสติสมดุลเพียงใด ซึ่งงานศึกษาของ พระมหาใจสิงห์ และคณะ (2565) ชี้ว่า การปฏิบัติธรรมคือวิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน เกิดการพัฒนาตนเอง ความเข้าใจตนเอง การรู้เท่าทันอารมณ์ และสามารถจัดการทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่ปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอมักมีความสงบ อดทน และมีสัมพันธภาพที่ดีขึ้นกับผู้อื่น สอดคล้องกับ นภัสสรวงศ์ วัฒนะ (2564) พบว่า ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติธรรมเป็นประจำมีระดับความสุขและความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้น อีกทั้งกิจกรรมกลุ่มยังช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยวและส่งเสริมการยอมรับตนเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่าแรงจูงใจและคุณค่าที่บุคคลมอบให้ต่อการปฏิบัติธรรมมีมิติเชิงศาสนา จิตวิญญาณ สังคม และการดูแลสุขภาวะจิตใจร่วมกัน โดยในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย การปฏิบัติธรรมทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่ของศรัทธาและพื้นที่สำหรับการเยียวยาความทุกข์ส่วนบุคคล สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาครั้งนี้ที่มุ่งทำความเข้าใจแรงผลักดันและประสบการณ์ที่ผู้ปฏิบัติธรรมในย่านคลองหลวงได้รับผ่านกิจกรรมดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมเกี่ยวกับแรงจูงใจและความหมายเชิงคุณค่าของการปฏิบัติธรรมในย่านคลองหลวง มีรายละเอียดการดำเนินการวิธีวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรมในพื้นที่ มีอายุ 20 ปีขึ้นไป และมีความสมัครใจให้ข้อมูล โดยใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) พร้อมบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม (Thematic Content Analysis)

ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวน 73 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบสะดวก (Convenience Sampling) ผ่านแบบสอบถามที่ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ฯลฯ) เป็นคำถามแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการมาปฏิบัติธรรม เป็นคำถามแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 3 แรงจูงใจของผู้ที่มาปฏิบัติธรรม ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) ส่วนที่ 4 ความหมายเชิงคุณค่าของการปฏิบัติธรรม ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการระหว่างวันที่ 5–11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 หลังจากชี้แจงวัตถุประสงค์ขอความยินยอมจากผู้ตอบแบบสอบถาม และให้ผู้เข้าร่วมกรอกข้อมูลด้วยตนเอง ใช้เวลาประมาณ 10–15 นาทีต่อฉบับ ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ทั้งนี้ การวิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์ โดยรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลและให้สิทธิในการถอนตัวได้ทุกเมื่อ ทำให้ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้สามารถสะท้อนทั้งมิติประสบการณ์เชิงลึกและมิติภาพรวมเชิงสถิติได้อย่างครบถ้วนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลและวิจารณ์ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 73 คน ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ร้อยละ 68.5 ด้านอายุพบว่า กลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 43.8 สำหรับสถานภาพสมรส พบว่าส่วนใหญ่เป็นโสด ร้อยละ 64.8 ในด้านการศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 63 สำหรับอาชีพ พบว่ากลุ่มอาชีพ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มีสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 31.5 สำหรับรายได้ 3 อันดับแรก ได้แก่ การมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 32.9 รองลงมาคือรายได้ 10,000–20,000 บาท ร้อยละ 26 และรายได้มากกว่า 40,000 บาท ร้อยละ 17.8 ตามลำดับ โดยรวมแล้วผู้ปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษามีความหลากหลายทั้งด้านเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ ซึ่งสะท้อนพื้นฐานที่แตกต่างกัน

พฤติกรรมการมาปฏิบัติธรรม

จากการศึกษาพฤติกรรมและรูปแบบการปฏิบัติธรรมของผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 73 คน พบว่าส่วนใหญ่ใช้เวลาในการปฏิบัติธรรมครั้งละ 2-3 วัน ร้อยละ 35.6 รองลงมาคือผู้ที่ปฏิบัติธรรมมากกว่า 7 วัน ร้อยละ 31.5 และผู้ที่ปฏิบัติธรรมเพียง 1 วัน ร้อยละ 23.3 ช่วงเวลาที่นิยมมาปฏิบัติธรรม 3 อันดับแรก พบว่าส่วนใหญ่นิยมมาปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา ร้อยละ 50.7 รองลงมาคือ เมื่อรู้สึกเครียดหรือมีปัญหา ร้อยละ 24.7 และช่วงวันหยุดยาว ร้อยละ 16.4 ในด้านแรงจูงใจ พบว่าเหตุผลที่เลือกมาปฏิบัติธรรมมากที่สุดคือ การสะสมผลบุญร้อยละ 57.5 รองลงมาคือการคลายเครียด ร้อยละ 49.3 และการศึกษาธรรมะและพัฒนาตนเอง ร้อยละ 47.9 ขณะที่แรงจูงใจด้านความศรัทธามีร้อยละ 42.5 และเหตุผลด้านสังคม เช่น การชักชวนจากเพื่อนหรือครอบครัว ร้อยละ 28.8 สำหรับกิจกรรมด้านศาสนาที่ทำมากที่สุดคือ การทำบุญ ร้อยละ 30.1 รองลงมาคือการนั่งสมาธิ ร้อยละ 26 และการฟังธรรม ร้อยละ 15.1 ส่วนกิจกรรมด้านเจริญสติ เช่น เดินจงกรมและสติปัฏฐานมี ร้อยละ 11 ขณะที่กิจกรรมช่วยงานหรือจิตอาสามี ร้อยละ 11 และการถือศีลหรือบวชพระมีเพียง ร้อยละ 4.1 สำหรับข้อมูลด้านการบริจาคพบว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษาจำนวนหนึ่งมีส่วนร่วมด้านการเงินในระดับสูง โดยเฉพาะกลุ่มที่บริจาคเงินจำนวน 10,000–99,999 บาท มีสัดส่วน ร้อยละ 24.7 และ

กลุ่มที่บริจาคตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป มีสัดส่วน ร้อยละ16.4 ในขณะที่ผู้ที่ไม่เคยบริจาคเลย มีสัดส่วน ร้อยละ 17.8 ด้านความถี่ในการทำบุญ พบว่ากลุ่มที่ทำบุญเป็นประจำทุกสัปดาห์มีสัดส่วนสูงที่สุด ร้อยละ 42.5 รองลงมาคือผู้ที่ทำบุญตามโอกาส ร้อยละ 27.4 และทำบุญเดือนละครั้ง ร้อยละ 15.1

โดยสรุป ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษา ส่วนใหญ่มีแรงจูงใจทั้งด้านศาสนาจิตใจ และการเยียวยาความเครียด ขณะเดียวกันยังมีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและการบริจาคในระดับสูง ซึ่งชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของสถานปฏิบัติธรรมในฐานะแหล่งพึ่งพิงทางจิตใจและพื้นที่สร้างคุณค่าทางศาสนาในชุมชนคลองหลวง

แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรม

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษามีระดับแรงจูงใจภายในอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.21, *SD* = 1.17) ซึ่งสูงกว่าแรงจูงใจภายนอกอย่างชัดเจน สะท้อนว่าการตัดสินใจมาปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่เกิดจากแรงผลักดันด้านจิตใจ ความต้องการพัฒนาตนเอง และศรัทธาส่วนบุคคล ไม่ได้ขึ้นกับปัจจัยทางสังคมหรือผลประโยชน์ภายนอกเป็นหลัก ภายในกลุ่มแรงจูงใจภายใน พบว่าแรงจูงใจที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ “ต้องการความสงบทางใจ” (Mean = 4.63, SD = 0.89) แสดงให้เห็นว่าความต้องการคลายทุกข์และแสวงหาความสงบเป็นแรงผลักดันสำคัญที่สุดของผู้ปฏิบัติธรรม รองลงมาคือ อยากทำบุญและสะสมกุศล รู้สึกอิ่มเอมใจ ต้องการรู้จักคุณค่าของชีวิต และเชื่อว่าจะได้บุญ ซึ่งสะท้อนมิติศาสนา ความศรัทธา และความหมายเชิงคุณค่าที่ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษามอบให้ต่อการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ แรงจูงใจ “อยากเข้าใจตนเอง” และ “อยากเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธเจ้า” ยังชี้ให้เห็นว่าเป้าหมายด้านการพัฒนาตนและการแสวงหาปัญญาเป็นแรงจูงใจที่สำคัญเช่นกัน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์

“มาที่นี่แล้ว เหมือนทุกคนเขารู้ว่าต้องทำอะไร มาแล้วใจมันสงบ ไม่วุ่นวายเหมือนที่อื่น”

(K11)

“ที่ป้าอยู่เพราะป้าศรัทธาเรื่องของคำสอนของพระพุทธศาสนาและป้าศรัทธาในตัวพระอาจารย์หลาย ๆ ท่าน ปกติป้าไม่เสียเงินให้กับวัดไหนเลย แต่ที่ป้ากล้าบริจาคแบบไม่เสียดายเลยเพราะเงินที่บริจาคไปทางวัดก็นำเงินไปใช้ฟื้นฟูศาสนาได้อย่างแท้จริง...”

(K04)

ในทางกลับกัน แรงจูงใจภายนอกอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 3.47, *SD* = 1.56) แสดงว่าแรงจูงใจภายนอกมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาปฏิบัติธรรมในระดับหนึ่ง แต่ไม่ใช่ปัจจัยหลัก อย่างไรก็ตาม มีหลายรายการที่อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะ การสะสมบุญกับหมู่คณะ ซึ่งสะท้อนบทบาทของการปฏิบัติธรรมเชิงกลุ่มหรือชุมชน รองลงมาคือ สถานที่สะดวกและเดินทางง่าย และ โชคลาภหรือความเจริญในหน้าที่การงาน ซึ่งสะท้อนทั้งปัจจัยด้านความสะดวกและความเชื่อด้านความเจริญก้าวหน้าและการเสริมบารมีและความเป็นสิริมงคลต่อชีวิต สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์

“การมานั่งสมาธิรวมกันเป็นการปฏิบัติที่มีพลังมากที่สุดเลย การนั่งสมาธิแล้วมีความสุขจากในตัว คนอื่นไม่สามารถรับรู้ได้ แต่เราพิสูจน์ได้ ใครทำคนนั้นก็จะรู้เอง รู้สึกว่าการอยู่ในวัดต่างจากชีวิตนอกวัด อยู่ในวัดเราได้ฝึกตัว ทั้งสะอาดระเบียบ สุขภาพ ตรงเวลา สมาธิ ความมีสากล แต่ที่อื่นไม่มี ลดการกระทบกระทั่งในการอยู่ร่วมกัน”

(K11)

"พี่สาวชวนมาที่นี่ รู้สึกว่าที่นี่แตกต่างจากที่อื่น คือความมีระเบียบ ทุกอย่างเป็นระบบ เวลานั่งสมาธิ คือเงียบจริง ๆ สิ่งแรกคือการไม่ต้องลำบากในการนั่งสมาธิ ที่นี่นั่งสบาย สถานที่ดีสบายทำให้เราจิตใจสบายไปด้วย"

(K10)

"ที่นอนวัดดี เป็นวัดที่มีระดับ พักห้องละ 4 คน ห้องน้ำในตัว วัดนี้ทำให้คนปฏิบัติธรรมแบบสบาย วัดสะอาด"

(K03)

นอกจากนี้ แรงจูงใจที่เกี่ยวกับการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมผู้ปฏิบัติธรรม เช่น การรู้จักคนที่มีแนวคิดคล้ายกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมผู้ปฏิบัติธรรม อยู่ในระดับมากเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่สร้างเครือข่ายทางสังคมและความรู้สึกการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

โดยสรุป ผลวิจัยชี้ว่า แรงจูงใจหลักของผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษาคือแรงจูงใจภายใน โดยเฉพาะความต้องการความสงบ ความหมายของชีวิต ศรัทธา และการพัฒนาตนเอง ขณะที่แรงจูงใจภายนอกมีบทบาทรองลงมา แต่ยังคงสะท้อนบริบทสภาพแวดล้อมของสังคม เช่น ความสะดวกของสถานที่ ความเชื่อด้านบุญ และความสัมพันธ์ทางสังคมภายในหมู่ผู้ปฏิบัติธรรม Table 1

Table 1 Motivation for participating in Dhamma practice

Motivation for participating in dhamma practice	Mean	*SD*	Interpretation
Intrinsic motivation	4.21	1.17	High
1. Desire for inner peace	4.63	0.89	Very high
2. Desire to be liberated from suffering	4.26	1.01	High
3. Desire to understand oneself better	4.34	1.03	High
4. Faith in this place	4.15	1.14	High
5. Reflection on past life experiences	4.03	1.21	High
6. Desire to make merit and accumulate good deeds	4.41	1.03	High
7. Desire to use free time productively	4.01	1.24	High
8. Desire to recognize the value of life	4.38	0.88	High
9. Desire to understand the Buddha's teachings	4.29	1.11	High
10. Desire to have clearer life goals	4.12	1.17	High
11. Desire to repay gratitude to society	3.60	1.45	High
12. Feeling of spiritual fulfillment	4.38	0.99	High
13. Belief that one will gain merit	4.37	1.12	High
14. Desire to live according to Buddhist principles	3.93	1.41	High
15. Desire to disseminate Buddhist teachings	3.79	1.44	High
Extrinsic motivation	3.47	1.56	Moderate
1. Persuasion by others	3.49	1.51	Moderate
2. Social respect and recognition	3.12	1.67	Moderate
3. Improved social image	3.25	1.60	Moderate
4. Acceptance within the family	3.25	1.55	Moderate
5. Social trends	3.58	1.66	High
6. Receiving rewards or benefits from participation	3.58	1.54	High

Table 1 (Continued)

Motivation for participating in dhamma practice	Mean	*SD*	Interpretation
7. Seeing positive outcomes in others from meditation practice	3.42	1.54	High
8. Reputation of the meditation center	3.11	1.65	Moderate
9. Opportunity to meet people with similar mindsets	3.60	1.47	High
10. Convenient location and easy accessibility	3.82	1.50	High
11. Being part of a meditation-practicing community	3.71	1.37	High
12. Donations to enhance family reputation	3.26	1.65	Moderate
13. Merit-making trips	3.55	1.53	High
14. Fortune or career advancement	3.77	1.46	High
15. Accumulating merit collectively with a group	4.21	1.26	High

คุณค่าจากการปฏิบัติธรรม

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษามองว่าการปฏิบัติธรรมมีคุณค่าโดยรวมในระดับมากที่สุด (Mean = 4.53, *SD* = 0.86) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตและสภาวะจิตใจของผู้ปฏิบัติอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะคุณค่าที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ชีวิตมีความสุขและสมดุลมากขึ้น (Mean = 4.63, *SD* = 0.87) รองลงมาเช่น การเห็นคุณค่าของชีวิตและสิ่งรอบตัวมากขึ้น การควบคุมอารมณ์และจัดการความเครียดได้ดีขึ้น การมีแรงบันดาลใจในการปฏิบัติธรรมต่อเนื่อง และการมีสมาธิและความตั้งใจมากขึ้นในการทำงานหรือการเรียน ซึ่งทั้งหมดจัดอยู่ในระดับ “มากที่สุด” สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์

> *“มาปฏิบัติธรรมวัดแห่งนี้แล้วมีโอกาสได้เดินทางไปปฏิบัติธรรมหลายที่ ทั้งเขาใหญ่ ภูเก็ต ทำให้ใจสงบขึ้น มีความสุขมากขึ้น”*
>
> (K03)

> *“ป้ารู้สึกว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลงของป้าคือป้ามีความทุกข์น้อยลง ปล่อยวางทุกอย่าง ไม่เหนื่อยกับการคิดถึงอนาคตข้างหน้า”*
>
> (K04)

กล่าวได้ว่าผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษาได้รับ ความสงบและความผ่อนคลายทางจิตใจ และมีการรู้จักตนเองและเข้าใจจิตใจของตนมากขึ้น ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติธรรมเชิงพุทธ ขณะเดียวกัน ผู้ปฏิบัติยังเห็นว่าสามารถนำหลักธรรมที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และมีความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของการปฏิบัติ ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์

โดยสรุป ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษามีประสบการณ์ที่ส่งเสริมทั้งด้าน จิตใจ อารมณ์ การรู้จักตนเอง การจัดการความเครียด การมีแรงบันดาลใจ และความสุขโดยรวม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมมีความหมายเชิงคุณค่าที่ลึกซึ้งและมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติอย่างเด่นชัด ดังแสดงใน Table 2

Table 2 Perceived value of participating in Dhamma practice

Perceived value of participating in Dhamma practice	Mean	*SD*	Interpretation
1. Understanding the true meaning of meditation practice	4.34	0.95	High
2. Greater self-awareness and deeper understanding of one's own mind	4.51	0.82	Very high
3. Mental peace and relaxation	4.55	0.85	Very high
4. Better emotional regulation and stress management	4.58	0.88	Very high
5. Applying learned Buddhist principles effectively in daily life	4.47	0.91	High
6. Greater appreciation of life and surrounding environment	4.60	0.74	Very high
7. Improved concentration and commitment in work or study	4.56	0.80	Very high
8. Increased motivation to continue meditation practice in the future	4.58	0.90	Very high
9. A happier and more balanced life	4.63	0.87	Very high
Overall	4.53	0.86	Very high

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาด้านลักษณะทั่วไปและพฤติกรรมการมาปฏิบัติธรรม พบว่า มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 40 ปีขึ้นไป มีสถานภาพโสดหรืออยู่ในช่วงวัยทำงาน และนิยมมาปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา หรือในช่วงที่รู้สึกเครียดหรือมีปัญหา ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ สมชาย (2560) ที่พบว่ากลุ่มวัยทำงานและวัยกลางคนมักเลือกใช้กิจกรรมทางศาสนาเป็นช่องทางคลายความตึงเครียดและเป็นที่พึ่งทางใจเมื่อเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีภาระงานและครอบครัวสูง ในด้านแรงจูงใจ ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจภายในอยู่ในระดับมาก ขณะที่แรงจูงใจภายนอกอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจมาปฏิบัติธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ขับเคลื่อนด้วยความต้องการภายใน เช่น ความต้องการความสงบ ความเข้าใจตนเอง และการทบทวนชีวิต มากกว่าความคาดหวังจากสังคมหรือภาพลักษณ์ภายนอก ผลการศึกษาในส่วนนี้สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow (1943) ที่ชี้ให้เห็นว่า เมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์จะมุ่งสู่ความต้องการด้านการพัฒนาตนเองและความหมายในชีวิต ซึ่งในบริบทนี้สะท้อนผ่านการแสวงหาความสงบทางจิตใจและการหลุดพ้นจากทุกข์ เมื่อเปรียบเทียบกับงานของ Cao and Kong (2024) ที่ศึกษาการเข้าวัดของคนรุ่นใหม่ พบว่าคนรุ่นใหม่มักมีทั้งแรงจูงใจด้านจิตวิญญาณและด้านสังคมควบคู่กันไป ขณะที่ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจภายในมีน้ำหนักมากกว่าแรงจูงใจภายนอกอย่างชัดเจน สะท้อนว่าผู้ปฏิบัติธรรมในพื้นที่นี้มองการปฏิบัติธรรมเป็นพื้นที่สำหรับการทำงานกับตัวเองมากกว่าการสร้างภาพลักษณ์หรือเพื่อตอบสนองสายตาของสังคม

ในด้านความหมายเชิงคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติธรรม พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษาเห็นว่าการปฏิบัติธรรมช่วยให้เข้าใจตนเองมากขึ้น รู้สึกสงบ ผ่อนคลาย และสามารถควบคุมอารมณ์และจัดการความเครียดได้ดีขึ้น รวมถึงมีสมาธิและสมดุลในชีวิตประจำวันมากขึ้น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Frankl (1963) ที่มองว่ามนุษย์แสวงหาความหมายในชีวิต และเมื่อสามารถมองเห็นว่าประสบการณ์ใดมีความหมาย ย่อมเกิดความมั่นคงและความพึงพอใจทางจิตใจสูงขึ้น การที่ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษามองว่าการปฏิบัติธรรมเป็น “แนวทางในการทำให้ชีวิตมีความสุขและสมดุลมากขึ้น” จึงสะท้อนมิติของการค้นหาความหมายในชีวิตอย่างชัดเจน ผลการศึกษายังไปในทิศทางเดียวกับงานของ พระมหาใจสิงห์ และคณะ (2565) ที่อธิบายว่าการปฏิบัติธรรมคือวิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืนและสามารถจัดการทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงงานของ นภัสสร (2564) ที่ศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุและพบว่าการปฏิบัติธรรมมีส่วนช่วยให้สุขภาวะจิตใจดีขึ้น ลดความโดดเดี่ยว และเพิ่มการยอมรับตนเอง เมื่อพิจารณา

ร่วมกับกรอบแนวคิดการปรับตัวของ Roy (2009) ซึ่งมองว่ามนุษย์ต้องเผชิญสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมและใช้กระบวนการภายในในการปรับตัว ผลการศึกษาชุดนี้แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมทำหน้าที่เป็นกลไกหนึ่งของการปรับตัวทางจิตใจ ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษาใช้การปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับความเครียดจากชีวิตประจำวัน จัดระเบียบความคิด และสร้างสมดุลทั้งด้านอารมณ์และพฤติกรรมให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงมากขึ้น

โดยสรุป อภิปรายผลจากการวิจัยสามารถชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติธรรมในย่านคลองหลวงมีบทบาททั้งในฐานะ “พื้นที่แห่งศรัทธา” และ “พื้นที่พัฒนาสุขภาวะจิต” แรงจูงใจภายในและความหมายเชิงคุณค่าที่ผู้มาปฏิบัติธรรมที่เป็นกรณีศึกษาได้รับ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดด้านแรงจูงใจ การแสวงหาความหมายในชีวิต และการปรับตัวทางจิตสังคม ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้าที่ศึกษาบทบาทของการปฏิบัติธรรมต่อคุณภาพชีวิตในกลุ่มประชากรต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะการวิจัยคือการให้สถานปฏิบัติธรรมพัฒนาโปรแกรมที่เน้นการสร้างความสงบ การทบทวนตนเอง และการจัดการความเครียด รวมถึงออกแบบกิจกรรมให้เหมาะกับกลุ่มวัยทำงานที่เป็นกลุ่มหลักของผู้มาปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ควรใช้ข้อมูลแรงจูงใจเพื่อวางกลยุทธ์การสื่อสารที่เน้นประเด็นด้านความสงบใจและการพัฒนาตน สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายพื้นที่ศึกษา ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และเจาะลึกกลุ่มเฉพาะ เพื่อให้เข้าใจบทบาทของการปฏิบัติธรรมต่อสุขภาวะจิตได้ครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

นภัสสร วงศ์วัฒนะ. (2564). ศึกษาความสุข ความสงบ และความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุจากการปฏิบัติธรรม. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พระมหาใจสิงห์ เถื่อนศรี พระมหาสากล สุภรเมธี พระปัญกร ปญฺญาธโร โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และสงวน หล้าโพนทัน. (2565). การปฏิบัติธรรม คือ วิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน. *วารสารวนัมฎองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์*, *9*(1), 163–178.

สมชาย ศรีสุข. (2560). แรงจูงใจของผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมในวัดภาคกลาง. *วารสารศาสนศึกษา*,*18*(1), 55–70.

Cao, Y. & Kong, Z. (2024). From temples to the soul: Exploring the social drivers and psychological depths of young people's temple tourism phenomenon. *International Journal of Education and Humanities*, *17*(3), 45–51. https://doi.org/10.54097/m0ecfw28

Creswell, J. D. (2017). Mindfulness interventions. *Annual Review of Psychology*, *68*, 491–516. https://doi.org/10.1146/annurev-psych-042716-051139

Frankl, V. E. (1963). *Man's search for meaning: An introduction to logotherapy*. Washington Square Press.

Keng, S. L., Smoski, M. J., & Robins, C. J. (2011). Effects of mindfulness on psychological health: a review of empirical studies. *Clinical Psychology Review*, *31*(6), 1041–1056. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2011.04.006

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, *50*(4), 370–396.

Roy, C. (2009). *The Roy adaptation model* (3rd ed.). Pearson.

World Health Organization. (2022). *World mental health report: Transforming mental health for all*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240049338

อิทธิพลของลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างที่มีผลต่อความเครียดทางการศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

The influence of music listening habits, social media addiction behavior, learning environment, and interpersonal interaction on academic stress among high school students

จณิสตา เจือจันทร์*, **วรินรำไพ กังสดาร**, **ภูริตา สุรกุลกวิน**, **พีรดา กัลยกร**,
ปัญพิชา เนติสารยาภากร, **แอลิลดา กัลป์ยกร**, **ชยวัฏ ศิริพันธศักดิ์**
Janista Jue-chana*, Warinrumpai Kungsadarna, Phurita Surakulkawin, Peerada Kanlayakorn,
Panphicha Netisarayaphakorn, Airlinda Kanlayakorn and Chayawat Siripantasak
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) วัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110
Srinakharinwirot University Demonstration School Prasarnmit (Secondary), Watthana, Bangkok 10110, Thailand
*Corresponding author: jpblue423@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ที่มีต่อความเครียดทางการศึกษาของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 196 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบวัดลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง และความเครียดทางการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะนิสัยการฟังเพลงและพฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดียมีอิทธิพลทางบวกต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่สภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างมีอิทธิพลทางลบต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง, ความเครียดทางการศึกษา, พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย, ลักษณะนิสัยการฟังเพลง, สภาพแวดล้อมการเรียนรู้

Abstract

This correlational research mainly aimed to analyze the influence of music listening habits, social media addiction behavior, learning environment, and interpersonal interaction on academic stress among high school students. The samples consisted of 196 high school students. The research instruments included music listening habit scale, social media addiction behavior scale, learning environment scale, interpersonal relationship scale, and academic stress scale. The data were analyzed using multiple regression analysis. The results showed that music listening habits and social media addiction behavior had positive influences on academic stress with statistical significant at the .05 level, whereas the learning environment had a positive influence on academic stress with statistical insignificant at the .05 level and interpersonal relationships had a negative influence on academic stress with statistical significant at the .05 level.

Keyword: academic stress, interpersonal interaction, learning environment, music listening habits, social media addiction behavior

บทนำ

ความเครียดทางการศึกษา หมายถึง การตอบสนองทางร่างกายและจิตใจต่อความต้องการหรือภาระที่เกี่ยวข้องกับการเรียน (Khadka, 2024; Wilks & Spivey, 2010) อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตของนักเรียน (Han, 2024) ความเครียดทางการศึกษาจึงมีความสำคัญ ควรได้รับค้นคว้าเพิ่มเติม การศึกษาปัจจัยอาจจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความเครียดทางการศึกษาได้

ปัจจัยหนึ่งที่อาจมีผลต่อความเครียดคือ ลักษณะนิสัยการฟังเพลง ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่ผู้ฟังให้ความสนใจกับเนื้อหาและเสียงดนตรี พร้อมทั้งสร้างความคาดหวังต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาต่อมา (Risset, n.d.; Thompson & Schellenberg, 2006) โดยแม้ว่าการฟังเพลงจะให้ประโยชน์ แต่บางครั้งการฟังเพลงระหว่างการเรียน โดยเฉพาะเพลงที่มีเนื้อร้อง สามารถรบกวนระบบความจำและลดประสิทธิภาพในการประมวลผลข้อมูล ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ยากขึ้นและต้องใช้เวลาในการเรียนมากขึ้น (Furnham & Bradley, 1997; Salamé & Baddeley, 1989) งานวิจัยล่าสุดยังพบว่าเพลงที่มีเนื้อร้องลดความแม่นยำในการอ่านและความจำ ซึ่งนำไปสู่ความกังวลเกี่ยวกับผลการเรียน (Souza & Barbosa, 2023; Sun et al., 2024) เมื่อประสิทธิภาพลดลง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ระดับฮอร์โมนความเครียด (คอร์ติซอล) จะพุ่งสูงขึ้น (Lee et al., 2018) จึงอาจเป็นไปได้ว่าลักษณะนิสัยการฟังเพลงจะส่งผลต่อความเครียดทางการศึกษาได้

นอกจากลักษณะนิสัยการฟังเพลงแล้ว พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดียอาจเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดทางการศึกษาได้เช่นกัน โดยพฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดียหมายถึง การมีส่วนร่วมในการใช้สื่อสังคมอย่างมากเกินไปและไม่สามารถควบคุมได้ ส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการควบคุมการใช้งานและมีผลกระทบอย่างมากต่อชีวิตประจำวัน (Kuss & Griffiths, 2017a) ซึ่งการตระหนักถึงการเสพติดโซเชียลมีเดียเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวอาจทำให้เสียสมาธิ นำไปสู่ภาวะหมดไฟทางการศึกษา และทำให้เกิดความเครียดทางการศึกษาเพิ่มขึ้นได้ (Feng, 2025)

อีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความเครียดทางการศึกษาเช่นกันคือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ หมายถึงทุกสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการรับข้อมูล สร้างความเข้าใจ พัฒนาทักษะ รวมถึงบริบททางกายภาพ สังคม และจิตวิทยา ซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติ แรงจูงใจ และประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Patil & Chaudhari, 2016) โดยจากงานวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จทางวิชาการ เนื่องจากมีผลโดยตรงต่อต่อแรงจูงใจและระดับความเครียดทางการศึกษาของผู้เรียน อีกทั้งงานวิจัยหลายฉบับยังระบุว่านักเรียนที่มีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี เช่น สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน และ การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้สอนที่ดี มักมีระดับความเครียดทางการเรียนต่ำกว่าได้ (Akbar et al., 2019; Mukitasari et al., 2023) จึงอาจเป็นไปได้ว่าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะส่งผลต่อความเครียดทางการศึกษาได้

เมื่อพิจารณาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อความเครียดทางการศึกษาแล้ว พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้สึก และความหมายระหว่างบุคคลไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารด้วยวาจาหรือไม่ใช้วาจา (Guerrero et al., 2007) ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และสุขภาวะทางจิตของผู้เรียน โดยช่วยสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งส่งผลให้ความเครียดทางการศึกษาลดลงได้เช่นกัน (Kim et al., 2023)

แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าวข้างต้น (Clark et al., 2005; Kuss & Griffiths, 2017a; Samaha & Hawi, 2016; Thoma et al., 2013; Vannucci et al., 2017) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยดังกล่าวพร้อมกันยังมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งยังไม่ได้มีการนำกลุ่มตัวแปรด้านบุคคลและบริบททางสังคมมาพิจารณาร่วมกัน แต่เน้นไปที่การอธิบายองค์ประกอบพื้นฐานและผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการศึกษา ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถอธิบายความเครียดทางการศึกษาได้อย่างครอบคลุม หากมีการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้ร่วมกัน อาจเป็นประโยชน์ต่อ

การรับมือกับผลกระทบจากความเครียดทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีลักษณะการใช้สื่อและสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาอิทธิพลของลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างที่มีผลต่อความเครียดทางการศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าจะมุ่งศึกษาปัจจัยดังกล่าวอย่างเป็นระบบเพื่อทำความเข้าใจผลกระทบต่อความเครียดทางการศึกษา ซึ่งสามารถนำไปสู่กระบวนการรวบรวมแนวคิดเพื่อแก้ไขปัญหา ค้นหาแนวทางการป้องกัน ส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการอารมณ์ของเยาวชน และพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อคุณภาพการศึกษาต่อไป สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ข้อที่ 3 (United nation, n.d.)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ที่มีต่อความเครียดทางการศึกษาของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา

การตรวจเอกสาร

ความเครียดทางการศึกษา หมายถึง ความกดดันทางร่างกายและจิตใจที่เกิดจากการเรียน เช่น การสอบ ภาระงาน และความคาดหวังด้านผลการเรียน (Khadka, 2024; Wilks & Spivey, 2010) ตามแนวคิดความเครียดเชิงปัญญา ความเครียดเกิดจากสถานการณ์ทางการเรียนหนักเกินกว่าที่จะรับมือได้ แม้ความเครียดในระดับเหมาะสมอาจช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ความเครียดที่สูงและต่อเนื่องส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมการเรียน ดังนั้น ความเครียดทางการศึกษาจึงเป็นตัวแปรตามสำคัญของการวิจัย

การฟังเพลงคือความสนใจต่อเสียงดนตรี เนื้อหา และอารมณ์ที่ถ่ายทอดผ่านบทเพลง ซึ่งอาจก่อให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์ในระดับต่าง ๆ ได้ (Risset, n.d.; Thompson & Schellenberg, 2006) ลักษณะการฟังเพลง เช่น ความถี่และวัตถุประสงค์ในการฟัง อาจช่วยผ่อนคลายความเครียดหรือรบกวนสมาธิได้ งานวิจัยนักเรียนที่ใช้การฟังเพลงในการเผชิญความเครียด (coping strategy) สะท้อนว่าการฟังเพลงมีความสัมพันธ์กับความเครียดทางการศึกษาในทั้งเชิงบวกและเชิงลบการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องและควบคุมได้ยากอาจพัฒนาไปสู่พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย (Kuss & Griffiths, 2017a) ซึ่งมักถูกใช้เป็นวิธีหลีกเลี่ยงความเครียด อย่างไรก็ตาม งานวิจัยพฤติกรรมเสพติดเชิงพฤติกรรม (Behavioral Addiction) พบว่าการใช้โซเชียลมีเดียในระดับสูงมีความสัมพันธ์กับความเครียดและปัญหาทางอารมณ์ของนักเรียน

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ประกอบด้วยปัจจัยด้านกายภาพและสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียน ตามแนวคิดเชิงระบบนิเวศทางการศึกษา (Educational Ecology) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสามารถลดความตึงเครียดและส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนได้ ในขณะที่สภาพแวดล้อมที่มีแรงกดดันสูงอาจเพิ่มความเครียดของนักเรียน (Jaffe et al., 2019) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่เชื่อมโยงตัวแปรนี้กับความเครียดในกลุ่มนักเรียนมัธยมโดยตรงยังมีจำกัด

การปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง หมายถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้สึก และความหมายระหว่างบุคคลไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารด้วยวาจาหรือไม่ใช้วาจา ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างมีความสำคัญต่อนักเรียนและรูปแบบของข้อความเหล่านี้แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น ๆ (Guerrero et al., 2007) การมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน และครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเครียดทางการศึกษา แนวคิดด้านการสนับสนุนทางสังคมชี้ให้เห็นว่านักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนและมีความสัมพันธ์ที่ดีมักเผชิญความเครียดน้อยกว่านักเรียนที่ขาดปฏิสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของตัวแปรนี้ต่อความเครียดทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational research) ซึ่งกำหนดวิธีการศึกษา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ประมาณ 400,000 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 196 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ คือ เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมศึกษาตอนปลายและอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร รวมถึงให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบวัดในการวิจัย ซึ่งมีการประชาสัมพันธ์ลงในโซเชียลมีเดีย อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครเป็นหลัก จึงไม่ได้มีการเก็บรวบรวมตัวแปรด้านภูมิหลังของโรงเรียน เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมและทัศนคติรายบุคคลของนักเรียนโดยตรง โดย ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้สูงกว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำในการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณตามแนวคิดของ Soper (2025) โดยใช้ขนาดอิทธิพล Cohen's f^2 จากงานวิจัยของ Zainab and Yoza (2024) ซึ่งมีค่าเป็น 0.381 กำหนดระดับนัยสำคัญ .05 อำนาจการทดสอบ .95 และมีปัจจัยตัวแปรทั้งหมด 4 ตัวแปร พบว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำคือ 54 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยแบบวัดมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 5 ฉบับ โดยแปลและดัดแปลงจากงานวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ 1. แบบวัดลักษณะนิสัยการฟังเพลง (Krause & North, 2014) ซึ่งวัดเกี่ยวกับความถี่ รูปแบบการฟัง และความผูกพันธ์ทางอารมณ์ 2. แบบวัดพฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย (Paschke et al., 2021) ซึ่งวัดเกี่ยวกับความถี่และผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน 3. แบบวัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Shochet et al., 2015) ซึ่งวัดเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้ตอบต่อบรรยากาศ การสนับสนุนและความเอื้อต่อการเรียนรู้ 4. แบบวัดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง (Callaghan, 2014) ซึ่งวัดเกี่ยวกับลักษณะการสื่อสาร ความสัมพันธ์และพฤติกรรมทางสังคม และ 5. แบบวัดความเครียดทางการศึกษา (Lee & Koo, 2018) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์โอเมก้าเป็น .88, .88, .91, .82 และ .86 ตามลำดับ และผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างพบว่าแบบวัดทุกฉบับมีความตรงเชิงโครงสร้าง ($X^2/df < 2$, $p > .05$, $RMSEA < .05$, $SRMR < .05$)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม R สำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ กำหนดรูปแบบสมการถดถอย (Equation (1)) ดังนี้

$$\hat{Y} = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \ldots + \beta_n X_n \quad (1)$$

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ต่อความเครียดทางการศึกษา เป็นดัง Table 1

Table 1 Multiple regression analysis

Variable	*B*	*Beta*	*SE*	*p*
Intercept	2.45*	-	0.40	< .001
Music listening habits	0.24*	0.25	0.06	< .001
Social media addiction behavior	0.41*	0.42	0.06	< .001
Learning environment	0.02	0.02	0.07	.817
Interpersonal interaction	-0.45*	-0.27	0.10	< .001
R^2 = .41, R^2_{adj} = .40, $F(4,191)$ = 33.10, p < .001				

Note: * p < .05.

เมื่อพิจารณา Table 1 พบว่าลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างร่วมกันอธิบายความแปรผันภายในของความเครียดทางการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 41 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (R^2 = .41, p < .001) โดยลักษณะนิสัยการฟังเพลงเป็นปัจจัยทำนายเชิงบวกต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (*Beta* = 0.25, p < .001) พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดียเป็นปัจจัยทำนายเชิงบวกต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (*Beta* = 0.42, p < .001) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ปัจจัยทำนายเชิงบวกต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (*Beta* = 0.02, p = .871) และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างเป็นปัจจัยทำนายเชิงลบต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (*Beta* = -0.27, p < .001) เมื่อควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ให้คงที่ เมื่อลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง แต่ละปัจจัยเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ความเครียดทางการศึกษาจะเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 0.24, 0.41, 0.02 และลดลงโดยเฉลี่ย 0.45 หน่วย ตามลำดับ แสดงดัง Equation (2)

$$\widehat{\text{ความเครียดทางการศึกษา}} = 2.45 + 0.24 \times \text{ลักษณะนิสัยการฟังเพลง} + 0.41 \times \text{พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย} + 0.02 \times \text{สภาพแวดล้อมการเรียนรู้} - 0.45 \times \text{การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง} \quad (2)$$

สรุปผลวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาอิทธิพลของลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ต่อความเครียดทางการศึกษา ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่อาศัยภายในพื้นที่ประเทศไทย ตั้งแต่อายุ 12–18 ปี จำนวนทั้งสิ้น 196 คน

ผลจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยลักษณะนิสัยการฟังเพลงและพฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดียมีแนวโน้มที่จะกระตุ้นให้ความเครียดทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง เช่น การปรึกษาเพื่อนหรือครอบครัว อาจช่วยลดระดับความเครียดลงได้ อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมการเรียนรู้นั้น ยังไม่พบหลักฐานเชิงประจักษ์เพียงพอที่จะยืนยันความสัมพันธ์หรืออำนาจการทำนายในกลุ่มตัวอย่างนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การที่สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นปัจจัยทำนายเชิงบวกทางบวกต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งขัดกับทฤษฎีของ Weinstein (1979) และ Bronfenbrenner (1979) อาจเป็นเพราะช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงภายหลังการสอบปลายภาคเสร็จสิ้น ซึ่งเป็นช่วงที่สภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีความผ่อนคลายมากขึ้น ทำให้ไม่พบบทบาทของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ต่อความเครียดทางการศึกษาในเชิงสถิติ ทั้งนี้สอดคล้องกับ Neigel (2024) ซึ่งพบว่า ระดับความเครียดแปรผันเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาในปีการศึกษา

นอกจากนี้ พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดียมีเป็นปัจจัยทำนายเชิงบวกต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากนักเรียนจำนวนมากใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์และและแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อติดตามข่าวสาร แบ่งปันข้อมูล และติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ การใช้โซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่องเกินความจำเป็นส่งผลกระทบทำให้ผลการเรียนแย่ลง Salari et al. (2025) และส่งผลโดยตรงต่อความเครียดทางการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Zhao and Yao (2023) ซึ่งพบว่า เมื่อนักศึกษาใช้โซเชียลมีเดียมากขึ้น ผลการเรียนของนักศึกษาจะแย่ลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ความเครียดทางการศึกษาที่เพิ่มสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดียเป็นปัจจัยทำนายเชิงบวกต่อความเครียดทางการศึกษา จึงควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีมีวิจารณญาณและมีขอบเขตเวลาที่เหมาะสม นำไปสู่การลดพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจเป็นสาเหตุของความเครียดทางการศึกษาได้

2. ลักษณะนิสัยการฟังเพลงเป็นปัจจัยทำนายเชิงบวกต่อความเครียดทางการศึกษา จึงเสนอแนะให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกฟังเพลงที่เหมาะสม เช่น เพลงที่ช่วยผ่อนคลายหรือเสริมสมาธิ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการความเครียดทางการศึกษา

3. เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างมีอิทธิพลต่อความเครียดทางการศึกษา สามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้โดยการจัดกิจกรรมในลักษณะระบบเพื่อนช่วยเพื่อนหรือกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการเรียน ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ระบายความรู้สึก รับฟัง และได้รับการสนับสนุนทางอารมณ์จากเพื่อนร่วมวัยอันจะช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยวและความเครียดทางการศึกษาได้โดยตรง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าลักษณะนิสัยการฟังเพลง พฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างเป็นปัจจัยทำนายความเครียดทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ จึงควรมีการพัฒนาโปรแกรมที่เน้นปัจจัยดังกล่าว โดยเฉพาะพฤติกรรมการติดโซเชียลมีเดีย เพื่อนำไปสู่การจัดการความเครียดทางการศึกษาอย่างเหมาะสม โดยใช้การวิจัยเชิงทดลองหรือการวิจัยและพัฒนา

2. เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นปัจจัยทำนายต่อความเครียดทางการศึกษาอย่างไม่มีนัยสำคัญ จึงควรทบทวนการวัดตัวแปร ตรวจสอบข้อคำถามที่ใช้ หรือทำการศึกษาเชิงคุณภาพในครั้งถัดไป เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุและค้นหาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจเป็นเหตุผลของการไม่พบนัยสำคัญ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณนักเรียนทุกคนที่เอื้อเฟื้อและให้ความร่วมมือในการดำเนินการเก็บข้อมูล รวมถึงเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณครูที่ปรึกษาและเพื่อนๆ ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการทำวิจัย ซึ่งล้วนมีส่วนสำคัญให้การดำเนินงานวิจัยสำเร็จสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). ข้อมูลสถิติกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2566. https://www.nso.go.th/public/e-book/Other-Publications/Bangkok_Statistical_Data_2566/40/

Akbar, R. R., Wahid M., & Werdhani A. R. (2019). Correlation between medical students' perception on learning environment and stress level. *The Indonesian Journal of Medical Education, 8*(1), 1–9.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

Callaghan, G.M. (2014). *FIAT-Q Final Scale 2-14: Interpersonal relationships questionnaire*.

Clark, C., Stansfeld, S. A., Berglund, B., Lopez-Barrio, I., Fischer, P., Öhrström, E., Haines, M. M., Head, J., Hygge, S., van Kamp, I., & Berry, B. F. (2005). Aircraft and road traffic noise and children's cognition and health: a cross-national study. *The lancet, 305*(9475), 1942–1949.].

Feng, T. (2025). The relationships between mental health and social media addiction, anxiety, and depression among college students: A network analysis. *Heliyon, 11*(3), e41869.

Furnham, A., & Bradley, A. (1997). Music while you work: The differential distraction of background music on the cognitive test performance of introverts and extroverts. *Applied Cognitive Psychology, 11*(5), 445–455.

Guerrero, K. L., Andersen A. P., & Afifi, A. W. (2007). *Close encounters: Communication in relationships*. Sage Plublications Inc.

Han, S. (2024). The impact of educational stress on adolescent mental health and solutions. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences, 40*, 100–104.

Han, W., Altalbe, A., Rehman, N., Rehman, S., & Sharma, S. (2024). Exploring the longitudinal impacts of academic stress and lifestyle factors among Chinese students. *Journal of Pharmaceutical Policy and Practice*, *17*(1), 2398706.

Jaffe, L. E., Lindell D., Sullivan, A. M., & Huang, G. C. (2019). Clear skies ahead: optimizing the learning environment for critical thinking from a qualitative analysis of interviews with expert teachers. *PubMed Central*, *8*(5), 289–297.

Khadka, C. (2024). Academic stress among college students. *Dristikon: A Multidisciplinary Journal*, *14*(1), 45–57.

Kim, D., Woo, Y., Song, J., & Son, S. (2023). The relationship between faculty interactions, sense of belonging, and academic stress: a comparative study of the post-COVID-19 college life of Korean and international graduate students in South Korea. *Frontiers in Psychiatry*, *14*, 1169826.

Krause, A. E., North, A. C. (2014). Music listening in everyday life: Devices, selection methods, and digital technology. *Sage Journal*, *44*(1).

Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2017a). Online Social Networking and Addiction—A Review of the Psychological Literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *8*(9), 3528–3552.

Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2017b). Social networking sites and addiction: Ten lessons learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *14*(3), 311.

Lee, E. J., & Koo, C. D. (2018). Effects of forest plant healing therapy on school stress and affectivity in college students. *Journal of People Plants and Environment*, *21*(4), 319–328.

Lee, H. Y., Jamieson, J. P., Miu, A. S., Josephs, R. A., & Yeager, D. S. (2018). An entity theory of intelligence predicts higher cortisol levels when high school grades are declining. *Child Development*, *90*(6), e849–e867.

Mukitasari, F. S., Wolor, C. W., & Marsofiyati, M. (2023). Pengaruh lingkungan belajar, fasilitas belajar, dan stres akademik terhadap motivasi belajar mahasiswa fakultas ekonomi Universitas Negeri Jakarta. *Jurnal multidisiplin indonesia*, *1*(4), 79–97.

Neigel, P., Vargo, A., Tag, B., & Kise, K. (2024). Identifying periods of cyclical stress in university students using wearables in-the-wild (Preprint). arXiv.

Paschke, K., Austermann, M. I., & Thomasius, R. (2021). ICD-11-Based assessment of social media use disorder in adolescents: Development and validation of the social media use disorder scale for adolescents. *Frontiers in Psychiatry*, *12*, 661483.

Patil, A. A., & Chaudhari, V. L. (2016). Students' perception of the educational environment in medical college: A study based on DREEM questionnaire. *Korean Journal of medical education, 28*(3), 281–288.

Risset, J.C. *(n.d.).* The perception of musical sound*. Laboratoire de Mécanique et d'Acoustique, CNRS*, 1–12.

Salamé, P., & Baddeley, A. D. (1989). Effects of background music on phonological short-term memory. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology A: Human Experimental Psychology*, *41*(1-A), 107–122.

Salari, N., Zarei, H., Rasoulpoor, S., Ghasemi, H., Hosseinian-Far, A., & Mohammadi, M. (2025). The impact of social networking addiction on the academic achievement of university students globally: A meta-analysis. *Public Health Practice (Oxford)*, *9*, 100584.

Samaha, M., Hawi, & S. N. (2016). Relationships among smartphone addiction, stress, academic performance, and satisfaction with life. *Computers in Human Behavior*, *57*, 321–325.

Shochet, B. R., Colbert-Getz, J. M., Wright, S. M. (2015). The Johns Hopkins learning environment scale measuring medical students' perceptions of the processes supporting professional formation. *Journal of the Association Medical Colleges*, *90*(6), 810–818.

Soper, D. S. (2025). *A-priori sample size calculator for multiple regression*. https://www.danielsoper.com/statcalc/

Souza, A. S., & Barbosa, L. C. L. (2023). Should we turn off the music? music with lyrics interferes with cognitive tasks. *Journal of cognition*, *6*(1), 24.

Sun, Y., Sun, C., Li, C., Shao, X., Liu, Q., & Liu, H. (2024). Impact of background music on reading comprehension: Influence of lyrics language and study habits. *Frontiers in Psychology*, *15*, 1363562.

Thoma, M. V., Marca, R. L., Brönnimann, R., Finkel, L., Ehlert, U., & Nater, U. M. (2013). The effect of music on the human stress response. *PLoS ONE*, *8*(8), e70156.

Thompson, W.F., & Schellenberg, G. (2006). Listening to music. In R. Colwell (Ed.), *MENC handbook of Music Cognition & Development* (pp. 72–123). Oxford University Press.

United Nations. (n.d.). *The 17 goals*.

Vannucci, A., Flannery, K. M., & Ohannessian, C. M. (2017). Social media use and anxiety in emerging adults. *Journal of Affective Disorders*, *207*, 163–166.

Weinstein, C. S. (1979). The physical environment of the school: A review of the research. *Review of Educational Research*, *49*(4), 577–610.

Wilks, S. E., & Spivey, C. A. (2010). Resilience in undergraduate social work students: social support and adjustment to academic stress1. *Social Work Education*, *29*(3), 276–288.

Zainab, S., & Yoza, K. N. (2024). The Effect of Self-Regulation on Academic Stress Among Tahfidz Students at MA Ulumul Qur'an Pagar Air. *ALACRITY : Journal of Education, 4*(3).

Zhao, L., & Yao, Z. (2022). The influence of social media use intensity, self-esteem and stress on college students' academic performance. *3rd International Symposium on Automation, Information and Computing, 1*, 801–806.

ความสุขและองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานอาสาสมัครของเยาวชนจิตอาสา

Happiness and components promoting happiness in volunteer work among youth volunteers

ชยพล สิตะโยธิน, ภัทราวดี คงจันทร์ , วรกมล ภู่สุวรรณ์, โยศิตา วารีพัฒน์, อรปรียา อัมพร, วารินทร์ พรหมมาศ, กนกวรา พวงประยงค์*

Chayapol Sitayotin, Pattarawadee Khongchan, Worakamol Phoosuwan, Yosita Wareepat, Aonpreeya Amporn, Varin Prommas, Kanokwara Phuangprayong*

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี 12121

Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University, Pathum Thani 12121, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: kanokwara.p@psds.tu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสุขและองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานอาสาสมัครของเยาวชนจิตอาสา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยสนใจศึกษากับเยาวชนอายุ 15–25 ปี ที่มีประสบการณ์ทำกิจกรรมจิตอาสา จำนวน 40 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนจิตอาสามีระดับความสุขโดยรวมอยู่ในระดับสูงกว่าคนทั่วไป ความสุขที่โดดเด่นคือความรู้สึกเป็นสุขจากการช่วยเหลือผู้อื่น ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี สำหรับองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุข พบว่าอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับความสำคัญได้แก่ การส่งเสริมทัศนคติและจิตสำนึกแห่งการให้ การพัฒนาทักษะเยาวชนจิตอาสา รูปแบบกิจกรรมจิตอาสา และการสนับสนุนจากองค์กรและสังคม ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมจิตอาสาและมาตรการส่งเสริมสุขภาพจิตของเยาวชนให้เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ความสุข, จิตอาสา, เยาวชน, สุขภาพจิต

Abstract

This study examined the level of happiness and the components promoting happiness in volunteer work among youth volunteers using a mixed-methods approach. The participants were 40 youths aged 15–25 with experience in volunteer activities. Data were collected through questionnaires and in-depth interviews and analyzed using descriptive statistics and content analysis. The findings showed that youth volunteers reported a higher level of happiness than the general population. Key sources of happiness included helping others, self-reliance, and positive social relationships. All components promoting happiness were rated at a high level, with the most significant being attitudes and consciousness of giving, youth skill development, volunteer activity design, and organizational and societal support. The results provide practical guidance for developing effective and sustainable youth volunteer and mental health promotion programs.

Keywords: happiness, mental health, volunteer, youth

บทนำ

สุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สุขภาพจิต ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการเผชิญกับความเครียด การปรับตัว และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของคนไทยทุกช่วงวัย โดยสุขภาพจิตมิได้หมายถึงเพียงการไม่มีโรคทางจิตเวช แต่รวมถึงความสุข ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ และศักยภาพในการดำเนินชีวิต รายงานสุขภาพคนไทยปี 2568 ระบุว่าคนไทยกว่า 13.4 ล้านคนเคยประสบปัญหาสุขภาพจิตหรือโรคทางจิตเวช และอัตราการฆ่าตัวตายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเยาวชนอายุ 15–29 ปี ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2022) ที่ชี้ว่าความผิดปกติทางอารมณ์ เช่น โรคซึมเศร้าและโรควิตกกังวล เป็นปัจจัยสำคัญที่ลดทอนคุณภาพชีวิตและก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจในระดับประเทศและระดับโลก

ในระดับสากล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาของเยาวชนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดย UNV (2019) รายงานว่าเยาวชนกว่า 1.8 พันล้านคนทั่วโลก หรือประมาณหนึ่งในสาม เป็นอาสาสมัคร ซึ่งช่วยส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ ผลลัพธ์ทางการศึกษา ทักษะชีวิต ความมั่นใจในตนเอง ความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจ และลดความโดดเดี่ยวในยุคดิจิทัล กิจกรรมจิตอาสาจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางส่งเสริมสุขภาพจิตที่มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มความหมายของชีวิต ความภูมิใจและคุณค่าในตนเอง การเชื่อมโยงทางสังคม และทักษะชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยคุ้มครองต่อปัญหาสุขภาพจิต (Piliavin & Siegl, 2015; Thoits & Hewitt, 2001) อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะมีโครงการจิตอาสาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ศึกษาระดับความสุขของเยาวชนจิตอาสาและองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขดังกล่าวในบริบทสังคมไทยที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสังคมตะวันตก

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับความสุขและองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานอาสาสมัครของเยาวชนจิตอาสา โดยผลการศึกษาจะช่วยเติมเต็มช่องว่างข้อมูลเกี่ยวกับเยาวชนจิตอาสาไทยซึ่งยังไม่เคยมีการศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมจิตอาสาและมาตรการส่งเสริมสุขภาพจิตเยาวชนให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศต่อไป

การตรวจเอกสาร

เมื่อพิจารณาประเด็นสุขภาพจิตและองค์ประกอบที่ส่งเสริมสุขภาพจิตของเยาวชนจิตอาสา พบว่าการทำกิจกรรมจิตอาสาเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจที่ขับเคลื่อนทั้งจากแรงจูงใจภายใน เช่น ความเชื่อ คุณค่า และความเมตตา รวมถึงปัจจัยภายนอก เช่น บทบาททางสังคม โอกาสทางการศึกษา และการยอมรับจากสังคม ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิต ความรับผิดชอบ และความสัมพันธ์กับผู้อื่น อันเป็นฐานสำคัญของสุขภาวะทางจิตใจในระยะยาว (Clary, 1998) สอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพจิตเชิงบวกของ Jahoda (1985) ที่มองว่าสุขภาพจิตที่ดีหมายถึงการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ประกอบด้วยการรับรู้ความเป็นจริงอย่างถูกต้อง การควบคุมตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จุดมุ่งหมายในชีวิต การเติบโตของตนเอง และความเป็นอิสระ โดยเยาวชนจิตอาสาในช่วงอายุ 15–25 ปีซึ่งมีอุดมการณ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม สะท้อนคุณลักษณะด้านความเสียสละและความมุ่งมั่นต่อสังคม ผ่านกิจกรรมอาสาที่หลากหลายทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และด้านอื่น ๆ (พัชรินทร์ และขนิษฐา, 2560)

งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศยืนยันว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะเชิงบวกและสุขภาวะทางจิตใจของเยาวชน โดยในบริบทไทย วรรณรินทร์ และคณะ (2562) ชี้ว่าแรงจูงใจภายใน การเรียนรู้ชี้นำตนเอง และเครือข่ายสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อพฤติกรรมจิตอาสา ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับความสุขของเยาวชนจิตอาสา ขณะที่งานวิจัยต่างประเทศพบว่าเยาวชนที่ทำงานอาสาสมัครมีสุขภาพจิตและสุขภาวะสูงกว่า และมีความเสี่ยงต่อ

ปัญหาทางอารมณ์ต่ำกว่า (Lanza et al., 2023) รวมถึงพบว่าทัศนคติเชิงบวก การควบคุมตนเอง การมีส่วนร่วมเชิงลึก และคุณลักษณะด้านความเอื้อเฟื้อเห็นอกเห็นใจ ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขของอาสาสมัคร (Tang et al., 2022) นอกจากนี้ งานวิจัยในประเทศไทยยังแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่าการจัดโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะ และการส่งเสริมแบบอย่างเชิงบวก และแรงจูงใจ ยังช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของเยาวชนไทยได้อย่างมีนัยสำคัญ (อนันต์ และสุวลักษณ์, 2565) ซึ่งสรุปได้ว่าการอาสาสมัครมีบทบาทสำคัญต่อความสุขและสุขภาวะทางจิตใจของเยาวชน ผ่านปัจจัยส่วนบุคคลและบริบทแวดล้อมที่เกื้อหนุนอย่างเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีใช้แนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแนวการบรรยาย (descriptive phenomenology) โดยคณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 40 คน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ ดังนี้

1. เป็นเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15–25 ปี และเคยมีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาอย่างน้อย 1 ครั้ง ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมานับจากวันที่ตอบแบบสอบถาม
2. สามารถสะท้อนประสบการณ์ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา
3. มีความเต็มใจที่จะให้ข้อมูลและสามารถสื่อสารความรู้สึกหรือประสบการณ์ของตนเองได้อย่างชัดเจน

คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ระหว่างวันที่ 20 สิงหาคม 2568 ถึงวันที่ 10 กันยายน 2568 ใน 3 ประเด็นหลักคือ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก ความรู้สึกหรือสภาวะทางจิตใจในชีวิตประจำวันและจากการเข้าร่วมทำกิจกรรมจิตอาสา และการส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาของเยาวชน โดยได้ติดต่อขอความยินยอมอย่างเป็นทางการจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคน ก่อนการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงและถอดความเป็นคำต่อคำเพื่อนำมาวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

คณะผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation)

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ และข้อมูลว่าผู้ตอบได้ทำกิจกรรมจิตอาสาในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา

ส่วนที่ 2 การประเมินความสุขของเยาวชนจิตอาสา จากดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย (Thai Happiness Indicators: THI–15) จำนวน 15 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบการประมาณค่า 4 ระดับ โดยมีเกณฑ์คะแนนและการแปลผลดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ข้อ 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15 แต่ละข้อให้คะแนนดังนี้

ไม่เลย = 0 คะแนน มาก = 2 คะแนน เล็กน้อย = 1 คะแนน มากที่สุด = 3 คะแนน

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ข้อ 3, 8, 12 แต่ละข้อให้คะแนนดังนี้

ไม่เลย = 3 คะแนน เล็กน้อย = 2 คะแนน มาก = 1 คะแนน มากที่สุด = 0 คะแนน

ดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย 15 ข้อ มีคะแนนเต็ม 45 คะแนน เมื่อผู้ตอบได้ประเมินตนเองและรวมคะแนนแล้วให้นำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

33–45 คะแนน	หมายถึง มีความสุขมากกว่าคนทั่วไป (good)
27–32 คะแนน	หมายถึง มีความสุขเท่ากับคนทั่วไป (fair)
26 คะแนนหรือน้อยกว่า	หมายถึง มีความสุขน้อยกว่าคนทั่วไป (poor)

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความคิดเห็นต่อองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขของเยาวชนจิตอาสา ประกอบด้วยประเด็นข้อคำถามด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบข้าง ครอบครัวและการสนับสนุนทาง สังคม ปัจจัยส่วนบุคคล การเรียนรู้ประสบการณ์จากการทำอาสา ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบการประมาณค่า 5 ระดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเลือกตัวอย่างกระทำโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (non-probability sampling) การเก็บข้อมูลทำโดยการเผยแพร่แบบสอบถามออนไลน์ไปยังกลุ่มเยาวชนที่มีประสบการณ์ทำกิจกรรมจิตอาสา โดยผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 5 ถึง 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 ผู้ตอบให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ และข้อมูลถูกเก็บเป็นความลับ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์ของ Best (1981) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 4.51–5.00 = มากที่สุด 3.51–4.50 = มาก 2.51–3.50 = ปานกลาง 1.51–2.50 = น้อย และ 1.00–1.50 = น้อยที่สุด

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ความสุขของเยาวชนจิตอาสา

ผลการศึกษาพบว่าเยาวชนจิตอาสาส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.5 รองลงมาคือเพศชาย ร้อยละ 22.5 ส่วนผู้ไม่ระบุเพศมีสัดส่วนน้อยที่สุด ร้อยละ 10 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21–25 ปี ร้อยละ 62.5 และ มีอายุระหว่าง 18–20 ปี ร้อยละ 37.5 เมื่อศึกษาระดับความสุขของเยาวชนจิตอาสาโดยใช้ดัชนีชีวิตความสุขคนไทย (THI-15) พบว่า เยาวชนจิตอาสา มีคะแนนความสุขเฉลี่ยรวม 33.68 คะแนน (*SD* = 0.78) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ “มีความสุขมากกว่าคนทั่วไป” ดังแสดงใน Table 1 และเมื่อพิจารณาคะแนนในภาพรวมพบว่า เยาวชนจิตอาสาส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.5 มีความสุขมากกว่าคนทั่วไป ร้อยละ 32.5 มีความสุขเท่ากับคนทั่วไป และมีเพียงร้อยละ 5 ที่พบว่ามีความสุขต่ำกว่าคนทั่วไป ดังแสดงใน Figure 1

Table 1 Assessment of happiness scores of youth volunteers using the Thai Happiness Index (THI-15)

No.	Statement	Mean	*SD*
1	You feel that your life is happy.	2.33	0.57
2	You feel proud of yourself.	2.40	0.62
3	You need to receive medical treatment regularly in order to live and work.	1.98	1.11
4	You are satisfied with your physical appearance.	2.13	0.68
5	You have good relationships with your neighbors.	2.48	0.63
6	You feel successful and have made progress in life.	1.88	0.78
7	You are confident in dealing with serious events in life.	1.80	0.84
8	When things do not go as expected, you feel irritated.	1.45	0.77
9	You are able to perform daily activities independently.	2.65	0.48
10	You feel happy helping others who have problems.	2.70	0.46
11	You are happy to initiate new tasks and are determined to accomplish them.	2.45	0.50
12	You feel that your life is worthless and meaningless.	2.43	0.92
13	You have friends or relatives who support you when you are in need.	2.43	0.63

Table 1 (Continued)

No.	Statement	Mean	*SD*
14	You are confident that your community is safe for you.	2.50	0.50
15	You have opportunities to relax and relieve stress.	2.10	0.77
Overall Thai Happiness Index (THI-15) score (15 items)		33.68	0.78
Minimum total score (min) = 24 Maximum total score (max) = 42			

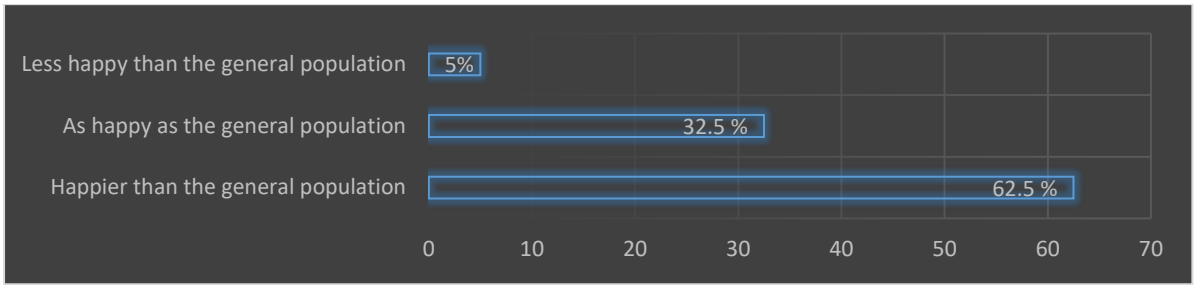

Figure 1 Overall level of happiness of youth volunteers

ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนว่าในภาพรวมเยาวชนจิตอาสามีระดับสุขภาวะทางจิตและความเป็นอยู่ที่ดีในระดับค่อนข้างสูง อันอาจเกิดจากลักษณะของกิจกรรมจิตอาสาที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและมีความหมายในชีวิต ส่วนกลุ่มที่มีความสุขน้อยกว่าคนทั่วไปอาจเป็นผลมาจากการเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในชีวิตที่เกิดขึ้นระหว่างการตอบแบบสอบถาม

เมื่อพิจารณาดัชนีความสุขรายข้อ พบว่า ข้อที่เยาวชนจิตอาสาให้คะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่น (คะแนนเฉลี่ย = 2.70, *SD* = 0.46) รองลงมา เช่น ความสามารถดูแลกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน ความสุขในการริเริ่มงานใหม่และความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ และการได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนหรือญาติในยามจำเป็น ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนจิตอาสามีจุดแข็งทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การพึ่งพาตนเอง และความสุขจากการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นมิติที่สอดคล้องกับบทบาทของการเป็นจิตอาสาและสะท้อนคุณลักษณะด้านน้ำใจ ความเอื้ออาทร และความเชื่อมโยงกับชุมชน ดังคำสัมภาษณ์

> *“เรากลายเป็นคนที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น แล้วก็อยากช่วยเหลือคนอื่น ๆ มากขึ้น…มันสามารถสร้างโอกาสให้เขาได้ หลังทำจิตอาสาจึงได้รู้ว่าตัวเองเป็นคนจิตใจดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น เห็นคุณค่าสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ”*
>
> (Y2)

ในทางตรงกันข้าม รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ความรู้สึกหงุดหงิดเมื่อสิ่งต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามคาดหวัง (คะแนนเฉลี่ย = 1.45, *SD* = 0.77) รวมถึง ความมั่นใจในการเผชิญเหตุการณ์ร้ายแรงในชีวิต และความรู้สึกประสบความสำเร็จและความก้าวหน้าในชีวิต ซึ่งอาจสะท้อนถึงความท้าทายของเยาวชนในช่วงวัยเปลี่ยนผ่านที่ยังคงต้องพัฒนาทักษะด้านการจัดการอารมณ์ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการรับรู้คุณค่าตนเอง แม้จะมีความสุขจากการทำกิจกรรมจิตอาสา แต่ยังต้องการการเสริมสร้างด้านความมั่นใจในการเผชิญปัญหาและการวางเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเยาวชนจิตอาสามีระดับความสุขโดยรวมอยู่ในระดับดีและสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั่วไป โดยมีความสุขโดดเด่นในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถพึ่งพาตนเอง และความสุขจากการช่วยเหลือผู้อื่น

ขณะเดียวกันผลลัพธ์ยังสะท้อนถึงพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ เช่น การจัดการอารมณ์และความมั่นใจในการเผชิญความท้าทายในชีวิต ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพจิตของเยาวชนจิตอาสาในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขในงานอาสาสมัครของเยาวชนจิตอาสา

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขในงานอาสาสมัครของเยาวชนจิตอาสาในภาพรวมอยู่ในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย = 4.45, *SD* = 0.71) โดยด้านที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมทัศนคติและจิตสำนึกแห่งการให้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวม 4.54 (*SD* = 0.66) สะท้อนว่าเยาวชนให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการเข้าถึงคุณค่าภายในของการทำจิตอาสา รายการที่ได้รับคะแนนสูงสุดในด้านนี้ ได้แก่ การส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน รองลงมาคือ การใช้สื่อสร้างแรงบันดาลใจด้านการทำงานอาสา และการปลูกฝังแนวคิดเรื่องความสุขจากการแบ่งปันในสถานศึกษา นอกจากนี้ การส่งเสริมความสามารถในการรับมือกับความเครียดจากการทำงานอาสาอย่างเหมาะสมยังได้คะแนนเฉลี่ยสูงถึง 4.55 (*SD* = 0.64) ซึ่งชี้ว่าทัศนคติที่ถูกต้องและความเข้าใจในคุณค่าของการให้มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการสร้างความสุขให้กับเยาวชนจิตอาสา สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์

> *"งานอาสาที่ทำมีทั้งในมหาวิทยาลัย ในรายวิชา และของคณะ ทำให้เราได้ลองทำในสิ่งที่ชอบ ได้ช่วยเหลือ ได้เข้าใจคำว่าเสียสละ...จากที่ดูหลายคนที่เค้ามีความเครียด เค้าก็ไปค่ายอาสา หลายคนก็ดีขึ้น เพราะไปเจอบรรยากาศใหม่...และดีที่ได้ทำประโยชน์ "*
>
> (Y10)

รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาทักษะเยาวชนจิตอาสา ที่มีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.51 (*SD* = 0.67) อยู่ในระดับ “มากที่สุด” เช่นกัน โดยเยาวชนเห็นว่าการพัฒนาทักษะมีความสำคัญต่อความสุขและประสบการณ์ในงานอาสาสมัคร รายการที่ได้คะแนนสูง ได้แก่ การอบรมพัฒนาทักษะด้านอารมณ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดตามให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง การมีเครือข่ายจิตอาสาที่สนับสนุนงานอาสาอย่างยั่งยืน และการมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับจิตอาสารุ่นต่าง ๆ ผลดังกล่าวสะท้อนว่าเยาวชนได้รับความสุขจากการเติบโตทั้งในด้านทักษะทางอารมณ์ ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการได้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายที่มีความหมาย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์

> *"เราคิดว่าการเตรียมความพร้อมการเป็นอาสาสมัคร การอบรมพวกทักษะทางอารมณ์ ต่าง ๆ เช่น การ Empathy สำคัญกับการทำงานร่วมกับคนอื่น"*
>
> (Y10)

อันดับถัดมาคือ ด้านรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวม 4.48 (*SD* = 0.64) อยู่ในระดับสูงเช่นกัน เยาวชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่สร้างความสุขและผ่อนคลายควบคู่ไปกับการทำประโยชน์เพื่อสังคม รวมถึงกิจกรรมที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับความสนใจของแต่ละคน นอกจากนี้ กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาสังคมยังได้คะแนนสูงสุดในด้านนี้ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความสนใจ ความถนัด และเปิดพื้นที่ให้แสดงพลังความคิดเป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างความสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์

> *“ตอนที่ได้ไปทำอาสาแล้ว มันทำให้หายเครียดเพราะเราได้ทำอะไรเพื่อคนอื่น ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ พอเราเห็นคนอื่นมีความสุขและได้รับอะไรกับสิ่งที่เรานั้น ทำให้เรารู้สึกดีขึ้นไปด้วย รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า รวมถึงส่งผลให้สุขภาพจิตของเราดีขึ้นจากที่เป็นอยู่”*
>
> (Y2)

สำหรับ ด้านการสนับสนุนจากองค์กรและสังคม แม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย แต่ยังอยู่ในระดับ “มาก” (Mean = 4.28, *SD* = 0.83) สะท้อนว่าบทบาทขององค์กรและสถาบันต่าง ๆ ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสุขของเยาวชนจิตอาสา รายการที่ได้คะแนนสูง ได้แก่ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมอย่างทั่วถึงในกลุ่มเยาวชน การจัดกิจกรรมอาสาอย่างต่อเนื่องจากสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม แม้ว่าการให้รางวัลหรือเกียรติบัตรจะได้คะแนนเฉลี่ยค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับรายการอื่น แต่ยังอยู่ในเกณฑ์สูง แสดงว่าแรงจูงใจภายในสำคัญกว่าแรงจูงใจภายนอกสำหรับเยาวชนกลุ่มนี้ รายละเอียดผลการศึกษา แสดงใน Table 2

Table 2 Opinions on components promoting happiness in volunteer work among youth volunteers

Components promoting happiness in volunteer work among youth volunteers	Mean	*SD*	Interpretation
Volunteer activity design	4.48	0.64	High
The nature of volunteer activities promotes happiness and relaxation simultaneously	4.55	0.59	Very high
Activities are diverse and suited to youths’ interests	4.53	0.59	Very high
Use of technology or online media to encourage participation	4.30	0.76	High
Activities provide opportunities for youths to use creativity to solve social problems	4.55	0.59	Very high
Organizational and social support for volunteer activities	4.28	0.83	High
Educational institutions and relevant organizations continuously organize volunteer activities	4.35	0.80	High
Provision of rewards or certificates to enhance motivation	3.78	0.86	High
Opportunities for youths to participate in activity design	4.45	0.78	High
Broad promotion of activities among different youth groups	4.55	0.68	Very high
Youth volunteer skill development	4.51	0.67	Very high
Training to develop emotional skills and teamwork	4.55	0.64	Very high
Continuous mentoring and counseling for youth volunteers	4.53	0.75	Very high
Platforms for knowledge exchange among different generations of volunteers	4.45	0.64	High
Volunteer networks for continuous and sustainable engagement	4.53	0.68	Very high
Promotion of altruistic attitudes and giving mindset	4.54	0.66	Very high
Encouraging youths to recognize the value of giving without expecting returns	4.60	0.59	Very high
Use of creative media or inspirational activities to promote volunteerism	4.53	0.68	Very high
Cultivating the concept of happiness through sharing in educational institutions	4.48	0.75	High
Promoting youths’ learning of appropriate stress management in volunteer work	4.55	0.64	Very high
Overall	4.45	0.71	High

โดยสรุป องค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขของเยาวชนจิตอาสาในด้านทัศนคติและจิตสำนึกแห่งการให้ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือ การพัฒนาทักษะ รูปแบบกิจกรรม และ การสนับสนุนจากองค์กร ซึ่งล้วนมีบทบาทร่วมกันในการสร้างความสุข ความภาคภูมิใจ และความหมายในการทำงานอาสาของเยาวชน ทั้งนี้ผลการวิจัยสะท้อนว่าความสุขของเยาวชนจิตอาสามีรากฐานจากคุณค่าภายใน การเติบโตเชิงทักษะ และประสบการณ์ผ่านกิจกรรมที่มีความหมายในระดับบุคคลและสังคม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนจิตอาสามีระดับความสุขโดยรวมอยู่ในระดับ สูงกว่าคนทั่วไป โดยมีคะแนนเฉลี่ยจากดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย (THI-15) เท่ากับ 33.68 คะแนน สะท้อนถึงสุขภาวะทางจิตที่ดีในภาพรวม เยาวชนส่วนใหญ่รายงานความสุขในระดับดี โดยเฉพาะในมิติของความสุขจากการช่วยเหลือผู้อื่น ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี ขณะเดียวกัน ยังพบว่ามีเยาวชนส่วนน้อยที่มีระดับความสุขต่ำกว่าคนทั่วไป ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับบริบทชีวิตส่วนบุคคลและความท้าทายในช่วงวัยเปลี่ยนผ่าน

สำหรับองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานอาสาสมัคร พบว่าอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยสามารถจัดลำดับความสำคัญ คือ (1) ด้านการส่งเสริมทัศนคติและจิตสำนึกแห่งการให้ (2) ด้านการพัฒนาทักษะเยาวชนจิตอาสา (3) ด้านรูปแบบกิจกรรมจิตอาสา (4) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรและสังคม โดยผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสนับสนุนผลเชิงปริมาณ โดยสะท้อนว่าเยาวชนรับรู้ความสุขจากการทำจิตอาสาในฐานะพื้นที่แห่งการเติบโตทางอารมณ์ การเรียนรู้คุณค่าของการให้ และการสร้างความหมายให้กับชีวิต ส่วนผลการศึกษาที่พบว่าเยาวชนจิตอาสามีระดับความสุขสูงกว่าคนทั่วไป สอดคล้องกับแนวคิดด้านสุขภาพจิตเชิงบวกของ Jahoda (1958) ซึ่งมองว่าสุขภาพจิตที่ดีเกี่ยวข้องกับการมีเป้าหมายในชีวิต การพัฒนาตนเอง และความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น การทำกิจกรรมจิตอาสาเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงบทบาทที่มีคุณค่า ได้รับการยอมรับ และรู้สึกว่าตนเองมีความหมายต่อสังคม จึงส่งผลต่อความสุขและความภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนประเด็นที่เยาวชนให้คะแนนความสุขสูงสุดคือ ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่น สอดคล้องกับงานของ Thoits & Hewitt (2001) และ Piliavin & Siegl (2015) ที่ชี้ว่าการทำงานอาสาสมัครช่วยเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจผ่านกลไกของความเอื้ออาทร ความเชื่อมโยงทางสังคม และการรับรู้คุณค่าในตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Lanza et al. (2023) ที่พบว่าเด็กและเยาวชนที่ทำกิจกรรมอาสามีสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ทำกิจกรรมอาสา

ในด้านองค์ประกอบที่ส่งเสริมความสุข ผลการวิจัยพบว่า “ทัศนคติและจิตสำนึกแห่งการให้” เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด สะท้อนว่าแรงจูงใจภายในและการเข้าถึงคุณค่าของการให้มีบทบาทสำคัญต่อประสบการณ์ความสุขของเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Functional Approach ของ Clary et al. (1998) ที่อธิบายว่าแรงจูงใจด้านคุณค่าและความหมายส่วนบุคคลเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของการเป็นอาสาสมัคร ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังพบว่าการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีเครือข่ายจิตอาสา เป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความสุขอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Tang et al. (2022) ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งและการพัฒนาศักยภาพภายในนำไปสู่ความสุขเชิงคุณค่า อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังสะท้อนจุดที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม ได้แก่ ความมั่นใจในการเผชิญปัญหาและการจัดการอารมณ์ของเยาวชน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของช่วงวัยและสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยไทยที่ชี้ว่าเยาวชนยังต้องการการเสริมสร้างแรงสนับสนุนและทักษะชีวิตอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการกิจกรรมจิตอาสากับการส่งเสริมสุขภาพจิตเยาวชน โดยปลูกฝังคุณค่าและทัศนคติแห่งการให้ ควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ พร้อมพัฒนาโปรแกรมเสริมทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะทางอารมณ์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการจัดการความเครียด รวมถึงสนับสนุนเครือข่ายจิตอาสาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนของงานอาสาสมัคร

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและการวิจัยในอนาคต

ควรดำเนินการวิจัยติดตามระยะยาวเพื่อประเมินผลกิจกรรมจิตอาสาต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของเยาวชน และควรศึกษาบทบาทของตัวแปรอื่น ๆ ในฐานะตัวแปรส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างการทำจิตอาสาและความสุข

เอกสารอ้างอิง

พัชรินทร์ พูลทวี และขนิษฐา นันทบุตร. (2560). การพัฒนาระบบจิตอาสาของเยาวชนโดยชุมชน. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, *35(*4), 42–51.

วรรณรินทร์ วุฒิพรหม, จุฬารัตน์ วัฒนะ และชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจิตอาสา: กรณีศึกษามูลนิธิสุขภาพไทย. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, *6*(1), 78-99.

อนันต์ แย้มเยื้อน และสุวลักษณ์ อ้วนสะอาด. (2565). ปัจจัยเชิงเหตุทางจิตลักษณะและสถานการณ์ของพฤติกรรมจิตอาสาของเยาวชนไทย. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, *23*(1), 76–93.

Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., & Miene, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, *74(*6), 1516–1530.

Jahoda, M. (1958). *Current concepts of positive mental health.* New York: Basic Books.

Lanza, K., Hunt, E. T., Mantey, D. S., Omega-Njemnobi, O., Cristol, B., & Kelder, S. H. (2023). Volunteering, health, and well-being of children and adolescents in the United States. *JAMA Network Open*, *6*(5), e2315980. https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2023.15980

Piliavin, J. A., & Siegl, E. (2015). *Health and well-being benefits of volunteering*. In D. A. Schroeder & W. G. Graziano (Eds.), The Oxford handbook of prosocial behavior (pp. 494–523). Oxford University Press.

Tang, J., Li, X. C., & Zhang, X. (2022). The eudaimonic wellbeing of volunteers in a public health emergency: COVID-19 in China. *Frontiers in Psychology, 13*, 903147. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.903147

Thoits, P. A., & Hewitt, L. N. (2001). Volunteer work and well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, *42*(2), 115–131.

United Nations Volunteers [UNV]. (2019). *Young people enhance education by volunteering.* https://www.unv.org/Success-stories/young-people-enhance-education-volunteering

World Health Organization [WHO]. (2022). *World mental health report: Transforming mental health for all.* https://www.who.int/publications/i/item/9789240049338

อิทธิพลของความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ การเห็นคุณค่าในตนเอง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และแรงกดดันจากเพื่อน ที่มีต่อความกลัวการพลาดโอกาสของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

The influence of social media usage intensity, self-esteem, nighttime social media use, and peer pressure on Fear of Missing Out (FoMO) among high school student

ภวริศา ขนอนเวช, ปัญฑารีย์ ภัทรจรัสอนันต์*, พรทิพย์พา วงษ์สุวรรณ, ณัฐิดา ฤกษ์รักดี, ชยวัฏ ศิริพันธศักดิ์
Phawarisa Khanonwet, Pantharee Pattarajarasanan*, Pontippa Wongsuwan, Natthida Loekrakdee, Chayawat Siripantasak
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) วัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110
Srinakharinwirot University Demonstration School Prasarnmit (Secondary), Watthana, Bangkok 10110, Thailand
*Corresponding author. E-mail address: ppantharee18@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบสหสัมพันธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ การเห็นคุณค่าในตนเอง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และแรงกดดันจากเพื่อน ที่มีต่อความกลัวการพลาดโอกาสของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตัวอย่างวิจัยได้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาอายุ 12 ถึง 19 ปี จำนวน 115 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่แบบวัดอาการวิตกกังวลต่อการพลาดโอกาส แบบวัดความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบวัดการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และแบบวัดแรงกดดันจากเพื่อน การวิเคราะห์ข้อมูลหลักใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยหลักพบว่าความเข้มข้นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์และแรงกดดันจากเพื่อน มีอิทธิพลทางบวกกับความกลัวการพลาดโอกาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ทางลบกับความกลัวการพลาดโอกาส แต่ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน, การเห็นคุณค่าในตนเอง, ความกลัวการพลาดโอกาส, ความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์, แรงกดดันจากเพื่อน

Abstract

The purpose of this correlational research is to analyze the influence of social media usage intensity, self-esteem, nighttime social media use, and peer pressure on Fear of Missing Out (FoMO) among high school students. The research sample consisted of 115 high school students aged 12 to 19. The research instruments were social media usage intensity scale, self-esteem scale, nighttime social media use scale, peer pressure scale, and Fear of Missing Out (FoMO) scale. Data were analyzed using multiple regression analysis. The research result showed that social media usage intensity and peer pressure had significantly positive influences on Fear of Missing Out (FoMO) at .05 level, but nighttime social media use and self-esteem had insignificantly negative influences on Fear of Missing Out (FoMO) at .05 level.

Keywords: Fear of Missing Out (FoMO), nighttime social media use, peer pressure, self-esteem, social media usage intensity

บทนำ

ความกลัวการพลาดโอกาส หรือ FoMO (Fear of Missing Out) เป็นภาวะทางจิตวิทยาที่เข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยการศึกษาจาก Gupta et al. (2021) ชี้ให้เห็นว่า ความกลัวการพลาดโอกาสส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมและสุขภาพจิตลดลงอีกด้วย ดังนั้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความกลัวการพลาดโอกาสจึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาความกลัวการพลาดโอกาสได้

โดยการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความเข้มข้นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ถือเป็นปัจจัยเสี่ยงหนึ่ง เนื่องจากการมีอยู่และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ผู้คนมักติดตามกระแส ซึ่งก่อให้เกิดความกลัวต่อการพลาดโอกาส เพราะไม่อยากพลาดสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสื่อสังคมออนไลน์ (Anwar et al. 2020)

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความกลัวการพลาดโอกาส คือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน (Almeida et al. 2023) เนื่องจากช่วงเวลากลางคืนโดยเฉพาะช่วง 21.00 ถึง 04.00 นาฬิกา เป็นช่วงเวลาที่ผู้คนมีอารมณ์อ่อนไหวมากที่สุด (Encyclopaedia Britannica, n.d; Phillips et al. 2019) ส่งผลให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นมากขึ้น

นอกเหนือจากปัจจัยด้านพฤติกรรมแล้ว ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจก็ถือเป็นตัวแปรสำคัญในการเกิดความกลัวการพลาดโอกาส โดยเฉพาะ การเห็นคุณค่าในตนเอง เนื่องจากบุคคลที่มีความนับถือตนเองต่ำอาจถูกผลักดันให้เข้าหาโลกออนไลน์เพื่อตอบสนองความต้องการการยอมรับทางสังคมและการยืนยันจากภายนอก (Ballara, 2023) อีกทั้งแรงกดดันจากเพื่อน (Peer pressure) มีส่วนสำคัญในการพัฒนาของความกลัว เนื่องจากแรงกดดันจากเพื่อนสามารถเพิ่มความเครียดในการนำเสนอตัวเองให้สมบูรณ์แบบ (Malloy, 2024; Rane & Shetty, 2024)

แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับความกลัวการพลาดโอกาสจะเพิ่มมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่เห็นได้ว่าการศึกษาเหล่านั้นไม่ได้นำปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ ความเข้มข้นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน ความภาคภูมิใจในตนเอง แรงกดดันจากเพื่อน และความกลัวการพลาดโอกาสมาศึกษาพร้อมกันทั้งหมด ซึ่งช่องว่างในการศึกษานี้แสดงถึงการขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับอิทธิพลร่วมของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อความกลัวการพลาดโอกาส ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะบรรยาย ศึกษาความสัมพันธ์ และวิเคราะห์อิทธิพลของแต่ละปัจจัย โดยใช้การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ ซึ่งคาดหวังว่าการศึกษาปัจจัยดังกล่าวจะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกในการเกิดความกลัวการพลาดโอกาส และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้แก้ไขปัญหาและค้นหาแนวทางป้องกัน เพื่อส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจให้ยั่งยืนในอนาคตต่อไป

การตรวจเอกสาร

ความกลัวการพลาดโอกาส (Fear of Missing Out : FoMO) หมายถึงความวิตกกังวลของบุคคลเมื่อรู้สึกว่าตนอาจกำลังพลาดประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดี ที่ผู้อื่นกำลังมีอยู่ (Przybylski et al., 2013; Rozgonjuk et al., 2020) ทำให้ความกลัวของผู้คนถูกผูกโยงเข้ากับโลกดิจิทัลหรือโซเชียลมีเดียแพลตฟอร์มต่าง ๆ (วิภาวี และณัฐวัตร์, 2564) เช่น กลัวการตกข่าว กลัวตกกระแส อีกทั้งกลัวการไม่ถูกยอมรับ กลัวไม่ได้เป็นคนสำคัญ (จิราภรณ์, 2559)

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึงแพลตฟอร์มที่เปิดโอกาสให้บุคคลสร้างโปรไฟล์ แสดงรายการความเชื่อมโยงกับผู้อื่นและสำรวจความเชื่อมโยงเหล่านั้นได้ (Boyd & Ellison, 2007) ความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ (Social media usage intensity) จึงหมายถึงความจดจ่อของผู้ใช้ต่อแพลตฟอร์มเหล่านั้น (Ellison et al., 2007) รวมไปถึงการใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตประจำวัน (Ellison et al., 2007; Sudarmanti, 2020)

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึงการประเมินของบุคคลเกี่ยวกับคุณค่า ความสามารถ ความน่าดึงดูดใจ และทัศนคติที่มีต่ออัตลักษณ์ของตนเอง (Faelens et al. 2021; Konrath, 2012) ซึ่งการเห็นคุณค่าของตนเองนั้นส่งผลกระทบอย่างมากต่อหลายด้านของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นในด้านสุขภาพจิต การแสดงออก การกระทำ การตัดสินใจ และการพัฒนาตนเอง (Iordanidou, 2024; The South African College of Applied Psychology, 2025)

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ตั้งแต่เวลา 21:00 น. ถึง 04:00 น. (Encyclopaedia Britannica, n.d.) ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อการนอนหลับและเพิ่มความเสี่ยงต่ออาการวิตกกังวลหรืออาการทางจิตวิทยาอื่น ๆ ได้ (Duarte & Ghita, 2022; Weale, 2015)

แรงกดดันจากเพื่อน หมายถึง อิทธิพลทางสังคมที่เกิดจากเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อน ส่งผลให้วัยรุ่นปรับเปลี่ยนความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานหรือพฤติกรรมกลุ่ม เพื่อรักษาความสัมพันธ์และได้รับการยอมรับ (Brown & Larson, 2009; Brown et al., 2008) ซึ่งมีบทบาทต่อสุขภาวะทางจิตของวัยรุ่น (Brechwald & Prinstein, 2011)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัยนี้คือนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1–6 อายุ 12–19 ปี จำนวน 115 คน คัดเลือกแบบเจาะจงและตอบแบบวัดผ่าน Google Form ที่เผยแพร่ทางสื่อสังคมออนไลน์ ขนาดตัวอย่างสอดคล้องกับเกณฑ์ขั้นต่ำ 65 คน ซึ่งคำนวณด้วยเครื่องมือคำนวณขนาดตัวอย่างของ Soper (2025) โดยอ้างอิงค่า effect size จาก Hamutoglu et al. (2020) เท่ากับ 0.31 กำหนดระดับนัยสำคัญ .05 อำนาจการทดสอบ .95 และตัวแปรอิสระ 4 ตัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบวัดจำนวน 5 ฉบับ ได้แก่ แบบวัดความกลัวการพลาดโอกาส แบบวัดความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบวัดการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และแบบวัดแรงกดดันจากเพื่อน โดยมีการแปลและดัดแปลงจากงานวิจัยของ Przybylski et al. (2013), Li et al. (2016) และ Jenkins-Guarnieri et al. (2013), Rosenberg, (1965), Shoval et al. (2021), Saini and Singh (2016) ตามลำดับ มีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .84, .84, .80, .87,และ .78 ตามลำดับ มีความตรงเชิงโครงสร้าง (X^2/df น้อยกว่า 2)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติบรรยาย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เป็นดัง Table 1–2

Table 1 Descriptive statistics and correlation analysis

Variable	M	*SD*	1	2	3	4	5
1. Fear of Missing Out (FoMO)	2.48	0.76	1.00				
2. Social media usage intensity	3.48	0.76	0.44*	1.00			
3. Self-esteem	3.27	0.67	-0.12	0.13	1.00		
4. Nighttime social media use	3.62	0.90	0.31*	0.65*	0.14	1.00	
5. Peer pressure	2.33	0.66	0.50*	0.13	-0.39*	0.22*	1.00

Note: $^*p < .05$.

Table 2 Multiple regression analysis predicting Fear of Missing Out (FoMO)

Variables	*B*	*SE*	*Beta*	*t*	*p*
Intercept	-0.06	0.47	-	-0.12	.902
Social media usage intensity	0.42	0.10	0.42	4.28*	<.001
Self-esteem	0.01	0.10	0.01	0.15	.878
Nighttime social media use	-0.06	0.09	-0.07	-0.68	.495
Peer pressure	0.53	0.10	0.46	5.42*	<.001
R^2 = .39, $R^2_{Adjusted}$ = .37, F (4,110) = 17.57, p < .001					

Note: *p < .05.

ผลการวิจัยพบว่า (1) ค่าเฉลี่ยความกลัวการพลาดโอกาส ความเข้มข้นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การเห็นคุณค่าในตนเอง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และแรงกดดันจากเพื่อน เป็น 2.48, 3.48, 3.27, 3.62 และ 2.33 ตามลำดับ (2) ความเข้มข้นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และแรงกดดันจากเพื่อน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความกลัวการพลาดโอกาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ความเข้มข้นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การเห็นคุณค่าในตนเอง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืน และแรงกดดันจากเพื่อน ร่วมกันอธิบายความแปรผันภายในของความกลัวการพลาดโอกาส ได้ร้อยละ 39 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ และแรงกดดันจากเพื่อน มีอิทธิพลทางบวกต่อความกลัวการพลาดโอกาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อย่างไรก็ตาม การเห็นคุณค่าในตนเองและการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืนไม่พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การเห็นคุณค่าในตนเอง และแรงกดดันจากเพื่อน ที่มีต่อความกลัวการพลาดโอกาสของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 115 คน อายุ 12–19 ปี ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง โดยความเข้มข้นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์และแรงกดดันจากเพื่อนมีความสัมพันธ์และอิทธิพลเชิงบวกต่อความกลัวการพลาดโอกาสอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่การเห็นคุณค่าในตนเองและการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืนไม่พบนัยสำคัญ ทั้งนี้ ตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความกลัวการพลาดโอกาสได้ร้อยละ 39

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า แรงกดดันจากเพื่อนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความกลัวการพลาดโอกาสมากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานสูงสุดและมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนไหวของวัยรุ่นต่อการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับ Brown et al. (2008), Brechwald and Prinstein (2011) และ Van Hoorn et al. (2017) นอกจากนี้ ความเข้มข้นในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความกลัวการพลาดโอกาสอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากเอื้อต่อการรับรู้และการเปรียบเทียบทางสังคม สอดคล้องกับ Ellison et al. (2007), Przybylski et al. (2013) และ Vogel et al. (2014) ขณะที่ การเห็นคุณค่าในตนเองไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเกิดจากลักษณะสองด้านของการเห็นคุณค่าในตนเองที่ขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของการยอมรับ สอดคล้องกับ Rosenberg (1965) และ Vogel et al. (2014)

ส่วน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเวลากลางคืนไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเนื่องจากช่วงเวลาการใช้งานไม่สามารถอธิบายระดับความกลัวการพลาดโอกาสได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ Exelmans and Van den Bulck (2016) และ Levenson et al. (2017)

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

นักเรียน ผู้ปกครอง อาจารย์ และผู้ออกแบบแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันในโทรศัพท์เคลื่อนที่สามารถนำผลการศึกษาผลวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนและเป็นการสร้างแนวทางในการใช้เครื่องมือสื่อสารอย่างเหมาะสมร่วมกัน เช่น การกำหนดเวลาหน้าจอ แบ่งช่วงเวลาที่ไม่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในแต่ละวัน (สรานนท์ อินทนนท์, 2564) นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม เช่น การจัดกิจกรรมแนะแนว หรือการให้คำปรึกษากับนักเรียนอย่างเปิดกว้าง (Parveen & Akhtar, 2023) เพื่อสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการรับมือกับแรงกดดันต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนลดความกลัวความพลาดโอกาส

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และขอขอบพระคุณ นางสาว ณภัทร์ ธรรมหิเวศน์ ในการให้คำแนะนำตลอดการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งล้วนมีส่วนสำคัญในการทำให้วิจัยครั้งนี้สมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

จิราภรณ์ อรุณากูร. *FOMO (Fear of Missing Out) กลัวตกกระแส!* (2559). รามา แชนแนล.

วิภาวี เธียรลีลา และณัฐวัตร์ สุพรรณกูล. (2564, มีนาคม 8). *FoMO : สภาวะจิตตกในโลกยุคใหม่ ความกลัวการไม่ยอมรับจากคนที่แทบไม่รู้ตัวตน*. The Potential. https://shorturl.asia/i3y0h

สรานนท์ อินทนนท์. (2562). *การบริหารจัดการเวลาบนโลกดิจิตอล*. มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.)

Almeida, F., Marques, D. R., & Gomes, A. A. (2023). A preliminary study on the association between social media at night and sleep quality: The relevance of FOMO, cognitive pre-sleep arousal, and maladaptive cognitive emotion regulation. *Scandinavian Journal of Psychology*, *64*(2), 123–132. https://doi.org/10.1111/sjop.12880

Anwar, Z., Fury, E. D., & Fauziah, S. R. (2020). The fear of missing out and usage intensity of social media. *Proceedings of the 5th ASEAN Conference on Psychology, Counselling, and Humanities*.

Ballara, N. B. (2023). The power of social validation: A literature review on how likes, comments, and shares shape user behavior on social media. *International Journal of Research Publication and Reviews*, *4*(7), 3355–3367. https://doi.org/10.55248/gengpi.4.723.51227

Boyd, D. m., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication: JCMC*, *13*(1), 210–230. https://shorturl.asia/Pn8Kd

Brechwald, W. A., & Prinstein, M. J. (2011). Beyond homophily: A decade of advances in understanding peer influence processes: Beyond homophily. *Journal of Research on Adolescence: The Official Journal*

of the Society for Research on Adolescence, *21*(1), 166–179. https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00721.x

Brown, B. B., Bakken, J. P., Ameringer, S. W., & Mahon, S. D. (2008). A comprehensive conceptualization of the peer influence process in adolescence. In M. J. Prinstein & K. Dodge (Eds.), *Peer influence processes among youth*. Guildford Publications.

Brown, B. B., & Larson, J. (2009). Peer Relationships in Adolescence. In *Handbook of Adolescent Psychology*. John Wiley & Sons, Inc.

Duarte, K., & Ghita, A. (2022, June 29). *The relationship between nighttime social media use and sleep quality in young adults: The mediating role of social comparison and the moderating gender roles*. Utwente.Nl. https://essay.utwente.nl/fileshare/file/91540/Sauter%20-%20BA%20-%20BMS.pdf

Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook "friends:" Social capital and college students' use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication: JCMC*, *12*(4), 1143–1168. https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x

Encyclopaedia Britannica. (n.d.). Parts of the day: Early morning, late morning, etc. Britannica Dictionary. https://www.britannica.com/dictionary/eb/qa/parts-of-the-day-early-morning-late-morning-etc

Exelmans, L., & Van den Bulck, J. (2016). Bedtime mobile phone use and sleep in adults. *Social Science & Medicine (1982)*, *148*, 93–101. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.11.037

Faelens, L., Hoorelbeke, K., Soenens, B., Van Gaeveren, K., De Marez, L., De Raedt, R., & Koster, E. H. W. (2021). Social media use and well-being: A prospective experience-sampling study. *Computers in Human Behavior*, *114*(106510), 106510. https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106510

Gupta, M., & Sharma, A. (2021). Fear of missing out: A brief overview of origin, theoretical underpinnings and relationship with mental health. *World Journal of Clinical Cases*, *9*(19), 4881–4889. https://doi.org/10.12998/wjcc.v9.i19.4881

Hamutoglu, N. B., Eskisehir Technical University, Topal, M., Gezgin, D. M., Sakarya University, & Trakya University. (2020). Investigating direct and indirect effects of social media addiction, social media usage and personality traits on FoMO. *International Journal of Progressive Education*, *16*(2), 248–261. https://doi.org/10.29329/ijpe.2020.241.17

Iordanidou, K. (2024). *How self-esteem affects someone's life*. https://shorturl.asia/fSIMu

Jenkins-Guarnieri, M. A., Wright, S. L., & Johnson, B. (2013). Development and validation of a social media use integration scale. *Psychology of Popular Media Culture*, *2*(1), 38–50. https://doi.org/10.1037/a0030277

Konrath, S. (in press). Self-esteem, culturally defined. In A. Scull (Ed.), *Cultural sociology of mental illness: An A-to-Z guide*. SAGE Publications.

Levenson, J. C., Shensa, A., Sidani, J. E., Colditz, J. B., & Primack, B. A. (2017). Social media use before bed and Sleep Disturbance among young adults in the United States: A nationally representative study. *Sleep*, *40*(9). https://doi.org/10.1093/sleep/zsx113

Li, J., Lau, J. T. F., Mo, P. K. H., Su, X., Wu, A. M. S., Tang, J., & Qin, Z. (2016). Validation of the Social Networking Activity Intensity Scale among junior middle school students in China. *PloS One*, *11*(10), e0165695. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0165695

Malloy, T. E. (2024). *Peer pressure. EBCSO Research Starter.* https://shorturl.asia/m16GM

Parveen, D., & Akhtar, S. (n.d.). The role of guidance and counselling in schools: A literature review. *International Journal of Indian Psychology*. https://doi.org/10.25215/1102.058

Phillips, A. J. K., Vidafar, P., Burns, A. C., McGlashan, E. M., Anderson, C., Rajaratnam, S. M. W., Lockley, S. W., & Cain, S. W. (2019). High sensitivity and interindividual variability in the response of the human circadian system to evening light. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *116*(24), 12019–12024. https://doi.org/10.1073/pnas.1901824116

Prinstein, M. J., & Dodge, K. A. (Eds.). (2008). Understanding peer influence in children and adolescents. *Duke Series in Child Development and Public Policy.*, *255*. https://psycnet.apa.org/fulltext/2008-08239-000.pdf

Przybylski, A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R., & Gladwell, V. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior*, *29*(4), 1841–1848.ane, S. & Shetty, A. (2024). The impact of social media on self-presentation and perception: Navigating identity, communication, and connectivity in the digital age. *An International Peer-Reviewed Open Access Journal, 11*(2), 186-198. https://shorturl.asia/8NB0i

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Rozgonjuk, D., Sindermann, C., Elhai, J. D., & Montag, C. (2020). Fear of Missing Out (FoMO) and social media's impact on daily-life and productivity at work: Do WhatsApp, Facebook, Instagram, and Snapchat Use Disorders mediate that association? *Addictive Behaviors*, *110*(106487), 106487.

Saini, S., & Singh, S. (2016). *Peer Pressure Questionnaire-Revised*. Unpublished.

Shoval, D., Tal, N., & Tzischinsky, O. (2021). Smartphone usage at bedtime: The effect of sleep–smartphone hygiene, trait anxiety, and FOMO on sleep quality. *OBM Neurobiology*, *05*(01), 1–13.

Soper, D. (2025). *Free statistics calculators - home*. Danielsoper.com. https://www.danielsoper.com/statcalc/

Sudarmanti, R. (2020). The relationship between intensity usage of social media with women's small online business happiness. *Proceedings of the Proceedings of the 2nd International Conference on Social Sciences, ICSS 2019, 5-6 November 2019, Jakarta, Indonesia*.

The South African College of Applied Psychology. (2025). *How Self-Esteem Impacts Your Life*.

Van Hoorn, J., Crone, E. A., & Van Leijenhorst, L. (2017). Hanging out with the right crowd: Peer influence on risk-taking behavior in adolescence. *Journal of Research on Adolescence: The Official Journal of the Society for Research on Adolescence*, *27*(1), 189–200. https://doi.org/10.1111/jora.12265

Vogel, E. A., Rose, J. P., Roberts, L. R., & Eckles, K. (2014). Social comparison, social media, and self-esteem. *Psychology of Popular Media Culture*, *3*(4), 206–222. https://doi.org/10.1037/ppm0000047

Weale, S. (2015, September 10). Teens' night-time use of social media "risks harming mental health." *The Guardian*. https://shorturl.asia/hHcMR

The influence of social anxiety, leisure activities, discrimination and nostalgia on companionship among Thai high school students

Chadasa Chinwattanachot, Nutthanidcha Jirarojwong, Sipran Kashemsanta Na Ayudhaya*, Warayupatchara Kulkarineetham, Wanpassorn Kosanvit, Rawiya Samrittijamorn, Chayawat Siripantasak
Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Wattana, Bangkok 10110, Thailand
E-mail address: sipran.ka@gmail.com.

Abstract

Companionship is the enjoyment of spending time with other people. Many factors related to companionship, such as leisure activities, have a positive impact on companionship. On the other hand, some factors negatively influence companionship, such as discrimination and anxiety. The main objective of this research was to investigate the influences of social anxiety, leisure activities, discrimination, and nostalgia on companionship of students. Participants were 110 high school students who completed an online survey measuring companionship, leisure activities, discrimination, nostalgia, and social anxiety, using valid and reliable measures. Data were analyzed through multiple regressions. Main results were as follows. The model predicting companionship was significant explaining 34.5% of the variance in companionship (R^2 = .23, Adjusted R^2 = .27, p < .001). Social anxiety (β = -.39, p < .001) and discrimination (β = -.23, p = .011) were significant negative predictors. In contrast, leisure activities (β = .23, p = .004) were a positive associated with companionship. There was an insignificant effect of nostalgia on companionship (β = -.02, p = .780). The findings indicate that high school students who report higher levels of social anxiety and experiences of discrimination are less likely to enjoy spending time with others. In contrast, greater involvement in leisure activities is associated with higher levels of companionship. Nostalgia does not appear to have a meaningful effect on students' companionship. Taken together, this research suggests that in order to strengthen companionship among adolescents and high school students, they should be provided with positive social experiences through leisure activity and protected from factors such as social anxiety and discrimination that hinder social connection.

Keywords: companionship, discrimination, high school students, leisure activities, nostalgia, social anxiety

Introduction

Companionship is an essential part of adolescence, supporting their mental and social development by reducing loneliness, building self-confidence, and improving communication skills (Cheng & Furnham, 2022). It helps students manage stress while dealing with academic pressure (Lan et al., 2023). Companionship also plays a vital role in students' overall well-being (Alsarrani et al., 2022). Since companionship is important for adolescents, careful management is needed as it may bring both risks and benefits. Four key factors identified in this context are social anxiety, leisure activities, discrimination, and nostalgia. Each of these factors is described in detail below to clarify its influence on companionship.

The first factor affecting companionship is social anxiety, it makes students avoid group activities, resulting in fewer friendships (Biggs et al., 2012). Over time, these issues limit the development of companionship among high school students.

Contrary to social anxiety, leisure activities are considered a factor that supports companionship, involving sports, hobbies, and others. They strengthen intimacy by forming teamwork (Mathur & Berndt, 2006).

Apart from social anxiety and leisure activities, discrimination performs a significant threat to adolescents' companionship (Doyle & Molix, 2015). Discrimination harms individual self-esteem and creates barriers to companionship across groups of students (Doyle & Molix, 2015; Verkuyten, 1998).

In addition to social anxiety, leisure activities, and discrimination, nostalgia is a factor which has a bittersweet effect on companionship (Li et al., 2023). On one hand, recalling meaningful experiences helps maintain a sense of connection (Huang & Chang, 2025). On the other hand, missing past relationships can increase feelings of loneliness. (Newman & Sachs, 2020). Thus, nostalgia's effect depends on how it is experienced by the individual (Juhl & Biskas, 2023). This gap points to the need for further exploration.

The review shows that each factor influences companionship in different ways. However, most research investigates them separately rather than in combination. For instance, Brookman et al. (2023) examine associations between social anxiety disorder, discrimination, and peer-liking but didn't mention nostalgia or leisure activities. Moreover, Schaefer et al. (2011) explores how participation in leisure activities interacts with social adjustment, including social anxiety, yet didn't explore discrimination or nostalgia. Similarly, the study of Wildschut et al. (2006) demonstrates that nostalgia is closely linked to social emotions, mostly among those who experience social anxiety without addressing other factors in detail.

The concept suggests that examining the factors influencing companionship in adolescence remains a research gap, as there are a limited number of studies focusing on this population, particularly Thai high school students. We expect that the findings will help fill the current gap and guide efforts to strengthen peer relationships among students. Furthermore, this study contributes to the SDGs. Specifically, it supports SDG 3: Good Health and Well-being, SDG 4: Quality Education, and SDG 10 (United nation, n.d.).

Research Objectives

1. To explain companionship, social anxiety, leisure activities, discrimination, and nostalgia behaviors among Thai high school students.

2. To analyze the correlation and influence of social anxiety, leisure activities, discrimination, and nostalgia on companionship in Thai high school students.

Literature Review

Companionship is defined as the social interaction between two or more people that join the same activity for their own happiness (Höhener et al., 2025). It is the key quality of friendship that determines how adolescents feel about their friends (Rook, 1987).

Social anxiety refers to a fear of perceiving negative judgment in social situations (Henderson & Zimbardo, 2010). It increases feelings of isolation and the risk of social withdrawal. (Biggs et al., 2012; Rubin & Burgess, 2001).

Leisure activities are defined as actions that adolescents participate daily for happiness and to have higher well-being (Verghese et al., 2006). Participate the activities can also increase the quality of companionship as adolescents may have more social interaction and skills (Mathur & Berndt, 2006).

Discrimination is the unequal treatment of individuals in the same situation based on characteristics (Fibbi et al., 2021). Longitudinal studies show that discrimination in school negatively affects adolescents' well-being (Chen et al., 2024), leading to difficulties in peer relationships and reduced companionship.

Nostalgia defines as a sentimental longing for the past that strongly influences social emotions (Juhl & Biskas, 2023). Additionally, nostalgia assists in building strong relationships and encouraging people to keep their social bonds (Huang & Chang, 2025).

The Literature review suggested that companionship might be influenced by social anxiety (Biggs et al., 2012; Rubin & Burgess, 2001), nostalgia (Juhl & Biskas, 2023), leisure activities (Mathur & Berndt, 2006), discrimination (Fibbi et al., 2021). The conceptual framework of this study is shown as follows in Figure 1.

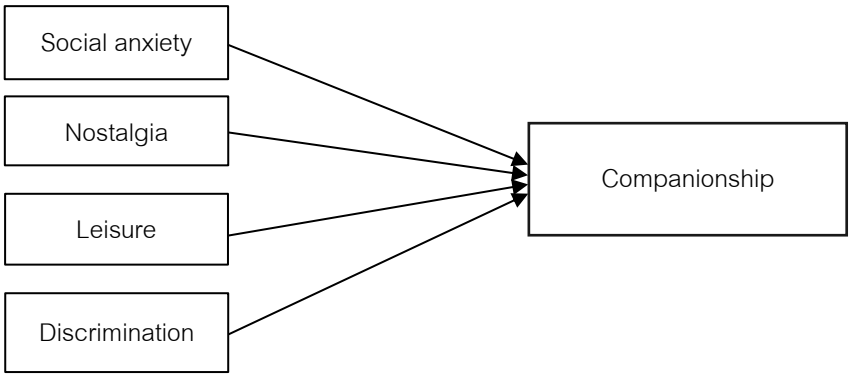

Figure 1 Conceptual framework showing relationships between companionships and related factors

Methodology

The research methodology of this correlation study was divided into three sections as follows.

Sample

The research population was high school students. Samples were convenience-sampled from 110 high school students. Consents were collected from all participants. Most respondents were female (73.60%) and from science and mathematics (80%). The average age of participants was 15.44 years old (*SD* = 0.83). Exceeding the minimum number of 47 required for Soper's (2025) calculated multiple regression analysis. This research employed an effect size $f^2 = 0.449$ derived from Pezirkianidis et al. (2022), a significance level = .05, statistical power = .95, and 4 predictors.

Measurement

This research instrument consists of five questionnaires: social anxiety companionship, nostalgia, leisure activities, and discrimination. All responses are multiple-choice based on a 5-level rating scale (e.g., 1 = least relevant to you, 5 = most relevant to you). The questionnaire comprises 20 questions in total, detailed as follows.

All scales were adapted from existing research (Bierman & Lee, 2018; Panayiotou et al., 2023) and consisted of 4 items each. Reliability testing revealed Cronbach's alpha coefficients of .68 (Companionship), .57 (Social Anxiety), .79 (Nostalgia), .75 (Leisure Activities), and .79 (Discrimination). Construct validity was confirmed through confirmatory factor analysis for all scales prior to use.

Analysis

The data examination was carried out utilizing R version 4.4.1 alongside RStudio including Descriptive statistics were employed to describe independent variable and dependent variable, Pearson's correlation analysis was applied to analyze the correlation between independent variable and dependent variable and multiple regression analysis was employed to examine the influence of independent variable on dependent variable .

Results

Descriptive statistics of variables and correlation are presented in Table 1.

Table 1 Descriptive statistics of variables and correlation analysis result

Variable	*M*	*SD*	1	2	3	4	5
Companionship	2.96	0.59	1.000				
Social anxiety	2.23	0.57	-0.479*	1.000			
Leisure activities	3.11	0.57	-0.229*	0.314*	1.000		
Discrimination	1.89	0.62	0.259*	0.002	0.005	1.000	
Nostalgia	2.43	0.80	-0.397*	0.343*	0.360*	-0.110	1.000

Note: *$p < .05$.

Table 2 Multiple regression analysis

Variable	*B*	β	*SE*	*t*	*p*
Intercept	3.57	-	0.34	10.48	< .001
Social anxiety	-0.41	-0.39	0.09	-4.57	<.001
Nostalgia	-0.02	-0.02	0.06	-0.28	.780
Leisure activities	0.24	0.23	0.08	2.95	.004
Discrimination	-0.22	-0.23	0.08	-2.58	.011
$R^2 = 0.345$, $R^2_{adjusted} = 0.320$, $F(4,105) = 13.83$, $p < .001$					

The tables indicated as follows; (1) that average of companionship, social anxiety, leisure activities, discrimination, nostalgia behaviors were 2.43, 2.96, 2.23, 3.11, 1.89 As shown in (2) the positive, statistically significant correlation were discovered between companionship with leisure activities. However, negative, statistically significant correlations were observed between companionship with social anxiety, and nostalgia and discrimination. (3) The multiple regression analysis accounting for indicated a statistically significant. According to the model, social anxiety and discrimination were demonstrated to be significant negative predictors, while leisure was statistically significant positive predictor of companionship. On the other hand, nostalgia wasn't a statistically significant contributor.

Discussion

The results of studying on factors influencing companionship shows that social anxiety has a negative significant impact on companionship. The reason of this may be because adolescents who have social anxiety may highly tend to have social withdrawal (Biggs et al., 2012; Rubin & Burgess, 2001). Social withdrawal often causes isolation between peers, making the friendship quality to be lacking (Fernandez & Rodebaugh, 2010).

On the other hand, which can be explained that students with higher level of leisure activities will affect the higher level of companionship as well. This may be because adolescents with the same leisure activities might have similar interests, and levels of emotional well-being. According to Elmer et al. (2017), similar well-being levels can form a strong tied relationship. It can also enhance their friendship quality (Mathur & Berndt, 2006). Therefore, taking part leisure activities usually involves more opportunity to make friends.

In contrast, discrimination has a negative significant effect on companionship. This means that the more discrimination, the lower self-esteem. (Verkuyten, 1998). Those who have lower self-esteem often have feelings of inferiority. For example, minority members feeling that they are separated from the group. Thus, inferiority might cause social exclusion from thinking that they do not deserve to be with their companions (Lamberson & Wester, 2018). Therefore, discrimination can affect friendships ties (Doyle & Molix, 2015).

Moreover, nostalgia has a negative insignificant relation to companionship. According to Li et al. (2023), nostalgia can cause both positive and negative influences on companionship. It can make adolescents more likely to better maintain their current relationships, afraid of having a bad friendship like in the past (Huang & Chang, 2025). Yet, there are also some bad memories that whenever they think of those, they can lead to lower well-being (Iyer & Jetten, 2011). Avoiding from peers can be cause by lower levels of well-being. Since nostalgia is only the feeling in our minds, the key factors to create intimacy are to communicate, and take care of each other (Kelley et al., 2022). Consequently, there are other factors for creating companionship.

Conclusion

The main finding of this research revealed that social anxiety and discrimination had negative significant influence on companionships. In contrast, leisure activities had positive significant influence on companionships. However, nostalgia had negative insignificant influence on companionships of students. These findings highlight that companionship can support healthier social and emotional outcomes among adolescents, suggesting that encouraging leisure activities and reducing experiences of social anxiety and discrimination may help strengthen companionship among high school students.

Recommendation

Recommendation for research results utilization

According to the results, social anxiety was revealed to be not only a significant negatively persuasive aspect of companionship but that other aspects such as discrimination and a lack of leisure opportunities also impact students' experience of companionship. Therefore, this research recommends that a supportive and an objective environment that reduces anxiety and promotes positive social interaction should be encouraged. Teachers and parents could use this research to help students who feel anxious or awkward with other people in social situations to assist them appropriately. By lowering social anxiety, students are more likely to develop meaningful companionship and healthier relationships.

Recommendation for future studies

Future work must investigate the effectiveness of school-based interventions targeting multiple issues, such as anxiety, discrimination, and leisure activities using experimental or longitudinal methods. These types of inquiries may inform the development of sustainable solutions for improving students' feelings of social confidence and peer relations.

References

Alsarrani, A., Hunter, R. F., Dunne, L., & Garcia, L. (2022). Association between friendship quality and subjective wellbeing among adolescents: A systematic review. *BMC public health*, *22*(1), 2420. https://doi.org/10.1186/s12889-022-14776-4

Biggs, B. K., Vernberg, E. M., & Wu, Y. P. (2012). Social anxiety and adolescents' friendships: The role of social withdrawal. *The Journal of Early Adolescence*, *32*(6), 802–823. https://doi.org/10.1177/0272431611426145

Brookman, R., Bird, F., Harris, C. B., & Grant, K. A. (2023). Social anxiety disorder: associations with peer-liking, discrimination, and prejudicial feelings in early adolescent girls. *Child Psychiatry & Human Development*, *54*(5), 1231–1241. https://doi.org/10.1007/s10578-022-01336-5

Chen, S., Benner, A., & Kim, S. Y. (2024). Peer‐based discrimination and adolescent emotional and sleep health: A daily examination of direct and buffering associations. *Child development*, *95*(2), 574–592. https://doi.org/10.1111/cdev.14025

Cheng, H., & Furnham, A. (2002). Personality, peer relations, and self-confidence as predictors of happiness and loneliness. *Journal of adolescence*, *25*(3), 327–339. https://doi.org/10.1006/jado.2002.0475

Doyle, D. M., & Molix, L. (2015). Perceived discrimination and social relationship functioning among sexual minorities: Structural stigma as a moderating factor. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, *15*(1), 357–381. https://doi.org/10.1111/asap.12098

Elmer, T., Boda, Z., & Stadtfeld, C. (2017). The co-evolution of emotional well-being with weak and strong friendship ties. *Network Science*, *5*(3), 278–307. https://doi.org/10.1017/nws.2017.20

Fernandez, K. C., & Rodebaugh, T. L. (2011). Social anxiety and discomfort with friendly giving. *Journal of Anxiety Disorders*, *25*(3), 326–334. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2010.10.005

Fibbi, R., Midtbøen, A. H., & Simon, P. (2021). *Concepts of discrimination. In Migration and Discrimination: IMISCOE Short Reader* (pp. 13–20). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-67281-2_2

Henderson, L., & Zimbardo, P. (2010). Shyness, social anxiety, and social anxiety disorder. In *Social anxiety* (pp. 65–92). Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375096-9.00003-1

Höhener, P. S., Lüscher, J., Tobias, R., Küng, P., & Scholz, U. (2025). Investigating the association between companionship and behavior concordance: A dyadic panel study. *Personal Relationships*, *32*(2), e70005. https://doi.org/10.1111/pere.70005

Huang, K. J., & Chang, Y. H. (2025). The past that ties us together: Nostalgia strengthens social networks. *Cognition and Emotion*, *39*(8), 1841–1856. https://doi.org/10.1080/02699931.2025.2451313

Iyer, A., & Jetten, J. (2011). What's left behind: Identity continuity moderates the effect of nostalgia on well-being and life choices. *Journal of personality and social psychology, 101*(1), 94. https://doi.org/10.1037/a0022496

Juhl, J., & Biskas, M. (2023). Nostalgia: An impactful social emotion. *Current opinion in psychology*, 49, 101545. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101545

Kelley, N. J., Davis, W. E., Dang, J., Liu, L., Wildschut, T., & Sedikides, C. (2022). Nostalgia confers psychological wellbeing by increasing authenticity. *Journal of Experimental Social Psychology*, *102*, 104379. https://doi.org/10.1016/j.jesp.2022.104379

Lamberson, K. A., & Wester, K. L. (2018). Feelings of inferiority: A first attempt to define the construct empirically. *The Journal of Individual Psychology, 74*(2), 172–187. https://doi.org/10.1353/jip.2018.0011

Lan, Z., Liu, H., Huang, X., Wang, Q., Deng, F., & Li, J. (2023). The impact of academic pressure and peer support on adolescents' loneliness: A polynomial regression and response surface analysis. *Psychology Research and Behavior Management*, 4617–4627. https://doi.org/10.2147/PRBM.S435977

Lee, Y., & Bierman, A. (2019). Loneliness as a mediator of perceived discrimination and depression: Examining education contingencies. *The International Journal of Aging and Human Development*, *89*(2), 206–227. https://doi.org/10.1177/0091415018763402

Li, C., Dang, J., Liu, L., Wei, C., & Liang, Y. (2023). The dark side of nostalgia: Yearning for the past fosters bribe-taking. *British Journal of Social Psychology*, *62*(1), 503–520. https://doi.org/10.1111/bjso.12582

Lu, P., Oh, J., Leahy, K. E., & Chopik, W. J. (2021). Friendship importance around the world: *Links to cultural factors, health, and well-being. Frontiers in psychology*, 11, 570839. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.570839

Mathur, R., & Berndt, T. J. (2006). Relations of friends' activities to friendship quality. *The Journal of Early Adolescence, 26*(3), 365–388. https://doi.org/10.1177/0272431606288553

Newman, D. B., & Sachs, M. E. (2020). The negative interactive effects of nostalgia and loneliness on affect in daily life. *Frontiers in Psychology*, 11, 2185. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.02185

Panayiotou, M., Badcock, J. C., Lim, M. H., Banissy, M. J., & Qualter, P. (2023). Measuring loneliness in different age groups: The measurement invariance of the UCLA loneliness scale. *Assessment, 30*(5), 1688–1715. https://doi.org/10.1177/10731911221119533

Pezirkianidis, C., Stalikas, A., & Moraitou, D. (2022). Character strengths as a predictor of adult friendship quality and satisfaction: Implications for psychological interventions. *The European Journal of Counselling Psychology*. https://doi.org/10.46853/001c.57557

Rook, K. S. (1987). Social support versus companionship: effects on life stress, loneliness, and evaluations by others. *Journal of personality and social psychology, 52*(6), 1132. https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.6.1132

Rubin, K. H., & Burgess, K. B. (2001). Social withdrawal and anxiety. *The developmental psychopathology of anxiety*, (Pt III), 407–434. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-0609-0_11

Schaefer, D. R., Simpkins, S. D., Vest, A. E., & Price, C. D. (2011). The contribution of extracurricular activities to adolescent friendships: new insights through social network analysis. *Developmental psychology, 47*(4), 1141. https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0024091

Verghese, J., LeValley, A., Derby, C., Kuslansky, G., Katz, M., Hall, C., & Lipton, R. B. (2006). Leisure activities and the risk of amnestic mild cognitive impairment in the elderly. *Neurology, 66*(6), 821–827. https://doi.org/10.1212/01.wnl.0000202520.68987.48

Verkuyten, M. (1998). Perceived Discrimination and Self-Esteem Among Ethnic Minority Adolescents. *The Journal of Social Psychology*, *138*(4), 479–493. https://doi.org/10.1080/00224549809600402

Wildschut, T., Sedikides, C., Arndt, J., & Routledge, C. (2006). Nostalgia: content, triggers, functions. *Journal of personality and social psychology*, *91*(5), 975. https://eprints.soton.ac.uk/40445/2/40445.pdf

Correlations and influence of mind-wandering, daytime napping, and caffeine consumption on creativity among high school students

Phassawit Chuntanom*, Thanyaphat Khamracha, Thanyarat Chaophawilai, Jirath Jirajaruwong, Chayawat Siripantasak

Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Watthana, Bangkok 10110, Thailand

Corresponding author. E-mail address: passawich2552@gmail.com

Abstract

Creativity plays a crucial role in learning and enhancing students' academic development. However, studies about factors influencing creativity remain limited and should be further explored. Therefore, this correlational research mainly aimed to inspect the influence of mind-wandering, daytime napping, and caffeine consumption on creativity among high school students. The participants included 133 male and female students aged 13-18 years. The research instruments contained standardized self-report scales, including the Kaufman Domain of Creativity Scale (K-DOCS), the Mind-Wandering Questionnaire (MWQ), daytime napping, and caffeine consumption scales. Data were analyzed using Pearson's correlations and multiple regression analysis. The results revealed that caffeine consumption showed a positive and statistically significant relationship with creativity (p = .029), whereas mind-wandering and daytime napping did not significantly predict creativity. These findings suggest that everyday behaviors, particularly appropriate caffeine consumption, may be associated with students' creative performance in educational settings.

Keywords: caffeine consumption, creativity, daytime napping, high school students, mind-wandering

Introduction

Nowadays, creativity has been increasingly recognized as a vital skill across various fields, including medicine, engineering, and education. Previous research has consistently highlighted the role of creativity in enhancing innovation, problem-solving, and adaptive thinking across different domains (Plucker et al., 2004; Runco & Jaeger, 2012). Within educational settings, creativity is particularly important for students, as modern learning requires flexible thinking, originality, and interdisciplinary problem-solving. This need is especially evident in Thailand, where the PISA 2022 creative thinking assessment revealed that many Thai high school students require further development in creativity, which is essential for dealing with the demands of today's innovation- and knowledge-based society. (IPST, 2024).

The study of factors that could enhance creativity is essential for understanding how students can develop creativity. Firstly, mind-wandering has been found to influence creativity by allowing the mind to make associations during off task thought (Baird et al., 2012). In addition, daytime napping can affect creativity by improving cognitive performance, memory, and insight through certain sleep stages (Löwe et al., 2025). Moreover, caffeine consumption can enhance alertness and arousal, potentially facilitating idea generation (Akosua et al., 2023).

Therefore, the objective of this study is to investigate the correlation of mind-wandering, daytime napping, caffeine consumption, and creativity among Thai high school students, addressing the limited evidence on factors influencing students' creativity in Thailand. The findings aim to promote strategies for increasing creativity and well-being in educational settings and also align with the Sustainable Development Goal 4 (Quality Education).

Literature Review

Caffeine is a naturally occurring psychoactive substance commonly found in a variety of plants, including the leaves and beans of the coffee tree, as well as in tea leaves, cacao pods, and guarana seeds, where it functions as a natural stimulant that affects the central nervous system (Akosua et al., 2023; dePaula & Farah, 2019). Consistent with previous research, non-caffeine consumers tend to perform worse than regular caffeine users on tasks requiring sustained attention and alertness (Haskell et al., 2005).

Mind-wandering refers to unintentional diversion of attention from an ongoing task or external stimulus toward generated thoughts; this process entails reallocation of attentional resources from external environment to self-generated mental content (Mrazek et al., 2013; Smallwood & Schooler, 2006, 2015). Previous research has shown that many regions of the brain are involved with mind-wandering; these regions are major hubs of the Default Mode Network (Fox et al., 2015; Mason et al., 2007). Although early research emphasized the task-negative effects of mind-wandering on attention (Smallwood & Schooler, 2006). Later studies found that, under certain conditions, mind-wandering can be task-positive, promoting idea incubation and originality (Baird et al., 2012). Several studies have further suggested that brief periods of mind-wandering enhance creative thinking; for example, Baird et al. (2012) found that participants engaging in undemanding tasks that encouraged mind-

wandering later scored higher on Unusual Uses Task than those performing attention-focused tasks (Baumgart et al., 2020; Dane, 2018).

Daytime napping is described as a brief period of sleep that happens during the day, usually to decrease fatigue, exhaustion, and strengthen cognitive performance (Mesas et al., 2023; Lovato & Lack, 2010). Whereas most research is essentially focused on revitalizing effects, some studies have advocated that it may enhance creative thinking (Löwe et al., 2025); one speculation is that the effect may be interpreted by the influence of memory integration and relative thinking, which could lead to the generation of ideas and insights (Müri et al., 2023).

Creativity refers to the initiation of something, an innovation, a new synthesis of old conflict. It involves imagination and problem-solving. Creativity occurs in science and human relationships as well as in the arts. Creativity is not merely being different or original; rather, to be creative is to think in new and different ways (Bruner, 2011). Creative individuals are often risk-takers and novelty seekers, behaviors that activate their ventral striatal reward system. People are often most creative when they are in mental states associated with reduced levels of brain norepinephrine, which may enhance the communication between distributed networks (K.M. Heilman, 2016). A range of factors affect performance on tasks related to creativity, including stress, pharmacology, behavioral interventions, and neural stimulation strategies (Beversdorf, 2025). Research has systematically shown that students who exhibit high levels of creativity tend to excel academically. Furthermore, creativity enhances students' problem-solving skills, enabling them to navigate complex tasks with greater ease (Nami, Marsooli, and Ashouri, 2014). Additionally, creativity can help individuals lead happier and more meaningful lives (Kaufman, 2018).

Methodology

This correlational research design was presented as follows.

Population and Sample

This research's population contained high school students in Thailand, the sample consisted of 133 male and female secondary school students aged between 13 and 18 years who voluntarily participated in completing the questionnaire. This research used a sampling method to collect data for this study, which outstrips the minimum sample size of 24 people for a multiple regression analysis. The data were calculated using Cohen's f^2 from the research of Casinillo (2022), which was calculated using G*Power with a value of .385. The significance level was set at .05, the power of the test was set at .95, and 3 independent variables were included in the minimum sample size calculation.

Research Instruments

Mind-wandering was operationalized using a standardized self-reported instrument. Responses were rated on a six-point scale ranging from 1 (least descriptive of you) to 6 (most descriptive of you). The instrument

consisted of five items assessing mind-wandering behaviors adapted from Mrazek et al. (2013). The Cronbach's alpha is .87, and this scale has construct validity (X^2/df = 0.77, p = .511)

Daytime napping was assessed using a standardized self-report questionnaire that categorized participants into daytime nappers and non-nappers. along with additional items applicable to both napping and non-napping groups, adapted from Lovato, Lack and Wright (2014). Main item checklist about self-reported napping history was used as main item in this study.

Caffeine consumption behavior was measured using a self-report instrument. Section 1 included 24 items assessing the types and quantities of caffeine consumed, adapted from Irons et al. (2015). The overall scale demonstrated moderate internal consistency (α = .59). Construct validity was supported by confirmatory factor analysis (X^2/df = 0.434, p = .510), caffeine consumption behaviors adapted from Rowe et al. (2020). The Cronbach's α is .8, and this scale has construct validity (X^2/df = 0.77, p = .545).

Creativity was measured using standardized self-report questionnaires with a five-point Likert scale consisting of 16 items, including one item on creative work experience, ten items assessing creative behaviors adapted from Kaufman (2012), and five items measuring beliefs about creativity adapted from Furtwengler (2021). The Cronbach's α is 0.59, and this scale has construct validity (X^2/df = 0.434, p = .510).

Data Analysis

Data analysis was conducted using R version 4.5.1 and R Studio. Descriptive statistics, including standard deviation (*SD*), mean (*M*), were calculated. Pearson's correlation was used to examine the relationship between independent variable and dependent variable; moreover, multiple linear regression analysis was used to examine whether the independent variables predicted creativity. Statistical significance was set at the .05 level.

Result

Descriptive statistics, correlation analysis, and regression analysis results were in Table 1–2.

Table 1 Descriptive statistics and correlation analysis

Variables	*M*	*SD*	1	2	3	4	5
1. Creativity	2.97	0.65	1.00				
2. Mind-wandering	3.33	1.17	-.10	1.00			
3. Caffeine type	4.33	0.93	.16	.09	1.00		
4. Caffeine consumption behavior	2.09	0.85	.22*	.13	.38*	1.00	
5. Daytime Napping	–	–	.30	.14*	-.000	-.01	1.00

Note: *p < .05.

Table 2 Results of the analysis of the influence of factors affecting creativity

Variables	*B*	*Beta*	*SE*	*t*	*p*
Mind-wandering	-0.08	-0.14	0.05	-1.60	.111
Caffeine type	0.07	0.09	0.06	1.02	.309
Caffeine consumption behavior	0.16	0.20	0.07	2.21	.029*
Daytime napping	0.07	0.05	0.12	0.56	.580
R^2 = .08, Adjusted R^2 = .05, F (4-128) =2.61, p = .040					

Note: *p < .05.

The presented tables indicated as follows. (1) Mean of creativity, mind-wandering, caffeine type, and caffeine consumption behavior were 2.97, 3.33, 4.33, and 2.09, respectively; (2) mind-wandering showed a negative correlation that was statistically insignificant. Caffeine types and daytime napping showed a positive correlation that was statistically insignificant. and Caffeine consumption behavior showed a positive correlation that was statistically significant with creativity at the .05 level. (3) mind-wandering, caffeine type, caffeine consumption behavior, and daytime napping statistically significantly explain 8% of variance in creativity of students at the .05 level. by caffeine consumption behavior had a positive effect on creativity with statistical significance at the .05 level. Mind-wandering, caffeine types and daytime napping did not have statistically significant effect on the creativity at the .05 level.

Discussion

The findings indicated that caffeine consumption behavior had a statistically significant positive effect on creativity among high school students. Caffeine intake has been shown to increase alertness by blocking adenosine receptors in the brain, thereby enhancing arousal, vigilance, and cognitive performance (Akosua et al., 2023). These effects are particularly relevant for creative tasks that require sustained attention and cognitive control, which provides a probable mechanism supporting the present finding that caffeine consumption was significantly associated with higher creativity scores. However, mind-wandering and daytime napping did not show statistically significant effects on creativity. Although previous research has suggested that mind-wandering may facilitate creativity but under specific conditions, such as low cognitive load or during incubation periods (Baumgart et al., 2020; Baird et al., 2012)—its influence appears to be context-dependent and may also impair task performance when attentional demands are high (McDaniel et al., 2025). Similarly, the creative benefits of daytime napping reported in earlier studies may depend on factors such as nap duration and sleep stage, particularly the second stage of non-rapid eye movement (N2), which were not specifically assessed in the present research (Lovato & Lack, 2010; Löwe et al., 2025). Overall, these findings suggested that everyday behaviors may influence students' creativity in different ways, with caffeine consumption showing a consistent positive association, while the effects of mind-wandering and daytime napping appeared to depend on specific situational or physiological conditions. This highlights the importance of considering

contextual factors when examining the relationship between cognitive behaviors and creativity in educational settings.

Conclusion

The findings revealed that among all factors, only caffeine consumption behavior showed significant effects on creativity, while mind-wandering and daytime napping did not. This suggested that caffeine consumption may improve attention and arousal, which can lead to creativity. In contrast, the effects of mind-wandering and daytime napping on creativity may happen under certain conditions, such as low cognitive load or during N2 sleep stage.

Recommendations

Teachers should educate students about appropriate amounts and timing of caffeine consumption, as well as emphasizing the importance of sufficient rest to support creativity. In addition, parents should demonstrate and guide their children about daily behaviors related to caffeine consumption and sleep hygiene or help create an environment that supports their children's cognitive and creative development. Moreover, Schools should promote students' well-being and creativity. For example, create campaigns about the effects of everyday behaviors that could influence creativity, or schedule breaks to reduce cognitive overload. Finally, Government should develop policies that promote students' mental health and creativity through school activities or health campaigns.

Based on our findings, future research should develop programs that support appropriate and moderate amounts of caffeine consumption to enhance students' creativity. The programs could be experimentally tested or developed through research and development (R&D) designs to examine their effects on creativity.

For the factors that did not show significant effects, such as mind-wandering and daytime napping, further research should use qualitative approaches to gain deeper insights into student experiences about these factors.

Acknowledgements

In executing this research. We would like to thank all the participants who provided valuable information.

References

Akosua, A., Adwoa, N., & Asantewaa, Y. A. (2023). The effect of caffeine consumption on alertness: A review of literature. *Journal of Food Science and Human Nutrition*, *2*(1), 28–36.

BairLd, B., Smallwood, J., Mrazek, M. D., Kam, J. W. Y., Franklin, M. S., & Schooler, J. W. (2012). Inspired by distraction. *Psychological Science*, *23*(10), 1117–1122.

Baumgart, T. L., Klesel, M., Oschinsky, F. M., & Niehaves, B. (2020). *Creativity Loading – please wait! Investigating the Relationship between Interruption, Mind-wandering and Creativity.*

Beversdorf, D.Q. (2025). Dopaminergic and noradrenergic contributions to divergent and convergent creativity task performance: A Systematic review. *Behavioral Sciences*, *15*(9), 1185.

Bruner, J.S. (2011). The conditions of creativity. *Atherton Press eBooks*, 1–30. https://doi.org/10.1037/13117-001

Casinillo, L. (2022) Is learning mathematics still creative and enjoyable during the COVID-19 pandemic?. *Indonesian Journal of Social Research (IJSR), 4*(2), pp. 124–138. https://doi.org/10.30997/ijsr.v4i2.208

Dane, E. (2018). Where is my mind? Theorizing mind-wandering and its performance-related consequences in Organizations. *Academy of Management Review*, *43*(2), 179–197. https://doi.org/10.5465/amr.2015.0196

dePaula, J., & Farah, A. (2019). Caffeine consumption through coffee: content in the beverage, metabolism, health benefits and Risks. Beverages, 5(2), 37. https://doi.org/10.3390/beverages5020037

Fox, K. C., Spreng, R. N., Ellamil, M., Andrews-Hanna, J. R., & Christoff, K. (2015). The wandering brain: Meta-analysis of functional neuroimaging studies of mind-wandering and related spontaneous thought processes. *NeuroImage,* 111, 611–621. https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2015.02.039

Furtwengler, S.R. (2021). Development of a creativity orientation scale using EFA. *Journal of Creativity*, 31, 100004. https://doi.org/10.1016/j.yjoc.2021.100004

Haskell, C. F., Kennedy, D. O., Wesnes, K. A., & Scholey, A. B. (2005). Cognitive and mood improvements of caffeine in habitual consumers and habitual non-consumers of caffeine. *Psychopharmacology, 179*(4), 813–825. https://doi.org/10.1007/s00213-004-2104-3

IPST. (2024*). Assessment results of creative thinking PISA 2022*. https://pisathailand.ipst.ac.th/news-22/ [In Thai]

Kaufman, J. C. (2012). Counting the muses: Development of the Kaufman domains of creativity scale (K-DOCS). *Psychology of Aesthetics Creativity and the Arts, 6*(4), 298–308.

Kaufman, J. (2018). Creativity as a stepping stone toward a brighter future. *Journal of Intelligence*, *6*(2), 21.

Löwe, A. T., Petzka, M., Tzegka, M. M., & Schuck, N. W. (2025). N2 sleep promotes the occurrence of 'aha' moments in a perceptual insight task. *PLoS Biology*, *23*(6), e3003185.

Lovato, N., & Lack, L. (2010). The effects of napping on cognitive functioning. *Progress in Brain Research*, *185*, 155–166. https://doi.org/10.1016/b978-0-444-53702-7.00009-9

Lovato, N., Lack, L., & Wright, H. (2014). The napping behaviour of Australian university students. *PLoS ONE, 9*(11), e113666. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0113666

Mason, M. F., Norton, M. I., Van Horn, J. D., Wegner, D. M., Grafton, S. T., & Macrae, C. N. (2007). Wandering minds: The default network and stimulus-independent thought. *Science, 315*(5810), 393–395.

McDaniel, C., Habibi, A., & Kaplan, J. (2025). Mind wandering during creative incubation predicts increases in creative performance in a writing task. *Scientific Reports*, *15*(1), 24629.

Mesas, A. E., De Arenas-Arroyo, S. N., Martinez-Vizcaino, V., Garrido-Miguel, M., Fernández-Rodríguez, R., Bizzozero-Peroni, B., & Torres-Costoso, A. I. (2023). Is daytime napping an effective strategy to improve sport-related cognitive and physical performance and reduce fatigue? A systematic review and meta-analysis of randomised controlled trials. *British Journal of Sports Medicine*, *57*(7), 417–426.

Mrazek, M.D. et al. (2013). Young and restless: validation of the mind-wandering questionnaire (MWQ) reveals disruptive impact of mind-wandering for youth. *Frontiers in Psychology*, 4, 560.

Müri, R. M., Camenzind, M., Chiffi, K., Stuber, I., & Eberhard-Moscicka, A. K. (2023). *To nap or to rest? The influence of a Sixty-Minute intervention on verbal and figural convergent and divergent thinking. Clinical and Translational Neuroscience*, *7(3)*, 20. https://doi.org/10.3390/ctn7030020

Plucker, J. A., Beghetto, R. A., & Dow, G. T. (2004). Why isn't creativity more important to educational psychologists? Potentials, pitfalls, and future directions in creativity research. *Educational Psychologist*, *39*(2), 83–96. https://doi.org/10.1207/s15326985ep3902_1

Rowe, K. et al. (2020). CAFFCO: A valid and reliable tool to assess caffeine consumption habits, caffeine expectancies, and caffeine withdrawal effects in adults. *Journal of Caffeine and Adenosine Research*, *10*(4), 154–160. https://doi.org/10.1089/caff.2020.0015

Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal, 24*(1).

Smallwood, J., & Schooler, J. W. (2006). The restless mind. *Psychological Bulletin*, *132*(6), 946–958.

Smallwood, J., & Schooler, J. W. (2015). The science of mind-wandering: Empirically navigating the stream of consciousness. *Annual Review of Psychology*, *66*(1), 487–518.

กลไกการควบคุมและผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อกระบวนการแรงงานของพนักงานคอลเซ็นเตอร์ในธุรกิจธนาคารพาณิชย์ประเทศไทย

The Mechanisms of Control and Impacts of Digital Technology on the Labour Process of Thai Commercial Bank Call Center Agents

ปรัชญาทวี ตรีปัญญา
Pratyathawi Tripanya
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 10330
Political Economy Department, Faculty of Economics, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand
*Corresponding author. E-mail address: p.teong.t@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงกระบวนการแรงงานของพนักงานคอลเซ็นเตอร์ในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยภายใต้บริบทของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ โดยงานวิจัยเชิงคุณภาพนี้เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและพนักงานปฏิบัติการ แล้วประยุกต์ใช้กรอบทฤษฎีกระบวนการแรงงาน (Labour Process Theory) และแนวคิดการจัดการแบบเทเลอร์ยุคดิจิทัล (Digital Taylorism) ผลการศึกษาพบว่าภายใต้กระบวนทัศน์ที่มองศูนย์บริการลูกค้าเป็น "ศูนย์ต้นทุน" (Cost Center) ธนาคารได้นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นกลไกควบคุมแรงงานอย่างเข้มข้นในสองมิติหลัก ประการแรกคือเทคโนโลยี Mobile Banking ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวกรองความซับซ้อน ที่คัดแยกธุรกรรมพื้นฐานออกไป เหลือเพียงงานที่ซับซ้อนและมีภาระทางอารมณ์สูง ซึ่งสร้างสภาวะย้อนแย้งที่บีบให้พนักงานต้องปรับทักษะใหม่ (Reskill) เพื่อรับมือปัญหาจากการ Digitalization แต่ปราศจากอำนาจการตัดสินใจที่เพิ่มขึ้น ประการที่สองคือเทคโนโลยีการจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer Relationship Management: CRM) ซึ่งส่งผลทางตรงในฐานะ กลไกควบคุมเบ็ดเสร็จผ่านระบบสคริปต์และการกำกับขั้นตอนการทำงานทั้งกระบวนการ นำไปสู่ปรากฏการณ์การลดทอนทักษะ (Deskilling) อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะทักษะทางปัญญา (Cognitive Deskilling) ที่ระบบเข้ามาทำหน้าที่คิดวิเคราะห์แทนมนุษย์ และทักษะทางสังคม (Social Deskilling)ที่เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้กลายเป็นเพียงการจัดการข้อมูลผ่านเทคโนโลยี

คำสำคัญ: กระบวนการแรงงาน, การลดทอนทักษะ, คอลเซ็นเตอร์, ธนาคารพาณิชย์, เทเลอร์แบบดิจิทัล

Abstract

This research aims to analyze the transformation of the labour process among commercial bank call center agents in Thailand within the context of digital technology adoption. Utilizing a qualitative approach through in-depth interviews with management and operational staff, the study employs Labour Process Theory and Digital Taylorism as analytical frameworks. The findings reveal that, driven by the "Cost Center" paradigm, banks utilize technology as a mechanism for intense labor control in two main dimensions. Firstly, Mobile Banking acts indirectly as a "complexity filter," removing routine transactions and leaving agents with complex, emotionally intense tasks. This creates a paradox where agents are forced to reskill to handle difficulties without a corresponding increase in autonomy. Secondly, Customer Relationship Management (CRM) systems act directly as a "total control mechanism" through standardized scripts and workflows. This leads to systematic deskilling, specifically Cognitive Deskilling, where systems replace human judgment, and Social Deskilling, where interpersonal relations are reduced to data management. The study concludes that digital technology serves not to empower labor, but to intensify control and diminish the human element in the service production process.

Keywords: call center, commercial bank, deskilling, digital taylorism, labour process

บทนำ

ในทศวรรษที่ผ่านมา ภูมิทัศน์ของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ไทยได้เผชิญกับคลื่นความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากการเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) ธนาคารพาณิชย์ต่างเร่งปรับตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการดำเนินงานผ่านกลยุทธ์ "การย้ายช่องทางบริการ" (Channel Migration) โดยผลักดันให้ลูกค้าทำธุรกรรมผ่าน Mobile Banking และระบบอัตโนมัติแทนการใช้บริการที่สาขา อย่างไรก็ตาม ในยุคของการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลนี้ "ศูนย์บริการลูกค้า" หรือ "คอลเซ็นเตอร์" (Call Center) ยังคงดำรงอยู่ในฐานะหน่วยงานหน้าด่านสำคัญที่ต้องรับมือกับปัญหาของลูกค้าที่ระบบอัตโนมัติไม่สามารถแก้ไขได้

ภายใต้ตรรกะทางธุรกิจ ศูนย์บริการลูกค้ามักถูกจัดวางตำแหน่งเป็น "ศูนย์ต้นทุน" หรือหน่วยงานที่มิได้ทำหน้าที่สร้างรายได้ทางตรงให้กับองค์กร หากแต่ถูกมองว่าเป็นภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่จำเป็นต้องได้รับการควบคุมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยมุมมองดังกล่าว ธนาคารจึงพยายามจำกัดงบประมาณและลดการพึ่งพาแรงงานมนุษย์ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในพื้นที่นี้จึงมิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่ออำนวยความสะดวก แต่แฝงนัยสำคัญของการเข้าควบคุมกระบวนการแรงงานอย่างเข้มข้น ซึ่งในทัศนะของเศรษฐศาสตร์การเมืองมิได้หมายถึงเพียงขั้นตอนการผลิตทางเทคนิค แต่คือกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อแปรสภาพศักยภาพของแรงงาน (Labour Power) ให้กลายเป็นผลผลิตและมูลค่าส่วนเกินภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าของปัจจัยการผลิต ในบริบทสังคมไทย องค์ความรู้เรื่องการควบคุมโดยเทคโนโลยีมักกระจุกตัวอยู่ในการศึกษาแรงงานเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Gig Economy) ดังเช่นงานของ อรรคณัฐ วันทนะสมบัติ และ อนรรฆ พิทักษ์ธานินทร์ (2564) ที่ฉายภาพปัญหาของไรเดอร์ไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจ “แรงงานในองค์กรที่เป็นทางการ” (Formal Organization) อย่างพนักงานธนาคารที่ทำงานภายใต้สัญญาจ้างมาตรฐานและระบบสวัสดิการแบบดั้งเดิม แต่กลับถูกควบคุมด้วยเทคโนโลยีในลักษณะคล้ายคลึงกันนั้น ยังคงเป็นช่องว่างทางความรู้ที่สำคัญ บทความนี้จึงมุ่งสำรวจช่องว่างดังกล่าว โดยตั้งคำถามว่าธนาคารพาณิชย์นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อ "ช่วย" หรือ "ควบคุม" แรงงาน และส่งผลกระทบต่อทักษะของพนักงานอย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้สังเคราะห์ทฤษฎีกระบวนการแรงงาน (Labour Process Theory) และแนวคิดร่วมสมัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ ดังแสดงใน Figure 1

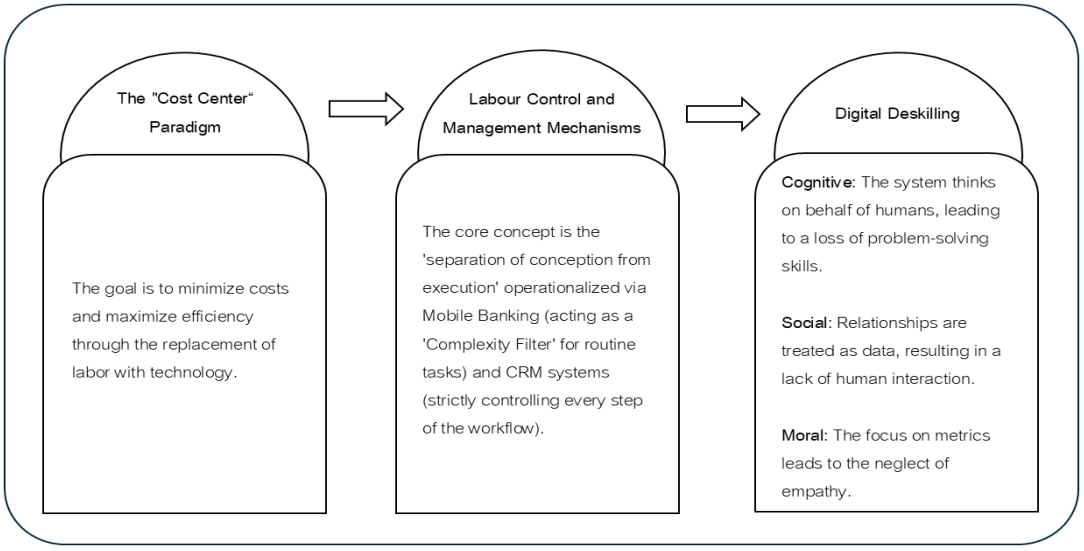

Figure 1 Research Conceptual Framework

จาก Figure 1 กรอบแนวคิดนี้ใช้อธิบายพลวัตของการควบคุมแรงงานในยุคดิจิทัล โดยเริ่มต้นจากบริบทของทุนนิยมผ่านกระบวนทัศน์ที่ธนาคารต้องการลดต้นทุน นำไปสู่การใช้กลไกควบคุมแบบเทเลอร์ยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นแกนกลางของการวิเคราะห์ โดยอ้างอิงแนวคิดของ Braverman (1974) เรื่องการแยกส่วนงาน ผู้วิจัยใช้กรอบนี้เพื่อจำแนกรูปแบบการใช้เทคโนโลยีออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การใช้ Mobile Banking เพื่อคัดกรองงาน และ (2) การใช้ระบบ CRM เพื่อควบคุมขั้นตอนการทำงาน

กรอบแนวคิดนี้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) แบบนิรนัย (Deductive Approach) กล่าวคือ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาถอดรหัสเพื่อค้นหาความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเรื่อง การลดทอนทักษะของ Sithole (2023) โดยเฉพาะหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชี้ให้เห็นถึงการสูญเสียทักษะทางปัญญา (เมื่อระบบคิดแทนมนุษย์) ทักษะทางสังคม (เมื่อความสัมพันธ์ถูกแปลงเป็นข้อมูล) และทักษะทางศีลธรรม (เมื่อตัวชี้วัดบีบให้ละทิ้งความเห็นอกเห็นใจ) เพื่อยืนยันข้อสมมติฐานที่ว่าเทคโนโลยีมิได้เข้ามาเพื่อเพิ่มอำนาจ แต่เพื่อควบคุมและลดทอนศักยภาพของแรงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) มุ่งเน้นทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงกระบวนการแรงงานในบริบทของศูนย์บริการลูกค้าธนาคารพาณิชย์ไทยขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวและมีการแข่งขันทางธุรกิจสูง โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบที่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีข้อมูลในเรื่องที่ศึกษามาก (Information-Rich Cases) กล่าวคือ เลือกผู้ที่มีประสบการณ์ตรงและอยู่ในตำแหน่งที่สามารถสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างได้อย่างชัดเจนที่สุด โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม จำนวนรวม 6 ท่าน ดังนี้

หนึ่ง กลุ่มผู้บริหารและออกแบบระบบ คัดเลือกจากผู้ที่มีอายุงานมากกว่า 10 ปี และมีบทบาทโดยตรงในการตัดสินใจหรือออกแบบระบบเทคโนโลยีที่นำมาใช้ควบคุมแรงงาน จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ DB-01 ผู้บริหารระดับกลาง (Vice President) ฝ่ายพัฒนาช่องทางบริการตนเอง ผู้มีประสบการณ์กว่า 25 ปีในธนาคารแห่งเดียวซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์การเปลี่ยนผ่านระบบบริการทั้ง Mobile Banking และ CRM DB-02 พนักงานระดับอาวุโสฝ่ายเทคโนโลยีดิจิทัล (Senior Professional Officer) ผู้สังกัดทีมออกแบบและพัฒนาระบบ Mobile Banking และ Omni Channel ซึ่งเป็นเทคโนโลยีสำคัญที่มีผลกับโครงสร้างการทำงานของคอลเซ็นเตอร์ DB-03 ผู้บริหารระดับต้น (Assistant Vice President) ผู้ดูแลระบบจัดการความรู้ (Knowledge Management) และควบคุมการปฏิบัติงานผ่านระบบ CRM

สอง กลุ่มผู้ปฏิบัติการและตัวแทนแรงงาน คัดเลือกโดยเน้นความหลากหลายของสถานภาพการจ้างงานและช่วงเวลาที่เข้าทำงาน เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบที่แตกต่างกัน จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ LB-01 พนักงานคอลเซ็นเตอร์ระดับอาวุโส (อายุงาน 20 ปี) ตัวแทนพนักงานยุคเก่าที่ผ่านระบบการทำงานหลายรูปแบบ LB-02 พนักงานคอลเซ็นเตอร์ยุคเปลี่ยนผ่าน (อายุงาน 7 ปี) ตัวแทนพนักงานภายใต้สัญญาจ้างและระบบงานรูปแบบใหม่ LB-03 เจ้าหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพ (Quality Assurance) และกรรมการสหภาพแรงงาน ผู้สะท้อนมุมมองด้านการตรวจสอบและสิทธิแรงงาน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือหลักในการวิจัยคือ *แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide)* ที่พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดทฤษฎีกระบวนการแรงงานและการจัดการแบบเทเลอร์ยุคดิจิทัล ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ สภาพการทำงาน กลไกการควบคุม และผลกระทบทางอารมณ์และสังคม โดยดำเนินการควบคู่กับ *แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note)* ที่ใช้*วิธีการบันทึกข้อมูลย้อนหลัง (Memory-based Reconstruction)* เนื่องจากข้อจำกัดด้านการบันทึกเสียง ทั้งนี้ ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลผ่าน *เกณฑ์ความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)* และ *การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)* โดยสอบทานความสอดคล้องระหว่างข้อมูลจากมุมมองฝ่ายบริหาร มุมมองพนักงานปฏิบัติการ และเอกสารคู่มือการปฏิบัติงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นสถาบันการเงินที่มีมาตรการรักษาความลับทางการค้าและความปลอดภัยทางข้อมูลสูงและเข้มงวดอย่างมาก ผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยความระมัดระวังภายใต้จริยธรรมการวิจัย โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง ในพื้นที่ส่วนตัว และใช้วิธีการ "บันทึกข้อมูลจากความทรงจำ" โดยจดบันทึกรายละเอียดทันทีหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ แทนการบันทึกเสียง เพื่อสร้างความไว้วางใจและป้องกันความเสี่ยงในการรั่วไหลของข้อมูล โดยข้อมูลทั้งหมดถูกนำเสนอในภาพรวมและปกปิดตัวตนของผู้ให้ข้อมูลและองค์กร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากบันทึกภาคสนามมาวิเคราะห์แก่นสาระ โดยตีความความหมายเชื่อมโยงกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ภายใต้กรอบทฤษฎีกระบวนการแรงงาน เพื่อสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับกลไกการควบคุมและผลกระทบที่มีต่อทักษะของแรงงานในยุคดิจิทัล

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก พบว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการแรงงานในศูนย์บริการลูกค้าธนาคารพาณิชย์ในปทระเทศไทย ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพื่ออำนวยความสะดวกทางเทคนิค แต่เป็นผลลัพธ์ของกลยุทธ์การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการควบคุมและลดทอนต้นทุน โดยมีเทคโนโลยีดิจิทัลทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการจัดระเบียบแรงงานใหม่ ซึ่งสามารถจำแนกผลกระทบออกเป็น 2 มิติสำคัญ ดังนี้

1. ผลกระทบทางอ้อม: Mobile Banking ในฐานะ "ตัวกรองความซับซ้อน"

ภายใต้กระบวนทัศน์ที่มองศูนย์บริการลูกค้าเป็น "ศูนย์ต้นทุน" ผู้บริหารระดับสูงมีเป้าหมายชัดเจนในการลดปริมาณงานที่ต้องใช้มนุษย์ DB-01 ให้ข้อมูลว่า ธนาคารพยายามผลักดันธุรกรรมพื้นฐาน เช่น การเช็คยอด โอนเงิน ขอเอกสารต่างๆ ไปสู่ระบบบริการตนเอง (Self-Service) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อลดต้นทุนต่อหน่วย สอดคล้องกับ DB-02 ผู้พัฒนาและออกแบบระบบที่ระบุว่า ฟีเจอร์ใน Mobile Banking ถูกสร้างขึ้นเพื่อ "ทดแทน" งานของพนักงานสาขาและคอลเซ็นเตอร์อย่างเป็นระบบ

ผลจากการทำงานของ "ตัวกรอง" นี้ ทำให้ธรรมชาติของงานที่หลุดรอดมาถึงพนักงานคอลเซ็นเตอร์เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง จากเดิมที่เคยมีงานง่ายสลับยาก ปัจจุบันเหลือเพียงงานที่มีความซับซ้อนสูงและภาระทางอารมณ์ที่เข้มข้น LB-01 พนักงานอาวุโสสะท้อนว่า "เมื่อก่อนรับสายเช็คยอดเงิน ลูกค้าคุยง่าย จบไว แต่เดี๋ยวนี้คนที่โทรมาคือคนที่มีปัญหา

แอปฯ ล่ม หรือโดนโกง ทุกสายคือความเครียด" สภาวะนี้สร้างความย้อนแย้ง (Paradox) ที่สำคัญ คือพนักงานถูกบีบให้ต้อง "ยกระดับทักษะ" (Reskill) เพื่อเรียนรู้ระบบที่ซับซ้อนขึ้นและรองรับอารมณ์ลูกค้าที่รุนแรงขึ้น แต่กลับไม่ได้มีอำนาจการตัดสินใจเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด นอกจากนี้จำนวนสายที่โทรเข้ามาหาศูนย์บริการลูกค้ายังมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการที่ธนาคารมีการปรับปรุงพัฒนาระบบบริการตนเองอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ส่งผลกระทบทำให้รายได้ต่อหัวของพนักงานคอลเซ็นเตอร์ลดลงเนื่องจากค่าตอบแทนที่มาจากจำนวนการรับสายลดลง

2. ผลกระทบทางตรง: CRM ในฐานะกลไกควบคุมและลดทอนทักษะ (CRM as Control Mechanism and Deskilling

หาก Mobile Banking คือการคัดกรองงาน ระบบ CRM ก็เปรียบเสมือนระบบกลไกที่เข้ามาควบคุมขั้นตอนกระบวนการทำงานของงานที่เหลืออยู่อย่างเบ็ดเสร็จ การนำระบบ CRM สมัยใหม่มาใช้ได้เปลี่ยนรูปแบบการทำงานจากที่เคยอาศัยทักษะส่วนบุคคล มาสู่ระบบสายพานการผลิตทางดิจิทัล (Digital Assembly Line) นำไปสู่ปรากฏการณ์การลดทอนทักษะใน 3 มิติหลัก

หนึ่ง การลดทอนทักษะทางปัญญา ระบบ CRM ได้เข้ามาทำหน้าที่ "คิด" แทนพนักงาน ผ่านระบบบทสนทนา (Call Script) และขั้นตอนการทำงาน (Workflow) ที่กำหนดไว้อย่างตายตัว DB-03 ผู้ดูแลระบบยอมรับว่า เทคโนโลยีทำให้พนักงานรุ่นใหม่ขาดทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า "น้องๆ เดี๋ยวนี้ถ้าสคริปต์ไม่ขึ้นหน้าจอ ก็ไปต่อไม่ถูกแล้ว เพราะชินกับการที่ระบบป้อนให้ทุกอย่าง" สอดคล้องกับ LB-02 พนักงานยุคใหม่ที่มองว่าระบบช่วยให้ทำงานง่ายขึ้นจนไม่ต้องจดจำข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ซับซ้อน สิ่งนี้ยืนยันแนวคิดของ Braverman เรื่องการแยกการคิด (Conception) ออกจากการทำ (Execution) โดยสมองถูกย้ายไปอยู่ที่อัลกอริทึม เหลือเพียงหน้าที่กดปุ่มตามคำสั่งไว้ที่พนักงาน

สอง การลดทอนทักษะทางสังคม การที่ระบบ CRM แสดงข้อมูลลูกค้าอย่างละเอียด ทำให้พนักงานไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะมนุษย์ในการสร้างความสัมพันธ์หรือจดจำลูกค้าเหมือนสมัยอดีตอีกต่อไป LB-01 เปรียบเทียบว่าในอดีตการบริการคือศิลปะของการพูดคุย แต่ปัจจุบันกลายเป็นการ "อ่านข้อมูล" ตามหน้าจอ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ถูกลดทอนลงเหลือเพียงการจัดการข้อมูล (Data Processing) ตามขั้นตอนมาตรฐาน

สาม การลดทอนทักษะทางศีลธรรม การควบคุมผ่านตัวชี้วัดแบบเรียลไทม์ โดยเฉพาะเวลาเฉลี่ยในการจัดการสาย (AHT) สร้างแรงกดดันให้พนักงานต้องละทิ้งวิจารณญาณทางจริยธรรม LB-03 (QA และตัวแทนจากสหภาพแรงงาน) ชี้ให้เห็นความขัดแย้งว่า *"เราถูกสอนให้มี Empathy กับลูกค้า แต่ถ้ารับฟังลูกค้านานเกินไป AHT ก็จะเกินและโดนตัดคะแนน"* พนักงานจึงถูกบีบให้เลือกปฏิบัติตามตรรกะของระบบ (Efficiency) มากกว่าความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ (Humanity) นอกจากนี้ การที่จำนวนงานเหลือน้อยลงจากการเข้ามาแทนที่ของเทคโนโลยี ยังสร้างภาวะการแข่งขันระหว่างพนักงานด้วยกันเพื่อรักษาอาชีพและเอาตัวรอด (Survival) อันสามารถนำไปสู่ความเสี่ยงของการลดทอนทักษะทางศีลธรรมระหว่างพนักงานด้วยกัน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้ในภาคธนาคารไทยเป็นรูปธรรมของแนวคิด Digital Taylorism ที่ชัดเจน เทคโนโลยีไม่ได้เข้ามาเพื่อ "เพิ่มอำนาจ" (Empower) ให้แก่แรงงานตามวาทกรรมที่องค์กรกล่าวอ้าง แต่เข้ามาเพื่อ "ควบคุม" (Control) และทำให้แรงงานกลายเป็นมาตรฐานเดียวกัน (Standardization) แม้พนักงานจะต้องเผชิญกับงานที่ยากและซับซ้อนขึ้นจากผลของ Mobile Banking แต่ระบบ CRM กลับจำกัดขอบเขตการใช้ดุลยพินิจของพวกเขาให้น้อยลงเรื่อย ๆ สภาวะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ภายใต้เปลือกนอกที่ดูทันสมัยของงานยุคดิจิทัล แก่นแท้ของความสัมพันธ์ระหว่างทุนและแรงงานยังคงเป็นการขูดรีดศักยภาพและลดทอนความเป็นมนุษย์ เพื่อเป้าหมายสูงสุดในการทำกำไรและการควบคุมกระบวนการผลิตให้เบ็ดเสร็จสมบูรณ์

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการแรงงานของพนักงานคอลเซ็นเตอร์ในธนาคารพาณิชย์ไทยภายใต้บริบทของเทคโนโลยีดิจิทัล สามารถสรุปผลการศึกษาได้ 3 ประการสำคัญ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในศูนย์บริการลูกค้าถูกขับเคลื่อนด้วยกระบวนทัศน์ "ศูนย์ต้นทุน" ที่มุ่งเน้นการควบคุมและลดต้นทุนแรงงานเป็นหลัก มิใช่การเพิ่มอำนาจ (Empowerment) แก่พนักงาน โดยเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่เปลี่ยนรูปแบบการควบคุมจากตัวบุคคลมาสู่ระบบอัลกอริทึม

ประการที่สอง เทคโนโลยี Mobile Banking ส่งผลทางอ้อมในลักษณะ "ตัวกรองความซับซ้อน" โดยคัดแยกธุรกรรมพื้นฐานออกจากพนักงาน ส่งผลให้เนื้องานที่เหลืออยู่มีความซับซ้อนและมีความเข้มข้นทางอารมณ์สูงขึ้น สร้างสภาวะกดดันให้พนักงานต้องปรับตัวรับมือกับความผิดพลาดของระบบโดยปราศจากอำนาจการตัดสินใจที่แท้จริง

ประการที่สาม ระบบ CRM ส่งผลทางตรงในลักษณะ "การจัดการแบบเทเลอร์ยุคดิจิทัล" อย่างเข้มข้น ผ่านการใช้สคริปต์และการกำกับขั้นตอนการทำงาน นำไปสู่ปรากฏการณ์ "การลดทอนทักษะ" ทางปัญญาและทางสังคม ทำให้พนักงานสูญเสียความเป็นอิสระและกลายเป็นเพียงส่วนต่อขยายของระบบอัลกอริทึม

ทั้งนี้จากการค้นพบข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาทั้งในเชิงนโยบายและเชิงวิชาการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การทบทวนตัวชี้วัดประสิทธิภาพ: ธนาคารควรยกเลิกหรือลดน้ำหนักการใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณที่เน้นความเร็ว เช่น ระยะเวลาในการจัดการสายเฉลี่ย (AHT) เนื่องจากขัดแย้งกับธรรมชาติของงานปัจจุบันที่มีความซับซ้อนสูง และควรหันมาใช้ตัวชี้วัดด้านคุณภาพและความพึงพอใจในการแก้ปัญหา (Resolution Rate) แทน

การปรับโครงสร้างค่าตอบแทนตามทักษะทางอารมณ์: หากการลดจำนวนพนักงานเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ธนาคารควรปรับปรุงโครงสร้างค่าตอบแทนให้แก่พนักงานที่เหลืออยู่ โดยให้คุณค่ากับ "ทักษะทางอารมณ์" ในฐานะสินทรัพย์สำคัญที่จำเป็นต้องใช้ในการรองรับอารมณ์ลูกค้าและแก้ไขความผิดพลาดของระบบ ซึ่งเป็นสิ่งที่เทคโนโลยียังไม่สามารถทดแทนความเป็น "มนุษย์" ได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษาผลกระทบระยะยาวต่อสุขภาวะ: ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของ Digital Taylorism ต่อสุขภาพจิตและความมั่นคงในอาชีพของพนักงานในระยะยาว โดยเฉพาะประเด็นความเหนื่อยหน่ายและการสูญเสียตัวตนในงาน

การศึกษาในบริบทองค์กรที่เป็นทางการ: ควรขยายขอบเขตการศึกษาการควบคุมโดยอัลกอริทึมจากกลุ่มแรงงานแพลตฟอร์ม ไปสู่แรงงานในองค์กรที่เป็นทางการอื่นๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เท่าทันต่อพลวัตของทุนนิยมดิจิทัลที่กำลังขยายตัวครอบคลุมทุกภาคส่วน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นรชิต จิรสัทธรรม อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำในการกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีกระบวนการแรงงาน (Labour Process Theory) และการจัดการแบบเทเลอร์ยุคดิจิทัล (Digital Taylorism) รวมถึงขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ทั้ง 6 ท่าน จากธนาคารพาณิชย์ ที่สละเวลาให้ข้อมูลเชิงลึกภายใต้เงื่อนไขการรักษาความลับ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

อรรคณัฐ วันทนะสมบัติ และ อนรรฆ พิทักษ์ธานินทร์. (2564). *ไรเดอร์-ฮีโร่-โซ่ตรวน: สภาพการทำงานและหลักประกันทางสังคมของแรงงานส่งอาหารบนเศรษฐกิจแพลตฟอร์มในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19*. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Aloisi, A. (2022). *Your boss is an algorithm: Artificial intelligence, platform work and labour*. Hart Publishing.

Braverman, H. (1974). *Labor and monopoly capital: The degradation of work in the twentieth century*. Monthly Review Press.

Kellogg, K. C., Valentine, M. A., & Christin, A. (2020). Algorithms at work: The new contested terrain of control. *Academy of Management Annals*, *14*(1), 366-410.

Sithole, T. B. (2023). Henry Braverman deskilling theory in the 21st century. *Journal of Sociology*, *59*(3), 1–18.

Taylor, P., & Bain, P. (1999). 'An assembly line in the head': Work and employee relations in the call centre. *Industrial Relations Journal*, *30*(2), 101–117.

Thompson, P., & Smith, C. (2017). *Capital and the labour process*. Palgrave Macmillan.

การศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการเลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาว ในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร

A study of Thai tourists satisfaction and decision-making factors in selecting five-star hotels in the Sukhumvit Area Bangkok

นิรมล ขวาของ[a,*], **ดนุพล แสงนาค**[b]
Niramol Khwakhong[a,*], Danupon Sangnak[b]
[a]ภาควิชาธุรกิจโรงแรมและไมซ์ คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตกำแพงแสน) นครปฐม 73140
[b]ภาควิชานวัตกรรมบริการและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตกำแพงแสน) นครปฐม 73140
[a]Department of Hotel and MICE Business, Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University (Kamphaeng Saen Campus), Nakhon Pathom 73140, Thailand
[b]Department of Hospitality Innovation and Intercultural Communication, Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University, (Kamphaeng Saen Campus), Nakhon Pathom 73140, Thailand
Corresponding author. E-mail address: niramol.khw@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเข้าพักในโรงแรมระดับ 5 ดาวในพื้นที่เขตสุขุมวิท จำนวนทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน โดยมีค่าเท่ากับ 1 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.89 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านดังนี้ ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านกระบวนการให้บริการ (Process) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ด้านบุคลากร (People) ด้านราคา (Price) และด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของโรงแรมระดับ 5 ดาวในเขตสุขุมวิท เพื่อยกระดับความพึงพอใจและเพิ่มโอกาสในการกลับมาใช้บริการของนักท่องเที่ยวชาวไทย รวมทั้งสามารถใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดและการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: เขตสุขุมวิท, ความพึงพอใจ, นักท่องเที่ยวชาวไทย, ปัจจัยการตัดสินใจ, โรงแรมระดับ 5 ดาว

Abstract

This research aimed to study (1) the satisfaction levels regarding the marketing mix factors (7P's) of Thai tourists choosing 5-star hotels in the Sukhumvit area, Bangkok. The research sample consisted of 400 Thai tourists who had previously stayed in 5-star hotels in Sukhumvit, selected through purposive sampling. The research instrument was a questionnaire validated for Content Validity by three experts, yielding an IOC value of 1.00, and a reliability coefficient (Cronbach's Alpha) of 0.89. The research findings revealed that the satisfaction levels toward the marketing mix (7P's) factors among Thai tourists were at the highest level in the following aspects: Promotion, Process, Product, and Place. This was followed by a high level of satisfaction in People, Price, and Physical Evidence. The results of this study can serve as a guideline for improving service quality in 5-star hotels within the Sukhumvit area to enhance satisfaction and increase the likelihood of repeat visits among Thai tourists. Furthermore, these findings can be utilized in strategic marketing planning and management to effectively meet customer needs.

Keywords: decision-making factors, five-star hotels, satisfaction, Sukhumvit area, Thai tourists

บทนำ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญและสร้างรายได้ต่อระบบเศรษฐกิจของโลก และเป็นที่ยอมรับกันว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตขึ้นมากจนหลายๆประเทศนำการท่องเที่ยวมาเป็นสินค้าหลักในระบบการค้าระหว่างประเทศ อีกทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมการบริการอื่นๆ ได้อีกด้วย อาทิ อุตสาหกรรมโรงแรมและที่พักอุตสาหกรรมการขนส่ง อุตสาหกรรมอาหาร ฯลฯ สำหรับประเทศไทยธุรกิจด้านการบริการที่พักแรมถือว่ามีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและมากยิ่งขึ้น (บุษบา, 2564) ธุรกิจโรงแรมถือได้ว่าเป็นธุรกิจหลักที่เป็นหัวใจของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย และถือว่า เป็นรายได้หลักของประเทศไทย โดยนักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งจะสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยในแต่ปี (ดาวศุกร์ และชงค์สุดา, 2563) ธุรกิจโรงแรมจึงต้องมีความพร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจในการมาใช้บริการ เพราะการบริการคือสิ่งสำคัญที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลับมาใช้บริการซ้ำและเข้ามาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างโอกาสทางธุรกิจโรงแรมให้เติบโตขึ้น โดยเฉพาะโรงแรมระดับ 5 ดาว ซึ่งจัดได้ว่าเป็นโรงแรมที่มีความโดดเด่นในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีความหรูหรา มีความทันสมัยของห้องพักและการตกแต่ง โดยผู้รับบริการจะคาดหวังว่าโรงแรมที่มีดาวสูงๆ จะให้ความสำคัญกับคุณภาพการบริการเป็นอันดับแรก ดังนั้น ผู้ให้บริการจึงจำเป็นต้องตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการทันที ด้วยบริการที่มีคุณภาพจะนำไปสู่ความจงรักภักดีและทำให้เกิดความพึงพอใจของผู้ได้รับบริการ (ณัฐชานันท์ และเทิดชาย, 2565)

ศูนย์วิจัยด้านการตลาดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้สรุปแผนการส่งเสริมการตลาดประจำปี 2560 โดยการกำหนดเป้าหมายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี 2560–2564 คือการให้ประเทศไทยมุ่งสู่การ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น จึงมีแนวทางในการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของประเทศ ไทยสู่ “Preferred Destination” ซึ่งก็คือการมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม หรือเป็นสถานที่ที่ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินึกถึง และได้เลือกมาท่องเที่ยวเป็นลำดับต้นๆของโลก ทั้งนี้พื้นที่ที่มีจำนวนห้องพักสูงสุดสามลำดับแรก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต และพัทยา (สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทย, 2560)

กรุงเทพมหานครนับว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยม แห่งหนึ่งของโลก โดยสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ มีทำเลที่ตั้งที่เป็นจุดเชื่อมโยงเส้นทางการเดินทางจากทั่วโลก มีค่าครองชีพอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองท่องเที่ยวอื่นๆ มีความพร้อมด้านการคมนาคมขนส่ง และมีการขยายเส้นทางบินของสายการบิน โดยเฉพาะสายการบินต้นทุนต่ำที่ทำให้การเดินทางระหว่างเมืองต่างๆ ในเอเชียมา กรุงเทพมหานครได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น และธุรกิจที่พักถือว่าเป็น ธุรกิจที่สำคัญเนื่องจากว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางธุรกิจของ ประเทศ อีกทั้งยังเป็นจุดแรกรับนักท่องเที่ยว และจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวที่สำคัญของอาเซียนอีก ด้วย จึงส่งผลให้ระยะที่ผ่านมาผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมรายใหญ่ให้ความ สำคัญกับการขยายการลงทุนเพิ่มมากขึ้น โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนห้องพักในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จึงทำให้โรงแรมในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มีจำนวนห้องพักสูงที่สุดของจำนวนห้องพักในแต่ละจังหวัดในประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของโรงแรมที่มีความแตกต่างของขนาดและมาตรฐานของโรงแรมเป็นจำนวนมาก กระจายอยู่ทุกพื้นที่ทั่วกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ถนนสุขุมวิท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2559)

เนื่องจากว่าเขตสุขุมวิทเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าของ กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ความต้องการอยู่อาศัย และการทำงานกลางเมืองยังส่งผลให้มีการเพิ่มความหนาแน่นของธุรกิจการค้าและที่อยู่อาศัยในพื้นที่ โดยส่วน ใหญ่จะสร้างเป็นอาคารสูง ทาวน์เฮาส์ คอร์ท ระดับหรูเพื่อให้คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ และได้เกิดร้านอาหาร ศูนย์การค้าขนาดเล็ก ตลอดจน

การบริการต่างๆ กระจายอยู่ในพื้นที่เพื่อให้บริการผู้อยู่อาศัย และเนื่องจากเป็นศูนย์กลางเมือง มีสถานทูตตั้งอยู่มากมาย รวมไปถึงเรื่องของการเดินทางที่สะดวกรวดเร็วด้วยรถไฟฟ้าที่สามารถเข้าถึงได้ จึงเป็นที่นิยมพักอาศัยของชาวไทยและชาวต่างชาติ จึงทำให้เกิดอพาร์ทเมน และโรงแรมขึ้นเป็นจำนวนมาก (จารุวรรณ, 2560)

นักท่องเที่ยวชาวไทยมีลักษณะพฤติกรรม ความคาดหวัง และทัศนคติในการเลือกใช้บริการโรงแรมที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งในด้านเหตุผลในการเข้าพัก เช่น การท่องเที่ยวพักผ่อน การติดต่อธุรกิจ การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการจัดงาน รวมถึงระดับความคาดหวังต่อคุณภาพการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก ราคา และภาพลักษณ์ของโรงแรม โดยเฉพาะโรงแรมระดับ 5 ดาว ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยมักให้ความสำคัญกับความคุ้มค่า ความประทับใจจากการบริการ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าพัก (Limapan & Phucharoen, 2023)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ใจกลางเมืองของนักธุรกิจ และเป็นเขตที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว โดยเพียบพร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกที่ตอบโจทย์ชีวิตในเมืองอย่างสมบูรณ์แบบทำให้มีโรงแรมระดับ 5 ดาวที่มีชื่อเสียงในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย จะเห็นได้จากการรีวิว ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่แพร่หลายไปยังออนไลน์ จึงสนใจศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ในการเลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร โดยผลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลในการใช้เป็นแนวทางและปรับกลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาดเพื่อผู้ประกอบการในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร

การตรวจเอกสาร

นิยามของความพึงพอใจ (Definition of Satisfaction) ความพึงพอใจคือสภาวะทางจิตใจและความรู้สึกของบุคคลที่เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายใน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคคลได้รับการตอบสนองต่อความต้องการหรือความคาดหวังผ่านประสบการณ์จากการทำกิจกรรมหรือการรับบริการ หากความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองที่ตรงตามความคาดหมาย จะส่งผลให้บุคคลเกิดทัศนคติเชิงบวก ความประทับใจ และความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามหากความต้องการไม่ได้รับการตอบสนองจะนำไปสู่ความรู้สึกไม่พึงพอใจ โดยเฉพาะในบริบทของการท่องเที่ยว ความพึงพอใจถือเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ดีและตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำ (พัฒนา และคณะ, 2563)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการ

ความหมายและลักษณะเฉพาะของการบริการ การบริการ (Service) หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่บุคคลหรือองค์กรดำเนินการเพื่อส่งมอบประโยชน์ ความสะดวกสบาย และความสุขให้แก่ผู้อื่นเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล การบริการมีลักษณะเด่นคือเป็นสิ่งที่จับต้องได้ยาก (Intangibility) มักเกิดขึ้นและสิ้นสุดลงทันทีในขณะส่งมอบ และอาจสูญเสียไปได้ง่ายหากไม่มีการจัดการที่ดี หัวใจสำคัญของการบริการไม่ได้จำกัดอยู่เพียงตัวผลิตภัณฑ์ แต่รวมถึงความปรารถนาดี ความเอื้ออาทร และการให้ความช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

นักรบ (2559) กล่าวถึง ลักษณะของการบริการที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก (S-E-R-V-I-C-E) ได้แก่ ความยิ้มแย้มและเห็นอกเห็นใจ (Smiling and Sympathy), การตอบสนองที่รวดเร็ว (Early Response), การให้เกียรติ

(Respectful), ความเต็มใจให้บริการ (Voluntariness Manner), การรักษาภาพลักษณ์องค์กร (Image Enhancing), ความสุภาพอ่อนน้อม (Courtesy) และความกระตือรือร้นที่เหนือความคาดหวัง (Enthusiasm)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

ส่วนประสมทางการตลาด (7P's) คือ เครื่องมือสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ที่ผู้บริหารสามารถควบคุมและปรับเปลี่ยนได้ เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยเฉพาะในธุรกิจบริการที่ต้องเน้นการสร้างการรับรู้และความเชื่อมั่น องค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาดมี 7 ด้าน (7P's) ที่ต้องบริหารจัดการให้เกิดความสมดุล ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) การนำเสนอสิ่งที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค
2. ด้านราคา (Price) การกำหนดราคาที่เหมาะสมและสะท้อนถึงมูลค่าของบริการ
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงบริการผ่านช่องทางต่างๆ
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ การจดจำ และกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ
5. ด้านบุคลากร (People) การบริหารจัดการผู้ให้บริการที่มีผลต่อทัศนคติและความรู้สึกของผู้รับบริการ
6. ด้านกระบวนการ (Process) การออกแบบขั้นตอนการให้บริการที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว
7. ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) การนำเสนอภาพลักษณ์และสิ่งแวดล้อมที่จับต้องได้เพื่อสร้างความเชื่อมั่น

การสังเคราะห์แนวคิดพบว่า หัวใจสำคัญของการบริหารส่วนประสมทางการตลาดคือการสร้างความสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้ง 7 ประการ หากขาดความสมดุลในด้านใดด้านหนึ่งอาจส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อและก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินกิจการได้ (ณัฐพัศพนธ์, 2561; ดลนัสม์, 2562; สุนทรีย์, 2561)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธุรกิจโรงแรม

นิยามและลักษณะสำคัญของธุรกิจโรงแรม

โรงแรม หมายถึง สถานที่พักแรมชั่วคราวสำหรับนักเดินทางที่มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานให้ความรู้สึกเสมือนพำนักอยู่ที่บ้าน แต่มีความแตกต่างด้านการให้บริการระดับมืออาชีพโดยพนักงาน (ปริชล, 2560) หัวใจสำคัญของธุรกิจโรงแรมคือการให้บริการที่พักพร้อมอาหารและเครื่องดื่มเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เข้าพักที่ยอมรับในอัตราค่าบริการที่กำหนด (พรกมล, 2562)

มาตรฐานการดำเนินงานและองค์ประกอบของโรงแรม 5 ดาว

โรงแรมระดับ 5 ดาว ถือเป็นมาตรฐานที่พักแรมระดับสากลที่มุ่งเน้นความหรูหราและการบริการที่เป็นเลิศ (Excellence Service) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ, คุณภาพห้องพัก, บริการอาหารและเครื่องดื่ม, ระบบความปลอดภัย และความเป็นมืออาชีพของบุคลากร (วาทฤต, 2560)

นอกจากนี้ นฤมล (2563) และ ชลธิชา (2559) ได้ระบุลักษณะเฉพาะของโรงแรม 5 ดาวไว้ดังนี้

- กายภาพและพื้นที่ ห้องพักต้องมีขนาดไม่น้อยกว่า 30 ตารางเมตร พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เช่น มินิบาร์ และระบบเอนเตอร์เทนเมนต์

- สิ่งอำนวยความสะดวกส่วนกลาง ต้องมีห้องอาหารทั้งไทยและสากล ห้องประชุมย่อยไม่น้อยกว่า 4 ห้อง สระว่ายน้ำ และห้องออกกำลังกายที่มีอุปกรณ์มากกว่า 7 ชนิด

- ความปลอดภัย มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวดและที่จอดรถรองรับไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของจำนวนห้องพัก

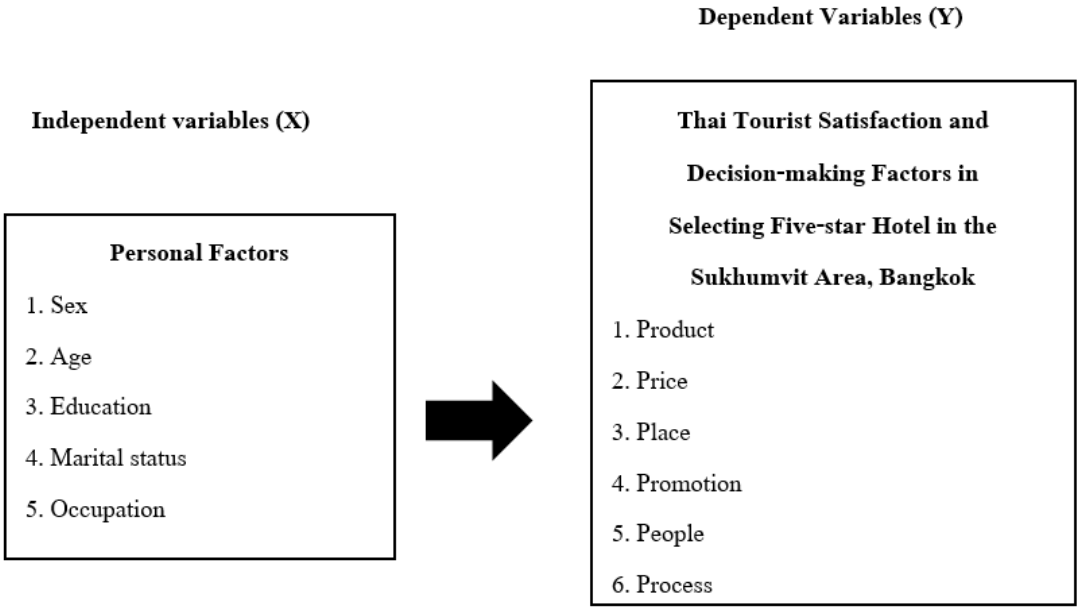

Figure 1 Conceptual framework

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาว ในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 6 โรงแรม ดังนี้ 1) Sheraton Grande Sukhumvit a Luxury Collection Hotel Bangkok 2) Carlton Hotel Bangkok Sukhumvit 3) Hilton Sukhumvit Bangkok 4) Double Tree by Hilton Sukhumvit Bangkok 5) JW Marriott Bangkok 6) Bangkok Marriott Marquis Queen's Park กล่าวมาข้างต้นจัดว่าเป็น 6 โรมแรมที่ทำเลยอดเยี่ยมที่สุดในย่านสุขุมวิท และเป็นศูนย์กลางธุรกิจเต็มไปด้วยห้างสรรพสินค้าชื่อดังมากมาย สามารถพักผ่อนชมบรรยากาศเมืองกรุงยามค่ำคืน (CM Expert, 2555)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาว ในเขตสุขุมวิท จำนวน 6 โรงแรม โดยมีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรจึงใช้หลักการคำนวณของ Cochran (Cochran, 1977 อ้างใน ธีรวุฒิ, 2543)

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยเป็นหลักในการเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่จะคัดเลือกเฉพาะคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยมาโรงแรมระดับ 5 ดาว ในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาใช้บริการโรงแรมฯ ที่มีความเต็มใจและมีความยินดีให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้วนั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อที่จะนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสถิติ โดยสถิติที่จะนำไปวิเคราะห์ มีดังนี้ (1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ ความถี่ ค่าร้อยละ (2) ความพึงพอใจที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7P's) ของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการเลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร ลักษณะคำถามประเภทนี้จะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) (Linkert, 1961 อ้างใน ธีรวุฒิ, 2543) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

การศึกษาความพึงพอใจในการเลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7P's) ซึ่งได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านบุคลากร (People) ด้านกระบวนการให้บริการ (Process) และด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวในเขตสุขุมวิท จำนวนทั้งสิ้น 400 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31–40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7P's) โดยสามารถสรุปรายด้านได้ดังนี้

Table 1 Means and Standard Deviations of Satisfaction with the Marketing Mix (7P's)

Satisfaction with the Marketing Mix (7P's)	$\bar{x}$	*SD*	Level of Satisfaction	Rank
Product	4.29	0.51	Very Satisfied	3
Price	4.08	0.69	Satisfied	6
Place	4.21	0.59	Very Satisfied	4
Promotion	4.37	0.52	Very Satisfied	1
People	4.11	0.60	Satisfied	5
Process	4.34	0.64	Very Satisfied	2
Physical Evidence	4.05	0.59	Satisfied	7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ได้รับความพึงพอใจสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.37) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kotler and Keller (2016) ที่ระบุว่าการสื่อสารการตลาดและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยหลักในการดึงดูดและกระตุ้นการตัดสินใจของผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว

ด้านกระบวนการให้บริการ (Process) มีความพึงพอใจในลำดับที่ 2 ($\bar{X}$ = 4.34) แสดงให้เห็นว่าขั้นตอนการรับบริการที่มีความสะดวกรวดเร็วและเป็นระบบ มีผลอย่างมากต่อประสบการณ์โดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Zeithaml et al. (2018) ที่เน้นว่ากระบวนการที่ไร้รอยต่อ (Seamless Process) คือหัวใจสำคัญของการส่งมอบคุณค่าในธุรกิจบริการ

ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีความพึงพอใจในลำดับที่ 3 $\bar{X}$ = 4.29) สะท้อนให้เห็นว่าห้องพักและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของโรงแรมระดับ 5 ดาวมีความโดดเด่นและตรงตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Porter, 1985)

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) มีความพึงพอใจในลำดับที่ 4 ($\bar{X}$ = 4.21) ชี้ให้เห็นว่าทำเลที่ตั้งและความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางต่างๆ มีความสำคัญในระดับที่สูงมาก โดยสอดรับกับงานวิจัยของ Lovelock and Wirtz (2016) ที่กล่าวถึงความสะดวกในการเข้าถึงบริการเป็นปัจจัยพื้นฐานของการสร้างความพึงพอใจ

ด้านบุคลากร (People) แม้จะมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11) แต่อยู่ในลำดับที่ 5 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวคาดหวังความเป็นมืออาชีพและการบริการที่เหนือระดับจากพนักงานโรงแรม 5 ดาวมากกว่าปัจจัยด้านกายภาพบางส่วน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Parasuraman et al. (1988) เรื่องคุณภาพการให้บริการ (SERVQUAL)

ด้านราคา (Price) มีความพึงพอใจในลำดับที่ 6 ($\bar{X}$ = 4.08) สะท้อนว่านักท่องเที่ยวมีการเปรียบเทียบความคุ้มค่าระหว่างราคาที่จ่ายกับสิ่งที่ได้รับ (Perceived Value) อย่างละเอียด ซึ่งสัมพันธ์กับทฤษฎีความยุติธรรมด้านราคาของ Xia et al. (2004)

ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) แม้จะอยู่ในลำดับสุดท้าย ($\bar{X}$ = 4.05) แต่ยังอยู่ในระดับ "มาก" ชี้ให้เห็นว่าการตกแต่ง บรรยากาศ และภูมิทัศน์ของโรงแรมยังคงเป็นส่วนเสริมที่สำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีตามแนวคิดเรื่อง Servicescape ของ Bitner (1992)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะของการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการให้บริการของโรงแรมระดับ 5 ดาว จึงควรเก็บข้อมูลในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก และการทำสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่ม

2. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ และกลุ่มเป้าหมายอื่น เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ หรือโรงแรมระดับอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ขำเพชร. (2560). *พื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ย่านสุขุมวิท. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, *5*(1), 42–50.

ชลธิชา เตชวัชรมงคล. (2559). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาว ในเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ณัฐชานันท์ นุ่นมีสี และ เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2565). แนวทางการจัดการโรงแรมระดับ 5 ดาว เพื่อตอบสนองต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัวชาวจีน ในเขตเมืองพัทยา. *วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน*, *4*(3), 47–62.

ณัฐพัศพนธ์ แสวงทรัพย์. (2561). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์]. สถาบันวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ.

ดลนัสม์ โพธิ์ฉาย. (2562). ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการเลือกใช้บริการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, *13*(2), 115–124.

ดาวศุกร์ บุญญะศานต์ และ ชงค์สุดา โตท่าโรง. (2563). *นวัตกรรมการบริการกับการสร้างคุณค่าในธุรกิจโรงแรม*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ*, *8*, 62–75.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559). *รายงานแนวโน้มธุรกิจโรงแรมในกรุงเทพมหานครและการแข่งขันในปัจจุบัน* https://pantip.com/topic/32543871

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

นฤมล บุญเจริญกิจ. (2563). คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าโรงแรมระดับ 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการนวัตกรรมและเทคโนโลยี*, *3*(2), 45–58.

นิพพิชฌน์ โกวิทวณิชกุล. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเช่าคอนโดมิเนียมของชาวญี่ปุ่นในเขตพร้อมพงศ์* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นักรบ นาคสุวรรณ์. (2559). วัฒนธรรมการบริการ. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, *10*(1), 316–331.

บุษบา อู่อรุณ. (2564). กลยุทธ์การสร้างประสบการณ์ให้ลูกค้าของธุรกิจโรงแรมระดับ 4–5 ดาว ในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, *23*(1), 91–99.

ปริชล วิมลเมือง. (2560). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจโรงแรมในจังหวัดเชียงใหม่* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรกมล เหมือนจันทร์เชย. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกพักโรงแรมระดับ 5 ดาวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในเขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พัฒนา พรหมณี, ยุพิน ถาบุตร, และพรพรรณ ไผ่แก้ว. (2563). ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E). *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, *12*(1), 115–127.

วาทฤต อานันทสกุล. (2560). มาตรฐานคุณภาพการบริการของโรงแรมไทยสู่ระดับสากล. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, *6*(1), 88–102.

สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย ไตรมาสที่ 4/2560*.

สุนทรีย์ ศิริจันทร์. (2561). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Shopee ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bitner, M. J. (1992). Servicescapes: The impact of physical surroundings on customers and employees. *Journal of Marketing*, *56*(2), 57–71. https://doi.org/10.1177/002224299205600205

CM Expert. (2563, 15 กรกฎาคม). *รีวิว 6 โรงแรมหรูทำเลทองย่านสุขุมวิท ศูนย์กลางธุรกิจและไลฟ์สไตล์*. https://www.cmexpert.com/hotel-sukhumvit-review

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th global ed.). Pearson.

Limapan, P., & Phucharoen, C. (2023). An investigation of major aspects influencing domestic tourists' choosing of upscale hotels in Phuket during COVID-19. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, *44*(2), 593–604.

Lovelock, C., & Wirtz, J. (2016). *Services marketing: People, technology, strategy* (8th ed.). World Scientific Publishing.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, *64*(1), 12–40.

Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. Free Press.

Xia, L., Monroe, K. B., & Cox, J. L. (2004). The price is unfair! A conceptual framework of price fairness perceptions. *Journal of Marketing*, *68*(4), 1–15. https://doi.org/10.1509/jmkg.68.4.1.42733

Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2018). *Services marketing: Integrating customer focus across the firm* (7th ed.). McGraw-Hill Education.

ความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้า ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

Knowledge, attitudes, behaviors, and media literacy concerning electronic cigarette advertisements among university students in Bangkok Metropolitan Areas

สิริวิมล เทพหัสดิน[a,*] **สุเทพ เดชะชีพ**[b], **รจนา พึ่งสุข**[c], **นฤวรรณ รักสกุล**[c]
Sirivimol Devahastin[a],Suthep Dachacheep[b], Rojana Phungsuk[c], Naluwan Raksakul[c]
[a]สาขาวิชานวัตกรรมการสื่อสารองค์กรและแบรนด์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร10510
[b]สาขาวิชาวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสตรีมมิง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร 10510
[c]สาขาวิชาสื่อสังคมออนไลน์และดิจิทัลคอนเทนต์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร 10510
[a]Department Innovative Corporate and Brand Communication, Faculty of Communication Arts, Kasem Bundit University, Bangkok 10510, Thailand
[b]Department Broadcasting and Streaming, Faculty of Communication Arts, Kasem Bundit University, Bangkok 10510, Thailand
[c]Department Social Media and Digital Content, Faculty of Communication Arts, Kasem Bundit University, Bangkok 10510, Thailand
*Corresponding author. E-mail address: sirivimol.dev@kbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเสนอแนวทางการสื่อสารรณรงค์ให้ความรู้ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการสำรวจด้วยแบบสอบถามออนไลน์กับนักศึกษาที่เปิดรับสื่อจำนวน 506 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีประสบการณ์จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ทั่วไปและการรู้เท่าทันสื่อในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.67) แต่ร้อยละ 68.4 ยังขาดความตระหนักเกี่ยวกับผลกระทบด้านภาวะซึมเศร้าและอันตรายจากสารเคมี ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับสูงว่าบุหรี่ไฟฟ้าเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดนักสูบหน้าใหม่ ($\bar{X}$ = 3.85) โดยร้อยละ 52 มีพฤติกรรมการสูบแบบไม่สม่ำเสมอ และเปิดรับสื่อโฆษณาผ่าน Facebook (86.2%) และ TikTok (74.5%) มากที่สุด ดังนั้น งานวิจัยจึงเสนอแนะให้ดำเนินการรณรงค์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้ โดยใช้ผู้มีอิทธิพลถ่ายทอดประสบการณ์จริงแทนการใช้ความกลัว พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมสร้างความตระหนักรู้เรื่องผลกระทบต่อสุขภาพจิตใจ ผลิตสื่อดิจิทัลที่เข้าใจง่าย และพัฒนาแอปพลิเคชันติดตามพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมการลดและเลิกบุหรี่
คำสำคัญ: การรณรงค์สื่อสารสุขภาพ, การรู้เท่าทันสื่อ, โฆษณาออนไลน์, นักศึกษา, บุหรี่ไฟฟ้า

Abstract

This research investigates the knowledge, attitudes, behaviors, and media literacy regarding electronic cigarette advertising among university students in Bangkok to propose effective communication campaign guidelines. Utilizing a mixed-methods approach, data were collected via an online survey of 506 students exposed to e-cigarette advertisements and in-depth interviews with 12 active users. The findings indicate that while participants demonstrated a high level of general knowledge and media literacy ($\bar{X}$ = 3.85), a significant 68.4 percent lacked awareness concerning the specific risks of depression and chemical toxicity. Participants agreed that e-cigarettes facilitate new smokers ($\bar{X}$ = 3.67), with 52% reporting irregular usage. Facebook (86.2%) and TikTok (74.5%) were identified as the primary platforms for advertisement exposure. Consequently, the study recommends implementing campaigns on these social media channels using influencers to share authentic experiences rather than fear-based tactics. Practical implications include establishing peer-to-peer support networks, organizing activities that create psychological impacts, creating accessible digital content, and developing applications to monitor behavior for sustainable cessation.
Keywords: Electronic Cigarettes, Health Communication Campaigns, Media Literacy, Online Advertising, University Students

บทนำ

สถานการณ์การใช้บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชนไทยทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยข้อมูลปี 2567 จากการสำรวจ เด็ก วัยรุ่น และ ผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุ 6–30 ปี) จำนวน 40,164 คน พบว่าเยาวชนในกรุงเทพมหานครสูบบุหรี่ไฟฟ้าร้อยละ 18.6 ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มภาพรวมที่ระบุว่าอัตราการใช้ในกลุ่มอายุ 13-15 ปี เพิ่มสูงขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ [สสส], 2567) ปัจจัยสำคัญเกิดจากการชักชวนของเพื่อน โดยเยาวชนร้อยละ 92.2 ระบุว่าเริ่มใช้เพราะเพื่อน (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2566) อีกทั้งยังพบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นเพศชายและนิยมสั่งซื้อผ่านช่องทางออนไลน์สูงถึงร้อยละ 87.9 เนื่องจากเชื่อว่ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่มวน (ดุจฤดี และคณะ, 2563) รวมถึงปัจจัยด้านการเข้าถึงง่ายและการโฆษณาชวนเชื่อ (ข่าวสด, 2567) ส่งผลให้แนวโน้มการใช้ เพิ่มขึ้นถึง 5.3 เท่าเมื่อเทียบกับปี 2565 (สสส., 2567) ด้านผลกระทบต่อสุขภาพ งานวิจัยยืนยันว่าบุหรี่ไฟฟ้าประกอบด้วยสารเคมีอันตรายและโลหะหนัก ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเสพติดนิโคติน โรคหัวใจ และโรคหลอดเลือดสูงกว่าผู้ไม่สูบถึง 2.6 เท่า (กรมควบคุมโรค, 2567) นอกจากนี้ยังมีสารก่อการอักเสบในปอด ซึ่งพิษภัยร้ายแรงเทียบเท่าหรือมากกว่าบุหรี่มวน (สสส., 2567) แม้ภาครัฐจะดำเนินมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวด ทั้งการจับกุมและการกำหนดบทลงโทษในสถานศึกษาเทียบเท่าสารเสพติด (กรมประชาสัมพันธ์, 2567) แต่การบังคับใช้กฎหมายยังไม่สามารถยับยั้งปัญหาได้ทั้งหมด เนื่องจากเยาวชนยังคงเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่าย (ไทยรัฐ, 2567)

ปัจจัยเร่งสำคัญที่ทำให้การบริโภคขยายตัว คือ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และการใช้ผู้มีอิทธิพล (Influencers) สร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัย (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่, 2563) รวมถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดใจคล้ายของเล่น ทำให้เยาวชนเกิดความเข้าใจผิดว่าปลอดภัย (ไทยรัฐ, 2567; ข่าวสด, 2567) หรือมีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่มวน (ผู้จัดการ, 2566; Hfocus, 2567) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า "การรู้เท่าทันสื่อ" เป็นทักษะจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันนักสูบหน้าใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าทัศนคติและความรู้ที่ถูกต้องมีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงบุหรี่ไฟฟ้า (กัลยา และคณะ, 2562)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังเน้นมิติด้านสาธารณสุข แต่ยังขาดองค์ความรู้ด้านนิเทศศาสตร์และการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาดิจิทัลที่เฉพาะเจาะจงกับบริบทของเยาวชนไทย (ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ, 2566) ท่ามกลางกระแสข้อมูลบิดเบือนในโลกออนไลน์ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในหมู่นักศึกษาจึงเป็นวาระเร่งด่วน (สุทธินันท์ และคณะ, 2564) เพื่อนำไปสู่การออกแบบมาตรการและแคมเปญที่มีประสิทธิภาพ (กรมควบคุมโรค, 2567)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเรื่อง "ความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร" จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของกลุ่มเป้าหมาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและแก้ไขปัญหาบุหรี่ไฟฟ้าในเยาวชนได้อย่างยั่งยืน

การตรวจเอกสาร

การวิจัยนี้ได้สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้และทัศนคติ พฤติกรรมการสูบ การรู้เท่าทันสื่อ และการสื่อสารรณรงค์ ดังนี้

1. ด้านความรู้และทัศนคติ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ "ความรู้" (Knowledge) พบว่าเป็นสิ่งที่สั่งสมจากการศึกษา ค้นคว้า หรือประสบการณ์ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจและทักษะที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น ความรู้เรื่องสุขภาพ (มูลนิธิเพื่อการไม่สูบบุหรี่, 2567; ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในบริบทของบุหรี่ไฟฟ้า มักพบปัญหาการสร้างความ

เข้าใจผิดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ว่าผลิตภัณฑ์ไม่อันตราย ผ่านรูปแบบการรีวิว การสอนพ่นควัน หรือการสาธิตผสมน้ำยา (ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ, 2565) นอกจากนี้ ในด้าน "ทัศนคติ" (Attitude) ซึ่งหมายถึงความพร้อมทางจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ทั้งในรูปแบบความรู้สึกหรือพฤติกรรมเชิงบวกและลบ (Gibson, 2000) ถือเป็นตัวบ่งชี้การตัดสินใจกระทำพฤติกรรมที่สำคัญ โดยงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้ามีอิทธิพลโดยตรงต่อการสร้างทัศนคติที่ดีในการหลีกเลี่ยงการใช้งาน (ภัณฑิรา และคณะ, 2565)

2. ด้านพฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้า พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำหรือการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สำหรับการสูบบุหรี่ไฟฟ้านั้น กรมควบคุมโรค (2562) นิยามว่าเป็นการใช้ไอระเหยเข้าสู่ร่างกาย ซึ่งจัดเป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพเช่นเดียวกับบุหรี่มวน และสัมพันธ์กับการเสพติดนิโคติน (ปิยวรรณ และคณะ, 2562; ไพฑูรย์, 2565; อารักษ์, 2564) ปัจจัยจูงใจสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมนี้ ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความต้องการคลายเครียด และอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน (จีรภัทร์, 2565; กิติพงษ์, 2564) นอกจากนี้ ยังพบว่าการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ทำได้ง่ายผ่านช่องทางออนไลน์ที่ขาดการควบคุมอย่างจริงจัง ส่งผลให้พฤติกรรมการสูบขยายวงกว้าง (ดุจฤดี และคณะ, 2563)

3. ด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ในการศึกษาครั้งนี้ การรู้เท่าทันสื่อถูกมองเป็นกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การเข้าถึงสื่อ (Access) (2) การทำความเข้าใจและวิเคราะห์สาร (Understand & Analyze) (3) การประเมินความน่าเชื่อถือและผลกระทบของสื่อ (Evaluate) และ (4) การสร้างสรรค์และเผยแพร่เนื้อหาอย่างมีความรับผิดชอบ(UNESCO, 2013) ในยุคปัจจุบัน แนวคิดนี้ได้พัฒนาสู่ "การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล" (Digital Literacy) ซึ่งสำนักงาน ก.พ. (2564) และนธิภาส (2565) อธิบายว่าเป็นทักษะการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (1) รู้ใช้ (Use) ทักษะการใช้เครื่องมือพื้นฐานและขั้นสูง (2) รู้เข้าใจ (Understand) ความสามารถในการประเมินบริบทและตระหนักถึงผลกระทบ และ (3) รู้สร้างสรรค์ (Create) การผลิตเนื้อหาที่เป็นประโยชน์เฉพาะเจาะจงในบริบทของการโฆษณา Rozendaal et al. (2011) อธิบายว่า "การรู้เท่าทันสื่อโฆษณา" คือความเข้าใจในบทบาทและกลยุทธ์ของโฆษณา ซึ่ง Chaouachi and Rached (2012) ได้จำแนกรูปแบบการหลอกลวงในโฆษณาออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ การหลอกลวงชัดเจน, โดยนัย, การโกหกเกินจริง, การอาศัยความเชื่อ, และการชักจูง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่ว่า นักศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะนี้เพื่อลดช่องว่างระหว่างความรู้และพฤติกรรม และไม่คล้อยตามการโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้า (อุ่นกัง, 2560) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้กรอบการรู้เท่าทันสื่อและการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลดังกล่าวในการวิเคราะห์ระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างต่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าในสื่อออนไลน์

4. ด้านการสื่อสารรณรงค์ (Public Communication Campaign) การสื่อสารรณรงค์ คือกระบวนการใช้การสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงความเชื่อหรือพฤติกรรมผ่านช่องทางที่หลากหลาย (Rogers, 1979) โดยกระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินความต้องการ การวางแผน การผลิตสื่อ การเผยแพร่ และการประเมินผล (จันทนา, 2546; อรวรรณ, 2554) กลยุทธ์ความสำเร็จขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร และเนื้อหาสารที่กระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ ซึ่งอาจใช้แนวทางเชิงบวกหรือเชิงลบก็ได้ (ปาริชาต, 2551)

งานวิจัยที่ผ่านมาเสนอแนะว่า การรณรงค์เพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักรู้ควรเน้นการมีส่วนร่วมและการถ่ายทอดประสบการณ์จริงจากผู้ได้รับผลกระทบ (สมเด็จ, 2566) ควบคู่ไปกับการใช้สื่อและกลยุทธ์ที่หลากหลายผสมผสานกัน (นิษฐา และคณะ, 2563) รวมถึงการพัฒนาโปรแกรมจากภาครัฐที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและเสริมสร้างความรู้ (พงษ์ศักดิ์ และคณะ, 2565) การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การรณรงค์รู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

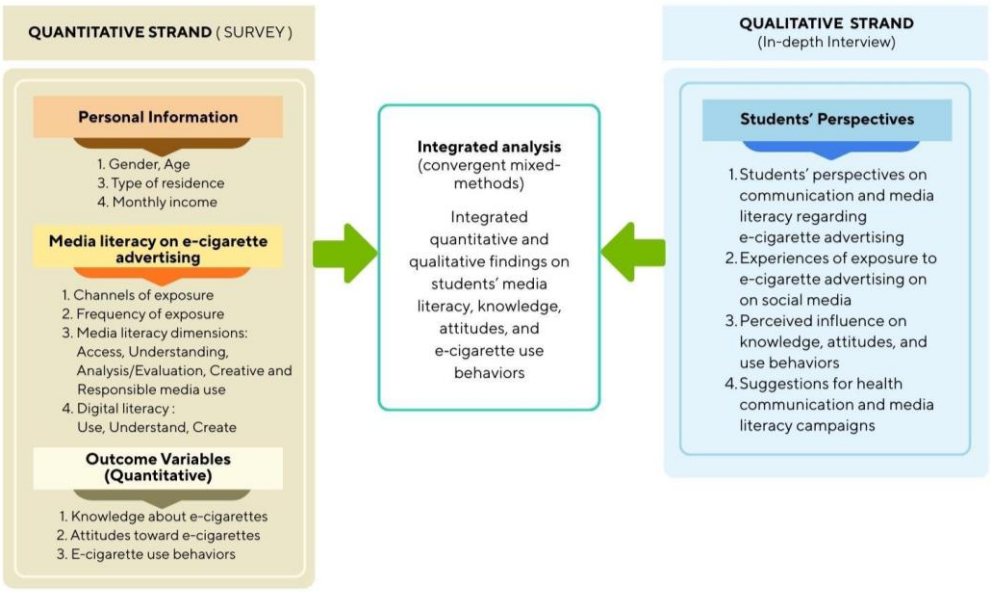

Figure 1 The framework depicts the influence of students' personal factors and media literacy on their knowledge, attitudes, behaviors, and communication perspectives regarding e-cigarettes

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ลักษณะ Convergent Parallel Design โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในช่วงเวลาเดียวกัน แล้วนำผลมาวิเคราะห์และตีความร่วมกัน การวิจัยเชิงปริมาณมุ่งศึกษาความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าของนักศึกษาด้วยแบบสอบถามออนไลน์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาประสบการณ์และมุมมองของนักศึกษาต่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าและการสื่อสารด้านสาธารณสุขผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เคยเปิดรับสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้า เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Roscoe (1969) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ได้จำนวน 384 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (convenience sampling) และแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เก็บข้อมูลจริงได้ 506 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ: ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือนักศึกษาปริญญาตรีในเขตกรุงเทพฯ ที่มีประสบการณ์สูบบุหรี่ไฟฟ้าและเคยเปิดรับสื่อโฆษณา คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและแบบลูกโซ่ จำนวน 12 คน โดยไม่เปิดเผยตัวตน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามออนไลน์ โดยพัฒนาตามการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ไฟฟ้า การรู้เท่าทันสื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อกำหนดตัวแปรและ

เนื้อหาที่สอดคล้องกับปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัยแบ่งเป็น 5 ตอน ได้แก่ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล 4 ข้อ (2) ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า (แบบเลือกตอบ ใช่/ไม่ใช่) 15 ข้อ (3) ทัศนคติ (Likert Scale 5 ระดับ) 15 ข้อ (4) พฤติกรรมการสูบ 7 ข้อ และ (5) การรู้เท่าทันสื่อโฆษณา (Likert Scale 5 ระดับ) 15 ข้อ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.0 และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.89

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เป็นคำถามปลายเปิดมุ่งเน้นประเด็นประสบการณ์ พฤติกรรม การรับสื่อ และข้อเสนอแนะแนวทางการรณรงค์ ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ที่กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์กึ่งทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์และส่งประเด็นคำถามล่วงหน้า ภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัยและความสมัครใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล ความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และการรู้เท่าทันสื่อ โดยประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลจากการถอดบทสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่กำหนด และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ข้อมูลจากมาตรประมาณค่าแบบไลเคิร์ต (Likert scale) และข้อคำถามแบบสองทางเลือกถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้ค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงแนวโน้มของระดับการตอบโดยรวม มากกว่าการตีความเป็นตัวแปรเชิงต่อเนื่อง

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

1. ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า

ความรู้เกี่ยวกับบีหรี่ไฟฟ้า ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.85) โดยส่วนใหญ่ตอบถูกเกี่ยวกับสารนิโคตินและโรคร้ายแรงที่เกี่ยวข้องในสัดส่วนสูง (ร้อยละ 95.7 และ 95.3 ตามลำดับ) รวมทั้งทราบว่าการโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย (ร้อยละ 92.1) อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างยังขาดความรู้เรื่องผลกระทบทางจิตใจ เช่น โรคซึมเศร้า (ร้อยละ 68.4 ตอบว่าไม่ทราบหรือเข้าใจไม่ถูกต้อง) และเกือบครึ่งหนึ่งยังเข้าใจผิดว่าน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสารธรรมชาติที่ปลอดภัย (ร้อยละ 46.7)

ทัศนคติต่อบุหรี่ไฟฟ้า ในด้านทัศนคติ ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแนวโน้มเห็นว่าบุหรี่ไฟฟ้าเป็นอันตราย โดยข้อความ “บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสาเหตุของโรคมะเร็ง” ได้คะแนนเฉลี่ย 3.85 จากเต็ม 5 คะแนน ซึ่งอยู่ในช่วงค่อนข้างเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อความ “บุหรี่ไฟฟ้าสร้างนักสูบหน้าใหม่” และ “ควรมีมาตรการควบคุมการขายที่เข้มงวด” ($\bar{X}$ = 3.67) และ ($\bar{X}$ = 3.52) ตามลำดับ สะท้อนทัศนคติที่ค่อนข้างเห็นด้วยต่อผลกระทบด้านลบและความจำเป็นของการควบคุม ขณะเดียวกัน ข้อความที่ว่า “บุหรี่ไฟฟ้าปลอดภัยกว่าบุหรี่มวน” และ “บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสินค้าแฟชั่นที่ได้รับการยอมรับทางสังคม” ($\bar{X}$ = 2.31) แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวม นักศึกษาไม่ค่อยเห็นด้วยถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับแนวคิดที่ทำให้บุหรี่ไฟฟ้าดูปลอดภัยหรือเป็นเทรนด์ในสังคม

2. พฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้า ข้อมูลเชิงปริมาณระบุว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สูบแบบนานๆ ครั้งใน 1 สัปดาห์ (ร้อยละ 52) โดยเริ่มสูบในช่วงอายุ 16–20 ปี สาเหตุหลักคือต้องการทดลองและคลายเครียด (ร้อยละ 42.8) และได้รับอิทธิพลจากเพื่อนและสื่อออนไลน์ (ร้อยละ 39) สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่าผู้ให้ข้อมูลเริ่มจากการสูบบุหรี่มวนแล้วเปลี่ยนมาเป็นบุหรี่ไฟฟ้าเนื่องจากกลิ่นหอมและความสะดวก โดยมีเพียงส่วนน้อยที่ตัดสินใจเลิกสูบเนื่องจากปัญหาสุขภาพ เช่น อาการเจ็บคอหรือไอ

3. การรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้า ช่องทางหลักที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับสื่อโฆษณาคือ Facebook (ร้อยละ 86.2) และ TikTok (ร้อยละ 74.5) ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกยืนยันว่าสื่อเหล่านี้มักนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบคลิปรีวิว สาธิตการใช้งาน และการจัดโปรโมชั่นที่เชื่อมโยงกับไลฟ์สไตล์วัยรุ่น ซึ่งเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการทดลอง แม้ผลการประเมินทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.85) โดยเฉพาะด้านการเข้าถึง ($\bar{X}$ = 4.04) แต่พบว่าความรู้เท่าทันสื่อไม่ได้เป็นปัจจัยป้องกันพฤติกรรมการสูบได้ทั้งหมด เนื่องจากนักศึกษาบางส่วนยังคงเลือกสูบเพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ เช่น การคลายเครียด

4. แนวทางการสื่อสารรณรงค์ในมุมมองของนักศึกษา ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเสนอแนะแนวทางการรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพ 4 ด้าน ได้แก่ (1) การใช้ประสบการณ์ตรง ถ่ายทอดเรื่องราวจากผู้ได้รับผลกระทบจริงเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน (2) กิจกรรมแบบมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมที่ให้เยาวชนได้สัมผัสผลกระทบโดยตรง เช่น กิจกรรมกีฬา (3) การสร้างแรงจูงใจภายใน ส่งเสริมกระบวนการคิดและการสนับสนุนจากสังคมรอบข้าง และ (4) การสื่อสารที่หลากหลาย หลีกเลี่ยงการใช้ภาพที่น่ากลัวเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการเล่าเรื่องที่เข้าถึงง่ายและสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมกิจกรรมทางเลือกอื่น ๆ เช่น ดนตรีและกีฬา

วิจารณ์ผลการวิจัย

ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ไฟฟ้า ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความรู้เรื่องอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้าในระดับดี โดยเฉพาะการเสพติดนิโคตินและผลกระทบต่อสมอง ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของความรู้ที่เป็นการสั่งสมจากการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556; มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่, 2567) อย่างไรก็ตาม ยังพบช่องว่างทางความรู้เกี่ยวกับผลกระทบทางอารมณ์ เช่น โรคซึมเศร้า และมีความเข้าใจผิดว่าน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าไม่มีนิโคติน ซึ่งเป็นผลจากการสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่บิดเบือนข้อมูลว่าไม่อันตราย (ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ, 2565)

ด้านทัศนคติและพฤติกรรม แม้นักศึกษาจะมีความรู้เรื่องโรคและความเสี่ยงของบุหรี่ไฟฟ้าอยู่ในระดับดี แต่ผลเชิงปริมาณชี้ว่าโดยรวม ไม่เห็นด้วย กับแนวคิดที่ว่าบุหรี่ไฟฟ้าปลอดภัยกว่าบุหรี่มวนหรือเป็นสินค้าแฟชั่นที่ได้รับการยอมรับ (ค่าเฉลี่ยเพียง 2.31 จากเต็ม 5 คะแนน) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนว่าในประสบการณ์จริง ผู้สูบบางส่วนยังรู้สึกว่าบุหรี่ไฟฟ้า “ดูทันสมัย” และ “ปลอดภัยกว่า” เพราะไม่มีกลิ่นควัน ช่วยกลบภาพลักษณ์ของการสูบบุหรี่ และได้รับการนำเสนอในสื่อออนไลน์อย่างน่าดึงดูด (ดุจฤดี และคณะ, 2563) ความแตกต่างระหว่างผลเชิงปริมาณกับคำอธิบายเชิงคุณภาพนี้อาจเกิดจากแรงกดดันทางสังคมและบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่ทำให้ผู้ตอบไม่กล้าแสดงทัศนคติเชิงบวกต่อบุหรี่ไฟฟ้าในแบบสอบถาม แต่ยังคงใช้เหตุผลส่วนตัวดังกล่าวในการตัดสินใจสูบเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน (จีรภัทร์, 2565; กิติพงษ์, 2564).

ในเชิงพฤติกรรม ผลวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสอดคล้องกันว่าปัจจัยที่ทำให้ยังคงมีการสูบคือแรงจูงใจด้านอารมณ์และสิ่งแวดล้อมมากกว่าความไม่รู้ ได้แก่ การใช้เพื่อคลายเครียด การสร้างภาพลักษณ์ในกลุ่มเพื่อน และการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่ายผ่านช่องทางออนไลน์ที่ไม่ต้องยืนยันตัวตน (ดุจฤดี และคณะ, 2563) พร้อมกับแรงสนับสนุนจาก

เพื่อนและเครือข่ายสังคมรอบตัว ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานที่ชี้ว่าทัศนคติและแรงจูงใจมีผลต่อการตัดสินใจเชิงพฤติกรรม (Gibson, 2000; ภัณฑิรา และคณะ, 2565) และพฤติกรรมการสูบสัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมและความตั้งใจของบุคคล (ปิยวรรณ และคณะ, 2562; อารักษ์, 2564) โดยเฉพาะในบริบทที่มีการโฆษณาและจำหน่ายผ่านสื่อดิจิทัลอย่างแพร่หลาย ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเสพติดนิโคตินในระยะยาว (ไพฑูรย์, 2565).

ด้านการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้า นักศึกษาเปิดรับโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล เช่น Facebook และ TikTok ที่เน้นการรีวิวและสร้างภาพลักษณ์ดึงดูดใจ (ดุจฤดี และคณะ, 2563) ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับสูง ทั้งตามกรอบของ UNESCO (2013) ที่ประกอบด้วยการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสรรค์ และกรอบการรู้เท่าทันดิจิทัลที่เน้นทักษะรู้ใช้ รู้เข้าใจ และรู้สร้างสรรค์ (นธิภาส, 2565)

ด้านแนวทางการสื่อสารรณรงค์ การสื่อสารรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพควรเน้นการมีส่วนร่วมและใช้ประสบการณ์จริงจากผู้ได้รับผลกระทบเพื่อสร้างความตระหนักรู้ (สมเด็จ, 2566) กลยุทธ์การสื่อสารผ่านบุคคลที่น่าเชื่อถือและมีประสบการณ์ตรงเป็นวิธีที่ได้ผลดี (ปาริชาต, 2546) ภาครัฐควรเร่งพัฒนามาตรการเสริมสร้างความรู้และปรับเปลี่ยนทัศนคติ (พงษ์ศักดิ์ และคณะ, 2565) โดยหลีกเลี่ยงการใช้ความน่ากลัวเพียงอย่างเดียว และควรใช้สารและช่องทางที่หลากหลาย ทั้งการให้ข้อมูลและการโน้มน้าวอารมณ์เชิงบวก (Rogers, 1979) กระบวนการออกแบบสารควรมีการคัดเลือก ออกแบบให้เหมาะสมกับช่องทาง และนำเสนออย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (นิษฐา และคณะ, 2563)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้และทัศนคติทั่วไปเกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้าดี แต่ขาดความเข้าใจลึกซึ้งด้านผลกระทบทางจิตใจและกฎหมาย พฤติกรรมการสูบมักเริ่มจากการทดลองและต้องการคลายเครียด โดยมีอิทธิพลจากเพื่อนและสื่อออนไลน์ แม้มีทักษะรู้เท่าทันสื่อสูงแต่ยังแพ้แรงจูงใจทางอารมณ์ ข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลเน้นการรณรงค์ผ่านประสบการณ์จริงและกิจกรรมมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

ควรบูรณาการการสื่อสารรณรงค์ระหว่างภาครัฐและสถาบันการศึกษา เพื่อควบคุมโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าออนไลน์และพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในกลุ่มนักศึกษา

งานวิจัยต่อไปควรทดสอบรูปแบบรณรงค์แบบเพื่อนช่วยเพื่อนและสื่อดิจิทัลเชิงสร้างสรรค์ในบริบทที่หลากหลายด้วยการวิจัยเชิงทดลองเพื่อประเมินประสิทธิผลอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2567). *ข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า*.
https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1589020240719032342.pdf

กรมประชาสัมพันธ์. (2567). *กฎหมายว่าด้วยการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า*.
https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/253313

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2566). *สบส. เผยอัตราสูบบุหรี่ไฟฟ้าใน 'เยาวชน' 6 เขต สุขภาพสูงกว่าระดับประเทศ 92% มาจากเพื่อนชวน*. https://www.thecoverage.info/news/content/5099

กัลยา วิริยะ, ประภาพร จันทร์สว่าง, และ อรอนงค์ ศรีวิหค. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้, ทัศนคติ, และพฤติกรรมการสัมผัสบุหรี่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 30*(1), 66–74.

กิติพงษ์ เรือนเพ็ชร. (2564). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนชายอาชีวศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยบูรพา.

ข่าวสด (2567),*บุกคอนโดหรูจับแก๊งต่างชาติขายบุหรี่ไฟฟ้าผสมยาเค ยึดเงินสด-ยาเสพติดเพียบ* https://www.khaosod.co.th/crime/news_8237345

จันทนา ทองประยูร. (2546). *เอกสารการสอนชุด ทฤษฎีและพฤติกรรมการสื่อสาร*. นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จีรภัทร์ รัตนชมภู. (2565). *รูปแบบการป้องกันการใช้บุหรี่ไฟฟ้ารายใหม่ของนักศึกษาอาชีวศึกษาภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก). มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ดุจฤดี ชินวงศ์, และคณะ. (2563). *พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทย (รายงานการวิจัย). คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

ไทยรัฐออนไลน์. (2567). *ศธ. ปรับแก้กฎกระทรวงสกัดบุหรี่ไฟฟ้า มีความผิดเท่าเทียมยาเสพติดให้โทษ.* https://www.thairath.co.th/news/local/2787509

นธิภาส จันทรศร. (2565). *ปัจจัยการรู้ดิจิทัลและการยอมรับเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสลากดิจิทัลผ่านแอพพลิเคชั่นเป๋าตังของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิตยสารออนไลน์ Hfocus. (2567), วิจัยชี้นักเรียน 39.3% ไม่เชื่อบุหรี่ไฟฟ้าสาเหตุโรคหัวใจและหลอดเลือด. https://www.hfocus.org/content/2024/01/29420

นิษฐา หรุ่นเกษม, นิศรารัตน์ วิไลลักษณ์, และ ปรัชญา ทองชุม. (2563). *การออกแบบสารรณรงค์ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบ.*

ปาริชาต สถาปิตานนท์, กิตติ กันภัย, พัฒนพงส์ จาติเกตุ, และ ปิยะนารถ จาติเกตุ. (2546). *การสื่อสารสุขภาพ: ศักยภาพของสื่อมวลชน ในการสร้างเสริมสุข*. ภาพพิมพ์.

ปาริชาต สถาปิตานนท์. (2551). *การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ภาวนา เมนทะระ, และ ปิยชาติ บุญเพ็ญ. (2562). พฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าและพฤติกรรมต้องการเลิกบุหรี่ของนักศึกษา. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 11*(22), 111–127.

ผู้จัดการออนไลน์ (2566).*ศจย. เผยงานวิจัยออสเตรเลีย พบ "บุหรี่ไฟฟ้า" ทำวัยรุ่นเป็นนักสูบหน้าใหม่ หันสูบบุหรี่มวน สอดคล้องรายงานเด็กสูบบุหรี่ไฟฟ้าเสี่ยงสูบแบบมวนเพิ่ม 3 เท่า*. https://mgronline.com/qol/detail/9660000081601

พงษ์ศักดิ์ อ้นมอย, ชนุตา พาโพนงาม, นฤมล ลาวน้อย, อาทิตยา บัวเรือง, ธิรดาจันทร์และรุ่งเรือง บุญรอด. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนจังหวัด อุตรดิตถ์. *Journal of Health Science-วารสารวิชาการสาธารณสุข*, *31*(2), 197–205.

ไพฑูรย์ สอนทน, นฤมล จันทร์มา, และ อัมพร สอนทน. (2565). *ความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้าและความสัมพันธ์กับการดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์, การใช้กัญชา, และการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดเพชรบูรณ์* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ภัณฑิรา ปริญญารักษ์, และคณะ. (2565). อิทธิพลของข้อมูลข่าวสารต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจสูบบุหรี่ฟฟ้า. *วารสารควบคุมโรค, 48*(3), 539–550.

มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. (2567). *ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า*. https://www.ashthailand.or.th/content/cat/9

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อักษรเจริญทัศน์.

ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ. (2565). ห่วงเยาวชนไทย เข้าถึงบุหรี่ไฟฟ้าได้ง่าย หลังพบขายบุหรี่ไฟฟ้าทางสื่อสังคมออนไลน์จำนวนมาก. https://www.trc.or.th.html

ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ. (2566). งานวิจัยจากประเทศอังกฤษ จะสนับสนุนบุหรี่ไฟฟ้ามากกว่างานวิจัยจากประเทศอื่น 2 เท่า. https://www.trc.or.th/th/.html

สมเด็จ พิมายกุล. (2566). ทัศนคติและพฤติกรรมการบริโภคบุหรี่ไฟฟ้ากับแนวทางการป้องกันการบริโภคบุหรี่ไฟฟ้าของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 16*(3), 30–43.

สำนักงาน ก.พ. (2564). *Digital literacy คืออะไร*. https://www.ocsc.go.th/DLProject/mean-dlp

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2567). *เปิดโพล! เด็กไทยชั้นประถม 15% ครอบครัวให้ลองสูบบุหรี่ไฟฟ้า*. https://www.thaipbs.or.th/news/content/339387

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. (2554). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารักษ์ มุ่งหมาย. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร, การรับรู้, ทัศนคติ, และแนวโน้มพฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Rozendaal, E., Lapierre, M. A., Reijmersdal, E. A., & Buijzen, M. (2011). Reconsidering advertising literacy as a defense against advertising effects. Media Psychology, 14(4), 333–354.

Roscoe, J. T. (1969). *Fundamental research statistics for the behavioral sciences*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Rozendaal, E., Lapierre, M. A., Reijmersdal, E. A., & Buijzen, M. (2011). Reconsidering advertising literacy as a defense against advertising effects. *Media Psychology, 14*(4), 333–354.

UNESCO. (2013). *Global media and information literacy assessment framework: Country readiness and competencies*. Author.

การวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของนายกรัฐมนตรี: การเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560

An analysis of constitutional provisions on the qualifications and disqualifications of the prime minister: A Comparative study of the 2007 and 2017 constitutions

สิทธิโชค เลี้ยงรักษา*, **ลดาวัลย์ ไข่คำ**

Sitthichok Leangruksa*, Ladawan Khaikham

ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: sitthichok.l@ku.th.

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบกลไกตรวจสอบคุณสมบัตินายกรัฐมนตรีระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550) และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560) โดยชี้ให้เห็นการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญจากการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ไปสู่กระบวนการนำมาตรฐานทางจริยธรรมมาเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับ การศึกษานี้จะแสดงให้เห็นว่า การนำบทบัญญัติทางจริยธรรมมาใช้เป็นเกณฑ์ชี้ขาดทางการเมือง ได้นำไปสู่การขยายอำนาจขององค์กรอิสระและตุลาการภิวัตน์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความชัดเจนแห่งกฎหมายและเสถียรภาพของฝ่ายบริหารที่มาจากเจตจำนงของประชาชน อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการตรวจสอบความซื่อสัตย์สุจริตกับการธำรงไว้ซึ่งหลักการประชาธิปไตยให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์, คุณสมบัตินายกรัฐมนตรี, ลักษณะต้องห้าม, ศาลรัฐธรรมนูญ

Abstract

The study indicates that the use of ethical provisions as decisive criteria in political adjudication has expanded the powers of independent organizations and contributed to the judicialization of politics. This development has had direct implications for legal certainty and the stability of the executive committee, which derives its legitimacy from people intention. Therefore, the article offers recommendations which aimed at balancing integrity oversight with the preservation of democratic principles, ensuring their sustainable coexistence.

Keywords: Constitutional Court, disqualifying characteristics, manifest integrity, prime ministerial qualifications

บทนำ

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถือเป็นตำแหน่งที่สำคัญที่สุดในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เนื่องจากเป็นผู้นำฝ่ายบริหาร ผู้กำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารประเทศ รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของอำนาจทางการเมืองภายในรัฐบาล (อารีรัตน์ วิชาช่าง,2556) ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญไทยในแต่ละยุคสมัยจึงได้บัญญัติคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเพื่อคัดกรองบุคคลที่จะก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนี้อย่างเข้มข้น หากแต่เมื่อพิจารณาพัฒนาการของรัฐธรรมนูญสองฉบับสำคัญ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550) และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560) จะพบการเปลี่ยนผ่านของกระบวนทัศน์การตรวจสอบที่น่าสนใจ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มุ่งเน้นการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์เชิงโครงสร้าง โดยแยกพื้นที่ธุรกิจออกจากพื้นที่การเมืองอย่างเด็ดขาด ดังปรากฏในคดีของนายสมัคร สุนทรเวช ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12–13/2551 ที่ศาลรัฐธรรมนูญตีความคำว่าลูกจ้าง อย่างเคร่งครัดเพื่อรักษาความโปร่งใส ขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้นำพาสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุครัฐธรรมนูญที่มุ่งเน้นการขจัดคนไม่ดีผ่านกลไกมาตรฐานทางจริยธรรม ซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูง การเปลี่ยนแปลงนี้นำมาซึ่งปรากฏการณ์ใหม่ทางการเมือง ดังเห็นได้จากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2567 คดีนายเศรษฐา ทวีสิน และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 17/2568 คดีนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ที่เกณฑ์ทางจริยธรรมถูกยกระดับให้มีสภาพบังคับร้ายแรงเทียบเท่ากฎหมาย บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบพลวัตดังกล่าว เพื่อชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างของบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ และหาทางออกอย่างไรเพื่อให้เกิดดุลยภาพที่เหมาะสม

ทบทวนวรรณกรรม

การวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาภายใต้กรอบ หลักรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ที่ใช้เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างรัฐในฐานะผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจสูงสุดกับประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง (เกรียงไกร, 2548) ควบคู่กับ หลักนิติรัฐ (Rule of Law) ที่เน้นย้ำถึงความเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำกับให้การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม (อดิเทพ, 2566) การตีความรัฐธรรมนูญเพื่อค้นหาความหมายว่ารัฐธรรมนูญประสงค์จะให้มีความหมายอย่างไร เพราะถ้อยคำหรือข้อความในรัฐธรรมนูญ เคลือบคลุมหรือมีกรณีสงสัยว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรานั้น ๆ จะใช้กับข้อเท็จจริงที่ปรากฏได้หรือไม่ (วิษณุ, 2553) ทั้งการกำหนดโทษในรัฐธรรมนูญมีความร้ายแรงเทียบ (พ้นจากตำแหน่ง-ตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิต) ทำให้มาตรฐานจริยธรรมกลายเป็นเครื่องมือความรับผิดชอบทางการเมืองเชิงกฎหมาย ที่เข้มที่สุดนับแต่มีรัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย (ปุณณดา อิงคุลานนท์, 2568) ในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาจากการใช้อำนาจคัดเลือกขององค์กรระดับสูงของรัฐ ทำให้เป็นศาลรัฐธรรมนูญที่มีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยน้อย และส่งผลให้ขาดความเชื่อมั่นในหลักประกันทางกฎหมาย ซึ่งยืนยันความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน (รชณัฐ, 2565)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมและคัดเลือกข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสำคัญ 2 ประเภท ประกอบด้วย (1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 โดยเน้นเฉพาะมาตราที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของนายกรัฐมนตรี และ (2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ตำรา และบทความทางวิชาการที่ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับหลักนิติรัฐ (Rule of Law) หลักรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) รวมถึงแนวทางการตีความกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงเปรียบเทียบ โดยมุ่งเน้นการตรวจสอบความสอดคล้องและความแตกต่างของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ ทั้งในมิติของถ้อยคำทางกฎหมาย การออกแบบโครงสร้างของมาตรา และเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ การวิเคราะห์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของแนวคิดทางรัฐธรรมนูญไทยในสองยุคสมัยที่สำคัญ และสังเคราะห์ให้เห็นถึงทิศทางทางการเมือง

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550) และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของนายกรัฐมนตรี ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึง การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสถาบันการเมืองไทยอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่ารัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับจะมีจุดกำเนิดมาจากบริบทของการรัฐประหารและการใช้อำนาจพิเศษเช่นเดียวกัน แต่เจตนารมณ์ในการออกแบบกลไกทางกฎหมายเพื่อควบคุมฝ่ายบริหารกลับมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในมิติของความชอบธรรมทางประชาธิปไตย และการนำ หลักนิติรัฐ (Rule of Law) มาปรับใช้ในกลไกการตรวจสอบควบคุม

ประการแรก ในประเด็นเรื่องที่มาและความยึดโยงกับประชาชน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่าง รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 กับ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 จะพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในหลักการได้มาซึ่งผู้นำสูงสุดของฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้ยึดถือหลักการที่เคร่งครัดเรื่องความยึดโยงผ่านตัวบุคคล โดยสืบทอดเจตนารมณ์มาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540) ที่ต้องการให้นายกรัฐมนตรีต้องผ่านการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้เกิดความชอบธรรมและเป็นตัวแทนของปวงชนอย่างแท้จริง ดังปรากฏในบทบัญญัติ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 171 วรรคสอง บัญญัติว่า “นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับแต่งตั้งตามมาตรา 172”

หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะสร้างความผูกพันรับผิดชอบ ระหว่างผู้นำฝ่ายบริหารกับประชาชนผ่านสถานะความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทางกลับกัน รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้เปลี่ยนแปลงหลักการดังกล่าวไปสู่ระบบบัญชีรายชื่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งเน้นความยึดโยงผ่านพรรคการเมือง แทนสถานะความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของตัวบุคคล โดยกำหนดกลไกไว้ใน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 88 บัญญัติว่า “ในการเลือกตั้งทั่วไป ให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแจ้งรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองนั้นมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่เกินสามรายชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบ และให้นำความในมาตรา 87 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้

ทำให้กระบวนการเลือกนายกรัฐมนตรีตาม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 สภาผู้แทนราษฎรต้องพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลจากบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองเสนอไว้เท่านั้น โดยพรรคการเมืองที่มีสิทธิเสนอชื่อจะต้องมีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร และการลงมติเห็นชอบต้องกระทำโดยเปิดเผยและได้รับคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร การเปลี่ยนแปลงนี้แสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มิได้บังคับให้ตัวบุคคลที่เป็น

นายกรัฐมนตรีต้องยึดโยงกับประชาชนผ่านการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรงอีกต่อไป แต่ให้ยึดโยงผ่านความเห็นชอบของพรรคการเมืองและกระบวนการรัฐสภาแทน

ประการที่สอง คือพัฒนาการของลักษณะต้องห้ามและกลไกการตรวจสอบ พัฒนาการของการตรวจสอบคุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไทย เป็นรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำ หลักรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) มาปรับใช้ในมิติของการจำกัดอำนาจ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ใช้อำนาจนำสถานะทางการเมืองไปแสวงหาประโยชน์ส่วนตน โดยมีวิวัฒนาการจากการควบคุมพฤติการณ์ระหว่างดำรงตำแหน่ง ไปสู่ การคัดกรองคุณสมบัติอย่างเข้มงวดที่ปรากฏใน รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 267 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติมาตรา 265 มาใช้บังคับกับนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีด้วย เว้นแต่เป็นการดำรงตำแหน่งหรือดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจะดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใดก็มิได้ด้วย”

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้วางกลไกการตรวจสอบที่เข้มข้นในประเด็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) โดยมาตรา 267 กำหนดให้นำบทบัญญัติมาตรา 265 มาใช้บังคับกับนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีด้วย เว้นแต่เป็นการดำรงตำแหน่งหรือดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยสาระสำคัญคือการห้ามดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใดก็มิได้ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 จึงมุ่งเน้นการสร้างธรรมาภิบาลผ่านการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์ในขณะดำรงตำแหน่งเป็นหลัก เพื่อมิให้ผู้มีอำนาจใช้อิทธิพลแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในคดีนายสมัคร สุนทรเวช (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12-13/2551) ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ตีความคำว่าลูกจ้าง ในลักษณะที่กว้างและเคร่งครัดตามเจตนารมณ์ของการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน ส่งผลให้นายกรัฐมนตรีต้องพ้นจากตำแหน่งเพียงเพราะการรับค่าตอบแทนจากการจัดรายการโทรทัศน์ ซึ่งถือเป็นหมุดหมายสำคัญของการใช้กฎหมายเพื่อควบคุมความโปร่งใสในยุคนั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 จะพบว่ามีแนวคิดที่แตกต่างออกไป โดยเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นสถานะในปัจจุบัน ไปสู่การตรวจสอบคุณสมบัติผ่านการกำหนดลักษณะต้องห้าม และมาตรฐานทางจริยธรรมที่เข้มงวดยิ่งขึ้น

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 98

“บุคคลดังต่อไปนี้ ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(3) ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

(4) ผู้ที่เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญากับหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ

(5) ผู้ที่เป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐในการรับสัมปทาน

(6) ผู้ที่เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญาในการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ

(7) ผู้ซึ่งถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าชั่วคราวหรือถาวร

(8) ผู้ซึ่งเคยพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา 144 หรือมาตรา 235 วรรคสาม

(9) ผู้ซึ่งเคยถูกศาลพิพากษาให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ

(10) ผู้ซึ่งเคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้พ้นจากตำแหน่ง จงใจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ

(11) ผู้ซึ่งเคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้พ้นจากตำแหน่ง

(12) ผู้ซึ่งเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกเพราะทุจริตในการเลือกตั้ง

(13) ผู้ซึ่งเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกในคดีเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบ หรือคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์โดยทุจริต หรือคดีเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ หรือคดีเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่พ้นโทษมาแล้วเกินสิบปี

(14) ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกแม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุด หรือได้รับการอภัยโทษ เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ”

ความเคร่งครัดของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ปรากฏชัดเจนผ่านบทบัญญัติที่มุ่งขยายฐานการตรวจสอบความผิดจริยธรรม และบทลงโทษย้อนหลัง อย่างไรก็ตามการกำหนดมาตรการตรวจสอบที่เข้มข้นดังกล่าว ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาเรื่อง ความได้สัดส่วนระหว่างเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการป้องกันการทุจริตกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงในการตัดสิทธิทางการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย สะท้อนให้เห็นเด่นชัดที่สุดในการตีความลักษณะต้องห้ามเรื่องการถือหุ้นสื่อตามมาตรา 98 (3) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนววินิจฉัยไว้อย่างน่าสนใจเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสองกรณีศึกษา กรณีแรกคือ คดีของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 14/2562) เป็นกรณีศึกษาการตรวจสอบคุณสมบัติ ในขณะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ เพื่อขอให้วินิจฉัยว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญตีความบทบัญญัติอย่างเคร่งครัดตามรูปแบบ โดยพิจารณาว่าแม้บริษัทจะหยุดกิจการไปแล้วแต่ตราบใดที่ยังไม่ได้จดทะเบียนเลิกบริษัทและยังมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการสื่อระบุอยู่ในหนังสือบริคณห์สนธิ ย่อมถือว่ายังมีสถานะเป็นบริษัทที่ประกอบกิจการสื่ออันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลง ในขณะที่อีกกรณีหนึ่ง คือ คดีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 29 ราย (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2563) ซึ่งถูกร้องในประเด็นคล้ายคลึงกันว่าบริษัทมีวัตถุประสงค์ประกอบกิจการสื่อ แต่ศาลได้วินิจฉัยโดยลงไปดูที่ข้อเท็จจริงในการประกอบการว่าบริษัทไม่ได้ทำสื่อจริงและไม่มีรายได้จากสื่อ จึงวินิจฉัยว่าไม่ขาดคุณสมบัติ

ประการที่สาม มาตรฐานทางจริยธรรม นอกจากกลไกทางกฎหมายที่เข้มข้นขึ้นแล้ว จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 คือการยกระดับเกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง ไปสู่การพิจารณาความบกพร่องทางจริยธรรม โด รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 การกำหนดเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีจะยึดโยงกับความชัดเจนแน่นอนความชัดจนในความผิด เป็นหลักรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 182 ที่ระบุเงื่อนไขการพ้นจากตำแหน่งไว้ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 182

“ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ

(3) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ

(5) เป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ล้วนเป็นข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้ทันทีผ่านกระบวนการยุติธรรมปกติ

ในทางตรงกันข้าม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้ขยายการตรวจสอบเข้าสู่มิติของ*ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์* และผิดมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง โดยบัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 160 ซึ่งกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรีไว้อย่างกว้างขวางและต้องอาศัยการตีความสูง ได้แก่

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 160

“ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ

(4) ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

(5) ไม่มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง”

บทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าคณะรัฐมนตรี ต้องถูกผูกมัดด้วยมาตรฐานทางจริยธรรมที่เข้มข้นขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้อำนาจในการชี้ขาดสถานะทางการเมืองมิได้จำกัดอยู่เพียงคำพิพากษาของศาลยุติธรรมในคดีอาญาหรือคดีล้มละลายอีกต่อไป แต่ได้เปิดช่องให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระสามารถใช้อำนาจในการตีความพฤติกรรมทางจริยธรรมตาม พระราชบัญญัติ มาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 ที่เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากบทบัญญัติใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 76 วรรคสาม ซึ่งบัญญัติ “ให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, 2560) เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในแต่ละหน่วยงาน โดยมีเจตนารมณ์สำคัญเพื่อสร้างบรรทัดฐานความประพฤติปฏิบัติที่ชัดเจน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 160 “รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว”

อย่างไรก็ตาม เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมิได้หยุดอยู่เพียงการสร้างมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไปตามมาตรา 76 เท่านั้น แต่ยังได้ยกระดับการบังคับใช้จริยธรรมขึ้นสู่ระดับสูงสุดสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผ่านกลไกตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 219 มาตราดังกล่าวบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนด มาตรฐานทางจริยธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ ขึ้นใช้บังคับ แต่จุดเปลี่ยนสำคัญที่ ทำให้มาตรฐานฉบับนี้มีผลครอบคลุมถึงฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ ปรากฏอยู่ใน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 219 วรรคสอง “มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีด้วย ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแต่ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล”

ปรากฏชัดเจนใน คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2567 คดีนายเศรษฐา ทวีสิน ซึ่งศาลได้นำมาตรฐานทางจริยธรรมฯ พ.ศ. 2561 มาใช้วินิจฉัยพฤติการณ์การตั้งรัฐมนตรีที่มีมลทิน โดยชี้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตและฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของนายเศรษฐาสิ้นสุดลง และคำวินิจฉัยที่ 17/2568 คดีนางสาวแพทองธาร ชินวัตร จากการเจรจากับผู้นำต่างประเทศผิดฐาน ขาดความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์และฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง อันเป็นการตอกย้ำว่าภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จริยธรรม มิใช่เพียงเรื่องของความรู้สึกนึกคิด แต่เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สามารถมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 219

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การเปรียบเทียบกลไกการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พบว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์หลักในการป้องกัน การขัดกันแห่งผลประโยชน์ โดยเน้นการวางกฎเกณฑ์เชิงโครงสร้างเพื่อแยกพื้นที่ธุรกิจออกจากพื้นที่การเมือง และยังคงให้ความสำคัญกับที่มาจากการเลือกตั้งเป็นหลักดังปรากฏในคดีของนายสมัคร สุนทรเวช (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12–13/2551) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวทางการตีความคำว่าลูกจ้าง ในลักษณะที่กว้างและ

เคร่งครัด โดยยึดเจตนารมณ์เรื่องการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อนเป็นสำคัญ อันส่งผลให้ความเป็นรัฐมนตรีของนายสมัครต้องสิ้นสุดลง เพียงเพราะเหตุจากการรับค่าตอบแทนในการจัดรายการโทรทัศน์ ขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้เปลี่ยนผ่านไปสู่กระบวนทัศน์แบบ รัฐธรรมนูญนิยมฉบับศีลธรรมที่มุ่งเน้นการคัดกรองคนดี และขจัดคนไม่ดี ผ่านกลไกมาตรฐานทางจริยธรรม ปรากฏในรัฐธรรมนูญ 2560 ที่ระบุให้ให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดพระราชบัญญัติ มาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 ใช้บังคับแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีด้วย ดังที่ปรากฏใน คดีนายเศรษฐา ทวีสิน (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2567) และคดีนางสาวแพทองธาร ชินวัตร (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 17/2568) จากการเจรจากับผู้นำต่างประเทศผิดฐาน ขาดความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ยกระดับจริยธรรมจากบรรทัดฐานทางสังคม ให้กลายเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับ และให้อำนาจการตีความแก่องค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญอย่างกว้างขวาง

แม้เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มุ่งเน้นการเป็นรัฐธรรมนูญที่สร้างกลไกการตรวจสอบฝ่ายบริหาร และได้รับการขนานนามว่า “รัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง” (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว,2563) เพื่อการปราบโกงจะเป็นสิ่งที่ดี แต่การพึ่งพาอำนาจตุลาการในการชี้ขาดความเหมาะสมทางการเมืองผ่านถ้อยคำที่เป็นนามธรรม ได้นำไปสู่ปัญหาวิกฤตความแน่นอนชัดเจนแห่งกฎหมาย และลดทอนความยึดโยงกับเจตจำนงของประชาชน ดังนั้น เพื่อให้เกิดดุลยภาพที่เหมาะสม ผู้เขียนขอเสนอแนะ 2 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง สร้างความชัดเจนทางกฎหมาย รัฐสภาควรกำหนดนิยามของ การฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เป็นเกณฑ์วัดที่ชัดเจน เพื่อลดการใช้ดุลพินิจที่เลื่อนลอย คืนอำนาจตรวจสอบให้ระบบรัฐสภา สำหรับประเด็นความเหมาะสมทางจริยธรรมที่ไม่ใช่การทุจริตผิดกฎหมายอาญา ควรให้กลไกทางการเมืองเป็นผู้ตรวจสอบและตัดสินใจ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างมาตรฐานทางศีลธรรมกับหลักการประชาธิปไตยให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2548, 3 มกราคม). *รัฐธรรมนูญในแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (ตอนที่ 1)*. Pub-Law.net. http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=409

ปุณณดา อิงคุลานนท์. (2566). จริยธรรมทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์*, *6*(3), 1–32.

พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก. หน้า 1.

รชณัฐ มะโนแสน. (2565). ปัญหาว่าด้วยความชอบธรรมทางประชาธิปไตยของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *The Journal of Law, Public Administration and Social Science*, *6*(2), 25–46.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550, 24 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก. หน้า 1–127.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1–90.

วิษณุ เครืองาม. (2554). หลักนิติธรรม. *จุลนิติ, 8*(3), 36–37. https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/Sub_Jun/8think/think13.pdf

ศาลรัฐธรรมนูญ. (2551). *คำวินิจฉัยที่ 12–13/2551 เรื่อง ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องของสมาชิกวุฒิสภาและของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยการสิ้นสุดความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรี*. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 122 ก. หน้า 1–22.

ศาลรัฐธรรมนูญ. (2562). *คำวินิจฉัยที่ 14/2562 เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) หรือไม่*. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). *คำวินิจฉัยที่ 20/2563 เรื่อง ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 29 คน สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (3) หรือไม่*. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. https://www.constitutionalcourt.or.th

ศาลรัฐธรรมนูญ. (2567). *คำวินิจฉัยที่ 21/2567 เรื่อง ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 170 วรรคสาม ประกอบมาตรา 82 ว่า ความเป็นรัฐมนตรีของนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ... หรือไม่*. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ศาลรัฐธรรมนูญ. (2568). *คำวินิจฉัยที่ 17/2568 เรื่อง ความเป็นรัฐมนตรีของนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 170 วรรคหนึ่ง (4) ประกอบมาตรา 160 (4) และ (5) หรือไม่*. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

อดิเทพ อุยยะพัฒน์. (ม.ป.ป.). *หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. https://occ_th.constitutionalcourt.or.th/article_detail

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (ม.ป.ป.). *รัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง*. สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้น 17 ธันวาคม 2568, จาก https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=รัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง

อารีรัตน์ วิชาช่าง. (2556). *นายกรัฐมนตรี*. ฐานข้อมูลการเมืองการปกครองสถาบันพระปกเกล้า. สืบค้น 17 ธันวาคม 2567, จาก https://wiki.kpi.ac.th

กลยุทธ์การพัฒนาการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Development strategies for Thailand-Myanmar border trade in the ASEAN Economic Community

สัคพัศ แสงฉาย
Sakapas Saengchai
วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร 10300
College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok 10300, Thailand
*Corresponding author. E-mail address: sakapas.sa@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการค้าชายแดนไทย–เมียนมาโดยใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์แบบ SWOT Analysis และ TOWS Matrix การศึกษาพบว่า การค้าชายแดนมีมูลค่าสูงแต่มีความเปราะบางจากการพึ่งพาด่านแม่สอดและผลกระทบจากความไม่มั่นคงและมาตรการควบคุมสินค้ายุทธศาสตร์ ขณะเดียวกันจังหวัดเชียงรายและระนองเริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นในฐานะศูนย์กลางเสริมและเส้นทางทะเลสำรอง กลยุทธ์การพัฒนาที่สำคัญประกอบด้วย การกระจายโครงข่ายด่านชายแดนสู่รูปแบบหลายศูนย์ การอำนวยความสะดวกทางการค้าตามกรอบ ASEAN Economic Community (AEC) การใช้กรอบ Greater Mekong Subregion (GMS) และ Ayeyawady–Chao Phraya–Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS) เสริมโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการชายแดนให้เชื่อมโยงกับเครือข่ายการค้าระดับภูมิภาคมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การค้าชายแดน, การพัฒนาการค้า, กลยุทธ์การพัฒนา, ชายแดนไทย-เมียนมา, ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Abstract

This study aims to analyze the situation and trends of Thailand–Myanmar border trade using SWOT Analysis and the TOWS Matrix as strategic analytical frameworks. The findings indicate that, while border trade has a high total value, it is structurally vulnerable due to over-reliance on the Mae Sot checkpoint and the impacts of political instability and strategic-goods control measures. At the same time, Chiang Rai and Ranong have begun to play an increasingly important role as supporting hubs and alternative maritime routes. Key development strategies include: diversifying border-checkpoint networks towards a multi-hub structure; enhancing trade facilitation in line with the ASEAN Economic Community (AEC); utilizing the Greater Mekong Subregion (GMS) and Ayeyawady–Chao Phraya–Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS) frameworks to strengthen cross-border infrastructure; and upgrading the capacity of border entrepreneurs to integrate more effectively into regional trade networks.

Keywords: ASEAN Economic Community, border trade, development strategies, Thailand–Myanmar border, trade development

บทนำ

การค้าชายแดนไทย–เมียนมาเป็นกลไกสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศและของภูมิภาคอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะในบริบทของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งผลักดันให้พื้นที่ชายแดนมิใช่เพียงเส้นแบ่งเขตแดนรัฐชาติ หากแต่ทำหน้าที่เป็น “ประตูเชื่อมโยง” การค้า การลงทุน และการเคลื่อนย้ายทรัพยากรการผลิตระหว่างประเทศสมาชิกอย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น การค้าชายแดนระหว่างไทยและเมียนมาจึงมีความสำคัญทั้งในเชิงมูลค่าการค้า การจ้างงาน และการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชุมชนจำนวนมาก ซึ่งในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การค้าชายแดนไทย–เมียนมาต้องเผชิญความท้าทายจากหลายปัจจัย ทั้งสถานการณ์ความไม่มั่นคงทางการเมืองและความขัดแย้งภายในเมียนมา การปิดหรือจำกัดการเปิดด่านชายแดน มาตรการควบคุมการส่งออกสินค้ายุทธศาสตร์ของฝ่ายไทย ตลอดจนข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและกฎระเบียบทางการค้าฝั่งเมียนมา ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การค้าชายแดนมีลักษณะ “มูลค่าสูงแต่เปราะบาง” และมีความผันผวนสูง โดยเฉพาะเมื่อโครงสร้างการค้าของไทยมีการพึ่งพาด่านหลักเพียงไม่กี่แห่ง เช่น ด่านแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเมื่อเกิดการหยุดชะงักย่อมส่งผลกระทบต่อระบบการค้าชายแดนโดยรวม ขณะเดียวกัน ด่านเชียงแสน–แม่สาย จังหวัดเชียงราย และด่านท่าเรือ–ระนอง จังหวัดระนอง เริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นในฐานะด่านเสริมและเส้นทางทางเลือก ทั้งทางบกและทางทะเล สะท้อนแนวโน้มการปรับโครงสร้างการค้าชายแดนจากการพึ่งพาด่านเดียวไปสู่รูปแบบที่มีความหลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ดี งานศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการค้าชายแดนไทย–เมียนมาส่วนใหญ่ยังมุ่งอธิบายสถานการณ์เชิงพรรณนา หรือวิเคราะห์ด่านชายแดนรายพื้นที่เป็นหลัก ขาดการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ในภาพรวมที่เชื่อมโยงโครงสร้างความเปราะบางของระบบการค้าชายแดนเข้ากับทางเลือกเชิงนโยบายในกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค บทความวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในเชิงระบบ โดยใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix เพื่อสังเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาการค้าชายแดนที่สอดคล้องกับบริบทของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมถึงกรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับความยืดหยุ่นและความยั่งยืนของการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในระยะยาว

การตรวจเอกสาร

กรอบคิดเศรษฐกิจชายแดน (border economy) และมุมมอง “border as gateway” อธิบายว่าพื้นที่ชายแดนมิได้เป็นเพียงเส้นแบ่งรัฐชาติ หากแต่เป็นพื้นที่เชื่อมโยงการค้า การลงทุน แรงงาน และเครือข่ายสังคม–เศรษฐกิจที่มีพลวัตสูง (Dicken, 2015; Coe et al., 2008) โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่ชายแดนถูกบูรณาการเข้ากับโครงข่ายการผลิตระดับภูมิภาค (regional production networks) และห่วงโซ่มูลค่า (value chains) ในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Gereffi, Humphrey, & Sturgeon, 2005; Yeung & Coe, 2015) งานในกลุ่มนี้ชี้ให้เห็นว่าบทบาทของด่านชายแดนไม่ได้จำกัดอยู่ที่การเป็นจุดผ่านสินค้า แต่ทำหน้าที่เป็น “โหนด” (nodes) ที่เชื่อมโยงซัพพลายเชนและระบบโลจิสติกส์ข้ามพรมแดน ในบริบทไทย–เมียนมา ด่านชายแดนในจังหวัดตาก เชียงราย และระนอง จึงมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงประเทศไทยกับเมียนมา รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและพื้นที่อ่าวเบงกอล (ASEAN Secretariat, 2010) ทั้งนี้ Wantanasombut (2012) เสนอว่าการค้าชายแดนไทย–เมียนมามีลักษณะเชิงซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวพันทั้งเศรษฐกิจทางการ เศรษฐกิจนอกระบบ และมิติด้านความมั่นคง ซึ่งสะท้อนความเปราะบางเชิงโครงสร้างของระบบการค้าชายแดน

งานศึกษาด้านการบูรณาการเศรษฐกิจในกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ให้ความสำคัญกับการสร้าง “ตลาดและฐานการผลิตร่วม” ผ่านการลดอุปสรรคและการอำนวยความสะดวกทางการค้า (trade facilitation) ในระดับอนุภูมิภาค โครงการอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS)

และยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี–เจ้าพระยา–แม่โขง (Ayeyawady–Chao Phraya–Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) มุ่งพัฒนา “ระเบียงเศรษฐกิจ” และ “เขตเศรษฐกิจชายแดน” เพื่อเชื่อมโยงการขนส่ง การค้า และการลงทุนข้ามพรมแดน วรรณกรรมกลุ่มนี้สะท้อนบทบาทของกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดน แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกรอบดังกล่าวกับโครงสร้างความเสี่ยงและการพึ่งพาด่านหลักของการค้าชายแดนไทย–เมียนมาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นช่องว่างที่บทความนี้มุ่งเติมเต็มผ่านการใช้กรอบ SWOT Analysis และ TOWS Matrix

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผ่านกรอบการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์แบบ SWOT Analysis และ TOWS Matrix โดยใช้ข้อมูลจากทั้งเอกสารและภาคสนามในพื้นที่ชายแดนจังหวัดระนอง จังหวัดเชียงรายและจังหวัดตาก ที่มีบริบทแตกต่างกันที่อยู่ในพื้นที่ทางใต้ เหนือตะวันตกของประเทศไทย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยคำนึงถึงบทบาทและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนโดยตรง ประกอบด้วย ผู้บริหาร ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่สังกัดกรมศุลกากร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ สำนักงานหอการค้าจังหวัด รวมถึงประชาชนในพื้นที่ จำนวน 30 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์การค้าชายแดนไทย–เมียนมา โดยใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์แบบ SWOT Analysis มีวิธีการ ดังนี้ การวิจัยเอกสารศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนและการพัฒนาพื้นที่ชายแดนไทย–เมียนมา แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ รายงานการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนไทย–เมียนมา แผนพัฒนาจังหวัดตาก ระนอง และเชียงราย ตลอดจนเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการค้าชายแดนระหว่างไทย–เมียนมา มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ สถานการณ์และแนวโน้มการค้าชายแดนไทย–เมียนมา และการพัฒนาสินค้าและบริการ รวมทั้งมาตรการส่งเสริมการค้าชายแดนในพื้นที่ รวมทั้งการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองต่อประเด็นสำคัญที่เอื้อต่อหรือเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมเสรีการค้าและการค้าชายแดน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์และเสนอกลยุทธ์การพัฒนาการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยใช้กรอบการวิเคราะห์แบบ TOWS Matrix ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นการพัฒนาการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมทั้งการสนทนากลุ่มถึงการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและการเสริมสร้างศักยภาพให้สามารถใช้ประโยชน์จากกรอบความตกลงในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

สถานที่ทำการเก็บข้อมูล

บริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดเชียงราย จังหวัดระนองและจังหวัดตาก

อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล

ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview guide) และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (focus group guide) รวมทั้งใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ แบบฟอร์มบันทึกภาคสนาม (field notes) สำหรับจดบันทึกข้อสังเกตและประเด็นสำคัญระหว่างการเก็บข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเน้นการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Data Triangulation) ทั้งด้านเวลา สถานที่ และบุคคล การเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลภาคสนาม (method/ source triangulation) การเปรียบเทียบและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นเดียวกันจากแหล่งที่มาและวิธีการที่หลากหลาย ช่วยเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบเชิงวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินควบคู่กับการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเริ่มจากการถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม รวบรวมบันทึกภาคสนาม ภาพถ่าย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดหมวดหมู่ตามประเด็นวิจัยด้านสถานการณ์ แนวโน้ม ความเสี่ยง และโอกาสของการค้าชายแดนไทย–เมียนมา ต่อจากนั้นใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ทำการ coding และจัดกลุ่มข้อมูลให้สอดคล้องกับกรอบ SWOT เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยอาศัยข้อมูลจากทั้งเอกสารทุติยภูมิและข้อมูลภาคสนามร่วมกัน ในการจัดหมวดหมู่ ผู้วิจัยใช้การเปรียบเทียบและหารือร่วมกัน (peer debriefing) และตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ระหว่างแหล่งข้อมูลและวิธีการ เพื่อลดอคติของผู้วิจัยและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์ จากนั้นนำผล SWOT ไปจัดวางในกรอบ TOWS Matrix เพื่อจับคู่ S–O, S–T, W–O และ W–T สังเคราะห์เป็นชุดกลยุทธ์ SO, ST, WO และ WT โดยพิจารณาทั้งเหตุผลเชิงประจักษ์จากพื้นที่และความสอดคล้องกับกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น AEC, GMS และ ACMECS

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

การค้าชายแดนไทย–เมียนมา เป็นช่องทางการค้าหลักระหว่างสองประเทศที่มีมูลค่าสูงและมีนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจชายแดนและระดับประเทศ มีการเผชิญภาวะหดตัวและความผันผวนอย่างต่อเนื่องจากปัจจัยความไม่มั่นคงภายในเมียนมาและข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ชายแดน ในเชิงพื้นที่ การค้าชายแดนไทย–เมียนมากระจายตัวผ่านด่านหลัก ได้แก่ เมียวดี–แม่สอด, ท่าขี้เหล็ก–แม่สาย, เกาะสอง–ระนอง ทำให้มีผลโดยตรงต่อการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในจังหวัดชายแดน โดยเฉพาะจังหวัดตาก เชียงราย และระนอง ซึ่งได้รับประโยชน์จากกิจกรรมโลจิสติกส์ การค้าส่ง–ค้าปลีก การบริการขนส่งและด่าน รวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อเนื่องอื่น ๆ ด้านการจ้างงานและรายได้ของครัวเรือนชายแดน

การค้าชายแดนจังหวัดตาก (แม่สอด–เมียวดี) ด่านแม่สอดถือว่าเป็นด่านใหญ่สุดของการค้าชายแดนไทยกับเมียนมา มีสินค้าพลังงาน น้ำมัน ปาล์ม มือถือ มอเตอร์ไซค์ สินค้าอุปโภค เป็นด่านที่มีมูลค่าการค้าสูงสุดกับเมียนมา โดยในครึ่งแรกปี 2568 มีมูลค่าการค้าประมาณ 45.5 พันล้านบาท คิดเป็นเกือบ 40% ของมูลค่าค้าชายแดนไทย–เมียนมาทั้งหมด สำหรับสถานการณ์ที่ผ่านมาของการปิดชั่วคราวสะพานมิตรภาพไทย–เมียนมา แห่งที่ 2 และมาตรการเข้มงวดใบอนุญาตนำเข้าฝั่งเมียนมา ทำให้รถบรรทุกหลายร้อยคันติดค้างและมูลค่าการค้าหดตัวแรงในหลายเดือน สะท้อน “ความเสี่ยงจากการพึ่งพาเส้นทางเดียว” และกดดันให้ต้องหันไปใช้เส้นทางอื่น เช่น ด่านแม่สาย หรือเส้นทางทางทะเลผ่านระนองมากขึ้น

การค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย (ด่านเชียงแสน/แม่สาย–ท่าขี้เหล็ก) มีสินค้าเกษตร สินค้าพลังงาน น้ำมันปาล์ม มือถือ มอเตอร์ไซค์ สินค้าอุปโภคและสินค้าจากจีนผ่านไทยเข้าเมียนมา เชียงรายแม้มีมูลค่ารองจากจังหวัดตาก แต่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ในฐานะ “ศูนย์กลางการค้าชายแดนภาคเหนือ” เชื่อมไทย–ลาว–เมียนมา–จีน ผ่านโครงการและกิจกรรมอย่าง Chiang Rai Northern Border Trade Festival 2025 และโครงการ “Chiang Rai Connecting

Northern Border Trade 2025" ที่มุ่งสร้างเครือข่ายธุรกิจและโลจิสติกส์ระดับอนุภูมิภาค และเชียงรายถูกผลักดันให้เป็นทางเลือกสำรองและศูนย์กลางใหม่ของผู้ประกอบการภาคเหนือ เมื่อด่านแม่สอดเผชิญข้อจำกัด ทำให้จังหวัดมีโอกาสยกระดับบทบาทจาก "ด่านปลายทางภูมิภาค" ไปสู่ "ฮับเครือข่ายการค้าภาคเหนือ" ที่เชื่อมจีน–ลาว–เมียนมามากขึ้น

การค้าชายแดนจังหวัดระนอง (ท่าเรือ–ด่านระนอง–เกาะสอง) มีสินค้าพลังงาน สินค้าประมง สินค้าอุปโภค และการค้าผ่านแดนทางน้ำ ระนองมีสัดส่วนมูลค่าการค้ากับเมียนมาราวเกือบ 20% ของค้าชายแดนไทย–เมียนมาทั้งหมดในช่วงครึ่งแรกปี 2568 และมีคำแนะนำของฝ่ายเมียนมาและไทยให้เปลี่ยนเส้นทางจากแม่สอดไปใช้สายเรือระนอง–เกาะสอง–ย่างกุ้ง เพื่อลดผลกระทบจากการปิดด่านชายแดนแม่สอด-เมียวดี บริเวณสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์ 2 ตั้งแต่วันที่ 18 สิงหาคม 2568 เพื่อปราบปรามการนำเข้าสินค้าผิดกฎหมายและสินค้าที่เข้ามาโดยไม่มีใบอนุญาตนำเข้า สำหรับแนวโน้มเชิงยุทธศาสตร์ระนองกำลังถูกพัฒนาให้เป็น "โหนดโลจิสติกส์ทางทะเล" ของการค้ากับเมียนมา ผ่านโครงการ multimodal transport และเส้นทางเรือคอนเทนเนอร์ที่เชื่อมระนอง–เกาะสอง–ย่างกุ้ง ซึ่งช่วยกระจายความเสี่ยงจากด่านแม่สอด และเปิดโอกาสเชื่อมต่อสู่ตลาดอ่าวเบงกอลและเอเชียใต้ในระยะยาว

การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าชายแดนไทย–เมียนมาโดยใช้กรอบ SWOT Analysis แสดงดัง Table 1

Table 1 SWOT analysis of Thailand–Myanmar border trade

Dimension	Details
Strengths	- Diverse key border gateways: Tak is the main land border with the highest trade value, Chiang Rai connects the North–Lao PDR–Myanmar–China, and Ranong links Thailand and Myanmar by sea to the Andaman Sea and Bay of Bengal. - Relatively well-developed infrastructure on the Thai side: Roads, ports, warehouses, customs facilities, and border business networks are strong, especially in Tak and Chiang Rai. - Strategic geographic position: All three provinces function as "gateways" linking Thailand with Myanmar and, beyond that, with regional markets (China, Lao PDR, South Asia).
Weaknesses	- Over-reliance on Mae Sot border checkpoint: Trade value is highly concentrated in Tak, making the whole system vulnerable when this checkpoint is closed or restricted. - Limited connectivity on the Myanmar side: Transport infrastructure and regulatory conditions in Myanmar make logistics costs and transit times uncertain. - Ranong and secondary checkpoints not yet at full capacity: Shipping frequency and logistics services are still weaker than at major nodes, so route diversification is not yet fully effective.

Table 1 (Continued)

Dimension	Details
Opportunities	- Development of a multi-hub logistics network: Chiang Rai and Ranong have potential to grow as supporting hubs, helping to share the load from Mae Sot. - Regional cooperation frameworks (AEC, GMS, ACMECS): Support the development of special economic zones, twin cities, and cross-border infrastructure. - Market expansion via sea and northern routes: Using Ranong to link Myanmar–South Asia, and Chiang Rai to link China–Lao PDR–Myanmar, allowing border trade to plug into wider regional value chains.
Threats	- Political instability and internal conflict in Myanmar: Lead to temporary closure/restrictions of land borders, tighter inspections, and sudden rerouting of trade flows. - Control of strategic goods and regulatory tightening by both countries: Restrictions on fuel and communication equipment, and stricter import licences cause high volatility in trade values. - Vulnerability of small traders and border communities: High logistics costs, uncertainty at checkpoints, and lack of financial buffers can worsen socioeconomic fragility in border areas.

การวิเคราะห์และเสนอกลยุทธ์การพัฒนาการค้าชายแดนไทย–เมียนมา โดยใช้กรอบ TOWS Matrix แสดงดัง Table 2

Table 2 TOWS Matrix for Thailand–Myanmar Border Trade

Strategy type	Core idea	Proposed operational strategies
SO (Use strengths to seize opportunities)	Use border location and Thai infrastructure to connect ASEAN logistics networks.	Develop Mae Sot, Mae Sai and Ranong as border logistics hubs of ASEAN, linking economic corridors and land–sea routes in the region, such as China–Lao PDR–Thailand–Myanmar and maritime routes to the Andaman Sea.
	Use Thailand's advantage in goods and services to expand in CLMV markets.	Promote special economic zones and twin cities along the Thailand–Myanmar border to attract investment in agro-processing, logistics and trade-related services that link to ASEAN markets.

Table 2 (Continued)

Strategy type	Core idea	Proposed operational strategies
ST (Use strengths to reduce threats)	Use Thailand's logistics capacity to spread route risk from border closures.	Invest in alternative routes such as strengthening Ranong Port, secondary checkpoints and transit trade to third countries, so that trade can continue when Mae Sot or other key checkpoints are closed.
	Use AEC and regional agreements to reduce obstacles at border checkpoints.	Promote e-Customs, National/ASEAN Single Window, joint inspection and One-Stop Service at major border points to reduce delays and transaction costs in customs procedures.
WO (Use opportunities to reduce weaknesses)	Use AEC and GMS frameworks to address structural and regulatory constraints.	Use ASEAN and subregional platforms to harmonize customs procedures, product standards and SPS/TBT measures, lowering transaction costs and regulatory uncertainty on the Myanmar side.
	Use regional market opportunities to upgrade border SMEs.	Implement training and advisory programs for border SMEs on ASEAN tariff preferences, trade finance and digital platforms, enabling them to tap regional markets and offset structural weaknesses.
WT (Reduce both weaknesses and threats)	Diversify markets and routes to reduce the impact of instability in Myanmar.	Promote transit trade routes such as Thailand–Myanmar–India/Bangladesh and shipping routes via Myanmar to the Bay of Bengal, reducing dependence on Myanmar as a single end market and lowering border-crisis impacts.
	Build integrated border risk-management mechanisms.	Establish joint security–economic mechanisms to manage border closures, control of strategic goods and crisis-time support, including compensation measures and low-interest loans for affected traders.

กลยุทธ์เชิงรุก SO และกลยุทธ์ป้องกันเชิงรุก ST ที่เสนอให้พัฒนาแม่สอด แม่สาย และระนองเป็น "ศูนย์กลางโลจิสติกส์หลายศูนย์ (multi-hub)" และเชื่อมโยงกับระเบียงเศรษฐกิจและเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางทะเล สะท้อนการมองการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในฐานะส่วนหนึ่งของเครือข่ายห่วงโซ่มูลค่าและเครือข่ายการผลิตระดับภูมิภาค มากกว่าการเป็นเพียงจุดผ่านแดนปลายทาง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบเครือข่ายการผลิตระดับโลกที่ชี้ว่าการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาจุดเชื่อม (nodes) ตามแนวชายแดน เป็นกลไกสำคัญในการบูรณาการพื้นที่ชายแดนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจภูมิภาค (Coe et al., 2008; Gereffi, 2014) งานของ De and Majumdar (2014) ที่สนับสนุนว่าการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานข้ามพรมแดน เป็นเงื่อนไขหลักในการยกระดับบทบาทพื้นที่ชายแดนจาก "พื้นที่ชายขอบ" ไปสู่ "โหนดของเครือข่ายการผลิต" ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์ SO และ ST ที่เน้น

การเสริมศักยภาพโลจิสติกส์ของจังหวัดตาก เชียงราย และระนอง สำหรับกลยุทธ์ป้องกันเชิงรับ WT ที่มุ่งกระจายตลาดและเส้นทางการค้า เช่น เส้นทางไทย–เมียนมา–อินเดีย/บังกลาเทศ และเส้นทางเรือสู่อ่าวเบงกอล สะท้อนการตอบสนองต่อความเปราะบางเชิงโครงสร้างของการค้าชายแดนไทย–เมียนมา ซึ่งมีความเสี่ยงสูงจากความไม่มั่นคงทางการเมืองและนโยบายรัฐ งานของ Wantanasombut (2012) ชี้ให้เห็นว่า การพึ่งพาด่านหรือเส้นทางหลักเพียงแห่งเดียวทำให้ระบบการค้าชายแดนมีความอ่อนไหวต่อวิกฤต ดังนั้น กลยุทธ์ WT ในการกระจายเส้นทางและตลาดจึงมีนัยเชิงโครงสร้างในการลดความเสี่ยงของระบบการค้าชายแดนโดยรวม มากกว่าการเป็นเพียงมาตรการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขณะเดียวกัน กลยุทธ์ WO และ ST ที่เน้นการใช้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และเครื่องมืออำนวยความสะดวกทางการค้า เช่น e-Customs และ ASEAN Single Window สะท้อนบทบาทของสถาบันและกติกาการค้าระดับภูมิภาคในการลดข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของการค้าชายแดน กลยุทธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายของ AEC ในการสร้าง “ตลาดและฐานการผลิตร่วม” ผ่านการลดอุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษีและการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผ่านแดน (ASEAN, 2007; 2008) ในมิติเดียวกัน กลยุทธ์ WO ที่มุ่งยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ SMEs ชายแดนให้สามารถใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษี เครื่องมือทางการเงินการค้าระหว่างประเทศ และแพลตฟอร์มดิจิทัล สะท้อนข้อค้นพบของงานวิจัยด้านเศรษฐกิจชายแดนไทยที่ระบุว่า ข้อจำกัดด้านความรู้และความสามารถในการใช้กติกา AEC เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปรับตัวของผู้ประกอบการรายย่อย (จิรพงษ์, 2564)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้พบว่า การค้าชายแดนไทย–เมียนมามีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจชายแดนและระดับประเทศ แต่มีลักษณะ “มูลค่าสูงแต่เปราะบาง” จากการพึ่งพาด่านหลักเพียงไม่กี่แห่ง โดยเฉพาะด่านแม่สอด จังหวัดตาก ขณะที่จังหวัดเชียงรายและจังหวัดระนองเริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นในฐานะด่านเสริมและเส้นทางทางเลือก ทั้งทางบกและทางทะเล ภายใต้บริบทของความไม่มั่นคงภายในเมียนมา มาตรการควบคุมการค้า และข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานฝั่งเมียนมา ในเชิงวิชาการ งานวิจัยนี้ช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าชายแดนไทย–เมียนมาในฐานะระบบเศรษฐกิจชายแดนที่ทำหน้าที่เป็น “ประตูเชื่อมโยง” ในเครือข่ายเศรษฐกิจระดับภูมิภาค โดยชี้ให้เห็นว่าความเปราะบางของการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับโครงสร้างการกระจุกตัวของเส้นทางการค้าและกลไกเชิงนโยบายของรัฐ การใช้กรอบ SWOT Analysis และ TOWS Matrix ทำให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเชิงพื้นที่เข้ากับการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ได้อย่างเป็นระบบ สำหรับในเชิงนโยบาย ผลการศึกษาชี้ว่าควรพัฒนาโครงข่ายด่านชายแดนแบบหลายศูนย์ควบคู่กับการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ โดยใช้ประโยชน์จากกรอบ AEC, GMS และ ACMECS พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการและกลไกบริหารความเสี่ยง เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและความยั่งยืนของการค้าชายแดนไทย–เมียนมา

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก เชียงราย และระนอง

เอกสารอ้างอิง

จิรพงษ์ วงศ์ภมร. (2564). *ความแตกต่างทางเศรษฐกิจภูมิภาคกับการค้าชายแดนของประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ASEAN. (2007). *ASEAN single window: Overview*. ASEAN Secretariat.

ASEAN. (2008). *ASEAN trade facilitation: Trade and facilitation factsheet*. ASEAN Secretariat.

ASEAN. (2008). *ASEAN economic community blueprint*. ASEAN Secretariat.

Athukorala, P. (2010). *Production networks and trade patterns in East Asia: Regionalization or globalization?* (ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration, No. 56). Asian Development Bank.

Coe, N. M., Dicken, P., & Hess, M. (2008). Global production networks: Realizing the potential. *Journal of Economic Geography*, *8*(3), 271–295.

De, P., & Majumdar, M. (2014). *Developing cross-border production networks between North Eastern Region of India, Bangladesh and Myanmar: A preliminary assessment*. Research and Information System for Developing Countries.

Dicken, P. (2015). *Global shift: Mapping the changing contours of the world economy* (7th ed.). Guilford Press.

Gereffi, G. (2014). Global value chains in a post-Washington Consensus world. *Review of International Political Economy*, *21*(1), 9–37.

Wantanasombut, A. (2012). Thailand–Myanmar border trade. *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research*, *1*(1), 124-143.

Yeung, H. W.-C., & Coe, N. M. (2015). Toward a dynamic theory of global production networks. *Economic Geography*, *91*(1), 29–58.

ปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวมเพื่อความยั่งยืนของชีวิต[1]

The holistic philosophy of healthcare for the sustainability of life

งามตา ธนานันทสูตร
Ngamta Tananantasut
สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900
Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand
E-mail address: Ngamta.ta@ku.th.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของกระบวนทัศน์การดูแลสุขภาพผ่านการเปรียบเทียบแบบจำลองชีวการแพทย์ในปรัชญาการแพทย์แผนปัจจุบันและแบบจำลองชีวจิตสังคมในปรัชญาการแพทย์องค์รวม เพื่อค้นหาแนวคิดที่รองรับความซับซ้อนของสุขภาพมนุษย์อย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า แบบจำลองชีวการแพทย์แม้ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางการแพทย์แต่ลดทอนมนุษย์เหลือเพียงมิติชีวภาพ ขณะที่การแพทย์องค์รวมมีความไม่เป็นเอกภาพและคลุมเครือในเชิงทฤษฎี การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอจากงานของ Engel และหลักฐานเชิงประจักษ์ด้านการแพทย์ทางเลือก นำไปสู่การพัฒนากระบวนทัศน์การดูแลสุขภาพองค์รวมแนวใหม่ แบบจำลองชีวจิตสังคมของ Engel เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับแนวทางดังกล่าวมากที่สุด จึงมีศักยภาพในการเป็นพื้นฐานเพื่อพัฒนาปรัชญาการดูแลสุขภาพที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์การดูแลสุขภาพ, การดูแลสุขภาพองค์รวม, ความยั่งยืนของชีวิต, ปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวม

Abstract

This article examines the development of healthcare paradigms by comparing the biomedical model in the philosophy of modern medicine with the biopsychosocial model in holistic medical philosophy, seeking a conceptual framework capable of sustaining the complexity of human health. The study finds that, although the biomedical model has advanced medical science, it reduces the human being to a purely biological dimension, while holistic medicine remains theoretically fragmented and ambiguous. Through philosophical analysis synthesizing Engel's contributions with empirical evidence in alternative medicine, the article proposes a renewed holistic healthcare paradigm. Engel's biopsychosocial model emerges as the most comprehensive and coherent framework aligned with this direction and therefore holds strong potential as the foundation for a sustainable philosophy of healthcare in the twenty-first century.

Keywords: Holistic Healthcare, Holistic Philosophy of Healthcare, Paradigm of Health Care, Sustainability of Life

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดการดูแลสุขภาพได้ขยายตัวตามกรอบของแบบจำลองชีวการแพทย์ (Biomedical Model) ที่ลดทอนความซับซ้อนของมนุษย์ให้เหลือเพียงระบบชีวภาพที่ผิดปกติ (Engel, 1977, pp. 129–131) แนวคิดตามแบบจำลองชีวการแพทย์นี้กลายเป็นกระบวนทัศน์กระแสหลักที่ครอบงำความเข้าใจเรื่องสุขภาพทั้งในระดับสังคม นโยบาย และระบบบริการสุขภาพ แต่กลับไม่สามารถตอบโจทย์ความซับซ้อนของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ท่ามกลางปัจจัยเชิงจิตใจ ความหมายในชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และบริบทวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Engel, 1980, pp. 535–538) พร้อมกันนี้ ความไม่พอใจที่เพิ่มขึ้นต่อการแพทย์กระแสหลักซึ่งให้ความสำคัญกับโรคมากกว่าผู้ป่วย ได้ก่อให้เกิดกระแสการหวนกลับมามองแนวคิดองค์รวม (Holistic Medicine) ที่ผสมผสานการแพทย์ทางเลือกกับการแพทย์แผนปัจจุบันทั้งในระดับชุมชนและสากล (Kustiyati et al., 2024, pp. 934–936) อย่างไรก็ตาม กระบวนทัศน์การแพทย์ยังมีความกำกวมในความหมายและสถานะทางวิทยาศาสตร์ ส่วนกระบวนทัศน์การแพทย์แผนปัจจุบันก็เกิดคำถามว่าสามารถรองรับความเป็นมนุษย์และความยั่งยืนของชีวิตได้เพียงพอหรือไม่

แม้การแพทย์แบบองค์รวมจะได้รับความสนใจอย่างมาก แต่ปัญหาสำคัญคือ ความไม่เป็นเอกภาพทางแนวคิด (Conceptual Incoherence) จนถูกมองว่าเป็น Hodgepodge of Meanings และวิธีการฟื้นฟูสุขภาพที่หลากหลาย โดยขาดรากฐานเชิงตรรกะและหลักฐานรองรับที่ชัดเจน (Berliner and Salmon, 1980, pp. 133–134) ในขณะที่งานวิจัยด้านการแพทย์เชิงบูรณาการ แม้จะชี้ประโยชน์ในทางคลินิกที่จับต้องได้ แต่ก็ยังขาดกรอบคิดเชิงปรัชญาที่อธิบายว่าเหตุใดมิติร่างกาย จิตใจ และสังคมจึงควรผสานเป็นหนึ่งเดียว และความเป็นองค์รวมควรตั้งอยู่บนเงื่อนไขใดจึงจะถือว่ามีสถานะทางวิชาการ (Kustiyati et al., 2024, pp. 944–945) ขณะเดียวกัน การแพทย์แผนปัจจุบันก็ประสบข้อจำกัดเชิงทฤษฎีจากแนวคิดแบบลดทอน (Reductionism) และแนวคิดทวินิยม (Mind–Body Dualism) ซึ่งไม่สามารถอธิบายปัจจัยเชิงมนุษยศาสตร์และประสบการณ์ของผู้ป่วยได้ (Engel, 1977, pp. 130–132) ดังนั้น การแพทย์แผนปัจจุบันที่เป็นการแพทย์กระแสหลักและการแพทย์องค์รวม (Holistic Medicine) ต่างมีข้อบกพร่องในเชิงปรัชญา และจำเป็นต้องมีกรอบแนวคิดใหม่ที่สามารถคลี่คลายความตึงเครียดนี้

งานวิจัยนี้จึงมุ่งสร้างแนวคิดปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวมเพื่อความยั่งยืนของชีวิต โดยใช้แบบจำลองชีวจิตสังคม (Biopsychosocial Model) ของ Engel เป็นแกนกลาง เนื่องจากแบบจำลองนี้อยู่บนฐานทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ซึ่งสามารถอธิบายมนุษย์เป็นระบบซ้อนชั้นที่ประกอบด้วยกาย จิตใจ สังคม และบริบทวัฒนธรรมอย่างบูรณาการ (Engel, 1980, pp. 537–539) งานวิจัยนี้จะดำเนินการผ่านการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) และการวิพากษ์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Critique) ระหว่างกระบวนทัศน์การแพทย์แผนปัจจุบันองค์รวม เพื่อตรวจสอบข้อดีและข้อจำกัดของแนวคิดองค์รวมจากทั้งมุมมองคลาสสิกและร่วมสมัย และต่อยอดไปสู่การเสนอแนวทางการดูแลสุขภาพองค์รวมใหม่ที่มีองค์ประกอบเชิงปรัชญา ค่านิยม และโครงสร้างเชิงระบบที่ชัดเจน โดยไม่สูญเสียความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์ และยังคงรักษามิติความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นหัวใจของการดูแลสุขภาพ

ผลงานวิจัยนี้มีคุณูปการสำคัญทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ โดยหนึ่งคือกระตุ้นให้เกิดการจัดวางรากฐานแนวคิดองค์รวมร่วมสมัยในเชิงปรัชญาอย่างเป็นระบบและลดความกำกวมของการแพทย์องค์รวมในปัจจุบัน (Berliner and Salmon, 1980, pp. 136–137) สองคือการยกระดับแบบจำลองชีวจิตสังคมของ Engel ให้เป็นแนวคิดที่สามารถรองรับความท้าทายร่วมสมัย เช่น เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ซึ่งสะท้อนความจริงที่ว่าชีวิตมนุษย์มีหลายมิติในตัวเอง (Engel, 1980, pp. 535–540) สามคือการสนับสนุนเป้าหมายความยั่งยืนของชีวิต (Sustainability of Life) ด้วยการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good Health and Well-being-SDG 3) (The Global Goals, n.d.) โดยเสนอแนวคิดที่ครอบคลุมทั้งสุขภาพกาย จิต สังคม และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกับกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวานและ

โรคความดันโลหิตสูง ที่ส่งผลให้ความสูญเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยสูงถึง 1.6 ล้านล้านบาทต่อปี (กระทรวงสาธารณสุข และคณะ, 2564) สุดท้าย งานวิจัยนี้ช่วยขยายพื้นที่ระหว่างปรัชญาและวิทยาศาสตร์สุขภาพ ทำให้สามารถผลิตองค์ความรู้ใหม่ที่รองรับทั้งคุณค่าความเป็นมนุษย์และการวิจัยเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่กระแสการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์องค์รวมต้องการในศตวรรษที่ 21 (Kustiyati et al., 2024, pp. 945–946)

การตรวจเอกสาร

Kuhn (1970) เป็นฐานทฤษฎีสำคัญที่ใช้ทำความเข้าใจการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในวิทยาศาสตร์ เมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านระหว่างกระบวนทัศน์ (Paradigms) ความคิดทางวิทยาศาสตร์ก่อนหน้ากับความคิดใหม่จะไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันด้วยมาตรฐานกลางชุดเดียวกันได้โดยสมบูรณ์ เนื่องจากโลกทัศน์และชุดคำถามได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว โดยยืนยันว่าไม่มีอัลกอริทึม (Algorithm) เชิงตรรกะชุดเดียวที่สามารถใช้ตัดสินได้ว่ากระบวนทัศน์ใหม่ดีกว่ากระบวนทัศน์เดิมอย่างเด็ดขาด

Engel (1977) วิเคราะห์และตั้งคำถามต่อแบบจำลองชีวการแพทย์ (Biomedical Model) ซึ่งเป็นกรอบคิดหลักของการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยระบุว่าแนวคิดนี้ลดทอนมนุษย์ให้เหลือเพียงสิ่งมีชีวิตเชิงชีวภาพและละเลยปัจจัยด้านจิตใจและสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อความเจ็บป่วยและการหายจากการเจ็บป่วย เอกสารนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการวิพากษ์กระบวนทัศน์เดิมและเป็นหมุดหมายสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการค้นหาแบบจำลองใหม่ที่ครอบคลุมชีวิตมนุษย์ในหลายมิติ

Berliner and Salmon (1980) ให้ภาพประวัติศาสตร์ของการแพทย์องค์รวม โดยชี้ว่าแนวคิดองค์รวมมีรากเหง้าในสังคมมนุษย์มานาน แต่ถูกลดบทบาทลงเมื่อทฤษฎีเชื้อโรค (Germ Theory) และทุนนิยมสุขภาพกลายเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในศตวรรษที่ 19 ผู้เขียนเสนอว่าโรคสมัยใหม่จำนวนมาก เช่น ความดันสูง มะเร็ง และปัญหาความเครียด เป็นโรคของอารยธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและโครงสร้างสังคม จึงไม่สามารถอธิบายได้ด้วยชีววิทยาเพียงด้านเดียว การตรวจเอกสารนี้ทำให้เห็นความจำเป็นของกรอบคิดที่ประกอบด้วยหลายปัจจัยเชิงระบบ

Engel (1980) ขยายความคิดเดิมให้กลายเป็นแบบจำลองที่ใช้ได้จริงในคลินิก โดยพัฒนาแบบจำลองชีวจิตสังคม (Biopsychosocial Model) ซึ่งอธิบายมนุษย์เป็นระบบลำดับชั้น (Hierarchical Systems) ที่กาย ใจ สังคมมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างไม่อาจแยกได้ เอกสารนี้ช่วยให้เห็นว่าองค์รวมไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงคุณค่า แต่สามารถจัดวางเป็นกรอบคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ตรวจสอบเชิงปฏิบัติการได้ ซึ่งจะเป็นฐานการวิเคราะห์หลักในงานวิจัยฉบับนี้

Vanderpool (1984) วิจารณ์กระแสการแพทย์องค์รวมในสหรัฐอเมริกา โดยชี้ว่าคำว่า Holistic ถูกใช้รวมแนวคิดที่แตกต่างกันอย่างน้อยสี่สาย ได้แก่ Biopsychosocial Holism, Whole-Person Care, Alternative Medicine Holism และ Transpersonal Holism โดย Holistic ถูกใช้ในหลายความหมายที่หลากหลายอย่างผสมปนเป (Hodgepodge of Meanings) ซึ่งสะท้อนความไม่เป็นเอกภาพและความคลุมเครือของศาสตร์นี้ และชัดเจนว่าแม้องค์รวมจะตอบสนองข้อจำกัดของชีวการแพทย์ แต่ยังขาดโครงสร้างทางทฤษฎีที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ

Kellert et al. (2006) เสนอแนวคิดพหุนิยมทางญาณวิทยา (Epistemological pluralism) ซึ่งเป็นจุดยืนที่ปฏิเสธแนวคิดเอกนิยมทางญาณวิทยา (Epistemological Monism) โดยปฏิเสธความคิดที่ว่ามีชุดหลักการทางญาณวิทยา (Epistemic Principles) วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Methods) หรือชุดทฤษฎี (Set of Theories) เพียงชุดเดียวเท่านั้นที่ถูกต้องและเป็นสากลสำหรับการได้มาซึ่งความรู้ และยืนยันว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ซับซ้อนต้องการวิธีการและแบบจำลองหลายระดับที่มีความถูกต้อง และไม่อาจถูกลดทอนสู่หลักการพื้นฐานหนึ่งเดียวได้ ดังนั้น พหุนิยมทางญาณวิทยาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวิทยาศาสตร์ โดยต้องเผชิญกับความซับซ้อนในโลกแห่งความจริงภายใต้ข้อจำกัดของ

มนุษย์ ทำให้ไม่มีแบบจำลองใดอธิบายปรากฏการณ์ได้ทั้งหมด และเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ย่อมต้องปรับตามบริบทที่แตกต่างกันออกไป

Ju et al. (2024) เสนอแบบจำลองเส้นทางเชิงชีวจิตสังคม (Biopsychosocial Pathways Model: BPS-P model) เพื่ออธิบายว่าการควบคุมความอยากอาหารด้วยตนเองในวัยเด็กเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยชีวภาพ จิตวิทยา และสังคม ไม่ใช่มิติใดมิติหนึ่งลำพัง พื้นอารมณ์ของเด็กทำหน้าที่เป็นตัวปรับการตอบสนองต่อปัจจัยเหล่านี้ เช่น เด็กที่มีอารมณ์ลบสูงจะมีแนวโน้มที่จะใช้การกินจัดการกับความเครียด ในขณะที่เด็กที่เปิดรับประสบการณ์สูงมักสำรวจอาหารใหม่ได้มากกว่า ตอกย้ำหลักการของแบบจำลองชีวจิตสังคมว่า สุขภาพและพฤติกรรมมนุษย์ต้องอธิบายในหลายระดับอย่างเป็นองค์รวม

Kustiyati et al. (2024) นำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าการผสานการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์ดั้งเดิมหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การแพทย์ทางเลือก เช่น โยคะ หรือการใช้สมุนไพร ช่วยปรับปรุงผลลัพธ์ด้านสุขภาพได้จริง โดยเฉพาะในการจัดการโรคเรื้อรัง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเดียวกันก็ระบุข้อจำกัดด้านมาตรฐาน ความปลอดภัย และความไม่สม่ำเสมอของแนวปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนว่าการผสานการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์ทางเลือกยังต้องการกรอบคิดเชิงวิทยาศาสตร์ที่แข็งแรงกว่าที่ใช้อยู่ สิ่งนี้ช่วยยืนยันความจำเป็นของการพัฒนาองค์รวมเชิงวิทยาศาสตร์ตามที่งานวิจัยนี้เสนอ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยมุ่งทำความเข้าใจและวิเคราะห์รากฐานแนวคิดของกระบวนทัศน์สุขภาพผ่านการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) ผู้วิจัยรวบรวมแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญต่อวิวัฒนาการของกรอบคิดทางการแพทย์ที่ศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์ของเอกสารที่มีอิทธิพลต่อกระบวนทัศน์การแพทย์ร่วมสมัย มีการนำเสนอข้อถกเถียงทางทฤษฎีระหว่างแบบจำลองชีวการแพทย์กับชีวจิตสังคมจากเอกสารที่เข้าถึงได้ในฐานข้อมูลวิชาการมาตรฐานและมีการอ้างอิงในงานวิชาการก่อนหน้า โดยเฉพาะการทบทวนข้อเสนอของ George L. Engel เกี่ยวกับแบบจำลองชีวจิตสังคมซึ่งชี้ให้เห็นข้อจำกัดของแบบจำลองชีวการแพทย์ที่เน้นการลดทอนสุขภาพให้เหลือเพียงกลไกทางกายภาพ ตลอดจนปัญหาของการแบ่งแยกระหว่างกายกับจิตในระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน การวิเคราะห์นี้ช่วยให้ระบุรากฐานแนวคิดของแต่ละกระบวนทัศน์ได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ งานวิจัยยังใช้การวิพากษ์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Critique) เพื่อตรวจสอบข้อดีและข้อจำกัดของแนวคิดองค์รวมจากทั้งมุมมองคลาสสิกและร่วมสมัย โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์ในเชิงทฤษฎีเพื่อพัฒนากรอบปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวมที่มีความสมบูรณ์และรองรับการใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของแนวคิดการดูแลสุขภาพในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาได้สะท้อนรากฐานเชิงปรัชญาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างปรัชญาการแพทย์แผนปัจจุบันที่ยึดหลักการตามแบบจำลองชีวการแพทย์ (Biomedical Model) และปรัชญาการแพทย์แบบองค์รวม (Holistic Medicine) ที่อาศัยแบบจำลองชีวจิตสังคม (Biopsychosocial Model) ของ George L. Engel ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลต่อการกำหนดความหมายของโรค หน้าที่ทางสังคมของแพทย์ และเป้าหมายของการดูแลสุขภาพในสังคมยุคปัจจุบัน จากการวิเคราะห์งานของ Engel (1977; 1980) Vanderpool (1984) Berliner and Salmon (1980) รวมถึงงานของ Kustiyati et al. (2024) แสดงภาพรวมที่ชัดเจนของความจำเป็นในการสร้างแนวคิดการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมบนฐานวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ตั้งอยู่บนฐานของวาทกรรมหรือความเชื่อที่คลุมเครือ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

จากงาน The Need for a New Medical Model:_A Challenge for Biomedicine ของ Engel ได้สะท้อนความสำเร็จเชิงเทคโนโลยีของการแพทย์แผนปัจจุบันที่มีจุดแข็งสำคัญ คือ ความเป็นระบบและการใช้เหตุผลเชิงประจักษ์ กล่าวคือ หากมีปัจจัยทางชีวภาพผิดปกติย่อมก่อให้เกิดอาการทางคลินิก และการรักษาที่ตรงเป้าคือการทำให้กลไกทางชีวภาพกลับคืนสู่สมดุล หลักการนี้ทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันสามารถสร้างองค์ความรู้ที่มีความแม่นยำ วัดซ้ำได้ และสามารถทดสอบในห้องปฏิบัติการได้อย่างต่อเนื่อง (Engel, 1977, pp. 129–131) ข้อดีดังกล่าวทำให้โครงสร้างการให้เหตุผลและวิธีการของการแพทย์แผนปัจจุบันมีความน่าเชื่อถือ สามารถพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางการแพทย์ที่จับต้องได้จริง ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์จนกระทั่งสามารถมองเห็นเชื้อโรคหรือจุลินทรีย์ได้ ซึ่งต่อมาได้ส่งผลให้เกิดทฤษฎีว่าด้วยโรคที่เกิดจากเชื้อโรคหรือ Germ of Disease ในฝรั่งเศสและเยอรมนีช่วงทศวรรษ 1870 และ 1880 โดย Louis Pasteur และ Robert Koch (Singer, 1928, pp. 229–232) และกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับโรคและสุขภาพของแนวคิดการแพทย์แผนปัจจุบันในเวลาต่อมา แบบจำลองชีวการแพทย์ถือเป็นแนวคิดหลักของการแพทย์แผนปัจจุบันที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า สุขภาพและความเจ็บป่วยสามารถอธิบายได้อย่างครบถ้วนจากกลไกทางชีววิทยา โดยโรคถูกนิยามว่าเป็นความผิดปกติของโครงสร้างหรือการทำงานของร่างกาย สามารถตรวจสอบได้ด้วยเครื่องมือและหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ แม้ว่าในงานดังกล่าวของ Engel จะเริ่มต้นด้วยการสะท้อนความสำเร็จเชิงเทคโนโลยีของการแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ในขณะเดียวกันก็เผยให้เห็นข้อจำกัดเชิงมโนทัศน์และวิธีวิทยาของแบบจำลองชีวการแพทย์ที่ลดทอนความซับซ้อนของมนุษย์ให้เหลือเพียงกลไกทางชีวภาพ โดยโรคถูกนิยามว่าเป็นความผิดปกติของโครงสร้างหรือการทำงานของร่างกายที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยเครื่องมือและหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ แนวคิดดังกล่าวละเลยมิติทางจิตใจ สังคม และพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการเกิดและการดำเนินไปของโรค เช่น ความเครียดหรือบริบทครอบครัวซึ่งไม่อาจอธิบายได้เพียงกลไกชีวภาพ แนวคิดนี้พยายามลดทอน (Reductionism) ปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนให้เหลือเพียงปัจจัยย่อยที่วัดได้ โดยมีข้อสมมติฐานคือ (1) หากตัวชี้วัดทางชีวภาพของบุคคลเบี่ยงเบนจากค่าปกติแล้วแสดงว่ามีอาการป่วย และ (2) การรักษาที่ประสบผลสำเร็จต้องทำให้ค่าชีวภาพกลับคืนสู่ภาวะปกติ (Engel, 1977, pp. 129,134) ส่งผลให้แพทย์ละเลยปัจจัยด้านจิตใจและสังคมของผู้ป่วย (Engel 1977, pp. 130–132) อีกทั้งยังเตือนว่าแนวคิดดังกล่าวได้กลายเป็นความเชื่อทางวัฒนธรรมของสังคมตะวันตกที่ยึดมั่นโดยไม่เปิดช่องให้การแพทย์พัฒนาไปสู่ความเข้าใจเชิงองค์รวม (Engel 1977, pp. 132–133) ส่งผลให้การแพทย์ร่วมสมัยแม้จะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แต่ยังไม่ตอบโจทย์การแก้ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ที่ต้องเข้าใจความทุกข์ทางจิตใจและปัจจัยสังคมที่เชื่อมโยงเข้ากับโรคของผู้ป่วยเท่าที่ควร

ในอีกแง่หนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบแนวคิดการแพทย์ปัจจุบันกับการแพทย์แบบองค์รวม พบว่าการแพทย์แบบองค์รวมแม้ดูเหมือนเป็นทางเลือกที่ช่วยสนับสนุนการแพทย์แผนปัจจุบันที่อาศัยแบบจำลองชีวการแพทย์ แต่กลับมีข้อจำกัดทางวิชาการอย่างมีนัยสำคัญ โดยในงานของ Vanderpool (1984) วิเคราะห์ว่าแนวคิดการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic) ในสหรัฐอเมริกาเป็นเพียงวาทกรรมที่สร้างความรู้สึกว่ามีความเป็นหนึ่งเดียว ทั้งที่แท้จริงแล้วประกอบด้วยกระแสแนวคิดอย่างน้อยสี่สายที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งสาขาที่ใกล้เคียงกับชีวจิตสังคม การดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม (Whole-Person Care) การแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) และแนวคิดเชิงจิตวิญญาณหรือเหนือธรรมชาติ (Transpersonal) ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ไม่มีความเป็นเอกภาพหรือโครงสร้างเชิงทฤษฎีร่วมกัน (Vanderpool 1984, pp. 774–780) ความคลุมเครือของคำว่า Holistic ทำให้แนวคิดนี้ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบอ้างอิงหลักของการแพทย์ได้ ขณะเดียวกันกิจกรรมทางการแพทย์จำนวนมากในกลุ่มนี้ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์มารองรับ (Vanderpool, 1984, pp. 775–776)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันแม้ว่าการแพทย์องค์รวมยังมีจุดอ่อนที่ถูกโต้แย้ง แต่กลับมีการนำแบบจำลองชีวจิตสังคมไปประยุกต์ใช้ในงานด้านการแพทย์และสาธารณสุขอย่างหลากหลาย ไม่เว้นแม้แต่งานด้านจิตวิทยาการแพทย์อย่างงานวิจัยเรื่อง Biopsychosocial pathways model of early childhood appetite self-regulation: Temperament as a key to modulation of interactions among systems ของ Ju และคณะ (Ju et al., 2024) ได้เสนอกรอบพัฒนาการแบบองค์รวมโดยการอธิบายเส้นทางของปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบชีวภาพ จิตวิทยา และสังคมที่ส่งผลต่อพัฒนาการของการควบคุมความอยากอาหารด้วยตนเอง (Appetite Self-Regulation: ASR) ของวัยเด็กตอนต้น ด้วยการเชื่อมโยงทฤษฎีพื้นอารมณ์ (Temperament Theory) เข้ากับแบบจำลองเส้นทางเชิงชีวจิตสังคม (Biopsychosocial Pathways Model: BPS-P model) เพื่อเน้นให้เห็นเส้นทางต่าง ๆ ระหว่างลักษณะพฤติกรรมของเด็กและปัจจัยในระบบชีวภาพ จิตวิทยา และสังคม ที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาการควบคุมความอยากอาหารด้วยตนเอง ซึ่งปัจจัยในระดับชีวภาพ จิตวิทยา และสังคมไม่ได้ทำงานแยกจากกันแต่โต้ตอบกันอย่างเป็นพลวัตเพื่อกำหนดผลลัพธ์ด้านสุขภาพ และรูปแบบพฤติกรรมการกินที่สัมพันธ์กับความเสี่ยงของโรคอ้วน (Ju et al, 2024, pp. 1–3) อีกทั้ง ยังเน้นบทบาทของพื้นอารมณ์ (Temperament) ที่เป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพและปฏิกิริยาทางอารมณ์เฉพาะตัวของเด็ก ซึ่งกำหนดว่าเด็กแต่ละคนจะตอบสนองต่อปัจจัยทางชีวภาพ จิตวิทยา และสังคมอย่างไร เช่น เด็กที่ไวต่ออารมณ์ลบ (Negative Affectivity) อาจมีความเสี่ยงสูงในการใช้กินอาหารเพื่อลดความเครียด ขณะที่เด็กที่มีลักษณะเปิดรับประสบการณ์อาจมีแนวโน้มเปิดรับอาหารใหม่ ๆ มากกว่า (Ju et al, 2024, p. 11)

ในงาน The Holistic Alternative to Scientific Medicine History and Analysis ของ Berliner and Salmon (1980) ได้ช่วยขยายความเข้าใจต่อความเคลื่อนไหวของแนวคิดองค์รวมให้เห็นชัดเจนขึ้น โดยชี้ให้เห็นว่า แนวคิดการแพทย์องค์รวมไม่ได้เกิดขึ้นใหม่แต่เป็นรากเหง้าทางการแพทย์ของสังคมมนุษย์มายาวนาน ก่อนจะถูกลดบทบาทลงเมื่อทฤษฎีเชื้อโรค (Germ Theory) และระบบทุนนิยมสุขภาพในศตวรรษที่ 19 ผลักดันให้แบบจำลองชีวการแพทย์กลายเป็นระเบียบความรู้หลัก (Berliner and Salmon, 1980, pp. 133–135) ซึ่งรากเหง้าของแนวคิดองค์รวมที่ Berliner and Salmon กล่าวถึงนั้น คือ แนวคิดการแพทย์ยุคโบราณ (Ancient Medicine) ที่เริ่มต้นจากแนวคิดการแพทย์ของ Hippocrates ที่กล่าวว่า ร่างกายของมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตหนึ่งเดียวไม่ใช่การรวมกันหรือแยกขาดจากกันของอวัยวะ และไม่ได้เป็นเพียงกลไกของอวัยวะแต่ละส่วน ร่างกายจะแข็งแรงเพราะความสมดุลของธาตุทั้ง 4 ชนิด (Humoral Theory) ได้แก่ เลือด เสมหะ น้ำดีเหลือง และน้ำดีดำ สภาพแวดล้อมภายนอก เช่น อากาศ น้ำ ดิน และอาหารตามฤดูกาลนั้นมีผลต่อสมดุลธาตุและสุขภาพ (Hippocrates, 1959, pp. 4–7, 10–13, 85) ซึ่งต่อมากาเลน (Galen of Pergamon) ได้ปฏิรูปการแพทย์แบบฮิปโปเครติสให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ด้วยการทดลองศึกษาโรคจากร่างกายของสัตว์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการรักษามนุษย์ จนกลายมาเป็นการแพทย์แบบกาเลน (Galenic Medicine) ซึ่งมีแนวคิดหลักว่า สุขภาพคือการประสานกันอย่างเหมาะสมระหว่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อม (Galen, 2020, pp. 10–12) ที่ไม่ได้เน้นเพียงการรักษาโรค แต่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบริบทต่าง ๆ ในชีวิต อย่างไรก็ตาม การแพทย์แผนปัจจุบันกลับไม่อาจรับมือกับโรคของอารยธรรม (Diseases of Civilization) หรือโรคจากวิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น มะเร็ง โรคหัวใจ ความดัน และความเครียดเรื้อรัง ซึ่งเกิดจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิต (Berliner and Salmon, 1980, pp. 137–138) ข้อมูลนี้สะท้อนว่าการฟื้นคืนแนวคิดองค์รวมเป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความบกพร่องของแบบจำลองชีวการแพทย์ในระดับโครงสร้างสังคม มิใช่เพียงแนวคิดเสริมจากผู้ป่วยหรือกลุ่มแพทย์ทางเลือกเท่านั้น

ในด้านหลักฐานเชิงประจักษ์ งานของ Kustiyati และคณะ (Kustiyati et al, 2024) ให้ข้อมูลร่วมสมัยที่ตอกย้ำว่าการผสานการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์ทางเลือกให้เป็นองค์รวม สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ดีกว่าการใช้เพียงระบบใด

ระบบหนึ่ง จากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวปฏิบัติ เช่น สมาธิ โยคะ และสมุนไพร ช่วยลดอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ป่วย และเสริมประสิทธิภาพของการรักษามาตรฐานได้จริง (Kustiyati et al, 2024, p. 945) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ยังชี้ว่าการบูรณาการยังเผชิญข้อจำกัดด้านมาตรฐาน ความปลอดภัย และความสม่ำเสมอของหลักฐานเชิงประจักษ์ (Kustiyati et al, 2024, pp. 946–947) ซึ่งเป็นภาพสะท้อนว่าการแพทย์แบบองค์รวมที่ไม่มีกรอบทฤษฎีที่มั่นคงอาจไม่สามารถรองรับการใช้งานในระดับสถาบันได้

ในท้ายที่สุด Engel (1980) ได้เสนอรากฐานที่สร้างความแข็งแรงให้กับการแพทย์องค์รวมในเชิงวิทยาศาสตร์ โดยใช้ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ผ่านงานวิจัยเรื่อง The Clinical Application of the Biopsychosocial Model เพื่ออธิบายระบบหลายระดับของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งในระดับชีวภาพ ระดับประสบการณ์ และระดับสังคม ซึ่งแต่ละระดับมีเกณฑ์การอธิบายและกฎเกณฑ์เฉพาะของตนเอง ไม่สามารถลดทอนเป็นกลไกเดียวได้ (Engel, 1980, pp. 536–538) แนวคิดนี้ช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างวิทยาศาสตร์การแพทย์กับประสบการณ์มนุษย์ ทำให้การดูแลผู้ป่วยสามารถบูรณาการข้อมูลด้านชีวภาพ จิตวิทยา ความสัมพันธ์ และบริบททางสังคมเข้าด้วยกัน (Engel 1980, pp. 535–536) ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาสุขภาพในยุคใหม่ที่ต้องการแนวทางสหสาขาวิชาและการเข้าใจแบบองค์รวมที่ตรวจสอบได้ ตามนิยามขององค์การอนามัยโลก (WHO) (1946) ที่ว่า สุขภาพคือภาวะของความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่ใช่เพียงการไม่มีโรคหรือความเจ็บป่วยเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาชี้ว่า การสร้างปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวมเพื่อความยั่งยืนของชีวิตจึงจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดที่ผสานความแม่นยำของหลักฐานทางการแพทย์เข้ากับความลุ่มลึกของความเป็นมนุษย์ แนวคิดของ Engel มอบฐานทฤษฎีที่มั่นคงกว่าแนวคิดการแพทย์องค์รวมเดิม เพราะเป็นองค์รวมที่ตั้งอยู่บนหลักการทางวิทยาศาสตร์ มีความสอดคล้องเชิงระบบ และสามารถรองรับความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิตใจ และสังคมได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ผลการวิจัยข้างต้นนำไปสู่ข้อถกเถียงสำคัญเกี่ยวกับความหมายของแนวคิดแบบองค์รวมในการดูแลสุขภาพ และบทบาทที่เหมาะสมขององค์ความรู้ทางการแพทย์แผนปัจจุบันในยุคที่ปัญหาสุขภาพมีลักษณะซับซ้อนหลายระดับ ทั้งทางชีววิทยา จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม การอภิปรายนี้จึงมุ่งสังเคราะห์ความหมายเชิงปรัชญาและแนวคิดการดูแลสุขภาพโดยอาศัยหลักฐานจาก Engel (1977; 1980) Vanderpool (1984) Berliner and Salmon (1980) รวมทั้ง Kustiyati และคณะ (Kustiyati et al., 2024) เพื่อชี้ให้เห็นว่าการดูแลสุขภาพที่ยั่งยืนจำเป็นต้องก้าวข้ามทั้งข้อจำกัดของแบบจำลองชีวการแพทย์ในการแพทย์แผนปัจจุบันและความคลุมเครือของการแพทย์องค์รวม ไปสู่องค์รวมเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีรากฐานเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนกว่า

โดยผลการวิจัยเผยให้เห็นว่า แบบจำลองชีวการแพทย์แม้จะสนับสนุนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการแพทย์ แต่มีข้อจำกัดด้านมโนทัศน์และวิธีวิทยา ซึ่งไม่สามารถอธิบายมิติความสัมพันธ์ของมนุษย์และปัจจัยสังคมที่เชื่อมโยงกับโรคได้ Engel (1977, pp. 130–133) ข้อบกพร่องนี้ไม่ใช่เพียงด้านรายละเอียดของข้อมูล หากเป็นข้อจำกัดของสมมติฐานพื้นฐานที่มองมนุษย์เป็นวัตถุชีวภาพแยกส่วน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับข้อวิจารณ์ด้านสังคมศาสตร์ที่ชี้ว่า แบบจำลองชีวการแพทย์ได้สร้างการลดทอนมนุษย์ให้เป็นสิ่งของ ซึ่งปรากฏชัดเจนในการรักษาด้วยเทคโนโลยีสูงที่ขาดความสัมพันธ์แบบมนุษย์ต่อมนุษย์ (Berliner and Salmon, 1980, pp. 135–137) โดยสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาของกระบวนทัศน์ดังกล่าวเป็นโครงสร้างเชิงแนวคิดไม่ใช่ข้อบกพร่องทางเทคนิคจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์สุขภาพ

ในอีกด้านหนึ่ง การศึกษาด้านการแพทย์องค์รวมที่ถูกมองว่าเป็นทางออกจากข้อบกพร่องของการแพทย์แผนปัจจุบันที่ยึดถือหลักการตามแบบจำลองชีวการแพทย์ กลับพบว่ายังมีข้อจำกัดเชิงทฤษฎีที่เป็นจุดอ่อนสำคัญ ซึ่งใน

งานของ Vanderpool (1984, pp. 774–780) แสดงให้เห็นว่าแนวคิดแบบองค์รวมเป็นชุดผสมของแนวคิดจำนวนมากที่ไม่เหมือนกันและบางส่วนขัดแย้งกันเอง ทำให้คำว่า Holistic ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบทฤษฎีหรือวิธีวิทยาทางการแพทย์ได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่ง Holistic ถูกใช้ในหลายความหมายที่หลากหลายอย่างผสมปนเป (Hodgepodge of Meanings) (Vanderpool, 1984, p. 780) การวิพากษ์นี้ชี้ว่า หากองค์ความรู้ด้านองค์รวมยังคงขาดความเป็นระบบ ก็ไม่สามารถยกระดับสู่องค์รวมในความหมายทางวิทยาศาสตร์ได้ แต่การอ้างว่า Holistic ถูกใช้ในหลายความหมายอย่างสับสน (Hodgepodge of Meanings) นั้น เป็นการอ้างเหตุผลโดยปราศจากหลักฐาน เช่น งานวิจัยหรือตัวอย่างที่ชัดเจน เป็นการใช้คำที่มีน้ำหนักทางอารมณ์ (Loaded language) โดยชี้นำความรู้สึกเชิงลบให้เกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าแนวคิด Holistic นั้นด้อยค่า ซึ่งจริงหรือที่ความหลากหลายของความหมายทำให้แนวคิดหมดคุณค่า ถ้าเช่นนั้นแล้วเหตุใดคำว่า Biomedical Model ที่ถูกตีความต่างกันในสาขาของการแพทย์แผนปัจจุบัน เช่น สาขาศัลยกรรมตกแต่ง (Aesthetic Surgery) (Grant, 2010, pp. 259–260) จึงไม่ถูกมองว่าเป็นการผสมปนเป (Hodgepodge) เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของ Kustiyati และคณะ (Kustiyati et al, 2024, pp. 945–947) ที่แสดงให้เห็นผลเชิงประจักษ์ของการแพทย์ทางเลือก การถกเถียงจึงตั้งคำถามว่าการแพทย์องค์รวมควรแยกความเป็นวาทกรรมเชิงอุดมการณ์ออกจากองค์ความรู้เชิงประจักษ์ที่ตรวจสอบได้ เพื่อให้สามารถรวมเข้ากับการแพทย์แผนปัจจุบันในรูปแบบที่มีความน่าเชื่อถือทางวิชาการมากขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบว่ามิติทางประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจสังคมมีบทบาทสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์การแพทย์ โดย Berliner and Salmon (1980, pp. 133–138) ชี้ว่า การแพทย์แบบองค์รวมมีอยู่ก่อนแบบจำลองชีวการแพทย์ ของการแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ถูกลดทอนลงเมื่อสังคมอุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์เชิงทดลองครองพื้นที่ความรู้ สถานการณ์นี้นำไปสู่ข้อวิจารณ์ว่าการแพทย์แผนปัจจุบันมีแนวโน้มแยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมและชุมชน ทั้งที่ความเจ็บป่วยจำนวนมากเกิดจากบริบททางสังคมและวิถีชีวิต ดังนั้น ผลการวิจัยจึงสอดคล้องอย่างยิ่งกับข้อถกเถียงเชิงประวัติศาสตร์ที่ว่า ในโลกที่ความเสี่ยงด้านสุขภาพเป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจและสังคมที่ซับซ้อน แบบจำลองชีวการแพทย์จึงไม่อาจเป็นกระบวนทัศน์เดียวที่ครอบงำการแพทย์ได้อีกต่อไป ในบริบทนี้ แบบจำลองชีวจิตสังคมของ Engel (1980) เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ไม่เพียงเสนอการรวมปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แต่เสนอโครงสร้างเชิงระบบ (Systemic Structure) ที่ทำให้การแพทย์สามารถมองมนุษย์ในระดับต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ Engel (1980, pp. 536–538) โดยให้เหตุผลว่า แต่ละระดับของระบบมนุษย์มีคุณสมบัติเฉพาะที่ไม่อาจลดทอนไปสู่ระดับอื่นได้ การวินิจฉัยและการรักษาที่ดีจึงต้องอาศัยข้อมูลจากหลายระบบพร้อมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของ Kustiyati และคณะที่พบว่าการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์องค์รวมต่างมีจุดแข็งของตนเอง (Kustiyati et al, 2024, pp. 944–945) ซึ่งในงานของ Ju และคณะ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สุขภาพและพฤติกรรมด้านสุขภาพต้องได้รับการดูแลตั้งแต่ต้น ไม่ใช่แค่เข้ารับการรักษาเมื่อเกิดอาการ แต่เป็นเรื่องของการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เด็กเติบโตด้วยระบบการควบคุมอาหารและพฤติกรรมสุขภาพที่ยั่งยืน ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่าสุขภาพที่ยั่งยืนไม่ใช่แค่การปราศจากโรคแต่เป็นการสร้างวิถีชีวิตที่สมดุล (Balanced Living) ด้วยการผสานกาย จิตใจ สังคม รวมทั้งเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน จึงเป็นที่แน่ชัดว่าแนวคิดแบบจำลองชีวจิตสังคมของ Engel จะสามารถทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่หลากหลายที่สามารถคงคุณค่าของหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ไว้ได้ และเป็นรูปธรรมของความยั่งยืนด้านสุขภาพ (Health Sustainability) ของมนุษย์ที่ท้าทายแนวคิดแบบลดทอน (Reductionism) และแนวคิดทวินิยม (Mind–Body Dualism) ในการแพทย์แผนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอให้การแพทย์องค์รวมทดแทนหรือควบรวมการแพทย์แผนปัจจุบันโดยสิ้นเชิง เพียงแต่มีข้อเสนอเพื่อการพัฒนาว่า การแพทย์แผนปัจจุบันควรบูรณาการแบบจำลองชีวจิตสังคมเข้าเป็นกรอบคิดพื้นฐานในการทำความเข้าใจและดูแลสุขภาพของมนุษย์ ข้อเสนอดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานในเชิงทฤษฎีที่ว่า แบบจำลองชีวจิตสังคมของ Engel อธิบายมนุษย์ในฐานะระบบหลายระดับที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต ระหว่างมิติชีวภาพ จิตใจ และสังคม โดยแต่ละระดับมีคุณสมบัติเฉพาะของตนเองและไม่อาจลดทอนเหลือเพียงกลไกทางชีววิทยาได้ (Engel 1980, pp. 536–538) แนวคิดดังกล่าวช่วยคลี่คลายข้อจำกัดเชิงมโนทัศน์ของแบบจำลองชีวการแพทย์ที่มองสุขภาพผ่านการลดทอนความซับซ้อนของมนุษย์ และเปิดพื้นที่ให้ประสบการณ์ ความหมายในชีวิต และบริบททางสังคมที่มีเหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์การแพทย์

ในเชิงประจักษ์ งานวิจัยร่วมสมัยด้านการแพทย์บูรณาการและจิตเวชแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทางจิตใจและสังคม เช่น ความเครียด รูปแบบการเผชิญปัญหา ความสัมพันธ์ในครอบครัว และบริบทเศรษฐกิจสังคม มีอิทธิพลต่อการเกิดโรค การดำเนินของโรค และผลลัพธ์ของการรักษา โดยเฉพาะในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Ju et al., 2024; Kustiyati et al., 2024) หลักฐานเหล่านี้สนับสนุนข้อเสนอที่ว่า การคำนึงถึงมิติเพิ่มเติมของมนุษย์ไม่ได้เป็นเพียงข้อเรียกร้องเชิงอุดมคติ หากแต่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลลัพธ์ทางคลินิกที่สามารถตรวจสอบได้ ในเชิงปฏิบัติการ แนวคิดแบบจำลองชีวจิตสังคมสามารถนำไปใช้ผ่านกระบวนการประเมินทางคลินิกที่เป็นระบบ โดยบูรณาการข้อมูลด้านชีวภาพ เช่น ตัวชี้วัดทางสรีรวิทยา เข้ากับการประเมินด้านจิตวิทยา เช่น ระดับความเครียดหรือการจัดการกับความเครียด และปัจจัยทางสังคม เช่น โครงสร้างครอบครัว หรือเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ผลลัพธ์ดังกล่าวสามารถตรวจวัดได้ในเชิงปริมาณผ่านตัวชี้วัดด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิต ส่วนในเชิงคุณภาพสามารถตรวจวัดได้ผ่านประสบการณ์ของผู้ป่วยโดยตรง แนวทางดังกล่าวสะท้อนว่าแบบจำลองชีวจิตสังคมมิได้เป็นเพียงอุดมคติของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม แต่เป็นกรอบคิดที่สามารถตรวจสอบและประเมินผลเชิงประจักษ์ได้

ดังนั้น จากผลการวิจัยทั้งหมดจึงชี้ให้เห็นว่า ความยั่งยืนของการดูแลสุขภาพมิได้ขึ้นอยู่กับการเลือกแนวคิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันหรือองค์รวม แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างแนวทางองค์รวมเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีรากฐานจากพหุนิยมทางญาณวิทยา (Epistemological pluralism) (Kellert et al., 2006, pp. vii–xix; Kuhn, 1970, pp. 111–135, 144–159) ซึ่งต้องอาศัยทั้งหลักฐานเชิงประจักษ์ ความเข้าใจทางวัฒนธรรม และกรอบคิดทางปรัชญาในการอธิบายความเจ็บป่วย ผลการวิจัยโดยรวมจึงสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า ปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวมที่อาศัยแบบจำลองชีวจิตสังคม (Biopsychosocial Model) สามารถรวมความแม่นยำของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้ากับความสัมพันธ์เชิงคุณค่า จริยธรรม และบริบททางสังคมอันเป็นแก่นแท้ของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ในแง่มุมนี้แบบจำลองชีวจิตสังคมจึงไม่ใช่เป็นเพียงกรอบวิชาการทางการแพทย์ แต่เป็นกรอบแนวคิดทางปรัชญาที่สามารถรองรับการออกแบบกระบวนทัศน์การดูแลสุขภาพแห่งอนาคตที่มีความยั่งยืนโดยเฉพาะกับกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ตามเป้าหมายความยั่งยืนของชีวิตด้วยการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good Health and Well-being-SDG 3) (The Global Goals, n.d.)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนผ่านเชิงกระบวนทัศน์ของปรัชญาการแพทย์จากแบบจำลองชีวการแพทย์ (Biomedical Model) ไปสู่แบบจำลองชีวจิตสังคม (Biopsychosocial Model) ซึ่งสะท้อนความจำเป็นของการตีความมนุษย์และความเจ็บป่วยในฐานะปรากฏการณ์หลายมิติที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยชีวภาพเพียงด้านเดียว ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแม้จะสร้างความสำเร็จด้านการรักษาโรคเฉียบพลัน แต่ไม่สามารถรองรับปัญหาสุขภาพจิต

และภาวะที่มีต้นเหตุจากบริบทสังคมและวิถีชีวิตของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่มีความซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทบทวนแนวคิดการแพทย์องค์รวมพบว่า แม้กระแส Holistic จะให้ความสำคัญต่อประสบการณ์มนุษย์ แต่ยังเผชิญความคลุมเครือเชิงทฤษฎีและความไม่เป็นเอกภาพ เนื่องจากเป็นการรวมแนวคิดจากหลากหลายสาย ที่บางแนวคิดขาดความเป็นเหตุเป็นผลและมีความขัดแย้งกับหลักฐานเชิงประจักษ์ จึงไม่สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบคิดหลักของการแพทย์ได้โดยลำพัง

ในขณะที่หลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยร่วมสมัยชี้ว่าการผสานการแพทย์ทางเลือกกับการแพทย์แผนปัจจุบันแบบองค์รวมสามารถเพิ่มคุณภาพการดูแลผู้ป่วยได้จริง โดยเฉพาะในด้านการปรับทุกข์ ลดความเครียด และสนับสนุนการจัดการโรคเรื้อรัง แต่ยังต้องขจัดข้อจำกัดด้านมาตรฐานและความปลอดภัยเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในระดับสถาบันสุขภาพได้ แบบจำลองชีวจิตสังคมของ Engel (1980, pp. 536–538) ได้มอบฐานคิดเชิงระบบที่สมบูรณ์นี้ โดยอธิบายระบบหลายระดับของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งในระดับชีวภาพ ระดับประสบการณ์ และระดับสังคม ซึ่งแต่ละระดับมีเกณฑ์การอธิบายและกฎเกณฑ์เฉพาะของตนเอง ไม่สามารถลดทอนเป็นกลไกเดียวได้ และการแพทย์ต้องพิจารณาทุกระดับร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม สามารถตรวจสอบได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ได้ จึงถือเป็นองค์รวมเชิงวิทยาศาสตร์ที่สามารถตอบโจทย์ทั้งความแม่นยำทางวิทยาศาสตร์และความซับซ้อนของประสบการณ์มนุษย์

ดังนั้น บทสรุปสำคัญของงานวิจัยนี้ คือ การดูแลสุขภาพที่ยั่งยืนจำเป็นต้องก้าวข้ามการแบ่งแยกทางกระบวนทัศน์ระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันและองค์รวม ไปสู่กรอบแนวคิดแบบพหุนิยมที่บูรณาการหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์เข้ากับความเข้าใจด้านปรัชญา วัฒนธรรม และบริบทชีวิตมนุษย์ แบบจำลองชีวจิตสังคมเป็นฐานที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวมเพื่อความยั่งยืนของชีวิตในศตวรรษที่ 21

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าควรมีการพัฒนาปรัชญาการดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงวิทยาศาสตร์ โดยใช้แบบจำลองชีวจิตสังคมเป็นแกนกลาง เพื่อจัดระเบียบความรู้ด้านสุขภาพในระดับชีวภาพ จิตวิทยา สังคม และจริยศาสตร์ให้เป็นระบบเดียวกัน การพัฒนานี้จะช่วยลดช่องว่างระหว่างแนวคิดองค์รวมเชิงวาทกรรมกับความต้องการมาตรฐานเชิงวิชาการที่ตรวจสอบได้ และควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์ทางเลือกให้เป็นการแพทย์องค์รวม โดยออกแบบการวิจัยที่สามารถตรวจสอบผลลัพธ์ด้านสุขภาพทั้งในมิติทางชีววิทยา ความเป็นอยู่ที่ดี ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความยืดหยุ่นทางจิตใจ เพื่อให้แนวคิดการแพทย์องค์รวมมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้แบบจำลองชีวจิตสังคมในงานคลินิกอย่างเป็นระบบ โดยแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ควรได้รับการฝึกอบรมด้านการสื่อสาร การให้ความสำคัญกับเรื่องราวชีวิตของผู้ป่วย (Narrative Medicine) และการประเมินปัจจัยสังคมร่วมด้วย เพื่อให้การดูแลสุขภาพตอบสนองต่อความซับซ้อนของผู้ป่วยแต่ละรายได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข, องค์การอนามัยโลก, โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และคณะทำงานเฉพาะกิจระหว่างหน่วยงานสหประชาชาติ ว่าด้วยการป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อในประเทศไทย. (2564). *เหตุผลสนับสนุนการลงทุนในมาตรการป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อในประเทศไทย*. http://thailand.un.org/sites/default/files/2022-03/NCD%20Investment%20Case%20Report%20Thailand_%28Thai%29.pdf

Berliner, H. S., & Salmon, J. W. (1980). The holistic alternative to scientific medicine: History and analysis. *International Journal of Health Services*, *10*(1), 133–152.

Engel, G. L. (1977). The need for a new medical model: A challenge for biomedicine. *Science*, *196*(4286), 129–136.

Engel, G. L. (1980). The clinical application of the biopsychosocial model. *American Journal of Psychiatry*, *137*(5), 535–544.

Galen. (2020). *De temperamentis [On temperaments]*. Harvard University Press.

Grant S. B. (2010). The Contested Status of Cosmetic and Reconstructive Plastic Surgery. *American Medical Association Journal of Ethics*, *12*(5), 359-362.

Hippocrates. (1959). *Opera quae feruntur omnia [On the Nature of Man Regimen in Health, Humours, Aphorisms. Regimen 1-3, Dreams. Heracleitus: On the Universe vol. 4]*. J.-B. Baillière.

Kellert, S. H., Longino, H., & Waters, C. K. (2006). *Scientific pluralism.* University of Minnesota Press.

Kuhn, T. S. (1970). *The structure of scientific revolutions* (2nd ed.). University of Chicago Press.

Kustiyati, S., Fajri, I. K., Masithoh, R. F., Dewi, R. D. C., & Nurseha, N. (2024). Towards holistic healthcare: Integrating traditional and modern medicine for improved patient outcomes. *Global International Journal of Innovative Research*, *2*(5), 943–950.

Singer, C. (1928). *A short history of biology*. Oxford University Press.

The Global Goals. (n.d.). Goal 3: Good health and well-being. https://globalgoals.org/goals/3-good-health-and-well-being/

Vanderpool, H. Y. (1984). The holistic hodgepodge: A critical analysis of holistic medicine and health in America today. *Journal of Family Practice*, *19*(6), 773–781.

World Health Organization. (1946). *Constitution of the World Health Organization*. Preamble (Online). Retrieved September 21, 2025 from https://www.who.int/about/governance/constitution

เนื้อหากลวิธีการใช้ภาษาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ในวัด จังหวัดร้อยเอ็ด

Content and language usage techniques of Buddhist teaching signs on temple trees in Roi Et Province

ชัชวาล สงด้วง*, ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ

Chatchawan Songduang*, Thinnawat Sroikudrua

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น 40002

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: Chatchawan.son@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากป้ายคติธรรมจำนวน 1,258 ป้าย จากวัด 20 แห่ง ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดกลวิธีการใช้ภาษา พบว่า เนื้อหาในป้ายคติธรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ พุทธศาสนสุภาษิต คติธรรมจากครูอาจารย์ และคติธรรมทั่วไป ในด้านกลวิธีการใช้ภาษา มีความโดดเด่น 3 ด้าน คือ (1) กลวิธีการใช้เสียงสัมผัส พบการใช้คำคล้องจองเพื่อสร้างจังหวะและการจดจำ (2) กลวิธีการใช้ความเปรียบและภาพพจน์ พบการใช้ความเปรียบแบบอุปมาและอุปลักษณ์เพื่อเปลี่ยนนามธรรมให้เป็นรูปธรรม และ (3) กลวิธีการใช้คำและประโยค พบการผสมผสานระดับภาษา ทั้งภาษาบาลี ไทย และคำยืมภาษาต่างประเทศ รวมถึงการใช้ประโยคสั้นเพื่อการสื่อสาร ชี้ให้เห็นว่า ป้ายคติธรรมเป็นสื่อเตือนสติที่มีประสิทธิภาพในการหล่อหลอมจริยธรรม มีการปรับเปลี่ยนกลวิธีการใช้ภาษาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย ลดช่องว่างระหว่างคำสอนทางศาสนากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

คำสำคัญ: กลวิธีการใช้ภาษา, คติธรรม, ลักษณะภาษา, วัด

Abstract

This research aims to analyze the content and linguistic strategies of moral teaching signs on trees in Roi Et Province. A qualitative field study collected data from 1,258 moral teaching signs from 20 temples. Data analysis, based on linguistic strategies, revealed that the content of the signs can be categorized into three main types: Buddhist proverbs, moral teachings from teachers, and general moral teachings. In terms of linguistic strategies, three prominent aspects were identified: 1) Alliteration, using rhyming words to create rhythm and aid memorization; 2) Metaphor and figurative language, employing similes and similes to transform abstract concepts into concrete forms; and 3) Word and sentence structure, incorporating various levels of language, including Pali, Thai, and loanwords from foreign languages, as well as the use of short sentences for communication. It was pointed out that motivational signs are an effective medium for shaping ethics, with adapted language techniques to suit contemporary social and cultural contexts, bridging the gap between religious teachings and community life.

Keyword: Linguistic characteristics, Linguistic techniques, moral principles, temple.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางจิตวิญญาณและเป็นศาสตร์แห่งการดำเนินชีวิตที่สำคัญของสังคมไทย มีบทบาทในการพัฒนาจิตใจและการจัดระเบียบสังคม ภาษาจึงนับเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดหลักธรรมที่เป็นนามธรรมให้เข้าใจได้ง่าย (ปัญญา, 2561) การสื่อสารธรรมะในสังคมไทยไม่ได้จำกัดอยู่ในคัมภีร์หรือการเทศนาเท่านั้น แต่ยังเผยแผ่ผ่านช่องทางหลากหลาย เช่น การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ สื่อออนไลน์ หรือข้อความคติธรรมในพื้นที่สาธารณะ เพื่อชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการดับทุกข์ของผู้คน

ภาษาที่ปรากฏในคติธรรมทางพระพุทธศาสนามีบทบาทไม่เพียงในการสื่อความหมายของพระธรรมคำสอนเท่านั้น หากยังทำหน้าที่สะท้อนบริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคสมัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) ภาษาธรรมะจึงมีพลวัตในการปรับเปลี่ยนและบูรณาการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้คำสอนยังคงความศักดิ์สิทธิ์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน (จีรวรรณ, 2527)

ในยุคปัจจุบัน วัดหลายแห่งได้สร้างสรรค์ “ป้ายคติธรรมคำสอนบนต้นไม้” เพื่อใช้เป็นสื่อเผยแผ่หลักธรรมในพื้นที่จริง ซึ่งสะท้อนแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (ธงชัย, 2559) ป้ายคติธรรมบนต้นไม้ถือเป็นเครื่องมือสื่อสารทางธรรมะที่เรียบง่ายแต่ส่งผลต่อการเตือนสติได้เป็นอย่างดี ผ่านการเลือกสรรถ้อยคำที่สั้น กระชับ และมีใจความลึกซึ้ง ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

“โชคอยู่ที่การแสวงหา *วาสนา*อยู่ที่การกระทำ”

(ฎ3, 8 กันยายน 2567)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 1 เป็นการสัมผัสสระเชื่อมโยงส่วนประธานของประโยคที่สองเข้ากับส่วนขยายของประโยคแรก และใช้โครงสร้างประโยคแบบขนาน เพื่อสร้างความเป็นคู่เทียบที่สมบูรณ์

ตัวอย่างที่ 2

“การให้อภัย คือ*การดับไฟในใจเรา* ส่วนใครจะสำนึกผิดหรือไม่
ก็ปล่อยไปตามบุญกรรมของเขา”

(ถ63, 18 ตุลาคม 2567)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 2 พบว่าเป็นการแสดงการใช้อุปลักษณ์ “ดับไฟ” เพื่อเปรียบเทียบการระงับโทสะกับการดับไฟในใจ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนนามธรรมให้กลายเป็นภาพที่มองเห็นได้

จากการตัวอย่างข้างต้นทำให้เห็นกลวิธีการใช้ภาษาบนป้ายคติธรรมเป็นการบูรณาการสื่อสารธรรมผ่านเสียงสัมผัสและโครงสร้างประโยคที่สั้นกระชับ เพื่อสร้างการจดจำและดึงดูดความสนใจในทันที ทำให้ผู้พบเห็นสามารถจดจำได้ง่ายและกระตุ้นให้เกิดการฉุกคิดตามคติธรรมคำสอนนั้น ๆ การทำให้หลักธรรมที่ลึกซึ้งให้เข้าใจง่ายเช่นนี้ ช่วยลดช่องว่างระหว่างคติธรรมคำสอนกับวิถีชีวิตจริง ป้ายเหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นสื่อเตือนสติที่มีประสิทธิภาพในการหล่อหลอมจิตใจผู้คนในสังคมปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยที่ผ่านมาได้กล่าวถึงภาษาในคติธรรมและการสื่อสารทางศาสนาในหลายมิติ เช่น ปวรรัตน์ (2560) ศึกษาหลักธรรมและกลวิธีการใช้ภาษาในคอลัมน์ “จุดไฟในใจคน” ของหลวงพี่น้ำฝน กาญจนา (2556) ศึกษาเรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาและแนวคิดในงานประพันธ์ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และกาญจนา (2553) ศึกษา เรื่องลีลาการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนของ ว.วชิรเมธี ผู้วิจัยพบว่า ยังขาดการศึกษาลักษณะภาษาใน “ป้ายคติธรรมคำสอนบนต้นไม้” โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดมีวัดจำนวน 1,687 วัด สำหรับพื้นที่วิจัยได้คัดเลือกจากวัดที่มีระบบการเผยแผ่พุทธธรรมและภูมิปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดพื้นที่สื่อสารข้อมูลข่าวสารที่

ชัดเจน และมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน การศึกษาครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาของป้ายคติธรรมคำสอนบนต้นไม้ในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อทำความเข้าใจภาษาที่ใช้ในการสื่อสารหลักธรรมในพื้นที่จริง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ของวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งไม่เพียงจะช่วยให้เข้าใจกลวิธีการใช้ภาษาที่ปรากฏบนป้ายคติธรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นบทบาทของภาษาในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่มีส่วนในการหล่อหลอมความคิดและจิตใจของคนในชุมชน อีกทั้งยังช่วยให้เห็นการปรับเปลี่ยนกลวิธีการใช้ภาษาสื่อสารธรรมะ อันเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสื่อสารธรรมะร่วมสมัยให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยในยุคดิจิทัล

การตรวจเอกสาร

ผู้วิจัยใช้แนวคิดกลวิธีการใช้ภาษาของชลธิชา (2539) ซึ่งจำแนกการวิเคราะห์ภาษาออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับคำ (Lexical Analysis) ศึกษาการเลือกสรรถ้อยคำ ที่มาของคำ (บาลี/ไทย/คำยืม) และการใช้คำย่อแบบหัวใจคาถา

2. ระดับประโยค (Syntactic Analysis) วิเคราะห์โครงสร้างประโยคขนาน ประโยคเงื่อนไข และประโยคสั้นกระชับที่มุ่งเน้นการสื่อเจตนา

3. ระดับโวหารและภาพพจน์ (Stylistic Analysis) ศึกษาศิลปะการใช้ภาษา การสร้างเสียงสัมผัส และความเปรียบเปรย

จากแนวคิด ทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ของวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Field Research) ที่มุ่งศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ของวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการใช้ภาษาและกลวิธีทางภาษาในการถ่ายทอดหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือหลัก 2 ประเภท ได้แก่

1. เครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนาม คือ แบบบันทึกข้อมูลสำหรับจดรายละเอียดและคัดลอกข้อความจากป้ายคติธรรม พร้อมอุปกรณ์บันทึกภาพเพื่อใช้เป็นหลักฐานอ้างอิง

2. เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล คือ ตารางวิเคราะห์ลักษณะภาษาที่จัดทำขึ้นตามกรอบแนวคิดกลวิธีการใช้ภาษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากวัดในจังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 20 อำเภอ อำเภอละ 1 วัด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกณฑ์การคัดเลือกคือ วัดต้องมีป้ายคติธรรมบนต้นไม้อย่างน้อย 50 ป้าย และเป็นวัดที่มีระบบการเผยแผ่พุทธธรรมและภูมิปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดพื้นที่สื่อสารข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน และมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน หากอำเภอใดไม่มีวัดที่ตรงตามเกณฑ์จะเลือกวัดอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง

แทน การเก็บข้อมูลดำเนินการระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม ถึง 1 พฤศจิกายน 2567 รวมป้ายคติธรรมทั้งสิ้น 1,258 ป้าย ทั้งนี้ได้ตรวจทานการถอดความซ้ำเพื่อความถูกต้องและความเชื่อถือของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากป้ายคติธรรมโดยใช้กรอบแนวคิดกลวิธีการใช้ภาษา การใช้ถ้อยคำ การใช้ประโยค การใช้สำนวน การใช้ภาพพจน์ เพื่อจำแนกกลวิธีการใช้ภาษาที่ปรากฏ จากนั้นจัดหมวดหมู่ตามลักษณะและหน้าที่ทางการสื่อสาร เช่น การใช้เสียงสัมผัส การใช้ความเปรียบ การใช้คำและการใช้ประโยค

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ประเภทเนื้อหาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ของวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการเก็บข้อมูลป้ายคติธรรมบนต้นไม้จำนวน 1,258 ป้าย ในวัด 20 แห่งของจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าสามารถจำแนกประเภทเนื้อหาของป้ายได้ 3 ประเภทหลัก ได้แก่

1. เนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนสุภาษิต

จากการศึกษาเนื้อหาป้ายเกี่ยวกับพุทธศาสนสุภาษิต พบว่า ป้ายประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นข้อความจากพระไตรปิฎกหรือคำสอนที่มีลักษณะเป็นหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนา มักปรากฏเป็นประโยคบาลีสั้น ๆ พร้อมคำแปล เช่น “อัปปมาทา นะ สัมปาเทถะ” (จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม) ข้อความลักษณะนี้มีจุดเด่นด้านถ้อยคำที่กระชับ และเน้นความศักดิ์สิทธิ์ของหลักธรรม โดยใช้คำบาลีเพื่อสร้างบรรยากาศทางศาสนาและเสริมคุณค่าทางจิตวิญญาณแก่ผู้พบเห็น

2. เนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรมจากครูบาอาจารย์

จากการศึกษาเนื้อหาป้ายเกี่ยวกับคติธรรมจากครูบาอาจารย์ พบว่า เป็นข้อความที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ชีวิตจากพระเถระหรือพระนักเทศน์ที่เป็นที่เคารพ เช่น “สัตว์อื่นปรุงแต่งใจให้เป็นบ้าไม่ได้ แต่มนุษย์ปรุงแต่งจิตใจ จนกระทั่งกลายเป็นบ้าไปแล้วก็มี” (พุทธทาสภิกขุ) หรือ “ความเพียรชนะโชคชะตาความเพียรของมนุษย์เทวดาก็กีดกันไม่ได้” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ลักษณะเด่น คือ การย่อยเนื้อหาธรรมะที่เข้าใจยากให้เป็นคำที่เรียบง่ายและมักใช้อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบกับธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและจดจำได้ง่าย

3. เนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรมทั่วไป

จากการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรมทั่วไป พบว่า เป็นข้อความที่ไม่ระบุผู้แต่ง มีเนื้อหากล่าวถึงคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความกตัญญู ความเพียร หรือความซื่อสัตย์ เช่น “ล้มก็แค่ลุก ไม่มีความสุขก็แค่ยิ้ม” และ “อย่าทำชั่วเพราะคิดว่าไม่มีใครเห็น” มักใช้ถ้อยคำคล้องจองเพื่อเพิ่มความจำง่าย และเข้าถึงผู้คนทุกเพศทุกวัย

จากการจำแนกประเภทเนื้อหาของป้ายคติธรรม กล่าวได้ว่า การสื่อสารธรรมะผ่านป้ายคติธรรมเป็นการบูรณาการเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งความศักดิ์สิทธิ์และภูมิปัญญา โดยใช้กลวิธีการปรับระดับภาษาจากคำบาลีสู่ถ้อยคำคล้องจองที่สั้นกระชับและเป็นรูปธรรม เพื่อตอบสนองศรัทธาที่หลากหลายและทำหน้าที่ช่วยเตือนสติพร้อมหล่อหลอมจริยธรรมให้เข้าถึงวิถีชีวิตจริงของคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลวิธีทางภาษาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ในวัด จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ลักษณะภาษาของป้ายคติธรรมคำสอนพบว่า ป้ายเหล่านี้มีกลวิธีการใช้ภาษาอย่างหลากหลาย สามารถจัดจำแนกได้ 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. การใช้เสียงสัมผัส

เป็นกลวิธีที่เน้นความไพเราะและการช่วยจำ ผ่านการใช้ “คำคล้องจอง คำซ้ำ และคำซ้อน” เพื่อให้เกิดจังหวะลื่นไหลและความรื่นหู ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 3

“เสริมบุญอย่าให้*หมด* ส่วนบาปก็*ลด*อย่าให้เพิ่ม”

(ค18, 15 สิงหาคม 2567)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 3 ผู้วิจัยพบว่า ปรากฏการสัมผัสสระระหว่างวรรค เช่น “หมด–ลด” ซึ่งช่วยสร้างจังหวะคล้องจองและทำให้ข้อความจดจำได้ง่าย

ตัวอย่างที่ 4

“โชคอยู่ที่การแสวง*หา วาสนา*อยู่ที่การกระทำ”

(ฎ3, 8 กันยายน 2567)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 4 ผู้วิจัยพบว่าเป็นการสัมผัสสระเชื่อมโยงส่วนประธานของประโยคที่สองเข้ากับส่วนขยายของประโยคแรก และใช้โครงสร้างประโยคแบบขนาน เพื่อสร้างความเป็นคู่เทียบที่สมบูรณ์

2. การใช้ความเปรียบ

เป็นกลวิธีที่มุ่งสร้างภาพทางจิตผ่านการใช้สำนวน สุภาษิต และอุปลักษณ์ เพื่อถ่ายทอดหลักธรรมที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมเข้าใจง่าย เช่น

ตัวอย่างที่ 5

“การให้อภัย คือการ*ดับไฟ*ในใจเรา ส่วนใครจะสำนึกผิดหรือไม่ ก็ปล่อยไปตามบุญกรรมของเขา”

(ถ63, 18 ตุลาคม 2567)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 5 ผู้วิจัยพบเป็นการแสดงการใช้อุปลักษณ์ “ดับไฟ” เพื่อเปรียบเทียบการระงับโทสะกับการดับไฟในใจ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนนามธรรมให้กลายเป็นภาพที่มองเห็นได้

ตัวอย่างที่ 6

“อย่าทำตนเหมือน*คางคกขึ้นวอ* เหมือน*แมลงปอใส่ตุ้งติ้ง*”

(ฐ14, 8 กันยายน 2567)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 6 ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้สำนวนเปรียบเปรยเชิงขบขันเพื่อสื่อถึงพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับสถานภาพตนเอง

กลวิธีในกลุ่มนี้เน้นการสื่อความหมายผ่านภาพพจน์ ช่วยให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ร่วมและจดจำหลักธรรมได้ดียิ่งขึ้น ขณะเดียวกันยังสะท้อนภูมิปัญญาเชิงวรรณศิลป์ของชาวบ้านที่นำมาประยุกต์ใช้ในสื่อธรรมะร่วมสมัย

3. การใช้คำและการใช้ประโยค

เป็นกลวิธีที่สะท้อนพลวัตของภาษาในสังคมพุทธ โดยผสมผสานคำบาลี ภาษาไทย และภาษาอังกฤษเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความขลังและความทันสมัย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 7

"ชีวิตคนเรามี *Deadline* (ความตาย) กันทุกคน"

(ข3, 1 พฤศจิกายน 2567)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 7 ผู้วิจัยพบว่าเป็นการยืมคำภาษาอังกฤษมาใช้ในเชิงอุปมา สื่อถึงความไม่เที่ยงของชีวิตในภาษาที่ร่วมสมัย

ตัวอย่างที่ 8

"การฟังเป็น*เหตุ*ให้*ปัญญา*เพิ่มพูน"

(จ11, 19 ตุลาคม 2567)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 8 ผู้วิจัยพบลักษณะการยืมคำศัพท์ทางธรรม ได้แก่คำว่า "เหตุ" และ "ปัญญา" ซึ่งถูกนำมาใช้ในฐานะคำหลักของประโยค ซึ่งประโยคนี้เป็นการถอดความจากพุทธศาสนสุภาษิตบทว่า "สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ" (ฟังด้วยดีปัญญาย่อมเกิด) นอกจากนี้ยังพบการใช้ประโยคคำสั่งหรือประโยคเงื่อนไขที่สั้น กระชับ และชัดเจน เช่น

ตัวอย่างที่ 9

"หยุดคิดปรุงแต่ง จิตจะสงบเอง"

(จ2, 11 ตุลาคม 2567)

ตัวอย่างที่ 10

"ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น"

(ง29, 23 กันยายน 2567)

รวมถึงการใช้อักษรย่อแบบ "หัวใจคาถา" เช่น "อุ อา กะ สะ" (หัวใจเศรษฐี) และ "ทุ สะ นิ มะ" (หัวใจอริยสัจ 4) เพื่อเป็นรหัสช่วยจำหลักธรรมสำคัญ

กลวิธีบูรณาการนี้แสดงให้เห็นการประสานระหว่างความเป็นศาสนากับความร่วมสมัยของภาษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้หลักธรรมเข้าถึงผู้คนยุคใหม่ได้ง่ายขึ้น และคงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาในขณะเดียวกัน

จากผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการใช้ภาษาบนป้ายคติธรรมในจังหวัดร้อยเอ็ดสะท้อนถึงพลวัตการปรับตัวของสื่อทางศาสนา โดยอาศัยเสียงสัมผัสและความเปรียบ เป็นเครื่องมือหลักในการดึงความสนใจ ขณะที่การคัดสรรประเภทเนื้อหาและการบูรณาการคำ ช่วยลดระยะห่างระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ของหลักธรรมกับวิถีชีวิตร่วมสมัย ป้ายเหล่านี้จึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงการแจ้งข้อมูล แต่เป็นเครื่องมือเตือนสติทางสังคมผ่านถ้อยคำที่สั้น กระชับ และตรงประเด็น ซึ่งสามารถเข้าถึงใจและกระตุ้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

ผลการวิจัยพบว่าการศึกษา "กลวิธีการใช้ภาษาของป้ายคติธรรมบนต้นไม้ในจังหวัดร้อยเอ็ด" พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาที่โดดเด่นเพื่อเปลี่ยนหลักธรรมที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่จดจำง่าย โดยสรุปประเด็นสำคัญได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. กลวิธีการใช้เสียงสัมผัสเพื่อการจดจำ พบการเลือกใช้ถ้อยคำที่มีการสัมผัสสระและสัมผัสอักษรอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้ "คำคล้องจอง" ในลักษณะประโยคขนาน สอดคล้องกับแนวคิดของช่อฟ้า (2553) ที่พบว่าคำสัมผัสมีส่วนช่วยให้การสื่อสารธรรมะจดจำได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ผู้ที่เดินผ่านไปมาสามารถอ่านและจดจำเนื้อหาได้ในเวลาอันสั้น

2. กลวิธีการใช้ความเปรียบและภาพพจน์ มีการใช้ “อุปลักษณ์” (Metaphor) และ “อุปมา” (Simile) เป็นเครื่องมือหลักในการอธิบายหลักธรรม สอดคล้องกับงานของปวรรัตน์ (2560) ที่ชี้ว่าการใช้ความเปรียบและโวหารภาพพจน์ช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจหลักธรรมเชิงนามธรรมได้เร็วขึ้นและนำไปสู่การปฏิบัติจริง กลวิธีนี้ช่วยให้ผู้รับสารเห็นภาพและเข้าใจผลกระทบของพฤติกรรมทางจริยธรรมได้ชัดเจนกว่าการใช้คำนิยามทางธรรมแบบตรงไปตรงมา

3. การใช้คำและการใช้ประโยค พบการผสมผสานระดับภาษาอย่างหลากหลาย ตั้งแต่การใช้คำบาลีเพื่อคงความศักดิ์สิทธิ์ การใช้คำพื้นฐานที่เข้าใจง่าย ไปจนถึงการหยิบยกคำยืมมาใช้สื่อความหมายทางธรรม ซึ่งสะท้อนแนวคิดของอมรา (2548) ว่าภาษาในสังคมมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยและสถานการณ์การใช้ กลวิธีนี้ช่วยลดความซับซ้อนของโครงสร้างประโยค โดยเน้นการใช้ประโยคสั้น กระชับ หรือการใช้ “หัวใจคาถา” เพื่อเป็นรหัสช่วยจำ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การสร้างสรรค์สื่อเผยแผ่ธรรมะ ควรนำกลวิธีการใช้ “เสียงสัมผัส” และ “ประโยคขนาน” ไปใช้ในการออกแบบข้อความธรรมะบนสื่อรูปแบบอื่น เช่น สื่อสังคมออนไลน์ หรือแผ่นพับประชาสัมพันธ์ เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายจดจำหลักธรรมได้ง่ายและรวดเร็วในยุคที่การรับสารมีความเร่งด่วน

2. การสื่อสารผ่านภาพพจน์ ควรเลือกใช้กลวิธี “ความเปรียบ” หรือ “อุปลักษณ์” ที่หยิบยกรูปธรรมจากสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตจริงของชุมชนมาเป็นตัวตั้ง เพื่อลดช่องว่างความเข้าใจระหว่างตัวบททางศาสนากับผู้รับสาร ทำให้หลักธรรมไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงในตำราแต่สามารถเห็นภาพและนำไปปฏิบัติได้จริง

3. การปรับระดับภาษาให้ร่วมสมัย สามารถใช้กลวิธีการ “คัดสรรคำ” ที่ผสมผสานระหว่างคำบาลีและคำร่วมสมัย เพื่อรักษาทั้งความศักดิ์สิทธิ์ของหลักธรรมและความเป็นกันเองของภาษา ซึ่งจะช่วยให้เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ดีขึ้นโดยไม่เสียอรรถรสทางธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาพลวัตของคำยืมและระดับภาษา ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ “คำยืมต่างประเทศ” และ “ภาษาปาก” ในป้ายคติธรรมระหว่างวัดในบริบทเมืองและบริบทชนบท เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระดับภาษาและอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการสื่อสารทางศาสนา

2. การวิเคราะห์เจตนาทางภาษาผ่านโครงสร้างประโยค ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับ “เจตนาทางภาษา” ที่ปรากฏในป้ายคติธรรม เช่น การเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่างกลวิธีการใช้ “ประโยคคำสั่ง” กับ “ประโยคเงื่อนไข” ว่ารูปแบบใดมีผลต่อการโน้มน้าวใจหรือฉุกคิดของผู้รับสารในปัจจุบันได้มากกว่ากัน

3. การศึกษาประสิทธิผลของการจำเชิงภาษาศาสตร์ ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเพื่อทดสอบว่า “จังหวะของเสียงสัมผัส” และ “ความยาวของประโยค” ในป้ายคติธรรม มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการจดจำเนื้อหาธรรมะของผู้รับสารในระยะยาวอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการเขียนข้อความเตือนสติที่มีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาและความเมตตาอย่างยิ่งจาก ผศ.ดร.ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา แนะนำแนวทาง ตลอดจนตรวจสอบและ

แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของงานวิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง นับเป็นพระคุณอย่างสูงที่ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ของวัดในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดทุกแห่ง ที่เมตตาอนุญาตและอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาพถ่ายป้ายคติธรรมคำสอนบนต้นไม้ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ให้การสนับสนุนการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการ อันเป็นส่วนสำคัญในการเผยแพร่องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาพระคุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่เป็นแรงผลักดันสำคัญให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ต้นโพธิ์. (2555). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาและแนวคิดในงานประพันธ์ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยตโต)*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์]. ฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS.

กาญจนา ปราบปัญจะ. (2553). *การศึกษาลีลาการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนของ ว.วชิรเมธี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. ฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS.

เครือรัตน์ เรืองแก้ว. (2547). *คำคล้องจอง* (พิมพ์ครั้งที่ 13). ไทยวัฒนาพานิช.

จีรวรรณ ชีนะโชติ. (2527). *การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกรรมในพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. ฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS.

ชลธิชา บำรุงรักษ์. (2539). *การวิเคราะห์ภาษาระดับตัวบท: แนวทางและตัวอย่างการประยุกต์ใช้*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธงชัย เมืองจันทร์. (2559). *คติธรรมไทยกูยจากประเพณีการไหว้พระธาตุเมืองจันทร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. ฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS.

ปวรรัตน์ แดงไฟ. (2560). *หลักธรรมและกลวิธีการใช้ภาษาในคอลัมน์ "จุดไฟไนใจคน" ของหลวงพี่น้ำฝน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่]. ฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS.

ปัญญา นามสง่า. (2561). วิเคราะห์แนวคิดและวิถีปฏิบัติปรัชญาไทยตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, *3*(1), 46–56.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พุทธธรรม ฉบับขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 15). บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). *ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Quality of life of income-based university employees at Kasetsart University

ฉัตรพร วิชิตนาค

Chatporn Wichitnak

สำนักงานเลขานุการ คณะเทคนิคการสัตวแพทย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Office of the Secretariat, Faculty of Veterinary Technology, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: ffiscpw@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และคุณภาพชีวิต และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม กับคุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างคือพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จำนวน 353 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา การทดสอบสมมติฐานใช้สถิติสหสัมพันธ์เพียร์สันและไคสแควร์ และการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 39.21 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอายุงานเฉลี่ย 9.85 ปี มีรายได้เฉลี่ย 23,569.03 บาทต่อเดือน และรายจ่ายเฉลี่ย 18,053.14 บาทต่อเดือน ปัจจัยทางสังคมอยู่ในระดับดี โดยความสัมพันธ์ในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ปัจจัยทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 3.85) ผลการวิเคราะห์ชี้ว่าปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ คุณภาพชีวิต, พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Abstract

The study entitled “Quality of Life of Income-Based University Employees at Kasetsart University” aims to examine personal, economic, and social factors, as well as the overall quality of life of income-based university employees at Kasetsart University, and to analyze the relationships between these factors and their quality of life. The sample consisted of 353 income-based university employees at the Bangkhen Campus, selected through simple random sampling. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, while hypothesis testing employed Pearson’s correlation coefficient and the chi-square test. The reliability of the questionnaire was assessed using Cronbach’s alpha coefficient. The results revealed that the majority of respondents were female, with an average age of 39.21 years, holding a bachelor’s degree, and having an average length of service of 9.85 years. The average monthly income was 23,569.03 Baht, while the average monthly expenditure was 18,053.14 baht. Social factors were at a good level, with family relationships showing the highest mean score. Economic factors were at a moderate level. Overall quality of life was rated as good (mean = 3.85). The analysis indicated that personal, economic, and social factors were significantly related to quality of life at the statistical significance level.

Keywords: income-based university employees at Kasetsart University, quality of life

บทนำ

การพัฒนาประเทศในระยะแรกมุ่งเน้นการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของแนวคิดการพัฒนาจากประเทศตะวันตก โดยใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเป็นเครื่องมือหลักในการชี้วัดความก้าวหน้า ซึ่งสามารถสะท้อนการขยายตัวหรือการหดตัวทางเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดดังกล่าวไม่สามารถสะท้อนถึงสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของประชาชน และไม่ครอบคลุมถึงมิติทางสังคมและคุณภาพชีวิต ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงและผลประโยชน์จากการพัฒนาไม่กระจายสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง ต่อมาแนวคิดการพัฒนาได้เปลี่ยนแปลงไป โดยตระหนักว่าการพัฒนาที่แท้จริงมิได้หมายถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุล รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การเข้าถึงบริการพื้นฐาน และเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับวัฒนธรรมการเกื้อกูลของสังคมไทย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของฐานรากทางสังคมให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการส่งต่อทรัพยากรที่ดีสู่คนรุ่นต่อไป ในระดับองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจึงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในฐานะสถาบันการศึกษาและวิจัยชั้นนำของประเทศ มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิต สร้างองค์ความรู้ ให้บริการทางวิชาการ และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนควบคู่กับการดูแลคุณภาพชีวิตของบุคลากร โดยได้ดำเนินนโยบายและโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม อาทิ การพัฒนาที่พักสวัสดิการ การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค การยกระดับบริการด้านสุขภาพ และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยตระหนักว่าบุคลากรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสูงสุด หากบุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ย่อมเป็นแรงจูงใจสำคัญในการทำงาน และช่วยผลักดันให้มหาวิทยาลัยบรรลุตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บุคลากรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัยเปลี่ยนสถานภาพ พนักงานมหาวิทยาลัยเงินงบประมาณ พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ และลูกจ้างประจำ โดยในปัจจุบันมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ปรับเปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยมีความอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการมากขึ้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อาจส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากร โดยเฉพาะด้านความมั่นคงในการทำงาน สิทธิประโยชน์ และความก้าวหน้าในอาชีพ โดยเฉพาะพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการสนับสนุนภารกิจของหน่วยงานให้บรรลุตามนโยบายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ย่อมได้รับผลกระทบ รวมถึงความก้าวหน้าในการทำงานและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับแตกต่างจากพนักงานมหาวิทยาลัยเงินงบประมาณเป็นอย่างมาก เช่น อัตราเงินเดือนที่มีฐานของเงินเดือนที่แตกต่างกัน สิทธิค่ารักษาพยาบาลของบุคคลในครอบครัวที่แตกต่างกัน สิทธิค่าเล่าเรียนบุตรที่พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ไม่สามารถเบิกจ่ายได้ แต่พนักงานมหาวิทยาลัยเงินงบประมาณสามารถเบิกจ่ายได้ การได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้จะไม่ได้รับเช่นเดียวกับพนักงานมหาวิทยาลัยเงินงบประมาณ โดยพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ส่วนใหญ่ทำงานมาเป็นเวลานานหลายปี และยังไม่ได้รับการบรรจุเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยเงินงบประมาณ ก็คงทำหน้าที่ภายในหน่วยงานให้ขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการทำงานต้องทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ตลอดจนเวลาให้กับงาน ประกอบกับปัจจุบันค่าครองชีพทางเศรษฐกิจในการดำรงชีวิตสูงขึ้น เป็น

เหตุให้บางครั้งเกิดความไม่สมดุลในชีวิตทั้งด้านครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้น อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ ตลอดจนสมาชิกในครอบครัว

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และศึกษาคุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ครอบครัว การพักผ่อนหย่อนใจ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมกับคุณภาพชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนระดับคุณภาพชีวิตที่แท้จริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยในการนำไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบาย วางแผน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ให้เหมาะสม อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินภารกิจของมหาวิทยาลัยต่อไป

การตรวจเอกสาร

ปัจจุบันการให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพชีวิต” เป็นเรื่องที่นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายในแต่ละกลุ่มแตกต่างกันตามรูปแบบ เชิงวิชาการที่เกี่ยวข้อง และเป็นนามธรรมอยู่มาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาเสนอพอสังเขป ดังนี้

ปราชญา (2545) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต หมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพ มีความเป็นอยู่ที่ดี เป็นชีวิตที่พึ่งตนเองได้ และสามารถอยู่รวมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2556) ได้อธิบายความหมายของคุณภาพชีวิต คือ ลักษณะความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลที่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียงและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพของแต่ละบุคคลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด เศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือครอบครัว เป็นบุคคลที่รู้จักตนเอง เผื่อแผ่ผู้อื่น มองโลกในแง่ดีมีความเชื่อ มีสัมพันธภาพที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2565) กล่าวถึงคุณภาพชีวิตดี หมายถึง การมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี มีปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ที่เหมาะสมและเพียงพอ อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัยมีความเสี่ยงน้อย มีความสามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาตนเองและสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข รวมทั้งความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตนเอง

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565) กำหนดคำนิยามของคุณภาพชีวิตไว้ว่า การมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย และจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี

World Health Organization (1998) ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้หรือความเข้าใจของปัจเจกบุคคลที่มีต่อสถานภาพชีวิตของตนเอง ตามบริบทของวัฒนธรรมและค่านิยมที่ใช้ชีวิตอยู่ และสัมพันธ์กับเป้าประสงค์ ความคาดหวัง มาตรฐาน และความกังวลสนใจที่มีต่อสิ่งต่างๆ คุณภาพชีวิตเป็นมโนมติที่ขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ทางสังคม ความเชื่อส่วนบุคคล และสัมพันธภาพที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

จากความหมายของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน สามารถสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตหมายถึง ความเป็นอยู่ที่มีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ มีความพร้อมในการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยสอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ซึ่งผู้วิจัยนำมาเสนอพอสังเขป ดังนี้

กระทรวงสาธารณสุข (2552) ได้กำหนดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของประชาชนตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) 8 หมวด ได้แก่ สุขภาพดี จิตดี มีที่อยู่อาศัย ศึกษาอย่างทั่วถึง ครอบครัวอบอุ่น มีรายได้เพียงพอ การมีส่วนร่วมใน

การพัฒนาคุณธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้น แม้องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตจะมีความหลากหลายและล้วนมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านครอบครัว ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดัง Figure 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

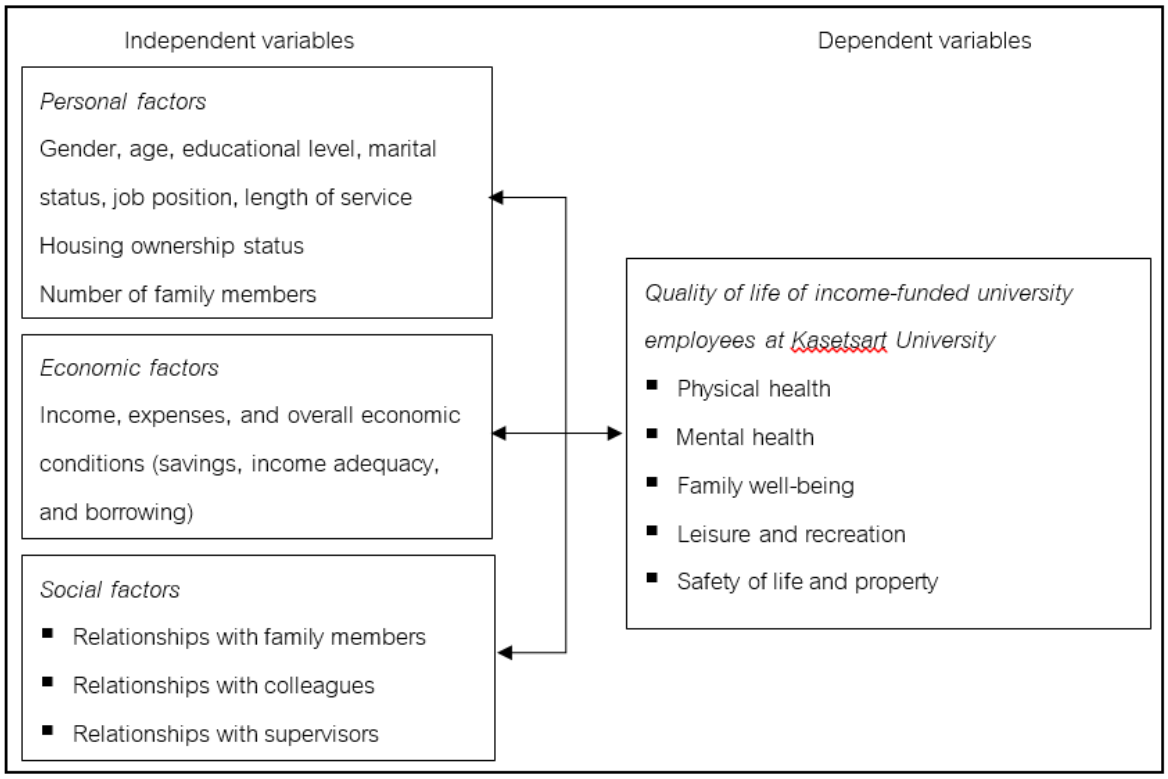

Figure 1 Conceptual framework of the research

วิธีการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน จำนวน 3,007 คน (กองทรัพยากรมนุษย์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2567)

ขนาดตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

1. คำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร โดยใช้หลักการคำนวณสูตรของ Yamane (1973)

2. คำนวณหาสัดส่วนของจำนวนตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยในแต่ละหน่วยงาน โดยใช้สูตร (Equation (1)) ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละหน่วยงาน} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่าง} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละหน่วยงาน}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \quad (1)$$

3. การสุ่มตัวอย่างง่าย จากรายชื่อของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ในแต่ละหน่วยงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถาม 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมและคุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (กรมสุขภาพจิต, 2559)

การวัดตัวแปร

ผู้วิจัยวัดตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

1. สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การมีเงินออม ความพอเพียงของรายได้ การกู้ยืมเงิน
2. ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา
3. คุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านครอบครัว ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน โดยนำแบบสอบถามไปแจกให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง และส่งแบบสอบถามผ่านไปคณะต่างๆ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2568

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-square Test) และทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และกำหนดให้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด ตามหลักการของ Yamane (1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 353 คน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้ผลการวิจัยดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล

1. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 76.2 เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 23.8 มีอายุเฉลี่ย 39.21 ปี มีอายุต่ำสุด 20 ปี
2. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 72 รองลงไปจบการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 16 จบประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คิดเป็นร้อยละ 4.8 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 2.8 จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คิดเป็นร้อยละ 1.9 และจบระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เพียงร้อยละ 0.6

3. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ส่วนใหญ่สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 62 รองลงไปเป็นสมรสอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 30 หย่าร้าง/หม้าย คิดเป็นร้อยละ 6 และสมรสแยกกันอยู่ เพียงร้อยละ 2

4. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีตำแหน่งหน้าที่กลุ่มอำนวยการและเชี่ยวชาญเฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 75 กลุ่มบริการ คิดเป็นร้อยละ 13 กลุ่มบริการพื้นฐานหรือกลุ่มงานช่าง คิดเป็นร้อยละ 6 ส่วนกลุ่มบริหาร คิดเป็นร้อยละ 4 และกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 1

5. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีอายุงานเฉลี่ย 9.85 ปี มีอายุงานต่ำสุด 3 เดือน สูงสุด 37.7 ปี

6. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 58.6 รองลงไปเช่าบ้าน คิดเป็นร้อยละ 27.2 ที่อยู่อาศัยเป็นของผู้อื่นให้อยู่อาศัยฟรี คิดเป็นร้อยละ 12.2 และอาศัยอยู่ในบ้านพักของทางราชการเพียงร้อยละ 2

7. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3.25 ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 10 คน

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

1. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีรายได้เฉลี่ย 23,569.03 บาทต่อเดือน มีรายได้ต่ำสุด 6,000 บาทต่อเดือน สูงสุด 62,800 บาทต่อเดือน

2. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีรายจ่ายเฉลี่ย 18,053.14 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายต่ำสุด 1,200 บาทต่อเดือน สูงสุด 100,000 บาทต่อเดือน

3. พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคะแนนสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.04 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 0 คะแนน สูงสุด 6 คะแนน มีเงินเหลือออมเก็บบางเดือน คิดเป็นร้อยละ 40.8 ไม่มีเงินเหลือออมเก็บในแต่ละเดือน คิดเป็นร้อยละ 31.7 และมีเงินเหลือออมเก็บทุกเดือน คิดเป็นร้อยละ 40.8 มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 70.3 และไม่มีหนี้สินเพียงร้อยละ 39.7 ไม่เคยกู้ยืมจากผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 64.3 กู้ยืมเงินจากผู้อื่นเป็นครั้งคราว คิดเป็นร้อยละ 30.9 และกู้ยืมเงินจากผู้อื่นเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 4.8 มีรายได้ไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 34.8 เพียงพอเหลือเก็บบ้าง คิดเป็นร้อยละ 34.6 และใช้พอดีทุกเดือน คิดเป็นร้อยละ 30.6

ปัจจัยทางสังคม

1. ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 41.78 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 13 คะแนน สูงสุด 58 คะแนน

2. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 47.97 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 17 คะแนน สูงสุด 60 คะแนน

3. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาอยู่ในระดับดีโดยมีคะแนนเฉลี่ย 47.97 มีคะแนนต่ำสุด 17 คะแนน สูงสุด 60 คะแนน

คุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้

1. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 18.27 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 7 คะแนน สูงสุด 29 คะแนน เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.6 อยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 17.8 และอยู่ในระดับดี ร้อยละ 15.6

2. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิต

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 41.61 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 17 คะแนน สูงสุด 50 คะแนน เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พนักงานเงินรายได้ มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 77.6 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 19.3 และอยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 3.1

3. คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 49.68 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 12 คะแนน สูงสุด 60 คะแนน เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 78.2 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 20.7 และอยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 1.1

4. คุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 43.49 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 17 คะแนน สูงสุด 60 คะแนน เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.6 อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 46.5 และอยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 5.9

5. คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 29.76 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 17 คะแนน สูงสุด 29.76 คะแนน เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 85.3 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 14.7 และอยู่ในระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 0.0

6. คุณภาพชีวิตในภาพรวม

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้มีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 182.79 คะแนน มีคะแนนต่ำสุด 114 คะแนน สูงสุด 234 คะแนน มีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 69.7 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 30.3 และอยู่ในระดับไม่ดี 0

7. สรุปคุณภาพชีวิตของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.26) ด้านสุขภาพจิต อยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.15) ด้านครอบครัว อยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.14) ส่วนคุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจและด้านสุขภาพกาย อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.62 และ 3.06) ตามลำดับ และคุณภาพชีวิตในภาพรวม อยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 3.85)

การทดสอบสมมติฐาน

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคุณภาพชีวิตในภาพรวมที่ระดับ .05 ได้แก่ สถานภาพการสมรส (χ^2 = 8.748, p = .013) สถานะการครอบครองที่อยู่อาศัย (χ^2 = 7.628, p = .006) และปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคุณภาพชีวิตในภาพรวมที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ (p = .9) ระดับการศึกษา (p=0.253) ตำแหน่งหน้าที่ (p = .240) อายุ (p = .385) อายุงาน (p = .137) และจำนวนสมาชิกในครอบครัว (p = .931)

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคุณภาพชีวิตในภาพรวมที่ระดับ .05 ได้แก่ รายได้ (p=0.021) และสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ (การมีเงินออม ความเพียงพอของรายได้ การกู้ยืมเงิน) (p = .001) และปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคุณภาพชีวิตในภาพรวมที่ระดับ .05 ได้แก่ รายจ่าย (p = .378)

3. ปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคุณภาพชีวิตในภาพรวมที่ระดับ .01 ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว (p = .000) เพื่อนร่วมงาน (p = .000) และผู้บังคับบัญชา (p = .001)

วิจารณ์ผลการวิจัย

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 39.21 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง และมีภาระหนี้สินสูงถึงร้อยละ 70.3 มีปัญหารายได้ไม่เพียงพอ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา อยู่ในระดับดี คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย การพักผ่อนหย่อนใจ อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิต ครอบครัว และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อยู่ในระดับดี โดยมีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 3.85) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพนักงานเงินรายได้มีสุขภาพจิตที่ดีอาจเนื่องจากการมีสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แต่ด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ไม่ดี ทำให้พนักงานเงินรายได้ไม่มีการดูแลสุขภาพตนเองและไม่มีกำลังทรัพย์ในการไปพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การเดินห้างสรรพสินค้า การรับประทานอาหารนอกบ้าน การเล่นกีฬา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงควรมีสวัสดิการที่ช่วยเพิ่มรายได้ และลดค่าใช้จ่าย ในด้านต่างๆ เช่น มีสวัสดิการที่พักอาศัย การตรวจสุขภาพประจำปี เพิ่มพื้นที่สำหรับออกกำลังกาย การสนับสนุนทุนการศึกษาบุตร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตของกลุ่มวัยทำงานในชุมชนเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช (นอรีนี และหทัยรัตน์, 2563).

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีภาระค่าใช้จ่ายและการกู้ยืมเงินในสัดส่วนสูง ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นอยู่ที่ยังไม่เพียงพอ ดังนั้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ควรพิจารณาจัดสวัสดิการเพื่อบรรเทาภาระดังกล่าว เช่น การส่งเสริมอาชีพเสริมหรือการจัดหางานพิเศษให้สอดคล้องกับทักษะ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ และการสนับสนุนด้านที่พักอาศัย นอกจากนี้ แม้ว่าความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานจะอยู่ในระดับดี แต่ควรส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในหน่วยงาน เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือ ความช่วยเหลือเกื้อกูล และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ให้บรรลุผลมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย.* https://dmh.go.th/test/whoqol/

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2565). *ทำอย่างไรให้ คุณภาพชีวิตดี.* https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2486

กองทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.(2567).*จำนวนพนักงานมหาวิทยาลัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.* กองทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นอรีนี ตะหวา และหทัยรัตน์ ตัลยารักษ์. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มวัยทำงานในชุมชนเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, *32*(1), 31–42.

ปราชญา กล้าผจัญ. (2545). *คุณภาพชีวิตของมนุษย์นักบริหารกับการออกกำลังกาย*. ข้าวฟ่าง.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2556). *คุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข*. (นน. 15–16). โรงพิมพ์ธรรมดาเพลส จำกัด กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. ราชกิจจานุเบกษา.

World Health Organization. (1998). *Health promotion glossary*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HPR-HEP-98.1.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed). Harper & Row publication.

สาขาศึกษาศาสตร์

(Subject: Education)

ภาคโปสเตอร์

(Poster Presentation)

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ (นานาชาติ) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง

Factors influencing undergraduate students' decisions to enroll in the Bachelor of Science Program in Biomedical Science (International Program), Faculty of Science, at a Public University

ปรารถนา เทศสมบูรณ์*, นาถธิดา เทียนประเสริฐ, สุชาวดี แขกดำ, แพรวรุ่ง ซังยัง
Prattana Thetsomboon*, Narttida Tienprasert, Suchawadee Kaekdam, Praewrung Sungyung
ภาควิชาพยาธิชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10400
Department of Pathobiology, Faculty of Science, Mahidol University, Bangkok 10400, Thailand
*Corresponding author. E-mail address: prattana.pan@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน จำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีแนวโน้มลดลง ขณะที่หลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันด้านการสรรหานักศึกษาสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยการตัดสินใจเข้าศึกษาในบริบทของหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์และสาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ยังมีจำนวนจำกัด การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ (นานาชาติ) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง รวมถึงพิจารณาความแตกต่างของข้อมูลส่วนบุคคล และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือนักศึกษาปีการศึกษา 2567 จำนวน 249 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 153 คน ได้จากการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาสัญชาติไทย (88.20%) สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาล (57.20%) และผ่านการคัดเลือกด้วยระบบ TCAS (64.10%) ช่องทางการสื่อสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษามากที่สุดคือเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยและหลักสูตร (4.15±1.04) นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษามากที่สุด และพบว่าช่องทางการสื่อสารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 05 (r = .642) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการช่องทางการสื่อสารร่วมกับการสื่อสารคุณค่าของสถาบันและหลักสูตรมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้เรียน และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงหลักฐานในการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารและการบริหารหลักสูตรนานาชาติในอนาคต

คำสำคัญ: การตัดสินใจเข้าศึกษา, นักศึกษา, วิทยาศาสตรบัณฑิต, วิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์

Abstract

In recent years, the number of students pursuing higher education has declined, while the number of international programs has increased, resulting in intensified competition in student recruitment. However, empirical studies examining decision-making factors in international programs in Thailand, particularly in science-related fields and biomedical science programs, remain limited. This study aimed to investigate factors influencing students' decisions to enroll in the Bachelor of Science in Biomedical Science (International Program), Faculty of Science, at a public university, including differences in personal characteristics and relationships among relevant factors. This quantitative study involved a population of 249 undergraduate students in the academic year 2024, with a sample of 153 students selected through accidental sampling. Data were collected using a questionnaire and analyzed using descriptive and inferential statistics. The results showed that most respondents were Thai students (88.20%), graduated from public schools (57.20%), and were admitted through the TCAS system (64.10%). The most influential communication channel affecting enrollment decisions was the university and program website (4.15±1.04). Institutional factors had the greatest influence on decision-making, and communication channels were positively correlated with decision-making factors at the .05 significance level (r = .642). These findings indicate that integrating communication channels, particularly online media, with institutional and program value communication plays a crucial role in students' decision-making processes and provides evidence-based implications for developing communication and management strategies for international programs in Thailand.

Keywords: Bachelor of Science, biomedical science, enrollment decision, students

บทนำ

ในปัจจุบัน จำนวนผู้เรียนที่ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มลดลง ขณะที่จำนวนหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันระหว่างหลักสูตรมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ภายใต้บริบทดังกล่าว หลักสูตรจึงมีความจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสม แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยอยู่บ้าง แต่งานวิจัยที่มุ่งศึกษาเฉพาะหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มหลักสูตรวิทยาศาสตร์และสาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ยังมีจำนวนจำกัด และยังขาดการวิเคราะห์บทบาทของช่องทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรอย่างเป็นระบบ

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (นานาชาติ) (2) เพื่อศึกษาช่องทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษา และ (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาในบริบทของมหาวิทยาลัยของรัฐ

นอกจากนี้ งานวิจัยยังสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการบูรณาการปัจจัยด้านการตัดสินใจเลือกเรียนร่วมกับช่องทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ของหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทย ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องและสามารถนำไปใช้พัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เชิงหลักฐาน รวมถึงเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติในอนาคต

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักศึกษาไทย หมายถึง ผู้ที่มีสัญชาติไทยและกำลังศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (นานาชาติ) ของมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง ในปีการศึกษาที่ทำการศึกษา

นักศึกษาต่างชาติ หมายถึง ผู้ที่ไม่มีสัญชาติไทยและกำลังศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (นานาชาติ) ของมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง ในปีการศึกษาที่ทำการศึกษา

การตรวจเอกสาร

ลักษณะด้านประชากรศาสตร์ (Demographic)

แนวคิดของ Schiffman and Wisenblit (2019) สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler and Keller (2016) และ Solomon (2018) ที่มองว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์เป็นตัวแปรสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมและการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยได้อย่างเหมาะสม

ด้านการตัดสินใจและด้านภาพลักษณ์

Kotler and Keller (2016) อธิบายว่าการตัดสินใจเป็นกระบวนการที่ได้รับอิทธิพลจากข้อมูลข่าวสารและปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะการสื่อสารและภาพลักษณ์ขององค์กร ซึ่งภาพลักษณ์ที่ดีช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย แนวคิดดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้กับบริบทของมหาวิทยาลัยได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษาและช่องทางการสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี โดย วิทวัส เหล่ามะลอ (2562) พบว่าปัจจัยด้านสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการตัดสินใจเข้าศึกษา ขณะที่ ไชยา ยิ้มวิไล (2566) ระบุว่านักศึกษาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรจากสื่อใหม่เป็นหลัก และตัดสินใจเลือกเรียนจากปัจจัยด้านหลักสูตร ลักษณะมหาวิทยาลัย และปัจจัยเศรษฐกิจและสังคม มากกว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ส่วนใหญ่ ยกเว้นรายได้ต่อเดือนที่มีผลต่อการตัดสินใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ (นานาชาติ) ชั้นปี 1–4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 249 คน อ้างอิงข้อมูลลงทะเบียนเดือนมิถุนายน 2568 กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร Taro Yamane (1960) โดยเก็บข้อมูลสุ่มแบบบังเอิญแบบที่ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ผ่านแบบสอบถามออนไลน์ จนได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 153 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม จัดทำเป็น 2 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเป็นแบบสอบถามฉบับเดียวกัน ต่างกันเฉพาะภาษา เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างทั้งนักศึกษาไทยและนักศึกษาต่างชาติ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษา จำนวน 23 ข้อ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสถาบันการศึกษา ด้านการเงิน ด้านหลักสูตร ด้านครอบครัว และด้านสังคม ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ (1.00–5.00) และ (3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (คำถามปลายเปิด) จำนวน 1 ข้อ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ ทั้งนี้ยังผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's alpha พบว่าค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.93 ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลจริง จากนั้นได้ส่งขอการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหิดล และได้รับการรับรอง (MU-CIRB 2025/251.1605) ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS โดยใช้ (1) สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (2) สถิติอนุมาน ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างช่องทางการสื่อสารฯ กับ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นสัญชาติไทย 135 คน (88.20%) จบมัธยมศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาลมากที่สุด จำนวน 88 คน (57.50%) และส่วนใหญ่เข้าศึกษาผ่านระบบ TCAS จำนวน 98 คน (64.10%) (Table 1)

Table 1 General information of the respondents (Quantity and Percentage)

General information of the respondent	Quantity (153 peoples)	Percentage (100.00)
Citizenship		
1. Thai	135	88.20
2. Non-Thai	18	11.80
Total	153	100.00
Type of institution from which the student graduated at the upper secondary level		
1. Government school	88	57.50
2. Private school	36	23.50
3. International School	29	19.00
Total	153	100.00
Admission Round		
1. TCAS	98	64.10
2. Direct admission	55	35.90
Total	153	100.00

ส่วนที่ 2 ช่องทางการสื่อสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาฯ โดยภาพรวม

ผลการศึกษาพบว่า ช่องทางการรับรู้ข้อมูลของหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.13±1.32) โดยผู้ตอบแบบสอบถามได้รับข้อมูลมากที่สุดจากเว็บไซต์ของหลักสูตร/มหาวิทยาลัย (ค่าเฉลี่ย 4.16±1.02 ระดับมาก) รองลงมาคือรุ่นพี่/ศิษย์เก่า (ค่าเฉลี่ย 3.20±1.48 ระดับปานกลาง) และ Dek-D.com หรือเว็บไซต์การศึกษาอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.13±1.38 ระดับปานกลาง)

ส่วนที่ 3 ช่องทางการสื่อสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาฯ จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

3.1 ช่องทางการสื่อสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาฯ จำแนกตามสัญชาติ

จากผลวิจัยด้านช่องทางการสื่อสารฯ จำแนกตามสัญชาติ พบว่า นักศึกษาสัญชาติไทย รับข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของหลักสูตร/มหาวิทยาลัยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.15±1.04 ระดับมาก) รองลงมา คือ ผ่านรุ่นพี่/ศิษย์เก่า (ค่าเฉลี่ย 3.17±1.43 ระดับปานกลาง) และรับข้อมูลผ่านอีเมลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.46±1.29 ระดับน้อย) ขณะที่นักศึกษาต่างชาติรับข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของหลักสูตร/มหาวิทยาลัย มากที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 4.28±0.75 ระดับมาก) รองลงมา คือ ผ่าน

ช่องทางเว็บไซต์ Dek-D.com /เว็บไซต์ทางการศึกษาอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.72±1.41 ระดับมาก) และรับข้อมูลผ่านอีเมลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.72±1.45 ระดับปานกลาง) (Figure 1)

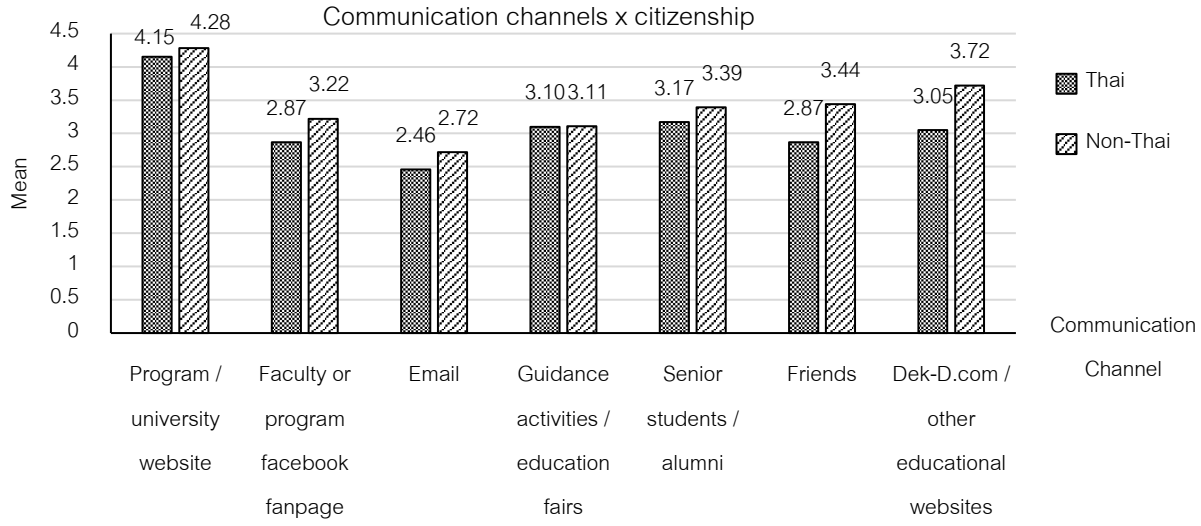

Figure 1 Communication channels influencing program application decisions by citizenship

3.2 ช่องทางการสื่อสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาฯ จำแนกตามประเภทของสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษา

จากผลวิจัยด้านช่องทางการสื่อสารฯ จำแนกตามประเภทของสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาที่จบจากโรงเรียนของรัฐบาล รับข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของหลักสูตร/มหาวิทยาลัยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.07±1.05 ระดับมาก) รองลงมา คือ ผ่านเว็บไซต์ Dek-D.com /เว็บไซต์ทางการศึกษาอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.25±1.28 ระดับปานกลาง) และรับข้อมูลผ่านอีเมลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.68±1.36 ระดับปานกลาง) ขณะที่นักศึกษาที่จบจากโรงเรียนเอกชนรับข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของหลักสูตร/มหาวิทยาลัยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.28±1.09 ระดับมากที่สุด) รองลงมา คือ ผ่านรุ่นพี่/ศิษย์เก่า (ค่าเฉลี่ย 3.42±1.39 ระดับมาก) และรับข้อมูลผ่านอีเมลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.39±1.13 ระดับน้อย) สำหรับนักศึกษาที่จบจากโรงเรียนนานาชาติ รับข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของหลักสูตร/มหาวิทยาลัยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.31±0.81 ระดับมากที่สุด) รองลงมา คือ ผ่านเว็บไซต์ Dek-D.com /เว็บไซต์ทางการศึกษาอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 2.90±1.65 ระดับปานกลาง) และรับข้อมูลผ่านอีเมลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.03±1.24 ระดับน้อย) (Figure 2)

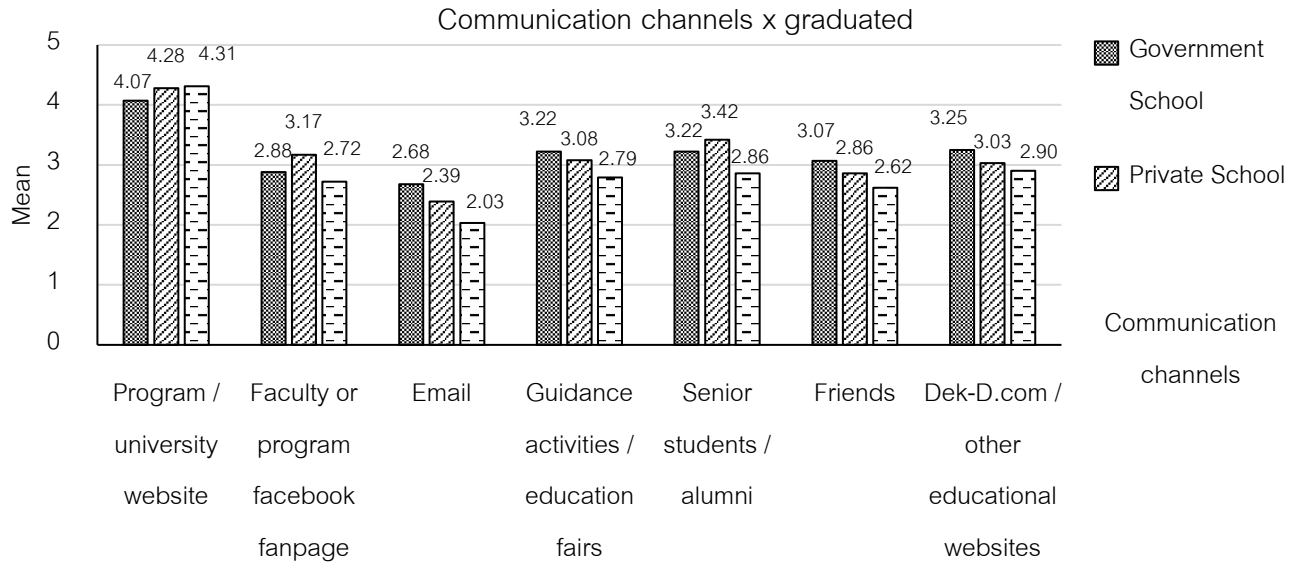

Figure 2 Communication channels influencing program application decisions by type of upper secondary educational institution

3.3 ช่องทางการสื่อสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาฯ จำแนกตามรอบรับเข้าของนักศึกษา

จากผลวิจัยด้านช่องทางการสื่อสารฯ จำแนกตามรอบรับเข้า พบว่า นักศึกษาที่เข้าศึกษาผ่านระบบ TCAS รับข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของหลักสูตร/มหาวิทยาลัยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.01±1.04 ระดับมาก) รองลงมาคือ ช่องทางรุ่นพี่/ศิษย์เก่า (ค่าเฉลี่ย 3.45±1.32 ระดับมาก) และรับข้อมูลผ่านอีเมลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.64±1.27 ระดับปานกลาง) ส่วนกลุ่มที่เข้าศึกษาผ่านระบบ Direct Admission รับข้อมูลผ่านเว็บไซต์มากที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 4.44±0.92 ระดับมากที่สุด) รองลงมาคือ งานแนะแนว/นิทรรศการการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 2.76±1.45 ระดับปานกลาง) และรับข้อมูลผ่านอีเมลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.22±1.33 ระดับน้อย) (Figure 3)

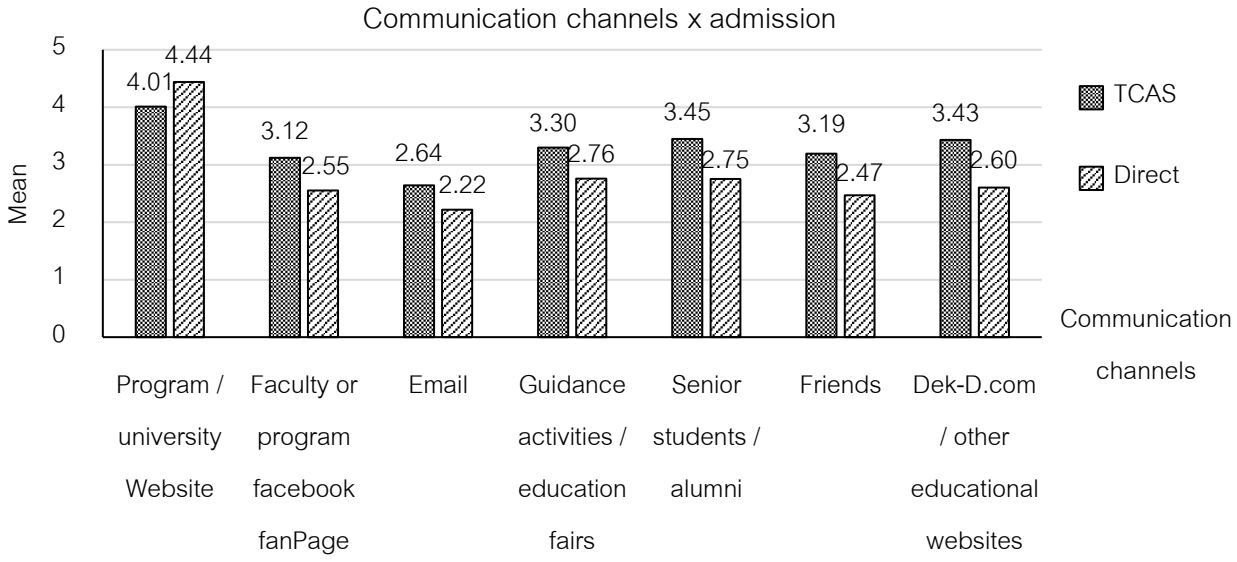

Figure 3 Communication channels by admission round

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ (นานาชาติ) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ค่าเฉลี่ยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีฯ ของนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ (นานาชาติ) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 3.39±0.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา มีผลที่ทำให้นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาในหลักสูตรฯ อยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 3.98±0.66 รองลงมาคือปัจจัยด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 3.90±0.64 และปัจจัยด้านการเงินอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 3.56±0.98 ตามลำดับ

ส่วนที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ (นานาชาติ) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีฯ จำแนกตามสัญชาติ

จากผลการวิจัยด้านปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีฯ จำแนกตามสัญชาติ พบว่า นักศึกษาชาวไทยให้ความสำคัญกับปัจจัยเกี่ยวกับสถาบันการศึกษามากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.99±0.67 ระดับมาก) รองลงมาคือปัจจัยด้านหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.87±0.67 ระดับมาก) ขณะที่ปัจจัยด้านครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.10±1.09 ระดับน้อย) สำหรับนักศึกษาต่างชาติ พบว่าให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านหลักสูตรมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.09±0.47 ระดับมาก) รองลงมาคือปัจจัยเกี่ยวกับสถาบันการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 3.93±0.58 ระดับมาก) และมีปัจจัยด้านครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 3.08±1.66 ระดับปานกลาง) (Figure 4)

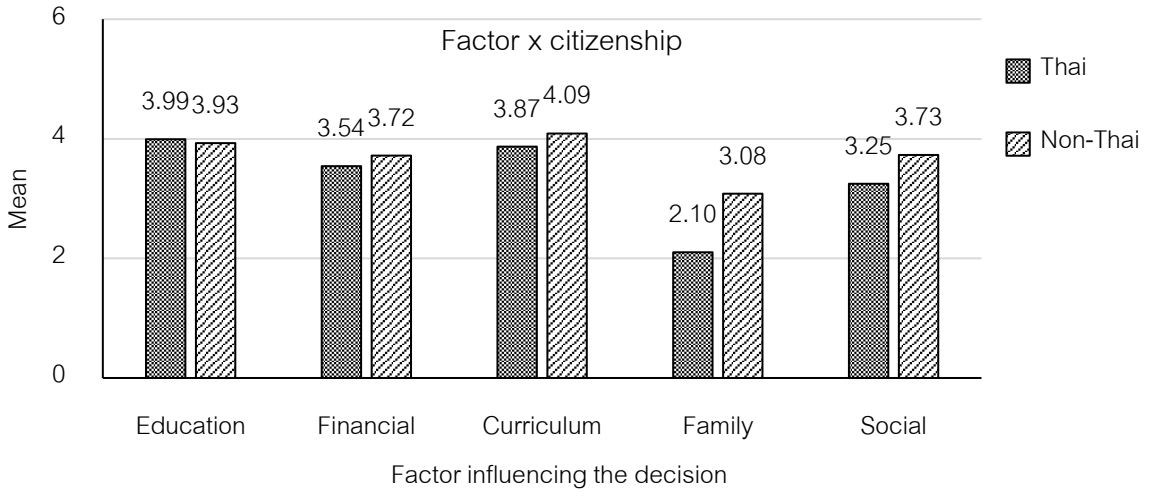

Figure 4 Factors influencing enrollment decisions by citizenship

5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีฯ จำแนกตามประเภทของสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษา

จากผลการวิจัยด้านปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีฯ จำแนกตามประเภทของสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาลมองว่าปัจจัยเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในหลักสูตรฯ (ค่าเฉลี่ย 4.02±0.67

ระดับมาก) รองลงมาคือปัจจัยด้านหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.89±0.74 ระดับมาก) ส่วนปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.14±1.12 ระดับน้อย) ในกลุ่มนักศึกษาที่จบจากโรงเรียนเอกชน พบแนวโน้มเช่นเดียวกัน โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับปัจจัยเกี่ยวกับสถาบันการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 4.04±0.46 ระดับมาก) รองลงมาคือปัจจัยด้านหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.89±0.51 ระดับมาก) และมีปัจจัยด้านครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.35±1.16 ระดับน้อย) อย่างไรก็ตาม นักศึกษาที่จบจากโรงเรียนนานาชาติให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านหลักสูตรมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.93±0.53 ระดับมาก) รองลงมาคือปัจจัยเกี่ยวกับสถาบันการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 3.76±0.81 ระดับมาก) และให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านครอบครัวน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.29±1.53 ระดับน้อย) (Figure 5)

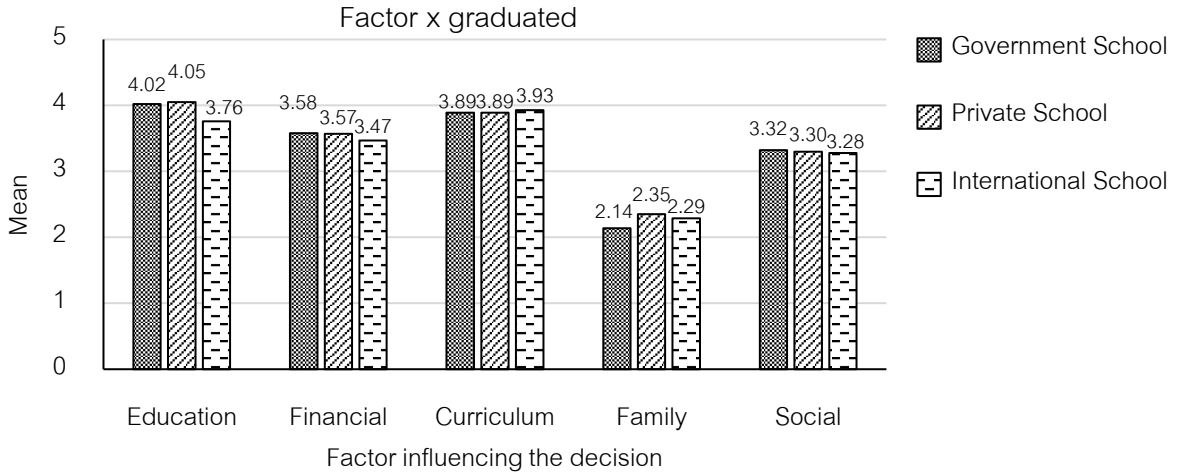

Figure 5 Factors influencing enrollment decisions by type of upper secondary educational institution

5.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีฯ จำแนกตามรอบรับนักศึกษา

จากผลการวิจัยด้านปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีฯ จำแนกตามรอบรับนักศึกษา พบว่า นักศึกษาที่เข้าศึกษาผ่านระบบ TCAS ให้ความสำคัญกับปัจจัยเกี่ยวกับสถาบันการศึกษามากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.13±0.59 ระดับมาก) รองลงมาคือปัจจัยด้านหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.93±0.69 ระดับมาก) และให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านครอบครัวน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.38±1.24 ระดับน้อย) สำหรับนักศึกษาที่เข้าศึกษาผ่านระบบ Direct Admission พบว่าให้ความสำคัญสูงสุดกับปัจจัยด้านหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.84±0.58 ระดับมาก) รองลงมาคือปัจจัยเกี่ยวกับสถาบันการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 3.17±0.69 ระดับปานกลาง) และให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านครอบครัวน้อยที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 1.93±1.11 ระดับน้อย) (Figure 6)

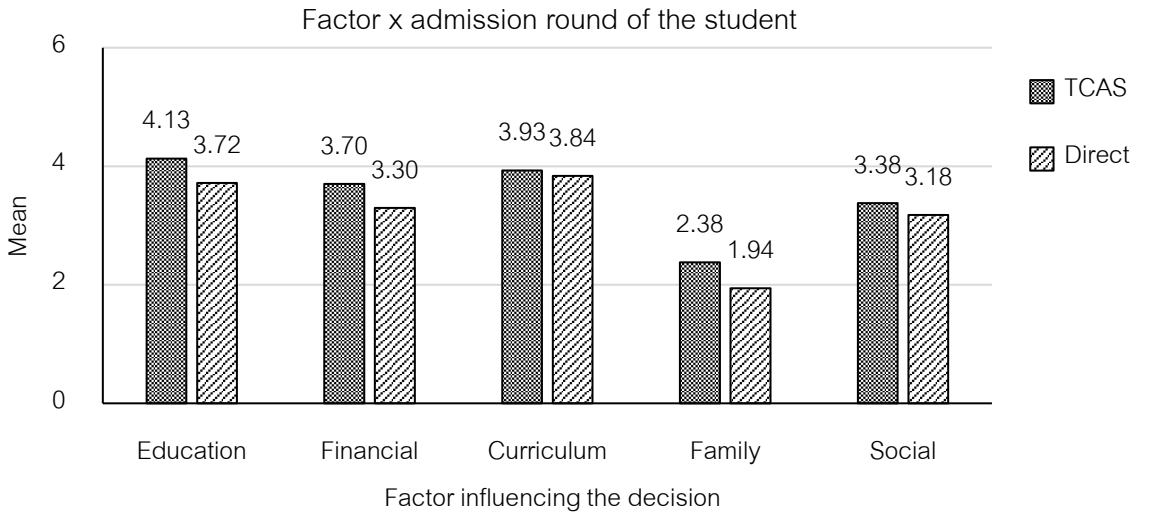

Figure 6 Factors influencing the decision to enroll, categorized by admission round

ส่วนที่ 6 ระดับอิทธิพลที่นักศึกษาให้กับช่องทางการสื่อสาร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีฯ

ผลวิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสารมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีของนักศึกษา โดยค่าสหสัมพันธ์ *(r)* อยู่ที่ 0.642 ซึ่งบ่งชี้ว่าการรับข้อมูลจากช่องทางการสื่อสารยิ่งมาก ยิ่งมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษามากขึ้น (Table 3)

Table 3 Relationship between the influence of communication channels and factors affecting students' enrollment decisions

Variable	Correlation coefficient *(r)*	sig.
Communication channels and factors	.642*	.001

โดยสรุป จากผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยนี้ได้สะท้อนบริบทใหม่ของการแข่งขันหลักสูตรนานาชาติ มีอิทธิพลเชิงบูรณาการต่อการรับรู้ด้านสถาบัน หลักสูตร และความคุ้มค่า ซึ่งแตกต่างจากงานเดิมที่มักพิจารณาปัจจัยเหล่านี้แยกจากกัน สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของช่องทางการสื่อสาร โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ ควบคู่กับปัจจัยด้านสถาบันและหลักสูตร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารและการบริหารหลักสูตรนานาชาติได้อย่างเหมาะสม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาสัญชาติไทย จบจากโรงเรียนรัฐบาลหลักสูตรไทย และเข้าศึกษาผ่านระบบ TCAS สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรนานาชาติเริ่มได้รับความสนใจจากนักเรียนในระบบการศึกษากระแสหลักมากขึ้น ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มนักเรียนจากโรงเรียนเอกชนหรือหลักสูตรนานาชาติเท่านั้น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ

งานของ ณัฐบูรณ์ พรรัตนเจริญ และ รสสุคนธ์ พระเนตร (2567) และสะท้อนบริบทการแข่งขันของหลักสูตรนานาชาติที่จำเป็นต้องสื่อสารคุณค่าและความคุ้มค่า โดยเฉพาะในมิติของโอกาสทางอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา

ในด้านช่องทางการสื่อสาร พบว่านักศึกษาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรมากที่สุดจากเว็บไซต์ของหลักสูตรหรือมหาวิทยาลัย ซึ่งสะท้อนว่าเว็บไซต์ยังคงเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ประกอบการตัดสินใจ เนื่องจากสามารถนำเสนอข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับหลักสูตร ค่าใช้จ่าย และโอกาสทางวิชาชีพได้อย่างเป็นระบบ ผลดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดของ Zimbardo (1977) ที่ระบุว่าการสื่อสารที่น่าเชื่อถือสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้รับสารได้ ทั้งนี้ เว็บไซต์จึงมีบทบาททั้งในฐานะแหล่งข้อมูลและกลไกในการสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นต่อหลักสูตร

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษา พบว่าปัจจัยด้านสถาบันการศึกษามีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือปัจจัยด้านหลักสูตร ขณะที่ปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลน้อยที่สุด สะท้อนว่าผู้เรียนให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือของวุฒิการศึกษา โอกาสทางอาชีพ และความสะดวกในการเดินทางมากกว่าการชี้นำจากครอบครัว นอกจากนี้ การจัดกิจกรรม เช่น Open House ยังช่วยเสริมความเข้าใจในบริบทของหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กฤษณา พัฒเพ็ง และ ทินนิกร เสมอโชค (2568)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าอิทธิพลของช่องทางการสื่อสารมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ($r = .642$, $p < .05$) แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารผ่านหลายช่องทางสามารถเสริมการรับรู้ในมิติด้านสถาบัน หลักสูตร และความคุ้มค่าด้านการเงินได้พร้อมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Marketing Mix ของ Borden (1964) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่า ในบริบทของหลักสูตรนานาชาติ การสื่อสารควรมุ่งเน้นเนื้อหาที่ตอบโจทย์การตัดสินใจเชิงเหตุผลของผู้เรียนควบคู่กับการสร้างภาพลักษณ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกลยุทธ์ประชาสัมพันธ์ในอนาคต

สิ่งที่ควรศึกษาเพิ่มในงานวิจัยถัดไป คือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาไทย และยังขาดข้อมูลเชิงลึกของนักศึกษาต่างชาติ หลักสูตรจึงควรเพิ่มการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาต่างชาติ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจแรงจูงใจ ความคาดหวัง และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียน อันจะช่วยให้การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารและการสนับสนุนผู้เรียนต่างชาติมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เนื่องจากผู้เรียนให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของสถาบัน คุณภาพหลักสูตร และโอกาสทางอาชีพ หลักสูตรควรศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ และนำผลไปใช้ปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการสื่อสารจุดเด่นของหลักสูตร เพื่อยกระดับคุณภาพและความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา พัฒเพ็ง และ ทินนิกร เสมอโชค. (2568). *การศึกษาปัจจัยดึงดูดของนักศึกษาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ณัฐบูรณ์ พรรัตนเจริญ และ รสสุคนธ์ พระเนตร. (2567). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล (MUIC) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ไชยา ยิ้มวิไล และ สมชาย ภคภาสนวิวัฒน์. (2566). การรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์และการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตร A มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง. *Journal of Politics, Administration and Law*, *15*(1), 53–67.

วิทวัส เหล่ามะลอ. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2562 โดยผ่านการคัดเลือกด้วยระบบ TCAS*. สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Borden, N. H. (1964). The concept of the marketing mix. *Journal of Advertising Research, 4*(2), 2–7.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.

Schiffman, L. G., & Wisenblit, J. L. (2019). *Consumer behavior* (12th ed.). Pearson Education.

Solomon, M. R. (2018). *Consumer behavior: Buying, having, and being* (12th ed.). Pearson Education.

Zimbardo, P. G. (1977). *Influencing attitudes and changing behavior*. Addison-Wesley.

การพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก(Active Learning) ร่วมกับสื่อร่วมสมัยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

The development of English grammar performance through active learning activities incorporating contemporary media for Matthayomsuksa 4 students

สิริพิม ศักดิ์บุญยเศวต[a], **จิราภรณ์ กาแก้ว**[a,*], ***วรรณวิสา ศิริจันทะพันธุ์***[b]
Siripim Sakbunyasawet[a], Jiraporn Kakaew[a,*], Wannwisa Sirijantaphan[b]
[a]สาขาวิชาการจัดการเรียนรู้ (วิชาเอกภาษาอังกฤษ) คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตกำแพงแสน) นครปฐม 73140
[b]กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ 1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี 11000
[a]Education Program in Learning Management (Field of Study in English), Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University (Kamphaeng Saen Campus), Nakhon Pathom 73140, Thailand
[b]Foreign Languages, Triam Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School, Nonthaburi 11000, Thailand
Corresponding author. E-mail address: siripim.s@ku.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนนักเรียน 36 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แผนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับสื่อร่วมสมัย แบบทดสอบวัดความสามารถด้านไวยากรณ์ (p = 0.47–0.73; α = 0.88) และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน (α = 0.97) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ดัชนีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า (1) ความสามารถด้านไวยากรณ์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 25.46, SD = 8.30) และ (2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัยอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}$ = 4.57, SD = 0.57)
คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก, ความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ, สื่อร่วมสมัย

Abstract

This study aimed to enhance Matthayomsuksa 4 students' English grammar performances through active learning incorporating contemporary media based on a classroom action research process. The sample comprised 36 purposively selected students. Research instruments included active learning activity plans incorporating contemporary media, pre-post grammar tests (p = 0.47–0.73; α = 0.88), and students' satisfaction questionnaire (α = 0.97). Data were analyzed using percentages, means, standard deviations and Effectiveness Index (E.I.) The results of students' grammar performances after learning were higher than before learning ($\bar{x}$ = 25.46, SD = 8.30), and students' satisfaction was at a high level ($\bar{x}$ = 4.57, SD = 0.57).
Keywords: Active learning activities, English grammar performance, Contemporary media

คำนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษา เศรษฐกิจ และการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีทักษะภาษาอังกฤษเพื่อเข้าถึงองค์ความรู้และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี (Trilling & Fadel, 2009) แม้ประเทศไทยจะจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษมานาน แต่ความสามารถด้านภาษายังคงต่ำ ดังที่รายงาน EF EPI ปี 2561 จัดระดับประเทศไทยอยู่ในกลุ่ม “Very Low” และผลการประเมิน PISA ปี 2022 พบว่าคะแนนการอ่านของนักเรียนไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD อย่างมาก สะท้อนปัญหาในการทำความเข้าใจภาษาและการใช้ไวยากรณ์อย่างถูกต้อง ไวยากรณ์เป็นพื้นฐานที่ช่วยให้ผู้เรียนสื่อสารได้ชัดเจน แต่การสอนที่เน้นท่องจำและทำแบบฝึกหัด ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจและไม่สามารถนำไวยากรณ์ไปใช้ในสถานการณ์จริง ผู้วิจัยพบว่านักเรียนยังมีความเข้าใจด้านโครงสร้างไวยากรณ์อย่างจำกัดและไม่มั่นใจในการใช้ภาษา ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์ปัญหานี้ เพราะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่มีความหมายดวงแก้ว สุหลง และอุษาพร เสวกวิ (2565) โดยเฉพาะเมื่อผสานกับสื่อร่วมสมัย เช่น วิดีโอคลิปและบทสนทนาจากโซเชียลมีเดีย ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจและส่งเสริมการใช้ไวยากรณ์ในบริบทจริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาการพัฒนาความสามารถไวยากรณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ร่วมกับสื่อร่วมสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางใหม่

การตรวจเอกสาร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ., 2562) ให้นิยามการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ว่าเป็นแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนผ่านกิจกรรมหลากหลายที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful Learning) ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โค้ช และพี่เลี้ยง (Coach & Mentor) สนับสนุนผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง คิดอย่างมีระบบ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม กิจกรรมการเรียนรู้ออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียน และมุ่งพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-order Thinking Skills: HOTS) เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน และการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามช่วงวัยได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ในยุคศตวรรษที่ 21 การศึกษาเน้นผู้เรียนที่สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง แนวคิด Active Learning จึงได้รับความสนใจและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Bonwell & Eison, 1991; Freeman et al., 2014) โดยเปลี่ยนบทบาทผู้เรียนจาก “ผู้รับความรู้” เป็น “ผู้ร่วมสร้างความรู้” (Knowledge Constructor) (Hattie, 2009) ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือทำ สะท้อนความคิด แลกเปลี่ยนมุมมอง และเรียนรู้จากเพื่อนในชั้นเรียน กลยุทธ์ Active Learning มีความหลากหลาย ตั้งแต่การหยุดพักสั้น ๆ ระหว่างการบรรยายเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด ไปจนถึงกิจกรรม กลุ่มซับซ้อนหรือเรียนรู้นอกห้องเรียน การเปลี่ยนผ่านนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) (Hattie, 2009) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและพัฒนาทักษะจำเป็นต่อชีวิตและอาชีพแม้ Active Learning จะได้รับการยอมรับ แต่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน โดยเฉพาะในขั้นพื้นฐานของพุทธิพิสัย (สพฐ., 2562) งานวิจัยร่วมสมัย เช่น Hattie & Zierer (2018) และ Theobald et al. (2020) ชี้ว่าการออกแบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานการชี้นำโดยครูและกิจกรรมเชิงรุกช่วยพัฒนาทักษะเชิงลึกและลดช่องว่างการเรียนรู้ ครูควรวางรากฐานความรู้ที่ถูกต้องก่อน แล้วต่อยอดด้วยกิจกรรม Active Learning เช่น Think-Pair-Share, งานกลุ่ม หรือโครงงานขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่

สื่อร่วมสมัย (Contemporary Media) หมายถึงสื่อที่พัฒนาตามเทคโนโลยีและวิถีชีวิตผู้เรียน มีความทันสมัย ใช้งานง่าย และโต้ตอบได้ (Prensky, 2001; Buckingham, 2003) เช่น เกมออนไลน์ แอปพลิเคชันดิจิทัล วิดีโอมัลติมีเดีย หรือโซเชียลมีเดียที่บูรณาการในชั้นเรียน การใช้สื่อร่วมสมัยใน Active Learning ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจลึกซึ้งและประยุกต์ความรู้ได้จริง (Mayer, 2009) โดยสื่อร่วมสมัยช่วยเสริมทักษะสำคัญ ได้แก่

1. *ทักษะการคิดขั้นสูง (HOTS):* การนำวิดีโอ คลิป หรือเกมเชิงการศึกษามาประยุกต์ ผู้เรียนเห็นภาพสถานการณ์จริง วิเคราะห์ และสร้างวิธีแก้ไขปัญหา (Bonwell & Eison, 1991; Mayer, 2009)
2. *ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน:* Discussion Board หรือโซเชียลมีเดียการศึกษา ช่วยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับเพื่อน (Trilling & Fadel, 2009)
3. *แรงจูงใจและความมั่นใจในการเรียนรู้:* ผู้เรียนมีบทบาทในการเลือกและลงมือทำกิจกรรม เพิ่มความเป็นเจ้าของและแรงจูงใจ (Prince, 2004; Mayer, 2009)
4. *ความหลากหลายในการเรียนรู้:* ปรับระดับความยากง่ายและรูปแบบการนำเสนอ เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอสั้น หรือเกมแบบ Interactive (EF Education First, 2023; Cambridge Assessment International Education, n.d.)

งานวิจัยในด้านการเรียนภาษาอังกฤษชี้ให้เห็นว่า Active Learning มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะไวยากรณ์ คำศัพท์ และการสื่อสารของผู้เรียนอย่างชัดเจน ดวงแก้ว สุหลง และอุษาพร เสวกวิ (2565) ใช้ PAOR Plan พัฒนาความเข้าใจไวยากรณ์และทักษะการสื่อสารของนักเรียนมัธยมปลายผ่านกระบวนการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความคุ้นเคย กำหนดกลุ่ม ทำงานกลุ่ม นำความรู้ไปใช้ สะท้อนความคิด และยุติกิจกรรม โดยผสานเทคนิค Think-Pair-Share การเรียนรู้ร่วมมือ และการวิเคราะห์วิดีโอ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประยุกต์ความรู้ในบริบทใกล้เคียงชีวิตจริงได้

ในทำนองเดียวกัน พรพิศ งามพงศ์ (2565) พบว่าการเรียนรู้แบบ Active Learning ออนไลน์ช่วยให้นักศึกษาปีที่ 1 พัฒนาความรู้และทักษะการใช้ไวยากรณ์ในบริบทจริงได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ นุศราภรณ์ คงสุข และนันทน์ธร บรรจงปรุ (2568) ได้นำ MACRO Model มาประยุกต์ใช้ร่วมกับเกม Roblox เพื่อส่งเสริม Active Learning ผ่าน 3 กระบวนการหลัก ได้แก่ Motivation (กระตุ้นความสนใจ), Active Learning (ทำงานกลุ่ม แก้ปัญหา และสำรวจสถานการณ์), และ Reflection (แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสรุปองค์ความรู้) และการนำเกมและกิจกรรมลงมือปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ในการสอนไวยากรณ์และพัฒนาคำศัพท์สำหรับนักเรียนประถมศึกษา พบว่านักเรียนเรียนรู้ได้สนุกสนานและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนแบบ PowerPoint (Lestari, 2022; Yaccob & Yunus, 2019; Haqiqi & Suprayitno, 2017; Latifah, 2018) ขณะที่รัตนา กลิ่นจุ้ย และวาสนา จักรแก้ว (2561) พบว่าการผสานเทคโนโลยีเข้ากับกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น Brainstorming, การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น, สื่อโซเชียลมีเดีย และกราฟิก ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ ส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และความเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ งานวิจัยจาก Khalid A. Al-Shihri (2019) และ Vuorela (2019) สนับสนุนแนวทางนี้ โดยพบว่า Active Learning เช่น jigsaw discussions, think-pair-share, hands-on activities และ Problem solving ทำให้ผู้เรียน EFL กระตือรือร้น มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับเพื่อน และพัฒนาทักษะไวยากรณ์ผ่านสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการศึกษาทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย ช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนในหลายมิติ ทั้งด้านไวยากรณ์ ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสูง มีแรงจูงใจ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงออกแบบการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กิจกรรมการ

เรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และสามารถนำไปใช้ในบริบทจริงได้อย่างเต็มศักยภาพ

กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ Warm-up, Presentation, Practice, Production และ Wrap-up ดังแสดงใน Table 1

กระบวนการจัดการเรียนรู้

Table 1 The Process of Active Learning Incorporating Contemporary Media

Steps	Teacher's Roles	Students' Roles	Learning Objectives
Warm-up	The teacher begins by creating a meaningful context and preparing students' cognitive readiness. This stage focuses on stimulating interest and encouraging learners to connect their prior knowledge with new content. Contemporary media such as images, YouTube video clips, and Canva materials are used to present real-life situations related to the target grammatical concept. The teacher then poses guiding questions to promote curiosity and engagement without directly providing answers, allowing students to observe, inquire, and exchange ideas.	In this stage, students actively participate in the learning process. They respond to questions, express their ideas, observe content presented in videos, and exchange opinions with their peers. Early engagement helps prepare students for new knowledge, stimulates curiosity, and promotes continuous learning.	1. To prepare students for the new lesson. 2. To stimulate curiosity and interest in the topic. 3. To encourage early participation in observation and communication.
Present	The teacher systematically introduces the lesson content through authentic texts or modern media, enabling students to observe how language and grammar are used in real contexts. Key grammatical structures, such as the Passive Voice, are explicitly explained and linked to everyday situations. This helps students understand the relationship between grammatical form and meaning.	Students take on the role of observers, analysts, and inquirers. They read the given text, identify sentence patterns, analyze the use of grammatical structures, and discuss their ideas with classmates. This process fosters active learning, as students are directly involved in observation, analysis, and critical thinking.	1. To understand key concepts and examples of the content. 2. To identify grammatical patterns and structures in authentic contexts. 3. To develop analytical skills and the ability to connect knowledge to real-life situations.

Table 1 Continued

Steps	Teacher's Roles	Students' Roles	Learning Objectives
Practice	Interactive group activities and games—such as Flip & Fix the Action, Bamboozle, and Kahoot—are designed to provide students with opportunities to practice constructing sentences using the Passive Voice. During this stage, the teacher acts as a facilitator, offering guidance and encouraging students to solve problems independently.	Students actively engage in hands-on practice through game-based activities such as Bamboozle. They are given sentences in the Active Voice and are required to transform them into the Passive Voice within a limited time. Working in groups, students exchange ideas, discuss, identify errors, and collaboratively refine their understanding, leading to clearer conceptual comprehens	1. To develop the ability to use grammar in real-life contexts. 2. To practice analytical thinking and error correction. 3. To promote communication and collaborative learning.
Production	The teacher evaluates and reflects on students' learning through observation and reflective questioning. Students are encouraged to express their ideas creatively and logically. Constructive feedback is provided to support further skill development.	Students communicate real-life situations with their peers by applying the knowledge gained from the Presentation and Practice stages. They construct meaningful and grammatically accurate sentences or texts. This stage emphasizes independent production and the practical use of language in authentic contexts.	1. To enhance accuracy in grammatical usage. 2. To build confidence in English communication. 3. To foster creative thinking and knowledge expression.
Wrap-up	The teacher concludes the lesson by summarizing and reflecting on the key learning points, emphasizing the connection between the lesson content and real-life applications. Review questions or game-based activities, such as Kahoot, are used to reinforce understanding and enhance retention.	Students review and reflect on their own understanding. They answer questions, summarize key concepts, and share their perspectives on what they have learned. The wrap-up activities help students see the overall picture of the lesson, recognize their strengths and areas for improvement, and connect the knowledge to real-life contexts.	1. To review and reinforce understanding of grammar. 2. To reflect on learning outcomes and improve skills. 3. To encourage the application of knowledge in real-life contexts.

Note: The table presents the process of active learning incorporating contemporary media, consisting of five stages: Warm-up, Presentation, Practice, Production, and Wrap-up. Each stage outlines the roles of teachers and students, as well as the corresponding learning objectives, aiming to promote students' engagement, critical thinking, and the practical use of English grammar in real-life contexts.

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยนี้มุ่งพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ ทำงานกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจไวยากรณ์ สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมความพึงพอใจ

The conceptual framework of this study is based on the principles of active learning (Bonwell & Eison, 1991; Freeman et al., 2014) and the use of contemporary media in education (Prensky, 2001; Buckingham, 2003). The study examines the effects of active learning activities incorporating contemporary media on (1) English grammar performance and (2) students' satisfaction.

The instructional activities include analyzing pictures, infographics, or videos (e.g., YouTube and Canva), playing games such as Kahoot, collaborative learning, and participatory learning activities such as question-and-answer sessions and Think-Pair-Share. These activities aim to enhance students' grammar skills and promote engagement in the learning process, as shown in Figure 1.

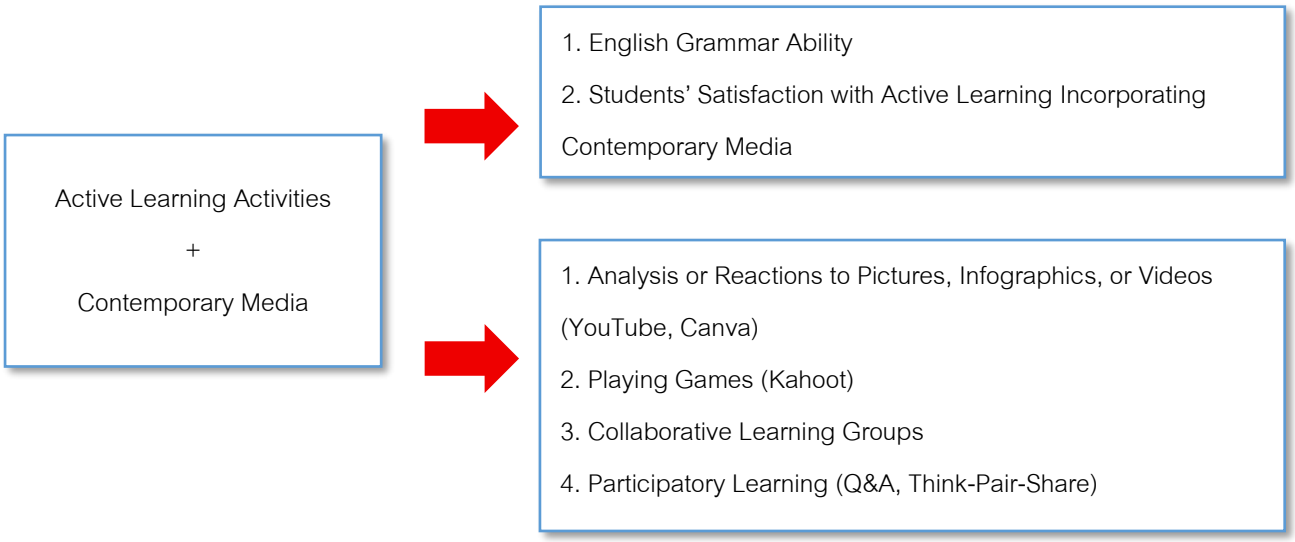

Figure 1 Conceptual Framework of the Study

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ร่วมกับสื่อร่วมสมัย สูงกว่าก่อนเรียน
2. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้สื่อร่วมสมัยอยู่ในระดับสูง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตตัวแปร

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

ขอบเขตเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองทั้งหมด 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน วันละ 50 นาที รวมทั้งสิ้น 4 แผนการจัดการเรียนรู้ และมีการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) อย่างละ 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที รวมระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองทั้งหมด 4 ชั่วโมง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 ขั้นสังเกตปัญหา ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน พร้อมทั้งทบทวนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน (อ31102) เรื่อง Problems around the house เพื่อกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา และศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบจากหนังสือวิจัยทางการวิจัยและสถิติวิจัยของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี

ขั้นที่ 2 ขั้นออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทางการเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัยซึ่งประกอบด้วย

1.แผนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย

2.แบบทดสอบวัดความสามารถด้านไวยากรณ์ ข้อคำถามจำนวน 30 ข้อ โดยใช้คำถามแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและขั้นทดลองใช้ ผู้วิจัยทดลองใช้เครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพด้านเนื้อหา ความถูกต้อง ความเหมาะสมของแผนการสอน กระบวนการจัดกิจกรรม และการวัดประเมินผล พร้อมปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องทั้งหมด ก่อนนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างในชั้นเรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย กับกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่4 โรงเรียนเตรียมอุดมพัฒนาการ นนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 535 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้น ม.4 โรงเรียนเตรียมอุดมพัฒนาการ นนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ป การศึกษา 2568 จำนวน 36 คน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยจึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกผสมสื่อร่วมสมัยเพื่อกระตุ้นความสนใจและพัฒนาความสามารถไวยากรณ์ภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้แบบเชิงรุก จำนวน 4 แผน คาบละ 50 นาที

แผนที่ 1 เรื่อง Reading Smart Home: Present Simple Passive Voice

แผนที่ 2 เรื่อง Describing Problems around the House: Past Simple Passive Voice

แผนที่ 3 เรื่อง Flip the Action: From Active to Passive: Past/Present/Future Simple Passive Voice

แผนที่ 4 เรื่อง Flip the Action: Kahoot Games: Past/Present/Future Simple Passive Voice

โดยรูปแบบการสอนใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย มีขั้นตอนดังนี้:

1. ขั้นกระตุ้นความสนใจ (Warm-up)

ครูใช้ภาพ วิดีโอ หรือคำถามเพื่อสร้างบริบทและกระตุ้นความสนใจของนักเรียน รวมทั้งกระตุ้นให้นักเรียนคิดและแสดงความคิดเห็น

2. ขั้นนำเสนอเนื้อหา (Presentation)

ครูนำเสนอเนื้อหาและตัวอย่างไวยากรณ์ในบริบทจริงให้นักเรียนสังเกต วิเคราะห์ และตั้งคำถาม

3. ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice)

นักเรียนฝึกใช้ความรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่ม เกม หรือแบบฝึกหัดที่เน้นการประยุกต์ใช้โครงสร้างไวยากรณ์ในสถานการณ์ใกล้ตัว

4. ขั้นสร้างผลงาน/นำเสนอ (Production)

นักเรียนสรุปและนำความรู้ไปใช้จริง เช่น การสร้างประโยค การอธิบายสถานการณ์ หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้น

5. ขั้นสรุปและสะท้อนผลการเรียนรู้ (Wrap-up)

ครูประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมสรุป เกม หรือแบบฝึกหัด พร้อมอภิปรายข้อคิดและข้อเสนอแนะ

หลังจากนั้น ได้นำแผนการสอนทั้ง 4 แผนเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสาระสำคัญ (2) จุดประสงค์การเรียนรู้ (3) ด้านสาระการเรียนรู้ (4) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (5) สื่อการเรียนการสอน และ (6) การวัดและการประเมินผล

จากนั้น นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.2 แบบทดสอบวัดความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษก่อน-หลังการเรียนรู้ จำนวน 30 ข้อ

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษก่อน-หลังเรียน จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก โดยเนื้อหาสอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 แผน และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อ

ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.93 และได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้น นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการนนทบุรี ปีการศึกษา 2568 ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 37 คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความยากง่าย (p) และค่าดัชนีอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อ โดยคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.47

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 ก่อนเริ่มการทดลอง เก็บข้อมูลจากแบบทดสอบวัดทักษะไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดทักษะไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ จำนวน 30 ข้อ และใช้ข้อมูล Pre-test เพื่อประเมินระดับความรู้และทักษะเดิมของนักเรียน ใช้เวลาในทดสอบทั้งสิ้น 30 นาที

ขั้นที่ 2 ดำเนินการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบเชิงรุกตามแผนที่วางไว้จำนวน 4 แผน โดยทำการจัดการเรียนสัปดาห์ละ 2 คาบเรียน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

ขั้นที่ 3 หลังสิ้นสุดการทดลอง นักเรียนทำ แบบทดสอบวัดทักษะไวยากรณ์ภาษาอังกฤษชุดเดิม (Post-test)และนำผล ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถ

ขั้นที่ 4 เก็บข้อมูลความพึงพอใจ ของนักเรียนแบบสอบถามจำนวน 15 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่

1.ความพึงพอใจต่อเนื้อหาและกิจกรรมการเรียน
2.ความสะดวกและความน่าสนใจของสื่อที่ใช้
3.การมีส่วนร่วมและการสื่อสารระหว่างเพื่อนและครู

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

วิเคราะห์โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้สื่อร่วมสมัย โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ทั้งรายข้อและภาพรวม

2. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การแปลผลระดับความคิดเห็นของแบบสอบถาม

ใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง เห็นด้วยค่อนข้างมาก
3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยค่อนข้างน้อย
1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

Table 2 Mean Scores of Grades 10 Students' English Grammar Performance Before and After Active Learning Incorporating Contemporary Media

Test	$\bar{x}$	*SD*	%
Pretest	20.03	8.86	61.11
Posttest	25.46	8.30	78.29

Note The English grammar achievement of Grade 10 students improved after participating in the active learning activities incorporating contemporary media. The post-test mean score ($\bar{x}$= 25.46, *SD* = 8.30) was higher than the pre-test mean ($\bar{x}$ = 20.03, *SD* = 8.86), with 78.29% of students meeting the passing criteria compared to 61.11% before learning.

Table 3 Effectiveness Index of the Learning Process Through Active Learning Activities Incorporating Contemporary Media

Number of Students	Total Score		(E.I)
	Total Score Pretest	Total Score Posttest	
36	715	916	0.55

Note The Effectiveness Index of the learning process using the active learning activity plan with contemporary media for Grade 10 students with a sample of 36 students, showed a total pretest score of 715 and a total posttest score of 916. The Effectiveness Index *(E.I.)* was calculated as 0.55, indicating that the learning process was moderately to highly effective and clearly contributed to the improvement of students' English grammar performance.

Table 4 Students' Satisfaction with Active Learning Incorporating Contemporary Media of Grade 10 Students, Triam Udom Pattanakarn Nonthaburi School (Academic Year 2025, n = 36)

Item	Evaluation Criteria	$\bar{x}$	*SD*	Interpretation
1. Active Learning				
1.1	The activities are engaging and encourage active participation.	4.56	0.60	สูง
1.2	Students have opportunities for hands-on practice and exchanging ideas with peers.	4.61	0.59	สูง
1.3	The activities help improve understanding of grammatical content.	4.61	0.54	สูง
1.4	The activities promote analytical thinking and problem-solving skills	4.61	0.54	สูง
1.5	The activities make learning enjoyable and increase motivation to learn English	4.64	0.54	สูง
2. Use of Contemporary Instructional Media				
2.1	The media are modern, engaging, and age-appropriate.	4.64	0.54	สูง
2.2	The media help make the content easier and clearer to understand.	4.61	0.54	สูง
2.3	The media include visuals, audio, or content that capture students' attention.	4.58	0.55	สูง
2.4	The use of media enhances retention of grammatical structures.	4.50	0.60	สูง
2.5	The media increase students' motivation to learn.	4.56	0.55	สูง

Table 4 Continued

Item	Evaluation Criteria	$\bar{x}$	*SD*	Interpretation
3. Learning Outcomes				
3.1	Students gain greater confidence in using English	4.28	0.80	สูง
3.2	Students understand grammatical principles and can apply them in real-life situations.	4.56	0.55	สูง
3.3	Students improve their ability to work collaboratively with others.	4.56	0.60	สูง
3.4	Students develop a more positive attitude toward learning English.	4.61	0.54	สูง
3.5	Overall, students are satisfied with this learning approach.	4.61	0.54	สูง
Total		4.57	0.57	สูง

Note: The satisfaction results showed that the highest-rated items were *"The activities were enjoyable and increased my motivation to learn English"* and *"The instructional media were modern, engaging, and age-appropriate"* ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.54), indicating a high level of satisfaction. Items related to hands-on practice, peer interaction, improved grammar understanding, enhanced analytical thinking, and positive attitudes toward English learning also received high ratings ($\bar{x}$= 4.61, S.D. = 0.54). The lowest-rated item was *"I feel more confident using English"* ($\bar{x}$ = 4.28, S.D. = 0.80), though still interpreted as high. Overall satisfaction was high as well ($\bar{x}$ = 4.57, S.D. = 0.57), suggesting that the Active Learning activities were effective and well-received by the students.

อภิปรายผลวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับสื่อร่วมสมัย ส่งผลให้ความสามารถด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีพัฒนาการอย่างชัดเจน คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของนักเรียนอยู่ที่ 20.03 (*SD* = 8.86) โดยมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 61.11 หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 25.46 (*SD* = 8.30) และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 78.29 ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวช่วยพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ของนักเรียนได้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งและสามารถนำความรู้ด้านไวยากรณ์ไปใช้ได้จริง ค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index; *E.I.*) ของกระบวนการเรียนรู้เท่ากับ 0.55 ซึ่งบ่งชี้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง และสนับสนุนการพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ของนักเรียนอย่างชัดเจน ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่ชี้ว่าการใช้ Active Learning ร่วมกับสื่อร่วมสมัย เช่น วิดีโอ เกมออนไลน์ หรือสื่อดิจิทัล มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดความเข้าใจ

ลึกซึ้ง การมีส่วนร่วมสูง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้ (Prensky, 2001; Buckingham, 2003; Mayer, 2009; Bonwell & Eison, 1991)

ด้านความพึงพอใจของนักเรียน พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับสูง คะแนนสูงสุดคือ “กิจกรรมทำให้สนุกและเพิ่ม แรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษ” และ “สื่อการสอนทันสมัย น่าสนใจ และเหมาะสมกับวัย” ($\bar{X}$ = 4.64, *SD* = 0.54) ขณะที่ด้านอื่น ๆ เช่น การฝึกปฏิบัติจริง การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน การเข้าใจไวยากรณ์เพิ่มขึ้น การคิดวิเคราะห์ และทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ก็ได้รับคะแนนสูงเช่นกัน ($\bar{X}$= 4.61, *SD*= 0.54) ข้อที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ “ฉันรู้สึกมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น” แม้จะอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$= 4.28, *SD* = 0.80) โดยคะแนนความพึงพอใจรวมอยู่ที่ 4.57 (*SD* = 0.57) แสดงว่ากิจกรรม Active Learning ได้รับการตอบรับอย่างดีและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงแก้ว สุหลง และอุษาพร เสวกวิ (2565) ที่พบว่า Active Learning ร่วมกับกิจกรรมลงมือปฏิบัติและเทคนิค Think-Pair-Share ช่วยให้นักเรียนสามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประยุกต์ความรู้ได้ นอกจากนี้ งานวิจัยของ นุศราภรณ์ คงสุข และนันทน์ธร บรรจงปรุ (2568) และ Lestari (2022) สนับสนุนแนวทางนี้ว่าการนำสื่อดิจิทัลและเกมออนไลน์มาประยุกต์กับ Active Learning ช่วยสร้างแรงจูงใจ เพิ่มทักษะการสื่อสาร และพัฒนาความรู้ด้านไวยากรณ์ได้ดียิ่งขึ้น สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรม Active Learning ร่วมกับสื่อร่วมสมัยทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูงขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะด้านไวยากรณ์และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ มีแรงจูงใจในการเรียน และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับสื่อร่วมสมัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. การออกแบบกิจกรรม

ครูควรออกแบบกิจกรรมโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนทุกคน เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้ลงมือปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและลดการพึ่งพาเพื่อนเก่งเพียงบางคน กิจกรรมควรสร้างโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้ฝึกทักษะอย่างเต็มที่ และออกแบบรูปแบบการทำงานกลุ่มให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริง

2. การให้ความช่วยเหลือก่อนกิจกรรม

ครูควรให้ความช่วยเหลือและอธิบายเนื้อหาอย่างชัดเจนก่อนเริ่มกิจกรรมจริง เพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐานความรู้และความเข้าใจเพียงพอ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจและสามารถประยุกต์ความรู้ได้ในระหว่างการทำกิจกรรม

3. การจัดการเวลา

การวางแผนการใช้เวลาอย่างรอบคอบทั้งระหว่างการสอนและการทำกิจกรรมถือเป็นปัจจัยสำคัญ เนื่องจากเวลาในการทำกิจกรรมมีจำกัด การจัดเวลาอย่างเหมาะสมจะช่วยให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่น นักเรียนมีเวลาเพียงพอในการคิด วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงสามารถฝึกทักษะและทำงานร่วมกับเพื่อนได้อย่างเต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

ปรับปรุงแบบทดสอบและกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน ครูผู้สอนควรปรับปรุงแบบทดสอบและกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน โดยออกแบบข้อสอบและกิจกรรมให้สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้และความสามารถของนักเรียนอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันความสับสนและเพิ่มความแม่นยำในการวัดผล

เอกสารอ้างอิง

ดวงแก้ว สุหลง, และ อุษาพร เสวกวิ. (2565). การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถทางไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

นุศราภรณ์ คงสุข, และ นันทน์ธร บรรจงปรุ. (2568). ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้มาโครโมเดล (MACRO Model) ร่วมกับเกม ออนไลน์ (Roblox) เรื่อง My School Life เพื่อพัฒนาทักษะการจดจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

พรพิศ งามพงศ์. (2565). การพัฒนาความรู้และทักษะการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในบริบท ด้วยการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) โดยการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

รัตนา กลิ่นจุ้ย, และ วาสนา จักรแก้ว. (2561). การจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษเพื่อทักษะการเรียนกับการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติสำหรับผู้เรียนกลุ่มเจเนอเรชัน Z

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานผลการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย

Al-Shihri, K. A. (2019). Active learning and EFL students' grammar skills. *International Journal of English Language Teaching, 7*(4), 23–34.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. George Washington University.

Buckingham, D. (2003). Media education: Literacy, learning and contemporary culture. Polity Press.

Cambridge Assessment International Education. (n.d.). Active learning. https://www.cambridgeinternational.org/Images/271174-active-learning.pdf

EF Education First. (2023). EF English Proficiency Index: A ranking of 113 countries and regions by English skills. https://www.ef.com/wwen/epi/

Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 111*(23), 8410–8415. https://doi.org/10.1073/pnas.1319030111

Haqiqi, F., & Suprayitno, E. (2017). The use of interactive game for improving students' vocabulary mastery. *Journal of Education and Practice, 8*(3), 45–52.

Hattie, J. (2009). Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. Routledge.

Hattie, J., & Zierer, K. (2018). 10 mindframes for visible learning: Teaching for success. Routledge.

Latifah, E. (2018). Implementing active learning through educational games for young learners. *Journal of Language Teaching and Research, 9*(2), 250–258.

Lestari, A. D. (2022). Active learning: Monopoly as a media in teaching grammar for eighth grader students. https://e-journal3.undikma.ac.id/index.php/jollt/article/view/4894

Lyman, F. (1987). Think-Pair-Share: An expanding teaching technique. *MAA-CIE Cooperative News, 1*(1), 1–2.

Mayer, R. E. (2009). Multimedia learning (2nd ed.). Cambridge University Press.

Office of Teaching and Learning, University of Guelph. (n.d.). Introduction to teaching and learning: Active learning. https://otl.uoguelph.ca/graduate-student-programming/guide-new-teaching-assistants/introduction-teaching-and-learning-0

Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education, 93*(3), 223–231.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon, 9*(5), 1–6.

Theobald, R., Hill, M., Tran, E., Agrawal, S., Arroyo, E. N., Behling, S., & Hunt, R. (2020). Active learning narrows achievement gaps for underrepresented students in undergraduate STEM. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 117*(12), 6476–6483. https://doi.org/10.1073/pnas.1916903117

Thongthee, S. (2020). Effects of the active learning approach on the English achievement of Thai EFL secondary school students [Master's thesis, Thammasat University]. Thammasat University Digital Collections.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. Jossey-Bass.

University of North Georgia. (n.d.). Active learning strategies. https://ung.edu/academics/active-learning

Vuorela, H. (2019). Active learning and grammar exercises: Analyzing teaching materials for grades 7–9 in Finland. https://jyx.jyu.fi/bitstreams/1f837dfb-74c7-4cca-95b7-35cb330c19e1/download

การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

Enhancing English speaking skills through situation-based learning for Matthayomsuksa 6 students

เจนจิรา สำคัญยิ่ง[a,*], **จิราภรณ์ กาแก้ว**[a], **ชัญญรัช โนนสว่าง**[b]

Janjira Samkhanying[a,*], Jiraporn Kakaew[a], Chanyarat Nonsawang[b]

[a]ภาควิชาครุศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน นครปฐม 73140

[b]กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ 1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี นนทบุรี 11000

[a]Department of Teacher Education, Education and Sport, Faculty of Education and Development Sciences, Kasertsart University (Kamphaeng Saen Campus), Nakhon Pathom 73140, Thailand

[b]Foreign Languages, Triam Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School, Nonthaburi 11000

*Corresponding author. E-mail address: janjira.sam@ku.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อน และหลังการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ปี 6 2) เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นของนักเรียนในการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี จำนวน 34 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ได้มาจากเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้วิจัย คือ 1) ได้แก่ แผนจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน 5 แผน 2) แบบทดสอบทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อน-หลังเรียนที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน และ 3) แบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนก่อน-หลัง ผ่านการเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน โดยประเมินเกณฑ์ความสอดคล้องของเกณฑ์ ให้คะแนน และใช้ค่าสัมพันธ์เพียร์สัน เท่ากับ 0.866 และ 3) แบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนก่อน-หลัง ผ่านการเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ดัชนีประสิทธิผล ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) ทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$) = 17.4 (S.D) = 1.48 คิดเป็นร้อยละของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 94.12 และมีดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.573 2) นักเรียนมีความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษหลังการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.92 และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) = 0.36

คำสำคัญ: การเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน, ความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษ, ทักษะการพูดภาษาอังกฤษ

Abstract

The purpose of this research aimed to 1) compare students' English-speaking skills before and after participating in situation-based learning, and 2) enhance students' confidence in speaking English through situation-based learning. The sample group consisted of 34 students in Mathayomsuksa 6/2 at Triamudomsuksa Pattanakarn Nonthaburi School during the second semester of the 2025 academic year, selected through purposive sampling method. The research instruments included: 1) five lesson plans of enhancing English-speaking skills through situation-based learning, 2) pre-posttest of English-speaking skills showed a high inter-rater reliability, with a Pearson correlation of 0.866, and 3) a questionnaire of students' confidence in English speaking through situation-based English learning showed a reliability of 0.7. The statistics used in data analysis included percentage, average, standard deviation, and effectiveness index. The research indicated that 1) Students' English-speaking skills after situation-based learning were higher than before learning, with a post-test mean ($\bar{X}$) = 17.4 and (S.D.) = 1.48 The percentage of students who met the criteria was 94.12%, and the effectiveness index was 0.573 2) students' confidence in English speaking after situation-based learning was higher than before learning, with a mean ($\bar{X}$) = 3.92 and a standard deviation (S.D.) = 0.36

Keywords: Confidence in English, English speaking-skills, Situation-based learning

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และวิถีชีวิต ทำให้ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษกลายเป็นสมรรถนะสำคัญที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เพื่อให้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้จากแหล่งข้อมูลนานาชาติ เปิดโอกาสด้านการศึกษา อาชีพ และการใช้ชีวิตในโลกยุคดิจิทัล (Partnership for 21st Century Skills, 2019) ทักษะภาษาอังกฤษจึงถูกจัดให้เป็นหนึ่งใน “ทักษะพื้นฐานร่วมสมัย” ที่จำเป็นต่อการพัฒนาทุนมนุษย์และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยเฉพาะทักษะการพูดซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างความสามารถภาษาอังกฤษของผู้เรียนในทุกระดับ โดยได้กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ว่าผู้เรียนควรมีสมรรถนะการสื่อสาร (Communication Competency) ที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการแลกเปลี่ยนข้อมูล แสดงความคิดเห็น และสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงพัฒนาทักษะที่สัมพันธ์กับทักษะศตวรรษที่ 21 ทั้ง การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรมครู และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง เช่น การเรียนรู้แบบสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษเข้ากับบริบทการเรียนรู้ในชีวิตจริง แต่ผลการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนไทยยังคงต่ำกว่ามาตรฐานสากล (EF Education First, 2023) งานวิจัยหลายฉบับชี้ว่า ผู้เรียนไทยจำนวนมากยังมีปัญหาขาดความมั่นใจในการพูด ขาดคลังคำศัพท์เพียงพอ มีความกังวลเมื่อสื่อสาร และไม่คุ้นชินกับสถานการณ์การสนทนาจริง ทำให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด (บัวศรี, 2564; Wong & Barrea, 2020) สภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริงในห้องเรียน แม้ครูผู้สอนจะพยายามจัดกิจกรรมที่หลากหลาย แต่ผู้เรียนยังขาดโอกาสในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง ไม่กล้าสื่อสาร และยังพึ่งพาการท่องจำมากกว่าการใช้ทักษะเชิงสื่อสาร ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ในระดับที่น่าพึงพอใจ และไม่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งให้ความสำคัญกับการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความยืดหยุ่นในการคิดแก้ปัญหา ดังนั้น การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษผ่านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อยกระดับความสามารถด้านภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพิ่มความมั่นใจในการสื่อสาร และเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนก้าวสู่การเป็นพลเมืองโลกที่มีศักยภาพ

บุญศร (2562) ได้กล่าวว่า การสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันทำให้ผู้เรียนมี ความกระตือรือร้น ตั้งใจทำกิจกรรม ส่งผลให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในขณะปฏิบัติกิจกรรม โดยพบว่าผลหลังการทดลองนักศึกษาสามารถสื่อสารได้ดีใน ระดับที่ดีมากอยู่ที่ระดับค่าเฉลี่ย 4.96-5.00 โดยก่อนการทดลองนักศึกษาสามารถสื่อสารอยู่ในระดับ ปานกลางเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Pollard (1996:98) กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี สภาพอารมณ์ที่ดีและการยอมรับตนเองส่งผลในทางบวกกับความสามารถในการเรียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เลิศคณาวณิชกุล (2550) ได้ประยุกต์ใช้สถานการณ์จำลองในการพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยสถานการณ์จำลอง นักเรียนมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ ณ ศรีสุข (2561) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการเสริมสร้างความสามารถในการสนทนาภาษาอังกฤษ โดยการใช้สถานการณ์จำลอง มีความสามารถในการ

สนทนาภาษาอังกฤษหลังการทดลองสูงกว่าการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อการใช้สถานการณ์จำลองอยู่ในระดับดีหลังจากการทดลอง ซึ่งจากผลการทดลองสามารถนำมาอภิปรายได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน (Situation-based learning) มาใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงเสริมสร้างความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษให้สูงขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 20) ได้เสนอแนวคิดการสอนภาษาตามแนวการสอนเพื่อการสื่อสาร มีกระบวนการมุ่งเน้นให้เกิดการฝึกฝน ปฏิบัติ เพื่อให้การสื่อสารมีประโยชน์สูงสุดและใช้งานได้จริง บุญศร (2562) ได้กล่าวว่า การสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ตั้งใจทำกิจกรรม ส่งผลให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การตรวจเอกสาร

ความหมายของการพูดเพื่อการสื่อสาร

การพูดเพื่อการสื่อสาร (Communicative Speaking) หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก เจตนา หรือข้อมูลต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเข้าใจตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้พูด โดยเน้นการใช้ภาษาในบริบทจริงด้วยความคล่องแคล่ว ถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ ซึ่งรวมถึงทักษะการเลือกใช้คำ การออกเสียง การใช้โครงสร้างประโยค น้ำเสียง ภาษากาย และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (Hymes, 1972) และนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ยังอธิบายว่า การพูดเพื่อการสื่อสารเป็นทักษะที่ต้องอาศัยความสามารถในการใช้ภาษาในชีวิตจริงมากกว่าการท่องจำโครงสร้างทางภาษาเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนจึงต้องใช้ทั้งความรู้ทางภาษา (Linguistic Knowledge) และความสามารถในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม (Sociolinguistic Competence) เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ (Canale & Swain, 1980) ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของนักวิชาการไทย การพูดเพื่อการสื่อสารคือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้พูด และผู้ฟังผ่านการใช้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในสถานการณ์ที่กำหนด และมุ่งเน้นการใช้ภาษาในชีวิตจริงมากกว่าการมุ่งสอนเนื้อหาทางไวยากรณ์ (ปรีชา ชินวงศ์, 2558) กล่าวโดยสรุป การพูดเพื่อการสื่อสารจึงเป็นทักษะที่ผสมผสานทั้งความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการใช้ภาษาอย่างเหมาะสม เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์การสื่อความหมายอย่างแท้จริง

แนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะ ดังนั้น ผู้สอนจึงได้หาเครื่องมือ เทคนิค และวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ครูบรรลุเป้าในการสอน อันจะส่งผลให้การดำเนินงาน ตามนโยบายบรรลุเป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559,น. 1–2) มีวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษ โดยใช้แนวคิดการสอนเรียนสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) ไว้ 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Warm-up) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียน สร้างความพร้อม และกระตุ้นความสนใจต่อบทเรียนใหม่ (Harmer, 2007) ครูผู้สอนควรเตรียมเนื้อหาที่เชื่อมโยงไปยังสาระสำคัญ

ของบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเบื้องต้นและพร้อมมีส่วนร่วมในการเรียน กิจกรรมในขั้นนี้สามารถจัดได้หลากหลาย เช่น การถาม–ตอบ การชมภาพหรือคลิปสั้น และการสนทนาเบื้องต้น (Littlewood, 1981)

ขั้นนำเสนอเนื้อหา (Presentation) ในขั้นนี้ ครูผู้สอนจะนำเสนอข้อมูลทางภาษาแก่ผู้เรียน โดยแนะนำคำศัพท์ใหม่ โครงสร้างประโยค และเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง พร้อมอธิบายทั้งรูปแบบและความหมาย (Richards & Rodgers, 2001) ครูควรเป็นแบบอย่างในการใช้ภาษาที่ถูกต้อง และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาในรูปแบบที่ถูกต้อง (Accuracy) เพื่อสร้างพื้นฐานที่มั่นคงก่อนเข้าสู่ขั้นฝึกการใช้ภาษา

ขั้นฝึก (Practice) ขั้นฝึกเป็นช่วงที่ผู้เรียนได้ลงมือใช้ภาษาอย่างมีแบบแผนตามที่เรียนมาแล้วจากขั้นนำเสนอ (Nunan, 1991) ผู้เรียนสามารถฝึกเป็นกลุ่ม คู่ หรือรายบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความถูกต้อง (Accuracy) และความคล่องแคล่ว (Fluency) ในการใช้ภาษา ครูควรสังเกตและบันทึกข้อผิดพลาดของผู้เรียน แต่การแก้ไขข้อผิดพลาดควรกระทำหลังจากกิจกรรมเสร็จสิ้น เพื่อไม่ให้ลดความมั่นใจและความกล้าในการสื่อสารของผู้เรียน (Harmer, 2007)

ขั้นการใช้ภาษา (Production) ขั้นการใช้ภาษาเป็นช่วงที่ผู้เรียนนำคำศัพท์หรือประโยคที่ฝึกฝนมาใช้ในสถานการณ์จริงผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสนทนาในสถานการณ์จำลอง การทำงานกลุ่ม หรือกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ (Littlewood, 1981) ขั้นนี้เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ครูทำหน้าที่สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น แต่ไม่ควรขัดจังหวะผู้เรียนทันทีเมื่อเกิดความผิดพลาด เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกสบายใจและกล้าใช้ภาษาอย่างอิสระ

ขั้นสรุป (Wrap-up) ขั้นสรุปเป็นขั้นสุดท้ายของการจัดกิจกรรมในแต่ละชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนและสรุปสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ เช่น การนำเสนอรายงานกลุ่ม การทำแบบฝึกหัด หรือกิจกรรมเชิงเกมเพื่อทดสอบความเข้าใจของผู้เรียน (Harmer, 2007) การสรุปบทเรียนช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความก้าวหน้าและความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนและเตรียมความพร้อมสำหรับบทเรียนต่อไป

การเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้การพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน (Situation-based Learning) เป็นแนวทางที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้จริงในสถานการณ์จำลองหรือบริบทที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง (Evans, 1979; เลิศคณาวณิชกุล, 2550) แนวทางนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการสื่อสารโดยตรง ปรับใช้คำศัพท์และโครงสร้างประโยคตามบริบท และพัฒนาความคล่องแคล่วในการพูดอย่างเป็นธรรมชาติ

การเตรียมความพร้อม (Pre-activity / Warm-up) ครูเตรียมบริบทหรือสถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับหัวข้อการเรียน ผู้เรียนทบทวนความรู้เดิมและคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกิจกรรมในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นความสนใจ และสร้างความพร้อมในการเรียนรู้ (Harmer, 2007)

การนำเสนอภาษา (Presentation) ครูนำเสนอคำศัพท์ใหม่ โครงสร้างประโยค การใช้ภาษาในสถานการณ์ และครูทำหน้าที่เป็นแบบอย่างการใช้ภาษาที่ถูกต้อง และอธิบายความหมายและรูปแบบการใช้ภาษา รวมถึงวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจภาษา อีกทั้งสามารถฝึกใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง (Accuracy) (Richards & Rodgers, 2001)

การฝึกใช้ภาษา (Practice / Controlled and Guided Practice) ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาในกิจกรรมจำลอง เช่น การสนทนาเป็นคู่ การทำ role-play และครูสังเกต ให้คำแนะนำหลังการฝึกเพื่อพัฒนาความถูกต้องและความคล่องแคล่ว (Fluency) (Littlewood, 1981; Nunan, 1991)กิจกรรมสามารถจัดเป็นรายบุคคล คู่ หรือกลุ่มเล็ก

การใช้ภาษาในสถานการณ์จริง (Production / Communicative Activity) ผู้เรียนนำคำศัพท์และโครงสร้างที่ฝึกฝนมาใช้ในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์เสมือนจริง ครูทำหน้าที่สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น แต่ไม่ขัดจังหวะผู้เรียน เพื่อสร้างความมั่นใจและความกล้าในการสื่อสาร (Evans, 1979)

การสะท้อนผลและประเมิน (Feedback / Wrap-up) ครูให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ภาษา ทั้งด้านความถูกต้องและความคล่องแคล่ว และผู้เรียนสะท้อนความเข้าใจ และสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรม เช่น การนำเสนอรายงานกลุ่ม การทำแบบฝึกหัด หรือเกมทบทวนความรู้

กระบวนการเรียนรู้แบบสถานการณ์เป็นฐานนี้ไม่เพียงพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ ทักษะศตวรรษที่ 21 และความสามารถในการใช้ภาษาในชีวิตจริง (Harmer, 2007; Littlewood, 1981)

ความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษ

ความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษ (Confidence in English Speaking) หมายถึง ความรู้สึกมั่นใจและความพร้อมของผู้เรียนในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสาร ทั้งในด้านการออกเสียง การเลือกใช้คำศัพท์ โครงสร้างประโยค รวมถึงความสามารถในการปรับตัวตามบริบทและสถานการณ์ (McCroskey, 1992; Horwitz, 2001) ความเชื่อมั่นมีบทบาทสำคัญต่อ การเรียนรู้ภาษา โดยผู้เรียนที่มีความเชื่อมั่นสูงมักกล้าใช้ภาษา พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาทักษะการสื่อสารได้ดีกว่าผู้เรียนที่ขาดความเชื่อมั่น (Young, 1991)นอกจากนี้ ความเชื่อมั่นในการพูดยังส่งผลต่อความพยายาม และความมุ่งมั่นของผู้เรียนในการฝึกฝนภาษารวมถึงลดความวิตกกังวลในการสื่อสาร (MacIntyre et al., 1998) แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษมักเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน เช่น 1) ปัจจัยส่วนบุคคล: ประสบการณ์การใช้ภาษา ทักษะทางภาษา และทัศนคติต่อภาษา 2) ปัจจัยสังคมและสิ่งแวดล้อม: การสนับสนุนจากครู เพื่อนร่วมชั้นเรียน และบรรยากาศในห้องเรียน และ 3) ปัจจัยเชิงกิจกรรมการเรียนรู้: การจัดกิจกรรมที่เน้นการสื่อสารจริง การใช้สถานการณ์จำลอง และการฝึกฝนที่เหมาะสม ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยเน้น สร้างความเชื่อมั่นและลดความวิตกกังวล จึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การให้ผู้เรียนฝึกพูดในสถานการณ์จำลองแบบเป็นคู่หรือกลุ่มเล็ก การให้คำชมเชย และการให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ (Goh & Burns, 2012) ความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษจึงถือเป็น ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการสื่อสารและพัฒนาทักษะการพูดของผู้เรียน อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อน และหลังการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ปี 6
2. เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นของนักเรียนในการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ปี 6 มีทักษะการพูดภาษาอังกฤษที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนมีความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานอยู่ในระดับสูง

Research Conceptual Framework

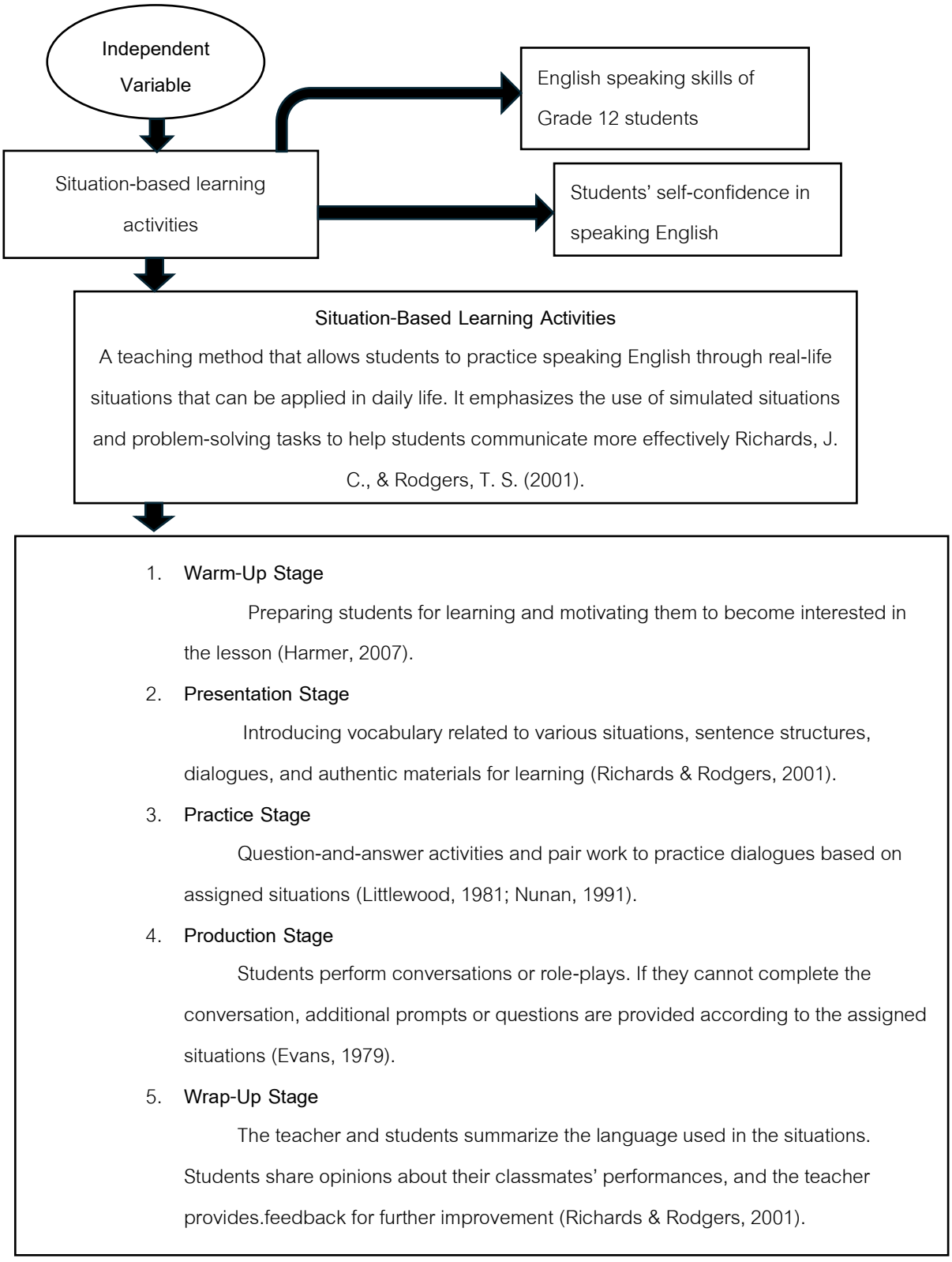

Figure 1 Conceptual Framework of the Study on Situation-Based Learning to Develop English Speaking Skills and Students' Self-Confidence

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 มีนักเรียนทั้งหมด 500 ทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2568 จำนวน 1 ห้องเรียน คือห้อง ม.6/2 จำนวนทั้งสิ้น 34 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาทักษะการพูดภาษาอังกฤษ และความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียน ซึ่งพบว่านักเรียนยังคงขาดทักษะการพูดภาษาอังกฤษอย่างคล่องแคล่ว การออกเสียงคำศัพท์ได้อย่างถูกต้อง การพูดภาษาอังกฤษให้ถูกไวยากรณ์ และขาดความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษในห้องเรียน รวมถึงขาดความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติ ซึ่งปัญหานี้สอดคล้องกับการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้อง ดังนั้น กลุ่มนักเรียนกลุ่มนี้จึงถือเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

ตัวแปรต้น ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน (Situation-based learning)

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการพูดภาษาอังกฤษ และความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

การออกแบบงานวิจัย

การออกแบบงานวิจัยมี 5 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และสะท้อนปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี จากนั้นศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอนในรายวิชา อ 33102 ภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐาน 5 และได้ทำการเลือกเนื้อหาให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี

ขั้นที่ 2 ขั้นออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน (Situation-based learning) และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียน รวมถึงการจัดทำเครื่องมือในงานวิจัยเพื่อการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน จำนวน 5 แผน
2. แบบทดสอบทักษะการพูดก่อน-หลังเรียน และเกณฑ์การประเมินทักษะการพูดภาษาอังกฤษ (Rubric Score) ผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน
3. แบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อน-หลังเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและขั้นทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเนื้อหากระบวนการ ภาษา และการวัดประเมินผล เพื่อให้มีความถูกต้องเหมาะสมของเครื่องมือ และผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขจุดบกพร่องของเครื่องมือทั้งหมด ก่อน

มีการนำแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 4 ขั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 ผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน

1. นักเรียนทำแบบทดสอบในการพูดภาษาอังกฤษก่อนเรียน (Pre-test) และแบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษก่อนเรียน
2. ครูจัดการเรียนรู้ผ่านแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน
3. นักเรียนทำแบบทดสอบในการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียน (Post-test) และทำแบบสอบความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียน

ขั้นที่ 5 สรุปผล และประเมินผลงานวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย (1) แผนการการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน 5 แผน (2) แบบทดสอบทักษะการพูดโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน ก่อน-หลังเรียน และเกณฑ์การให้คะแนนทักษะการพูดภาษาอังกฤษ (Rubric Score) (3) แบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 ข้อ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนการการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน 5 แผน

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 และพบว่านักเรียนยังขาดทักษะการพูดภาษาอังกฤษ รวมทั้งขาดความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษ จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานประกอบการสอนจำนวน 5 แผน ได้แก่ ดังนี้ แผนที่ 1 เรื่อง Introduction of Travelling Abroad แผนที่ 2 เรื่อง Buying a Plane Ticket แผนที่ 3 เรื่อง Checking Into a Hotel แผนที่ 4 เรื่อง Buying Souvenirs แผนที่ 5 เรื่อง Randomized Travel Conversation Situations

โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ขั้นตอนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร CLT ดังรายละเอียดต่อไปนี้ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Warm-Up) ขั้นการสอน (Presentation) ขั้นฝึกภาษา (Practice) ขั้นการใช้ภาษา (Production) และขั้นสรุป (Wrap up) (อุกฤษ, 2564 อ้างถึง ในกระทรวงศึกษาธิการ, 2559,น. 1-2) เพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียน หลังกจากนั้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน คือ (1) ด้านเนื้อหา (2) ด้านการพัฒนาผู้เรียน (3) ด้านโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้ (4) ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบประเมินความเหมาะสมมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ซึ่งอยู่ในระดับ ดี

แบบทดสอบทักษะการพูดก่อน-หลังเรียน และเกณฑ์การประเมินทักษะการพูดภาษาอังกฤษ (Rubric Score) ผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษ จำนวน 2 ข้อ โดยเป็นบทสนทนา ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 5 แผน นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC

(Index of item objective congruence) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.84 และได้มีการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นวิเคราะห์ความสอดคล้องของเกณฑ์ระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability) โดยใช้ค่าสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) เพื่อประเมินเกณฑ์การให้คะแนนทักษะการพูดภาษาอังกฤษ (Rubric Score) ผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า r = 0.866 ซึ่งอยู่ในระดับความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูง สะท้อนถึงความสอดคล้องของผู้ประเมินทั้งสองราย ดังนั้น การประเมินครั้งนี้จึงมีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถยืนยันความเที่ยงของเครื่องมือวัดได้อย่างเหมาะสม จากนั้นผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อน-หลังเรียน ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนากร นนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 34 คน

แบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 ข้อ

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อน-หลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ของลิเคิร์ท (ศรีสะอาด. 2545:103) จำนวน 10 ข้อ ดังนี้

ระดับคะแนน	การแปลผล
5	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	เห็นด้วย
3	ไม่แน่ใจ
2	ไม่เห็นด้วย
1	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมของแบบสอบถาม โดยตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.78 และหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของ แบบสอบถามจทั้งฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.79

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยชี้แจงจุดประสงค์การเรียนการสอน ทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การทดสอบและแบบสอบถามความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษ
2. นักเรียนทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อนเรียน และทำแบบสอบถามความเชื่อมั่นการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน
3. ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เวลาในการสอนทั้งหมด 5 คาบ โดยใช้ CLT (Communicative Language Teaching) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ (1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Warm-Up) ขั้นการสอน (Presentation) ขั้นฝึกภาษา (Practice) ขั้นการใช้ภาษา (Production) และขั้นสรุป (Wrap up) (อุกฤษ, 2564 อ้างถึง ในกระทรวงศึกษาธิการ, 2559, น. 1–2)

4. นักเรียนทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบทักษะการพูดหลังเรียน และทำแบบสอบถามความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน
5. ผู้วิจัยให้คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบ แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์มทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน และหาค่าเฉลี่ย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ วิเคราะห์คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อน-หลังการเรียนรู้แบบเน้นสถานการณ์เป็นฐานด้วย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะก่อนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ใช้การเรียนรู้แบบเน้นสถานการณ์เป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการทดสอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีประสิทธิผล และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นในทักษะการพูดของนักเรียนก่อน-หลังเรียน การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อน-หลัง ผ่านการเรียนรู้แบบเน้นสถานการณ์เป็นฐานของนักเรียนโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์การแปลผลดังนี้

ค่าเฉลี่ย		การแปลผล
1.00-1.50	หมายถึง	มีความเชื่อมั่นในระดับต่ำมาก
1.51-2.50	หมายถึง	มีความเชื่อมั่นในระดับต่ำ
2.51-3.50	หมายถึง	มีความเชื่อมั่นในระดับปานกลาง
3.51-4.50	หมายถึง	มีความเชื่อมั่นในระดับสูง
4.51-5.00	หมายถึง	มีความเชื่อมั่นในระดับสูงมาก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้แยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อน-หลัง ผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน

จากการเก็บข้อมูลทักษะการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อน-หลัง การเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่าทักษะการพูดภาษาอังกฤษ หลังเรียนรู้แบบเน้นสถานการณ์เป็นฐานของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนการเรียนรู้แบบเน้นสถานการณ์เป็นฐาน ดัง Table 1 และ Table 2

Table 1 the mean scores, standard deviation, and percentage of students who passed the criterion in English speaking skills before and after learning through situation-based learning activities.

Pre-test and Post-test Scores		Mean	S.D.	Percentage
Pre-test	20	14	1.59	55.88
Post-test	20	17.4	1.48	94.12

จาก Table 1 ทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีค่าคะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$ = 17.4 และ (S.D.) = 1.48 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ซึ่งมีค่า

คะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$ = 14 และ (S.D.) 1.59 โดยคิดเป็นร้อยละร้อยละ 94.12 ของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ดังนั้นจากการวิเคราะห์พบว่า ทักษะการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนด้วยแผนการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สูง กว่าก่อนเรียน

Table 2 the effectiveness index (E.I.) of the English speaking instructional process based on situation-based learning

Number of Students	Full Score	Total Scores		Effectiveness Index (E.I.)
		Total Pre-test Score	Total Post-test Score	
34	20	476	593	0.573

จากตารางที่ 2 ดัชนีประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.573 ซึ่งหมายความว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.573 โดยเป็นไปตามเกณฑ์ค่าตัวเลขที่แสดงอัตราการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นด้วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน

จาก Table 3 ความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนก่อนการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน พบว่านักเรียนมีความเชื่อมั่นแตกต่างกันไป โดยสามารถจัดลำดับได้เป็น ระดับมากที่สุด รองลงมา และระดับน้อยที่สุด ดังนี้ (1) นักเรียนเชื่อมั่นว่าความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของพัฒนาอยู่เสมอ ระดับมากที่สุด โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย = 4.05 และ (S.D.) = 0.89 (2) ค่าคะแนนเฉลี่ยนักเรียนเกี่ยวกับการพยายามพูดภาษาอังกฤษกับคนต่างชาติ อยู่ในระดับรองลงมา โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย = 4.03 และ (S.D.) = 0.97 (3) ค่าคะแนนเฉลี่ยความเชื่อมั่นของนักเรียนเกี่ยวกับความสามารถแสดงความคิด และความเห็นของฉันอย่างชัดเจนเป็นภาษาอังกฤษอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย = 3.27 และ (S.D.) = 1.10 ซึ่งค่ารวมเฉลี่ยความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนก่อนการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน ผ่านการทำแบบทดสอบความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษ เท่ากับ = 3.58 และ (S.D.) = 0.067 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

Table 3 Self-confidence in English speaking skills as assessed through a speaking skill development test using situation-based learning activities among Grade 12 students at Triam Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School in the 2025 academic year. The sample group consisted of one classroom with 34 students.

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{x}$	(S.D.)	ความหมาย
1	I can speak English fluently and confidently. (ฉันสามารถพูดภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นใจ)	3.38	0.91	ปานกลาง
2	I can initiate a conversation in English with my friends. (ฉันสามารถเริ่มบทสนทนาภาษาอังกฤษกับเพื่อนได้)	3.76	0.94	สูง
3	I feel relaxed during English-speaking activities. (ฉันรู้สึกผ่อนคลายเมื่อทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพูดภาษาอังกฤษ)	3.46	1.02	ปานกลาง
4	I can express my ideas and opinions clearly in English. (ฉันสามารถแสดงความคิดและความเห็นของฉันอย่างชัดเจนเป็นภาษาอังกฤษ)	3.27	1.10	ปานกลาง
5	I try to speak with foreigners in English. (ฉันพยายามพูดภาษาอังกฤษกับคนต่างชาติ)	4.03	0.97	สูง
6	I can participate effectively in English discussions and conversations. (ฉันสามารถมีส่วนร่วมในการอภิปราย และสนทนาภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ)	3.44	1.07	ปานกลาง
7	I can speak English in daily situations. (ฉันสามารถพูดภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันได้)	3.48	1.05	ปานกลาง
8	I am not shy to speak English. (ฉันไม่อายที่จะพูดภาษาอังกฤษ)	3.53	1.03	สูง
9	I feel confident when giving presentations in English. (ฉันรู้สึกมั่นใจเมื่อต้องนำเสนอหน้าชั้นเรียนเป็นภาษาอังกฤษ)	3.44	1.05	ปานกลาง
10	I feel that my English-speaking ability is improving. (ฉันรู้สึกว่าความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของฉันพัฒนาอยู่เสมอ)	4.05	0.89	สูง
	รวม	3.58	0.067	ปานกลาง

Table 4 Self-confidence in English speaking skills of Grade 12 students after learning English speaking through situation-based learning, as assessed by a speaking skill development test based on situation-based learning, among Grade 12 students at Triam Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School in the 2025 academic year. The sample group consisted of one classroom with 34 students

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{x}$	(S.D.)	ความหมาย
1	I can speak English fluently and confidently. (ฉันสามารถพูดภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นใจ)	4.03	0.76	สูง
2	I can initiate a conversation in English with my friends. (ฉันสามารถเริ่มบทสนทนาภาษาอังกฤษกับเพื่อนได้)	4.28	0.79	สูง
3	I feel relaxed during English-speaking activities. (ฉันรู้สึกผ่อนคลายเมื่อทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพูดภาษาอังกฤษ)	3.86	1.01	สูง
4	I can express my ideas and opinions clearly in English. (ฉันสามารถแสดงความคิดและความเห็นของฉันอย่างชัดเจนเป็นภาษาอังกฤษ)	3.48	1.08	ปานกลาง
5	I try to speak with foreigners in English. (ฉันพยายามพูดภาษาอังกฤษกับคนต่างชาติ)	3.75	1.04	สูง
6	I can participate effectively in English discussions and conversations. (ฉันสามารถมีส่วนร่วมในการอภิปราย และสนทนาภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ)	3.42	2.05	ปานกลาง
7	I can speak English in daily situations. (ฉันสามารถพูดภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันได้)	4.08	0.95	สูง
8	I am not shy to speak English. (ฉันไม่อายที่จะพูดภาษาอังกฤษ)	4.17	0.98	สูง
9	I feel confident when giving presentations in English. (ฉันรู้สึกมั่นใจเมื่อต้องนำเสนอหน้าชั้นเรียนเป็นภาษาอังกฤษ)	3.67	1.12	สูง
10	I feel that my English-speaking ability is improving. (ฉันรู้สึกว่าความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของฉันพัฒนาอยู่เสมอ)	4.55	0.69	สูงมาก
	รวม	3.92	0.36	สูง

จาก Table 4 ความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน พบว่านักเรียนมีความเชื่อมั่นแตกต่างกันไป โดยสามารถจัดลำดับได้เป็น ระดับมากที่สุด รองลงมา และระดับน้อยที่สุด ดังนี้ (1) นักเรียนเชื่อมั่นว่าความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของพัฒนาอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย = 4.55 และ (S.D.) = 0.69 (2) ค่าคะแนนเฉลี่ยนักเรียนเกี่ยวกับการความสามารถเริ่มบทสนทนาภาษาอังกฤษกับเพื่อนได้ อยู่ในระดับรองลงมา โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย = 4.28 และ (S.D.) = 0.79 (3) ค่าคะแนนเฉลี่ยความเชื่อมั่นของนักเรียนเกี่ยวกับความสามารถมีส่วนร่วมในการอภิปราย และสนทนาภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย = 3.42 และ (S.D.) = 2.05 ซึ่งค่ารวมเฉลี่ยความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน ผ่านการทำแบบสอบถามความเชื่อมั่นในทักษะการพูดภาษาอังกฤษ เท่ากับ = 3.92 และ (S.D.) = 0.36 ซึ่งอยู่ในระดับสูง

บทสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

โดยสรุป พบว่า ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นผลของการเรียนรู้การพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน (Situation-Based Learning) ในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากข้อมูลที่รวบรวมได้ พบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของนักเรียนอยู่ที่ 14 คิดเป็นร้อยละ 55.88 ของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ขณะที่คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 17.4 คิดเป็นร้อยละ 94.12 ของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ และมีค่าดัชนีประสิทธิผล 0.573 โดยเป็นไปตามเกณฑ์ค่าตัวเลขที่แสดงอัตราการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นด้วยการเรียนรู้การพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน นับเป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่าการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น

ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาการพูดภาษาอังกฤษผ่านการแสดง บทบทสมมติ การตั้งคำถาม การอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน จึงทำให้นักเรียนสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ดียิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ทุกการเรียนในแต่ละชั่วโมง และส่งเสริมความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนได้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณ ศรีสุข (2561) กล่าวว่าผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการเสริมสร้างความสามารถในการสนทนาภาษาอังกฤษ โดยการใช้สถานการณ์จำลอง มีความสามารถในการสนทนาภาษาอังกฤษหลังการทดลองสูงกว่าการ ทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อการใช้สถานการณ์จำลองอยู่ ในระดับดีหลังจากการทดลอง และ เลิศคณาวนิชกุล (2550) ได้ทำการวิจัยได้ผลการใช้สถานการณ์จำลองเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองโดยใช้สถานการณ์จำลอง นักเรียนมีความสามารถด้านการสนทนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยยะสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนเห็นว่าสถานการณ์จำลองมีความเหมาะสมในการพัฒนาความสามารถ ในการพัฒนาเสริมสร้างทักษะการสนทนาภาษาอังกฤษมากขึ้น

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น คือ การที่ผู้เรียนได้ฝึกให้มีความกล้าในการแสดงออก กล้าพูด กล้าคุย กล้าแสดงความคิดเห็นในภาษาอังกฤษผ่านกิจกรรมการสมมติบทบาทการแสดง การอภิปราย โดยการนำเสนอหน้าชั้นเรียนต่าง ๆ การเรียนในลักษณะนี้สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากครูผู้สอนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละชั่วโมง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพัฒนา และเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษมากขึ้นในทุก ๆ การเรียน ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้เรียนทุกคนในห้องซึ่งมีความหลากหลายทางการเรียนรู้ รู้สึกสนุก และตื่นเต้นกับการเรียน การทำกิจกรรมที่เน้นสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ครูมอบหมายให้

จากผลการวิจัย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษหลังการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานอยู่ในระดับสูง ตามที่ผู้วิจัยได้จัดทำแผนจัดการเรียนรู้ 5 แผน ซึ่งค่าความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษมีค่าเฉลี่ยที่สูงขึ้นจาก ร้อยละ 3.58 เป็นร้อยละ 3.92 แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานช่วยส่งเสริมทักษะการพูดภาษาอังกฤษ มีส่วนช่วยในการส่งเสริมความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษ และส่งเสริมให้บรรยากาศให้ห้องเรียนเต็มไปด้วยความสนุกสนานในการพูดภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น เพราะนักเรียนได้มีโอกาสตอบคำถาม แสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทสมมติ และอภิปรายร่วมกันในห้อง จึงทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษ และเกิดความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ บุญศรี (2562) กล่าวว่าการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้จะช่วยเสริมความ มั่นใจให้กับนักศึกษาในการพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น หลังการทดลองปรากฏว่ามีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษสูงขึ้นอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ย 4.01–5.00 โดยนักศึกษาทุกคนมีระดับการ

พูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารหลังการทดลองอยู่ ในเกณฑ์ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 100.0 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับวิริยะ จิตรา (2532: 92–95) ที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อการสื่อสาร โดยแนะนำให้จัดกิจกรรมในรูปแบบ กลุ่มใหญ่และกิจกรรมร่วมกันทั้งชั้นเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนช่วยเหลือและสนับสนุนกัน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการพัฒนาทักษะการพูดอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่าการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐาน ทำให้นักเรียนมีความกล้าในการพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในกลุ่ม มีการอภิปรายมากขึ้นในกลุ่มเพื่อนอีกทั้งสามารถพัฒนาทักษะการพูดได้ ผ่านการแสดงละคร หรือจัดรายการสัมภาษณ์เป็นภาษาอังกฤษ หากผู้สนใจจะศึกษาประเด็นนี้ ผู้วิจัยขอแนะนำให้ประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านเนื้อหา กิจกรรม และศึกษาวิธีการสอนในรูปแบบที่เน้นสถานการณ์เป็นฐานให้เข้าใจ และศึกษาความสามารถของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2546). การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรงเทพฯ : องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องนโยบายการปฏิรูปการเรียนการ
สอนภาษาอังกฤษ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กาญจนา ณ ศรีสุข. (2561) ผลของการใช้สถานการณ์จำลองเพื่อเสริมสร้างความสามารถการสนทนา
ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดภูเก็ต.

เกศสุดา ปงลังกา. (2550). การศึกษาการใช้กิจกรรมบทบาทสมมตในการพัฒนาความสามารถด้าน
การพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. (ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ชไมพร เลิศคณาวนิชกุล. (2550). ผลของการใช้สถานการณ์จำลองเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ
เพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. (ปริญญานิพนธ์ ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ไชยยันต์โตเทศ. (2550). การใช้กิจกรรมเพื่อมุ่งปฏิบัติงานเพื่อใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถ
ในการพูดภาษาอังกฤษและความมั่นใจในตนเองของนักศึกษาวิชาการโรงแรมและ ท่องเที่ยว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)). มหาวทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพ้นที่พายัพ, เชียงใหม่.

ภัทรภร บุญศรี. (2562). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน
โดยใช้บทฝึกการสนทนาภาษาอังกฤษ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pacific/article/view/261233

อรุณีวิริยะจิตรา. (2532). การเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์

Brozik, D. (1999). An Investigation in Adult Education Learning to Determine If Simulation Enhance Communication Skills. Dissertation Abstract International, ED437079.

Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language and Teaching Oral English. London: Longman.

Evans, D. R. (1979). Games and Simulations in Literacy Training. Tehren: Hulton Educational.

Harmer, J. (2007). The Practice of English Language Teaching (4th ed.). Pearson Longman.

Horwitz, E. K. (2001). Language anxiety and achievement. *Annual Review of Applied Linguistics, 21*, 112–126.

Littlewood, W. (1981). Communicative Language Teaching: An Introduction. Cambridge University Press

McCroskey, J. C. (1992). Reliability and validity of the willingness to communicate scale. *Communication Quarterly, 40*(1), 16–25.

Richards, J. C., & Rodgers, T. (2001). Approaches and Methods in Language Teaching (2nd ed.). Cambridge University Press.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

สาขาศึกษาศาสตร์: ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1. รศ.ดร.ชาตรี ฝ่ายคำตา	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
2. รศ.ดร.จีระวรรณ เกษสิงห์	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
3. รศ.ดร.ศศิเทพ ปิติพรเทพิน	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
4. ผศ.ดร.เอกภูมิ จันทรขันตี	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
5. ผศ.ดร.ธนนันท์ ธนารัชตภูมิ	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
6. ผศ.ดร.ต้องตา สมใจเพ็ง	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
7. ดร.สกล ตั้งเก้าสกุล	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
8. ดร.อรุณี เอี่ยมใบพฤกษ์	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
9. ดร.ธนา เครือวงค์	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
10. ดร.นฤดล เสมชูโชติ	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
11. ผศ.ดร.ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย	ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
12. ผศ.ดร.เดชศิริ โนภาส	ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
13. ผศ.ดร.สถิดาพร คำสด	ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

สาขาศึกษาศาสตร์: ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. รศ.ดร.อาชัญญา รัตนอุบล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร.กรกนก เลิศเดชภัทร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผศ.ดร.นิวัฒน์ ศรีสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. ผศ.ดร.สิงหา ประสิทธิ์พงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
5. ผศ.ดร.จุฬารัตน์ ธรรมประทีป	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
6. ดร.สุรยศ ทรัพย์ประกอบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
7. ผศ.ดร.ธัญวรัตน์ ปิ่นทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
8. ดร.ชุติมา วิชัยดิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Editorial Board

Subject: Education (Internal)

1. Assoc.Prof.Dr.Chatree Faikhamta
2. Assoc.Prof.Dr.Jeerawan Ketsing
3. Assoc.Prof.Dr. Sasithep Pitiporntapin
4. Assist.Prof.Dr.Ekgapoom Jantarakantee
5. Assist.Prof.Dr.Thananun Thanarachataphoom
6. Assist.Prof.Dr.Tongta Somchaipeng
7. Dr.Sakon Tangkawsakul
8. Dr.Arunee Eambaipreuk
9. Dr.Thana KRUAWONG
10. Dr.Narudol Semchuchot
11. Assist.Prof.Dr. Choosak Ueangchokchai
12. Assist.Prof.Dr.Dechsiri Nopas
13. Assist.Prof.Dr.Sathidaporn Khomsod

Subject: Education (External)

1. Assoc.Prof.Dr.Archanya Ratana-Ubol
2. Dr.Kornkanok Lertdechapat
3. Assist.Prof.Dr.Niwat Srisawasdi
4. Assist.Prof.Dr.Singha Prasitpong
5. Assist.Prof.Dr.Jurarat Thammaprateep
6. Dr.Surayot Supprakob
7. Assist.Prof.Dr.Tanwarat Pinthong
8. Dr.Chutima Vichaidit

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ: ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1.	ผศ.ดร.ณัฏฐณิชา ฉายรัศมี	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์
2.	ผศ.ดร.สมหมาย อุดมวิทิต	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์
3.	รศ.ดร.ชิดตะวัน ชนะกุล	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์
4.	ผศ.ดร.นวรัตน์ เต็มสัมฤทธิ์	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์
5.	ผศ.ดร.ศศิเพ็ญ ภูวพานิช	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์
6.	รศ.ดร.สันติ แสงเลิศไสว	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์
7.	รศ.ดร. กาญจนา ศรีพฤทธิ์เกียรติ	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์
8.	ผศ.ดร.ชญาดา ภัทราคม	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์

9. ผศ.ดร.มล.กุณฑลรัตน์ ทวีวงศ์	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์
10. รศ.ดร.ณัฐพล พจนาประเสริฐ	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์
11. ผศ.ดร.ภาสกร ธรรมโชติ	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์
12. อ.ดร.คุณากร วิวัฒนากรวงศ์	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์
13. ผศ.ว่าที่ร้อยตรี ดร.จุล ธนศรีวนิชชัย	ภาควิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ
14. รศ.ดร.วรัญพงศ์ บุญศิริธรรมชัย	ภาควิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ
15. ผศ.ดร.ชลลดา สัจจานิตย์	ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ
16. อ.ดร.ณัฐกันย์ ชินนรานันทน์	ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ
17. ผศ.ดร.ทรงพร หาญสันติ	ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ
18. อ.ดร.เบญจรัตน์ ไชยมั่นคง	ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ
19. ผศ.ดร.สุชัญญา สายชนะ	ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ
20. ผศ.ดร.อลิสา โซนี่	ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ
21. อ.ดร.ภาวิณี ฤกษ์จิรัฐติกาล	ภาควิชาการจัดการเทคโนโลยีและการปฏิบัติการ คณะบริหารธุรกิจ

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ: ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. รศ.ดร.ทิพวรรณ ปิ่นวนิชย์กุล	บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
2. รศ.ดร.ปฏิภาณ แซ่หลิ่ม	บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
3. ผศ.ดร.ประเสริฐ สิทธิจิรพัฒน์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
4. รศ.ดร.อดิศักดิ์ สุวิทวัส	สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

Editorial Board

Subject: Economics and Business Administration (Internal)

1. Asst.Prof.Dr.Nattanicha Chairassamee
2. Asst.Prof.Dr.Sommai Udomwitid
3. Assoc.Prof.Dr.Chittawan Chanagul
4. Asst.Prof.Dr.Navarat Temsumrit
5. Asst.Prof.Dr.Sasipen Bhuvapanich
6. Assoc.Prof.Dr.Santi Sanglestsawai
7. Assoc.Prof.Dr.Kanchana Sripruetkiat
8. Asst.Prof.Dr.Chayada Bhadrakom
9. Asst.Prof.Dr.Kuntonrat Davivongs
10. Assoc.Prof.Dr.Nuttapon Photchanaprasert
11. Asst.Prof.Dr.Pasakorn Thammachote
12. Dr.Kunakorn Wiwattanakornwong
13. Asst.Prof. Act.Sub.Lt.Dr.Jul Thanasrivanitchai
14. Assoc.Prof.Dr.Waranpong Boonsiritomachai
15. Asst.Prof.Dr.Chonlada Sajjanit
16. Dr.Nadhakan Shinnaranantana
17. Asst.Prof.Dr.Songporn Hansanti
18. Dr.Benjarut Chaimankong
19. Asst.Prof.Dr.Suchanya Saichana
20. Asst.Prof.Dr. Alisa Sony
21. Dr.Pavinee Rerkjirattikal

Subject: Economics and Business Administration (External)

1. Assoc.Prof.Dr.Tippawan Pinvanichkul
2. Assoc.Prof.Dr.Patipan Sae-Lim
3. Asst.Prof.Dr.Prasert Sitthijirapat
4. Assoc.Prof.Dr.Adisak Suvittawat

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1. ผศ.ดร.ดีอนา คาซา	ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
2. ผศ.ดร.วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ	ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
3. ผศ.ดร.วิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต	ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
4. ผศ.ดร.อุมาภรณ์ สังขมาน	ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
5. รศ.ไพรินทร์ กะทิพรมราช	ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. อ.ไพลิน ปิ่นสำอางค์	สาขาวิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. อ.ดร.สุจิตรา ศิริพาณิชย์	ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ผศ.ดร.ชมนาด อินทจามรรักษ์	ภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
4. ผศ.ดร.พิพัฒน์ สุยะ	ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. รศ.สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ	ข้าราชการบำนาญ

Editorial Board

Subject: Humanities and Social Sciences (Internal)

1. Asst.Prof.Dr.Deeana Kasa	2. Asst.Prof.Dr.Wuttinun Kaewjungate
3. Asst.Prof.Dr.Wipada Rattanadilok Na Phuket	4. Asst.Prof.Dr.Umaporn Sungkaman
5. Assoc.Prof.Pairin Katipommarat	

Subject: Humanities and Social Sciences (External)

1. Dr.Pailin Pinsum-ang	2. Dr.Suchitra Siripanich
3. Asst.Prof.Dr.Chommanad Intajamornrak	4. Asst.Prof.Dr.Pipat Suya
5. Assoc.Prof.Suwattana Liamprawat	

ประกาศมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ด้วยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยกลุ่มเครือข่ายวิจัยประชาชื่น สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จัดให้มีการประชุมทางวิชาการครั้งที่ ๖๔ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในปีพุทธศักราช ๒๕๖๙ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลงานวิจัย แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น ประสบการณ์ และเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสาขาต่างๆ สู่สาธารณชน

เพื่อให้การประชุมทางวิชาการครั้งที่ ๖๔ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการอำนวยการจัดการประชุมทางวิชาการ

๑.	นายกสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ที่ปรึกษา
๒.	ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	ที่ปรึกษา
๓.	ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ที่ปรึกษา
๔.	ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ที่ปรึกษา
๕.	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	ที่ปรึกษา
๖.	ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ที่ปรึกษา
๗.	ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม	ที่ปรึกษา
๘.	ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ	ที่ปรึกษา
๙.	ประธานกลุ่มมหาวิทยาลัยเครือข่ายวิจัยประชาชื่น	ที่ปรึกษา
๑๐.	อธิบดีกรมการข้าว	ที่ปรึกษา
๑๑.	อธิบดีกรมชลประทาน	ที่ปรึกษา
๑๒.	อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	ที่ปรึกษา
๑๓.	อธิบดีกรมปศุสัตว์	ที่ปรึกษา
๑๔.	อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	ที่ปรึกษา
๑๕.	อธิบดีกรมวิชาการเกษตร	ที่ปรึกษา
๑๖.	อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์	ที่ปรึกษา
๑๗.	อธิบดีกรมป่าไม้	ที่ปรึกษา
๑๘.	อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ	ที่ปรึกษา
๑๙.	อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี	ที่ปรึกษา
๒๐.	อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	ที่ปรึกษา

๒๑.	อธิบดีกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม	ที่ปรึกษา
๒๒.	อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	ที่ปรึกษา
๒๓.	ผู้แทนอธิบดีกรมประมง (นายพลพิศิลป์ สุวรรณชัย)	ที่ปรึกษา
๒๔.	ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ	ที่ปรึกษา
๒๕.	นายกสมาคมนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์	ที่ปรึกษา
๒๖.	รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ประธานกรรมการ
๒๗.	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและความเป็นสากล	รองประธานกรรมการ
๒๘.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	รองประธานกรรมการ
๒๙.	รองอธิการบดีฝ่ายเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์	กรรมการ
๓๐.	รองอธิการบดีฝ่ายนวัตกรรมและพันธกิจเพื่อสังคม	กรรมการ
๓๑.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิตและพัฒนาอย่างยั่งยืน	กรรมการ
๓๒.	รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาคุณภาพและระบบฐานข้อมูล	กรรมการ
๓๓.	รองอธิการบดีฝ่ายการเงินและบริหารทรัพย์สิน	กรรมการ
๓๔.	รองอธิการบดีฝ่ายทรัพยากรมนุษย์และยุทธศาสตร์	กรรมการ
๓๕.	รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาวิทยาศาสตร์สุขภาพและเขตพื้นที่สุพรรณบุรี	กรรมการ
๓๖.	รองอธิการบดีวิทยาเขตกำแพงแสน	กรรมการ
๓๗.	รองอธิการบดีวิทยาเขตศรีราชา	กรรมการ
๓๘.	รองอธิการบดีวิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร	กรรมการ
๓๙.	คณบดีคณะเกษตร	กรรมการ
๔๐.	คณบดีคณะประมง	กรรมการ
๔๑.	คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์	กรรมการ
๔๒.	คณบดีคณะเทคนิคการสัตวแพทย์	กรรมการ
๔๓.	คณบดีคณะวิทยาศาสตร์	กรรมการ
๔๔.	คณบดีคณะสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๔๕.	คณบดีคณะวนศาสตร์	กรรมการ
๔๖.	คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์	กรรมการ
๔๗.	คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	กรรมการ
๔๘.	คณบดีคณะอุตสาหกรรมเกษตร	กรรมการ
๔๙.	คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์	กรรมการ
๕๐.	คณบดีคณะบริหารธุรกิจ	กรรมการ
๕๑.	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์	กรรมการ
๕๒.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์	กรรมการ
๕๓.	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์	กรรมการ
๕๔.	คณบดีคณะแพทยศาสตร์	กรรมการ
๕๕.	คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์	กรรมการ
๕๖.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	กรรมการ
๕๗.	ผู้อำนวยการสำนักบริหารการศึกษา	กรรมการ

๕๘. ผู้อำนวยการสำนักหอสมุด กรรมการ
๕๙. ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรรมการ
๖๐. ผู้อำนวยการสำนักบริการคอมพิวเตอร์ กรรมการ
๖๑. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรรมการและเลขานุการ
๖๒. รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฝ่ายบริหาร กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๖๓. หัวหน้าสำนักงานเลขานุการ สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๖๔. นางสาวพิชชาอรฐ์ สิริชีวเกษร กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โดยให้คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ ให้ข้อคิดเห็นและอำนวยการให้การจัดการประชุมทางวิชาการครั้งที่ ๖๔ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปโดยมีวาระ ๑ ปี

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๘

(นายดำรงค์ ศรีพระราม)
รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประกาศมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (เพิ่มเติม)

อนุสนธิประกาศมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๘ นั้น

เพื่อให้การจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (เพิ่มเติม) ดังนี้

คณะกรรมการอำนวยการจัดการประชุมทางวิชาการ

๑.	นายกสมาคมปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๒.	นายกสมาคมเทคโนโลยีชีวภาพสัมพันธ์	กรรมการ
๓.	นายกสัตวแพทยสภา	กรรมการ
๔.	นายกสัตวแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการ
๕.	นายกสมาคมสัตวแพทย์ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์แห่งประเทศไทย	กรรมการ
๖.	นายกสมาคมเทคนิคการสัตวแพทย์แห่งประเทศไทย	กรรมการ
๗.	นายกสภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๘.	นายกสมาคมสถาบันอุดมศึกษาสิ่งแวดล้อมไทย	กรรมการ
๙.	นายกสมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์	กรรมการ
๑๐.	นายกสมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการ
๑๑.	นายกสมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
๑๒.	นายกสมาคมศิษย์เก่าเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ	กรรมการ
๑๓.	นายกสมาคมการตลาดแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๑๔.	นายกสมาคมสัตวบาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	กรรมการ
๑๕.	นายกสมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางอาหารแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๑๖.	นายกสมาคมเทคโนโลยีชีวภาพแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๑๗.	นายกสมาคมสภาวิชาการอุตสาหกรรมเกษตร	กรรมการ
๑๘.	นายกสมาคมหลักสูตรและการสอนแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๑๙.	นายกสมาคมการค้าปัจจัยการผลิตสัตว์น้ำไทย	กรรมการ
๒๐.	นายกสมาคมส่งเสริมกิจการประมงไทย	กรรมการ
๒๑.	นายกสมาคมปลานิลไทย	กรรมการ
๒๒.	นายกสมาพันธ์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไทย	กรรมการ

๒๓. นายกสมาคมผู้เพาะเลี้ยงปลาทะเลไทย	กรรมการ
๒๔. นายกสมาคมวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๒๕. นายกสมาคมวิศวกรโครงสร้างแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๒๖. นายกสมาคมหุ่นยนต์ไทย	กรรมการ
๒๗. นายกสมาคมการผังเมืองไทย	กรรมการ
๒๘. นายกสมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย	กรรมการ
๒๙. นายกสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการ
๓๐. นายกสมาคมนักออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	กรรมการ
๓๑. นายกสภาสถาปนิก	กรรมการ
๓๒. นายกสมาคมธุรกิจไม้โตเร็ว	กรรมการ
๓๓. นายกสมาคมรุกขกรรมไทย	กรรมการ
๓๔. นายกสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๓๕. นายกสมาคมนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสยาม	กรรมการ
๓๖. นายกสมาคมสังคมวิทยาสาธารณะ ประเทศไทย	กรรมการ
๓๗. คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	กรรมการ

โดยให้คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ ให้ข้อคิดเห็นและอำนวยการให้การจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ

๑. รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและความเป็นสากล	ที่ปรึกษา
๒. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ที่ปรึกษา
๓. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ที่ปรึกษา
๔. รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ประธานกรรมการฝ่ายบริหาร
๕. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (นางสาวนีรนุช ภาชนะทิพย์)	ประธานกรรมการร่วม
๖. นางสาวกัญญารัตน์ สุวรรณทีป	กรรมการและเลขานุการ
๗. นายปฏิภักดิ์ ปัญญาพูนตระกูล	ผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการหมวดวิชาการเกษตรศาสตร์

๘.๑ สาขาพืช

๑. คณบดีคณะเกษตร	ที่ปรึกษา
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปริยานุช จุลกะ	ประธานกรรมการ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศไนย จารุวัฒนพันธ์	รองประธานกรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์สุตเขตต์ นาคะเสถียร	กรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์ธานี ศรีวงศ์ชัย	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์เฉลิมพล ภูมิไชย์	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์ภัศจี คงศีล	กรรมการ

๘. รองศาสตราจารย์ปิติพงษ์ โตบันลือภพ	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์ธนพล ไชยแสน	กรรมการ
๑๐. รองศาสตราจารย์เสาวนุช ถาวรพฤกษ์	กรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์อัศเลข รัตนวรรณี	กรรมการ
๑๒. รองศาสตราจารย์เอกพันธ์ ไกรจักร	กรรมการ
๑๓. รองศาสตราจารย์ธิดา เดชฮวบ	กรรมการ
๑๔. รองศาสตราจารย์อรอุมา เพียซ้าย	กรรมการ
๑๕. รองศาสตราจารย์วันวิสา ศิริวรรณ์	กรรมการ
๑๖. รองศาสตราจารย์เนตรนภิส เขียวขำ	กรรมการ
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา บุญเรือง	กรรมการ
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรีรัตน์ ฉันทวุฒิพร	กรรมการ
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุติภรณ์ ทัสสกุลพนิช	กรรมการ
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจนจิรา ชุมภูคำ	กรรมการ
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฌอมาลย์ วงศ์ชาวจันท์	กรรมการ
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบญญา มะโนชัย	กรรมการ
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิจิตรา แก้วสอน	กรรมการ
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัณณ์ชญาน์ มงคลชัยพฤกษ์	กรรมการ
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารยา อาจเจริญ เทียนหอม	กรรมการ
๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริชาติ พรมโชติ	กรรมการ
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สราวุธ รุ่งเมฆารัตน์	กรรมการ
๒๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะ กิตติภาดากุล	กรรมการ
๒๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจินต์ เจนวีรวัฒน์	กรรมการ
๓๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพ ตัณมุขยกุล	กรรมการ
๓๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงยศ โชติชุติมา	กรรมการ
๓๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดำรงวุฒิ อ่อนวิมล	กรรมการ
๓๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณสิริ วรรณรัตน์	กรรมการ
๓๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรุณี วงษ์แก้ว	กรรมการ
๓๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีรชัย มัธยัสถ์ถาวร	กรรมการ
๓๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพจน์ กาเซ็ม	กรรมการ
๓๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐกร คุณเจริญ	กรรมการ
๓๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุดมศักดิ์ เลิศสุชาตวนิช	กรรมการ
๓๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนงค์นุช สาสนรักกิจ	กรรมการ
๔๐. นางสาวนิตยา ชูเกาะ	กรรมการ
๔๑. นายเจตษฎา อุตรพันธ์	กรรมการ
๔๒. นางสาวภารดี ธรรมาภิชัย	กรรมการ
๔๓. นายอภิเดช รักเป็นไทย	กรรมการ
๔๔. นางสาวรมิดา กร่ำศรี	กรรมการ
๔๕. นางสาวสรัญญา จันทรวิวัฒน์	กรรมการและเลขานุการ
๔๖. นางสาวธัญธิดา ลังกา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘.๒ สาขาสัตว์

๑.	คณบดีคณะเกษตร	ที่ปรึกษา
๒.	นายกสมาคมสัตวบาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	ที่ปรึกษา
๓.	ศาสตราจารย์ชัยภูมิ บัญชาศักดิ์	ประธานกรรมการ
๔.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ก.ทีปลักษณ์ ระงับเหตุ	รองประธานกรรมการ
๕.	เลขาธิการสมาคมสัตวบาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	กรรมการ
๖.	รองศาสตราจารย์พรรณวดี โสพรรณรัตน์	กรรมการ
๗.	รองศาสตราจารย์ศกร คุณวุฒิฤทธิรณ	กรรมการ
๘.	รองศาสตราจารย์วิริยา ลุ้งใหญ่	กรรมการ
๙.	รองศาสตราจารย์ธีรวิทย์ เปี่ยคำภา	กรรมการ
๑๐.	รองศาสตราจารย์อัจฉรา ขยัน	กรรมการ
๑๑.	รองศาสตราจารย์ชาญวิทย์ แก้วตาปี	กรรมการ
๑๒.	รองศาสตราจารย์ธนาทิพย์ สุวรรณโสภี	กรรมการ
๑๓.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนกพร พ่วงพงษ์	กรรมการ
๑๔.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชาว์วิทย์ ระฆังทอง	กรรมการ
๑๕.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศ์ธร คงมั่น	กรรมการ
๑๖.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดนัย จัตวา	กรรมการ
๑๗.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พนัดดา บึงศรีสวัสดิ์	กรรมการ
๑๘.	นางสาวมัธย์ฤน โล่ทอง	กรรมการ
๑๙.	นายสมบัติ ประสงค์สุข	กรรมการ
๒๐.	นางสาวทิพย์มนต์ ใยเกษ	กรรมการ
๒๑.	นายพัลลภ ตั้งตระกูลทรัพย์	กรรมการ
๒๒.	นายเสวก เกียรติสมภพ	กรรมการและเลขานุการ
๒๓.	นางสาววัชราภรณ์ ศรีพลน้อย	กรรมการและเลขานุการ
๒๔.	นางสาวสุภาพร ย้อนโคกสูง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๕.	นางสาวนิภารัตน์ โคตะนนท์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๖.	นางสาวอัญชลี บวดขุนทด	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๗.	นายพัทธ์ดนัย ไดนา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘.๓ สาขาประมง

๑.	คณบดีคณะประมง	ที่ปรึกษา
๒.	รองคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์	ประธานกรรมการ
๓.	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์	กรรมการ
๔.	หัวหน้าศูนย์บริหารงานวิจัยและสนับสนุนวิชาการ	กรรมการ
๕.	รองศาสตราจารย์วราห์ เทพาหุดี	กรรมการ
๖.	รองศาสตราจารย์ประพันธ์ศักดิ์ ศิรษะภูมิ	กรรมการ
๗.	รองศาสตราจารย์สาทิต ฉัตรชัยพันธ์	กรรมการ
๘.	รองศาสตราจารย์กังสดาลย์ บุญปราบ	กรรมการ

๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เมธี แก้วเนิน	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฏฐิกาฑ์ เหมภัทรสุวรรณ	กรรมการ
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรี ครูขยัน	กรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ถิรวัฒน์ รายรัตน์	กรรมการ
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาย วรชนะนันท์	กรรมการ
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนัสพงษ์ โภควนิช	กรรมการและเลขานุการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สันติ พ่วงเจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖. นางสาวกาญจนา ทองเครือ	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗. นางสาวสุมิตตรา สุพรรณ์นอก	ผู้ช่วยเลขานุการ

๘.๔ สาขาสัตวแพทยศาสตร์

๑. คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์	ที่ปรึกษา
๒. รองศาสตราจารย์กัญจน์ แก้วมงคล	ที่ปรึกษา
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กานต์สุดา ลีฬหาพงศธร	ประธานกรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์นิอร รัตนภพ	กรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์มานะกร สุขมาก	กรรมการ
๖. รองศาตราจารย์พิษณุ ตุลยกุล	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์เกษริน ขำยิ่งเกิด	กรรมการ
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริรัตน์ นิยม	กรรมการ
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อักษร แสงเทียนชัย	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณีนุช เขียวอินทร์	กรรมการ
๑๑. นายศุภชาติ ปานเนียม	กรรมการ
๑๒. นายวงศ์วิศว์ เจริญผล	กรรมการและเลขานุการ
๑๓. นางสาวญาดา หาญปัญญาพิชิต	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. นางสาววริศรา มารยาท	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕. นางสาวสุพิชชา ดันนอก	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘.๕ สาขาส่งเสริมการเกษตรและคหกรรมศาสตร์

๑. คณบดีคณะเกษตร	ที่ปรึกษา
๒. นายกสมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์	ที่ปรึกษา
๓. รองศาสตราจารย์กานต์สุดา วันจันทึก	ประธานกรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นริศรา อินทะสิริ	รองประธานกรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์พิชัย ทองดีเลิศ	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์พัชราวดี ศรีบุญเรือง	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์สุภาภรณ์ เลิศศิริ	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์ปาริสุทธิ์ เฉลิมชัยวัฒน์	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์สุธีลักษณ์ ไกรสุวรรณ	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พนามาศ ตรีวรรณกุล	กรรมการ
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพัตรา ศรีสุวรรณ	กรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธานินทร์ คงศิลา	กรรมการ
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลาธร จุลเจริญ	กรรมการ

๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เมตตา เร่งขวนขวาย	กรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปพิชญา จินตพิทักษ์สกุล	กรรมการ
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตต์โสภิณ มีระเกตุ	กรรมการ
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ เตชะเกรียงไกร	กรรมการ
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรันยา เผือกผ่อง	กรรมการ
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์น้องนุช ศรีวงศ์	กรรมการ
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจิตตา เรืองรัศมี	กรรมการ
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำพร แจ่มผล	กรรมการ
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริพร เรียบร้อย คิม	กรรมการ
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รุ่งทิพย์ ลุยเลา	กรรมการ
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุติมา ชวลิตมณเฑียร	กรรมการ
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัลภา แต้มทอง	กรรมการ
๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรานุช เลิศวัฒนารักษ์	กรรมการ
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรกฎ แพทย์หลักฟ้า	กรรมการ
๒๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิภูษณะ ศุภนคร	กรรมการ
๒๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศศิประภา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต	กรรมการ
๓๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิพวรรณ ดวงปัญญา	กรรมการ
๓๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤทัย เรืองธรรมสิงห์	กรรมการ
๓๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี พังงา	กรรมการ
๓๓. นายกษิดิ์เดช อ่อนศรี	กรรมการ
๓๔. นางทิพากร ม่วงถึก	กรรมการ
๓๕. นางสาววสพร นิชรัตน์	กรรมการ
๓๖. นางสุขกมล ปัญญาจันทร์	กรรมการ
๓๗. นางศรัญญา ศรีโยธิน	กรรมการ
๓๘. นางสาวพิมพ์อร สุขแล้ว	กรรมการ
๓๙. นางสาวแพร เจริญวุฒิพงศ์	กรรมการและเลขานุการ
๔๐. นางสาวสุภิญญา ขาวผ่อง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๑. นางกัญญ์พิชชา โทนพงศ์ษา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๒. นางสาวมณินทร เดชแห้ว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓. นางสาวกรรณิกา พุ่มสาหร่าย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔. นายภูษิตฐ์คมนต์ แสงศรีเพชรกล้า	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕. นางสาวสวรรญา แย้มบัวเพ็ง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๖. นางสาวกัญตนา หลอดทองหลาง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๗. นางสาวรจนา สังข์ทอง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙. กรรมการหมวดวิชาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

๙.๑ สาขาวิทยาศาสตร์

๑. คณบดีคณะวิทยาศาสตร์	ที่ปรึกษา
๒. รองศาสตราจารย์ชัชวาล จันทราสุริยารัตน์	ประธานกรรมการ
๓. รองศาสตราจารย์พิทักษ์ เชื้อวงศ์	รองประธานกรรมการ

๔. รองศาสตราจารย์ภานุ พิมพ์วิริยะกุล	กรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์ปกรณ์ วรรธนะอมร	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์โชติกา หยกทองวัฒนา	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์ฉัตรชัย เงินแสงสรวย	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์ศุภชัย วุฒิพงศ์ชัยกิจ	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์ศิริกาญจนา ทองมี	กรรมการ
๑๐. รองศาสตราจารย์ธรรมกร แซ่ตั้ง	กรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์เกียรติศักดิ์ แสนบุญเรือง	กรรมการ
๑๒. รองศาสตราจารย์พงศ์เทพ ประจงทัศน์	กรรมการ
๑๓. รองศาสตราจารย์วชิรญาณ์ ธงอาสา	กรรมการ
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์แคทลียา ดาวสุด	กรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุรีภรณ์ เชื้อดวงผุย	กรรมการ
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดดา แต่งวัฒนานุกูล	กรรมการ
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริญญา ธีระอนันต์ชัย	กรรมการ
๑๘. นายวรพงศ์ สิงห์ชาติ	กรรมการ
๑๙. นางสาวรอยพิมพ์ ธนานุศักดิ์	กรรมการ
๒๐. นายฐิติพงศ์ พันทุม	กรรมการ
๒๑. นางสาววริศษา นรินทร	กรรมการ
๒๒. นางสาวพรทิพย์ บุญมหามงคล	กรรมการและเลขานุการ
๒๓. นายรับพันธ์ ตรงวิวัฒน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๔. นายสาธิต ประเสริฐมานะกิจ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๕. นายวิธวัช หงษ์ตระกูล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๖. ว่าร้อยตรีหญิงผุสดี แสนชอบ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๗. นางสาวกานต์สินี พรหมสมัคร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙.๒ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ

๑. คณบดีคณะแพทยศาสตร์	ที่ปรึกษา
๒. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ พลตรีหญิง เสาวนีย์ ลีละยูวะ	ที่ปรึกษา
๓. ศาสตราจารย์ พลตรี มฑิรุทธ มุ่งถิ่น	ที่ปรึกษา
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรีหญิง จันทราภา ศรีสวัสดิ์	ที่ปรึกษา
๕. รองศาสตราจารย์พิงควรรศ คงมาลัย	ประธานกรรมการ
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐเมธี เครือภูงา	กรรมการ
๗. นางสาววิภาพร ขจรวงศ์วัฒนา	กรรมการ
๘. นางธัญวรินทร์ ฐิติภัทรภูวนนท์	กรรมการ
๙. นายวันฉัตร ศิริสาร	กรรมการ
๑๐. นายวิทวัส ศรีแก้วณวรรณ	กรรมการ
๑๑. นางสาวปริชญา ภิรมย์รัตน์	กรรมการ
๑๒. นางสาวไอระดา พิณทอง	กรรมการ
๑๓. นางสาวณัฐวดี เพ็งรัตนโชติ	กรรมการ

๑๔. นายนาวิน จันทรา	กรรมการและเลขานุการ
๑๕. นางทิพย์ระวี รัศมีพงศ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖. นางสาวณิชกานต์ พุทธสูงเนิน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙.๓ สาขาวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์

๑. คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	ที่ปรึกษา
๒. คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์	ที่ปรึกษา
๓. รองศาสตราจารย์สิริพล อนันตวรสกุล	ประธานกรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์นวลวรรณ ทวยเจริญ	รองประธานกรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์จักรพันธ์ อร่ามพงษ์พันธ์	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์กษิดิศ พนมสุวรรณ	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์กานดิส สุดสาคร	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์สัญญา สิริวิทยาปกรณ์	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์กฤษณะ ไวยมัย	กรรมการ
๑๐. รองศาสตราจารย์อรทัย จงประทีป	กรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์วรดร วัฒนพานิช	กรรมการ
๑๒. รองศาสตราจารย์จันทร์ศิริ สิงห์เถื่อน	กรรมการ
๑๓. รองศาสตราจารย์ชินธันย์ อารีประเสริฐ	กรรมการ
๑๔. รองศาสตราจารย์ปัญญาวุธ จิรดิลก	กรรมการ
๑๕. นายเดชพล จิตรวัฒน์กุลศิริ	กรรมการ
๑๖. นางสาวศุภัชชา ชัยเมธานันท์	กรรมการ
๑๗. นายสิงห์อำพล จันทร์วิเศษ	กรรมการและเลขานุการ
๑๘. นางสาวขวัญกมล บุญโปร่ง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๙. นางสาวสหพร แบบประดับ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นางสาวสุทัตตา พาหุมันโต	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙.๔ สาขาอุตสาหกรรมเกษตร

๑. รองศาสตราจารย์อุลัยวรรณ์ วิทยเกียรติ	ประธานกรรมการ
๒. รองศาสตราจารย์ธัญญารัตน์ จิญกาญจน์	รองประธานกรรมการ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขนิษฐา วัชราภรณ์	รองประธานกรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์รังรอง ยกส้าน	กรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์วราภรณ์ บุญทรัพย์ทิพย์	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์สุดสาย ตรีวานิช	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์รวิพิมพ์ ฉวีสุข	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์กิติญา วงษ์คำจันทร์ โอราน	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์นพรัตน์ ปราบสงบ	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณภัทร พรหมเพ็ญ	กรรมการ
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนนิกานต์ ศรีกัลยา	กรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัชรพงศ์ เลิศสุรวัฒน์	กรรมการ
๑๓. นางสาวทัศนีย์ ปลั่งกลาง	กรรมการ

๑๔. นายวีรวิชญ์ ภัทรยิ่งสกุล	กรรมการ
๑๕. นางสาวจารุพร รักใหม่	กรรมการ
๑๖. นางสาวนัฏพร ขนุนก้อน	กรรมการ
๑๗. รองศาสตราจารย์ประกิต สุขใย	กรรมการและเลขานุการ
๑๘. นางสาวดวงสมร โตเปี้ยว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๙. นางสาวอัญชนา ชมภูแก้ว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙.๕ สาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑. คณบดีคณะวนศาสตร์	ที่ปรึกษา
๒. คณบดีคณะสิ่งแวดล้อม	ที่ปรึกษา
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดดาวรรณ เหรียญตระกูล	ประธานกรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขรรค์ชัย ประสานัย	รองประธานกรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์นิสา เหล็กสูงเนิน	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์สุรัตน์ บัวเลิศ	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์ชลอ จารุสุทธิรักษ์	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์รัฐชา ชัยชนะ	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์ภัทรา เพ่งธรรมกีรติ	กรรมการ
๑๐. รองศาสตราจารย์ภาคภูมิ ชูมณี	กรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์กิติชัย รัตนะ	กรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภศิษย์ ศรีอักขรินทร์	กรรมการ
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา เมี้ยนมิตร	กรรมการ
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พฤทธิ์ ราชรักษ์	กรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรอนงค์ ผิวนิล	กรรมการ
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาสิณี วรชนะนันท์	กรรมการ
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติชัย ดวงมาลย์	กรรมการ
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประไพพิศ ชัยรัตนมโนกร	กรรมการ
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพวรรณ เสมวิมล	กรรมการ
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนิศร์ ปัทมพิฑูร	กรรมการ
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัญภัสสร์ ทองเย็น	กรรมการ
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัชรพงษ์ วาระรัมย์	กรรมการ
๒๓. นายพงษ์ศักดิ์ เฮงนิรัดร์	กรรมการ
๒๔. นางสาวนรินธร จำวงษ์	กรรมการ
๒๕. นายเจษฎา วงค์พรหม	กรรมการ
๒๖. นางสาวแอน กำภู ณ อยุธยา	กรรมการ
๒๗. นางสาวมณีกาญจน์ อยู่เอี่ยม	กรรมการ
๒๘. นางสาวอาทิตยา ช่างด้วง	กรรมการ
๒๙. นายภาคิน มาสกุลรัตน์	กรรมการ
๓๐. นางสาวศิรภัสสร ชมเชย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๑. นางสาวจินตลา กลิ่นหวล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๒. นายกมนณพ ฤดีจรัสวัลย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๓๓. นางสาวนิชาภา อ้วนเต็ม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔. นางณิชชา ประจันตะเสน กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕. นางมธุรา อ่างแก้ว กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๐. กรรมการหมวดวิชาการมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์

๑๐.๑ สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

๑. คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ที่ปรึกษา
๒. คณบดีคณะบริหารธุรกิจ ที่ปรึกษา
๓. รองศาสตราจารย์วิษณุ อรรถวานิช ประธานกรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์พลวัฒน์ เลิศกุลวัฒน์ รองประธานกรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์รวิสสาข์ สุชาโต รองประธานกรรมการ
๖. ศาสตราจารย์ภูมิฐาน รังคกูลนุวัฒน์ กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์พิทวัส เอื้อสังคมเศรษฐ์ กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์สุธาวัลย์ พฤกษ์อำไพ กรรมการ
๑๐. รองศาสตราจารย์วุฒิไกร งามศิริจิตต์ กรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์ธงชัย ศรีวรรธนะ กรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุชุก ด้วงบุตรศรี กรรมการ
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นภสม สินเพิ่มสุขสกุล กรรมการ
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรศักดิ์ ทรัพย์วโรบล กรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฏฐณิชา ฉายรัศมี กรรมการ
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐวุฒิ คูวัฒนเธียรชัย กรรมการ
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุมทิพย์ เสนีย์รัตนประยูร กรรมการ
๑๘. นางลลิตา จันทรวงศ์ไพศาล หงุ่ยตระกูล กรรมการ
๑๙. นางสาวธิดารัตน์ คุ้มกิจ กรรมการ
๒๐. นายคุณากร วิวัฒนากรวงศ์ กรรมการ
๒๑. นางสาวชนัญชิดา เค็งสม กรรมการและเลขานุการ
๒๒. นายกสิณ บุญปาล กรรมการและเลขานุการ
๒๓. นายภคพงศ์ พวงศรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๔. นางสาวภีรตา รัตนสิงหกุล กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๕. นางสาวรัตติยา สาระโท กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๖. นางสาวนงนุช ขำเลิศ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๗. นางสาวสมพิศ ทิมเทศ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๘. นางสาวจินตนา บุญสุวรรณ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๙. นางสาวนิสรา รุ่งเรือง กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๐. นางสาวกัญจน์ณัฏฐ์ อยู่ถนอม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๑. นางสาววรรณนิภา ชาวนา กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๒. นายสมชาย ตามบุญ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๓. นายสัญชัย ทองขาว กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔. นางสาวนงลักษณ์ จงกฎ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๓๕. นางสาวลักษมณ ปิตานนท์ชัย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๖. นางสาวจารุวรรณ ไชยธวัชพุทธิพร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๗. นางสาวชุดติมา อุบลบาน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๘. นางสาวอรัญณี ทองจันทร์แก้ว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๙. นางสาวสุกัญญา ใบกาวิน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๐. นางพัชรินทร์ อุดมรัตน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๑. นางสาวธัญลักษณ์ เพ็งพินิจ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๒. นางสาวเขมวิการ์ ลาภส่งเสริม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๐.๒ สาขาศึกษาศาสตร์

๑. รองศาสตราจารย์ชาตรี ฝ่ายคำตา	ประธานกรรมการ
๒. รองศาสตราจารย์ภัทรวรรธน์ จีรพัฒน์ธนธร	รองประธานกรรมการ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนนันท์ ธนารัชตะภูมิ	รองประธานกรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์ณัฐพล รำไพ	กรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์จีระวรรณ เกษสิงห์	กรรมการ
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรเดช ศรีทา	กรรมการ
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเลิศ อุทยานิก	กรรมการ
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐิกา เพ็งลี	กรรมการ
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภูเบศร์ นภัทรพิทยาธร	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทรพร แจ่มใส	กรรมการ
๑๑. นางสาวจิตติมา พิศาภาค	กรรมการ
๑๒. นายชาครีย์ เกิดสมบูรณ์	กรรมการ
๑๓. นายเดชศิริ โนภาส	กรรมการ
๑๔. นายวรัญญู ฉายาบรรณ์	กรรมการ
๑๕. นายสกล ตั้งเก้าสกุล	กรรมการ
๑๖. นางสาวสุวรรณา ปรมาพจน์	กรรมการและเลขานุการ
๑๗. นายณรงค์ศักดิ์ หวังรัตนปราณี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๘. นายธีระภัณฑ์ ศิริสุวรรณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๙. นางสาวธนวัลย์ ตั้งเสถียรวงศา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นางสาวธันยพร อินทรอุทก	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. นางสาววิภา เสริฐสันติ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๐.๓ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

๑. คณบดีคณะสังคมศาสตร์	ที่ปรึกษา
๒. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์	ที่ปรึกษา
๓. รองศาสตราจารย์กังสดาล เชาว์วัฒนกุล	ประธานกรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์นัทธนัย ประสานนาม	รองประธานกรรมการ
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมขวัญ สิงห์วี	รองประธานกรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์ธนารดี คำยา	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์ชยพจน์ ลือนันต์	กรรมการ
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นรุตม์ พรประสิทธิ์	กรรมการ

๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรนันท์ กลันทปุระ	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปุรินทร์ นาคสิงห์	กรรมการ
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรทิพย์ ลิ้มพหะพันธ์	กรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภิรดา ชัยรัตน์	กรรมการ
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรภัทร รัตนาพาณิชย์	กรรมการ
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สอนกิจจา บุญโปร่ง	กรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สายทิพย์ เหล่าทองมีสกุล	กรรมการ
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนุช อุดมละมุล	กรรมการ
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พณิตา ฉัตรานนท์	กรรมการ
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต	กรรมการ
๑๙. นางสาวนฤมล ช้างบุญมี	กรรมการ
๒๐. นางสาวจุฑารัตน์ จิตโสภา	กรรมการ
๒๑. นายชุติพงศ์ ร่มสนธิ์	กรรมการ
๒๒. นายชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง	กรรมการ
๒๓. นายณัฐภัทร์ รักวงศ์วาน	กรรมการ
๒๔. นางสาวนิสารัตน์ ขันธโภค	กรรมการ
๒๕. นายสมรรถพงศ์ ขจรมณี	กรรมการ
๒๖. นางสาวจริยา สุพรรณ	กรรมการ
๒๗. นางสาวผาณิตา ชัยดิเรก	กรรมการ
๒๘. นายธัญพัฒน์ ไกรจริยาเวทย์	กรรมการ
๒๙. นางสาวอภิญญา แก้วมา	กรรมการและเลขานุการ
๓๐. นางสาวพรปวีณ์ สามปรุ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๑. นางสาวทิพวัลย์ รามรง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๒. นางสาวศรีวรรณ บุญประเสริฐ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๑. **คณะกรรมการโดยสมาคมวิชาการ วิชาชีพ**

๑. ศาสตราจารย์อมร พิมานมาศ	กรรมการ
๒. รองศาสตราจารย์สุชาติ เหลืองประเสริฐ	กรรมการ
๓. รองศาสตราจารย์กาญจนพันธุ์ สุขวิชชัย	กรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์ประกิต สุขใย	กรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์สายวรุฬ ชัยวานิชศิริ	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์สิริชัย ส่งเสริมพงษ์	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์สิรี ชัยเสรี	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์พรเทพ เหมือนพงษ์	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์ศรัณย์ วรรธนัจฉริยา	กรรมการ
๑๐. รองศาสตราจารย์โสมสกาว เพชรานนท์	กรรมการ
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิสิฏฐ์ ธรรมวิถี	กรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเชษฐ์ สมุหเสนีโต	กรรมการ
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาณดี นิติธรรมยง	กรรมการ
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนภณ พันธเสน	กรรมการ

๑๕. นายกิติพงศ์ ตั้งกิจ กรรมการ
๑๖. นางสาวอรยา สูตะบุตร กรรมการ
๑๗. นายบัลลพ ขำเจริญ กรรมการ
๑๘. นางสาวชณิภัฏ ชวนานนท์ กรรมการ
๑๙. นายประภากร วทานยกุล กรรมการ

โดยให้คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ จัดการเสนอผลงานในการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำหนดหน้าที่รับผิดชอบ กำหนดแนวทางการคัดเลือกผลงานที่นำมาเสนอ และรับนโยบายจากคณะกรรมการอำนวยการ มาปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการประชุมทางวิชาการ

๑. รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและความเป็นสากล ที่ปรึกษา
๒. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประธานกรรมการ
๓. ผู้อำนวยการสำนักบริการคอมพิวเตอร์ ประธานกรรมการร่วม
๔. ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประธานกรรมการร่วม
๕. รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รองประธานกรรมการฝ่ายบริหาร
๖. ประธานฝ่ายเลขานุการ กรรมการ
(นางอัจฉราวรรณ คล้องช้าง)
๗. ประธานฝ่ายสารสนเทศ กรรมการ
(ผู้อำนวยการสำนักบริการคอมพิวเตอร์)
๘. ประธานฝ่ายสถานที่ กรรมการ
(ผู้อำนวยการสำนักบริการคอมพิวเตอร์ และ
รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์)
๙. ประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรรมการ
(หัวหน้างานสื่อสารองค์กร)
๑๐. ประธานฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ กรรมการ
(นายสุวิทย์ คำแสง)
๑๑. ประธานฝ่ายผลิตสื่อวิชาการ กรรมการ
(รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ฝ่ายเผยแพร่งานวิจัย)
๑๒. ประธานฝ่ายการเงิน กรรมการ
(นางสาววรรณวิมล ราชอุปนันท์)
๑๓. ประธานฝ่ายจัดการฐานข้อมูล กรรมการ
(ผู้อำนวยการสำนักหอสมุด)
๑๔. นายปฏิภักดิ์ ปัญญาพูนตระกูล กรรมการและเลขานุการ
๑๕. นายพลากร คำแก้ว กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โดยให้คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ ประสานงาน ดำเนินการ และอำนวยความสะดวกการจัดประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ โดยประสานงานกับคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการฝ่ายวิชาการเพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปโดยมีวาระ ๑ ปี

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๘

(นายดำรงค์ ศรีพระราม)
รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำสั่งสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ที่ ๙๐/๒๕๖๘
เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายผลิตสื่อวิชาการ การจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อให้การจัดการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๖๔ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงให้แต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายผลิตสื่อวิชาการ ดังรายนามต่อไปนี้

๑. รองผู้อำนวยการฝ่ายเผยแพร่งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ประธานคณะทำงาน
๒. นางสาวทิสยา ทิศเสถียร	คณะทำงาน
๓. นางสาววนิดา รัตตมณี	คณะทำงาน
๔. นายวิทวัส ยุทธโกศา	คณะทำงาน
๕. นางสาวมณฑา ปานทิม	คณะทำงาน
๖. นางสาวธมนวรรณ เทาศิริ	คณะทำงาน
๗. นางสาวกัญญารัตน์ สุวรรณทีป	คณะทำงานและเลขานุการ

โดยให้คณะทำงานชุดนี้ มีหน้าที่ ดำเนินการผลิตสื่อวิชาการ อาทิ สื่อประชาสัมพันธ์งานประชุมทางวิชาการ สื่อข้อกำหนดต่างๆ จัดทำกำหนดการ หนังสือสูจิบัตร หนังสือรวบรวมบทคัดย่อ (Book of Abstracts) หนังสือตีพิมพ์ผลงานวิจัยเรื่องเต็ม (E-Proceedings) การประสานงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รวมถึงการผลิตสื่อมัลติมีเดียและการถ่ายทอดสดงานประชุม โดยประสานงานกับฝ่ายวิชาการและฝ่ายต่างๆ ให้ดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

(รองศาสตราจารย์เอกไท วิโรจน์สกุลชัย)
รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปรัชญา

เป็นสถาบันที่มีปณิธานมุ่งมั่นในการสั่งสมเสาะแสวงหา และพัฒนาความรู้
ให้เกิดความเจริญงอกงามทางภูมิปัญญาที่เพียบพร้อมด้วย
วิชาการ จริยธรรม และคุณธรรม ตลอดจนเป็นผู้ชี้นำทิศทางสืบทอด
เจตนารมณ์ที่ดีของสังคม เพื่อความคงอยู่ ความเจริญ
และความเป็นอารยะของชาติ

annualconference.ku.ac.th

KUannualconf@gmail.com